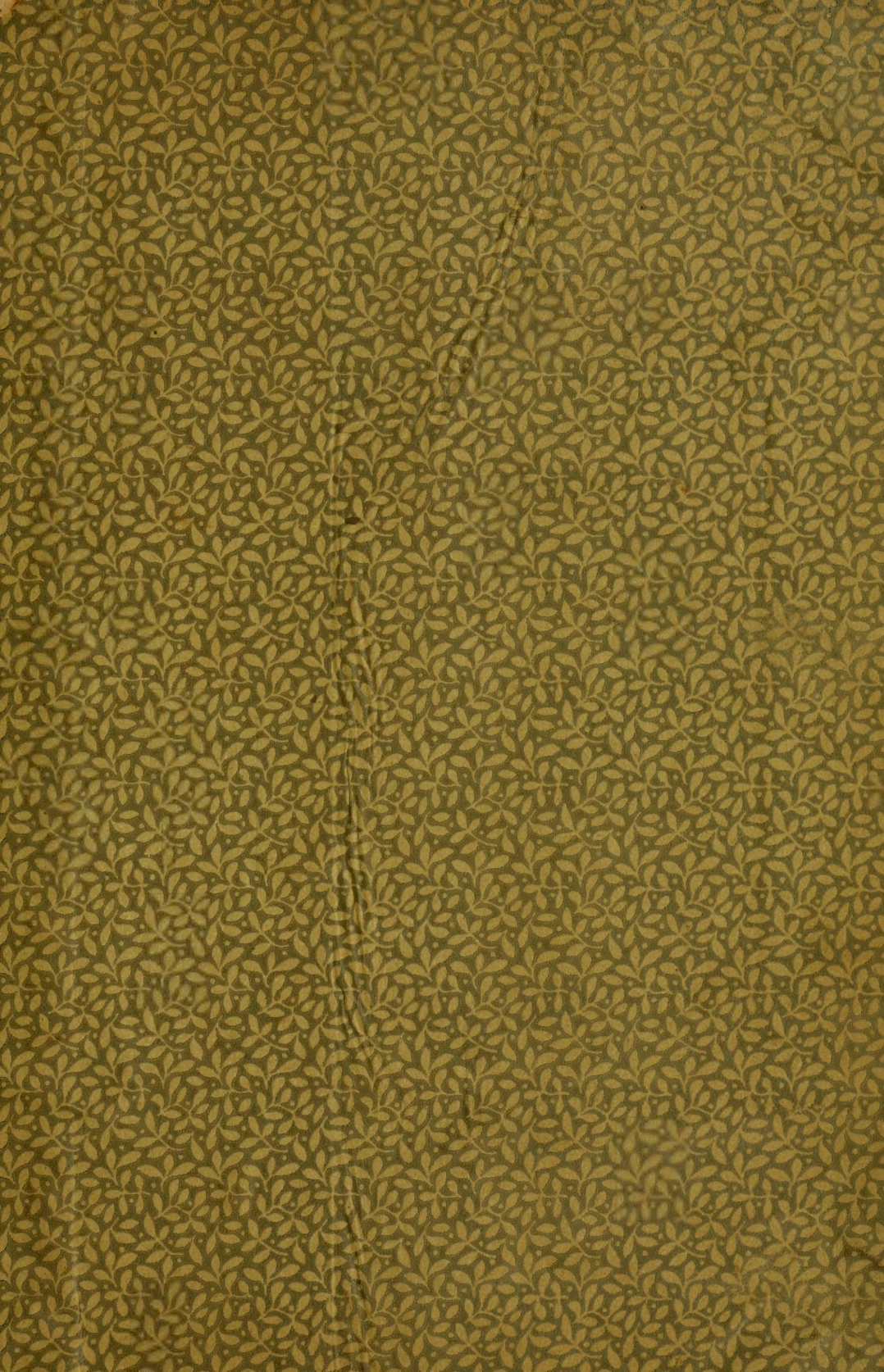

0-657-03866-0

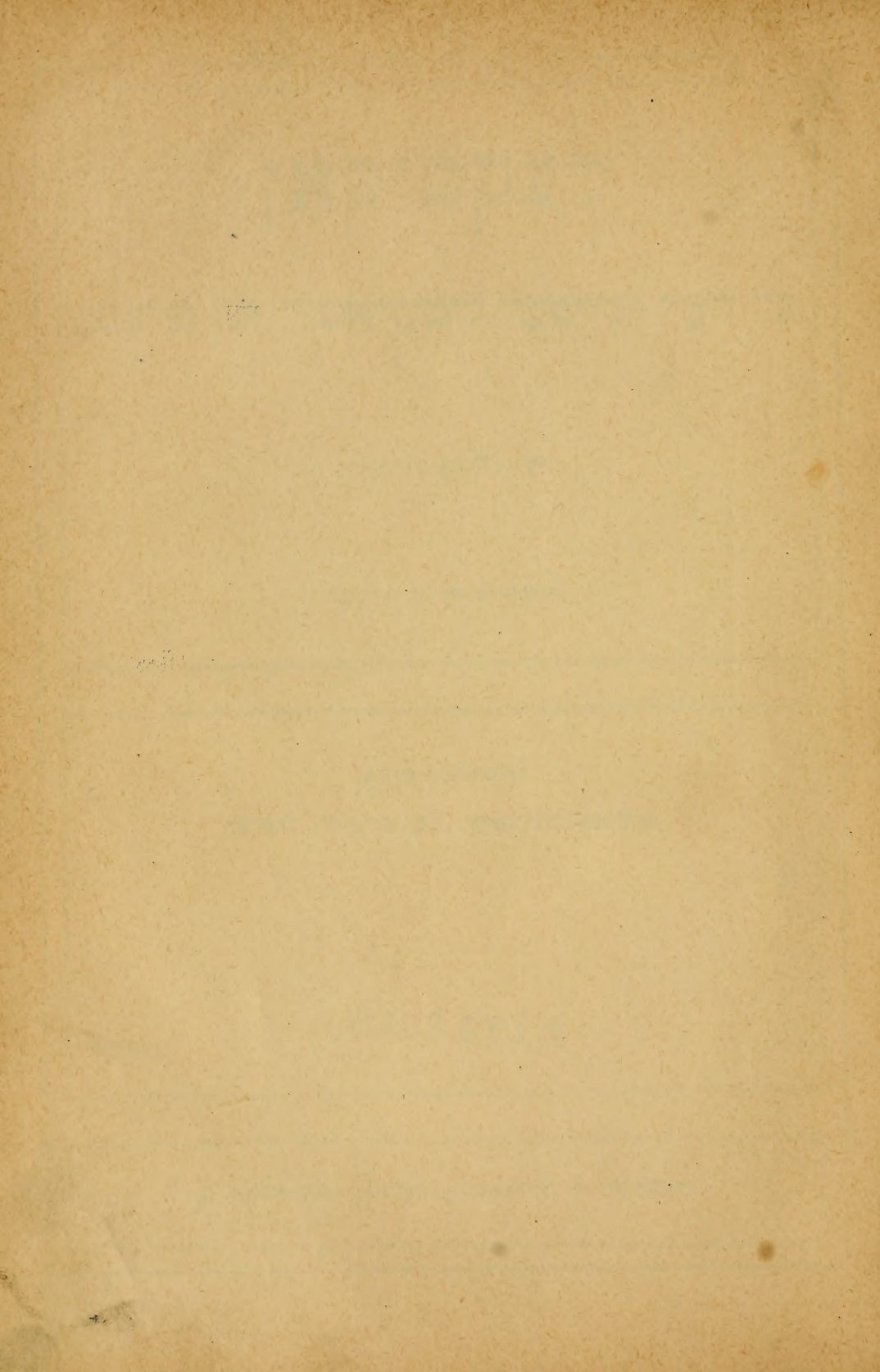
GL9 call# 3038

27

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03866

LEKSIKON FUN DER YUDISHER LITERATUR UN PRESE

Zalman Rejzen

*Permanent preservation of this book was made possible
by Helene P. Herzig
In honor of her grandson Stuart Landesberg*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•
MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

לעקסיקאָן

פון דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע

פון זלמן רייזען

רעדאקטירט פון ש. ניגער

אַרויסגעגעבן פון דער

פערלאַגס-געזעלשאַפט „צענטראַל“, וואַרשוי

Austria

תרע"ד

1914

געזעצט ביי א. שריפטגיסער, וואַרשוי, סאַפּעזשינסקא, 8

ЛЕКСИКОНЪ ФУНЪ ДЕРЪ
ИДИШЕРЪ ЛИТЕРАТУРЪ
УНЪ ПРЕССЕ * * * * *
СОСТ. З. РАЙЗЕНЪ * * *
ИЗД. Т-ВА „ЦЕНТРАЛЬ“
ВАРШАВА * * * * * 1913
ТИПОГРАФІЯ АКЦ. ОБЩ.
С. ОРГЕЛЬБРАНДА С-ЕЙ.

אינהאלט

	פאָררעדע פון פערפאַסער.
.1	I. פערזאָנען-לעקסיקאָן . . . . .
.661	II. יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען . . . . .
.745	III. אַנאַנימע ווערק אין דער יודישער ליטעראַטור . . . . .
.I	אינהאַלט-פּערצייכעניש פון פּערזאָנען-לעקסיקאָן . . . . .
	רעגיסטער פון די נעמען און פּסעוודאָנימען, וואָס ווערען דערמאָהנט
.XII	אין „לעקסיקאָן פון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע“ . . . . .

פֿאַררעדע.

די אויפגאבע פון דער פֿאַרליגענדער אַרבייט איז צו געבען אַ מעהר אָדער וועניגער פולשטענדיגען און גענויען בעגריף וועגען דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע. אין די לויט'ן אלף-בית געאָרדענטע ביאָגראַפיש-ביבליאָגראַפיש-קריטישע אַרטיקלען, וואָס שטעלען צונויף דעם לעקסיקאָן, ווערען בע-האַנדעלט אַלע אָדער כּמעט אַלע, וואָס האָבען אַנטויל גענומען אין דער יודישער ליטעראַטור פֿאַר דער גאַנצער צייט פון איהר פירהונדערטיגער געשיכטע. אַלס ספּעציעלע הוספות צום וועויק קומען ביבליאָגראַפישע רשימות פון די פּעריאָדישע אויסגאַבען, וואָס זענען ווען עס איז אַרויסגעגאַנגען אויף יודיש, און פון די יודישע אַנאָנימע ווערק. אויך ווערען אין לעקסיקאָן גע-בראַכט אַרטיקלען וועגען די, וואָס האָבען זיך אָפּגעגעבען מיט דער וויסענ-שאַפטליכער בעהאַנדלונג פון דער יודישער שפּראַך און ליטעראַטור און אַ-בען דעריבער געשריבען אויף פּערשידענע שפּראַכען. אַזוי אַרום ענטהאַלט דער לעקסיקאָן כּמעט אַלע, יעדענפֿאַלס—די וויכטיגסטע דאַטען, ביאָ-גראַפישע און ביבליאָגראַפישע, פון דער יודישער ליטעראַטור, שפּראַכפֿאַר-שונג און פרעסע און איז דאָס ערשטע און דערוויל אויך אין זיין אַרט איינציגע האַנדבוך וועגען יודיש ווי פֿאַר'ן יודישען לעזער, אַזוי אויך פֿאַר'ן יודישען ליטעראַטור-היסטאָריקער און שפּראַכפֿאַרשער.

ביים אויספיהרען די דאָזיגע אַרבייט איז דעם אויטאָר נאַטירליך אומ-מעגליך געווען אינגאַנצען אויסצושעפען דעם געגענשטאַנד. דאָך האָט ער זיך בעמיהט, ווי ווייט מעגליך, אויסצוניצען אַלע קוועלען, וואָס האָבען אַ שייכות צום ענין, ווי פּערשידענע ענציקלאָפּעדיעס, קאַטאַלאָגען, ליטע-ראַטור-געשיכטעס, פּאָך-אַרגאַנען, צייטשריפטען, מאָנאָגראַפיעס א. א. וו. גישט בעגנוגענט זיך מיט די דאָזיגע קוועלען, וואָס זיי ווערען אגב אַנגעווי-זען אין דער ביבליאָגראַפיע ביי די אַרטיקלען אין טעקסט, האָט דער אוי-טאָר אויסגעניצט אין זיין ווערק די פּריוואַטע ידיעות, וואָס ער האָט בעקו-מען דורך אַנאָנקעטע צווישען די געגענווערטיגע פֿאַרשטעהער פון דער יודי-שער ליטעראַטור און פרעסע. העכער 150 יודישע שריפטשטעלער און זשור-נאַליסטען האָבען זיך אָפּגערופען אויף דעם אויטאָרס בקשה און צוגעשיקט נאַטיצען וועגען זייער לעבען און ליטעראַרישע טעטיגקייט. נאַטירליך זענען גישט אַלע צוגעשיקטע נאַטיצען גלייך אויספיהרליך געווען, און דאָס האָט

מיטגעווינקט, און נישט אלע ביאָגראַפיעס אין לעקסיקאָן זענען שטרענג אויסגעהאַלטען אין מאַסשטאַב: וועגען איינעם איז דאָ אויספיהרליכערע ידיעות, וועגען דעם אַנדערן — קאַרגערע. אָבער צום פּערדראַקסיסטען איז, וואָס מיט אַ טייל שריפטשטעלער און זשורנאַליסטען איז דעם אויטאָר, ביי אַלע זיינע בעמיהונגען, דאָך נישט געלונגען צו קומען אין שריפטליכער פּערבינדונג, און אָדער זיי פּעהלען גאָר אינגאַנצען אינ'ם לעקסיקאָן, אָדער די ביאָ-ביבליאָגראַפישע ידיעות, וואָס ווערען געבראַכט וועגען זיי, זענען נישט גענוג אויספיהרליך און נישט גענוי. דער אויטאָר ווענדט זיך מיט דער דרינגליכסטער בקשה צו אַלע יודישע שריפטשטעלער און זשורנאַליסטען, וועלכע זענען נישט אַריין אין דער איצטיגער אויסגאַבע אָדער וואָס די אַר-טיקלען וועגען זיי דאָ זענען פּעהלערהאַפט, איהם צוצושיקען זייערע גענויע און אויספיהרליכע ביאָגראַפיעס, וואָס וועלען אויסגעניצט ווערען אין דער צווייטער אויפלאַגע פּונ'ם לעקסיקאָן. דאָן וועלען אויך פּערריכט ווערען די טעותען און גרייזען, וואָס האָבען, ביי דער גאַנצער פּאַרוזכט דעם מחברס, דאָך זיך געוויס אַריינגעגבעט אין לעקסיקאָן.

דער אויטאָר האָפט, אַז די יודישע שריפטשטעלער, זשורנאַליסטען, פּערלעגער און בכלל אַלע די, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער יודישער לי-טעראַטור און פּרעסע, וועלען איהם מיטהעלפּען אין זיין אַרבייט צו פּער-בעסערן און פּערפּאָלקאָמען דעם לעקסיקאָן — דורך צושיקען * ביאָגראַפיעס פּון יודישע שרייבער, פּערשידענע ביבליאָגראַפישע ידיעות וועגען זעלטענע יודישע ביכער, צייטשריפטען, מאַנוסקריפטען א. ד. ג., ווי אויך דורך אַנ-ווייזען איהם אויף די חסרונות און פּעהלערן פּון זיין ווערק. די דאָזיגע אַלע ידיעות און בעריכטיגונגען וועלען מיט דאַנקבאַרקייט אויסגענוצט ווערען פּון אויטאָר אין די ווייטערדיגע אויפלאַגע פּונ'ם לעקסיקאָן.

צום סוף האַלט דער אויטאָר פּאַר זיין חוב דאָ אויסצודריקען עפּענט-ליך זיין דאַנק די ה' יעקב דינעזאָהן (וואַרשוי), מ. ספּעקטאָר (וואַרשוי), אברהם רייזען (ניו-יאָרק), מאַריס מייער (לאַנדאָן), ד"ר י. סאַטעק (רומענ-יען), ד"ר יצחק געליבטער (זאַמאַשץ), אברהם וועוויאַרקאָ, י. מ. ברענדער (גאַליציען) א. אַנד., וועלכע האָבען איהם מיטגעהאַלפּען אין זיין אַרבייט דורך פּריוואַט מיטגעטיילטע ידיעות וועגען אייניגע איינצעלנע פּאַרשטעהער פּון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע.

זלמן רייזען.

וואַרשוי, תרע"ג.

* אויפ'ן אַדרעס פּון דער פּערלאַנס-געוועלשאַפט, צענטראַל, וואַרשוי, נאָהף.

I. פֶּרֶשׁוֹת־לְעֵקֶם־קָאָן.

הענסטע בעלי-הבתים אין שטעדטעל, א קענער פון תנ"ך און א גרויסער „בעל-לשון“, האָט געגעבען דעם זעהן זיינעם אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג, האָט איהם אָבער אויך געלאָזט לערנען תנ"ך און זאָגאַר דקדוק, וואָס זענען דאָמאַלט פּעררעכענט געוועזען פאַר פּרייזינגע למוּדים. צו פּיערצעהן יאָהר האָט אַבראַ-מאָוויטש שוין געהאַט אַ גרויסע ידיעה אין תּלמוד און אין דער רבנישער ליטעראַטור; בעזונדערס אָבער פּערנומען זיין מאַנטאַ-זיע האָט די ביבעל, וואָס ער האָט נאָך אַלס נייניעהריג יונגעל געקענט אויף אויסוויינג. אויף זיין פּיערצהנטען לע-בענסיאָהר איז איהם געשטאַרבען דער פּאָטער, און זיינע קרובים האָבען איהם אַוועקגעשיקט לערנען פּריהער קיין טימ-קעוויטש, אַ קליין שטעדטעל נעבען קאַ-פּוליע, דאָן קיין סלוצק, וואו ער האָט זיך אָנגעוואַלגערט צוויי יאָהר. אַ געווי-סע צייט האָט ער געלערנט אין די בע-ריהמטע ווילנער ישיבות. דערוויל האָט זיין מוטער צום צווייטען מאַל חתונה גע-האַט; איהר מאַן האָט געהאַלטען אין אַרענדע אַ מיהל אין אַ דערפעל נעבען קאַפּוליע, וואָס איז געלעגען אין זעהר אַ שענער געגענד; אַבראַמאָוויטש האָט זיך בעזעצט ביי דער מוטער אין דאָרף, וואו ער האָט געקנעלט מיט זיין שטיפּפּאָטערס יונגליך. „אין דעם דאָזיגען איינזאַמען פּערלאָזענעם ווינקעל — שרייבט אַבראַמאָ-וויטש אין זיין העברעאישער אויטאָביאָ-גראַפיע — האָט זיך ענטפלעקט צו מיר מיין מוזע... מיט איהר כּשוף האָט זי מיך

אביגדור בן משה סופר פון אייוטנשטאָדט (אָדער אביגדור אי-צ-כונש) — איבערזעצער. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט אין קראָקוי. אין יאָהר 1594 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבערזעצונג פון סודר, וועלכע האָט געדינט אַלס מוסטער און פּראָטאָטיפּ פאַר דעם בעוואוסטען „קרבן מנחה“, וואָס איז פּיעל מאַל געדרוקט געוואָרען. ער איז אויך דער אויטאָר פון דער ערשטער יו-דישער מחזור-איבערזעצונג („קרוב"ץ" — קראָקוי, 1571, 1594). אַחוץ דעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש דעם „שיר היחוד“ (אַרויסגעגעבען אין קראָקוי אין יאָהר 1609 אינאיינעם מיט זיין ווערק „ינה גזירה“, וואו עס איז בעשריבען דער גירוש פון די יודען פון עסטרייך).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 57, 59; יוד-רום. ענצ. I, 241; בן-יעקב, 149, 318, 576, 663. אַבראַמאָוויטש שר'ום יעקב (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים מענדעלע מוכר ספרים) — איינער פון די גרעסטע יודישע שריפטשטעלער, דער אייגענטליכער ש-ע-פּער פון דער נייער יודישער ליטעראַ-טור. געבאָרען דעם 20-סטען דעצעמ-בער 1835 אין קאַ-

פּוליע, מינסקער גוב. זיין פּאָטער ר' חיים משה, איינער פון די אָנגעזע-

אברהמעל אין דער ווייטער וועלט אריין
 (פערגלייך די „מסעות בנימין השלישי“).
 שטעדט און שטעדטליך האָבען זיי דורכ-
 געוואַנדערט, דורך ליטאָ און דעם גאַנ-
 צען דרום-מערב-קאַנט פון רוסלאַנד, אי-
 בער וואָלין, אוקראַינע און פּאָדאָליען,
 נעכטיגענדיג אין הקדש אָדער אין בית-
 מדרש און בעטלענדיג איבער די הייזער.
 בעת די דאָזיגע נסיעות אין דעם צובראָ-
 כענעם וועגעלע מיט דער אויסגעמאַגער-
 טער שקאַפּע איז געלעגט געוואָרען דער
 יסוד צו מענדעלע מוכר ספרים ביידעל
 מיט דער קליאַטשע, וואָס ער פּאָהרט
 אויס מיט איהר דעם גאַנצען יודישען
 תּחום אין דער לענג און אין דער ברייט. דאָס
 יונגעל אַבראַמאָוויטש איז געווען אין די
 הענד פון דעם קרומען שנאָרער נישט קיין
 שלעכט מיטעל צו קלייבען נדבות; אין
 לוצק האָט אברהמעל איהם אויך געפרובט
 פערשדכנען פאַר אַ גבירס אַ טאָכטער
 פדי צו האַפען דערביי שדכנות-געלד.
 אַבר. האָט זיך אָבער נישט געלאָזט. דורך
 אַ גליקליכען צופאַל האָט ער זיך אין וועג
 שפּעטער געטראַפען מיט זיינעם אַ יוגענד-
 חבר און אַדאַנק איהם איז ער אויסגע-
 לייזט געוואָרען פון דעם שנאָרער הענד
 און איז ענדליך אָנגעקומען קיין קאַמעניץ,
 וואו עס האָט זיך געענדיגט זיין משונה-
 מאָדנע נסיעה, וואָס האָט זיין יונגער
 פּאַנטאָזיע געגעבען אַזוי פיעל שטאַף,
 וועלכען ער האָט שפּעטער אַזוי גליקליך
 פערניצט אין זיינע גרעסערע און קלענע-
 רע מייסטערווערק. אין קאַמעניץ האָט
 ער אָנגעהויבען אַריינצוקומען צום בעקאַנ-
 טען העברעאישען און יודישען דיכטער
 א. ב. גאָטלאָבער, וואָס האָט פיעל מיט-
 געווירקט צו זיין גייטיגער ענטוויקלונג.
 גאָטלאָבערס טאָכטער האָט איהם געלערנט
 רוסיש, דייטש און אַריטמעטיק. אַבגעגע-
 בען עקזאַמען אויף לעהרער, איז ער אין

געצויגען, איך זאָל נאָכגעהן נאָך איהר
 אין וואַלד אַריין אונטער אַ גרינעם בוים,
 וואו עס איז שטיל און רוהיג. מיט די
 וואַלד-ביימער האָט זי מיר אַ בונד גע-
 שלאָסען און מיט די פייגעל פון הימעל
 און דער ווידמונג אויף דער ערד און האָט
 מיך געלערנט זייער לשון... מיט דער
 דאָזיגער לייעבע צו דער נאַטור זענען
 דורכגעדרונגען זיינע אַלע ווערק. צו דער
 צייט פון זיין אויפֿהאַלטען זיך ביים שטיפ-
 פּאַטער אין דאָרף געהערען זיינע ערשטע
 ליטעראַרישע פּראָבען — פייערדיגע לויב-
 געזאַנגען דער נאַטור אין העברעאישער
 מליצה אויפֿן אַרט פון „ברכי נפשי“. דאָן
 האָט ער אויך אָנגעשריבען אַ מין אַלעגאָ-
 רישע דראַמע אין גראַמען אין דעם גוסט
 פון לוצאַטאָס „לישרים תהלה“. עס פער-
 שטעהט זיך, אַז די דאָזיגע קינדיש-נאַאי-
 זוע פּראָבען האָבען קיין ליטעראַרישען
 ווערט נישט געהאַט, אָבער אויך אין זיי
 איז שוין געווען צו דערקענען די צוויי
 גרונדשטריכען פון זיין טאַלענט: זיין
 לייעבע צו דער נאַטור און זיין נייגונג צו
 סאַטירע. נישט לאַנג האָט אַבר. געקענט
 אויסהאַלטען די אומעטיגע און דריקענדי-
 גע אַטמאָספּערע אין זיין שטיפּפּאַטערס
 היים; ער האָט זיך אומגעקעהרט צוריק
 קיין קאַפּוליע, וואו ער האָט זיך ווידער
 געזעצט לערנען אין בית-מדרש. צו דער
 צייט איז אין קאַפּוליע געקומען, נאָך אַ
 לאַנגען אַרומוואַנדערן אין ווייטע פרעמדע
 מקומות, אַ געוויסער שנאָרער אברהמעל
 דער הינקעדיגער (פּראָטאַטיפּ פון „פישקע
 דעם קרומען“); מיט זיינע וואַנדערליכע
 מעשיות און חדושים וועגען דעם גליקלי-
 כען וואָלין און דרום-רוסלאַנד, וואָס
 „טריפט מיט מילך און מיט האָניג“, האָט
 ער אויפגעוועקט די פּאַנטאָזיע פון דעם
 יונגען אַבראַמאָוויטש, וואָס האָט בעשלאָ-
 סען צו לאָזען זיך מיט דעם דאָזיגען

אויסגעבעסערטער העברעאישער אויסגאבע
 איז ער געדרוקט אינ'ם דריטען באַנד פון
 „פל כתבי מנדלי מוכר ספרים“, אָדעס,
 1912; אויף יודיש ווערט ער ערשט
 איצט איבערזעצט). אין „האבות והבנים“,
 וואָס איז געשריבען נאָך אין דער אַמאָלי-
 גער מליצה-שפראַך, איז די אייגענצאָרטגע
 פערזענליכקייט פונ'ם אויטאָר נאָך נישט
 בולט. די גאַנצע קראַכט פון זיין אָריגי-
 נאַליטעט האָט זיך ענטפלעקט ערשט דאָן,
 ווען ער האָט זיך געווענדט צו דער שפראַך
 פון פּאָלק. געהמען שרייבען יודיש אין יע-
 נער צייט, בפרט נאָך פאַר אַ שרינטשטע-
 לער מיט אַזאַ נאָמען אין דער ליטעראַרי-
 רישער וועלט, ווי אַבראַמאָוויטש האָט
 שוין דאָן געהאַט, — דערצו האָט מען גע-
 דאַרפט פערמאָגען אַ בעזונדערע גייסטיגע
 גבורה און דרייסיגקייט. אַבראַמאָוויטש
 אַליין שרייבט וועגען דעם איבערגאַנג
 זיינעם צו דער יודישער שפראַך פּאָלענע-
 דעס: „אַט קוק איך מיך צו צום שטייגער
 לעבען פון אונזער פּאָלק און וויל עס
 דערצעהלען דערנאָך אין דער הייליגער
 שפראַך. אָבער דער גרעסטער טייל פון
 פּאָלק פּערשטעהט דאָך גאַר נישט די דאָ-
 זיגע שפראַך און רעדט יודיש. היינט וואָס
 ניצט דעם שרייבער די גאַנצע מיה זיינע
 און זיין האַרצענס-בעגעהר, וויבאַלד ער
 ברענגט דעם פּאָלק קיין נוצען נישט? זי
 דאָזיגע פּראַגע — פאַר וועמען אַרבייט
 איך? — האָט מיר נישט געלאָזען רוהען
 און געבראַכט מיך אין גרויס פערלעגענע-
 הייט ... אונזערע שרייבער, די בעלי-
 ה' שוין... האָבען געקוקט אויף יודיש
 פון אויבען אַראָב און מיט דער גרעסטער
 פעראַכטונג... דער געדאַנק, אַז שרייבענע-
 דיג יודיש, וועל איך מיך דערנידעריגען,
 האָט מיך זעהר געפלאָגט; אָבער דער חשק
 נוצען צו ברענגען האָט גובר געווען די
 פּאַלשע בושע, און איך האָב צו זיך אַליין

יאָהר 1856 בעשטימט געוואָרען פאַר אַ
 לעהרער אין דער אָרטיגער יודישער רע-
 גירונגס-שול. מיט אַ יאָהר שפעטער (כ"ג
 תמוז, תרי"ז) איז ערשיענען אין „המגיד“
 (№ 31, ערשטער יאָהרגאַנג) זיין ערשטע
 ליטעראַרישע אַרבייט „מכתב על דבר
 החנוך“ — וועגען דער ערצהונג בכלל און
 דער נויטיגקייט צו לערנען יודישע קינ-
 דער רוסיש און פּאָזיטיווע קענטענישען.
 אין יאָהר 1858 האָט ער זיך איבערגעקלי-
 בען קיין בערדיטשעוו, וואו ער האָט זיך
 ערנסט אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט ליטע-
 ראַישער טעטיגקייט. אין יאָהר 1860 האָט
 ער פּערפעענטליכט אַ זאַמלונג אַרטיקלען
 אונטערן טיטעל „משפט שלום“. די ער-
 שטע ערנסטע קריטישע פּראָבען אין דער
 העברעאישער ליטעראַטור, האָט די זאַמ-
 לונג געמאַכט אַ רושם. אַ צווייטע זאַמלונג
 פון זיינע קריטישע און פּובליציסטישע
 מאַמרים איז אַרויס אין 1867 („עין משפט“).
 געפינענדיג זיך אונטער דעם איינפלוס פונ'ם
 פּאָזיטיוויסטישען נאַטור-וויסענשאַפּטליכען
 גייסט, וואָס האָט געוועלטיגט איבער דער
 רוסישער ליטעראַטור אין די זעלבי-
 גער יאָהרען, האָט אַבראַמאָוויטש בעאַר-
 בייט אין העברעאיש לענצנס נאַטור-געשיכ-
 טע אונטערן טיטעל „תולדות הטבע“, (ערש-
 טער טייל — 1862, צווייטער — 1866,
 דריטער — 1872). צו דער צייט געהערען
 אויך זיינע ערשטע, אמת נאָך נישט גאַר
 געלונגענע, בעלעטריסטישע ווערק: אַנ'ער-
 צעהלונג „למדו היטב“ (1862), אַרויסגעגע-
 בען אין זעקס יאָהר אַרום אין דער פּערענע-
 דערטער און פּערגרעסערטער פּאַרם פונ'ם
 ראַמאַן „האבות והבנים“, וואו עס ווערט
 געשילדערט דער קאַמפּף צווישען דעם
 אַלטען פּאַנאָטישען דור און דער אויפגע-
 קלערטער יוגענד (אין רוסיש איז דער
 ראַמאַן ערשיענען אין דער איבערזעצונג
 פון בינשטאַק נאָך אין 1867. אין אַ נייער

געזאָגט: זאָל זיין וואָס עס וויל — איך וועל מיך אָנענהעמען פאַר דאָס פּערשטוי-סענע יודיש און וועל ניצליך זיין מיין פּאָלק. אזוי האָט זיך אָנגעהויבען דער צווייטער פּעריאָד אין אַבראַמאָוויטשעס שאַפען, ווען ער האָט אָנגעהויבען שריי-בען יודיש אונטער דעם שפּעטער אַזוי פּאָפּולער און בעליעבט געוואָרענעם נאָמען מענדעלע מוכר ספרים. דאָס ערשטע ווערק אונטער דעם דאָזיגען פּסעוודאָנים איז געווען „דאָס קליינע מענשעלע, אָדער אַ לעבענסבעשרייבונג פון אברהם יצחק תקיף“, פּערעפּענטליכט אין דעם דאָמאָלס נאָר-וואָס געגרינדעטען (נישט אָהן אַבראַ-מאָוויטשעס ווירקונג) „קול מבשר“ (1863) און שפּעטער אייניגע מאָל, אין אַלץ נייע בעאַרבייטונגען, ווידער אַרויסגעגעבען. „דאָס קליינע מענשעלע“ האָט געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג, און אַבראַמאָוויטש איז זיך אַליין מודה, אַז זייט דאָמאָלס „האַט זיך מיין זעלע בעהעפט צו דער יודישער שפּראַך (יהודית) און איך האָב זי פּערקנסט צו מיר אויף אייביג“. אין יאָהר 1869 איז אַרויס אין זשיטאָמיר זיין „פּישקע דער קרומער, אַ מעשה פון יודי-שע אַרימע לייט“ (אין אַ פּיעל פּערגרע-סערטער אויסגאַבע איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען אין זשיטאָמיר, 1888). אין דעמזעלבען 1869-סטען יאָהר האָט ער פּערעפּענטליכט אַ דראַמע „די טאַקסע אָדער די באַנדע שטאָדט-בעלי-טובות“ — אַ שאַרפע סאַטירע געגען די קהלס-לייט און רעדעלפּיהרער, וואָס ציהען אַרויס ביי דער מאַסע דעם מאַרך פון די ביי-נער. די בערדיטשעווער ראַשי קהל האָ-בען זיך געפונען בעליידיגט פון דעם דאָ-זיגען ווערק, און אַבראַמאָוויטש איז גע-צוואונגען געווען צו פּערלאָזען בערדי-טשעוו; ער האָט זיך בעזעצט מיט זיין פּאַמיליע אין זשיטאָמיר, וואו ער האָט

אין גיכען אָבעגעגעבען עקזאַמען אויף ראַ-בינער אין דער אָרטיגער ראַבינערשול. אַרום יענער צייט האָט ער אָנגעשריבען „די קליאַטשע, אָדער צער-בעלי-חיים, — אַ מעשה וואָס האָט זיך פאַרוואַלערט צווישען די כתבים פון ישראל'יק דעם משוגענעם“ (ווילנאָ, 1873). אַנאָלעגאַריע אויף די כנסת ישראל אין גלות („צו מיין קליאַטשע אין פּרעהס רייטוואָגען פּער-גלייך איך דיך, כנסת ישראל“). דער רושם, וואָס דאָס דאָזיגע מערקווירדיגע בוך האָט געמאַכט, איז געווען אונגעהיי-ער שטאַרק, הגם דער אויטאָר טרעט דאָ מעהר אַרויס אין דער ראָלע פון אַ פּובלי-ציסט, און דעם קינסטלער אין מאָדער-נעם זין דערקענט מען דער עיקר אין דער וואונדערבאַרער קראַפט פון די נאַטור-שילדערונגען. אַנאָלעגאַרישען האַראַק-טער טראַגט אויך די פּאַעמע „דאָס יו-דעל“, (וואַרשוי, 1875; אַ ספור המעשה אין שירים מיט אַ משקל פון עלף תנועות, מיט אַ מאַטאָ: „אַך יודעל, מיין קראַנקער יודעל, דיין לעבען איז זעהר אַ טרויעריג ליעדעל“), וואו עס ווערט אין קורצען אי-בערגגעגעבן די גאַנצע געשיכטע פון יו-דישען פּאָלק זייט מתן תורה ביז מענדעל-סאָנס צייטען. דאָן האָט ער אויך אַרויס-געגעבען די „זמירות ישראל“ — שבת-דיגע זמירות פּערטייטשט אין שירים און גוט דערקלערט, בכדי איטליכער יוד בעזונדער זאָל פּערשטעהן זייער טייע-רען ווערט — (זשיטאָמיר, 1875), און „פּרק שירה“, (אין דעמזעלבען יאָהר) איבערזעצט אויף יודיש אין גראַמען מיט אַ משקל פון עלף תנועות און מיט אַ פּירוש „טוב טעם“; צו יענער צייט געהערט אויך זיינע אַ געריימטע איבערזעצונג פון תהלים, וואָס איז אָבער ליידער פּערלאָרען געגאַנ-גען. אין יאָהר 1878 איז אַרויס די ער-צעהלונג „קיצור מסעות בנימין השלישי“ —

אין דער צייט האָט ער זיך אויך אומ-געקעהרט צוריק צו דער העברעאישער ליטעראַטור און האָט אָנגעשריבען אַ רייה נייע „ספורי-מעשיות“, אין וועל-כע ער איז ערשינען אַלס רעפּאָרמאַ-טאָר פון העברעאיש, אַריינברענגענדיג אין דעם אַלטען ביבלישען לשון-קודש די איינפאַכקייט און גענויאַגקייט פון משנה און אגדה פון איין זייט, און די פרישקייט און בויגעוודיגקייט פון דער לעבעדיגער יודישער שפּראַך — פון דער אַנדערער. דער איינפאַכער און דאָך זעהר רייכער רעאַליסטישער סטיל, וואָס אַבראַ-מאָוויטש האָט געשאַפּען אין העברעאיש, האָט געהאַט זעהר אַ גרויסע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער ניי-העב-רעאישער ליטעראַטור. צו גלייכער צייט האָט אָבער אויך נישט אויפגעהערט אַב-ראַמאָוויטשעס טעטיגקייט אין יודיש, און אין די יאָהרען 1888—89 זענען אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“ ערשינען די ערשטע טיילען פון זיין גרעסטען און רייכסטען ווערק „דאָס ווינש-פינגערל“ (דאָס קליינע ביכעל מיט דעם-זעלבן נאָמען, וואָס אַבראַמאָוויטש האָט פּערעפּענטליכט נאָך אין אָנהויב פון זיין יודיש-ליטעראַרישען שאַפּען, וואַהרשיינ-ליך אין יאָהר 1865, האָט געטראָגען אַ גאַנץ אַנדערן חאַראַקטער). די דאָזיגע ערצעהלונג איז די איינציגע אין אונ-זער ליטעראַטור, וואָס האָט געפרובט גע-בען אַ פּאַלשטענדיג בילד פון דעם יודי-שען לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָרהונדערט. (אַ פּאַלשטענ-דיגע אויסגאַבע פון „דעם ווינשפינ-גערל“, וואָס דער אויטאָר האָט געאַרבייט דערויף אין משך פון צעהנדליגער יאָה-רען, איז אַרויס ערשט אין יאָהר 1911, אין פּערלאַג „מענדעלע“, צוזאַמען מיט זיינע איבעריגע געזאַמעלטע ווערק). נאָך

„דאָס הייסט די נסיעה אָדער אַרייזע-בע-שרייבונג פון בנימין דעם דריטען, וואָס איז אויף זיינע נסיעות פאַרגאַנגען העט ווייט אַזש אונטער די הרי חשך און האָט זיך גענוג אָנגעזעהען און אָנגעהערט חידושים שענע זאַכען, וואָס זענען אַרויס-געגעבען געוואָרען אין אַלע שבעים לשונות און היינט אויך אין אונזער לשון“, וואו אַבראַמאָוויטשעס קינסטלעריש-הומאָריסטי-שער טאַלענט דערגרייכט זיין העכסטען פונקט. דער בעקאַנטער פּוילישער שריפט-שטעלער קלעמענס יונאַשאַ (שאַנאַווסקי) האָט זיך ספּעציעל אויסגעלערנט יודיש פּוילי צו איבערזעצן דאָס דאָזיגע מיס-טערווערק אין פּויליש מיט'ן נאָמען „דער יודישער דאָן קישאַט“ (ווילנאָ, 1878). דער זעלבער יונאַשאַ האָט אויך איבערזעצט אויף פּויליש „די קליאַטשע“ (וואַרשוי, 1886); אויך אויף רוסיש און אייניגע אַב-דערע שפּראַכען זענען דאָ איבערזעצט אַב-ראַמאָוויטשעס שריפטען (פאַר דער איבער-זעצונג פון די ערשטע קאַפיטלען פון דער „קליאַטשע“ איז דער „Восходъ“ אָבגע-שטעלט געוואָרען אין יאָהר 1891 אויף זעקס חדשים). נאָך די „מסעות בנימין השלישי“ איז אין אַבראַמאָוויטשעס שאַפּונג געקומען אַ לאַנגע הפסקה, און ערשט אין יאָהר 1884 איז ער, צו זיין 25-יעהריגען יובילעאום, אַרויס מיט זיין פּינפאַקטיגער דראַמע „דער פּריזיוו“. אין אָדעס, וואו אַבראַמאָוויטש האָט זיך געהאַט בעזעצט נאָך אין יאָהר 1881 און וואו ער איז גע-וואָרען דער פיהרער פון דער אַרטיגער תלמוד-תורה (די דאָזיגע שטעל פּערנעהמט ער אויך איצט), הויבט זיך אָן אַ נייער פּעריאָד אין זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט; ער האָט כמעט אינגאַנצען אוועק-געלאָזען דאָס ריין-פּובליציסטישע אין זיין שאַפּען און איז געקומען צו זיין העכסטער פאַרם — דער קינסטלערישער.

בייטענדיג זיינע ווערק צו אַנייער פּאָל-
שטענדיגער אויסגאַבע.

אין יאָהר 1909 האָט ער בעזוכט איי-
ניגע גרויסע יודישע שטעדט, און זיין ריי-
זע איז געווען אַנ'אמתע טריאומף-רייזע;
צעהנדליגער טויזענדער מענשען האָבען
איהם מיט דער גרעסטער בעגייסטערונג
בעגעגענט און אויפגענומען אויף דעם גאַנ-
צען וועג פון זיין נסיעה; און אין דעצעמ-
בער 1910 איז געפיערט געוואָרען זיין
75-יעהריג יובילעאום, וואָס איז פער-
וואַנדעלט געוואָרען אין אַ גראַנדיזען
פּאָלקס-יום-טוב; אַלע קלאַסען און קריי-
זען האָבען גענומען אין איהם אַנ'אנ-
טייל; הונדערטער און טויזענדער טעלע-
גראַמען פון אַלע עקען וועלט האָבען בע-
גייסט אין דעם דאָזיגען פעסט-טאָג דעם
גרעסטען יודישען שריפטשטעלער, „דעם
זיידען פון דער יודישער ליטעראַטור“. דאָן
איז אויך אַרויס אין פּערלאַג „מענדעלע“,
געגרינדעט פון שרעבערק און לידסקי, אַלע
זיינע ווערק, אויף דאָס ניי בעאַרבייטע,
ווי אויך ערשט איבערזעצטע פון העברע-
איש, אין 17 גרויסע בענד, דערונטער
איין באַנד אָבעגעבען ספעציעל דער „קרי-
טיק איבער מענדעלע מוכר ספרים“, מיט
אַרטיקלען פון פּרישמאַן, בעל-מחשבות,
ניגער, מוקדוני, פּיכמאַן, שלום-עליכם
און אַ. רייזען. אויך די רעדאַקציע פון
„פּריינד“ האָט לכבוד דעם יובילעאום אַרויס-
געגעבען אַ זאַמעלבוך „מענדעלע מוכר
ספרים“, וואו עס האָבען זיך בעטייליגט
פּרץ, ראַוויצקי, אַש, ווייטער, איינהאַרן,
בעל-מחשבות, ביאַליק, נאַמבערג, טשע-
מערינסקי און ש. ראָזענפעלד. —

אין דער געשיכטע פון דער יודי-
שער ליטעראַטור פּערזענהאַט אַבראַמאָוויטש
דעם אויבענאָן. ער איז נישט נאָר דער
אַריגינעלסטער יודישער שריפטשטעלער, —
ער איז בכלל דער ערשטער יודישער קינסט-

אַרייה קלענערע ערצעהלונגען אין הע-
ברעאיש און אין יודיש (צווישען זיי די
„אַלטע מעשה“, אין „הויזפּריינד“) האָט
זיך אין די ערשטע נומערן פון „יוד“ אַנ-
געהויבען צו דרוקען זיין גרעסערע ער-
צעהלונג „שלמה רב חיימס“ (אין העברע-
איש „חיי שלמה“), וואָס טראָגט אַנ'אוי-
טאָפּיאָגראַפישען חאַראַקטער, און וואו
דער מעכטיגער טאַלענט פון דעם באַלד
זיעבציג יאָהר אַלטען אויטאָר האָט געפונען
דעם העכסטען אויסדרוק. אויסער דעם
גאַנצען אוצר פּרעכטיג געצייכענטע ביל-
דער און טיפען פון יודישען לעבען, ציי-
כענט זיך דאָס ווערק אויס מיט אַלע האַ-
ראַקטעריסטישע סמנים פון אַבראַמאָווי-
טשעס קינסטלער-שאַפען: „מיט דער
שאַרפּער בייטענדיגער סאַטירע געגען די
פּירכטערליכע הויהלקייט אינ'ם לעבען פון
איין עדה פון אוימגליקליכע; מיט דעם
גרויסען הייסען רחמנות אויף דעם אונגע-
דליכען אומגליק פון אַ גאַנץ פּאָלק; מיט
דעם ריינעם לירישען טאָן, וועלכער צו-
גיסט זיך ווי אַ פּידעל און לאַזט דערצי-
טערן אַלע פעדים פונ'ם האַרץ, און יע-
נער ווייכקייט און זיסקייט, וועלכע בע-
רוישען דורך זייער עכטקייט ... דאָס איז
דאָט בוך איבער אַלע ביכער, וואָס אַבראַ-
מאָוויטש האָט אונז געשריבען“ (פּריש-
מאַן). נאָך „שלמה רב חיימס“ האָט
אַבראַמאָוויטש פּערעפּענטליכט: „ישראליק
דער משוגענער“, — אַ מין פּאַרזעצונג פון
דער „קליאַטשע“; „ספר הבהמות“, (וואו
ער האָט זיך ווידער בענוצט מיט זיין
ליעבלינגספּאַרם — דער אַלעגאָריע); „די
האַהר“, „ספר הגלגולים“ און פּראַגמענטען
פון „ווינשפינגערל“. אין יאָהר 1905 אונ-
טערן שווערען איינדרוק פון די אָקטאָ-
בער-פּאַגראַמען, איז אַבראַמאָוויטש אוועק-
געפּאָהרען קיין גענף, וואו ער האָט פּער-
בראַכט צוויי יאָהר, אויף דאָס ניי בעאַר-

ער געשאפען דעם יודישען פראָזע-סטיל אויפ'ן גרונד פון די דריי יודישע הויפט-דיאלעקטען — דעם ליטווישען, וואָלינגער און פוילישען.

אין דעם ערשטען פּעריאָד פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט, ווען ער איז דער עיקר קריטיקער - פּובליציסט („משפט שלום“, „עין משפט“) און פּאָפּולאַריזאַטאָר פון נאַטורוויסענשאַפֿט („תולדות הטבע“), געפינט ער זיך נאָך אונטערן איינפלוס פון די השכלה-שטרע-בונגען: ער פיהרט אַ קאָמפּף מיט די „מורדי אור“, מיט'ן פּאַנאַטיזם, מיט חסידים און חסידות, און פריידיגט דעם נוצען פון דער לאַנדס-שפּראַך און פון וויסענשאַפֿטען. דער דאָזיגער גייסט פון דער השכלה-בעוועגונג הערשט נאָך אויך אין זיין בעלעטריסטי-שען „האבות והבנים“. אָבער דער געזונד-דער רעאַליזם, וואָס איז אַזוי האַראַקטע-ריסטיש פאַר איהם, לאַזט זיך שוין הערען אפילו אין די דאָזיגע ערשטע אַרבייטען זיינע. די סבות פון דער יודישער אַרימ-קייט און פיין בעגרייפט ער פון אָנהויב אָן אַ סך טיעפער, ווי זיינע צייט-חברים די משכילים, וואָס האָבען אַלע צרות פון דעם יודישען לעבען דערקלערט דורך די פינסטערקייט און אונגעבילדעטקייט פון דער יודישער מאַסע. אין דער „קליאַטשע“, וואו עס לאַזט זיך שוין שטעלענווייז דער-קענען דער ערשטער און גלענצענדסטער יודישער נאַטור-שילדערער, וואָס איז אָבער אין גרונד נישט מעהר ווי אַנאַפּאַ-לאַגעטיש-פּובליציסטיש ווערק, לאַכט אַב-ראַמאָוויטש ביטער אויס די קורזזיכטיגע תורה פון זיינע רביים, וואָס מאַכען די עלעמענטאַרסטע מענשליכע רעכט אָבהענ-גיג פון „השכלה“, פון בילדונג: „קין טאַנץ געהט נישט פאַר'ן עסען! האָט גע-ענטפערט אויף דעם די קליאַטשע, — וואָס פאַר אַ שייכות, איך בעט אייך, האָט

לער. אויף וויפיעל עס האָט עקזיסטירט אַ יודישע ליטעראַטור פאַר אַבראַמאָוויטשען, האָט זי (מיט אונבעדייטענדע אויסנאַהמען) געהאַט דערהויפּט רעליגיעזע אָדער די-דאַקטישע צוועקען. אַבראַמאָוויטש, הגם ער האָט אויך געוואָלט דורכפיהרען געוויסע טענדענדען, איז געוועזען דער, וואָס דורך זיינע גרויסע מייסטערווערק האָט ער אויפ-געהויבען די יודישע ליטעראַטור פון איהר פרימיטיווען צושטאַנד אויף אַ הויכע מדרגה פון קונסט. און נישט נאָר זיין בעדייטונג פאַר דער יודישער ליטעראַטור איז נישט אַבזשאַצטען, — אויך זיינע פערדיענסטען פאַר דער יודישער שפּראַך זענען אָהן אַ שיער גרויס. „ער איז דער ערש-טער, וואָס האָט געהאַט ליעבע און אַכ-טונג צו זיין קינסטלערישען אינסטרומענט — צו דעם יודישען וואָרט, און האָט עס גע-האַלטען און ערצויגען ריין; נישט גער-מאַניורט, נישט רוספיצירט, נישט אפילו אייראָפּעאיורט; און ער איז דעריבער דער ערשטער, וואָס האָט אַ יודישען סטיל בע-שאַפען, זיין אינדיווידועל-יודישען סטיל. אַזוי רעדט מענדעלע אויפ'ן לשון פון זיין פּאָלק... און רעדט ער העברעאיש, ווי ער מיינט — צוליעב דער אייביגקייט, אָן וועל-כער ער וויל און האָט דאָס רעכט זיך צו קלאַמערן, שרייבט ער יודיש-העברעאיש. אַזוי וואָלט דאָס פּאָלק גערעדט, ווען עס וואָלט גערעדט העברעאיש...“ (י. ל. פרץ). דער קולט פאַר דער שפּראַך בעמערקט זיך ביי אַבראַמאָוויטשען נאָך אין זיינע ערשטע ווערק, און מיט יעדען נייעם ווערק ווערט דער קולט אַלץ מעהר קלאָר פאַר איהם; דאָס אויסקלויבען די ווערטער ווערט אַלץ שטרענגער, דער ריטמוס פון דער יודישער שפּראַך — אַלץ מעהר אָבגעהיט. געבאָרען אין ליטאַ, געלעבט לאַנג און וואָלין און דרום-רוסלאַנד, געבענשט מיט אַ מערקווירדיגען שפּראַך-אינסטינקט, האָט

און מאַראַליסט; ער קומט אַלץ נעהענטער צו זיין ריין קינסטלערשישען בערוף און ווערט דער בערייטענדסטער שילדערער פון דער יודישער פאַרצייטיגער וועלט; ער דרינגט אַריין אין די טיעפסטע טיעפע-נישען פון דעם יודישען לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהר-הונדערט און גיט אונז דערפון אַנאָיבער-ראַשענד טריי בילד. ער מאַלט דערהויפּט דעם כלל-יודען, דעם טיפ, נישט דעם יחיד. פאַהרענדיג אין זיין וועגעלע איבער די יודישע שטעט און שטעדטליך, שיל-דערט מענדעלע מוכר ספרים דאָס לעבען פון די קאַבצאַנסקער, טונעיאַדווקער, גלופסקער תושבים—זייער אומגעלומפערט, משונהדיג, דערשלאָגען לעבען, וואָס זיין אונטערגרונד איז דער שרעקליכער יודי-שער דלות. אין „פישקע דעם קרומען“ גיט ער אונז אַ בילד פון דעם יודישען בעטלע-רישען לעבען; אָבער אין אמתען איז „פישקע דער קרומער“ בלויז אַ משל צו דער יודי-שער אַרימקייט בכלל; ער מאַלט אונז אין דעם דאָזיגען ווערק דעם יודישען כלל אין דער געשטאַלט פון אַ מחנה בעטלערס און שלעפערס („כל ישראל איין קבצן“); נישט אומזיסט שוועבט שטענדיג פאַר זיינע אויגען „די אַלטע גרויסע טאַרבע“ און נישט אומזיסט דאַכט זיך איהם צייטענ-ווייז, אַז הינטער איטליכען יודען שטעהען כתות מאכים אוןזאָגען: „וואַקסט, שפּראַצט, קבצנים, ווי גראַז און קראַפעווע; געהט, יודישע קינדער, און שלעפט זיך אַרום אין די הייזער“. לעבענדיג אין אַזאַ מצב, מוז דער קאַבצאַנסקער תושב אָבזאָגען זיך פון עולם הזה, ברעכען די תאוה פון עסען; ער טאַר נישט וויסען פון דער פרייד פון קינדער-יאָהרען און פון דער שענקייט אין דער נאַטור, און ער מוז לע-בען אין דער וועלט פון פאַנטאַזיעס. די דאָן-קיכאַטען ווייזען זיך, יענע אומגעלומפערטע

עסען און דאָס נויטיגע בעדערפניש מיט בילדונג? מיט וואָס פאַר אַ יושר קען מען יענעם נישט לאָזען עסען, עטעמען פריי, סיידען ביז ער וועט זיך אויסלערנען עפעס קובצען? איטליכס בעשעפעניש, וואָס ווערט געבוירען, איז קודם כל אַ לעבעדיגע זאַך, פאַרזאָרגט פון דער נאַטור מיט אַלע חושים, מיט אַלע אברים, טאַקע נאָר פון זיינטוועגען, בכדי דורך זיי צו בעקומען אַלצדינג, וואָס עס בעדאַרף נויטיג האָבען צום לעבען“. און נישט אום רחמנות בעט „די קליאַטשע“, — רעכט פאָדערט זי: „איך בין דיר מוחל דיין רחמנות... איך בין, ווי אַלע אַנדערע, אַ לעבעדיג בע-שעפעניש און האָב ווי זיי אַ פראַווע דאָס רעכט צו לעבען. האָט יענער אויף מיר רחמנות, הייסט עס אַזוי פיעל, ווי איך לעב נאָר אין זיין זכות, ער האָט יאָ דאָס רעכט צו לעבען און איך נישט; אינגאַנצען וואָס איך האַלט מיך, וואָס איך זשיפע, האָב איך עס צו פערדאַנקען איהם, נאָר איהם, אין דער צייט אַז מיר ביידע זענען גאַנץ גלייכע בעשעפעניש מיט איינערליי בע-דערפעניש. לאָזט מיך יענער לעבען, ווייל איך ברענג איהם נוצען, הייסט עס אַזוי פיעל, ער איז דער תכלית, דער עיקר, דען איך לעב נאָר, מחמת דערמיט טויג איך איהם. פאַר מיר אַליין וואָלט איך נישט בעדאַרפט גאָר בעשאַפען ווערען. איך וויל אָבער לעבען גלייך ווי אַנדערע, גלאַט ווייל איך בין אויך אַ בעשעפעניש פאַר מיר... מען דאַרף קענען דעם גייסט פון יענער צייט, כדי צו פערשטעהן, ווי ווייט די דאָזיגע ווערטער פון דעם אויפגעוואַכטען און שטאַלץ-געוואָרענעם נאַציאָנאַלען בע-וואוסטזיין זענען געווען ניי און וויכטיג. אָנהויבענדיג פון „מסעות בנימין השלישי“ דערווייטערט זיך אַבראַמאָוויטש אַלץ מעהר און מעהר פון דעם צייטגייסט, וואָס האָט איהם געמאַכט פאַר אַ פובליציסט

פון קיינעם נישט אַריבערגעשטיגענע נאָ-
טור-שילדערונגען האָט אַבראַמאָוויטש בע-
וויזען, אַז די יודישע שפּראַך פּערמאַנט
אָועלכע אויסדרוק-מיטלען פאַר דער שטו-
מער לעבעדיגער נאַטור, פון וועלכע מען
האָט פאַר איהם אפילו נישט געהלומט.
און אויך אין דעם פּרט פון נאַטורשילדע-
רונג איז זיין איינפלוס אויף דער נייער
יודישער ליטעראַטור געווען און איז זעהר
שטאַרק.

ביבליאָגראַפיע: סאַקאַלֵאָוס, ספר
זכרון, 117—126 (אויטאָביאָגראַפיע); א. בינ-
שטאַק, Праздникъ жаргонной литера-
туры, אין "Восходъ", XII, 1884; ר. ביי-
נין, אין "הדור", 1901, № 42 — 44; א.
לעווינסקי, אין "העומר", I, 23—31; י. ענשין,
אין דער "צוקונפט", 1906, IV—VI; לעאָ
ווייענער, History of yiddish literature
148—160; א. ציבנערג, אין דער יוד.-רוס.
ענצ. I, 152—159; בעל-מחשבות, "בעקליבענע
שריפטען", I, 25—69; דר. מ. פינגעס, די
געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I,
157—218; "קריטיק איבער מענדעלע מוכר
ספרים" — אַ בעזונדער באַנד אין זיינע געזא-
מעלטע ווערק, פּערלאַ: "מענדעלע"; זאַמעלבוך
"מענדעלע מוכר ספרים", אויסגאַבע פון דער
רעדאַקציע, "פּרוינד"; גח פרילוצקיס זאַמעלבוכער
פאַר יודישען פּאָלקלאָר, פּילאָלאָגיע און קולטור-
געשיכטע, I, 138—148 (וועגען דעם "אוסטאָוו
פון וואַיאַנסקי פּאָווינאָסט", וואָס אַבראַמאָוויטש
און בינשטאַק האָבען אַרויסגעגעבען אויף יודיש
אין יאָהר 1874).

**אברהם בן אבי עזרי ועליג פון
גלאָגווי** — דער אויטאָר פון אַנ'ערצעהלונג
אין יודיש אונטערן טיטעל "קיסר אוקטו-
פייבוס" (ערשינענע אין האַמבורג פּר דר
האה נפאַר דער העהען, 1730).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 529.
אברהם בן אליהו — דער אויטאָר
פון אַ האַנדשריפטליכער איבערזעצונג פון

קליינשטעטעלדיגע, "בנימין השלישי",
וואָס לאָזען זיך אין דער וועלט אַריין אָהן
אַ וועג און אויך אָהן אַ ציעל; דאָס לעבען
אין די עולמות פון קבלה און זוהר ווערט
פאַר איהם אַ נאַטירליכע זאַך. אין "ווינש-
פינגערל" שילדערט אונז אַבראַמאָוויטש די
זיסע טרייסט, וואָס דער יוד געפינט אין
אונזער אַלטען גייסטיגען עבר; ביי אַ
בלאָט גמרא פּערגעסט ער אָן זיין טרויעריג
לעבען, ביי אַ שטיקעל זוהר צופלאַמט זיך
זיין פּאַנטאַזיע: "דער זוהר דאָס איז אַ
סיני, אַ פייערשפייענדיגער באַרג פון
הייליגער ריינער לעבשאַפט; דאָרט זענען
זיך משדך די ערד מיט דעם הימעל,
מלאכים, שרפים מישען זיך אויס אינאיי-
נעם מיט מענשען און גיבען קושענדיג זיך
איינער דעם אַנדערן איבער געטליכע גע-
פיהלען". — אַבראַמאָוויטש לאַכט אויס
די אומגעלומפערטע ערשיינונגען אין דעם
לעבען פון דעם פּאָלק ישראל, אָבער זיין
געלעכטער איז אַ ביטער געלעכטער; דורך
זיין אונפּערגלייכליכען גאַליגען הומאָר
רייסט זיך דורך אַגרויס רחמנות און אַטיעפע
ליעבע צו דעם מוראדיגען עלענד פון זיין
אומה. דעם קינסטלער ווערט ענג אין
דעם יודישען גהעטאָ מיט זיינע אומגליק-
ליכע דערשלאָגענע תושבים, ער רייסט זיך
אויפ'ן שוים פון דער נאַטור, און אויך
אין דעם ווייזט זיך אַרויס איינער פון די
שענסטע גרונדשטריכען פון זיין שאַפען.
איהם האָבען מיר צו פּערדאַנקען די ערשטע
ריינע און אמת קינסטלערישע נאַטור-
שילדערונגען אין דער יודישער ליטעראַ-
טור; די גאַנצע נאַטור קריגט ביי איהם אַ
יודיש פנים, ער מאַלט זי אין ריין יודישע
פּאָלקסטימליכע בילדער און מעטאַפּאָרען;
דערביי צייכענען זיך אויס זיינע נאַטור-
פּייזאַזשען דורך זייער קלאַסישער איינ-
פאַכקייט און זעלטענער בילדליכקייט. דורך
זיינע, אין דער יודישער ליטעראַטור נאָך

מאן): „בוניף (פינף) טאג אין חודש תמוז איך אין דער ור (פאר) טרייבונג וואר, דא שטונד איך ביי דעם בך דער הייש פבר, זא ור גיעפינט דיא הימל דש וואונדר דא גישאך (געזעהן), גריש געטליכי זכן איך דרינג נך (געזעהן) ... נוך איך זאך איין שטורם וינד קאם פון דער צפון זייט איך גרושר פינשטר וואלקן אונ' פלאקר פייאר אונ' ליכט הרום גישפרייאט, אונ' פון אינך וויניג גלייך פון דעם פייאר מלאך חשמל גיננט, פון מיטן דורך דען פייאר האב איכש דר קנט" ...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 20: יוד-רום. ענצ. I, 297.

אברהם בן מתתיהו—דער מחבר פון דעם „קוא בוך"—אָ זאַמלונג משלים וועגען חיות, געקליבען פון יצחק אבן סאַהולס „משל הקדמוני", פון ברכיה הנקד'נים „משלי שועלים" א. אַנד. נאָך יע-דען משל קומט דער מוסר השכל פון איהם אין גראמען. דאָס „קוא בוך", איינס פון די פאָפולערסטע ווערק אין דער אַלט-יודישער ליטעראַטור, איז געדרוקט גע-וואָרען אין ווערעאַנאַ (בערן) אין יאָהר 1555 (זעה אויך וואַליך משה).

ביבליאָגראַפיע: יוד-רום. ענצ. I, 296; בן-יעקב, 518.

אברהם ניסן—האָט אין יאָהר 1867 פערעפענטליכט אַ בראַשור אונטערן טיטעל „דער שפיגעל פון יודישען מעמד ביי איצטיגער צייט" (אַרויסגעגעבען פון מ. א. ביילינסאָן, אָדעס).

אברהם בן שמואל פון פיקאָר—דיען—דער אויטאָר פון אַ יודישער איבער-זעצונג פון ספר איוב, וואָס געפינט זיך אין כתב-יד און איז געמאַכט אין יאָהר 1579: „הב דש ספר גישריבן אין טויטש, דש איז גאר גוט בויר (פאַר) די ווייבר אונ' דש גי-מיין פאָלק דש ניט קאנין תורה לערנין,

די פינף מגלות; דער כתב-יד שטאַמט פון XVII יאָהרהונדערט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אברהם בן יהודה חזן—דער אויטאָר פון „חבורי לקט" (לובלין, 1612) — אַ פירוש אויף נביאים וכתובים, אין וועלכען אַלע שווערע ווערטער ווערען פערטייטשט אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 168.

אברהם בן יחיאל מיכל—דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „דרך אברהם"—אָ זאַמלונג ספורי מעשיות מיט זייער מוסר השכל, ווי אויך מעשיות פון ש"ס און פון מדרש, די צוואה פון ר' יהודה החסיד און אַנד. (אַרויסגעגע-בען אין פירט, 1737, און אַסטראַג, 1815).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 86.

אברהם בן מרדכי הכהן—דער אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון מגלת אסתר, געשריבען אין יאָהר 1631, וואָס געפינט זיך אַלס כתב-יד אין אָפענ-באַך.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אברהם בן משה שערעל—דרו-קער און איבערזעצער. האָט געלעבט אין סוף פון דעם XVI יאָהרהונדערט. אין יאָהר 1586 האָט ער געלאָזט דרוקען אין קראַקוי (לויט אַנאַנדער מקור—אין פראַג, 1602) אַ געריימטע יודישע איבערזעצונג פון ספר יחזקאל: „זעלבשט האָב איכש גמאַכט אונ' גידרוקט אין מיין דרוקעריי, גישטיט פיל געלט אונ' מויה דר בייא, אין טויטשן וואול בשיידן, פר ווייבר אונ' מיידן, אך צו לייאן מיט פריידן, בחורים אונ' בעלי הבתים אַלי ביידין" ... וועגען דעם האַראַקטער פון דער איבערזעצונג קען מען בעקומען אַ בעגריף פון די פאָל-גענדע שטעלען (ציטירט נאָך א. שול-

דיא זאָלען דא אַן לייאן אלי טאג שטע-
טיגליך ... זא ווירט מן גרושי חידושים און
רומיקייט דא אינן וינדן (געפינען), דיא
אן צווייבל (צווייפעל) איינין שטאַרקין אין
אונזר אמונה און וועט פילע אויך ברינגן
אויף דען רעכטן וועג צום עוויגן לעבן...
אין אָנהויב פון דער איבערזעצונג קומט אַ
לאַנגע פּאַררעדע פון דעם מחבר.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 27—28.

אדלער יעקב — דיכטער. געבאָרען

אין יאָהר 1877 אין
דינאָוו, גאַליציען,
אין אַ חסידישער
פאַמיליע. האָט בע-
קומען אַ טראַדיצ-
יאָנעלע יודשע ער-
ציהונג און בעזוכט
אויך אַ שול, וואו

ער האָט געלערנט פויליש און דייטש. אין
דערזעלביגער צייט איז ער געווען אויך אַ
משורר ביים פּאָטער, דעם שטעדטעלשען
בעל-תפלה. צוזיעבצעהן יאָהר איז ער אַוועק
קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אַ לאַנגע
צייט זיך פּערנומען מיט שניידעריי אין די
סוועט-שעפּער פון ניו-יאָרק, אָבגעבענדיג
זיך אין דער פרייער צייט מיט ליטע-
ראַטור. דעביוטירט האָט ער מיט צוויי
סאַציאַליסטישע ליעדער אין ניו-יאָרקער
„פּאַרווערטס“, 1897, און נאָך אַ הפסקה
פון דריי יאָהר, ווען זיין פּען האָט
גערוהט, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-
בען אין גאַרינס „טעאַטערזשורנאַל“, אין
אַלעקסאַנדראַאָוס „פרייער שטונדע“ און אי-
בערהויפט אין פינסקיס „אַרבייטער“, וואו
ער פלעגט פּמעט וועכענטליך דרוקען זיי-
נע שירים. ער האָט זיך געדרוקט אויך אין
פיעל אַנדערע יודישע צייטשריפטען און
זאַמעלביכער אין אַמעריקאַ און אייראָפּאַ.
דייט 1906 האָט ער זיך אָבגעגעבען אינ-

גאַנצען דער ליטעראַטור. אין אַ בעזונדער
אויסגאַבע איז אַרויס גאָר אַ קליינער טייל
פון זיינע ליעדער מיט דעם נאָמען
„זכרונות“ (פּערלאַג „מאַדערנע ליטעראַ-
טור“, באַסטאָן, 1907, מיט אַ פּאַררעדע פון
דוד פינסקי). זיי זענען דורכגעדרונגען
מיט אַ שטילער אומעטיגער בענקשאַפט און
האַרציגער ליעבע צו די קינדעריאָהרען און
דעם פּאַטריאַראַלישען לעבען אין דעם
יודישען קליינשטעדטעל. די דאָזיגע זאַמ-
לונג האָט געצויגען אויף אַדלערן די
אויפּמערקזאַמקייט פון דער יודישע קרי-
טיק אין אַמעריקאַ און אייראָפּאַ, וועלכע
האַט איהם געווידמעט אַ גאַנצע רייה אַר-
טיקלען און רעצענזיעס. אויסער ליעדער
האַט אַדלער געשריבען אויך סקיצען און
פעליעטאַנען אונטער פּערשידענע פּסעוו-
דאָנימען („דודל האַרפע“, „חוקס איי-
ניקעל“, „חוק אַליין“ און אַנד.). אייניגע
זאַכען זיינע זענען איבערזעצט געוואָרען
אויף דייטש און ענגליש. די לעצטע
יאָהרען נעהמט ער אַ שטאַרקען אָנטייל
אין די ניו-יאָרקער הומאַריסטישע אויס-
גאַבען, און אין יאָהר 1910 האָט ער אַליין
אַרויסגעגעבען אַ סאַטיריש בלאַט „דער
יודישער גולן“.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
נאָטיצען; יוד.רום. ענצ. I, 500; דוד פינסקיס
פּאַררעדע צו אַדלערס „זכרונות“.

אדם מיכל — זעה מיכל אדם.

אדערשלאגער משה-יעקב —
נאָוועליסט. געבאָרען אין יאָהר 1882 אין
אַלעסק, גאַליציען. ערציהונג בעקומען אין
חדר. דער פּאָטער איז איהם פריה גע-
שטאַרבען, און שוין צו דרייצעהן יאָהר האָט
ער געמוזט שווער אַרבייטען (אַלס ראַזי-
רער) אום אויסצהאַלטען די פּאַמיליע. אין
יאָהר 1899 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין
ניו-יאָרק. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
האַט ער אָנגעהויבען אין 1904. פון דאָמאָלס

דער מחבר פון דעם ספר „מצח אהרן“ (פראנקפורט-אויפן-אָדער, 1727), וואָס ענטהאַלט די איבערזעצונג פון תרגום ראשון און תרגום שני צו מגלת אסתר: „תרגום ראשון און תרגום שני האָב איך אין דעם ספר גישריבן אַרײַן, אויך אויש גמרות און מדרשים אַלש וואָש אין דער מגלה טוהט רידן אַליין, אויך שײַנ מעשיות און משלים די ניט זײַן גימין, דר מיט צו ווייזן וויאקב“ה טוט נסים און נפלאות מיט דעם מענטשן דש ער ניט ווייש אַליין... ווער דאַרײַן ווערט לעזן דער ווערט זיך געוויש משמח זײַן, און יראת שמים ווערט איהם גיהן איין“... די דאָזיגע איבערזעצונג איז געווען זעהר פאַפולער און האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען. צום סוף פון דער איבערזעצונג קומט אַ צווייטעס ווערק פון אהרן בן מרדכי אויף יודיש אונטערן נאָמען „אוהב שלום“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 32—33; יוד.-רוס. ענצ. I, 27; בן-יעקב, 206, 363.

אהרן בן צבי הירש דרוקער — האָט איבערזעצט אויף יודיש דעם בע-וואוסטען מוסר-ספר פון ר' שלמה בן גבירול „מבחר הפנינים“ און האָט עס אַרויסגעגע-בען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען טעקסט (אויך אַנאָיבערזעצונג) אין האַמבורג, 1739 (שפּעטערדיגע אויסגאַבען: בערלין, 1767, נאָוידוואָר, 1794, זשיטאַמיר, 1848).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 288. **אהרן בן שמואל** — העברעאי-שער געלעהרטער פון דעם XVII יאָהר-הונדערט, דער מחבר פון דעם בעוואוס-טען ספר „בית אהרן“. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט, אויף דעם פערלאַנג פון זײַן פרוי, דעם מדרש וועגען משה'ס טויט און האָט עס אַרויסגעגעבען אונטערן נאָמען „פטירת משה שם עולם“ (פראַנקפורט-

אָן האָט ער זיך בעטייליגט אין פערשידענע אַמעריקאַנישע און גאַליצישע אויסגאַבען, ווי אויך אין דער וואַרשויער „ראָמאַנציי-טונג“. אין 1910 איז אַרויס אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זײַנע סקיצען און ערצעהלונגען מיט'ן נאָמען „וועלטעליך“ (אַרויסגעגעבען פון ל. זינגער, ניו-יאָרק, מיט אַ פאַררעדע פון מאָריס ראָזענפעלד), וואו עס ווערט אין גאַנץ בלאַסע בילדער געשילדערט דאָס לעבען פון די דערשלאָגענע מענשעליך אין דעם ניו-יאָרקער געהעטאַ.

ביבליאָגראַפיע: מ. ראָזענפעלדס פּאַר-וואָרט צו אַרערשלעגערס „וועלטעליך“.

אהרן בן יוסף פון בודא — אַלט-יודישער דיכטער. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָהרהונדערט אין אָפען (בודא), דער הויפטשטאָט פון אונגאַרן. אין זײַן פּאָעמע „אײן שײַן נײ ליד פון אופן“ (באַק, פּראָג, 1688), בעשרייבט ער דעם גורל פון די יודען אין אָפען און בעזינגט איינעם סענדער בן יוסף טויסק, וואָס איהם איז די פּאָעמע געווידמעט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענצ. I, 13; מ. שטיינשניידער, Serapeum, 1848, 352, A, 110 №; דערועלבער, Cat. Bodl., Die Erstür- mung Ofens, 3654, 4358; קויפּמאַן, 1895.

אהרן בן ישראל — אַלט-יודי-שער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָהרהונדערט אין פּראָג. ער איז וואַהרשײַנליך דער אויטאָר פון אַ פאַראַפּראָזע פון ספר בראשית, געמאַכט אין גראַמען, לויט פערשיידענע מדרשים, און געאַרדענט אין סדר אלף-בית. ווי עס שײַנט, איז דאָס ווערק געדרוקט אין פּראָג.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 35; בן-יעקב, 83. **אהרן בן מרדכי בון מריבוטש** (לויט מ. שטיינשניידער—פוןרעדעליים)—

אויפ'ן-אָדער, 1697). די איבערזעצונג איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער, איבערהויפט ביי די יודישע פרויען אין רוסלאַנד און פּוילען, און האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען אונטערן נאָמען „נשיקת משה“. ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. I, 20; בן-יעקב, 457; מ. שטיינשניידער, Cat. Bodl., 4000 און 4380.

אהרן בן שמואל פון הער=
גערשעווען (העסען) — דער פערפאַסער פון די „ליבליכי תפלה אודר גרעפטיגה ארטצנייא פאַר גוף אונ' נשמה“ (1709) — אַזאַמלונג תפלות אויף יודיש, מעהר אַר-גינעלע ווי איבערזעצטע, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַטיפען רעליגיע-זען געפיהל און אמת עניוּתדיגער גאָטס-פאַרכטיגקייט. אינטערעסאַנט איז די הקדמה צו דעם דאָזיגען ספר (איבערגעדרוקט אין דעם 1816, Jahrbuch d. Isr., 131 — 192), וואו דער מחבר זאָגט, אַז דער צוועק פון זיין חבור איז — מאַכען די תפלות צוגענגליך אויך פאַר די, וואָס קענען נישט קיין לשון קודש, ווייל „עס איז בעסער פאַר דעם מענשען, ער טעט זיין תפלה אונ' לאייענט קריאת שמע אין זולכס לשון דאָש ער פערשטייט אַלש אין לשון הקודש וואָש ער ניט פערשטייט“; און אַ ביסעל ווייטער: „... און זיין (דעם קינדס) הערץ איז אַז וויא איין גייא בוך דאָש מען דרויף שרייבען וויל. נון קומט דאָש בוך אין איינש נאָרן האַנט אונ' שרייבט אַלערלייא שטות דרויף ביז עס פערדארבען איז ... דרום זאָל מן מיט דעם קינט לער-נען אין דער מוטער לשון“ ... אָבער זיין וויכטיגער אויפטו איז פערשטערט געוואָרען: פרומע יודען האָבען נישט געוואָלט ליידען די נייע תפילות ניט אויף לשון-קודש, און די רבנים האָבען דעם חיבור פון אהרן בן שמואל אַריינגעלעגט אין חרם, אַזוי אַז אינגליכען האָט מען קיין איין עקזעמפלאַר

פון איהם נישט געקענט קריגען. ערשט אין יאָהר 1880 האָט מען געפונען אַ היבשע צאָהל עקזעמפלאַרען אויף אַ בוידים פון אַ שוהל אין העסען און מען האָט זיי, ווי דער מנהג איז, מקבר געווען. עס איז נאָך צו בעמערקען, אַז אין דער צייט ווען כמעט אַלע אַלט-יודישע ביכער פלעגען זיך דרוקען אין דער אַזוי גערופענער ווייבער-טייטש-שריפט, איז אהרן בן שמואלס ספר געדרוקט געווען אין קוואַדראַט-שריפט און מיט נקודות.

ביבליאָגראַפיע: ג. קארפּעלעט, Die Geschichte der jüdischen Literatur, 1014—1015 (ערשטע אויפלאַגע); ל. אַזנין, Zur Gesch. d. Erziehungswesens, Jüdisch-166, 170, 449; מ. גרינבוים, deutsche Chrestomatie 321—322; מ. שטיינשניידער, ספרות ישראל, 391; בן-יעקב, 262.

אוגער ישעיהו — זשורנאַליסט. גע- באַרען אין יאָהר 1873 אין האַראָשקיי, וואָליניער גוב. אין אַ פאַמיליע, וואָס שטאַמט פון ר' עקיבא אייגער. ערצויגען געוואָרען אין זשיטאָמיר, וואו ביי זיינע עלטערן אין הויז האָבען פערקעהרט אַזוי-נע פערזענליכקייטען, ווי מענדעלע מוכר ספרים, צווייפּעל, קולישער, בינשאַטאָק א. אַנד. זיין אַלגעמיינע בילדונג האָט און גער בעקומען אין אַמאָסקווער גימנאַזיום און אין די הויכשולען פון קעניגסבערג (פּילאָ-לאַגיע) און שאַרלאַטענבורג (טעכנאָלאָגיע). האָבענדיג זיך בעטייליגט אין פערשידענע העברעאישע אין דייטשע צייטשריפטען, האָט ער זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין יודיש אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין „פריינד“; ער האָט אויך מיטגעאַרבייט אין אַנדערע יודישע אויסגאַבען, ווי „דער טאָג“, „דער טעלעגראַף“, „די טעאַטער-וועלט“ א. א. וו. אין יאָהר 1907 האָט ער געגרינדעט אין לאָדז די טעגליכע צייטונג

רונג פון דער לעבעדיגער שפראך גופא, גיט ער אין זיין ווערק נאָר אַ אונפאַל-שטענדיגען בעגריף וועגען יודיש. פיעל פון זיינע מיינונגען איבער עלטער, שפראַך און טראַנסקריפציע זענען נישט מעהר ווי גרונדלאָזע השערות, און בכלל איז זיין אַבאָהאַנדלונג וועגען יודיש נישט פריי פון זעהר וויכטיגע פעהלערן. דאָך געהערט זיין שטרענג-וויסענשאַפטילע אַרבייט צו די בעדייטענדסטע אויפ'ן געביט פון יו-דישער שפראַך-וויסענשאַפט, וואו ער איז געווען איינער פון די ערשטע און געווי-סענהאַפטסטע פאָרשער.

ביבליאָגראַפיע: מ. שטיינשניידער, *Hebraeische Bibliogr.*, 1864, Se-1865 (VII — VIII); דעזעלבער אין *Her-rapeum*, 1864, ז. 33; *XXXIII*, rigs Archiv, ז. 213; *Essai sur le judéo-alle-* סענשאַפ, *mand*, 105—157.

אױערבאָך בעריש — נאָווע-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין אַ קליין שטעטלע פון פּלאָצקער גוב. האָט געלערנט תלמוד אין די פּוילישע און ליט-ווישע ישיבות. שפּעטער איז ער געווע-זען עקסטערן אין וואַרשוי, און דערנאָך אַ געוויסע צייט געלעבט אין דער שווייץ. זיין ערשטע זאָך איז געוועזען געדרוקט אין „הצפירה“, און אויך שפּעטער האָט ער געשריבען אין העברעאיש (אין „השלח“, „העברי“). אָבער דער גרעסטער טייל פון זיינע ערצעהלונגען איז ערשיענען אין פּערשיידענע יודישע צייטונגען און זשור-נאַלען, ווי „וועג“, „פריינד“, „היינט“, „יודישעס וואַלענבאַט“, „מאַמענט“, „איי-ראַפּעאישע ליטעראַטור“, „שטראַהל“ א. א.

אױערבאָך יוסף דאַנציגער — שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון XVIII יאָהרהונדערט, דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש, וואָס איז ערשיענען אין

„לאָדזער נאַכריכטען“; נאָך איהר אונטער-גאַנג איז ער געוואָרען רעדאַקטאָר פון דעם „לאָדזער טאַגעבאַט“, וואו ער האָט, צווישען אַנדערן, פּערעפּענטליכט אַ רייה כענסאַציאָנעלע ראַמאַנען, הומאָרעסקען, היסטאָרישע ערצעהלונגען. אין יאָהר 1909 האָט אונטער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ „פּאָלקס-ביבליאָטעק“, פון וועלכער ס'איז ערשיענען בזווי צוויי נומערן.

אָווע — לאַרלעמאַנט פרידריך קריסטיאָן בענעדריקט — בעוואוסטער דייטשער שריפטשטעלער, (אַ קריסט), פּראָפּעסאָר פון פּאָליציי-רעכט. געבאָרען אין יאָהר 1809 אין ליבעק, געשטאָרבן אין יאָהר 1892 אין בערלין. אין זיין הויפט-ווערק *Das deutsche Gauner- thum in seiner social-politischen und linguistischen Aus- bildung* (לייפציג, 1858 — 1862; פיער טייל) ווידמעט ער די לעצטע צוויי טייל-לען (נישט אינגאַנצען) דער יודישער שפראַך. בעזונדערס אינטערעסאַנט איז דער דריטער טייל פון דער דאָזיגער גרויסער אַרבייט, וועלכער ענטהאַלט אַן-אויספיהרליכע קריטישע ביבליאָגראַפיע פון די וויסענשאַפטילע אַרבייטען איבער יודיש, אַנאַבאָהאַנדלונג איבער די יודישע פּאָנעטיק און אַרטאָגראַפיע, מאָרפּאָלאָגיע און סינטאַקסיס, און ענדליך — אַ הרעס-טאַמאַמיע פון אייניגע יודישע טעקסטען, אַרויסגענומען פון מעשה-בוך, בראַנט-שפיגעל, איילענשפיגעל, פורים-שפיגעל „מכירת-יוסף“ א. אַנד. אין פיערטען טייל קומט אַריין אַ יודיש ווערטערבוך, פּערזעהן מיט אַ דייטשען אינדעקס. אָווע-לאַל-לעמאַנטס ווערק קאָן בעטראַכט ווערען ווי דער סך-הכל פון אַלעם דעם, וואָס איז געשריבען געוואָרען איבער יודיש ביז איהם. קענענדיג די יודישע שפראַך נאָר טצאָרעטיש, נישט האָבענדיג די ערפּאָה-

טיטעל „צפנת פענח“ אין זולצפאך, 1743, און דאן פיעל מאל איבערגעדרוקט. ביים ספר קומט אויך א יודישע איבערזעצונג פון בדרשים „בקשת הממין“ — א געבעט, וואָס איטליכס וואָרט זיינס הויבט זיך אָן מיט אַ „מ“. שפעטער, אין יאָהר 1805, איז דאָס „בחינת עולם“ איבעראַנייס בע-אַרבייט געוואָרען אויף יודיש פון פאַויר (זעה) און אַנדערע.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. II, 302; פירסט, Bibl. Judaica, I, 72—74; פון, בנסת ישראל, 589; בן-יעקב, 68, 100, 570. אויערפאך שמואל בן דוד טע-בעלע — מקובל און תנ"ך-מפורש פון דעם XVII יאָרהונדערט. אויף יודיש איז בע-קאַנט זיין ווערק „זכרונות הנפטרים“, וואו עס ווערען אויסגערעכענט אַלע אומגע-קומענע בעת די רדיפות פון ת"ח ות"ט. ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענג. III, 435.

אויפהויווען (ניט אָפּענהויווען אָדער אופהויווען) שלמה זלמן — זעה שלמה זלמן אויפהויווען. אולמא אברהם פון האַנוי — דער אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון די מגלות און הפטרות (ערשיענען אין באַזעל, 1622).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמא. שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אולמא זעליגמאן — פון דער משפחה גענעצבערגער—שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון דעם XVII יאָרהונדערט, דער מחבר פון דעם בעוואוסטען מוסר-ספר „צוכט שפיגל“, אין ריימען (אויף העברעאיש ערשיענען אונטערן טיטעל „מראה מוסר“, פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1680, אָפּענבאָך, 1716; לויט דעליטש און בן-יעקב, ז. 370, איז די ערשטע אויס-גאַבע פון „צוכט שפיגל“ אַרויס אין פראַג אין יאָהר 1610 דורך אביגדור בן אליעזר

יאָהר 1858 אין אַמסטערדאַם אונטערן טיטעל „דרכי ישרים“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. II, 303; בן-יעקב, 120.

אויבערפאך יצחק אַיוויק בן ישעיה (בעקאַנט אויך אונטערן נאָמען רייס) — בעוואוסטער מדקדק און רש"י-קאָמענטאַטאָר. האָט געלעבט אין אָנהויב פון דעם XVII יאָרהונדערט אין פירט, אַמסטערדאַם און פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין. פריהער האָט ער זיך געהאַט בעשעפטיגט נאָר מיט תלמוד. ער דערזעהלט אַליין, אַז דער פירוש רש"י אויף תנ"ך איז איהם גאַנץ אונזוגענגליך געווען, ווייל ער האָט נישט געהאַט אפילו די עלעמענטאַר-סטע ידיעות אין דער העברעאישער גראַמאַ-טיק. און די לומדים פון פירט זענען נישט נאָר ניט אימשטאַנד געווען צו געבען איהם צו פערשטעהן די שווערע שטעלען פון רש"י, — זיי האָבען איהם אויך אויסגע-לאַכט פאַר זיין אָבגעבען זיך מיט דקדוק. דאָן האָט ער פערלאָזען פירט און בעזעצט זיך אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט אין פערלויף פון 10 יאָהר צוזאַמען מיט שמואל פויזען שטודירט די העברעאישע פילאָלאָ-גיע. דער רעזולטאַט פון זיינע שטודיען איז געווען זיין ווערק „גרסא דינוקא“ (וויל-מערסדאָרף, 1718) — אַ עלעמענטאַרע גראַ-מאַטיק אויף העברעאיש און יודיש, — וואָס האָט געהאַט זעהר גרויס ערפאָלג, בעזונדערס אין פראַנקפורט (דאָס איז איינס פון די ערשטע עלעמענטאַרע לעהרביכער, פערפאַסט פון אַ יודען); דאָן האָט אויער-באָך אַרויסגעגעבען אַ צווייטע העברעאישע גראַמאַטיק אויף יודיש אונטערן טיטעל „שותא דינוקא“ (פירט, 1728). אויסער-דעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש דאָס בעריהמטע מוסר-ווערק פון ר' ידעיה הפּניני בר' אברהם הברשי „בחינת עולם“, אַרויסגעגעבען צום ערשטען מאל אונטערן

ליפמאן הילדעסהיים). אַ גרויסער טייל פון די שפרוכען וואָס אין „צוכט שפיגל“ זענען אַרויסגענומען פון תלמוד און אַ-דערע הייליגע ספרים און זענען צוגויפ-געשטעלט נאָכ'ן אַלף-בית נאָך. אינטע-רעסאַנט זענען די פערזען, וואו דער אוי-טאָר קלאָגט זיך אויף דעם אונטערגאַנג פון דער ריינער מאָראַל ביי די יודען פון זיין צייט (ציטירט נאָך ל. סענעאַן, לויט דער לאַטיינישער טראַנסקריפציע):

די וואַהרהייט איז געשטאַרבן,
די פרומקייט איז פּערדאָרבען;
לאַסטער און שאַנד
האַט גענומען אויבערהאַנד,
שעם און צוכט
נימאַנט זוכט.
פרומקייט און גאַטס פּורכט
טראַגט ני מער פּרוכט;
קיינער טוט זיך שעמען
צדקה צו נעהמען,
די שאַנד איז גראָס,
די גאַבע איז קליין איבער די
מאַס.

די פריינדשאַפט
איז פיינדשאַפט,
און די געזעלשאַפט
איז מיט נייד בעהעפט;
די ברידערליכע ליב
איז גאַנץ טריב,
אין געזעל איין ערען דיב.
טוגענט און ער
בעגערט נימאַנט מער;
נאָר געלט הער —
שרייט די גאַנצע וועלט.
גאַלד און געלד —
דער עס האָט איז איין העלד,
דען מען אויבען אָן שטעלט.
דאָס איז דער לויף אויף ערדען:
אַה — גאַט, וואָס פאַר גוטעס וויל
דאָרויס ווערדען!

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 370; לא-זאר סענעאַן, Essai sur le judéo-al-lemand, 116—117; הערמאַן לאַטצע, „Zur jüdisch-deutschen Literatur“ (אין נאָשעס Archiv für Literaturgeschichte, 1870, באַנד I, וואו עס ווערט געבראַכט אַ טייל פון די שפרוכען, וואָס אינ'ם „צוכטשפיגל“); מ. גרינבוים, Die jüdisch-deutsche Literatur in Deutschland, Polen und America, 14—18 (ווערען אויך געבראַכט אַ רייה שפּריכוערער פון „צוכטשפיגל“).

אויסגעהאַלטען" און אין בעזונדערע אויס-
 גאַבען („דער רייכער פעטער" און „פון
 גליק צום קבר", וואַרשוי, 1895). אין די
 דאָזיגע סקיצען ווייזט זיך איזאָבעלאַ אַרויס
 אַלס גוטע בעאַבאַכטערין מיט אַ פּיינעם
 אייגענאַרטיגען הומאָר. מעהר איז איזאָבעל-
 לאַ אין דער יודישער ליטעראַטור נישט
 אויפגעטראַטען. זי האָט אויך אָנגעשריבען
 אייניגע דראַמען אויף רוסיש, וועלכע זע-
 נען נישט פּערעפּענטליכט. די לעצטע יאָה-
 רען וואוינט זי אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל.

ביבליאָגראַפֿיע: רב-קצין, די ניי-
 זשאַרנאַנישע ליטעראַטור, (יודישע פּאָלקס-ביב-
 ליאָטעק", I, 311—313); לווינער, Yiddish
 literature, 187—189.

איזגור אַריהו — דיכטער. גע-
 באָרען אין יאָהר 1882 אין בערעזינאַ,
 מינסקער גוב. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
 האָט ער אָנגעהויבען אין פּראָווינציאלע
 רוסישע און ווייסרוסישע אויסגאַבען. ער
 האָט אויך פּערעפּענטליכט אַרטיקלען און
 שירים אין פּערשידענע יודישע צייטשריפ-
 טען, ווי „יאָהרבוך פּראָגראַעס", „דאָס יודי-
 שע פּאָלק", דער טאָג אויף שבת", „יודישע
 צייטונג" (ווילנאַ) און אַנדערע. זיינע
 ליעדער זענען אַרויס אין אַ בעזונדערער
 אויסגאַבע אונטערן טיטעל „שלאָפּלאָזע
 נעכט" (פּערלאַג, מאָדערנע ליטעראַטור",
 וואַרשוי, 1910).

אייבשיץ בער פּון פּראָג — דער
 אויטאָר פּון אַ מוסר-ספר אין יודיש און-
 טערן טיטעל „משה משה" (וועגען גן-עדן
 און גיהנם א. א. וו.), איינגעטיילט אין
 7 עמודים. דאָס ווערק איז געבליבען
 נישט פּערעפּענטליכט און געפּינט זיך אין
 כתב-יד.

ביבליאָגראַפֿיע: פּו-יעקב, 422.
 איידלין משה רח — תלמודיסט
 און מאַטעמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר
 1725, געשטאָרבען אין יאָהר 1786 אין

אינגאטאָוו דוד — בעלעטריסט.
 געבאָרען אין אָנהויב פון די אַכציגער
 יאָהרען אין רוסלאַנד, האָט ער שפּעטער
 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. אין דער
 ליטעראַטור האָט אינגאטאָוו דעביוטירט
 אין יאָהר 1908 מיט אַ נאָוועלע „צוויי
 קרעפטען" (פּערלאַג „יודיש", ניו-יאָרק),
 וואָס האָט געצויגען אויף דעם יונגען אוי-
 טאָר די אויפּמערקזאַמקייט פון די ליטע-
 ראַרישע קרייזען. אינגאטאָוו האָט פּער-
 עפּענטליכט אַ רייה נאָוועלען, סקיצען,
 נאַטור-שילדערונגען אין פּערשידענע יו-
 דיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפטען און זא-
 מעבליכער, ווי „ליטעראַטור", II, „דאָס
 נייע לאַנד" א. פ. אַנד. אין יאָהר 1912
 איז אינטער אינגאטאָוו'ס רעדאַקציע ער-
 שיענען אַ זאַמעלבוך „שריפטען" (פון די
 יונגע יודיש-אַמעריקאַנישע שריפטשטע-
 לער), וואו ס'איז געדרוקט זיינס אַ גרע-
 סער ווערק „דער גבור". נאָך נישט פּער-
 עפּענטליכט איז זיין גרויסער ראָמאַן
 „ברוך" (פון אַמעריקאַנער לעבען).

ביבליאָגראַפֿיע: י. ע. אַ יונגער טראַס-
 טער", אין זאַמעלבוך „ליטעראַטור", II.
 איזאָבעלאַ — פּסעוודאָנים פון דער
 'ודישער נאָוועליסטיין ביילע פּרידבערג, אַ
 טאַכטער פון דעם בעוואוסטען העברעאישען
 שריפטשטעלער א. ש. פּרידבערג. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1864 אין גראַדנאַ. וואוינענ-
 דיג אין די אַכציגער יאָהרען פּונ'ם פּאַריגען
 יאָהרהונדערט אין פעטערבורג, איז זי
 בעקאַנט געוואָרען מיט די יודישע ליטע-
 ראַרישע קרייזען און האָט אָנגעהויבען
 אַליין צו שרייבען. איהר ערשטע נאָוועלע
 „דער יתום" איז געדרוקט געווען אין
 „הויזפריינד", I (אַרויסגעגעבען פון מ.
 ספּעקטאָר). נאָך עטליכע ערצעהלונגען
 האָט זי פּערעפּענטליכט אין דעם צווייטען
 באַנד „הויזפריינד" („אין דער פּרעמד"),
 אין פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק" („נישט

אייזענבוים אנטאָן — דירעקטאָר פון דער ראַבינערשול אין וואַרשוי און גרינדער פון דער ערשטער יודישער ציי-טונג אין רוסלאַנד. געבאָרען אין יאָהר 1791 אין אַ נישט-פערמעגליכער פאַמיליע, געשטאַרבען אין יאָהר 1852. בעקומען די ערשטע ערציהונג אין שטרענג רעליגיעזען גייסט, האָט ער שפעטער אַ געוויסע צייט בעזוכט דאָס וואַרשויער ליצעאום. ער איז געוועזען איינער פון די געבילדעסטע פוילישע יודען אין יענער צייט און האָט בעהערשט די וויכטיגסטע אייראָפּעאישע שפּראַכען. אין יאָהר 1823 (דעם 3-טען דעצעמבער) האָט ער אָנגעהויבען אַרויס-צוגעבען אין וואַרשוי אַ וועכענטליכע צייטונג „דער בעאַבאַכער און דער וויכ-סעל“ אויף יודיש און פויליש (דער פּוילישער טיטעל איהרער איז Dostrzegacz Nadwiślansky). אינגאַנצען איז אַרויס 44 נומערן (די לעצטע איז דאָטירט דעם 29-סטען סעפטעמבער 1824), צו 8 צוויי-שפּאַלטיגע עמודים יעדערע; דער יודישער טעקסט איז געדרוקט אין וויבערטייטש-שריפט; די שפּראַך איז אייגענטליך מעהר ריין-דייטש, ווי יודיש-דייטש; זעלטען נאָר וואַרפען זיך דורך העברעאישע ווער-טער, וועלכע קומען מעהרסטענטיילס איינגעקלאַמערט—צו פערטייטשען די שווערע-רע דייטשע ווערטער. די אַלע 44 נומערן ענטהאַלטען פערשיידענע אָפיציעלע אַקטען, האַנדעלס-בעריכטען, נאַכריכטען, משלים, שפּריכווערטער, ערצעהלונגען אויס דעם תּלמוד, בעשרייבונגען פון די יודען אין פּראַנקרייך, חזנוֹ, ערצעהלונג-גען אויס דער יודישער געשיכטע, די לעבענסבעשרייבונגען פון יוסף פּלאַוויוס, רמב"ם, משה מענדעלסאָן, ריזעבעשרייבונגען א. ד. ג. אַנְעקדאָטעפּלאַר פון דער דאָזיגער זעלטענער צייטשריפט געפינט

פּראָג. ער איז געוועזען דער אויטאָר פון אַנאַריטמעטיק און אַלגעבראַ אויף העברע-איש און יודיש, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1775 אין פּראָג אונטערן טיטעל „מלאכת מחשבת“.

ביבליאָגראַפיע: אוצר ישראל, I, 267—268; יוד-רוס. ענין: X, 701.

אידעל בת משה מענדעלס — די פערפאַסערין פון אַ פערקריצטער יודישער איבערזעצונג פון דעם „יוסיפון“ („קצור יוסיפון“, קראָקוי, 1670).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 533.

אייזיק שרייבער — דער אויטאָר פון אַ געריימטער איבערזעצונג פון מגלת אסתר: „דש ליד הוט וואליק בראַכט (פאַל-בראַכט) אַלש ער עש בון דער שריפט הוט ערדאַכט, ער אישט מעניך מאַן וואיל בקנט, איזיג דער שרייבר אישט ער גיננט“... די דאָזיגע איבערזעצונג, גע-שריבען אין יאָהר 1544, געפינט זיך אין כתב-יד און איז געבליבען נישט פער-עפענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה; 30.

איוואָן משה — העברעאישער פובליציסט, דעם בעקאַנטען רוסיש-יודישער שריפטשטעלער דוד אייזמאַנס אַ ברו-דער. געבאָרען אין יאָהר 1854 אין טיוו-ראָוו, פּאָדאָליען, געשטאַרבען אין 1898 אין וואָזנעסענסק, הערסאָנער גוב. איינער פון די ערשטע פּאַרלויפער פון דעם חבּת-ציון און נאַציאָנאַליזם אין דער העברעאישער לי-טעראַטור, האָט ער געווידמעט דער נאַציאָ-נאַלער פּראָגע אַ בעוונדערן פּאָפּולער און קלאָר געשריבענעם אַרטיקעל אין זאַמעלבוך דער יודישער וועקער“ (1887).

ביבליאָגראַפיע: יוד-רוס. ענין: I, 583; „היופריינד“, III.

זיך אין דער וואַרשויער סינאַגאָגאָ-ביב-ליאָטעק .

ביבליאָגראַפֿיע : ש. אָרגעלבראָנדס , 1861 , Encyklopedia powszechna , VIII ; ז. רייזען , „די יודישע פרעסע“ , אין „פריינד“ , 1912 , № 261 .

איווענשטאָדט מ. א. ד״ר — העברעאישער שריפטשטעלער און כלל-טוער . געבאַרען אין יאָהר 1870 אין נעס-וויזש , מינסקער גוב. איצט ראַבינער אין פעטערבורג . האָט געשריבען אויך אין יודיש , און זיך בעטייליגט אין „הויז-פריינד“ , „יוד“ , „פריינד“ און אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען .

איווענשטאָדט משה בן חיים — דער מחבר פון אַנאַריטמעטיק אויף יו-דיש , אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „חכמת המספר“ אין דיהרנפורט , 1712 ; דער צווייטער טייל פון דעם דאָזיגען ווערק איז געבליבען נישט געדרוקט און געפינט זיך אין כתב-יד (רד״א , q , № 1664) .

ביבליאָגראַפֿיע : בן-יעקב , אוצר הספרים , 190 .

איווענשטאָדט משה בן יצחק — איבערוזעצער . האָט געלעבט אין פּראָג אין אָנהויב פון דעם XVIII יאָרהונדערט . אין יאָהר 1715 האָט ער אַרויסגעגעבען דעם בעוואוסטען מוסר-ספר פון ר' קלונימוס בן קלונימוס „אבן בחן“ אויף יודיש צוזאַמען מיט דעם העברעאישען אָריגינאַל און מיט'ן ספר „דרך הישר“ (בעזונדער אַרויסגעגע-בען פון ר' מיכל שטערן , אַזמבורג , 1746) . אויסערדעם האָט ער איבערוזעצט אויף יו-דיש דעם „דיוואַן“ („מחברות“) — אַ זאַמלונג שירים) פון דעם בעריהמעטן העברעאישען דיכטער עמנואל הרומי . (אויך די בעריהמ-טע סאַטירישע פּאָעמע פון עמנואל הרומי „מחברת התפת והעדן“ איז ערשיענען אין יודישער איבערוזעצונג , צום ערשטען מאַל

נאָך אין XVII יאָרהונדערט , דאַן אין ווילנאַ מיט אייניגע הוספות אונטערן טיטעל „עמנואל“ .

ביבליאָגראַפֿיע : יוד.ענג.ענצ. V , 84 ; בן-יעקב , 3 , 314 .

איווענשטאָדט שמואל , ד״ר — העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער . געבאָ-רען אין יאָהר 1886 אין באַריסאָוו , מינסקער גוב. האָט שטודירט יוריספרודענץ אין דער בערנער אוניווערזיטעט , וועלכע ער האָט געענדיגט אין 1910 . ער האָט פּערפעקט-ליכט , צווישען אַנדערן , אייניגע אַרטיק-לען וועגען יודיש (אין „פריינד“ , 1907 , און אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטס-שריפ-טען“ , IV) און מיטגעאַרבייט אויך אין די צייטשריפטען „לעבען און וויסענשאַפט“ , „צוקונפט“ , „פאָרווערטס“ א. אַנד. אַלס פּאַרשטעהער פון אַ בערנער סטודענטען-פּעראַיין האָט ער זיך בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ , וואו ער האָט געלייענט אַ רעפּעראַט וועגען דער יודי-שער אַרטאָגראַפֿיע .

איווענשטיין יהודה דוד — העב-רעאישער שריפטשטעלער , דער רעדאַקטאָר פון דער העברעאישער ענציקלאָפּעדיע „אוצר ישראל“ . געבאַרען אין יאָהר 1855 אין מעזעריטש , סעדלעצער גוב. וואוינט זייט 1872 אין ניו-יאָרק . ער איז געווען דער ערשטער , וואָס האָט איבערוזעצט אויף העברעאיש און יודיש „די קאַנסטי-טוציאַן פון די פּעראַייניגטע שטאַטען“ (ניו-יאָרק , 1891) . ער איז אויך דער אוי-טאָר פון דעם אַרטיקעל וועגען דער יודי-שער שפּראַך און ליטעראַטור אין דעם „אוצר ישראל“ , V , 75—79 , אונטערן שלאָגוואָרט „יהודית-אשכּנזית“ .

ביבליאָגראַפֿיע : יוד.ענג.ענצ. V , 84 .

אייבעל יצחק — דייטש-משכילי-שער שריפטשטעלער און איבערוזעצער פון העברעאיש , איינער פון די גרינדער

אן האָט ער אָנטייל גענומען אין די פער-
 שידענסטע יודישע אויסגאבען . אין יאָהר
 1909, ווען ער האָט געוואוינט אין ווילנאָ ,
 איז אַרויס אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער
 מיט דעם נאָמען „שטילע געזאַנגען“ (פער-
 לאַג „די וועלט“ ; אַ צווייטע פערמהרטע
 אויפלאַגע איז אַרויסגעגעבען פון „פראַג-
 רעס“, 1910), וואָס האָט אַרויסגערוּפּען
 אַ גאַנצע רייה קריטישע אַרטיקלען וועגען
 זיין אייגענאַרטיגער ליריק — . איינהאַרן
 פערנעהמט אַ בעדייטענדען פּלאַץ אין דער
 נייער יודישער פּאָעזיע . זיינע שטימונגס-
 פולע ליעדער, געשריבען אין אַ ראָמאַנ-
 טיש-עלעגישען טאָן, זענען דורכגעדרונ-
 גען מיט אַ טיעפען, איניגסטען געפיהל פון
 צאַרטער, שטילער בענקשאַפט און האָטש
 זיי זענען איינטעניג, איז דער איינדרוק
 פון זיי שטענדיג אַ פּרישער . אַ בעזונדערן
 אָרט אין זיינע ליעדער פערנעהמען די
 נאַציאָנאַלע געזאַנגען, ווי „די אידליע“,
 „די לעגענדע“, „אמר אביי“ און די
 נייערע אין דער ערשטער זאַמלונג נישט
 אַריינגעקומענע „מיר וועלען פערבליי-
 בען אין שוהל“, (אין „לעבען און ווי-
 סענשאַפט“, IX), „אין פעלד“ (אין דער
 „איראָפּעאישער ליטעראַטור“, XXVI),
 „אַ תּפּלה“ (אין „דאָס נייע לאַנד“, III)
 און אַנד. אַחוץ ליעדער האָט איינהאַרן
 פערעפּענטליכט אויך אייניגע האַלב-בע-
 לעטריסטישע אַרטיקלען אין „דעם פּריינד“
 פאַר דאָס יאָהר 1910, אין דעם זאַמעלבוך
 „פון צייט צו צייט“, II, קיעוו, 1912,
 („צווישען צוויי גאַסען“) און אַ סך קליי-
 נע פעליעטאַגען אין דעם ווילנער „טאַג“ .
 אינ'ם פערלאַג פון ב. א. קלעצקין, וויל-
 נאָ, דרוקט זיך איצט אַ צווייטע זאַמלונג
 פון זיינע געדיכטען מיט דעם נאָמען „מיי-
 נע ליעדער“ .

ביבליאָגראַפיע : מ. שאַלט, דור
 איינהאַרנס ליעדער, אין „דאָס נייע לעבען“ .

פון דעם „המאסף“. געבאָרען אין יאָהר
 1758 אין קאָפּענהאַגען, געשטאַרבען אין
 יאָהר 1804 אין בערלין. אזוי ווי די מייסטע
 תלמידים פון מענדעלסאָנס חדר, האָט
 אויך ער זיך פיינדליך פּערהאַלטען צו דער
 יודישער שפּראַך און האָט אָנגעשריבען אַ
 בייסענדע סאַטירע אויף איהר ; זי הייסט
 „רבי העניך אָדער וואָס טוט מען דער-
 מיט“, איז אַ צייט לאַנג אַרומגעאַנגען אין
 האַנדשריפטען און ערשט שפּעטער גע-
 דרוקט גאַוואָרען, אָבער אין אַ גאַנץ פער-
 ענדערטער געשטאַלט .

ביבליאָגראַפיע : י. מ. יאָסעס אַרטי-
 קעל „יודען-טייטש“, אין ערש און נרובערס
 „אַללעמיינער ענציקלאָפּעדיע פיר וויסענשאַפטען
 אונד קונסטע“, ב. XXVII (1851) .

איינהאַרן רוד — דיכטער . גע-
 באָרען אין יאָהר 1886 אין קאַרעליטש ,

מינסקער גוב. , אין
 דער פאַמיליע פון אַ
 מיליטער-אַרצט . די
 ערשטע ערציהונג
 האָט ער בעקומען
 אין חדר אין נאַוואָ-
 ראָדאָק, וואו זיין
 פאָטער האָט פּראַק-

טיצירט, דערנאָך אין רעבועוויטש . אין
 יאָהר 1895 איז זיין פאָטער געוואָרען ראַ-
 בינער אין וואַלקאַוויסק, גראַדנער גוב. ,
 און איינהאַרן איז פערבליבען דאָרט ביז
 1908 . שרייבען האָט ער אָנגעהויבען זעהר
 פריה ; צו דרייצעהן יאָהר האָט ער שוין
 פערפאַסט שירים און פּאָעמען אויף העברע-
 איש . אונטערן איינפלוס פון די דעמאָקראַ-
 טישע שטרעמונגען אין דער יודישער יו-
 גענד האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אויף
 יודיש . זיין ערשטעס ליעד האָט זיך אָב-
 געדרוקט אין יאָהר 1904 אין „יודישען
 אַרבייטער“ ; דערנאָך איז ערשינענען זיינס
 אַ ליעד אין „דעם וועג“, און פון דאַמאַלט

IX, 1909; נאָמבערג, אין דעם „פּרויגס“, 1910; י. ס. דער פּאָעט פון שטילקייט, אין זאמעלבוך „ליטעראַטור“, I; נ. פ. „אַהן אַ גוף“, אין „לעבען און וויסענשאַפט“, 1909, II.

אימבער שמואל יעקב — דיכ-טער. געבאָרען אין יאָהר 1889 אין סאָ-

סאָו, גאַליציען. זיין פּאָטער, שמריהו אימבער (זעה וויי-טער), איצט לעה-רער פון העברעאיש-אין דער באַראָן-הירש-שול אין יע-זערנאָ, האָט איהם געגעבען אַ יודישע ערציהונג. פון דעם עלפ-טען ביז דעם ניינצעהנטען לעבענסיאָהר האָט ער בעזוכט דאָס גימנאַזיום פריהער אין זלאָטשאָוו, דערנאָך אין טאַרנאָפּאָל. איצט שטודירט ער אַריענטאַליסטיק און גערמאַניסטיק אויף דער פּילאָזאָפּישער פּאַ-קולטעט פון דער לעמבערגער אוניווערזי-טעט. זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָבען זענען געוועזען איבערזעצונגען פון יודישע, דייטשע און קליינרוסישע דיכטער אין פּוי-ליש; שפעטער האָט ער גענומען שרייבען אַריגינעלע שירים אין יודיש, וואָס די ערש-טע פון זיי זענען געדרוקט געווען אין ל. טויבישעס „שטערנאַוויצער וואָכענבלאַט“, 1905. זייט דעם האָט ער פּערעפּענטליכט געדיכטען אין פּערשידענע גאַליציש-יודי-שע צייטשריפטען, ווי אויך אין אייניגע אויסלענדישע אויסגאַבען (אין אַ. רייזענס „קונסט אין לעבען“, אין „יודישען קעמפ-פּער“, „פּריינד“ און אַנד.). אין 1909 איז אַרויס זיין ערשטע ליעדערזאַמלונג אונטערן טיטעל „וואָס איך זינג און זאָג“ (אַרויסגעגעבען פון ח. איצקאוויטש, לעמ-בערג), אין 1911 — די ניט אין ערך ריי-פּערע פּאָעמע „אַסתרקע“ (פּערלאַג, ביל-דונג), סטאַניסלוי, וואָס האָט געמאַכט

אויפּזעהן אין די יודיש-ליטעראַרישע קריי-זען. אַ גרויסער באַנד פון אימבערס נאָך נישט געדרוקטע געדיכטען, מייסטענטיילס עראַטישע, ווערט צוגעגרייט צום אַרויס-געבען. — אימבער געהערט צו די בעדיי-טענדסטע פּאַרשטעהער פון דער יונגער יו-דישער ליטעראַטור אין גאַליציען, הגם אין זיינע ליעדער פיהלט זיך דער שטאַרקער איינפלוס פון דער מאָדערנער דייטשער און פּוילישער ליריק, בעזונדערס אויף זייער אויסערליכער, אַפּטמאַל מייסטער-אַפּטער פּאַרס. דאָס איז אויך צו מער-קען אפילו אין זיין בעסטען ווערק „אַסתר-קע“; אָבער דער גלענצענדער סטיל, דער פיינער עפּישער טאָן און דער גייסט פון ריינער פּאָלקספּאָעזיע, מיט וועלכען די פּאָעמע איז דורכגעדרונגען, גיבען איהר אַנאַרט צווישען די שענסטע שאַפּונגען פון דער יונגער יודישער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפיע: נח פּרילוצקי, אַג. אויפּגעהענדיגער שטערן, אין „מאַמענט“, 1911; צבי שפּיצער, אין „דאָס נייע לעבען“, 1911, V; „Новый Восходь“, 1912.

אימבער שמריהו — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט און פעליעטאַניסט, אַ ברודער פון דעם העברעאישען דיכטער נפתלי-הערץ אימבער, דעם מחבר פון „עוד לא אבדה“ (וועלכער האָט וועני-געס און אונבעדייטענדעס געשריבען אויך אין יודיש) און דער פּאָטער פון שמואל-יעקב אימבער (זעה פריהער). געבאָרען אין יאָהר 1868 אין זלאָטשאָוו, גאַליצ-יען. זיינע פעליעטאַנען און אַרטיקלען האָבען זיך געדרוקט כמעט אין אַלע העב-רעאישע און יודישע צייטשריפטען, וועל-כע זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען אין גאַליציען זייט 1888.

אימ"ן — דער פּסעוודאָנים פון דעם נאָוועליסט פּישעל וויטקאווער. גע-באָרען אין יאָהר 1880 אין קריסטיןאָפּאָל,

גאַליציען. ערצויגען אין שטרענג חסידישען גייסט, איז אימ"ן שפעטער אַוועק קיין דייטשלאַנד, וואו ער האָט אין פערלויף פון אַ רייַה יאָהרען שטודירט די קריסטליכע וויסענשאַפט און טעאָלאָגיע, אָבעבענדיג זיך צו גלייכער צייט אויך מיט דעם שטודיום פון דער ביבעל, תלמוד א. ד. ג. נאָך זיין צוריקקעהרען קיין גאַליציען, האָט אימ"ן, אונטערן איינפלוס פון גרשם באַדער (זעה ווייטער), אָנגעהויבען צו נעהמען אַנאַנטייל אין דעם ניי-געגרינדע-טען יודישען לעמבערגער „טאָגבאַט“.

זייט דעם האָט ער זיך בעטייליגט כמעט אין אַלע גאַליציש-יודישע צייטשריפטען און זאָמעלביכער און רעכענט זיך איצט צווישען די פּאָפּולערע יודישע שריפט-שטעלער אין גאַליציען. זיינע סקיצען און נאָוועלען צייכענען זיך אויס מיט דער נייקייט און אינטערעסאַנטקייט פון די טעמעס. ער האָט אויך פיעל געשריבען אין כימבאָליסטישען גייסט. די לעצטע צייט איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דעם „טאָגבאַט“, וואו ער אויך דער רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַריש-וויסענשאַפטליכער אָבטיילונג.

איז'יהודי — זעה ראַבינאָ - וויטש 5 עאָן.

אַרלין (פסעוודאָנים) — בעלעט-ריסט, פובליציסט און איבערוזעצער. גע-באָרען אין יאָהר 1874. ביז 17 יאָהר האָט ער געלעבט ביי זיין פאָטער, אַ שאַפער אין וואַלד, און האָט אונטער זיין השגחה געלערנט תנ"ך און גמרא. דאָן האָט ער אַ צייט לאַנג געוואַנדערט איבער די ישובים פון אוקראַינאַ און וואַלין אַלס דאָרפס-מלמד. שפעטער האָט ער שטודירט יוריס-פרודענץ און נאַטור-וויסענשאַפט אין דער קיעווער אוניווערזיטעט, פון וואָנען מען האָט איהם אין יאָהר 1901 אויף אַ געוויסע צייט אויסגעשלאָסען און אָבעגעבען אין סאָלדאַטען פאַר זיין אָנטייל אין די סטו-דענטען-אונרוהען. אין יאָהר 1904 איז ער אינגאַנצען אַרויס פון דער אוניווערזיטעט און זיך אָבעגעבען דער פּאָליטישער און ליטעראַרישער טעטיגקייט, זיך בעטיילי-גענדיג אין פּערשיידענע יודישע אויסגאַ-בען. ער איז געווען איינער פון די פיער רעדאַקטאָרען פון דער אַרבייטערצייטונג „דער וועקער“ (שפּעטער „פּאָלקסצייטונג“) און דער פיהרער פון איהר ליטעראַרישער אָבטיילונג. ער האָט אויך אַנטייל גענומען

אויף יודיש זיין אויטאָביאָגראַפ-יע (פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1896 אין שטאָקהאָלם), וועלכע האָט נישט נאָר אַ גרויסען ווערט פאַר די געשיכטע פון די יודען אין שוועדען, ניערט אויך אַ בע-דייטענדען קולטור-עטנאָגראַפישען אינטע-רעס. געשריבען אין אַנאַיינפאַכער, נישט-פּרעטענציעזער פאַרם, ברענגט זי פיעל אינטערעסאַנטע עפיוואַדען אויס דעם לע-בען פון די דייטשע יודען אין מיטען פון דעם XVIII יאָהרהונדערט.

ביבליאָגראַפיע: ש. צינבערג, אין דער יוד.רוס. ענצ. VIII, 523; א. איוואַסק, Sielfbiografi, 1896.

אין די אויסגאבען פון פערלאַג „די וועלט“, אין „לעבען און וויסענשאַפט“, אין דער גאַליציש-יודישער אַרבייטער-פרעסע און איז אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון די אַמעריקאַנער „פּאַרווערטס“, „צוקונפט“, „יודישע אַרבייטער־וועלט“ א. אַנד. אויסער פּובליציסטישע און ליטעראַריש-קריטישע אַרטיקלען, האָט אַלגין געשריבען אויך בעלעטריסטישע זאַכען, אין וועלכע עס האָבען זיך אויסגעדריקט די קאַמפּס-שטי-מונגען, וואָס האָבען געהערשט אויף דער יודישער גאַס אין דער צייט פון דער פרייהייטס-בעוועגונג; אַ זאַמלונג פון זיי-נע בעלעטריסטישע ווערק איז אַרויס אין פערלאַג „פּראָגרעס“ („ווען דאָס לעבען רופט“). ער האָט אויך פיעל איבערזעצט פון אייראָפּעאישע שפּראַכען, ווי „הונגער“ פון ש. יושקעוויטש, „זיעבען געהאַנגענע“, „קעניג הונגער“ און „דער געדאַנק“ פון ל. אַנדרייעוו, אַ באַנד ערצעהלונגען פון אַר-זשעסקאָ (מיט זיינער און בעל-מחשבות-עס פּאַררעדען), „יוגענד-געשיכטע פון אַנאַרבייטאַרין“ פון אַדעליים פּאַפּ, א. אַנד. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין פערפאַסען די בראַשור „די סאַציאַליסטישע פּראַקציעס אין ציוניזם“ (פערלאַג „די וועלט“).

איבערזעצונג פון מגלת יהודית אונטערן נאָמען „זאת חנוכה ביכל“ (פּראַנקפורט-אויפֿן-אָדער, 1702; לויט א. שולמאַן, פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1712) מיט אַ בע-זונדער ניגון דערצו. אויסערדעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש די סליחות פון שובב"ם ת"ת (פּראַנקפורט-אויפֿן-אָדער, 1703; בערלין, 1712).

ביבליאָגראַפיע: יוד.עננ. ענצ. V, 107; א. שולמאַן, שפת יהודית, אישכנזית וספרותה, 51.

אַלמטשול אהרן בן משה מאיר פּעריל'ש (פּערלעס) — אַ מחבר. גע-שטאַרבען אין יאָהר 1739. צום סוף פון זיין ווערק „טהרת אהרן“ — אַ פירוש אויף יצחק בן אבאס „סדר הניקור“ — קומען די דיני הניקור אין יודיש. דאָס ווערק איז ערשיענען אין אָפּענבאַך, 1722, אין פּראָג, 1733. דער כתב-יד פון איהם גע-פינט זיך אין דער באַדלעיאַנאַ-ביבליאָטעק. ביבליאָגראַפיע: יוד.עננ. ענצ. I, 477; בן-יעקב, 204.

אַלמטשול דוד בן אליעזר חנוך פּעריל'ש — חזן אין פּראָג. געשטאַרבען אין יאָהר 1733. ער האָט פערפאַסט אין יודיש אַ קלאַגליעד אויפֿן טויט פון קייזער לעאָפּאָלד I (1705) אונטערן טיטעל „אבל פּבד“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.עננ. ענצ. I, 477. אַלמטשול משה בן חנוך — זעה משה בן חנוך אַלמטשול נפתלי בן אשר — זעה נפתלי בן אשר אַלמטשול. אליהו בן אברהם שלמה הכהן, דיין אין אָמיר — דער אויטאָר פון דעם בעריהמטען מוסר-ספר „שבט מוסר“, וואָס איז פיעל מאָל אויך אַרויסגעגעבען געוואָ-רען אין יודיש און געוואָרען איינס פון די בעלעבטסטע און פּערשפּרייטסטע יודי-שע פּאַלקס-ביכער. אַנאַנאַנימע יודישע

אלחנן בן יששכר הכהן — אַ מחבר. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII און אין אָנהויב פון דעם XVIII יאָהרהונדערט אין פּראָס-ניץ, מעהרען, וואו ער איז געוועזען שמש, חזן און סופּר. ער איז דער מחבר פון אַ מוסר-ספר „ציר-שפיעל אַנצוהענ-גען אָן דער וואַנד“ (דאָסזעלבע אין העב-רעאיש אונטערן נאָמען „מראה להתקטש בה“, — דיהערנפורט, 1693). ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ יודישע געריימטע

זעצונג פון אליהו בחור (געמאַכט אין יאָהר 1507) איז דורכאויס אין סטאַנסען און הויבט זיך אָן מיט די פּאָלגענדע פּערזען:

מען שפּריכט ווי אין לאמפארטן

וואר גזעסין פאר לנגי צייטן

איין הערצאג פון הוכר ארטן,

זיין גלייכן וואר ניט אין ווייטן.

הערצאג גווידו היש מען דען-צאַרטן, איין שטרקר דעגין אין אלי שטרייטן. מיט גרושר ערין טרוג ער די קרונה, אין איינער שטאַט די היש אַנטונה."

געדרוקט צום ערשטען מאל אין יאָהר 1540 אין ווענעדיג, איז דאָס „בבא בוך“ געוואָרען אויסערגעווענהליך פּאָפּולער און בעליעבט ביים פּאָלק. ווי ווייט עס איז געגאַנגען די פּאָפּולאַריטעט פון דעם „בבא בוך“ (אָדער „בבא מעשה“) קען מען זעהען דערפון, וואָס אין דער יודישער שפּראַך איז פּאַרהאַן אַ בעזונדער אויסדריק „אַ בבא-מעשה“ פּאַר יעדער פּאַנטאַסטישער אונגלויבליכער ערצעהלונג. אין פּערלויף פון די יאָהרהונדערטער האָט דאָס „בבא בוך“ אויסגעהאַלטען אַ אונגעהויערע צאָהל אויפלאַגען, וואו די לעבעליכע ריימען פון אליהו בחורס איבערזעצונג זענען אויף די פּערשידענסטע אופנים איבערגעמאַכט און פּערדאַרבען געוואָרען.—אליהו בחורס איבערזעצונג פון תהלים—די ערשטע יו-דישע געדרוקטע תהלים-איבערזעצונג—איז אַרויס אין יאָהר 1545 אין ווענעדיג (שפּעטער אייניגע מאל אַרויסגעגעבען גע-וואָרען אין פּערשידענע ערטער) אונטערן טיטעל: „ספר תהלים גימאַכט אין טויטשר שפּראַך דורך אליהו בחור הלוי אשכּנזי—

מיט פּאָלגענדען פּראָלאָג:

איר רומי (פרומע) ורויאן (פרויען)

דיא אנדעכטיגן,

די ביגן צו לובן דעם אַלמעכטיגן,

דא היבט און איירי אונן אונן זעכט,

דש היליג תלים דש גוט אונן גירעכט.

איבערזעצונג פון „שבט מוסר“ צוזאַמען מיטן העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1732, פירט(?) א. אַנד. אויסערדעם איז עס זעהר פיעל מאל געדרוקט געוואָרען אין יודיש אָהן דעם העברעאישען טעקסט (עלטסטע אויס-גאַבען: ווילמערסדאָרף, 1726, פירט, 1753, דיהערנפורט, 1804).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 564.

אליהו בן אשר הלוי אשכנזי (אליהו לעוויטא, אליהו בחור) — בע-דיהמטער העברעאישער געלעהרטער און גראַמאַטיקער און איינער פון די ערשטע יודישע שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1468 אָדער 1472 אין ניישטאַדט, ביי נירנבערג, געשטאָרבען אין יאָהר 1549 אין ווענעדיג. די צווייטע העלפט פון זיין לעבען האָט ער פּערבראַכט אין איטאַליען, וואוהין ער איז אָנגעקומען אין יאָהר 1504. אין רוים האָט ער אין משך פון 13 יאָהר געלעבט ביים גענעראַל פון דעם איגוס-טינער-אַרדען, קאַרדינאַל עגידיאַ דע-ווי-טערבאַ, אונטערריכטענדיג איהם אין העב-רעאיש און לערנענדיג ביי איהם גריכיש. צווישען זיינע אַנדערע תלמידים זענען געווען אַזוינע פּערזאָנען, ווי דער בישאָף זשאַרוז דע-סעלוו און די בעוואוסטע קריסטליכע געלעהרטע סעבאַסטיאַן מינס-טער און פוילוס פאַגיוס. אין יאָהר 1527 האָט ער זיך בעזעצט אין ווענעדיג, וואו ער איז געוועזען קאַרעקטאָר אין דער דרוקעריי פון דניאל באַמבערג.—פון זיינע יודישע ווערק זענען בעקאַנט דאָס „בבא בוך“ („בבא מעשה“) און די איבער-זעצונג פון תהלים. דאָס „בבא בוך“ איז אַנ-איבערזעצונג פון דעם איטאַליענישען ראַמאַן „Bouvo d'Antona“, וואָס איז געשריבען אין ריימען און איז איבערגע-מאַכט פון דעם ענגלישען ראַמאַן „Sir Bevis of Hamton“ די יודישע איבער-

עש הוט גימכט דוד המלך עליו השלום .
 ד' זאגט מן אז ווייט אז דער עולם ,
 אבר אים טויטשן הוט מן עש ניט
 וואול גיבונדן (געפונדען) ,

דרום האבן מיר עש צו דרוקן אונ-
 טר וואונדן ,

זו ווערט איר דינן (דרינען) וינדן
 מיינשט שטיק ,

וויא עש אלש ור טוייטשט נאך
 דעם דקדוק ,

דרום דיא מלמדים די מיט דען
 יונגן קנלן ,

אונ' תהלים רעכט טוייטשין וועלן ,
 דיא ווערט דאש דאזיג אונטר ווייזן ,

דש זיא ניט מין אין טוייטשן גרייזן ,
 אונ' דרום זול עש קיין ורויא אן

בערן (ענטבעהרען)
 אונ' זול עש קייפין ווי עש איר

קאן ווערן
 אונ' זול עש אייש לייאן אלי וואוך

אז דיא מומורים זיין גיציילכנט אין
 דעם בוך ,

זו ווערט זיא גוטש הולד דר ווערבן
 אונ' דש ליכט גן ערן ווען זיא

ווערט שטערבן .

אויסער דעם דאזיגען געדיכט קומט
 נאך אין סוף בוך א נאכוואָרט פון דעם בע-

וואוסטען דרוקער און אַרויסגעבער קאָר-
 נעליוס אַדעלקינד : „קורניליו אַדלקינד

שרייבט דש דען ורומן בחורות אונ' דען
 בעלי הבתים . . . אין מיניר יוגענד האָב

איך ויל (פייעל) קוישטליכי אונ' גרוישי
 ספרים העלפן דריקן . . . איצונדר אַז איך

בין אין די עלטר קומן, דאָ הון (האָב)
 איך מיר גידיכט ווי איך ניקש הב גימאכט

ור די ורומן בחורות אונ' ור איטליכי
 בעלי בתים די ניט האבן צייט גיהאט צו

לערנין אין איר יוגנט נוך דונכטר (דער-
 נאָדעם) וואלטן זיא גערן די צייט פר

טרייבן אן אס שבת אודר יום טוב מיט לייאן

גאטליכי שמועות... בין איך גנגן צו ר' אליהו
 בחור אונ' הון מיך מיט אים פר טראגין ,

ער זו מיר איטליכי ספרים טייטשן אונ'
 צום ערשטן דש תהלים נאך דעם דקדוק" . . .

די איבערזעצונג איז אַ ווערטליכע; אַנ-
 אויסצוג פון איהר (דאָס קאַפיטעל ק"ד)

ווערט געבראַכט אין גרינבויםס חרעסטאָ-
 מאַטיע . עס עקזיסטירט אויך דער פתב-יד

פון דער איבערזעצונג, וואָס שטאַמט פון
 יאָהר 1532 . — עס איז אַנצונעהמען (לויט

אייניגע קוועלען), אַז אליהו בחור איז
 געווען אויך דער אויטאָר פון אַ יודישער

סדור-איבערזעצונג, וואָס איז אַרויס אין
 יאָהר 1562 אין מאַנטואַ, און פון אַ גע-

ריימטער ערצעהלונג, „פאַריז אונד וויענאַ“
 (אין 10 חלקים מיט בילדער; איבערזעצט

פון לאַטייניש דורך ר' אליהו בעהר (בחורז)
 און אַרויסגעגעבען אין בערן אין יאָהר

(1594). וואָס אַנבעלאַנגט אָבער דער ער-
 שטער יודישער תורה-איבערזעצונג (דער

קאַנסטאַנצער), וועלכע מען האָט אַ לאַנגע
 צייט צוגעשריבען אליהו בחורין, איז

פעסטגעשטעלט, אַז זי געהערט דעם
 משומד מיכל אדם. אַ געוויסע שייכות צו

יודיש האָבען אויך אליהו בחורס גלאַסאַ-
 טאַרישע ווערק „תשב"י" (איזנאַ, 1540) —

אַ ווערטערבוך פון 712 שווערערע תלמודי-
 שע אָדער כאלדעאישע שלאַגווערטער ,

פערטייטשט אויף איטאַליעניש און יודיש-
 דייטש, — און „שמות דברים" (איזנאַ, 1542) —

אַ נאָמענקלאַטאַר פון אייניגע אויסדריקען,
 וועלכע האָבען איין און דיזעלבע בעדיי-

טונ אין יודיש און דייטש .

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענינ. X,
 118—120 (פערבליבען דער טעות וועגען דער

קאַנסטאַנצער תורה-איבערזעצונג); יוד.ענינ. ענינ.
 II, 391; יוד.רום. ענינ. IV, 659; א. שול-

מאַן, אין „יוד", 1900, № 17; דערועלבער,
 שפת יהודית-אשכנזית ומפורתה, 5, 21 — 23;

מ. גרינבוים, Jüdisch deutsche Chres-

tomatie 78-87, 479-521; ג. קארפע-
לעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור,
1021, 1028; בן-יעקב, אוצר הספרים.
אליעזר בן אחימלך משה —
האַט איבערזעצט אויף יודיש דעם מוסר-
ספר פון ר' משה בר יקר אשכנזי „פתח
עינים“ און עס אַרויסגעגעבען אונטערן
טיטעל „אויגעפנער“ אין אַמסטערדאַם,
1664.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 20.

**אליעזר בן ישראל סופר פין
פראַג** — דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפט-
ליכער תהלים-איבערזעצונג פון יאָהר 1532
אונגעפעהר: „דש ספר תהלים אין טויטשין
דש הון איך מיט ולייס גשריבן מיינר
פאַטראַנין פעסלין בת ר' יעקב ז"ל, אין
דר וואַרטן זי זול די רוינן (דרינען)
לייאן“... לכבוד דערזעלבער פרוי פעס-
לין האָט ער אויך געמאַכט זיין יודישע
משלי-איבערזעצונג, וואָס געפינט זיך אַלס
כתב-יד אין דער קאָלעקציע פון רד"א און
שטאַמט פון דעם אייגענעם יאָהר (1532).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת

יהודית-אשכנזית וספרותה, 21, 26.

אליקים בן יעקב ש"ץ — איינער
פון די פראָדוקטיווסטע אַלט-יודישע
שריפטשטעלער. געבאָרען אין דער צוויי-
טער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט
אין קאַמאַרנאַ, געשטאַרבען פאַר 1709 אין
אַמסטערדאַם, וואו ער איז געווען חזן און
מגיד. ער האָט איבערזעצט אויף יודיש אַ
גאַנצע רייה ווערק, וועלכע זענען אַלע
געדריקט געוואָרען אין אַמסטערדאַם: דאָס
בעריהמטע היסטאָרישע ווערק פון שלמה
אבן וירגא הרופא „שבט יהודה“ (1700);
דעם סדור „תפלות מכל השנה“ (1703);
תחנונות (1703); דעם תהלים (1705); סליחות
כמנהג אשכנז (1706); דעם „שיר היחוד“
און אַנד. זיין איבערזעצונג פון די פינף
מגלות איז געמאַכט אינגאַנצען על פי דרך

הדרוש ווי צום ביישפיעל: „אין גיזאַנג
איבר אַלי גיזאַנג, אין אַנדר גיזאַנג איז
קדש, און דאָש גיזאַנג איז קדש קדשים.
איין אַנדר גיזאַנג האָט גיזונגן איין נביא
און' דאָש גיזאַנג האָט גיזונגן איין נביא
בן נביא... אַזוי שפריכט כנסת ישראל אין
גלות, ווער וואָלט דש ער זעלט קושן מיך
דער קעניג הקב"ה פון קישן זיין מונד
גלייך אַז איין חתן קושט דיא כלה אין
מויל, און' ניט אַז איין טייל פעלקער דיא
דאָ קושן אויף דער האַנד אודר אויף דער
אַקסיל, דאָש קושן ביגער איך ניט נייארט
אין מויל... ער זאָל מיט מיר רידן פנים
אל פנים וויא ער האָט מיט מיר גירעט
ביי מתן תורה... אליקים האָט אויך פער-
פאַסט אַ יודיש ווערטערבוך צו דער תורה
און די פינף מגלות מיט'ן נאָמען „מלמד
שיח“ (1710), צום ערשטען מאָל געדריקט
צוואַמען מיט דער תורה, שפעטער פיעל
מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען בעזונדער.
אין דער הקדמה צו זיין איבערזעצונג פון
ר' מנשה בן ישראל „מקה ישראל“ דער-
מאַהנט אליקים זיינס אַנאָריגינעל ווערק
אין יודיש „יתד נאמן“. ער האָט אויך
אַנגעשריבען אייניגע ווערק אין העברעאיש
(„לשון למודים“, „רפואות הנפש“).

ביבליאָגראַפיע: יור.ענג. ענג. V,
109; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,
23, 29, 57; בן-יעקב, אוצר הספרים.

אלעקסאנדראָו חיים — דער
פסעוודאָנים פון דעם יודישען שריפטשטע-
לער און זשורנאַליסט וויליאַם מילער (בע-
קאַנט געווען אויך אונטער די פסעוודאָ-
נימען סאַרעריוועס און דאָן קיכאַט). גע-
באָרען אין פעטערבורג אין יאָהר 1869,
געשטאַרבען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1909.
האַט שטודירט אין ווילנער לעהרער-אינס-
טיטוט, פון וואָנען מען האָט איהם אין
יאָהר 1887 אויסגעשלאָסען און אַרויסגע-
שיקט קיין קרוינשטאַדט אונטער פאָליצי-י-

167-168; דאָס נייע לעבען, VIII, 1909, VI, 1910.

אַמעראַנדער מנהג מן בן
 שלמה הרוי — בעוואוסטער יודישער שריפטשטעלער פון XVIII יאָרהונדערט. האָט געלעבט אין אמסטערדאַם, וואו ער איז געשטאַרבן אַ קורצע צייט פאַר 1767. ער איז געוועזן אַ תלמיד פון דעם אַמס-טערדאַמער דיין און אַרויסגעבער ר' משה פראַנקפורטער. אין זיין צייט האָט מען איהם געהאַלטען פאַר אַ גרויסען אויטאָ-ריטעט אין העברעאישער גראַמאַטיק, און זיין נאָמען ווערט אָפט דערמאָהנט מיט דעם עפיטעט מדקדק. אין יאָהר 1725 האָט ער צוזאַמען מיט זיין שוואַגער אליעזר רידעלסטיין אַרויסגעגעבן אין אַמסטער-דאָם אונטערן טיטעל „מגישי מנחה“ אַ נייע יודישע איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך, וואָס איז געוואָרען זעהר בעריהמט און האָט אויסגעהאַלטען אַ רייה אויפלאַגען. נאָך וויכטיגער איז אַמעלאַנדערס אַריגינאַל-ווערק — אַ יודישע פאַרטזעצונג פון יוסיפון אונטערן נאָמען „שארית ישראל“ (אַמס-טערדאַם, 1748). אין דעם בוך זענען צוזאַמענגעמישט היסטאָרישע ערצעהלונג-גען און לעגענדען, פּאָלעמיק און רייווע-בעשרייבונגען; דעם הויפטאינהאַלט אָבער בילדען די שילדערונגען פון די ריזיות און פערפאַלונגען, וואָס די יודען האָבען גע-האַט אויסצושטעהן אין פערשידענע לענד-דער. אין דער יודישער הקדמה (דאָס ווערק האָט אויך אַ העברעאישע הקדמה) ווייזט דער אויטאָר אָן אויף די גרויסע נו-צען פון „וואָהרהאַפטיגע היסטאָריעס“ און, דערקלערענדיג, פאַרוואָס ער האָט זיין ווערק אַ נאָמען געגעבען „שארית ישראל“, ענדיגט ער זי מיט אַט די ווערטער: „דרום האָב אין גע ריבען אין דאָס ספר אַלע זאַכען עס זיי גוטס אָדער ביז וואָס

אויפזיכט. אין יאָהר 1898 האָט ער אויס-געוואַנדערט קיין אַמעריקאַ און זיך אָב-געגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור, ער איז געוועזן איינער פון די מיטאַרביי-טער אין דעם סאַציאַלדעמאָקראַטישען „אָווענדבלאַט“ פאַר די גאַנצע צייט פון זיין עקזיסטענץ; האָט רעדיגירט אין יאָהר 1903 די מאָנאַטששריפט „פרייע שטונדע“, וואָס האָט זיך געהאַלטען נישט מעהר ווי 8 מאָנאַטען, און ביז זיין טויט גענומען דעם נאָהענטסטען אַנטייל אין די אַמערי-קאַנער „צוקונפט“ און „דעם אַרבייטער“. אַלעקסאַנדראָו האָט פיעל געדורקט אויך אין פערשידענע רוסלענדישע צייטונגען, ווי „דער פריינד“ (אַרייה אינטערעסאַנטע אַרטיקלען וועגען דער יודישער פרעסע, ליטעראַטור און טעאַטער אין אַמעריקאַ), „דאָס לעבען“ (מאַנאַטששריפט), „דער זועג“, „די פּאָלקסצייטונג“. זיינע שריפ-טען, וואָס זענען נאָך נישט אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע, בעשטעהען פון פעליעטאָגען, ערצעהלונגען, דראַמען, געדיכטען, פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע און פּובליציסטישע אַרטיקלען. ער האָט אוי-סערדעם איבערזעצט אויף יודיש מאַט-שטעטס „זשיד“, צוויי זאַמלונגען פון גאָריקס ערצעהלונגען און האָט אָנגעשרי-בען די ביאָגראַפיען פון טאַלסטאָי און גאַרקי (פערלאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביב-ליאָטעק“). אַלעקסאַנדראָו האָט זיך גע-רעכענט פאַר איינעם פון די פעהיגסטע און עהרליכסטע יודישע זשורנאַליסטען אין אַמעריקאַ. אַ הייסער אָנהענגער פון יודיש, איז ער געוועזן איינער פון די גרינדער פון דעם ניו-יאָרקער „יודישען ליטעראַטור-פּעראַיין“, וועלכער האָט אין יאָהר 1905 פּראָקלאַמירט יודיש אַלס נאַ-ציאָנאַלע שפּראַך פון דעם יודישען פּאָלק. כּי בּלּוּי אַגראַפּיע: יוד-רום. ענין: I,

מינכענער אוניווערזיטעט און רעדאקטאָר פון זשורנאַל „Globus“. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין ברוינשוויג, אַ קריסט. אין זײן בעריהמעטן ווערק וועגען דער עטנאָגראַפֿיע פון די יודען Zur Volkskunde der Juden (בילעפעלד און לייפ-ציג, 1881) פערנעהמט ער זיך אויך מיט דער יודישער שפראַך (אין קאָפיטעל Judendeutsch). אָבער ער חורט נאָר איבער אַווע-לאַלעמאַנטס מיינונגען, צוגעבענדיג נאָר אייניגע איבערגעאיילטע און ריזיקאַ-לישע בעמערקונגען און די מיינונג, אַז יו-דיש „איז אַ שרעקליך פערדאָרבען דייטש“.

ביבליאָגראַפֿיע: לאַזר סענעאָן,

Essai sur le judéo-allemand.

אַײן מאַקסיס (פסעוודאָנים) — פּוב-ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין פריד-ריכטשטאָט, קורלאַנד. אַלס סטודענט פון דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט איז ער צוליעב חשדען אין פּאָליטישער ניט-כשר-קייט אַרעסטירט געוואָרען אין יאָהר 1906 און אַרויסגעשיקט געוואָרען קיין אויסלאַנד, וואו ער האָט אין יאָהר 1909 בעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר יוריס פון דער בערנער אוניווערזיטעט אויפֿן גרונד פון זײן דיסערטאַציע „די נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען פון דער געגענוואָרט“ (אַ ספעציעל קאָפי-טעל פון דער אַרבייט פערנעהמט זיך מיט דער יודענפראַגע פון סאָציאַליסטיש-טערי-טאַריאַליסטישען שטאַנדפּונקט). אַײן האָט מיטגעאַרבייט אין די יודישע ראַדיקאַל-טעריטאָריאַליסטישע צייטשריפטען פון רוס-לאַנד, גאַליציען און אַמעריקאַ, אויך אין דער „צוקונפֿט“, „יודישער אַרבייטער-וועלט“, „פריינד“ און אין פערשידענע דייטשע סאָציאַליסטישע און יודיש-נאַציאָ-נאַלע אויסגאַבען. זײנע אַרטיקלען האָבען זיך אויך געדרוקט אין ד״ר זשיטלאָווסקיס „דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.

ישראל איז איבערגעקומען מזמן חורבן בית שני עד הנה שנת ה' אלפים תק"ג לפ"ק". דער בעווידערער ווערט פון דעם ספר בעשטעהט אין דעם, וואָס עס ענט-האַלט אַ רייך מאַטעריאַל פאַר דער אוי-סערליכער און איבערליכער געשיכטע פון די יודען אין האַלאַנד בכלל און אין אַמס-טערדאַם בפרט. וואָס אָנבעלאַנגט דער געשיכטע פון די פּוילישע און דייטשע יו-דען, איז דאָס „שאַרית ישראל“ — מיט זײנע ווערטפּלאַץ און פערשידענאַרטיגע ידיעות — כמעט די איינציגע קוועלע פאַר איהר. נישט קוקענדיג אויף מאַנכע האַ-לענדישע ווערטער, וואָס קומען פאַר אין דעם „שאַרית ישראל“, איז די שפראַך פון דעם בוך דאָך זעהר רייך, לייכט און יו-דישליך. דאָס ווערק האָט אַרויסגערופען אַ גרויס אינטערעס אין די פערשיידענסטע יודישע קרייזען און איז פיעל מאַל איבער-געדרוקט געוואָרען. אין דער אויסגאַבע, וועלכע איז אַרויס אין יאָהר 1771 אין אַמסטערדאַם אונטערן נאָמען „פתר מלכות“, איז צוגעגעבען אַ קאָפיטעל, וואָס דער-צעהלט די געשיכטע פון די יודען ביז 1770, אָבער דאָס קאָפיטעל געהערט שוין דעם אַרויסגעבער, נישט אַמעלאַנד-דערן. אין יאָהר 1855 איז אין אַמסטער-דאַם ערשיענען אַ האַלאַענדישע איבערווע-צונג פון „שאַרית ישראל“, געמאַכט דורך דעם זשורנאַליסט י. גודשמירט, מיט פיעל אַנמערקונגען פון גאַבריעל פּאָלאַק. — אַמעלאַנדער האָט פערפאַסט אויך אייניגע אַרבייטען אין העברעאיש

ביבליאָגראַפֿיע: יוה.ענג. ענצ. I, 490; מ. גרינבוים Jüdischdeutsche Chres-361—379; בני-עקב, 562—563, 632.

אַנדערע ריגארד — דייטשער עט-נאָגראַף און געאָגראַף, פּראָפעסאָר פון דער

בלאָזשען אַרום איבער דער וועלט און זוכען „דעם סוד פון לעבען“. אַ בעזונדער זָרט אין אנכיס שאַפען פּערנעהמט די סעריע מאָנאָלאָגען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „רב אבא“, דאָס פּאָפּולערסטע ווערק זיינס. אַנאָי סגעצייכענטער קענער פון דעם ליט-ווישען חסידות, האָט ער געגעבען אין דער געשטאַלט פון דעם אַלטען חסיד רב אבא איינס פון די האַראַקטעריסטישסטע און פּאָלקאָמסטע פיגורען אין דער נייער יודישער ליטעראַטור; אויף אַנאָומעטיג-האַרציגען ראָמאַנטישען שטייגער ווערען דאָ פּאַרגעפיהרט סילוועטען פון דער פּער-געהענדיגער פּרום-פּאַרצייטיגער פּאַטריאַר-כאַלישער וועלט. אנכי איז אויך בעקאַנט אַלס זעלטענער פּאַרלעזער פון זיינע „רב אבא'ס“; די יאָהרען 1910—1911 האָט ער פּערבראַכט אין פּאַלעסטינאַ און האָט אויך דאָרט פּאַרגעלעזען זיינע מאָנאָלאָגען אויף יודיש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רום. ענצ. XII, 97; בעל-מחצבות, געקליבענע שריפטען, II. אַנט-סקי ש. א. — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם רוסיש-יודישען שריפטשטע-לער שלמה ראַפּפּאָ פּאַרט. געבאַרען אין יאָהר 1863 אין וויטעבסק אין אַ פּרו-מער יודישער פּאַ-מיליע. אין דער פּרי-הער יוגענד איז ער געוועזען אונטערן שטאַרקען איינפלוס פון זיין מוטער. ער האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג און ערשט צו זעבעצעהן יאָהר זיך אויסגעלערנט לייענען און שרייבען רוסיש. אַרבייטענדיג שמידעריי און איינ-בינדעריי, האָט ער אין דערזעלבליגער צייט זיך שטאַרק אָבגעגעבען מיט זעלבסט-בילדונג. אין יאָהר 1881 האָט ער זיך

אין יאָהר 1863 אין וויטעבסק אין אַ פּרו-מער יודישער פּאַ-מיליע. אין דער פּרי-הער יוגענד איז ער געוועזען אונטערן שטאַרקען איינפלוס פון זיין מוטער. ער האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג און ערשט צו זעבעצעהן יאָהר זיך אויסגעלערנט לייענען און שרייבען רוסיש. אַרבייטענדיג שמידעריי און איינ-בינדעריי, האָט ער אין דערזעלבליגער צייט זיך שטאַרק אָבגעגעבען מיט זעלבסט-בילדונג. אין יאָהר 1881 האָט ער זיך

אנכי ז. י. — דער פּסעוודאָנים פון דעם בעוואוסטען בעלעטריסט זלמן-יצחק אַראָנ-סאָן. געבאַרען אין יאָהר 1876 אין ליאַ-די, מאָהלעווער גוב. אין אַנאָגעזעהע-נער רבנישער פּאַ-מיליע. האָט בעקו-מען אַ טראַדיציאָנע-לע יודישע ערציהונג און געלערנט אין פּערשידענע ישיבות. אין דער ליטעראַטור האָט אנכי דעביוטירט אין יאָהר 1903 מיט אַ העברעאישער פּאָעמע פון חסידישען לע-בען „הינוקא“ (אין „השלח“); אין העברע-איש האָט ער אויך פּערעפּענטליכט זיין צווייטע ערצעהלונג „החריץ“ (הזמן); שפּעטער האָט ער זיך אָבגעגעבען אויס-שליסליך דער יודישער ליטעראַטור, בע-טיילגענדיג זיך אין די פּערשידענסטע יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. ווי „די פּאָלקסצייטונג“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „די צייט“, „דער פּריינד“, „ליטעראַרישע מאָ-נאַטשעריכטען“, „פון צייט צו צייט“ (זא-מעלבונג II, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גרעסערע ערצעהלונג „ווינטער“). זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען ערשיענען אין 4 בענדליך (אין שימינס „וועלט-ביבליאָ-טעק“): די ערשטע צוויי מיט דעם נאָמען „צווישען הימעל און ערד“ (תרס"ט), דאָס דריטע—„ר' אלהן“ (תרע"א), דאָס פּיערטע (אילוסטרירט פון ב. קראַטקאַ)—„ר' אבאָ“. אין זיינע אַ ביסעל צוצוגעגעבן און מאָנאָטאָנע נאָוועלען, געשריבען אין אַ סאַנטיםמעטאַל-יאָרישען טאָן, ווערען ס'רוב געשילדערט די העלדען פון פּאַסיווע ליידען און גע-דריקטע שטימונגען, מענשען, וואָס הענ-גען „צווישען הימעל און ערד“, מידע, צובראַכענע יודישע אינטעליגענטען, וואָס גריבלען זיך אין די אייגענע געפיהלען,

בעזעצט אין דעם שטעדטעל ליאָנאָ, וואו ער האָט געגעבען שטונדען. דאָ האָט מען איהם געהאַפּט איינמאַל לייצענדיג מ. ל. ליליענבלום „חטאת נעורים“, און ער האָט געמווט פּערלאָזען צוליעב דעם דאָס שטעדטעל און איז אַריבערגעפּאָהרען קיין דווינסק, וואו ער האָט געאַרבייט ביי אַנאָיינבינדער. אין דער צייט האָט ער אָנגעשריבען זיין ערשטע ערצעהלונג (אויף יודיש), „די געשיכטע פון אַ פּאַמיליע“. ער האָט אָבער נישט געפונען פאַר איהר קיין אַרויסגעבער; דער פּערלעגער, צו וועמען ער האָט זיך געווענדט, האָט איהם גע-ראַטען צו שרייבען „העכסט אינטערעסאַנט-טע ראַמאַנען“ אויף שמרס שטייגער. ערשט נאָך לאַנגע גלגודים איז די ער-צעהלונג געדרוקט געוואָרען אין רוסישער איבערזעצונג אין „Восходъ“, 1883, און פון רוסיש איז זי צוריק שפּעטער איבער-זעצט געוואָרען דורך איינעם בן-אריה אויף יודיש מיט'ן נאָמען „די מלחמה פאַר'ן לע-בען, אַ ראַמאַן אין צוויי טייל“, ווילנאָ, פּער-לאַג. ז. ש. שרעבערק, 1904 (איבערגעדרוקט מיט'ן נאָמען „Пасынки“ אין דעם באַנד „Разказы“, 1905, אין אַ גאַנץ פּערענ-דערטער געשטאַלט). אונטערן איינפלוס פון דער רוסישער נאַראָדישער בעוועגונג האָט אַנ-סקי אין די אַכציגער יאָהרען זיך אַוועקגעלאָזט איבער די דערפּער לער-נען מיט פּויערשע קינדער, נאָר אַלס יו-דען האָט מען איהם פון דאָרט אַרויסגע-שיקט. דאָן האָט ער אָנגעהויבען צו וואַנ-דערן איבער די זאַלץ-שאַכטען אין קויה-לענגרובען פון יעקאַטערינאָפּאָלע אַווער גוב. דאָ איז ער אַריין אין נאָהענטע בעציהונ-גען מיט די אַרבייטער און מיט'ן פּשוטען פּאָלק, פאַר וועלכע ער פלעגט איינאַרדנען פּאַרלעזונגען. זיינע בעטראַכטונגען און איינדריקען פון דער דאָזיגער צייט האָט ער שפּעטער אויסגעדריקט אין אַ גאַנץ

אַרטיקלען אויף רוסיש. ער האָט אויך אַנ-געשריבען אַ רייה בילדער אויס דעם לע-בען פון דעם רוסישען דאָרף אונטערן שטאַרקען איינפלוס פון גליעב אויספּענסקי. אין אָנהויב פון די ניינציגער יאָהרען איז אַנ-סקי צוּצק קיין פּאַריז — שטודירען דאָס לעבען פון די דאָרטיגע אַרבייטער. די ערשטע צוויי יאָהר האָט ער דאָרט גע-אַרבייט אויף דער פּאַבריק און אויך איינבינדעריי. אין יאָהר 1894 האָט איהם דער בעוואוסטער רוסישער שריפטשטע-לער פ. לאַוּראָו איינגעלאָדען צו זיין זיין סעקרעטער, און ער איז עס געווען ביז לאַוּראָווס טויט (אין יאָהר 1900). צוליעב זיין נאָהענטקייט צו לאַוּראָווען האָט אַנ-סקי אַ לאַנגע צייט נישט געקענט צוריקקומען קיין רוסלאַנד. דאָס אויפהאַלטען זיך אין פּאַריז האָט גע-האַט אַ ענטשידענע ווירקונג אויף זיין ווייטערדיגע ליטעראַרישע טעטיגקייט; פּערזענליך בעקאַנט און פּערבונדען מיט די יודישע אויסוואַנדערער פון רוסלאַנד, האָט אַנ-סקי אין די ערשטע יאָהרען פון דעם XX יאָהרהונדערט זיך צוריקגעקעהרט צו יודישע טעמען (אין אַ רייה ערצעהלונגען אויף רוסיש פון יודישען לעבען). צו דער צייט געהערט אויך זיין אומקעהרען זיך צו דער יודישער ליטעראַטור: ער האָט אָנגעשריבען „די שבועה“, וואָס איז בע-ריהמט געוואָרען אַלס די מאַרסעליעזע פון די יודישע אַרבייטער, און אייניגע אַנדע-רע געדיכטען, אַריגינעלע און איבערזעצ-טע פון פּערשידענע רוסישע דיכטער; „פּאָטער און זוהן“ — אַ קאָמעדיע אין איין אַקט (בעזונדער אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „די וועלט“; די רוסישע איבערזעצונג איז ערשיענען אין „Восходъ“, 1906), און זיין פּאָפּולערסטע זאָך — די פּאַנטאַטיש-ראַמאַנטישע פּאָעמע „דער אשמדאי“ (צו-ערשט פּערעפּענטליכט אין „פּריינד“, 1904,

אָנשעל — איינער פון די עלטסטע יודישע מחברים. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVI יאָהר-הונדערט אין קראָקוי, וואו ער האָט פער-נומען די שטעל פון א רב. וואָלף (אין זיין Bibl. Hebr., I, 359) מישט צונויף ר' אָנשעלן מיט ר' אשר אָנשעל בן יוסף מרדכי פון פויווען (זעה). און דער דאָזיגער טעות ווערט אויך איבערגעזחורט ביי פינען („כנסת ישראל“, 147) א. אַנד. אַז ס'איז ווירקליך אַ טעות, האָט אויפגעוויזען צונץ. ר' אָנשעל איז געוועזען דער אויטאָר פון „מרכבת המשנה“ — אַ העברעאיש-יודישע קאָרקאָנאָנץ אויף תנ"ך, געאַרדענט לויט'ן אַלף-בית מיט אַ הקדמה אין יודיש און אָנמערקונגען וועגען דעם געברויך פון גע-וויסע אותיות. דאָס ווערן — איצט אַ גרוי-סע ביבליאָגראַפישע זעלטענהייט — איז צום ערשטען מאל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין קראָקוי אין יאָהר 1534. מען האַלט די דאָזיגע אויסגאַבע פאַר דאָס עלטסטע געדרוקטע בוך פון דער יודישער לי-טעראַטור. אין 50 יאָהר אַרום איז דאָס „מרכבת המשנה“ ווידעראַמאַל איבערגע-דרוקט געוואָרען אין דער אייגענער שטאַדט אונטערן טיטעל „ספר רבי אנשיל“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. I, 617—618; בן-יעקב, אוצר הספרים, 373; Die Geschichte der jüdischen Literatur, 1007; ש. דובנאָו, אין דער I, Еврейская Старина, 31; פ. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomathie, 23—25; פ. וויינגער, די יודישע אָרטאָגראַפיע אין איהר היסטאָרישער ענטוויקלונג (פילאָלאָגישע בעמערקונגען וועגען דער פּאָנעטיק אין דעם „ספר ר' אנשיל“) אין „לעבען און ווי-סענשאַפֿט“, 1912.

אָסטרֶאָפּאָלעך הערשעל — לץ און ווערטעלואָגער. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָהר.

בעזונדער אַרויסגעגעבען פון „דער נייער ביבליאָטעק“, (פעטערבורג), איינס פון די אינטערעסאַנטסטע ווערק אין דער נייער יודישער ליטעראַטור, געשריבען אין אַר-י-נער און רייכער יודישער שפראַך און אין אַ גראַציעז-הומאָריסטישען טאָן, וועלכער איז דורכגעדרונגען מיט אַ לייכטען סאַר-קאָסטישען שמייכל. „דער אשמדאי“ איז (צוזאַמען מיט דעם „גיהנם“) אינטערעסאַנט אויך פון פּאָלקאַריסטישען שטאַנדפונקט; „עס איז אַנ'אַמתע ענציקלאָפּעדיע פון דער יודישער פּאָלקסדעמאָנאָלאָגיע, וואו דער אויטאָר האָט צונויפגעזאַמעלט אַ רייכען מאַטעריאַל פון דער יודישער פּאָלקסמאַסעס גלויבונגען מכה יענער וועלט, מכה דעם גיהנם, מכה אַלערהאַנד ניט-גוטע און האָט עס גרופירט אין אַ סעריע פּלאָסטישע גע-מעלער“ (נ. פּרילוצקי). נאָך דעם מאַני-פעסט פון 17-טען אָקטאָבער 1905 איז אַנ-סקי צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַנ'אַקטיווען אָנטייל אין דער רוסיש-יודישער, רוסישער און יודישער פרעסע (אַ גרעסערע ערצעה-לונג „אין שטראָם“ פון דעם רעוואָלוציאָנע-רען לעבען, אין „פּריינד“, 1907; סאַטירישע „בריעף פון יענער וועלט“, אין „בעזים“; פּאָלקאַריסטישע און פּובליציסטישע אַר-טיקלען אין דער „פּאָלקסטימע“, זשיט-לאָווסקיס, דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.). אין יאַנואַר 1910 איז אין פעטערבורג געפיערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע יובילעאום פון אַנ-סקיס ליטעראַרישער טע-טיגקייט. פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש איז אַרויס דערווייל דער ער-שטער באַנד (אין פּערלאַג „עזרא“, פעטער-בורג, 1911).

ביבליאָגראַפיע: R. Agrin, אלטע בעקאַנטע, אין „לעבען“, 1905, VIII; יוד.-רוס. ענג. II, 617—618; נח פּרילוצקי, אין „דעם מאָמענט“, 1911, №225, 231.

ביים צדיק ר' ברוך טולטשינער אין הויף. זיין אייגענארטיגער הומאָר און שאַרפּוּני- גער סאַרקאָזם האָבען איהם געמאַכט זעהר פּאָפּולער אין די חסידישע קרייזען. פאַר אַ גלייכווערטעל אויפ'ן רבין אַליין, איז הערשעלע אַראָבגעוואָרפען געוואָרען פון די טרעפּ. פון די בעקומענע וואונדען איז ער אינגיכען געשטאַרבען. זיינע ווי- צען און גלייכווערטליך זענען נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג זעהר פּערשפּרייט אין וואַלין, פּאָדאָליען, ווי אויך אין דער ליטאָ, און זאַמלונגען פון זיי ווערען אָפט איבערגעדרוקט; ס'איז דאָ זאָגאַר אַ זאַמ- לונג פון אַסטראַפּאָלערס וויצען אויף רוסיש.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. ענצ. II, 945; א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 66.

אַפּאָטעהקער דוד — דיכטער און הומאָריסט (אונטערן פּסעוודאָנים „דער

הינקענדיגער שלי-מזל“). געבאָרען דעם 18-טען אוי- גוסט 1855 אין פּאָ- נייעוועזש, קאָוונער גוב. געשטאַרבען אין אָקטאָבער 1911 אין ניו-יאָרק. ער

איז געווען אַ תּלמיד פון משה-לייב ליליענ- בלומס ישיבה אין ווילקאָמיר. אין יאָהר 1877, אַלס פּרייצוהערער פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען אין דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג. אין 1879 איז ער אַרעסטירט געוואָרען, נאָר איהם האָט אָבגעגאַלטען צו אַנטלויפען, און ער איז אַוועק קיין טשערנאָוויץ. וואו ער איז געוואָרען אַ בוכ- הענדלער, און האָט פּערעפענטליכט זיינע ערשטע ווערק: „הנבל“ — אַ זאַמלונג ליע- דער אין יודיש און העברעאיש (זעהר גוט רעצענירט פון דר. ש. בערנפעלד אין „המגיד“, 1881), און „שולחן ערוך הלכות תקון“ פון לייבושעל חסיד. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין יודישע, דייטשע און

אסתר (פּסעוודאָנים) — אויסגעציי- כענטע פּובליציסטיין. האָט מיטגעאַרבייט אין „וועקער“, „פּאָלקסצייטונג“ און אין פּערשי- דענע זאַמעלביכער, אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „די וועלט“, ווי „די נייע צייט“, „צייטפּראַגען“ און אַנד. אין דעמועלבען פּערלאַג איז אין יאָהר 1910 ערשיענען איהר וויכטיגע אַרבייט „צו דער פּראַגע פון דער יודישער פּאָלקסשול“. אַ גרויסער אָרט אין דעם דאָזיגען בוך איז געווינדמעט דער שפּראַך-פּראַגע, וואָס ווערט דאָרט בע- האַנדעלט פון דעם יודישיסטישען שטאַנד- פּונקט. אַ טיילנעמהערין אין דער טשער- נאָויער יודישער שפּראַך-קאָנפּערעץ, האָט זי געגעבען פון איהר אַ בעריכט אין זאַמעלבוך „די נייע צייט“, IV.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. ענצ. XII, 152—153; ל. ווענער, Yiddish Lite- rature, אינרעקס.

אַפּאָטעקער (אַפּטייקער) אַברהם אַשכּנזי — מחבר. האָט געלעבט אין לוד- מיר (וואַלאַדימיר-וואַלינסק) אין דער צוויי- טער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אויף העברעאיש און יודיש (אין ריימען (?), לויט בן-יעקב, 422) מיט'ן נאָמען „סם חיים“

אין לייפציג אונטערן פּאָלגענדען טיטעל :
 אונד דויטליכע אַנווייזונג, ווי איבערהויפט
 העברעאישע אונד ראַבבנישע, בעזאָגן-
 דערס די ראַבבנישען ביכער אונד בריעפע,
 קאָנטראַקטע, האַנדשריפטען, וועקסעל-
 צעטטעל א. ז. וו. דעס הויטיגען יודען-
 דויטש צו לעזען אונד צו פּערשטעהען".
 אַנ'עקועמפלאַר פון דעם דאָזיגען ווערק זאָל
 זיך געפינען אין דער האַאגער קעניגליכער
 ביבליאָטעק.

ביבליאָגראַפיע: אַזע-לאַלעמאַנט ,
 Das deutsche Gauerthum, III, 242.
 אַקסענפעלד ישראל — איינער
 פון די בעדייטענדסטע יודישע שריפט-
 שטעלער פאַר מענדעלע מוכר ספרים .
 געבאָרען אין דעם לעצטען פּערטעל פון
 דעם XVIII יאָרהונדערט (1798?) אין
 פּאָדאָליען, געשטאָרבען אַרום 1868 אין
 פּאַריז. ערצויגען אין חסידישען גייסט,
 איז אַקסענפעלד אין דער יוגענד געווען
 אַ שטאַרקער מקורב פון ר' נחמן בראַצ-
 לאַווער און אַ חבר פון ר' נתן בראַצלאַ-
 ווער, וועלכער האָט פּערשריבען און
 אַרויסגעגעבען ר' נחמנס ווערק. שפּעטער
 איז ער געוואָרען אַ משכיל און האָט זיך
 אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט אייראָפּעאישער
 בילדונג. אַ גרויסען איינפלוס אין דעם
 פּרט האָט געהאַט אויף איהם זיין געביל-
 דעטע פרוי. אין די צוואַנציגער יאָהרען
 פון XIX יאָרהונדערט האָט ער זיך בע-
 זעצט אין אַדעס, וואו ער איז אין משך
 פון אייניגע צעהנדליג יאָהר געוועזען נאָ-
 טאַריס און געשוואָרענער אַדוואָקאַט, אָב-
 געבענדיג זיך אין דער פרייער צייט מיט
 ליטעראַטור. אַלס אַ זעלטענע ערשיינונג
 צווישען די שריפטשעלער-משכילים, האָט
 ער זיך צו יודיש פּערהאַלטען מיט גרויס
 ליעבע און האָט נאָר אין דער שפּראַך גע-
 שריבען. אינטערעסאַנט איז דאָס צואה-

העברעאישע צייטונגען. אין יאָהר 1898
 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ,
 וואו ער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען אין
 אַלע יודישע צייטונגען, הויפטזעכליך הו-
 מאָר. אין דערזעלבער צייט האָט ער גע-
 דרוקט אויך אין דייטשע און העברעאישע
 אויסגאַבען. אין יאָהר 1895 איז ער אַרי-
 בערגעפאָהרען קיין פּילאָדעליאַ, וואו ער
 האָט אַרויסגעגעבען אַ מאָנאַטליכען זשור-
 נאַל „די געגענוואַרט“, וואָס האָט עקזיס-
 טירט פינפטעהאַלבען יאָהר (?). ביז 1909
 איז ער געווען נאָטאַריוס דאָרט; אין יאָהר
 1910 האָט ער זיך צוריק איבערגעקליבען
 קיין ניו-יאָרק, וואו ס'איז אַרויס דער ער-
 שטער באַנד (ביז 600 זייטען) פון זיינע הו-
 מאָריסטישע שריפטען, וועלכער איז וואַריס
 אויפגענומען געוואָרען פון דער אַמעריקאַ-
 ניש-יודישער קריטיק. אין דעמזעלבען
 יאָהר איז ער געווען אויך רעדאַקטאָר פון
 „דער יודישער ביהע“ און שפּעטער — פון
 דעם הומאַריסטישען וואָכענבלאַט „דער
 קיבעצער“.

ביבליאָגראַפיע: אויסגאַבאָגראַפישע
 נאָטיצען; יוד. רוים. ענצ. II, 945—946; יואל
 סלאָניס, אין „דאָס נייע לאַנד“, VIII, 1911.
 אָפּענהיים דוד בן אברהם —
 בעוואוסטער תלמודיסט, מקובל און ביב-
 ליאָפּיל. געבאָרען אין יאָהר 1664 אין
 וואַרמס, געשטאָרבען אין יאָהר 1736 אין
 פּראָג. אַ הייסער ביבליאָפּיל, אייגענ-
 טימער פון אַ גרויסער ביבליאָטעק, איז ער
 געווען כמעט דער איינציגער זאַמלער פון
 ביכער און מאָנוסקריפטען אויף דער יודי-
 שער שפּראַך, וועלכע די געלעהרטע פון זיין
 צייט האָבען כמעט אינגאַנצען איגנאָרירט.
 ביבליאָגראַפיע: יוד. רוים. ענצ. XII,

אָפּענהייםער ע. צ. פ. — דער
 אויטאָר פון אַ דייטשען ווערק וועגען יו-
 דיש, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1731

בריוועל, וואָס ער האָט אין יאָהר 1862(?) געשיקט צו זיין פריינד א. ב. גאַטלאָבער, צוזאַמען מיט אַרשימה פון זיינע 26 ווערק: „אַריסטער פון אַלע ספרים, וואָס איך דער געשוואוירענער אַדוואָקאַט, נאַטאַרוס אַקסענפעלד אין אָדעס האָב געמאַכט אין לשון „פּראָסט יודיש“ (די זענען נאָך ניט געדרוקט). פון דרייסיג יאָהר האָב איך אַלץ די ספרים געשריבען פון פּראָסטע יודענס וועגען, די וואָס קענען קיין שום אַנדער לשון נישט. אַ טייל ספרים זענען קאָמעדיעס, אַ טייל אמתע מעשיות גוט דערצעהלט, אַ טייל זענען פון הולטייעס שווינדלערס אָבגערעדט און פון זייער שוואַרצען סוף, וואָס זיי האָבען געהאַט. די מענשען, וואָס וועלען די ספרים לעזען לאַכענדיג, וועלען אין איינוועגס הערען מוסר און דרך-אָרץ און טאַקע אַלערליי וויסענשאַפטען אויך“. אָבער פון די אַלע ווערק, וועלכע זענען געשאַפּען געוואָרען צווישען די צוואַנציגער און פּערציגער יאָהרען פון פּאַריגען יאָהרהונדערט, זענען נאָר אייניגע פּערפענטליכע געוואָרען; אַזוי איז אין יאָהר 1862 אַנאַנים ערשיענען אין לייפציג, אין דער דרוקעריי פון ק. ב. פּאַלאַרט, זיין ערצעהלונג „דאָס שטערניכעל אָדער שבת אין מעדזשי-באָזש“, — וואו דער אויטאָר מאַלט מיט זעהר שוואַרצע פּאַרבען די צביעות און שורקעריי פון די „גוטע יודען“ און זייערע מקורבים, — און אַ דראַמע „דער ערשטער יודישער רעקרוט“, אין וועלכער אַקסענ-פעלד בעשרייבט די פּערצווייפלונג און אימה, וואָס איז אָנגעפּאַלען אויף דער יודישער בעפעלקערונג אין רוסלאַנד, ווען ס'איז אַרויס אין יאָהר 1827. דער אוקאַז פון ניקאָלאַי I צו נעהמען פון יעדער יודי-שער קהלה אַ געוויסע צאָהל סאָלדאַטען. אין יאָהר 1864, ווען אַקסענפעלד האָט זיך גאָנץ „בען אָרץ“ שטענדיג אַרויס-

צופּאָהרען קיין פּאַריז, האָבען זיינע פריינד ד"ר שוואַבאַכער, אָסיפּ ראַ-בינאָוויטש, ד"ר לעווענזאָהן און ד"ר פינסקער זיך געווענדט צו דער „חברה מפיצי השפלה“ מיט'ן פּאַרשלאַג צו קוי-פען ביי אַקסענפעלדען אַלע זיינע מאַנוס-קריפטען פאַר 400 רובל און אַרויסצוגעבען זיי. אָבער די „חברה“ האָט דעם דאָזיגען פּאַרשלאַג נישט אָנגענומען, בערופענדיג זיך אויף איהרע תקנות, לויט וועלכע זי האָט געמעגט אַרויסגעבען ביכער אין העברעאיש און רוסיש, אָבער נישט אין יודיש. ערשט נאָך זיין טויט האָט ל. מאַ-ריינוס, וועמען אַקסענפעלד האָט אָבגע-שריבען זיינע מאַנוסקריפטען, פּערעפענט-ליכט אין אָדעס צוזאַמען מיט מ. ביילינ-סאָן דריי פיעסען אַקסענפעלדס: „מאָן און ווייב, שוועסטער און ברודער“ — אַ פיעסע אין צוויי אַקטען (1867); „דער אויב אָדער די גענאַרטע וועלט“ — דראַמאַטישע סצע-נעס (1870); „קבצן-עושר-שפּיעל“ — אַ דראַמע אין צוויי אַקטען (1870). אַלע א-בעריגע ווערק (ביז אויף 300 דרוקבויגען) זענען ליידער ביז אויף דעם היינטיגען טאָג געבליבען נישט פּערפענטליכט. צווישען זיי געפינען זיך די פּאָלגענדע ראַמאַנען און ערצעהלונגען: „לייב פּרידלאַנד“, אַ ראַמאַן אין 12 טייל; „מיכל דער עוורקיס“, אַ ראַמאַן אין 6 טייל; „עלקע די חוואַטקע“, אַ ראַמאַן אין 6 טייל; „די פּריימיער“, אַ גרויסער ראַמאַן; „די שפּיגעס“, אַ ראַ-מאַן אין 4 טייל; „ספר חסידים“, אַ ראַ-מאַן אין צוויי טייל; „בערדיטשעווער יריד“ (לויט א. ב. גאַטלאָבער יאָ אַרויסגעגעבען געוואָרען); „מצות באַקען“ א. אַנד. אייניגע ווערק זיינע זענען איבערזעצט געוואָרען אויף פּראַנצויזיש דורך זיין זוהן אויגוסט אַקסענפעלד (1825—1876), אַ בעוואוסטען פּראַפּעסאָר פון מעדיצין אין דער פּאַריזער סאַרבאַנע און אויטאָר פון אַ רייה מעדיצי-

נישע ווערק אויף פראנצויזיש (א צווייטער זון אקסענפעלדס איז געוועזן א בעגאב-טער ארטיסט). אַנ'ערצעהלונג אַקסענ-פעלדס איז אויך ערשיענען אין רוסישער איבערזעצונג אין דעם „Въстанигъ рус- „Аонтערן נאָמען „За двумя зайцами“ — אַקסענפעלד קען גערעכענט ווערען פאַר דעם בעדיי-טענדסטען יודישען שריפטשטעלער אין דעם ערשטען פעריאָד פון דער נייער יודישער ליטעראַטור. נישט קוקענדיג אויף מאַנכע קינסטלערישע פעהלערן האָבען זיינע ווערק דאָך אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען אינ-טערעס אַלס טאַלענטפולע שילדערונג פון דעם יודישען לעבען אין די ערשטע יאָהר-צעהנדליגער פון דעם פּערגאַנגענעם יאָהר-הונדערט; רייך אין נאַטורטרייע בילדער פון דעם יודישען לעבענסשטייגער אין אַנ'עפּאָכע, פון וועלכער עס איז געבליבען זעהר וועניג, „מענשליכע דאָקומענטען“, זענען אַקסענפעלדס ווערק געשריבען אין אַ לעבעדיגען סטיל און ריינער עכט-פּאָלקסטימליכער שפּראַך.

ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאָטלאַבער, אין שלום-עליכס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I, 257—258; די הקדמה פון די אַרויס-געבער צו „דער גענאָרטער וועלט“; צינבערג, אין „Восходъ“, 1903; לערנער, Крпиче-скій разборъ произведеній Арсен-Фельда (אָרעס, 1868); ל. וויענער, Yid-dish Literature, אינדעקס: ד. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 95—99; יוד.-רום. ענינ. I, 662—663.

אַרביך חיים בן יעקב דרוקער — בעוואוסטער אַמסטערדאַמער דרוקער. זיין טעטיגקייט אַלס דרוקער און אַרויכ-געבער, מחבר און איבערזעצער האָט גע-זויערט פון יאָהר 1690 ביז 1724. בעזונ-דערס טעטיג איז ער געווען אַלס אַרויכ-גאַבער פון יודישע ביכער. פון זיינע ווי-

טיגסטע אויסגאַבען איז צו דערמאָהנען: זיינע אייגענע איבערזעצונגען פון מנשה בן ישראל בעריהמטען ווערק „מקוה ישראל“ און פון די „מסעות ר' בנימין מטודילה“ (איבערזעצט פון האָלענדיש — אַמסטערדאַם, 1690; אין 20 יאָהר אַרום איבערגעדרוקט אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין); דער דורך איהם פּערפאַסטער מוסר-ספר אין יודיש אונטערן טיטעל „לב חכמים“, וואָס איז געדרוקט צוזאַמען מיט'ן דעם בעקאַנטען ווערק „לב טוב“ פון רב יצחק בן אליקים פון פּויעזן (זעה) און איז גע-וואָרען איינס פון די פּאָפּולערסטע יודישע מוסר-ספרים, אויסהאַלטענדיג אַ אונגעהיי-ערע צאָהל אויפלאַגען (ערשטע אויסגאַבע קראָקוי, 1641?—זעה בן-יעקב, 254); אַ יודישע איבערזעצונג פון ר' שמעון עקיבא בער העניכש (זעה) ווערק „מעשה ה'“, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1708 אין אַמס-טערדאַם צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אָרי-גינאַל-טעקסט איז מיט הוספות פון אַרביך; אַ נייע אויסגאַבע פון „צאינהוראינה“, 1711; אין דעמזעלבען יאָהר איז ביי זיין מיטווירקונג ערשיענען דאָס בעריהמטע מוסר-ווערק פון ר' יצחק אבוהב „מנורת המאור“ מיט'ן פירוש „נפש יהודה“ און יודישער איבערזעצונג פון ר' משה בן שמעון פּראַנקפורטער (זעה).
ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענינ. ענינ. V, 3; בן-יעקב, 254, 338, 346, 355, 365. אַרנשטיין מ. ב. ר. ק. — פּויליש-יו-דישער דראַמאַטיקער און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין דער פּאַמיליע פון אַ פּערמעגליכען אייזענפאַבריקאַנט. אין דער יוגענד האָט אַרנשטיין גע-נומען אַנאַנטייל אין פיהרען דעם פּאַטערס פּאַבריק, און

וּבְאֵךְ דַּעַם לַעֲצֵמָה טוֹיט, וּוּעַן דִּי פֿאַבֿריק איז אַרײַבער צו זײַנע שױתֿפֿים, הָאָט ער נאָך אַ געױסע צײַט געאַרײַט אַלס מײַס-טער אױף אַ פֿרעמדער מעטאַלאַפֿריק, אָבגעבענדיג זיך צו גלײַכער צײַט אױך מיט זעלבסטבילדונג. זײַן ליטעראַרישע טעטיגקײַט הָאָט אַרנשטיין אָנגעהױבען אין דער יודיש-פּוילישער צײַטשריפֿט „Izraelita“ אין יאָהר 1897 און זײַט דאַמאַלס איז ער געװאָרען אַ שטענדיגער מיטאַר-בײַטער פֿון פֿערשיידענע פּוילישע אױס-גאַבען. אונטער זײַן שטענדיגען פֿסעוו-דאַנים אַנדזשיי מאַרעק הָאָט ער פֿער-עפֿנטליכט אַ גאַנצע רײַה טעאַטערשטיק, װעלכע זענען אױפֿגעפֿיהרט געװאָרען אױף דער פּוילישער בײַהנע. אַדאַנק דעם דירעקטען טען אײַנפֿלוס פֿון דר. יוסף לוריאַ הָאָט אױס-שטיין אָנגעהױבען צו שרײַבען אױך יודיש און הָאָט זיך בעטײַליגט אין פֿערשיידענע יודישע צײַטשריפֿטען („יוד“, „װעג“, „פֿרײַנד“, „אונזער לעבען“ א. אַנד.) מיט ערצעהלונגען, הומאַרעסקען, געדײַכטען, טעאַטער-רעצענזיעס א. ד. ג. אױסערדעם זענען אױף יודיש ערשיענען זײַנע פֿאַל-גענדע דראַמאַטישע װערק: די פֿיעראַק-טיגע דראַמע, דאָס װילנער בעל-בית'ל (פֿערלאַג „בנה“), און די אײַנאַקטערס „דאָס אײַביגע ליעד“ (אױסגאַבע „פֿער-לאַגס-בײַרױף“), „ברודער און שװעסטער“, „מײַן װײַבס משװעצ“ (אין רײַזענס „דאָס נײַע לאַנד“), „דער פֿראַגעצײַכען“ (אין „פֿרײַנד“, 1912) א. אַנד. די ערשטע צװײ װערק זענען פֿיעל מאַל אױפֿגעפֿיהרט גע-װאָרען אױף דער יודישער בײַהנע. אײַנגע פֿון אַרנשטיינס פֿיעסען זענען אױך אױ-בערזעצט אין רוסיש און העברעאיש.

וּזעלבסטבילדונג. צו אײַנאַונצװאַנציג יאָהר איז ער אַװעק קײַן רומעניען, װאָו ער הָאָט אין יאָהר 1870 אַרױסגעגעבען זײַן װערק אין העברעאיש „בית יעקב או דמעת עשוקים“. שפּעטער הָאָט ער פֿערעפֿענט-ליכט אײַנגע ראַמאַנען אין יודיש: „אַרבע אבות נזיקין“ (4 טײַל), „דאָס שלעכטע קינד“ (3 טײַל), „עץ הדעת אָדער די צײ-װיליאַציאָן“ (4 טײַל), „הזיון ישראל אָדער חבוט הקבר“, „די געהײַמיסע דער יאַסיער געמײַנדע“, „די גענאַרטע װעלט“ (4 טײַל).

ביבליאָגראַפֿיע: סאַקאַלױס, ספר זכרון, 6: יוד. ענב. ענב. IX.

אַש שלום — בעװאַוסטער בע-

לעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין קוט-נאָ, װאַרשױער גוב. אין אַ בעל-הבתי-שער פֿאַמיליע. בע-קומען אַ טראַדיצ-יאַנעלע יודישע ער-צײַהונג, איז ער ענדע 1899 אַװעק

קײַן װאַרשױ, װאָו ער הָאָט אָנגעהױבען זײַן ליטעראַרישע טעטיגקײַט גלײַכצײַטיג אין יודיש (די ערצעהלונג „משׁהלע“ אין „יוד“, 1900) און העברעאיש („בדרך“ — אין „הדור“). אין יאָהר 1903 הָאָט דער פֿערלאַג „פֿראַגרעס“ אַרױסגעגעבען אַ זאַמלונג פֿון זײַנע ערצעהלונגען „אין אַ שלעכטער צײַט“, װאָס איז גוט אױפֿגענו-מען געװאָרען פֿון דער קריטיק. אין 1904 הָאָט זיך אין „פֿרײַנד“ אָנגעהױבען דרוקען אַשס „שטעדטעל“ — אַ פֿאַעמע פֿון יודי-שען לעבען אין פּוילדען, אײַנס פֿון די שענסטע װערק אין דער נײַער יודישער ליטעראַטור, װאָס הָאָט געװאָנען פֿאַר דעם אױטאָר פֿאַפּולאַריטעט. אין דעמזעל-בען יאָהר איז אין פֿרעסע „יודישער ביב-

אַרענשטיין ישראל — ראַמאַנען-שרײַבער. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין יאַמפּאַל, פּאָדאַליען. הָאָט געדערנט בײַ מלמדים און בגנבה זיך אָבגעגעבען מיט

שען אנדערע יודישע שרייבער. אָבער אויך די ליעבע און בענקשאַפט צו דער נאַטור, צו דער „מוטער-ערד“, איז האַ-ראַקטעריסטיש פאַר איהם. ער בעטראַכט נישט די נאַטור ווי אַ זייטיגער צושייער—ער פיהלט זיך אַליין נוי אַ טייל פון איהר, און, פערקעהרט, זי איז אַזוי ווי אַ טייל פון איהם. זי גיסט זיך צונויף מיט זיינע שטימונגען, און זי ווערט ביי איהם פער-זאָנפיעצירט און אינאיינעם דערמיט—פער-יודישט. צוליעב דעם פערלירען מאַנכע פון זיינע בילדער זייער חן, ווען מען פרובט זיי איבערזעצען אין אַנאַנדער שפראַך. די העלדען פון זיינע ערצעה-לונגען (אין דעם ערשטען פעריאָד פון זיין שאַפּען) זענען מייסטענטיילס אינוואוינער פון קליינע שטעדטליך, פון דערפער, פון אָבגעלעגענע געגענדען, וואו דער מענש פיהלט טיעפער דעם צובונד צו דער ערד («אַ ברוגז», „שבת אין וועג“, „אויף דעם וועג קיין שעמענין“, „איבער דער גרע-ניץ“, „פריהלינג“ א. אַז. וו.). אַ רעאַ-ליסט לויט זיין אויסווייניגסטען סטיל, איז ער לויט זיינע שטימונגען אַ ראַמאַנ-טיקער. בעזונדערס קענטגי איז עס אין „שטעדטעל“, וואו דאָס פאַטריאַרכלישע יודישע לעבען אין פוילען איז אַזוי אידע-אַליזירט און בעהנט, אַז עס זעהט אויס ווי אַ גאָטגעבענשטע אידיליע. די גאַנצע פּאָעזיע פון דער פרום-פאַרצייטיגער יודי-שער וועלט אין דעם פויליש-חסידישען קליינשטעדטעל האָט אַש פּעראַייביגט אין אַ רייה מייסטערהאַפטע בילדער, וואָס זענען געשריבען אין אַ רוהיגען עפישען טאָן, און זענען דאָך דורכגעזאַפט מיט אַ ווייכען און טיעפען ליריזם. אַשט טאַלענט אָבער פערמאַגט זעהר וועניג דראַמאַ-טישע עלעמענטען. טראַגישע איבער-לעבונגען, קאָנפליקטען, אינווייניגסטע שטרייטען זענען פרעמד זיין קינסטלערי-

ליאַטעק“ ערשיענען אַש ערשטע דראַמע „צוריקגעקומען“, וועלכע איז אויפגעפיהרט געוואָרען מיט ערפאָלג אויף דער פוילי-שער ביהנע אין וואַרשוי. אַ געוויסען ער-פאָלג אויף די אייראָפּעאישע און יודישע ביהנען האָבען געהאַט אויך זיינע שפע-טערדיגע דראַמען „משיח צייטען“ (1906) און „גאָט פון נקמה“ (1907). אין יאָהר 1908 איז אַש געווען אין ארץ-ישראל און האָט די איינדריקען פון זיין רייזע איבער-געגעבען אין בילדער און בריעף. די שפורען פון דער פאַלעסטינאַ-רייזע פיה-לען זיך אויך אין דער סעריע היסטאָרישע בילדער, וועלכע זענען אַרויס שפּעטער מיט דעם נאָמען „אין ארץ-ישראל“ (פער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“, 1911). ענדע 1909 איז אַש אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פערבראַכט ביזן זומער 1910. צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, האָט ער פערעפענטליכט אין „פריינד“ אַ גרויסע ערצעהלונג „אַמעריקאַ“, וואו עס איז גע-שילדערט דער טרויעריגער מזל פון אַ יו-דישען עמיגראַנטען-קינד יוסעלע. אין דערזעלבער צייט האָט ער אָנגעשריבען אַ דרייאַקטיגע קאָמעדיע „דער לאַנדסמאַן“ אויס דעם לעבען פון די יודען אין אַמע-ריקאַ. אין יאָהר 1911 האָט זיך געדרוקט אין „פריינד“ זיין ראַמאַן „מערי“ אויס דעם לעבען פון דער יודיש-רוסישער אינ-טעליגענץ. אין דעם זשורנאַל „די יודישע וועלט“, VI—V, 1912, האָט זיך אָנגע-הויבען צו דרוקען זיין פּאָעמע אין פיער געזאַנגען „דאָס חורבן בית המקדש“, איינע פון זיינע שענסטע זאַכען. — אַש פערנעהמט איינעם פון די אָנגעזעהענס-טע ערטער אין דער נייער יודישער לי-טעראַטור. די לירישע צאַרטקייט און דער ראַמאַנטישער חן, וואָס ליגט אויס-געגאָסען אויף די בעסערע ווערק זיינע, איז דאָס, וואָס צייכענט איהם אויס צווי-

נען דאָ אייניגע זאַמלונגען פון זיינע ווערק אויך אויף העברעאיש. זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש זענען ערשיענען אין 8 בענד (פערלאַג „פראַגרעס“ און ב. שימין). אויסערדעם זענען אַרויסגעגעבען בעזונדער אַ קליינע זאַמלונג סקיצען און-טערן טיטעל „מאַמענטען“ (פערלאַג „פראַגרעס“, 1909), וואו עס ווערען געשילדערט אייניגע דראַמאַטישע עפּיזאָדען אויס דער פרייהייטס-בעוועגונג אין רוסלאַנד אין יאָהר 1905, און דאָס ערשטע בוך (בראשית) פון זיינע „מעשהליך פון חומש“ (ווילנער פערלאַג פון ב. א. קלעצקין, 1912).

ביבליאָגראַפיע: ש. צינבערג, אין דער יוד. רוס. ענצ. III, 584—586; בעל-מחשבות, געקליבענע שריפטען, I, 133—144, 175—178; II, 87—88, 91—94; ש. ניגער, דער נביא פון דער ערד, אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטששריפטען“, 1908, IV; דוד פינסקי, שלום אש, אין דער „צוקונפט“, 1907, I.

אשכנזי יעקב בן יצחק — בע-ריהמטער אַלט-יודישער שריפטשטעלער, דער מחבר פון דעם „צאינה וראינה“. גע-באָרען אין מיטען דעם XVI יאָהרהונדערט אין יאַנאַוו (?), געשטאָרבן אין יאָהר 1628 אין פראַג. אשכנזי האָט געפיהרט זיין יחוס פון רש"ן און האָט געשטאַמט פון דער פאַמיליע רבינו. אין זיין צייט איז ער בעריהמט געווען אַלס אַ גרויסער גאון און רבנישער אויטאָריטעט. אין אַלע פון איהם בעקאַנטע ווערק האָט ער פער-פאָלגט דעם צוועק, צו מאַכען דעם תנ"ך פערשטענדליך פאַר די ברייטסטע שיכטען פון פאָלק. זיין ערשטעס ווערק „המגיד“ (פראַג, 1576) איז אַנאָיבערזעצונג, צוואַ-מען מיט אַ פירוש, פון נביאים וכתובים (אויסער דברי הימים). דער מחבר זאָגט פאָלגענדעס וועגען דעם צוועק פון זיין ספר: „דאש עיקר ספר איז ניט גישטעלט גיוואָרן אַז זונשט אַנדרי טייטש ספרים

שער נאַטור. דעריבער זענען די דראַמען, וואו ער פרובט זיך צו בעהאַנדלען פער-שידענע פראָבלעמען, נישט געלונגען, און זענען מיסטענטיילס געשאַפען און-טער זייטיגע ווירקונגען. זיין שוין דער-מאַהנטע פיעסע „משיח ציטען“ פערמאַגט פיעל שענע לירישע שטעלען, איהר פעהלט אָבער דראַמאַטישע אַהנדלונג; אין „גאָט פון נקמה“ זענען די שענסטע ערטער פון צווייטען אָקט (איבערגעאַרבייט פון זיין ערצעהלונג „די שענע מאַר“) ליריש און נישט ענג צוזאַמענגעבונדען מיטן אַלגע-מיינעם גאַנג פון דער דראַמע, וועלכע איז דערצו אין איהר הויפטמאָטיוו — דעם קאַמף פון יענקעל שאַבשאַוויטש מיט גאָט — נישט גענוג בערגינדעט. נאָך שוואַכער אין דער הינזיכט איז זיין היסטאָרישע טראַגעדיע „שבתאי צבי“ („ליטעראַרישע מאָנאַטששריפטען“, 1908, III), וואו ער פרובט זיך צו שידדערן דעם קאַמף פון צוויי וועלטען — דער זינדיגער תאווה פון דער ערד (שרה) מיט דער הימלישער אידעע (די תורה). אויסער די דאָזיגע דראַמעס, דער דרייאַקטיגער קאַמעדיע „יחוס“ (אין זאַמעלבוך „די יודישע יו-גענד“), וואו עס ווערט אַרויסגעפיהרט די אונטערגעהענדיגע יודישע בלוט-אַריסטאָ-קראַטיע און די אויף איהר אָרט אויפקו-מענדיגע געלד-אַריסטאָקראַטיע, דעם ביב-לישען איינאַקטער „אמנון און תמר“ (1909) און דער צווייאַקטיגער דראַמע „דער בונד פון די שוואַכע“ („די יודישע וועלט“, 1912, I—II), זענען נאָך נישט פערעפּענטליכט זיין ביבלישע דראַמע „יתחס טאַכטער“ און זיין פיעסע „ווען דער פריהלינג קומט“. — אש איז דער פאָפולערסטער יודישער שריפטשטעלער צווישען די נישט-יודישע קרייזען. פיעל פון זיינע ווערק זענען איבערזעצט אויף רוסיש, דייטש און אַנד. שפראַכען. עס זע-

מיט לעגענדעס, אגדות, מעשיות, משלים, סענטענצען, אַנעקדאָטען, אַרויסגענומען פון תלמוד און מדרש, ווי אויך פון זעהר פיעל שפעטערדיגע ספרים און פירושים. געשריבען איז דאָס בוך אין אַ פריינדלי-כען, נישט געקניסטעלטען, אינטיים-פאָלקס-טימליכען טאָן, און דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען פרומען ערנסט, וואָס גיט איהם צו אַ בעזונדערן חן. אַדאָנק זיינע גרויסע מעלות, איז דאָס „צאינה וראינה“ געוואָ-רען דאָס בעליעבטסטע יודישע פאָלקס-בוך, אַ מאָראַלישער וועגווייזער פאַר גאַנ-צע דורות יודישע פרויען, וואָס זיין ער-ציהונגסווערט פאַר זיי איז נישט אַבצושאַ-צען. אַ לאַטיינישע איבערזעצונג פון דעם „צאינה וראינה“ אויף דער פרשה בראשית איז אַרויס אין יאָהר 1660 אין העלמשטאָדט דורך דעם קריסטליכען געלעהרטען יאָהאַן זויבערט און ווערט אויך געבראַכט אין וואָלפס „Bibliotheca Hebraica“, III, דאָס „צאינה וראינה“ איז אויך איבערגע-לעגט אויף פראַנצויזיש פון אַ געוויסען אַלעקסאַנדער קרעהאַנזש אין זיין ווערק *La Semaine Israelite ou le Tseena Ourena Moderne*, פאַריז, 1846. אין יאהר 1911 האָט זיך אין *Mitteilungen Zur jüdischen Volkskunde* אַנגעהויבען דרוקען אַ דייטשע איבערזעצונג פונ'ם „צאינה וראינה“, געמאַכט פון ש. גאָלדשמידט, מיט אַב'אינלייטונג און אַנמערקונגען פון ד"ר א. מאַרמאַרשטיין. ס'איז אויך ווערט צו דערמאָהנען אַ יודישע אויסגאַבע פון דעם „צאינה וראינה“, אַרויסגעגעבען דורך דעם דרוקער מאַי אין מעץ אין סוף פון דעם XVIII יאָרהונדערט, וועלכע צייכענט זיך אויס מיט איהר פראַכט און שענקייט פון דער אויסערליכער זייט. — דאָס דריטע ווערק פון אשכנזי „מליץ יושר“ (לובלין, 1622) — אַ זאַמלונג פון פעטים צו דער

דיא נייארט גימאַכט זיין צו לערנן דרויש מעשים, דאָש איז גרויש שנעלערייא, דער ווייל קיין לה"ק שטיט דער בייא, נייארט דאָש ספר איז גיוואָרן גימאַכט אונ' גישטעלט צו פר שטין לה"ק עשרים וארבע וויא מן עש קנעלט, אונ' איטליכש וואָרט וואול פר מעלט... דרום האָבן מיר רש"י אויך גידריקט, דז איינש דז אַנדרי ריקט, דען ווער דאָ ווערט קענן דאָש טייטשי פירוש, ווערט רש"י אויך פר שטין בשורש, אונ' איטליכר קאָן איין למדן ווערן, דיא תורה ווערט זיך מערן, אונ' אין נביאים אהרונים דאָ איז דאָש טיי-טשין אונ' רש"י פיל, אן מאש אונ' אן ציל... דער „המגיד“ האָט געהאַט גרויס ערפאָלג און איז זעהר פיעל מאָל, אין פערשיי-דענע ערטער, אַרויסגעגעבען געוואָרען. אין יאָהר 1699 איז ער ערשיענען אין אַמסטערדאַם אונטערן טיטעל „אגודת שמואל“ מיט פיעל הוספות און שנויים, דורך שמואל דלוגאַטש פון גראָדנא און אליקום בן יעקב ש"ץ. — ניט אין אַנ' ערך אַ גרעסערן ערפאָלג, ווי דער „המגיד“, האָט געהאַט אשכנזים צווייטער ספר „צאינה וראינה“, וואָס איז געוואָרען דאָס פאַפּו-לערסטע בוך פון דער גאַנצער יודישער און אפשר אויך העברעאישער ליטעראַ-טור. די צייט, ווען ס'איז אַרויס די ער-שטע אויסגאַבע פון דעם „צאינה וראינה“, איז נישט פעסטגעשטעלט. מען רעכענט, אַז דאָס איז געשעהן אין יאָהר 1590. די באַזעלער אויסגאַבע פון 1622 מוז זיין אַפנים די דריטע. זייט דעם האָט עס אויסגעהאַלטען הונדערטער אויפלאַגען, וועלכע געהן אַרויס נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. דאָס „צאינה וראינה“ איז אַ פראַכטפולע פאַראַפראַזע פון דעם חומש מיט די הפטרות און די פינף מגלות; די ביבלישע ערצעהלונגען זענען דאָ אויף אַ וואונדערליכען אופן צוזאַמענגעמישט

ענצ. III, 574; יוד. ענצ. XII, 651; מ. גרינבוים, Jüdischdeutsche Chrestomathie, 192—203; ג. קארפעלעס, די גע- שיכטע פון דער יודישער ליטעראטור, 1010—1012; מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודי- שער ליטעראטור, I, 24—30; בן-יעקב, אוצר הספרים; ש. י. פין, כנסת ישראל; פירסט, Bibliotheca Judaica, II, 19—20. אשכנזי יעקב בן שאול — ועה ישראל בן אברהם אבינו. אשר אנשעל בן יוסף מרדכי פון פויוזען — איבערזעצער. האָט גע- לעבט צווישען XVI און XVII יאָהר- הונדערט. ער האָט איבערזעצט אויף יו- דיש דעם גאַנצען מחזור (צום ערשטען מאל ערשינען אין פראַג, 1600, דאָן זעהר פיעל מאל איבערגעדרוקט געוואָרען). ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 318; וואַלף, Bibliotheca Heb- raica, I, 359.

תורה, געקליבען פון פערשיידענע ספרים, ווי ס' עקידה, אלשיך א. און. וו. האָט קיין גרויסען ערפאלג נישט געהאַט און ערשט אין העכער זעכציג יאָהר אַרום איז ער- שיענען פון איהם אַ צווייטע אויפלאַגע (אַמסטערדאַם, 1688). דער „מליץ יושר“ האָט געזאָלט דיענען די לעזער אַנשטאָט דרשות: „דען דיא לייט הערין דרשות אין שולען אונ' פר שטינן ניט ווש די דרשה איז, אָבער אין דען ספר קאָן ער בילעצום (לאַנגזאַם) לייאנן זעלברט צו פר שטין, אונ' ווען ער ניט פר שטיט, דאָ קאָן ער רידן מיט זיינס חבר דרויף“... אשכנזי איז אויך געווען דער מחבר פון דעם העברעאישען ווערק „שרש יעקב“ (קראָ- קוי, 1585) — אַ אינדעקס פון די דינים, וואָס ווערען געבראַכט אין „שלחן ערוך“ און „יורה דעה“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת- יהודית-אשכנזית וספרותה, 36—38; יוד. רום.

ב.

באַדער גרשם — פּיאָנער פון דער יודישער ליטעראַטור אין גאַליציען. גע- באַרען אין יאָהר 1868 אין קראָקוי, אין אַנ־אַרטאָדאָקסישער פאַמיליע. זיין פאָ- טער איז געוועזען אַ גמרא-מלמד און האָט אָנגעשריבען עטליכע יודישע ראָ- מאַנען, פון וועלכע ס'איז געדרוקט: „טאַנע און פּיכטע“, „היינריך אָדער געשמדט און געהאַנגען“ און „צביה פון אָדעסאַ“. באַדער האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערזיהונג. זיין ליטעראַרישע טע- טיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1894 אין דער לעמבערגער ציי- טונג „כרמל“. ער האָט רעדיגירט די צוויי- וועכענטליכע שריפט „העברי“ (לעמבערג),

געגרינדעט די ערשטע יודישע טעגליכע צייטונג אין עסטרייך „טאַגבלאַט“ (וואָס ערשיינט אין לעמבערג זייט 1904). פון יאָהר 1896 גיט ער יעהרליך אַרויס „דעם יודישען פּאָלקסקאָלענדער“; ער האָט אויך רעדאַגירט אייניגע אַנדערע זאַמעל- ביכער („שטראַהלען“, 1904 און 1909). אין די אַלע אויסגאַבען, ווי אויך אין איי- ניגע אַמעריקאַנער יודישע צייטשריפטען זאָן אין „יוד“, האָט ער פּערעפּענטליכט בילדער, אַלעגאָריען, קינדער-מעשהליך, פעליעטאַנען, פּובליציסטישע אַרטיקלען, היסטאָרישע מאָנאָגראַפיען. ער האָט אָנגעשריבען אויך אייניגע דראַמעס („אין קעלער“, „נאָהענט ביים פּייער“, „ישראל

בעל שם-טוב", "ר' חיים רייצעס", דער צמערקאנער דאָקטאָר — זיי אַלע ערשיינען אין גיכען אין ניו-יאָרק). נישט קו-קענדיג אויף דעם, וואָס זיינע שאַפונגען האָבען נישט קיין זעלבסטשטענדיגען ליטעראַרישען ווערט, האָט ער דאָך געוויסע פערדיענסטען פאַר דער יודישער ליטעראַטור אין גאַליציען; דורך זיינע פערשידענאַרטיגע אויסגאַבען האָט ער געשאַפן פאַר גאַליציען אַ זעלבסטשטענדיגע ליטעראַרישע היים, האָט דאָרט אויפגעוועקט דעם אינטערעס צו דער יודישער ליטעראַטור און מיטגעהאַלפן די גאַליציש-יודישע שרייבער אויסצובילדען זייערע ליטעראַרישע פעהיגקייטען. באַדער האָט אויך זעהר פיעל געשריבען אין העברעאיש, דייטש און פויליש.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצען; דער פּאָלקספּריווירט (וואַכענשריפט, סאַנאָק), 1911; יוד. רוסי. ענצ. III, 661 — 662.

באָוּשָׁוֶער יוסף — דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין ליבאַ-וויץ, מאָהלעווער גוב. האָט געלערנט אין חדר און שפעטער אַ געוויסע צייט ביי זיין פאָטער, אַ גרויסען למדן; דאָך איז זיין יודישע בילדונג געוועזען אַ

גאַנץ קאַרגע, און ער איז פריה אַוועק אַרבייטען אין אַ מעהל-געשעפט. אין יאָהר 1890 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעקא, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעשעפטיגען מיט פעלדאַרבייט. שפעטער האָט איהם זיין ברודער איינגעאַרדענט אַ בשמים-קראַם, אָבער אויך פון דעם געשעפט האָט זיך גאַרנישט אויסגעלאָזט. צו דער צייט זענען צום ערשטען מאַל

ערשינענען זיינע ליעדער אין דעם לאַנדאָ-נער „אַרבייטערפריינד“ און אין דער „פרייער אַרבייטערשטימע“. אַ מענש פון גרויסע פעהיגקייטען און אונגעווענה-ליכען זכרון, האָט ער זיך גרינדליך אויסגעלערנט ענגליש און פערעפענטליכט אייניגע זיינע איבערזעצטע ליעדער אין דער ענגלישער אַנאַרכיסטישער צייטונג „ליבערטי בערטי“. דער רעדאַקטאָר פון „ליבערטי“ בענדזשאַמען טאָקער, אַ בעוואוסטער אַנאַרכיסט-אינדיווידואַליסט, האָט זיך פעראינטערעסירט מיט באָוּשָׁוֶערס טאַלענט און האָט אויפגעשריבען וועגען איהם אַ בעגייסטערטען אַרטיקעל אין זיין צייטונג, וואו ער בעטראַכט איהם ווי אַ נייעם שטערן אין דער ענגלישער פּאָעזיע. דער דאָזיגער לויבגעזאַנג האָט געהאַט זעהר שלעכטע רעזולטאַטען פאַר דעם יונגען עמפּינדליכען דיכטער. צו צוויי און צוואַנציג יאָהר האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוווייזען סמנים פון פּסיכישער אוננאַר-מאַלקייט און זייט 1899 געפינט ער זיך אין אַ ניו-יאָרקער שפיטאַל פאַר גייסטיג-קראַנקע, פערזונקען אין אַ שווערער מעלאַנכאָליע. דאָס ביסעל, וואָס ער האָט אָנגעשריבען אין פערלויף פון זיין קורצער ליטעראַרישער טעטיגקייט, איז ערשינענען אין צוויי קליינע זאַמלונגען — „ליעדער און געדיכטע“ און „בילדער און געדאַנקען“ (אַרויסגעגעבען פון ל. פרידמאַן, לאַנדאָן). אויסער זיינע אַרבייטער-ליע-דער, וועלכע פערמאַגען גאַנץ שטאַרקע טענער, נאָר זענען מייסטענטיילס צו טענדענציען, האָט ער געשריבען אויך לירישע און פילאָזאָפישע געדיכטען, וואָס ציילענען זיך אויס מיט אַ שטאַרקען פערזענליכקייטס-געפיהל און זענען גאַנץ אַפט דורכגעדרונגען מיט אַ בייסענדען סאַרקאָזם. די שפראַך פון זיינע ליעדער איז האַרט און פערדייטשט, דער פערזענליכקייט

באַנק יוסף — דיכטער און הומאַ-
ריסט. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין קאָוונאַ.
צו פופצעהן יאָהר איז ער אַוועקגעפאָהרען
קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט פערעפּענט-
ליכט זיין ערשטעס ליעד אין דער „פרייער
אַרבייטערשטימע“ און זייט דאָן אָבגע-
דרוקט ביז 60 פאָלקסטימליכע ליעבע-ליע-
דער. אין יאָהר 1908 האָט ער אָנגעהויבען
צו שרייבען הומאַריסטישע ליעדער און
ערצעהלונגען אונטערן פּסעוודאָנים „באַנ-
קיר פאָן יאָסעלדאָרף“.

באנהאַרד זלמן בן משה—דער
אויטאָר פון אַ זאַמלונג דינים אין יודיש
איבער די הלכות פון מליחה, נידה, חלה
און ליכט-בענשען אונטערן טיטעל „מנוחה
טהורה“ (אויף ריין דייטש איבערזעצט פון
עזריאל הילדעסהיימער, פּרעסבורג, 1858).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 339.

באַס (באַסיסטאַ, משורר)
שבתֿי בן יוסף — ביבליאָגראַף און
שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1641
אין קאַליש, געשטאַרבן אין יאָהר 1718
אין קראָטאַשין. נאָכ'ן טויט פון זיינע
עלטערן, וואָס זענען אומגעקומען בעת
דער שחיטה פון די יודען אין קאַליש אין
יאָהר 1655, איז באַס אַריבערגעפאָהרען
קיין פּראָג, וואו ער איז געווען משורר
אין דעם כּאָר פון דער בעריהמטער פּראָג-
גער „אַלטנישוהל“ און אין דער פרייער
צייט זיך אָבגעגעבען מיט ליטעראַטור.
אויסער זיין העכסט וויכטיגען ביבליאָ-
גראַפֿישען ווערק „שפתי ישנים“, וואָס
האָט איהם בעריהמט געמאַכט אַלס דעם
פאָטער פון דער העברעאישער ביב-
ליאָגראַפֿיע, און אַ פירוש אויף רש"י,
האָט ער זיך בעטייליגט אויך אין דער
יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1669 האָט
ער אַרויסגעלאָזט אַ נייע אויסגאַבע פון
משה שערטעלש (זעה) יודישען פירוש
אויף דער תורה און די פינף מגלות, באַר-

נישט שטענדיג אויסגעהאַלטען, אָבער אין
דער דרייטטיקייט און קראַפט פון אויסדרוק
וויינט זיך ערטערווייז אַרויס דער פונק
פון אַ גרויסער דיכטער-נשמה. באָוושאַ-
ווער האָט אויך איבערזעצט אין פּערזען
שעקספּירס „שיילאָק“ (אַרויסגעגעבען פון
דער „היברו פאָבלישינג קאָמפּאַני“, ניו-
יאָרק), געטהעס „פויסט“ (?) און האָט אָנ-
געשריבען די ביאָגראַפֿיעס פון וואַלט
והייטמאַן, ראַלף עמערסאָן, היינריך היינע
און עדווין מאַרקהאַם.

ביבליאָגראַפֿיע: מיכאל קאַהן, י.
באָוושאַווערס לעבען און שאַפּען (אַלס פּאַררעדער
צו באָוושאַווערס געזאַמעלטע ווערק, ניו-יאָרק,
1910); יוד.רוס. ענצ. IV, 689.

באָזין (פּסעוודאָנים)—רוסיש-יודי-
שער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1878
אין וואַלין. האָט שטודירט אין די אוני-
ווערזיטעטען פון רוסלאַנד און אויסלאַנד
און געענדיגט זיין שטודיום אַלס יוריסט.
אינער פון די שעפּער פון דער יודי-
שער ראַדיקאַל-נאַציאָנאַלער גרופּע „Bos-
рождение“ האָט ער גענומען אַ נאָהענ-
טען אַנטייל אין דער וואַכענשריפט „די
פאָלקסשטימע“ (ווילנאַ, 1907), און האָט
זיך אויך בעטייליגט אין אייניגע אַנדערע
יודישע אויסגאַבען, וואו ער האָט פּער-
עפּענטליכט פּובליציסטישע אַרטיקלען,
דער עיקר איבער יודיש-געזעלשאַפטליכע
פּראָגען.

באָטוויניק ב. — נאָוועליסט. גע-
באָרען אין ראַקאָו, מינסקער גוב. אין
יאָהר 1884. האָט געלערנט אין חדר און
ישיבות. שפּעטער איז ער געוואָרען אַ
מאַלעראַרבייטער און האָט זיך אָנגעהויבען
צו בעטייליגען אין דער אַרבייטערבעווע-
גונג. אין יאָהר 1905 האָט ער אויסגעוואָנ-
דערט קיין אַמעריקאַ. דער גרעסטער טייל
פון זיינע סקיצען איז געדרוקט געווען אין
„פּאַרווערטס“ און „צוקונפּט“.

טער אָבעגעבען אויך מיט אַלגעמיינער בילדונג. אין יאָהר 1904 איז ער אוועק-געפֿאַהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אַלס סקיצענשרייבער אין דער „פּרייער אַרבייטערשטימע“ און אין „אַרבייטער“, דאָן געוואָרען שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהייט“. אויסערדעם האָט ער זיך אויך בעטייליגט אַלס פעליעטאַניסט און זשורנאַליסט אין די רוסלענדישע „נייער וועג“ און „פּריינד“ און אין די ניו-יאָרקער „פּאָלק“, „יודישע וואַלענשריפט“, „דאָס נייע לאַנד“ א. אַנד. אוימגאַבען.

באַראַכאָוו דוב-בער — רוסיש-יודישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין זאָלאָטאַנאַש, פּאָלאַטאָווער גוב. אַנ'ערציהונג האָט ער בעקומען אין דער היים, ביי די עלטערן, אַ חובב-ציונישע, אין גימנאַזיום—אַנ'אַסימילאַטאַרישע; ערשט צו 26 יאָהר האָט ער זיך אויסגעלערנט יודיש ריידען און שרייבען. זיין ליטעראַ-רישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין די אַראַגאַנען פון די פּועלי-ציון „דער פּראָלעטאַרישער געדאַנק“, „פּאַרווערטס“ (ביידע אין ווילנאַ) און „דאָס פּרייע וואָרט“ (אין וויען), וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען אין די יאָהרען 1907—1910 און וואו ער איז געוועזען דער רעדאַקטאָר. איינער פון די ערנסטסטע און געבילדעט-סטע יודישע פּובליציסטען, האָט ער אין די דערמאָהנטע יודישע צייטשריפטען, ווי אויך אין דער צייטשריפט „Рассветъ“ און אין די פּערשידענע בעזונדערע אַרביי-טען, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אויף רוסיש אין די יאָהרען, ווען אין רוסלאַנד איז געווען פּרעסע-פּרייהייט, זיך אָבגע-געבען דער עיקר מיט די טעאָרעטישע פּראַגען, וואָס האָבען אַ שייכות צום יודי-שען נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין וויען, וואו

משה, און צו איהם צוגעגעבען אַ לאַנגע הקדמה מיט אַ פּאָפּולער אָנגעשריבענער העברעאישער גראַמאַטיק, — כדי אויפצו-וועקען אין דער יוגענד, וואָס איז אינגאַנצען געווען אַריינגעטאָן אין תּלמודי-שען פּלפול, אַ אינטערעס צום לשון-קדש. דאָס „באר משה“ איז אויך שפּעטער פיעל מאל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פּער-שיידענע ערטער. אין יאָהר 1679, נאָך אייניגע יאָהר אַרומרייזען איבער פּוילען, דייטשלאַנד און האַלאַנד, האָט ער זיך בעזעצט אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין קאַרע-גירען וויצענהויזענס יודישע תּנ"ך-איבער-זעצונג. אין פּאָלגענדען יאָהר האָט ער אַרויס-געגעבען אַ וועגווייזער אויף יודיש פאַר רייזענדע און האַנדעלסלייט מיט'ן נאָמען „מסכת דרך ארץ“ (אַמסטערדאַם, 1680), אין דריי טייל: א) „דרך צדיקים“ — ענט-האַלט תּפלות פאַר די וואָס געפינען זיך אין וועג; ב) „דרך התגריים“ — ענטהאַלט טאַבעלען פון וואָג, מאָס און געלד אין פּערשיידענע מדינות; אין דעם דריטען טייל „דרך המלך“ קומט אַ רשימה פון טראַקטען און וועגען מיט די שטרעקעס צווישען די גרעסערע שטעט. די צווייטע העלפט פון זיין לעבען האָט באַס פּער-בראַכט אין דיהערנפורט, ביי ברעסלוי, וואו ער האָט געגרינדעט אַ יודישע בוך-דוקעריי.

ביבליאָגראַפיע: פּירסט, Biblio- theca Judaica, I, 92—93; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 45; יוד-רום, ענין, III, 877—880; בן-יעקב, אונג. הספרים, 65, 116.

באססיון 5. (פּסעוודאָנימען): לעאָן עלבע, ב. לעאָן א. אַנד.) — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען אין מינסק אין יאָהר 1879. בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבות, האָט ער זיך שפּע-

טערע יודישע פרעסע אין אמעריקא, וואָס האָט געפונען, אַז אין זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט פאַסט ער זיך מאַנכמאַל צו צום געשמאַק פון די אונעטוויקעלטע יודישע אַרבייטער-מאַסען. פון זיינע פּאָפּולאַ-ריוואַטאָרישע ווערק איז צו דערמאָהנען „דער מענש און די נאַטור“ (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“).

באַרגי יעקב פון פּראָג — האָט איבערזעצט פון העברעאיש אויף יודיש אַנ'ערצעהלונג „מעשה שושן“ (פירט, 1698, אַמסטערדאַם, 1702).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 357.

בובליק גדליה — זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר 1875. האָט געלערנט אין די ישיבות פון לאַמזשאַ און מיר. זיין ליטעראַרישע קאַריערע האָט ער אָנגעהוי-בען אין העברעאיש „השלח“, 1899, III. אין יאָהר 1900 איז ער אַוועק בראש פון אַ גאַנצער גרופע קיין אַרגענטינאַ צו גרינ-דען דאָרט אַ קאָלאָניע. דאָס איז איהם אָבער נישט געלונגען, און אין יאָהר 1904 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די יודישע אָרטאָדאָקסישע צייטשריפטען. איצט איז ער איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער פון דעם „יודישען טאַגע-בלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 55. בודין לואים — זשורנאַליסט און נאַציאָנאַל-עקאָנאָם. געבאַרען אין יאָהר 1874 אין אַ דאָרף פון קאַנעווער דיסטריקט, קיעווער גוב. צו 17 יאָהר איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אמעריקא. געענדיגט דעם קורס אין אוניווערזיטעט, האָט ער זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער בעשעפטיגט זיך מיט אַדוואָקאַטור. זיי-נע ערשטע וויסענשאַפטליך-זשורנאַליסטי-

ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט דער פּאָר-שונג פון דער יודישער שפּראַך. אַחוץ אין דעם רוסיש-יודישען „ראַסוועט“, אַרבייט ער איצט אין דעם לעמבערגער „יודישען אַרבייטער“ און אין די אמעריקאַנער „וואַהרהייט“, „דאָס יודישע פּאָלק“ און „פּאָלקסצייטונג“ (מאַנטרעאַל). אין בעזונ-דערע אויסגאַבען זענען אַרויס פון איהם „קלאַסען-אינטערעסען און די נאַציאָנאַלע פּראָגע“ (ווילנאַ, 1907; איבערזעצט פון רוסיש) און „די יודישע עמיגראַציאָנס-פּאָ-ליטיק“ (קראָקוי, 1911).

באַראַכאָוו א. מ. — זעה ברו-כאָוו אהרן-מיכל.

באַראַן אהרן לייב — דיכטער. גע-באַרען אין יאָהר 1886 אין קאַלעלישאַק, ווילנער גוב. זיין ערשטעס ליעד איז גע-דרוקט געווען אין רייזענס „יודישען וואָרט“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „וועקער“, „פּאָלקס-צייטונג“ און, קומענ-דיג אין יאָהר 1906 קיין אמעריקא, אין „פּאַרווערטס“ און „צוקונפט“. אין יאָהר 1910 איז ערשיענען זיינע אַ ליעדער-זאַמ-לונג „ליעבע און בענקשאַפט“ (אַרויסגעגע-בען פון ה. שייפער, ניו-יאָרק).

באַראַנאָוו מ. — בעוואוסטער זשורנאַליסט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין די אַכציגער יאָה-רען אַלס טיילנעמהער אין דער (דאָמאַלס סאָציאַליסטישער) צייטשריפט „דער אַר-בייטער-פריינד“. שפעטער האָט ער אויס-געוואַנדערט קיין אמעריקא, וואו ער איז איצט איינער פון די נעהענטסטע מיט-אַרבייטער פון דער סאָציאַליסטישער ציי-טונג „פּאַרווערטס“. פערמעגענדיג אַ בע-דייטענדען פּובליציסטישען טאַלענט, אַ לייכ-טען סטיל און פיעל שאַרפּזין, איז ער איי-נער פון די אינטערעסאַנטסטע יודישע פעליעטאַניסטען; דאָך האָט ער נישט איינ-מאַל אַרויסגערופען געגען זיך די ערנס-

און תחית המתים, קאָמפּילירט פון פּער-
שידענע ספרים און איינגעטיילט אין 7
קאָפּטלעך [שערים] (באַזעל, 1609, אַמס-
טערדאַם, 1652, 1696).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, 417.

בוקאָנסקי כּואַקס — פּערפּאַסער
פון שונד-ראָמאַנען און זשורנאַליסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1848 אין קאָוונאַ, גע-
שטאַרבען אַרום 1903 אין ניו-יאָרק. ביז
22 יאָהר האָט ער געלערנט תּלמוד. שפּע-
טער איז ער געוועזן אַ שרייבער אין
פּאָליציי, אַ בוכהאַלטער אין אופּראַווע און
איך אַ סופּר הקהל פון דער שטאָדט קאָוונאַ.
אין יאָהר 1899 האָט ער אויסגעוואַנדערט
קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך אָבגעגע-
בען דער ליטעראַרישער אַרבייט. ער איז
געוועזן מיטאַרבייטער און רעדאַקטאָר
פון פּערשידענע יודישע צייטונגען, ווי
„דער פּאָלקס-אַדוואָקאַט“, „דער טעגלי-
כּער העראָלד“, „די יודישע וועלט“ און
אַנד. און האָט פּערעפּענטליכט אונטער זיין
שטענדיגען פּסעוודאָנים בן-פּורת אַ גאַנצע
רייח שונד-ראָמאַנען. ער האָט אויך אָנגע-
שריבען „די געשיכטע פון קריסטענטום —
אַנאַיבערבליק איבער די ענטוויקלונג פון
דיזער רעליגיאָן מיט היסטאָרישע ער-
קלערונגען“.

ביבליאָגראַפּיע: מיניקעס יום-טובּ.

בלעטער, ניו-יאָרק, 1901.

בוקסטארף יאהאנעס (דער
עלטערער) — בעריהמטסטער קריסטליכער

אַריענטאַליסט, בע-
גרינדער פון די העב-
רעאישע און כּאַל-
דעאישע שטודיען
אין דייטשלאַנד.
געבאָרען אין יאָהר
1564 אין קאַמען,
וועסטפּאַליען, גע-

שטאַרבען אין יאָהר 1629 אַלס פּראָפּעסאָר

שע אַרבייטען זענען ערשיענען אין יאָהר
1897 אין „צוקונפּט“ און „אַרבייטערציי-
טונג“. פון דאָן אָן האָט ער גענומען אַנ-
אַקטיווען אַנטײל און די פּערשידענסטע
אַמעריקאַנער יודישע צייטונגען און זשור-
נאַלען, ווי „נייע צייט“, „פּראָגרעס“,
„נייער גייסט“, „פּאַרווערטס“, „צוקונפּט“
און פּיעל אַנדערע. זיינע אַרטיקלען, גע-
שריבען אפילו אין אַ טרוקענער שפּראַך,
האַבען פּיעל מיטגעהאַלפּען צו ענטוויקלען
אין דעם יודישען לעזער אַ ערנסטע בעציי-
הונג צו וויסענשאַפּטליכע געזעלשאַפּטליכע
פּראָגען. בודין בעטייליגט זיך אויך אין
פּערשידענע ענגלישע, איבערהויפּט
סאָציאַליסטישע זשורנאַלען. זיין אין 1907
ערשיענענעס ווערק (אין ענגליש) „The
theoretical system of Karl Marx“
האַט איהם בעקאַנט געמאַכט אויך אויסער-
האַלב די פּעראייניגטע שטאַטען און איז אי-
בערזעצט געוואָרען אויף רוסיש און דייטש.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. עני. V, 73.

בוטשאַטש אברהם-דוד בן
אַשר-אַנשעל — תּלמודיסט. געבאָרען
אין יאָהר 1770 אין נאַדוואָרנאַ, גאַליציען,
געשטאַרבען אין יאָהר 1840 אין בוטשאַטש.
צווישען זיינע פּיעלע חיבורים איז דאָ אויך
איינער אויף יודיש — „אַמרות טהורות“
(וועגען נדה; לעמבערג, 1871).

ביבליאָגראַפּיע: יוד.עני. עני. III, 415.

בוכבינדער א. י. — פּערפּאַסער
פון אַ גאַנצער רייח שונד-ראָמאַנען אויף
שמרס שטייגער, צווישען זיי אויך אייניגע
איבערזעצונגען. אויסערדעם האָט ער
פּערעפּענטליכט אין ספּעקטאָרס „הויז-
פּריינד“ אַנאַרטיקעל וועגען „די יודישע
זאַבאַבאָנעס“.

בומסלאַ אברהם אבא בן
שׁלמה — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין
יודיש אונטערן טיטעל „סוד הנשמה“, —
איבער די ענינים פון נשמה, חבּוט הקבר

ביאליק חיים-נחמן — בעריהם-
טער העברעאישער דיכטער. געבאָרען

אין יאָהר 1873 אין
דאָרף ראָדי, וואָ-
לינער גוב., אין
דער פּאַמיליע פון
אַנאָרימען קרעטש-
מער. אַלס קינד נאָך
איז ער איבערגע-
פּאַהרען מיט די על-

טערן קיין זשיטאָמיר. דאָ איז איהם צו
זיבען יאָהר אַוועקגעשטאַרבען דער פּאָ-
טער, און זיין קינד הייט איז אַריבער אין
שווערער נויט און פיין. בטבע דוקא אַ
לעבענסלוסטִיג יונגעל, איז ער אַבגעגע-
בען געוואָרען אונטער דער השגחה פון
זיין פּאַנאַטיש-פרומען זידען, וועלכער
פלעגט איהם שטרענג שטראַפּען פאַר דער
קלענסטער שטיפּעריי, און אַזוי איז ער
געוואָקסען איינזאַם און עלענד, אָהן
חברים און אָהן שפּיעלען. זיינע אונגע-
וועהנליכע פעיהגיטיטען האָבען זיך אַרויס-
געוויזען זעהר פריה; צו צוועלף יאָהר
האַט ער געלעזען שוין דעם „כּוּרִי“,
„מורה נבוכים“ און אַנד. אַ בעזונדערס
שטאַרקען איינדרוק האָט געמאַכט אויף
איהם די קבלה'ס-חסדישע ליטעראַטור,
וואָס האָט געגעבען רייכע שפּייז זיין
פּאַנטאַזיע און פּאַעטישען געפיהל. צו 13
יאָהר האָט ער פּערלאָזען דעם חדר און
אַנגעהויבען לערנען פאַר זיך אין בית-
המדרש. שפּעטער האָט ער געלערנט אין
דער וואָלאָזינער ישיבה, וואו אין איהם
האַט אויפגעוואַכט אַ גרויס חשק צו ביל-
דונג. זיך אויסגעלערנט רוסיש, האָט ער
זיך אַוועקגעלאָזט קיין אָדעס, צו דערגריי-
כען עפעס מעהר אין וועלטליכע למודים.
אין אָדעס האָט ער שטאַרק געליטען מאַ-
טעריעל. דערווייל איז געשטאַרבען זיין
זידע, און ביאליק האָט זיך געמוזט אומ-

פון העברעאיש אין באַזעל. איינער פון די
ערשטע פּילאָלאָגען, וואָס האָבען זיך אָב-
געגעבען מיט דער פּאַרשונג פון דער יו-
דישער שפּראַך, ווידמעט ער איהר אַ בע-
זונדער קאַפיטעל Usus et exercitatio
lectionis Hebreo-Germanicae Thesa-
urus grammaticus linguae sanc-
tae hebraeae (ערשטע אויסגאַבע —
באַזעל, 1609; פינפטע אויסגאַבע — 1651,
ז. 658 — 690; זעקסטע אויסגאַבע — 1663,
ז. 639 — 669). דאָס דאָזיגע קאַפיטעל
קען גערעכענט ווערען פאַר דעם ערשטען
פּערזוך פון אַ יודישער (אייגענטליך יודיש-
דייטשער) גראַמאַטיק. אויסער די גראַ-
מאַטישע און לעקסיקאלישע בעמערקונגען,
ברענגט ער דאָרט אייניגע אַלט-יודישע
טעקסטען (פון „שבט יהודה“, אליהו בחורס
יודישער תהלים-איבערזעצונג, אגדתות
א. א. וו.). אויך ווערט דאָרט אויסגע-
רעכענט אַ רייה אַלט-יודישע אויסגאַבען,
צווישען וועלכע ס'איז שוין פאַרהאַן אויך
דאָס בעריהמטע מעשה-בוך.

ביבליאָגראַפיע: אַוועלאַלעמאַנט,
III, Das deutsche Gauerthum, 214 —
216; ל. סענעאן, Essai sur le judéo-
allemand; א. שולמאַן, די געשיכטע פון
דער זשאַרגאָן-ליטעראַטור, אין שלום-עליכמס
„יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II, 121; יוד-
ענג. ענג. III, 444 — 446.

בורזשוא (Bourgeois) — דער
אויטאָר פון אַ וויסענשאַפּטליכען ווערק
וועגען יודיש, פּערעפענטליכט אין פּא-
ריז, 1909, אונטערן טיטעל „Le Jargon
ou Judéo-Allemand“.

ביבליאָגראַפיע: אַווע ישראל, V,
(זעה די ביבליאָגראַפיע צום אַרטיקל „יהודית-
אשכּנזית“).
בחור אַליהו — זעה אַליהו
בן אשר הַלּוֹי אשכּנזי.

קעהרען צוריק קיין זשיטאָמיר. אַ קורצע צייט האָט ער געהאַנדעלט מיט וואַלד, דערנאָך איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין סאַסנאַוויץ, וואו ער האָט געלעבט פון שטונדען, אַבגעבענדיג זיך אין דער פרייער צייט מיט ליטעראַטור. דערווייל איז זיין נאָמען געוואָרען אַלץ פּאָפּולע-רער אין די העברעאישע ליטעראַרישע קרייזען, און אויפ'ן פּאַרשלאָג פון אייני-גע אָנגעזעהענע אָדעסער שריפטשטעלער האָט ער זיך בעזעצט אין אָדעס, וואו ער האָט געעפענט אַ דרוקעריי און שפעטער געגרינדעט אינאיינעם מיט אַ פּאַר חברים דעם העברעאישען פּערלאַג „מוריה“. אויף יודיש האָט ביאָליק, דער בעליעבסטטער דיכטער פון דער נייער העברעאישער פּאָעזיע, געשריבען וועניג אין פּערגלייך מיט זיין העברעאישען שאַפּען, אָבער אויך דאָס וועניגע געהערט צו די בעסטע מוסטערן פון דער יודישער ליטעראַטור. זיינע ערשטע יודישע דיכטונגען זענען ערשיענען אין „דעם יוד“, די איבעריגע— אין אייניגע אַנדערע יודישע צייטשריפ-טען. אין אַ בעזונדער אויסגאַבע זענען אַרויס זיינע צוויי פּאָעמען „פון שחיטה-שטאָדט“ און „דאָס לעצטע וואָרט“ (צו-ערשט געדרוקט אין „יוד“, 1900) און טערן אַלגעמיינעם נאָמען „פון צער און צאָרן“. די פּאָעמע „פון שחיטה-שטאָדט“, אַ פרייע בעאַרבייטונג פון זיין בעריהמ-טער העברעאישער „משא נמירוב“, וואָס איז אָנגעשריבען געוואָרען אונטערן פרי-שען איינדרוק פון קישינעווער פּאָגראַם— איז איינס פון די שטאַרקסטע און איינ-פלוסרייכסטע ווערק אין דער נייער יודי-שער פּאָעזיע, אין וועלכער ביאָליק האָט אַריינגעטראָגען דעם נביאישען כח פון דער ביבלישער שפּראַך, ביאָליק האָט אַ חוץ אַ פּאַר אידיליעס („מיין גאָרטען“ און אַנד.), געגעבען אויך אייניגע הערליכע

איבערזעצונגען פון ר' יהודה הלוי („ים-ליעדער“, „ציון, הלא תשאליו“). פון ביאָליקס העברעאישע ווערק איז פיעלעס איבערזעצט געוואָרען אויף יודיש דורך י. ל. פרץ („משא נמירוב“— אין „וועג“), שניאור, י. שוואַרץ („ווינטער-ליעדער“, „דער מתמיד“, „די פייער-מגילה“ און אַנד.), משה טייטש (די ערצעהלונג „אריה בעל-הגוף“, ש. הורוויטש, גינזבורג (די ערצעהלונג „מאַרינקאַ“) און אַנד. איצט ווערט אין פּערלאַג „פּראָגרעס“ צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיינע אַריגינעלע און אי-בערזעצטע שירים אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס ענצ. V, 185—190; בעל מחשבות, געקליבענע שריפ-טען, I, 171—174; ש. ניגער, אין „דאָס נייע לעבען“, 1909, XI—XII.

ביבליאָפּילוס — דער פּסעוודאָני-מער אויטאָר פון אַ יודישען ווערטערבוך, וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1782 און-טערן טיטעל „Jüdischer Sprach-Meister oder Hebräisch-Teutsches Wörterbuch“ (פּראָנפּורט און לייפציג). דאָס ווערק ברענגט אויך אַ רייה פּאָלקס-טימליכע יודישע רעדענסאַרטען און שפּריכ-ווערטער. די זייטען 82—126 ענטהאַל-טען אַלס הוספה אַנ'אויסוואַהל פון יודי-שע געשפּרעכען, וואָס גיבען אַ בעגריף וועגען די אייגענטימליכקייטען פון דער יודישער פּאָלקסשפּראַך.

ביבליאָגראַפיע: אַווע.לאַללעטאַנט, Das deutsche Gauerthum, III, 235—238; ל. סענעאן, Essai sur le judéo-allemand, 102.

ביילין שלמה—פּאָלקלאָריסט. גע-באָרען אין יאָהר 1857 אין נאַוואַראָדאָק, מינ-סקער גוב. אין די יאָהרען 1891—1901 איז ער געוועזען ראַבינער אין ראָגאַטשאָוו, איצט איז ער ראַבינער אין אירקוטסק. אין יאָהר

געדרוקט אין שלום-עליכמס „יודישער פֿאָלקס־ביבליאָטעק“, II.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענינ. IV, 584; סאָקאלאָווס „ספר זכרון“, 123 — 124. ביק יעקב-שמואל — איינער פון די ערשטע און בעריהמטטע משפּילים אין גאַליציען. געבאָרען אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָרהונדערט, געשטאָרבען אין יאָהר 1831 אין בראַד. אַ גלענצענדער סטיליסט, אַ הייסער חסיד פון העברעאיש, איז ביק געווען כמעט דער איינציגער צווישען די משפּילים פון יענער צייט, וואָס האָט זיך אָביעקטיוו און אָהן פּעראַכטונג פּערהאַלטען צו דער חסידישער בעוועגונג און צו דער יודישער שפּראַך. בשעת דער געוויסער טוביה פּע-דער פון בערדיטשעוו, טריי די טראַדיציעס פון די בערלינער משפּילים און זייער פּעראַכטליכער בעציהונג צום „זשאַרגאָן“, איז אַרויסגעטרעטען (אין 1815) מיט זיין פּאַמפלעט „קול מחצנים“ געגען דעם בע-וואוסטען מענדעל לעווין סאַטאַנאָווער, וואו ער לאַכט אויס לעווינס איבערזעצונג פון „משלי“ אויף דער „שפּראַך פון דינסטמיידען“, האָט ביק אָבגעענטפּערט פּעדערן מיט אַ בריף (שפּעטער געדרוקט אין „כרם חמד“, I; ווערט אויך גע-בראַכט צוזאַמען מיט אַ יודישער איבער-זעצונג פון יהושע ליפּשיץ אין דעם „קול מבשר“, 1863), וואו ער דריקט אויס זיין פּערוואונדערונג, ווי אַזוי קאָן מען זיך עס פּערהאַלטען אַזוי צו דער שפּראַך, וואָס אויף איהר ריידען אַלע פּוילישע יודען שוין מעהר ווי פּערהונדערט יאָהר; דער חוב פון יעדען אינטעליגענט, שרייבט ער, איז פּערשפּרייטען וויסען צווישען פּאָלק אויף דער שפּראַך, וואָס איז איהם בעקאַנט; דאָס, וואָס „דער זשאַרגאָן“ איז נישט אויסגעאַרבייט, דאַרף קיינעם נישט אָב-

1898 האָט ער פּערעפּענטליכט אין רוסיש צוויי זאַמלונגען דורך איהם פּערשריבענע יודישע פּאָלקס-מעשיות (Еврейская на-родныя сказки, ווילנאָ און אָדעס). ער בעטייליגט זיך אויך אין די Mittelun- gen der Gesellschaft für jüdische Volkskunde, וואו ער פּערעפּענטליכט פון צייט צו צייט די דורך איהם געזאַ-מעלטע יודישע שפּריכווערטער, רעדענס-אַרטען א. אָ. וו.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענינ. IV, 41.

ביילינסאָן משה אליעזר — שריפטשטעלער און דרוקער. געבאָרען אַרום 1835 אין אָדעס. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט לאַנגפּעלאַס פינפּאַקטיגע דראַמע „יהודה המכבי“ אונטערן נאָמען „גבורות יהודה מכבי אָדער נס חנוכה“ (אַ חנוכה-שפּיעל; אָדעס, 1882) און פּיליפּ-סאָנס ראָמאַן „גירוש שפּאַניאַ“ (אָדעס, 1894). ער איז געווען אויך דער אויטאָר פון אַ „פּרעמדווערטערבוך“ (אָדעס, 1888). ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענינ. IV; 5. וויענער, Yiddish Literature, אינ-דעם.

בינשטאַק לייב — רוסיש-יודישער פּובליציסט. געבאָרען אין לוקאַטשי, וואָ-לין, אין יאָהר 1836, געשטאָרבען אין יפו אין יאָהר 1894. ער האָט געהאַלפּען מענדעלע מוכר ספרים ביי זיין אַרבייט אויפֿן „לופּט-באַלאַן“, „דעם פּיש“, „דעם אוסטאַוו“, און צו זיין 25-יעהריגען יובל-לעאום פּערעפּענטליכט אויף רוסיש וועגען איהם אַ ביאָגראַפֿיש-קריטישען אַרטיקעל „Праздникъ жаргонной литературы“ („Восходъ“, XII, 1884) — אויסערדעם האָט ער אויך אָנגעשריבען אייניגע אַרי-גינעל-בעלעטריסטישע ווערק; איינס פון זיי, אַנֶ'ערצעהלונג „זכות אבות“, איז

קעהרען פון איהם, ווייל אלע שפראַכען זענען אויף דער ערשטער מדרגה פון זייער ענטוויקלונג געוועזען פונקט אזוי גראָב און נישט-ענטוויקעלט, ווי „דער זשאַרגאָן“; ערשט מיט דעם אויסוואַקסען פון דער ליטעראַטור ווערט אויך די שפראַך איי-דעלער און פיינער.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. V, 141—142; א. ב. גאַטלאָבער, זכרונות וועגען יודישע שרייבער, אין שלום-עליכס „יודישער פאָלקסביבליאָטעק“, I, 251—252.

בירנבוים מ. — פּעדאָגאָג. ער האָט אַרויסגעגעבען אַ „חרעסטאָמאַטיע פאַר דערוואַקסענע“ (1907) און אין יאָהר 1911 אַראַגאַניזירט אַ פּערלאַג „מעשהליך“, וואו ס'איז ערשינען אַ רייה אַריגינעלע און איבערזעצטע מעשיות פאַר יודישע קינדער (פון פּרץ, יהודה שטיינבערג, א. אַנד.).

בירנבוים נתן (מתתיהו אהרן) — בעריהמטער פובליציסט און קעמפער פאַר דעם יודיש-נאַציאָנאַלען גע-דאַנק און דער יודי-שער שפראַך. גע-באַרען אין יאָהר 1864 אין וויען, עסטרייך, אין אַ סוחרישער פאַמיליע.

זיין פאָטער איז געוועזען אַ גאַליציאַנער יוד, זיין מוטער האָט געשטאַמט פון אַ בעריהמטער אונגאַרישער רבנים-משפּחה. בירנבוים איז ערצויגען געוואָרען אין אַ גימנאַזיום אין וויען, וואו ער האָט שוין צו 15—16 יאָהר אָנגעהויבען אַ נאַציאָנאַל-יודישע און ציוניסטישע אַגיטאַציע. אין יאָהר 1882 האָט ער, אַלס סטודענט פון דער וויענער אוניווערזיטעט, געגרינדעט (צוזאַמען מיט מאָריץ שנירער און י. סאָ-

טעק) דעם ערשטען אין עסטרייך יודישען סטודענטען-פּעראַיין „קדימה“. כדי צו פּראָפּאַגאַנדירען דעם יודיש-נאַציאָנאַלען געדאַנק צווישען דער אינטעליגענץ, האָט בירנבוים אַרויסגעגעבען אַ רייה צייט-שריפטען, ווי „Selbstemanzipation“, וויען, 1885—1886 און 1890—1893 „Jüdische Volkszeitung“, בערלין, 1890 „Zion“, בערלין, 1897, און די אַרבייטען „Die nationale Wiedergeburt des jüdischen Volkes“, 1893 „Jüdische Moderne“, און אַנד. אין פּערלויף פון די יאָהרען 1892—1897 האָט ער אויך געפיהרט אין וויען, בערלין און גאַליציען אַ שטאַרקע מינד-ליכע אַגיטאַציע פאַר יודישען נאַציאָנאַ-ליזם, פאַר אַנאָיאַיגענע יודישע פּאָליטיק אין לאַנד (בעזונדערס אין גאַליציען) און האָט אַרגאַניזירט אַ גאַנצע רייה פּעראַיי-נען. אין יאָהר 1898, נאָך דעם צווייטען ציוניסטישען-קאָנגרעס, איז ער אַרויס פון דער ציוניסטישער אַראַגאַניזאַציע, וואו ער איז געוועזען גענעראַל-סעקרעטער פון דעם וויענער קאָנגרעס-ביראָ, און אין אַ גאַנ-צער רייה אַרטיקלען האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוטרעטען געגען דער טאַקטיק פון דעם פּאָליטישען ציוניזם און געגען זיך אויסגאַנגספונקט, אַז אין גלות איז נישט מעגליך קיין יודיש-נאַציאָנאַל לעבען. לויט בירנבוים מיינונג, דאַרפען אלע קרעפטען פון פּאָלק אָנגעווענדט ווערען אויף צו דערשלאָגען זיך אין די גלות-לענדער צו בעדינגונגען, וואָס זאָלען איהם זיכערן די מעגליכקייט פון אַ קולטור-נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ. דערביי פיהרט בירנבוים דורך אַ שטרענגע גרעניץ צווישען די מזרח-יודען און מערב-יודען, פון וועלכע די ערשטע זענען צוליעב זייערע ספּעציי-

פון דעם יודישען פאלק. נאך דער קאנפע-
רעניץ האָט בירנבוים אַרויסגעגעבען אין
טשערנאָוויץ 6 נומערן פון „ד׳ר בירנבוים
וואַכענבלאַט״. אין 1909 האָט ער געגרי-
דעט אין טשערנאָוויץ דעם „יודישען טע-
אָטער-פּעראַיין“ און האָט אַגיסטירט פאַר
גוטע טעאָטער-אויפֿפיהרונגען. אין יאָהר
1910 האָט ער געפיהרט די אַגיסאַציע
פאַר דער יודישער שפּראַך ערב דער
עסטרייכישער פּאָלקסצעהלונג אין 1911.
אין דעם לעצטען יאָהר האָט ער בעזוכט
אייניגע גרעסערע שטעט פון רוסלאַנד
(וואַרשוי, לאָדז, פעטערבורג), וואו ער
איז מיט בעגייסטערונג אויפגענומען גע-
וואָרען פון דער נאַציאָנאַל-געשטימטער
יודישער יוגענד און אינטעליגענץ. — אַ טאָ-
לענטפולער דייטשער פובליציסט, וועמעס
גייסטרייכע און פייערדיגע אַרטיקלען און
אַרבייטען האָבען פיעל מיטגעוויקט דער
ערוואַכונג פון דעם נאַציאָנאַלען זעלבסט-
בעוואוסטזיין ביי דעם דייטשען יודענטום,
האָט בירנבוים, וועלכער האָט זיך אויס-
געלערנט יודיש ערשט מיט אייניגע יאָה-
רען צוריק, די לעצטע צייט אָנגעהויבען
צו נעהמען אַנאַטייל אויך אין דער יודי-
שער זשורנאַליסטיק אַלס שטענדיגער
מיטאַרבייטער פון דער וואַרשוער צייטונג
„היינט“ און פון דעם ניו-יאָרקער „יודי-
שען טאַגעבלאַט“, אַהוץ צופעליגע אַרטיק-
לען אין אַנדערע יודישע צייטשריפטען און
זאַמעלביכער. איצט איבערזעצט ער אויף
יודיש זיינע געקליבענע שריפטען, וועלכע
וועלען ערשיינען אין שימינס פּערלאַג.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
נאָטיצען: ש. צינבערג, אין דער יוד. רוס. ענצ.
IV, 588—591; מ. י. בערדוויטשעווסקי, אין
„אחיאסף“, 1899; ה. ד. נאָמבערג, אין
„פריינד“, 1911.

פישע לעבענסבעדינגונגען די איינציגע
טרעגער פון דער נאַציאָנאַלער קולטור.
האַלטענדיג די יודישע שפּראַך פאַר איי-
נעם פון די הויפט-יסודות פון דעם יודיש-
נאַציאָנאַלען לעבען, האָט בירנבוים זייט
1902 ביז אויף דעם היינטיגען טאַג אַג-
טירט פאַר יודיש אין אונזעהליגע אַר-
טיקלען און פאַרטראַגען אין עסטרייך,
גאַליציען, אַמעריקאַ און רוסלאַנד. צו
פּראָפּאַגאַנדירען די יודישע ליטעראַטור און
די אידעע פון דער יודישער שפּראַך צווי-
שען די מערב-יודען, האָט ער אין 1904
אָנגעהויבען צו מאַכען אין וויען „יודישע
אָווענדען“, וואו ער אַליין און זיינע אַנ-
הענגער האָבען געהאַלטען פאַרטראַגען
וועגען יודיש און געלייענט די ווערק פון
יודישע שריפטשטעלער. צוליעב דעמזעלבען
צוועק האָט ער אויך איבערזעצט אויף
דייטש טיילען פון פרצעס ווערק. אין יאָהר
1905 איז ביי זיין מיטוירקונג געגרינדעט
געוואָרען אין וויען דער פּעראַיין „יודישע
קולטור“ — דער ערשטער סטודענטען-פּער-
איינ פאַר יודיש. אין יאָהר 1907 האָט ער
קאַנדידירט אין גאַליציען אויף אַ רייכס-
ראַט-אַבעאָרדענטען, מיט אַ נאַציאָנאַלען
פּראָגראַם. געקומען אין „ענגערע וואַהל“,
איז ער דורכגעפאַלען צוליעב פּוידישע
שווינדלען. אין יאָהר 1908 האָט ער געמאַכט
אַ רייזע אין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אין
פיעלע שטעט געהאַלטען רעפּעראַטען
וועגען קולטור-נאַציאָנאַלע פּראָגען און
אַגיסטירט פאַר יודיש און פאַר צונויפּרופּען
אַ יודישע שפּראַך-קאַנפּערענץ. די דאָזיגע
קאַנפּערענץ, אויף וועלכער בירנבוים איז
געוועזען אויסגעוועהלטער פאַרזיצענדער,
איז פאַרגעקומען ענדע אויגוסט, 1908,
און האָט אָנגענומען די בעוואוסטע רעזאָ-
לוציע וועגען יודיש אַלס נאַציאָנאַל-שפּראַך

בלאָשטיין עוור — ראָמאַנען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1840 אין דווינסק (דינאַבורג), אין דער פּאַמיליע פון אַ בלעכער, גע-שטאַרבען אין יאָהר 1098 אין וואַרשוי. בעקומען די ערשטע ערצהונג אין חדר, האָט ער שפּעטער געלערנט אין אַ ווילנער ישיבה. ערשט נאָך דער חתונה האָט ער אָנגעהויבען זיך אָבצוגעבען מיט השכלה און האָט פליסיג שטודירט שפּראַכען. כמעט זיין גאַנץ לע-בען האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט פּעדא-גאָגישער טעטיגקייט אין זיין געבורטס-שטאָדט, וואו ער האָט אויך געהאַט אַ שול-אַנשטאַלט. נאָר אין די לעצטע יאָה-רען פאַר זיין טויט האָט ער געלעבט בלויז פון זיין ליטעראַרישער אַרבייט. זיין ערשטעס בעלעטריסטיש ווערק איז געווען אַנ'ערצעהלונג „וועגען דעם נייען סיסטעם“ (1878), וואָס טראַגט אַ אויטאָ-ביאָגראַפישען חאַראַקטער. זייט דאַמאַלס האָט ער אָנגעשריבען ביז 70 ראָמאַנען און ערצעהלונגען; זיי האָבען אָבער נישט קיין ליטעראַרישען ווערט און געהערען אַלע סיי לויט זייער שפּראַך און סטיל, סיי לויט זייער אינהאַלט, סיי לויט זיי-ערע טענדענצען צו דעם מין ליטעראַטור, וואָס זיין אויפטוער ביי אונז איז געווען בלאָשטיינס צייט-חבר און גייסטיגער פאָ-טער נ. מ. שייקעוויטש (שמר). נאָר צווי-שען דער גאַנצער חברה פון שמרס נאָכמאַ-כער איז בלאָשטיין געווען דער פּעהיג-סאָר, פּראָדוקטיווסטער און פּאָפּולערסטער. אַ קענער פון שפּראַכען, האָט בלאָשטיין פּערפאַסט אויך אייניגע לעהרביכער, אַ רוסישע גראַמאַטיק אויף יודיש, אַ לעהר-בוך פון העברעאיש „המנהל“, אַ דייטשע

מעטאָדע; האָט איבערזעצט אויף רוסיש דעם סדר און דעם מחזור, א. אַז. וו. ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט אַ רוסיש-יודיש-העברעאיש-דייטשעס ווערטערבוך, וואָס איז געבליבען נישט פּערעפּענטליכט (דער מאַנסקריפּט געפינט זיך אין רשות פון בלאָשטיינס פּערלעגער מאַץ). אַנ'אי-בערצייגטער אָנהענגער פון יודיש, שטעלט זיך בלאָשטיין וואַרים אין פאַר איהם אין די הקדמות צו אייניגע פון זיינע ווערק, ווי אויך אין אַ פאַר אַרטיקלען, פּערע-פּענטליכט אין „הצפירה“ (1896), וואו ער נעהמט זיך אָן פאַר דער יודישער שפּראַך מיט אַ רייה איבערצייגענדע אַרגומענטען. ער האָט געפרובט אויך אַנשרייבען אַ יו-דישע גראַמאַטיק, אין גייסט פון צופאַסען זי צו דער דייטשער שפּראַך, נאָר די דאָ-זיגע אַרבייט איז געבליבען נישט-פּער-ענדיגט. אין יאָהר 1890 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון אַ יודישער צייטונג, וואָס איז אַרויס אין לאַנדאָן.

בלומשטיין י. ד"ר (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים ק. פּרומין) — שריפטשטעלער און פּובליציסט. האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט נאָך יונגעלווייז מיט קאָרעספּאָנדענצען אין די העברעאישע צייטונגען „המליץ“ און „הצפירה“. אַלס מיטגליד פון דער „ג. י. ס.“ („גרופע יודישע סאָציאַליסטען“), וואָס האָט זיך אָרגאַניזירט אין יאָהר 1896 אין בערן דורך אַ גרופע נאַציאָנאַל-גע-שטימטע סטודענטען-סאָציאַליסטען, מ'ט דר. חיים זשיטלאָווסקי בראש, אויף אַרויס-צוגעבען פאַר די יודישע אַרבייטער סאָ-ציאַליסטישע בראָשורען אין יודיש, האָט בלומשטיין גענומען אויף זיך איבערצו-אַרבייטען און צו פּעריודישען סטעפּניאַקס „מעשה פון פיער ב'ודער“, וואָס האָט געזאָלט אַרויס די ערשטע מיט אַ פּראָ-גראַם-אַרטיקעל אַלס איינלייטונג: „פאַר-

וואָס עפעס דוקא יודיש? פון דר. חיים זשיטלאָווסקי. אָבער צוליב דער פיינד-ליכער בעציהונג צו יודיש מצד די דע-מאָלטיגע יודיש-סאָציאליסטישע קרייזען האָט דער דאָזיגער אַרטיקל נישט גע-קענט ערשיינען אונטער אַ סאָציאליסטי-שער פירמע, און „די מעשה“ איז אַרויס אָהן דעם אַרטיקל, וועלכער איז ערשט מיט עטליכע יאָהר שפעטער פערעפענט-ליכט געוואָרען אין „פאָרווערטס“. אין דערזעלבער צייט האָט בלומשטיין צוואַ-מען מיט די מיטגלידער פון דער „ג. י. ס.“ דר. א—א—און דר. ט—א—אייבערזעצט דעם מאַניפעסט פון קאַרל מאַרקס און פירדריך ענגעלס (שפעטער אויך אַרויס-געגעבען פון דעם ווילנער פערלאַג „די וועלט“). אויסערדעם האָט ער בעאַרבייט און איבערזעצט אין יודיש אַ רייה אַרביי-טער-בראַשורען, ווי: „וואָס יעדער אַר-בייטער דאַרף וויסען און געדענקען“, „פון וואָס איינער לעבט“ א. אַנד. ער האָט אויך גענומען אַנאַנטייל אין דער לאַנדאַ-נער אַרבייטערצייטונג „די נייע וועלט“, אין „צוקונפט“, „פאָרווערטס“, „יו-דישען אַרבייטער“, „אַרבייטערשטימע“, וואו ער האָט פערעפענטליכט פערשיידע-נע פובליציסטישע, בעלעטריסטישע און נאַטורוויסענשאַפטליכע אַרטיקלען. ענדע 1905 האָט בלומשטיין פערלאָזען אויס-לאַנד און זיך בעזעצט אין ווילנאַ, וואו ער האָט גענומען דעם טעטיגסטען אַנ-טייל אין דער רעדאַקציע פון „וועקער“ (שפעטער „פאָלקסצייטונג“). די לעצטע יאָהרען האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“, אין „לעבען און וויסענשאַפט“ און אין אייניגע אַנדערע אויסגאַבען (אויך אונטער די אונטערשריפטען ב. ביילין, אַ איד, רב קרוב א. אַנד.).

ביבליאָגראַפיע: אויסגאַבֿראַפישע נאָטיצען.

בלייכער יחוקאל — שריפטשטע-לער און איבערזעצער. געבאָרען אין ווע-ראַ, ליפלאַנד, אין יאָהר 1884. געענדיגט אין רוסלאַנד אַ פעדמעסט-שול, איז ער געפאָהרען קיין איטאַליען, וואו ער האָט שטודירט מאַטעמאַטיק אין דער רוימישער אוניווערזיטעט. שפעטער האָט ער אַגע-וויסע צייט געהערט לעקציעס אין דער פאַ-ריזער סאַרבאַנע. ער האָט געלעבט אויך אין אַמעריקאַ, און אָנגעהויבען דאָרט זיין ליטעראַרישע קאַריערע מיט דער איבער-זעצונג פון ביראָנס „טשיילד האַראָלד“ (געדרוקט אין זשיטלאָווסקיס „נייעם לע-בען“ און רייזענס „אייראָפּעאישער ליטע-ראַטור“). די לעצטע צייט אַרבייט ער אויף דער איבערזעצונג פון געטהעס „פויסט“ (אַ שטיק דערפון געדרוקט אין „דער איי-ראָפּעאישער ליטעראַטור“). האָט אויך גע-שריבען אַריגינעלע געדיכטען און פער-עפענטליכט רייזעבילדער, ערצעהלונגען, קריטיש-ליטעראַרישע אַרטיקלען אין „פריינד“, „דאָס נייע לאַנד“, „דאָס יודי-שע פאָלק“ א. אַנד. אויסגאַבען. איצט גע-פינט זיך בלייכער ווידער אין אַמעריקאַ.

ביבליאָגראַפיע: אויסגאַבֿראַפישע נאָטיצען: ב, כ״ז, אין דער „אייראָפּעאישער ליטעראַטור“, XXXII.

בלינקין מאיר — בעדעטריסט. גע-באָרען אין יאָהר 1879 אין פערעיאַסלאַוו, קיעווער גוב. ביז 10 יאָהר געלערנט אין דער אַרטיגער תלמוד-תורה. אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין דער קיע-ווער האַנדעלסשול. אין יאָהר 1904 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט דעביוטירט מיט אַנַעֿרצעהלונג „דער יתום“ אין „צייטגייסט“, 1906. אין יאָהר 1908 איז ערשינען זיין פאַעמע „ווייבער“ (אַרויסגעגעבען פון ל. פרידמאַן, לאַנדאַן). זיינע ווייטערדיגע ווערק „דער סוד“ (פערלאַג ל. פרידמאַן, לאַנדאַן, 1909).

פריוילעגיע פון דעם פוילישען קעניג יאָ-
האַן סאַביעסקי, וואָס האָט בעשטעטיגט
זיינע רעכט אויף די דאָזיגע איבערזעצונג
אין פוילען אויף 20 יאָהר. דאָך האָט עס
נישט געהאָלפּען, און אין דער אייגענער
צייט כמעט האָט דער בעוואוסטער דרו-
קער יוסף עטיאש בעפאָלמעכטיגט איינעם
יוסף וויצענהויזען, ער זאָל מאַכען פאַר זיין
דרוקעריי אַנְדער איבערזעצונג פון גאַנץ
תנ"ך. דורכדעם האָט פיביש זעהר פיעל
שאַדען געליטען און האָט נישט געקענט
ברענגען די אונטערנעהמונג צו ענדע,
און נאָר אַדאַנק דער מאַטעריעלער הילף
פון צוויי אָנגעזעהענע קריסטען, איז די
אויסגאַבע פּערענדיגט געוואָרען. דער
פּעראומגליקטער אַרויסגעבער זאָגט וועגען
דעם אין זיין הקדמה: „וויא מיר דיזש
ווערק איז אָן קומן אונ' וואָש איך האָב
דר מיט אויש גשטאַנדין ווייש השי"ת וואול
דאָש איך עש אויף צוואַנציג ביגין ניט
קענט דר צילין"... בליצס איבערזעצונג,
וועלכע איז דורכגעזעהן געוואָרען דורך
דעם בעוואוסטען אַמסטערדאַמער גאון ר'
מאיר שטערן, איז ערשיענען אין משך פון
די יאָהרען 1676—1679 (תל"ז—תל"ט) אין
איין גרויסען, שען אַרויסגעגעבענעם באַנד,
געדרוקט אין דער ווייבער טייטש-שריפט,
אַהן דעם העברעאישען טעקסט. אין אָנ-
הויב ספר קומט דעם איבערזעצערס אַ
הקדמה אין העברעאיש, די „הספּמה אונ'
פריוילעגיום פון דען מלך יר"ה אין פּוילן
יאָהנוס דער דריט" אין לאַטייניש און
יודיש, דעם אַרויסגעבערס הקדמה אין יו-
דיש, די הספּמות פון די גאונים ורבנים,
און דאָן אַ לאַנגע יודישע הקדמה פון דעם
איבערזעצער, וועלכע איז זעהר אינטערע-
סאַנט אין קולטור-היסטאָרישער הינזיכט,
וואַרפענדיג אַ שיינ אויף דעם מצב פון דעם
תנ"ך-אונטערריכט אין יענער תקופה: „איז
דאָש ניט אום צו בקלאגן אונ' צו בוויינ,

„דאָקטאָר מאַכאָווער“ און אַנד. שטעהען
שוין אין קינסטלערישען זין העכער פון די
פריהערדיגע, נאָר עס פיהלט זיך אין זיי
אַ פּרעמדער איינפלוס. אין מייזעלס פּער-
לאַג, ניו-יאָרק, ווערט צוגעגרייט צום
אַרויסגעבען בלינקינס אַ באַנד שריפטען.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
נאָטיצען: י. ע. „א רויהער טאלאַנט“, אין זא-
מעלבוך „ליטעראַטור“, I: ס. ק. שנעעפאל,
אין, דאָס נייע לעבען“, V, 1909.

בליץ יקותיאל בן יצחק — דער
אויטאָר פון דער ערשטער פּאָלשע-
דיגער יודישער תנ"ך-איבערזעצונג. גע-
באָרען אין וויטמונד, האָט ער אין דער
צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָהר-
הונדערט זיך בעזעצט אין אַמסטערדאַם,
וואו ער האָט פּערנומען די שטעל פון אַ
קאָרקטאָר אין דער דרוקעריי פון דעם
בעוואוסטען אַרויסגעבער אורי פיביש בן
אהרן הלוי. ער איז געוועזען אַ חשובער
מאַן און אַ גרויסער למדן, וואָס ס'איז אויך
אַרויסצוזעהן פון די הספּמות צו זיין איבער-
זעצונג. בעשלאָסען „איין עשרים וארבע
צו דרוקן אויף טייטש גאַנץ כּפּשוטו פון
פּסוק אונ' ניט דאָרף מדרשים אודר דרשות
רק דען פּסוק כּפּשוטו וואול פּר טייטשט“,
האָט אורי פיביש פּאַרגעשלאָגען בליצען
צו מאַכען די דאָזיגע איבערזעצונג. אָבער
אַזוי ווי אַזאַ אונטערנעהמונג איז געווען
פּערבונדען מיט זעהר גרויסע הוצאות, האָט
פיביש געזוכט צו פּערוואַרענען זיין אויס-
גאַבע פון מעגליכער קאָנקורענץ, און האָט
זיך פּערוואַרגט מיט זעהר פיעל הספּמות און
אזהרות (פון „ועד ארבעה ארצות פּוילין“,
אין יאָהר 1671, און פון די ספרדישע און
אַשכּנזישע רבנישע אויטאָריטעטען אין אַמ-
סטערדאַם, אין יאָהר 1675), וואָס האָבען
פּערבאַטען אַרויסצוגעבען אַנְהענליכע
אויסגאַבע אין משך פון 10 יאָהר. אויסער-
דעם האָט ער אין יאָהר 1677 בעקומען אַ

שניידט זייני יונגי צווייגן אב אונ' בראַכט אים אין לאַנד פון קויף מיין שאַפט" ... „דיא זעליקייט דאש מאַנש איז דער זיך ניט פיריט אין דען ראַט דער ביזוויכטר אויך ניט שטייט אויף דען וועג דער זינדרש אונ' אויף דען זיך פלאַך דער שפעטר זיצט ער ניט: נייעריט ער האט זיין בגעיר אין דיא לערנונג גאטש אונ' ער איביר טראַכט זיין לערנין טאג און נאכט" ... „איין דערוועטיגט לייב פער שמעהט דיא זיים דז האניקש, אבר איין הונגריגש לייב איז אליש ביטרי זיס. גלייך איין פאגיל איז דער פון זיין נעשט פער וואגילט איז, איז איין מאן דער פון זיין פלאַך פער וואגילט איז" ... צום סוף פון דעם ווערק קומען אויך אין יודישער איבערזעצונג די „תועלויות הרל"בג" צו יהושע, שופטים און שמואל. — אויך פאַר די געשיכטע פון דער יודישער שפראַך האָט בליצט תנ"ך-איבער-זעצונג אַ בעדייטענדען אינטערעס. אַזוי, צום ביישפיעל, איז אין איהר שוין פאַר-האַן פיעל מעהר העברעאישע ווערטער, ווי אין די פאַריגע תורה-איבערזעצונגען (זיי קומען שטענדיג איינגעקלאַמערט); עס טרעפען זיך, הגם זעהר זעלטען, אייניגע האָלענדישע ווערטער און אויסדריקען.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 42—47; ג. קאַר-פעלעס, Geschichte der jüdischen Lite- Jüdisch-deut-sche Chrestomatie, 102—106; פירסט, Bibl. Jud., I, 120—121; (זעה היצענ-הווען).

בן-אדיר (פסעוודאָנים) — רוסיש-יודישער פובליציסט. געבאָרען אין יאַהר 1879 אין אַ קליינשטעטעל פון מאָהלע-ווער גוב. ער האָט שטודירט אין אַ רוסי-שער אוניווערזיטעט, אָבער פאַר זיין אָנ-טייל אין דער פאַליטישער בעוועגונג איז ער פון דאָרט אויסגעשלאָסען געוואָרען. אַ גע-

דאָש אונזרי גלערינטי ביז אל הער אונש ניט פער זאָרגט האבין מיט איין עשרים וארבע אין לשון אשכנז אייגינטליך אויש גלייט דען צחצוח פשט, ווארט פער ווארט מלשון הקודש ללשון אשכנז ... חי נפשי הרבה פעמים עצמו מספר האב איך גיהעריט דאש זיא שפרעכץ, וואָרום קאן מן אויש ספרי גוים איין הבנה האבין, אונ' אויש אונזרי ספרים קאן מן קיין בש-לוס פון רידן גיפנדן אונ' די ריד אן זיך זעלבשט זיינן קינדיש ... אלי טויטיש ספרים זיינן אין איר שרייבונג פער מישט מיט אגדות זרות אונ' מדרשים אונ' די מלמדים האבן עש ווייטר דען פורם איבר ליפרט אן אירי תלמידים, דער מקרי דרדקי ווייש ניט וואש דרך פשוטה אונ' דרך דרש איז, דער ווייל ער אויך דען פאַר קערטן אירדר אויז גילערנט גיווארדן" ... דער אַרויסגע-בער פייביש קלאַגט זיך אויך אין דער הקדמה: „איך וויל נאר זאגין פון אַטייל ישראלים דיא דאָ פיל אום גינן מיט ערלים, מן טוט זיא צו צייטן אויש תורה ונביאים וכתובים וואש פראגין, דיא הערין צו גלייך אלש ווען אינין דער בעל חלום מעכט וואש זאגין" ... אַ בעגריף וועגען בליצט איבער-זעצונג קענען געבען פאַלגענדע אויסזאגען: „אונ' ער הוב אן זיין בייא שפיל אונ' שפראַך עש רידט בלעם דער זון בעור, עש זאָגט דער מאן דעם דיא אויגן גיעפנט זיין, עש זאָגט דער דא העריט געטליכי ריד דער דען אלמעכטיגן שיין זיכט, דיא אויגן ווערדן געפנט אליש ער נידר פאַלט. וויא פיינ זיין דייני היטן יעקב אונ' דייני וואוננג ישראל: גלייך ווי זיך דיא בעכי אויז שפרייטן וויא דיא גערטן אן דען וואשרן" ... „דער אדליר דער גרוש וואר פון פליגל לאַנג פון גלידער פיל פון פעדרן דער פילערלייא פארבן האט דער קאם אויף דען לבנון אונ' ער נאם דען עבירשטן צווייג דעש טענין בויםיל ער

בן-חיים — זעה י. יא שונסקי.
בנימין בן דוד בון קריילס-
היים — דער אויטאָר פון אַ געריימטער
„מעשה מהומה“, אין העברעאיש און יו-
דיש (בעשרייבונג פון אַנ'אומגליק אין
דער ווייבערשוהל אין מעץ דעם 2-טען
טאָג שבועות, 1715, ווען ס'זענען געהרגעט
געוואָרען 60 פרויען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 356.

בנימין וואָלף בן צבי-הירש —
יודישער מחבר. האָט געלעבט אין דער
ערשטער העלפט פון דעם XVIII יאָהר-
הונדערט אין דייטשלאַנד. ער איז געווען
דער אויטאָר פון „ספר החשק“ אַ זאַמ-
לונג מעדיצינישע רעצעפטען אויף יודיש
(האַנוי, 1726).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענז. III,

36: וואָלף, Bibl. Hebr., IV, 797.

בנימין בן עזריאל — דער אוי-
טאָר פון אַ פּאָלשטענדיגער האַנדשריפט-
ליכער סדור-איבערזעצונג; דער כתב-יד
געהערט צום יאָהר 1535 און געפינט זיך
אין דער קאָלעקציע פון רד"א. — נאָך
אַנ'עלטערע יודישע איבערזעצונג פון די
תפלות, וואָס שטאַמט פון דעם XV יאָהר-
הונדערט, געפינט זיך אַלס כתב-יד אין
וואַטיקאַן.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת

יהודית-אשכנזית וספרותה, 54—55; בן-יעקב,
666.

בן-יעקב יצחק-אייזיק — ביב-
ליאָגראַף און שריפטשטעלער. געבאָרען
אין יאָהר 1801 אין ראַמנאָלאַ, ווילנער
גוב., געשטאָרבן אין יאָהר 1863 אין
ווילנאָ. אין זיין וויכטיגסטען ווערק, דעם
ביליאָגראַפישען לעקסיקאָן „אוצר הספרים“
(אַרויסגעגעבען פון זיין זוהן יעקב אין
ווילנאָ, 1880), ווערען געבראַכט כמעט
אַלע יודישע ווערק, די געדרוקטע (ביז
1863), ווי אויך די כתב-ידען.

וויסע צייט האָט ער אויך שטודירט אין
דער פאַריזער סאָרבאָנע, ער האָט אָבער
דאָס שטודיום דאָרט נישט געענדיגט.
ער איז געוועזן איינער פון די גרינדער
פון דער נאַציאָנאַל-ראַדיקאַלער גרופע
„Возрождение“ און האָט גענומען אַ
נאָעהנטען אַנטייל אין דער „פּאָלקסטי-
מע“; ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין
אַנדערע יודישע צייטשריפטען און זאַמעל-
ביכער און איז געווען איינער פון די
נעהענטסטע מיטאַרבייטער פון דער מאַ-
נאַסטשריפט „וואוהין“. בעזונדער איז
אַרויסגעגעבען זיין אַרטיקעל „שטאַרקע
ווערטער — שוואַכע געדאַנקען“ (פערלאַג
„קאַמפף“, ווילנא, 1906).

בן-אליעזר — דער פסעוודאָנים
פון דעם יודיש-העברעאישען שריפטשטע-
לער משה גלעמבאָצקי. געבאָרען
אין שטוצין, ווילנער גוב., אין יאָהר
1882. זיין ליטעראַרישע אַרבייט אין יו-
דיש האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם יוד“
מיט אַ רייה ערצעהלונגען פון קליינ-
שטעדטעלדיגע לעבען, אונטערן פסעו-
דאָנים מ. לאַזאַרעו. אין יאָהר 1906 איז
ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז גע-
וועזן פאַקטישער רעדאַקטאָר פון דער
ציוניסטישער וואַכענשריפט „דאָס יודישע
פּאָלק“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט
אין דער מאַנאַסטשריפט „די צוקונפט“,
און האָט דאָרט פּערעפּענטליכט אַ רייה
קריטישע אַרטיקלען און ערצעהלונגען,
אונטערגעשריבען פון מ. לאַזאַרסאָן. צו-
ריקגעקומען קיין רוסלאַנד, האָט ער אָב-
געדרוקט אַ רייה בילדער פון אַמעריקאַ-
ניש-יודישען לעבען אין דער ריגאַזער „יו-
דישער שטימע“ און אין „פריינד“. ער האָט
זיך אויך בעטייליגט אין אייניגע אַנדערע
יודישע אויסגאַבען, ווי „אונזער לעבען“,
„די יודישע וואָך“ א. א. וו.

בן-אריה י. ו. — זעה קרייער י. ו.

ערשטע נאכט חנכה", אָדעס, 1904), אין II — „בער דער שוטטער". ער האָט זיך אויך שפעטער געדרוקט אין פּערשידענע יודישע אויסגאַבען, איבערהויפּט אָבער אין „דעם פּריינד", וואו עס זענען אויך ערשינען זיינע לעצטערע ווערק — „אַנאַכט אין אַ קליינשטעדטעל" (1909) און „אין פּאָדריאַד" (1911). בן-עמי'ס בילדער און ערצהלונגען פון דער אַלטער פּאַטריאַר-כאַלער יודישער וועלט און איהרע מענשען זענען דורכגעדרונגען מיט טיעפער ליבע, וויילען, האַרציגען אומעט און לירישען, אָפטמאַל זאָגאַר סענטימענטאַלען געפיהל. אין 1912 האָט מען געפיערט דאָס יובילע-אום פון זיין 30-יעהריגער ליטעראַרי-שער טעטיגקייט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס.ענצ. IV, 142 — 143; די יודישע פרעסע פאַר יאָנאַר 1912.

בנציון בענערדיקט — אַרצט און יודישער מיסיאָנער. געבאָרען אין יאָהר 1839 אין גאַרנאַסטאַיפּאָליע, קיעווער גוב. פערבראַכט אייניגע יאָהר אין רומעניען, האָט ער אין יאָהר 1863 זיך געטויפט אין בערלין און דאָן שטודירט מעדיצין אין דער ווירצבורגער אוניווערזיטעט. שפע-טער איז ער געווען טעטיג אַלס מיסיאָנער און פּראַקטיצירענדער אַרצט אין רומעניע-יען, אָדעס און לאַנדאָן. אין 1886 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין קאָנסטאַנטינאַ-פּאָל, אין אייניגע יאָהר אַרום — אין די פּעראייניגטע שטאַטען. אויסער אייניגע ווערק אין העברעאיש, האָט ער איבער-זעצט אויף יודיש דאָס ווערק פון י. ה. אינגראַהאַם „Prime of the house of David" (ערשינען אין אָדעס אין 1883 — 1886 אונטערן נאָמען „תּפּארת ישראל") און סילויוס פּעליקאָס דראַמע „Ester d'Engedi", וועלכע איז גע-שפּיעלט געוואָרען אין די ניו-יאָרקער יו-

בן-עמי — דער פּסעוודאָנים פון דעם רוסיש-יודישען שריפטשטעלער מ. ראַבינאָוויטש. געבאָרען אין ווערמאָוו-קאַפּאָדאָלער גוב., אין אַ פרומער יחוס-פּאַמיליע. דער פּאָ-טער איז איהם פריה אַוועקגעשטאַרבען, און ער איז זיך יונגעהייר זעהר פיעל אויסגעשטאַ-נען. אַלס נייעהריג יונגעל, געפיענע-דיג זיך ביי זיינעם אַ קרוב אַ קרעטש-מער (נישט ווייט פון אַקערמאַן), האָט ער געמוזט בעדיענען ביים שענקטישעל. דער-נאָך, אָבעלערנט צוויי יאָהר אין אַנאָדע-סער ישיבה, איז ער, אויפ'ן פּערלאַנג פון זיינע קרובים, אַנגעקומען אין אַ האַלץ-געשעפט אין אַקערמאַן; שפעטער האָט ער געדיענט אין אַ געוועלבעל. נאָר אַדאַנק זיין שטאַרקען חשק צו בילדונג, איז איהם ענדליך געלונגען אַריינצוטורעטען אין גימ-נאַזיום. אַלס סטודענט פון דער אָדעסער אוניווערזיטעט האָט ער אין דעם פּאַגראָם-יאָהר 1881 שטאַרק אַגטירט פאַר דער גרינדונג פון יודישע זעלבסט-שוך-פּעראַיי-נען. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין גענאָף, וואו ער האָט שוין פריהער געלעבט אייניגע יאָהר (פון 1882 ביז 1887). בן-עמי האָט מעהרסטענטיילס געשריבען אויף רוסיש, און זיינע רוסישע, מיט האַרץ און טעמפּעראַמענט געשריבענע אַרטיקלען האָבען פיעל מיטגעהאָפּען צו דער אויפּוואַכונג פון דעם נאַציאָנאַ-לען בעוואוסטזיין ביי דער יודישער אינ-טעליגענץ. זיינע ערשטע יודישע זאַכען זענען ערשינען אין שלום-עליכמס „יו-דישער פּאָלקסביבליאָטעק": (אין I באַנד — „די קינדערשע יאָהרען" (בעזונדער אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „די

דישע טעאטערס אונטערן נאָמען „דער פּאָלשער פּהן-גדול“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענצ. III, 42.

בן-פורת — זעה בוקאנסקי. בן-ציון ש. — זעה נוטמאן שטח האטער.

ב—סקי ב. — פובליציסט. האָט גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער אַרבייטערצייטונג „דער וועקער“ (שפעטער „פּאָלקס-צייטונג“), אין פּערשיידענע אויס-גאַבען פון פּערלאַג „די וועלט“ א. אַז. וו. בעזונדער איז צו דערמאָהנען זיינע אַרטיקלען וועגען „די יודישע פּאָלקסשול“ (אין זאַמעלבוך „די נייע צייט“, I) און וועגען „נאַציאָנאַלער ערציהונג“ (אין זאַמעלבוך „צייט-פּראַגען“, II).

בער-דמיון — דער פּסעוודאָנים פון דעם יודיש-רוסישען קריטיקער און פּובליציסט נחום שטיף. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין ראָוונאַ, וואָלינער גוב. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט יודישע למודים — העברעאיש, תנ"ך און גמרא; דאָן האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג, דורכגעמאַכט די אַרטיגע רעאַלשול און אייניגע יאָהר שטודירט אין דעם קיעווער פּאָליטעכני-קום, פון וואָנען ער האָט אין 1903 גע-מוזט אַרויסטרעטען צוליעב אונגאַרהענגי-גע סבות. שפעטער האָט ער אַ געוויסע צייט געוואוינט אין דער שוויץ. זיין לי-טעראַרישע אַרבייט האָט בעל-דמיון אָנגעהויבען אין 1905 אין דער ציוניסטי-שער „Еврейская Жизнь“ מיט אַ פּאַר קריטיש-פּובליציסטישע אַרטיקלען, אונ-טערגעשריבען פון „Мечтатель“. אונטער דעמועלבען פּסעוודאָנים האָט ער אין די יאָהרען 1908—1909 פּערעפּענטליכט אין דעם „Развѣтъ“ אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען, מיסטענס וועגען יודישע שריפט-

שטעלער. יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אין יאָהר 1907 אין דער „פּאָלקס-שטימע“ אונטער די פּסעוודאָנים „נשף“ און בעל-דמיון. שפעטער, וואוינענדיג אין פעטערסבורג האָט ער זיך בעטייליגט אין „פּריינד“ מיט אַרייה אַרטיקלען אויף ליטעראַרישע און קולטורגעזעלשאַפטליכע טעמעס. אייניגע זיינע אַרטיקלען זענען אויך ערשינען אין „דאָס נייע לעבען“, „היינט“ און אַנדערע אויסגאַבען. זיינע קריטישע אָבשעצונגען פון מאָריס ראָזענ-פעלד און אברהם רייזען (אין „דאָס נייע לעבען“, 1910, V, VI, VII) האָבען אין זייער צייט אַרויסגערופּען אַ שאַרפען ענטפּער פון ה. ד. נאָמבערג (אין „פּריינד“, יולי, 1910).

בער-מחשבות — זעה עליא-שעוו איסידאָר.

בעלענקי הירש-שמריהו — יו-דיש-רוסישער זשורנאַליסט און פּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין וויטעבסקער גוב., געשטאָרבען אין יאָהר 1905 אין פעטערבורג. ער האָט זיך בעטייליגט אין דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“, „פרויען-וועלט“, „יוד“ און אויך אין „דער יודי-שער ענציקלאָפּעדיע“, פון וועלכער ס'איז אַרויס בלויז 4 העפּטען (אין דעם פעטער-בורגער פּערלאַג „ליכט“, 1904).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 163.

בערגמאן מרדכי-שמואל — דער אויטאָר פון אַ פּאָלשטענדיגער יודישער תנ"ך-איבערזעצונג, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1904. די דאָזיגע אי-בערזעצונג איז אפילו זעהר ווייט פון פּאָלקאָמענהייט, דאָך איז זי געמאַכט אין אַ גאַנץ ריינער פּאָלקסטימליכער שפּראַך און קען גערעכענט ווערען פאַר די בע-סערע צווישען די בעקאַנטע יודישע תנ"ך-איבערזעצונגען.

ערצעהלונגען אויף יודיש, געשריבען אין אַ אייגענארטיג-פּאָלקסטימליכען סטיל, וואָס צייכענט זיך אויס מיט זיין נאַאיווער איינפאַכקייט און נישט-געקינצעלטקייט, זענען צוויייהט איבער פּערשיידענע יודישע אויסגאַבען, ווי „דער יוד“, „די יודישע פּאָלקסצייטונג“, „דאָס יודישע וואָרט“, „דער פּריינד“, „דאָס יודישע וואָכענבלאַט“ א. אַנד. ער האָט אויך אַרויס-געגעבען אַ סעריע בעזונדערע „קליינע ביכלעך“ פאַרן פּאָלק (וואַרשוי, 1903). אַחוץ דעם האָט ער פּיעל געשריבען ווע-גען דער שפּראַכפּראַגע (אַ רייה אַרטיקלען אין דעם רוסיש-יודישען וואָכענבלאַט „Хроника Восхода“, אין א. רייזענס „יודישען וואָרט“; זעה אויך זיין העברע-אישע זאַמלונג „בשירה ובלשון“). זיין בע-ציהונג צו דער יודישער שפּראַך, וועלכע ער האָלט פאַר „דעם וויכטיגסטען באַנד, וואָס קען צונויפּבינדען די תּפּוצות הגולה“, איז דורכגעדרונגען מיט אַ גע-פיהל פון סימפּאַטיע, האָט ער האָלט נישט יודיש פאַר אַ ליטעראַטור-שפּראַך, וואָס קאָן זיך פּריי ענטוויקלען. אין יאָהר 1911 איז די פּערלאַנגעוועלשאַפט „ליטעראַטור“ צוגעטרעטען אַרויסצוגעבען אַ פּאָלשטענדיגע זאַמלונג פון בערדי-טשעווסקיס „יודישע כתּבים“ אין 3 בענד, וואו עס קומען אַריין בעלעטריסטישע ווערק, פּובליציסטיק און אַרטיקלען ווע-גען יודיש, יודישע ליטעראַטור און יודישע שריפטשטעלער. דערווייל זענען אַרויס די ערשטע צוויי בענד: „פון אַמאָל און היינט“ און „אומעטיגעס און הייטערעס“.

ביבליאָגראַפּיע: יוד. רוסי. עני. IV; הלל צייטליך, די ספרים פון דער פּאָלקס-נשמה, אין „מאָמענט“, 1912; בעל מחשבות, אין „פּריינד“, 1912, ביילאגע XV.

בערדיטשעווער לוי יצחק — זעה לוי יצחק בערדיטשעווער.

בערגעלסאָן דוד — בעלעטריסט. געבאַרען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָה-רען אין אַ שטעטעל פון קיעווער גוב. האָט דעביוטירט אין יאָהר 1909 מיט אַ גרויסער ערצעהלונג פון סוחרישען לעבען „אַרום וואָקזאַל“ (פּערלאַנג „פּראָגרעס“), וואָס האָט אַרויסגערופען בעגייסטערטע אַרטיק-לען אין דער פּרעסע און אַוועקגעשטעלט דעם יונגען אויטאָר אין איין שורה מיט די טאַלענטפולסטע יונגע יודישע שריפט-שטעלער, אַדאַנק איהר אייגענאַרטיגער פאַרם און שטימונג. אַחוץ דעם האָט ער פּערעפּענטליכט די ערצעהלונגען „דער טוביער“ (אין גאַרעליקס „יודישען אַלמאַ-נאַך“), „וואָווע בורגעס“ (אין דער זאַמלונג „פון צייט צו צייט“, קיעוו) און אַנד. איצט דרוקט זיך אַ גרויסער ראָמאַן בערגעלסאָנס „נאָך אַלעמען“, וואָס וועט ערשיינען אין דעם ווילנער פּערלאַנג פון ב. קלעצקין.

ביבליאָגראַפּיע: ש. ניגער, אַ נייער, אין „פּריינד“, 1909; נחמן מיוועל, בעמערקונ-גען פון אַ לעווער, אין „יודישען אַלמאַנאַך“, אָ. אין „לעבען און וויסענשאַפט“, 1909, V.

בערדיטשעווסקי מיכה יוסף — ביריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער. געבאַרען אין יאָהר 1865 אין בערשאַד, פּאָדאָליען, אין דער פּאַמיליע פון אַ חסידישען רב. האָט בעקומען אַ טראַדיצ-יאַנעלע יודישע ערציהונג, דערנאָך גע-לערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה, וואו ער האָט זיך פּיעל אָפּגעגעבען מיט זעלבסטבילדונג. שפּעטער האָט ער שטו-דירט אין דער ברעסלוינער אוניווערזיטעט. געענדיגט זי, — מיט'ן טיטעל דאָקטאָר, האָט ער זיך אָפּגעגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור. — בערדיטשעווסקי, איינער פון די אַריגינעלסטע און טיעפּסטע מאַ-דערנע העברעאישע שרייבער, פּערנעהמט אויך אַ בעדייטענדען פּלאַץ אין דער יו-דישער ליטעראַטור. זיינע מעשיות און

געארדענט אין פראנקפורט-אויפ'ן-מאין יודישע פארשטעלונגען פאר'ן פאלק, וואו מען האט אויפגעפיהרט זיין טעאטער-שטיק „מכירת יוסף“. שודט דערצעהלט אין זיינע „Jüdische Merkwürdigkeiten“, בוך VI, קאפ. 35, אז דאס „מכירת יוסף“ איז געשפיעלט געווארען אין דער וואוינונג פון לייב ווארמס דורך ישיבה-בחורים פון האמבורג און פראג, מיט אויסערגעווענהליכע דעקאראציעס, מאשינעריען און אנדערע עפעקטען. די פארשטעלונגען האבען געהאט זעהר גרויס ערפאלג ביים פובליקום, צווישען וועל-כען ס'זענען אויך געווען קריסטליכע צו-שויער. בערמאנען רופט שודט „אבערדי-רעקטאר פון טעאטער“. ער האלט איהם אויך פאר'ן פערפאסער פון „מכירת יוסף“, וועלכעס ער ברענגט אין זיין דערמאנה-טען ווערק, נאך דער אויסגאבע פון יאהר 1713 (געדרוקט ביי יאהאן קעלנער אין פראנקפורט-אויפ'ן-מאין). שודט דערמאנהנט נאך א'עלטערע אויסגאבע פון „מכירת יוסף“, ארויסגעגעבען אויך אין פראנק-פורט פון לייב גינזבורג. — בערמאנס „מכירת יוסף“, געשריבען אין גראמען, שטעהט לויט איהר טאן און האנדלונג גאנץ נאָהענט צו די דייטשע לוסטשפיעלען. אַלס איינע פון די פאָפולערסטע פיעסען פון דעם יודישען פאלקסטעאטער, איז זי נאך אין דער צווייטער העלפט פון XIX יאהרהונדערט געשפיעלט געווארען אין פערשיידענע שטעט פון דעם יודישען תחום. דינעוואן גיט אין זיין ראַמאָן „הער-שעלע“ זעהר אַ אינטערעסאַנטע בעשריי-בונג פון אַ פאַרשטעלונג פון „מכירת יוסף“. עס זענען דאָ זעהר פיעל וואַרי-אַנטען פון „מכירת יוסף“, וואָס געהען אַרום צווישען פאלק אַלס ברוכשטיקער פון פורים-שפיעלען. אין דער נייערער צייט האָט אליקום צונער (זעה) אַרויס-

בערמאָלדי (פסעוודאָנים) —
פובליציסט. געבאָרען אין יאהר 1881 אין קיעוו. געענדיגט אַ מיטעלשול אין ריגאַ, איז ער פאַר אַ פּאָליטישע אַרויסטרעטונג אויסגעשלאָסען געוואָרען אין יאהר 1901 פון ריגאַער פּאָליטעכניקום. אין 1903 האָט ער צוזאַמען מיט דר. נ. סירקין געגרינדעט אין בערלין די ראַדיקאַל-ציוניסטישע גרופע „חרות“, וועלכע האָט אַרויסגעגעבען „דעם המון“. אויפ'ן שטוטגארטער סאַציאַליסטען-קאָנגרעס (1907) האָט ער פּערטיידיגט פאַר'ן אינטערנאַציאָנאַלען ביוראָ דעם „פּראָלעטאַרישען טעריטאָריאַליזם“. אין יאהר 1908 האָט ער בעזוכט ניו-יאָרק אַלס מיטגליד פון אַ טעריטאָריאַליסטישער קאָ-מיסיע וועגען עמיגראַציאָנס-אַנגעלעגע-הייטען. זיין ליטעראַרישע אַרבייט איז ענג פּערבונדען מיט זיין דעמאָקראַטישער כלל-טועריי. זיינע אַרטיקלען, מייסטענס געשריבען אַפּאָריסטיש און מיט פיעל טעמפּעראַמענט, זענען ערשינען אין די פּערשידענסטע ראַדיקאַל-טעריטאָריאַליס-טישע צייטשריפטען. ער האָט געשריבען אויך פיעל וועגען עמיגראַציאָנס-פּראָגען אין דער אייראָפּעאישער און אַמעריקאַני-שער יודישער פּרעסע. 1908—1911 איז ער געווען מיטאַרבייטער פון דעם „פריינד“ בערליאַנד מלכּה — די פּערפאַ-סערין פון אַ מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „דיא גליקליכע מוטער“ — דיא געזונדהייט אין צייט פון שוואַנג-געראַפּט צוא פּערהיטען, — ווילנא, (1827).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 98.

בערמאָן יששכר פון לימבורג —
אַרגאַניזאַטאָר פון יודישען פּאָלקס-טעאַ-טער אין דייטשלאַנד און וואַהרשיינליכער מחבר פון דעם פורים-שפיעל „מכירת יוסף“. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאהרהונדערט אין פרידבערג. אין יאהר 1708 האָט ער איינ-

שפראכען, פלעגט מאַכען צוליעב דעם אָפּטע רייזען קיין אויסלאַנד, איז געשטאַ-
 נען אין פּערקעהר מיט די בעדייטענדסטע
 אייראָפּעאישע עטנאָגראַפּען; זיין פּאַל-
 קלאָר-ביבליאָטעק, וואָס ער האָט פּאַר'ן
 טויט אָבגעשריבען דער קראַקויער אַקאָ-
 דעמיע פּאַר וויסענשאַפטען, האָט זיך גע-
 רעכענט פּאַר די רייכסטע אין דער זועלט
 (ביז 7000 בילכער און מאַנוסקריפטען; קאָ-
 טאַלאַג פון יאָהר 1900). דאָס הויפטווערק
 פון זיין לעבען איז אָבער געווען די גראַנד-
 יעזע, פּאַר דעם יודישען פּאָלקלאָר עפּאָ-
 כע-מאַכענדע אויסגאַבע פון „יודישע
 שפּריכווערטער און רעדענסאַרטען“, וואָס
 ער האָט אין אַ משך פון 35 יאָהר מיט
 דער גרעסטער ליעבע און איבערגעבענ-
 קייט געזאַמעלט אין רוסלאַנד, פּוילען
 (מייסטענטיילס) און גאַליציען. אין דעם
 גרויסען, פּראַכטפול אַרויסגעגעבענעם (אין
 לייפּציג, 1908), „דעם יודישען פּאָלק גע-
 ווידמעטען“ באַנד געהען אַריין 3993
 שפּריכווערטער און רעדענסאַרטען (אַ טייל
 פון זיי פּערעפּענטליכט אין ספּעקטאַרס
 „הויזפּריינד“, 1889; אין דעמזעלבען
 יאָהר אויך ערשינען אין פּוילישער אי-
 בערוועזונג אין זשורנאַל „Wisła“, גע-
 אָרדענט אונטער שלאָגווערטער, פּערזע-
 הען מיט פּיעל אָנמערקונגען אין טעקסט
 און מיט אַ אינדעקס פון די העברעאישע
 ווערטער אין סוף פון דעם ווערק. אין
 דער לייפּציגער אויסגאַבע קומט דער יו-
 דישער טעקסט פּאַראַלעל מיט אַ לאַטייני-
 שער טראַנסקריפּציע. אַ פּאָלקסאָיאַסגאַבע
 בלויז אין יודישער שריפט איז ערשינען
 פון דער רעדאַקציע „אונזער לעבען“,
 1908, און שפּעטער איבערגעדרוקט פון
 פּערלאַג „צענטראַל“ (1912). אַלס הוספה
 צו יענער גרויסער זאַמלונג האָט בערנ-
 שטיין פּערעפּענטליכט (1908) אין אַ בע-
 גרענצטער צאָהל עקזעמפּלאַרען אַ קאָ-

געגעבען אַ נייע בעאַרבייטונג פון „מכירת
 יוסף“.

ביבליאָגראַפּיע: נח פּויליצקי, אין
 „מעאַטרוועלט“, 1909, VI—VII; שמיני-
 שניידער, אין Serapeum, 1848, № 23,
 146; דערוועלער, פּוים אונד פּאַראַדיע, אין
 Monatschr. für Gesch. und Wiss.
 Das deutsche, 1903, 88; אַזע-לאַלעמאַנט,
 III, Gaunertum, 491—511; בן-יעקב,
 326; יוד. רוס. עני. IV, 282.

בערנפעלד שמעון דר. — העב-
 רעאישער שריפטשטעלער, היסטאָריקער
 און פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860
 אין סטאַניסלוי, גאַליציען. האָט אויך
 מיטגעאַרבייט אַלס פּובליציסט אין איניגע
 יודישע צייטשריפטען, בעזונדערס אין
 „דעם יוד“ און „דעם יודישען פּאָלק“.
 אויסערדעם איז בעקאַנט אויף יודיש זיין
 מאַנאָגראַפּיע וועגען שפּינאָזען (געדרוקט
 אין „דעם פּריינד“, 1904) און אַ פּאַר
 היסטאָרישע אַרטיקלען אין זשורנאַל „דאָס
 לעבען“ (1905).

בערנשטיין איגנאץ (יבחק) —
 בעוואוסטער ביבליאָפּיל און פּאָלקאַריסט.

געבאָרען אין יאָהר
 1836 אין וויניאַ,
 פּאָדאָליען, אין דער
 פּאַמיליע פון אַ ריי-
 כען באַנקיר, גע-
 שטאַרבען אין יאָהר
 1909 אין בריסעל.
 זייט 1856 האָט ער

געוואוינט אין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך
 גערעכענט פאַר איינעם פון די אָנגעזע-
 הענסטע יודישע גבירים און פּילאַטראַפּען.
 זיינע גרויסע געלד-מיטלען האָבען איהם
 געגעבען די מעגליכקייט כמעט דאָס גאַנ-
 צע לעבען זיינס צו ווידמען דעו עט-
 נאָגראַפּיע; ער האָט געזאַמעלט די ווערק
 איבער פּאָלקלאָר אין די פּערשיידענסטע

לעקציע פון 227 יודישע שפריכווערטער איבער *Erotica et Rustica*, וואָס האָט אַ עטנאָגראַפֿישען אינטערעס. — בערנ-שטיין איז געוועזען איינער פון די גרינדער פון דער וואַרשויער סינאָגאָג-ביבליאָטעק, וואו ס'געפינען זיך אויך אייניגע זעלטענע יודישע ווערק.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רוס. ענינ. IV, 230—229 ש. אַנ-סקי, אין „*Пережитое*“, I, (א רעצענזיע איבער בערנשטיינס „יודישע שפריכווערטער און רעדענסאָרטען“).

בערנשטיין הירש — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1846 אין וולאַדיסלאָוואָוו, סובאַלקער גוב. אין יאָהר 1870 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט געגרינדעט די ערשטע יודישע צייטשריפט אין אַמע-ריקאַ „די פּאָסט“, וועלכע האָט עקזיס-טירט אַ קורצע צייט, און די העברעאישע צייטונג „הצופה בארץ החדשה“, וואָס איז אַרויס ביז 1876.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענינ. ענינ. III, 99.

בערנשטיין שרום — איינער פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּאָלקסדיכטער אין רוסלאַנד. געבאָרען אין קאַמעניץ-פּאָדאָלסק אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָרהונדערט, געשטאָרבען אין די זיבעציגער אָדער אַכציגער יאָהרען. אין יאָהר 1869 האָט ער פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג ליעדער אונטערן טיטעל „מאַגאַ-זין פון יודישע ליעדער פאַר דעם יודישען פּאָלק“ (זשיטאַמיר, תרכ”ט; אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען). מיט אַ „הסכמה“ פון זיין פריינד מיכל גאַרדאָן, וואו דער לעצטער ערקלערט דעם אונטערשייד אין דער שאַפונג פון די ביידע פּאָלקסדיכטער. בערענשטיין, האָטש ער האָט אויך געשרי-בען אַ פּאַר ליעדער געגען די *המדישע*

רביים, איז דאָך אין גרעסטען טייל פון זיינע ליעדער נישט אויסען צו פּראָפּאַ-גאַנדירען די אידעען פון דער השפּלה. אַזוי ווי זיין צייט-חבר גאַרדאָן; זיינע געדיכטען זענען דורכגעדרונגען מיט אַ גע-פיהל פון רחמנות צו זיינע ברידער, וועל-כע ער פּרובט צו טרייסטען. אייניגע פון זיינע ליעדער ווייזען אַרויס זיין בעקאַנט-שאַפט מיט דער דייטשער ליטעראַטור; אַזוי, צום ביישפּיעל, איז זיין זעהר פּאָפּולער ליעד „די פּאַלשע האַפּנונג“ געשריבען אינ'ם גייסט פון שיללערס „*Die Hoff- nung*“, זיינע אַנדערע ליעדער, אַחוץ די ריין בדהנישע, האָבען אין זיך אַנ'אַבקאַנג פון דער יודישער פּאָלקספּאַעזיע (צום ביי-שפּיעל „דאָס וויעגעלע“). בערענשטיין איז אין זיין צייט געוועזען זעהר פּאָפּולער, דערהויפּט אין דרום-רוסלאַנד און וואָלין, וואו זיינע ליעדער זענען געוועזען אונגע-הייער פּערשפּרייט און פּלעגען געזונגען ווערען אַזוי ווי פּאָלקסליעדער. דערזעלבער בערענשטיין איז וואַהרשיינליך אויך דער פּערפּאַסער פון דער פּיעסע „ר' יאחזע דל גאה“ (אַ קאָמעדיע מיט אַ ראָמאַן אין פינף אַקטען; קישינעוו, 1884).

ביבליאָגראַפֿיע: ל. וויענער, *Yid- dish Literature*, 83—82, 85—88.

בערקאוויטש יצחק דוב — העב-רעאיש-יודישער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין טלוצק, מינסקער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעל-יו-דישע ערציהונג און געלערנט תלמוד; אַ בעזונדערס שטאַר-קען איינדרוק אויף זיין יונגעלשע פּאַנטאַזיע פּלעגט מאַכען די מעשיות און לעגענדען, וואָס זענען

בערשאדסקי י. — דער פסעוו-
דאָנים פון דעם העברעאיש-יודישען שריפט-
שטעלער ישעיהו דאָ מאַשעוויצקי.

נעבאָרען דעם 14-
טען אָקטאָבער 1871
אין אַ דאָרף ביי ניי-
מוש, גראָדנער גוב.,
ביי רייכע עלטערן,
געשטאָרבען דעם
26-סטען פעברואַר
1908 אין וואַרשוי.

ערצויגן געוואָרען אין דער היים; שפע-
טער געלערנט ביים ראָסער רב און דע-
רעטשינער רב. אין יאָהר 1887 האָט ער
זיך בעזעצט אין ביאָליסטאָק, וואו ער
האָט זיך בעשעפטיגט מיט העברעאישע
לעקציעס. אין יאָהר 1896 האָט ער אַ גע-
וויסע צייט געדינט אין אַ באַנק אין באַ-
קו. אין 1899 איז ערשיענען זיין ערש-
טער ראָמאַן „באין מטרה“, און דאָן אַ
ראָמאַן „נגד הורם“, „טוסים וצללים“ און
אַ רייה סקיצען אין פערשידענע העברע-
אישע צייטשריפטען. אין יאָהר 1903 האָט
ער פערעפנטליכט זיין ערשטע סקיצע
אין יודיש און זייט דאָן זיך געדרוקט אין
„פריינד“, „צייט“ און אַנד. אין דער
לעצטער צייטונג האָט ער אויך געשריבען
פובליציסטישע אַרטיקלען. די לעצטע צוויי
יאָהר פון זיין לעבען האָט ער געשריבען
כמעט אויסשליסליך יודיש (אין דער
„פאָלקשטימע“, „נייעס וועג“, „דעם יו-
דישען פאָלק“, „פריינד“, אין די זאַמעל-
ביכער „די וועלט“, א. א. וו.), נאָר זיינע
יודישע ווערק (ביז אויף 20 דרוקבויען)
זענען נאָך נישט ערשיענען אין אַ בעזונדער
אויסגאַבע (זיי ווערען צוגעגרייט צום אַרויס-
געבען אין דעם פערלאַג „ליטעראַטור“).

ביבליאָגראַפיע: „ליטעראַישע מאַ-
נאַטשריפטען“, 1908, II, די יודישע פרעסע
פאַר מערץ, 1908.

צווייטה אין דער אַלטער העברעאישער
ליטעראַטור. שפעטער האָט ער זיך אָנגע-
הויבען צו בעשעפטיגען מיט שטונדען גע-
בען און זעלבסטבילדונג. בעזעצט זיך אין
לאָדז, האָט ער אין יאָהר 1903 אָנגעהוי-
בען זיין ליטעראַישע קאַריערע מיט איי-
ניגע ערצהלהונגען אין „הצפה“. אין דעם-
זעלבען יאָהר האָט ער בעקומען די ערשטע
פרעמיע אין דעם ליטעראַישען קאָנקורס
פון „הצפה“ פאַר זיין ערצהלהונג „משה-
קעלע חזיר“. זייט דאָמאָלס האָט ער זיך
אינגאַנצען אָפגעגעבען דער ליטעראַטור.
אין יאָהר 1905 איז ער אַוועקגעפאָהרען
צו זיינע עלטערן קיין ניו-יאָרק; ער איז
דאָרט אָבער נישט לאַנג פערבליבען, און
צוזאַמען מיט זיין שוועהר שלום-עליכס
האָט ער זיך אומגעקעהרט קיין אייראָפּאַ.
בערקאָוויטשעס ערצהלהונגען (צוזאַמען-
גענומען אין אַ באַנד „געזאַמעלטע שריפ-
טען“, פערלאַג „השחר“, וואַרשוי, 1910),
געשריבען אין יודיש און אין העברעאיש,
אין אַנאָבעקטיווען רעאַליסטישען טאָן און
ערטערווייז דורכגעדרונגען מיט אַנאָמע-
טיגען ווייכען הומאָר, צייגען זיין פיין אויג
און די טיעפיקייט פון זיין פסיכאָלאָגישען
אַנאַליז. אַממייסטען ווערט ביי איהם גע-
שילדערט די גייסטיגע דראַמע פון מען-
שען, וואָס זענען אַרויסגעריסען פון זייער
סביבה און זענען נישט ביכולת צוצופאַסען
זיך צו די נייע פרעמדע בעדינגונגען (צום
ביישפיעל, די ערצהלהונג „אוגערקעס“;
פאַרהאַן אויך אַ בעזונדערע אויסגאַבע).
אייניגע בערקאָוויטשעס ערצהלהונגען זע-
נען איבערזעצט אין פערשיידענע שפּראַ-
כען. ער איז אויך בעקאַנט אַלס אויטאָר פון
די אויסגעצייכענטע העברעאישע בעאַרביי-
טונגען פון שלום עליכס ווערק.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. IV,
243—244; בעל-מחשבות, אין „פריינד“, 1910;
ש. ניגער, אין דער „צוקונפט“, 1909.

גער, פון א בעל-העגלה א. א. א. (ו.ו.) און הויבען זיך פמעט אלע אן מיט איין נוסח: „איך נעבעך בידע פאסטוך“, „איך נעבעך שינדעל-שלעגער“, „איך פּינסטערער בעל-העגלה“, „איך נעבעך זינדיגער מלמד“ א. א. א. ו.ו. דער פאָעטישער ווערט פון זיינע ליעדער איז זעהר אַ קנאָפּער .

ביבליאָגראַפיע: ל. וויעניער, Yiddish Literature, 79—80.

בראַנדט ברוך—רוסישער שריפט-שטעלער און עקאָנאָמיסט. געבאָרען אין מאַכאָווקאָ נעבען בערדיטשעוו, אין יאָהר 1860, געשטאָרבען אין בערלין אין יאָהר 1907. האָט געשריבען אויך אויף יודיש און פּערעפּענטליכט אַ קולטור-היסטאָרי-שע סקיצע „צייטען בייטען זיך“ אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II, און אייניגע אַרטיקלען אין „פּריינד“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. IV, 901—903.

ברודעס ראובן אשר — העב-רעאישער שריפטשטעלער, דער אויטאָר פון „הדת והחיים“.

געבאָרען אין יאָהר 1851 אין ווילנאָ, געשטאָרבען אין יאָהר 1902 אין וויען. אַ הייסער אָנהענגער פון דער יודישער שפּראַך,

איז ער נאָך אין זיי זיבעציגער יאָהרען אַרויסגעטרעטען (אין גאָטלאָבערס „הבוקר אור“) געגען סמאָלענסקינס פינדליכער בעציהונג צו יודיש. ער האָט אויך גע-פרובט אין פּערשידענע צייטען אַרויסצו-געבען יודישע צייטשריפטען, זיי האָבען אָבער נישט געהאַט קיין ערפּאָלג. אַווי האָט ער אין יאָהר 1882 געגרינדעט אין בוקאַרעשט אַ חובבי-ציונישען יודישען אָר-גאַן „יהודית“; אין יאָהר 1894 האָט ער

בעשענשטיין יאהאן — דייטשער העברעאיסט. געבאָרען אין יאָהר 1472 אין עסלינגען. זיין עלעמענטאַרע גראַמאַ-טיק פון דער העברעאישער שפּראַך, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1514, ענטהאַלט אויך אַ קורצע אָנווייזונג צו שרייבען יודיש-דייטש. ס'איז פּילייכט די ערשטע אַרבייט, וואָס פּערנעהמט זיך מיט דער יודישער שפּראַך. אַנעקדאָטעפּלאַר פון דעם דאָזיגען זעלטענעם ווערק געפינט זיך אין דער היידעלבערגער ביבליאָטעק.

ביבליאָגראַפיע: א. לאַנדוי, Bib-liographie des Jüdisch-Deutschen, אין נאַגלס „Deutsche Mundarten“, I, העפט 2; יוד.ענג. ענצ. III, 284.

בראָדע אברהם — מחבר. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט אין ברע-זאָוו, אונגאַרן, וואו ער איז געוועזען רב. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ קורצען, פּאָפּולער-פּערפּאָסטען קאָמפּענדיום פון אַלע רעליגיעזע יודישע מנהגים, מיט'ן נאָמען „הליכות עולם“ (אונגוואַר, 1872).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 21.

בראָדער בערל — פּאָפּולערער בּדחן אין גאַליציען פון מיטען XIX יאָהר-הונדערט. אייניגע פון זיינע ליעדער זע-נען ערשט נאָך זיין טויט אַרויס אין אַ בעזונדער זאַמלונג אונטערן טיטעל „שירי זמרה“ (זשיטאָמיר, 1876; צווייטע אויס-גאַבע—וואַרשוי, 1882). ס'איז אָבער אָנצו-נעהמען, אַז נישט אַלע ליעדער פון דער דאָזיגער זאַמלונג זענען בראָדערס „דער וואַנדערער“, צום ביישפּיעל, געהערט עהרענקראַנצען). בראָדערס ליעדער בע-זינגען מייסטענטיילס דאָס וויסטע פּער-דאגהטע לעבען פון די אַרימע מענשען (דאָס ליעד פון אַ פּאַסטוך, פון אַנאַרי-מאַן, פון אַ שמש, פון אַ שינדעל-שלע-

אַרויסגעגעבען אין גאַליציען די יודישע זשורנאַלען „כרמל“ און „דער וועקער“. אין יאָהר 1900 האָט ער רעדאָגירט דאָס ציוניסטישע וואָכענבלאַט „די וועלט“; מיט אַ פּאַר יאָהר פריהער האָט ער געשריבען אַ פּאַררעדע צו גאַלדפּאָדענס „יודישע נאַציאָנאַל-געדיכטע“ (קראָקוי, 1898). ער האָט אויך געשריבען בעלעטריסטיק אין יודיש, ווי „געמאַכט די פליטה“ (וויל-נאַ, 1895); זיין ערצעהלונג, דאָס אומ-גליק, „הויזפריינד“, (V) איז איבערוועצט געוואָרען אין דייטש פון זלאָציסטי (זעה). ברוכאָוו אהרן-מיכל - העברע-אישער פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין ווילנאַ. האָט בעקומען אַ תלמוד-דיסטישע ערצהלונג אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ רב. דערנאָך האָט ער געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה, און אין יאָהר 1893 בעקומען סמיכות אויף רבנות. אין יאָהר 1899 איז ער אָנגעקומען אין דער בערנער אוניווערזי-טעט, וואו ער האָט שטודירט פילאָזאָפיע, אָבער צוליעב די שווערע מאַטעריעלע אומשטענדען האָט ער זיין שטודיום נישט געענדיגט. אויף יודיש האָט ער געשרי-בען בערך וועניג. זיינע יודישע פובליציס-טישע אַרטיקלען זענען ערשיענען אין „יוד“, „וועלט“, „פריינד“ און אייניגע אַנדערע אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. IV, 832—833.

ברוכאָוויטש יצחק-רייב - העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין טויראָגען, קאָוונער גוב. האָט געלערנט אין חדרים און ישיבות און שפּעטער שטודירט אין דער בערנער אוני-ווערזיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1906. זיין ליטעראַרישע טעטי-גקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „יוד“, 1900, מיט אַ רייה אַרטיקלען ווע-

גען די „יודישע טיפען אין דער וועלט-ליטעראַטור“. אין דערוועלבער צייטשריפט און אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַ-בען האָט ער פּערעפּענטליכט אויך אַ רייה געדיכטען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשרי-בען אויף יודיש ר' יהודה הלוי'ס ביאָגראַ-פיע און האָט איבערוועצט היינעס פּאָעמע „ר' יהודה בן הלוי“ (ערשיענען אין „דער יודישער פּאַמיליע“, 1902, VII—VIII).

בריינין ראובן - העברעאיש-יודי-שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין ליאַדי מאָהלעווער גוב. אין יאָהר 1863. זייט 1892 לעבט ער אין אויסלאַנד, די לעצ-טע יאָהרען - אין זַמעריקאַ. ער האָט גענומען אַ שטאַר-קען אַנטייל אויך אין

דער יודישער פּרעסע און האָט מיטגעאָר-בייט אין „יוד“, „וועג“, „אונזער לע-בען“, פּערשידענע אַמעריקאַנישע אויס-גאַבען א. אַז. וו. וואו ער האָט פּער-עפּענטליכט ערצעהלונגען, פּעליעטאַנען, קריטישע אַרטיקלען, ליטעראַרישע אַראַק-טעריסטיקען, קאָרעספּאָנדענצען א. ד. ג. אין יאָהר 1909 האָט דער פּערלאַג „השחר“ אַרויסגעגעבען אַ באַנד פון זיינע יודישע שריפטען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער יודישער טעגליכער צייטונג „דער קענדער אָדלער“, וואָס געהט אַרויס אין מאַנטרעאַל.

בריל אדאלף - דייטשער שריפט-שטעלער און פילאָלאָג. געבאָרען אין יאָהר 1846 אין קאָיעטיין, מעהרען. צווי-שען זיינע וויסענשאַפּטליכע אַרבייטען ווע-גען פּערשידענע צווייגען פון חכמת ישראל געפּינט זיך אויך אַנאַפּהאַנדלונג וועגען יודיש, וואָס ענטהאַלט מאַנכעס אינטע-רעסאַנטעס מאַטעריאַל וועגען דער יו-

פינט זיך א פירוש אויף משניות (מס' ראש השנה און יומא), דינים און מנהגים אויף יום כפור, א בעשרייבונג פון דער עבודה אין בית-המקדש, דער פלאן פון בית שני און א קאלענדער ביו צום ענדע פון זעקס-טען יאָהרטיזענד (לויט יודישער צייט-רעכענונג).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענצ. V, 385; בן-יעקב, 134—135.

ברכה משה — דיכטער. געבאָ-רען אין פּאָלאַצק, וויטעבסקער גוב., אין יאָהר 1865 אין דער פּאַמיליע פון אַ שוחט. ערצויגען געוואָרען טיילווייז אין אַ דערביי-איגער יודישער קאָלאָניע, טיילווייז אין זיין געבורטשטאָט, וואו ער האָט געלערנט אין חדרים און בית-המדרש. שוין אין דער פריהסטער יוגענד האָט ער געשריבען העב-רעאישע שירים, נאָר צוליב די נישט-גינס-טיגע מאַטעריעלע אומשטענדען האָט ער זיך זיין טאַלענט נישט געקענט נאָרמאַל ענט-וויקלען. ערשט אויף דעם פּערציגסטען לעבענסיאָהר האָט ברכה אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון אברהם רייזען גענומען שרייבען יודישע ליעדער; דאָס ערשטע איז ערשיענען אין יאָהרבוך „פּראָגרעס“, 1905 (דאָרט איז אויך גע-דרוקט זיין בילד „יענקעל לעהרער“). פון דאָמאָלס אָן האָט ברכה זעהר פיעל גע-שריבען, און זיך געדרוקט כמעט אין אַלע יודישע אויסגאַבען, ווי אין „פריינד“, „טעלעגראַף“, „היינט“, בעל-מחשבותעס „יודישער שטימע“, פּרצעס „יודיש“, אין דער „ראַמאַנצייטונג“ (אונטערן פּסעוודאָ-נים בר-מזל) א. אַז. וו. בעזונדערס צייכענען זיך אויס זיינע טיפען און בילדער פון דער יודישער גאַס, וועלכע ווייזען זיין שאַרף אויג און זענען גע-שריבען אין אַ לייכטער יודישליכער שפּראַך. ברכה האָט אויך געשריבען

ידישער שפּראַך און ליטעראַטור („Beitrag zur Kenntniss der jüdisch-deut-chen Literatur“ אין די „Jahrbü-cher für Jüdische Geschichte und Literatur“, פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1877). צווישען אַנדערן ברענגט דער דאָזיגער אַרטיקעל אַ יודישען גלאַסאַר פון יאָהר 1556.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענצ. V, 44; לאַזאַר סניעאָו, Essai sur le judéo-allemand, 109.

בריל יחיאל — העברעאישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1836 אין טולטשין (לויט די ידיעות פון שמואל-יוסף פין — אין אינדיען), געשטאַרבען אין יאָהר 1886 אין לאַנדאָן. אויף יודיש האָט ער אַרויס-געגעבען אַ שטרענג אַרטאָדאָקסישע וואָ-כענשריפט „הישראלי“ (מאַינץ, 1873—1879) און שפּעטער אַ וועכענטליכע ציי-טונג „שולמית“ (לאַנדאָן, 1884).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענצ. V, 10.

בריל נחמיה — דייטשער שריפט-שטעלער און פּילאָלאָג (1843—1891). צווישען אַנדערן האָט ער זיך אויך בע-שעפטיגט מיט דער פּאַרשונג פון דער יו-דישער שפּראַך און ליטעראַטור, און זיי-נע „Jahrbücher“, 1874—1890, ברענגען אייניגע אַרטיקלען וועגען יודיש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענצ. III, 402.

בריר עזריאָר — אונגאַרישער רב. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין פעסט, וואו ער איז געוועזען דיין. אין יאָהר 1827 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ווערק אויף העברעאיש און יודיש אונ-טערן נאָמען „הדרת קדש“, וואו עס גע-

ערשיינען אין פערשיידענע יודיש-פּוילישע און יודישע צייטשריפטען אין גאַליציען . אין 1911 האָט ער פּערעכענטליכט אַ זאַם-לונג געדיכטען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „אין שטורם פון לעבען“ (פּערלאַג „שולמית“), אין אַ יאָהר אַרום — אַ באַנד פּראָזאַ אונטערן טיטעל „זומערנעכט“ (אין דעם אייגענעם פּערלאַג)

ברעסער יוסף חיים — בעוואוס-טער העברעאישער בעלעטריסט . געבאָרען אין יאָהר 1881 אין ניי-מלין , טשער-ניגאָווער גוב . אין אַנאָרמיער יודישער פּאַמיליע . האָט געלערנט אין חדר און ישיבה און אַ געוויסע צייט געדינט אין מיליטער . שפּעטער האָט ער געלעבט אין גאַליציען און אין לאַנדאָן . זייט 1908 וואוינט ער אין פּאַלעסטינאַ . ברענער האָט געשריבען אויך אין יודיש , בעטייליגענדיג זיך אין פּערשיידענע יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער („פּריינד“ , אַמעריקאַנער „צוקונפט“ , גאַליצישע און לאַנדאָנער אויסגאַבען א . אַז . וו .)

ברעסער א . — איבערזעצער און פּאָפּולאַריזאַטאָר . געבאָרען אין יאָהר 1867 אין שטויבץ , מינסקער גוב . אין אַ רבנישער פּאַמיליע . אויסער אַ גאַנצער רייה נאַטור-וויסענשאַפּטליכע בראַשורען , וואָס ער האָט זייט 1895 אַליין איבערזעצט אָדער בלויז אַרויסגעגעבען , האָט ער אָנגעשריבען די ביאָגראַפיען פון יוסף פּערל , פּרץ סמאָלענסקין און ראַבערט אַואַען און האָט פּערעכענטליכט פּובליציסטישע אַרטיקלען , הויפּטזעכליך וועגען קולטור-פּראָגען , אין פּערשיידענע העברעאישע און יודישע צייטשריפטען , ווי אויך אַלס בעזונדערע בראַשורען , מייסטענטיילס אונטער דעם פּסעוודאָנאָם א . יצחק .

ברעסער יצחק בן אַליהו הלוי — מחבר . האָט געלעבט אין פּראָג . אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ מוסר-

לירישע געדיכטען און האָט אין מער-שידענע אויסגאַבען פּערעכענטליכט איבערזעצונגען פון סלאָוואַקיי , לענווי , יהודה הלוי א . אַנד .

ברכות רחל — אויסגעצייכענטער שריפטשטעלערין . געבאָרען אין סווער-זשען , מינסקער גוב . , אין סוף פון די זיבעציגער יאָהרען . ערצויגען געוואָרען אין מינסק . איהר פּאָטער , זעהר אַ בע-גאַבטער מענש , איז איהר פריה אַוועקגע-שטאַרבען , און זי איז אין איהרע יונגסטע יאָהרען אַבגעגעבען געוואָרען צו אַ שניידע-רין . פּערנעהמענדיג זיך אין דער פּרייער צייט מיט זעלבסטבילדונג , האָט זי מיט אַ בעזונדערער התמדה געלערנט העברעאיש און תנ"ך . שרייבען האָט זי אָנגעהויבען זעהר פריה . אין דער ליטעראַטור האָט זי דע-בייטירט מיט אַנ'ערצעהלונג „יענקעלע“ , פּערעכענטליכט אין „יוד“ . 1899 . שפּע-טער האָט זיך אין „יוד“ און אין „פּריינד“ געדורקט אַ גאַנצע רייה איהרע ערצעה-לונגען , וואו זי בעריהרט דאָס לעבען פון דער יודישער פּרוי „אַהיים“ , אַ זומער-נאַכט , „אַרַב-באַרג“ — די לעצטע זאַך אייניגע מאָל איבערזעצט אין רוסיש , פון דעם יודישען קינד „יענקעלע“ , „עטעלע“ . פון דער יודישער אַרבייטאָרין („נאָך דער אַרבייט“ , „איך ליעבקע“) . איהרע צאָהל-רייכע ערצעהלונגען זענען נאָך נישט אַרויס אין אַ בעזונדער אויסגאַבע , און די לעצטע צייט טרעט זי בכלל זעהר זעלטען אויף אין דער ליטעראַטור .

ברעסער ישראל מאיר — גאַליצישער שריפטשטעלער . געבאָרען אין יאָהר 1888 אין סטאַניסלוי , גאַליציען . בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר , האָט ער שפּעטער געענדיגט דאָס סטאַניס-לוער גימנאַזיום און דאַן שטודירט יוריס-פּרודענץ אין דער קראַקיער אוניווערסי-טעט . זיינע סקיצען און געדיכטען זענען

דאָן אַ דריטען מאָל אַרויסגעגעבען מיט
נישט-וויכטיגע שנויים אין 1603, אויך אין
באַזעל, דורך יעקב בויליעט) האָט אַרויס-
גערופען פיעל נאָכאַהמונגען, און אַלע
שפעטערדיגע אויסגאַבען פון דער תורה
אויף יודיש פלעגען ערשיינען מיט שטיקער
רש"י, מדרשים און אגדתא און האָבען
ביסליכווייז בעשאַפען דעם טיפ פון דעם ביז
אויף דעם היינטיגען טאַג זעהר פערשפריי-
טען טייטש-הומש. א. שולמאַן ברענגט
פאַלגענדע שטעל פון ברעשס רש"י-איבער-
זעצונג: „ר' יצחק שפריכט, ווארום האט
אונזער הער גאט אן גיהויבן די תורה מיט
בראשית, ווארום האט ער ניט אן גיהויבן
מיט החודש הזה לכֹּס, עש איז וואר די
ערשטי מצוה די אונזער הער גאט גיבאטן
צו ישראל. ער האט דארום מיט בראשית
אן גיהויבן ער וויל מיר זאגן זיין כח
מעשיו, דז ער האט צו גיואגט זיינע ואלק
צו געבן איין לאַנד פון זיבן ועלקערן...
אין דעם סטיל איז געשריבען די גאַנצע
איבערזעצונג; גרעסערע אויסצוגען פון
איהר געפינען זיך אין גרינבוים הרעס-
טאַמאַטיע.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 9—10; מ. שטיינ-
שניידער, ספרות ישראל, אין פאַלמערס איבער-
זעצונג, 380 (לויט שטיינשניידער האָט ברעש
זיך בענוצט אין זיין אַרבייט נישט מיט דער
אויגסבורגער תורה-איבערזעצונג, נאָר מיט דער
קאָנסטאַנצער); מ. גרינבוים, Jüdisch-deut-
sche Chrestomatie, 53 (גרינבוים און
נאָך איהם קארפאלעס רעכענען 1540 אַלס דאָס
יאָהר פון דער קרעמאַנער איבערזעצונג, אַזוי אז
ס'קומט אויס, דאָס די אויגסבורגער איז איבער-
גערוקט פון דער קרעמאַנער, וואָס ס'איז פאַלש;
לויט דעם אַרטיקעל אין דער יוד.-ענג. ענג. III,
370, איז די קרעמאַנער איבערזעצונג אידענטיש
מיט דער אויגסבורגער, וואָס ס'ברענגט צום
פאַלשען אויספיהר, אַז ברעש און פוילוס עמל.

ספר אונטערן נאָמען „דברי מוסר“ (פראָג,
1821).

ביבליאָגראַפיע: בני-עקב, אונזר הספרים.
ברעש (אַדער ברעשט) יהודה
לייב בן משה נפתלי — דער אויטאָר
פון דער ערשטער תורה-איבערזעצונג,
וואָס איז געמאַכט דורך אַ יודען (די ער-
שטע איבערזעצער פון דער תורה אויף
יודיש זענען געווען מיכאל אדם, דער
אויטאָר פון דער קאָנסטאַנצער איבערזע-
צונג, 1544, און פוילוס עמיליוס, דער
אויטאָר פון דער אויגסבורגער איבערזע-
צונג, אויך 1544, — ביידע משומדים).
געבאַרען אין פוילען אין דעם ערשטען
פערטעל פון דעם XVI יאָהרהונדערט,
האָט ברעש שפעטער געלעבט אין דייטש-
לאַנד און דאָן אין איטאַליען. ער האָט
אינגאַנצען איבערגעאַרבייט די אויגס-
בורגער איבערזעצונג (פון די ערשטע
פיער חומשים מיט די הפטרות און פינף
מגלות), צוגעגעבען צו איהר דאָס ספר
דברים און אַ קצור פון פירוש רש"י. וועגען
דער דאָזיגער אַרבייט זיינער שרייבט
ברעש אין דער הקדמה פאַלגענדעס: „דאָ
הוּן (האָב) איך ניך טאג ניך נאַכט גירואט
ביו דש איך עז איבר זעהן האב אונ'
גירייניקט בין (פון) אַלי גרויזי אונ' פע-
לירן אונ' דר נעבן גימאַכט דש פירוש אין
ויל (פיעל) אורטיר (ערטער) וואו עז נוט
גיטן... ווייל אין דער איבערזעצונג,
וואָס ער האָט געהאַט פאַר זיך, זענען גע-
ווען זעהר גרויסע חסרונות: „עש היט
גימנגילט אופט אורטיר אונ' הלבי אונ'
גנצי שורות אונ' גאַנצי פסוקים אונ' אופט
איין ווארט אודר איין זאָך ניט רעכט בור
טויצט (פערטייטשט)“. ברעשס תורה-
איבערזעצונג (די אַזוי גערופענע קרעמאַ-
נער איבערזעצונג, ערשינען צוערשט
אין קרעמאַנאַ, 1560, איבערגעדרוקט אין
1583 אין באַזעל דורך ישראל הופרוני און

טער טעות ווערט אויך איבערגעזעצט אין דער יוד.-רום. ענצ. אין דעם ארטיקל וועגען אליהו לעוויטא; יוד.-רום. ענצ. V, 5—6.

יום אין איין פערזאן; פונקט אזוי פאלש ווערט דאָרט צוגעשריבען מיכאל אדמס איבערוועצונג (די קאָנסטאַנצער) אליהו לעוויטען; דער לעצ-

איבער גאליציען, האָט ער זיך בעקענט אין טאַרנאָפּאָל מיט דעם געוויסען משכיל יוסף פערל, און אונטער זיין איינפלוס האָט ער זיך גענומען מיט גרויס התמדה צו וועלטליכע למודים. דערפון איז גע- וואָהר געוואָרען זיין שוועהר, אַ הייסער חסיד, און דער אפיקורס גאטלאַבער האָט געמוזט געבען דער פרוי זיינער גט; זייט דעם האָט ער געפיהרט אַ פערוואַגעלט לעבען פון אַנאַרימען לעהרער. אין יאָהר 1861 האָט ער אויסגעהאַלטען עקזאַמען אויף לעהרער אין אַ ראַבינערשול און איז אַ געוויסע צייט געוועזען לעהרער אין די יודישע רעגירונגס-שולען. אין יאָהר 1866 איז ער געוואָרען דאָצענט פון תלמוד אין דער זשיטאָמירער ראַבינערשול. אַז מען האָט זי פערמאַכט (1873), האָט ער זיך בעוועצט אין דובנאָ, וואו ער האָט גע- גרינדעט דעם העברעאישען זשורנאַל „הבוקר אור“. די לעצטע יאָהרען זיינע האָט דער אַלטער בלינד-געוואָרענער דיכטער פערבראַכט אין ביאַליסטאָק. אַ פערברענטער חסיד פון דער השכלה, האָט גאָטלאַבער דאָך, ווי אַנאַויסנאַהם כמעט פון אַלע אַנדערע משכילים, ליעב געהאַט די יודישע שפראַך, אויף וועלכער ער האָט גאַנץ פיעל געשריבען. נאָך אין יאָהר 1829, זייענדיג אין באַר, האָט ער אונטער דער השפעה פון דעם בעוואוסטען משכיל מענדעל לעפּינס (זעה) כתבים אַנ- געהויבען צו שרייבען שירים אויף יודיש; זיי זענען אָבער אַלע פערלאָרען געגאַנ-

גאבעל היינריך — עסטרייכיש- יודישער פאָליטיקער און זשורנאַליסט. גע- באָרען אין יאָהר 1873 אין בוטשאַטש, גאליציען, געשטאַרבען אין יאָהר 1910. בעשעפטיגט זיך זייט 1902 מיט אַדוואָקאַ- טור אין לעמבערג, איז ער אין 1907 אויסגע- וועהלט געוואָרען אַלס ציוניסט אין רייכס- ראַט, וואו ער איז אויך אַרויסגעטרעטען פאַר דער גלייכבערעכטיגונג פון דער יו- דישער שפראַך. אַלס פובליציסט האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דעם פאַרטיי-אַרגאַן פון די גאליצישע ציוניס- טען — דעם לעמבערגער „טאַגבלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: לוח „קדימה“ אויף דאָס יאָהר תרע"ג, 64 — 66.

גאטלאַבער אברהם-בער (אב"ג) — העברעאישער דיכטער און זשור- נאַליסט. געבאָרען אין אַלט-קאָנסטאַנ- טין, וואָלינער גוב. אין יאָהר 1811, גע- שטאַרבען אין ביאַ- ליסטאָק אין יאָהר 1899. האָט געלערנט אונטער דער השגחה פון דעם פּאָטער זיינעם, אָבער נישט בלויז תלמוד, נאָר אויך תנ"ך און דקדוק, וואָס איז אין יענע צייטען געוועזען אַ גרויסע זעלטענהייט. אין דער יוגענד האָט זיך גאָטלאַבער זעהר פיעל אָבגעגע- בען מיט קבלה און חסידות. אין יאָהר 1828, מאַכענדיג מיט זיין פּאָטער אַ ריזיזע

באַרען אין יאָהר 1878 אין גראָדזיסק, וואַרשויער גוב. אין יאָהר 1900 האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער לאַנדאָנער נישט-פּערזאָנישער צייטשריפט „דער אַרבייטער“, אַרויסגעגעבען פון דער פ. פ. ס. אין לאַנדאָן האָט ער אויך פּער-עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים י. האַרט-מאַן אַ רייזע איבערזעצטע און בעאַרבייטע בראַשורען און אַ זאַמלונג אַרבייטערליע-דער. אין יאָהר 1901 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז געוואָרען אַ מיט-אַרבייטער פון „פאַרווערטס“. אין יאָהר 1903 האָט ער צוזאַמען מיט פּיליפּ קראָנץ אַרויסגעגעבען אַ וואָכענבלאַט „די אַר-בייטערװעלט“. אויסער פּערשיידענע אַר-טיקלען און אייניגע איבערזעצטע דראַמען (פון ווילהעלם פּעלדמאַן, פּשיבשיעווסקי, גאַבריעלאַ זאַפּאַלסקאַ) פאַר דער יודישער ביהנע, האָט ער פּערעפּענטליכט אין „פאַרווערטס“ אַ רייזע ראַמאַנען („דעם רבינס טאַכטער“, „פון ביידע זייטען ים“, „ביים שוועל פון גליק“, „דער השד“ און אַנדערע; אייניגע פון זיי אויך אַרויס-געגעבען בעזונדער), זיי האָבען אָבער נישט קיין שום ליטעראַרשען ווערט.

גאָטמריעב מאיר — שריפטשטע-לער איבער מעדיצין און היגענע. געבאַ-רען אין יאָהר 1866 אין מירסלאַוו, סובאַל-קער גוב. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט תּלמוד, דאַן איז ער געקומען אונטערן אַיינפלוס פון דער השפּלה-ליטעראַטור און זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט אַלגעמיי-נער בילדונג. געענדיגט דאָס סובאַלקער גימנאַזיום און אין יאָהר 1892 — די וואַר-שויער אוניווערזיטעט, האָט ער אַלס אַרצט אין משך פון פּיעל יאָהרען געאַרבייט אין דער וואַרשויער אוניווערזיטעטסקליניק ווי אויך אין וויענער קליניקען און האָט זיך בעטײליגט אין דער רוסיש-אַפּאַנישער מלחמה. אין וואַרשוי איז ער אַ געוויסע

גען. שפּעטער האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייזע ליעדער אין „קול מבשר“, „וואַר-שויער יודישער צייטונג“, „ישראליק“, „היועץ“ (דאָס פּאָפּולער-געוואָרענע ליעד „דער עלענדער ישראליק“), „יודישען פּאָלקסבלאַט“, „יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק“, II („איש חסיד“) און אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אויסערדעם איז אַ גאַנצע זאַמלונג יודישע ליעדער זיינע אונטערן טיטעל „פּעלדבלומען“ פּער-לאַרען געגאַנגען דורך אַ פּאָסט-טרעגער אין וואַרשוי צוזאַמען מיט זיין ווערק „די פּערקעהרטע וועלט“. אין בעזונדערע אויס-גאַבען זענען ערשינען פּאָלגענדע גאַטלאַ-בערס ווערק: „דאָס ליעד פּונ'ם קוגעל“ (אַדעס, 1863) — זעהר אַ געלונגענע פּאָ-ראַדיע אויף שיללערס „ליעד פּאָן דער גלאַקע“; „דער דעקטן אָדער 2 חופות אין איין נאַכט“ (אַרויסגעגעבען אַנאַנים פון יוסף ווערבליינסקי, וואַרשוי, 1876). — אַ קאָמעדיע אין 3 אַקטען, געשריבען אין יאָהר 1838 אונטערן אַיינפלוס פון דר. שלמה עטינגערס „סערקעלע“; „דער סיים אָדער די גרויסע אסיפה אין וואַלד, ווען די חיות האָבען אויסגעקליבען דעם לייב פאַר אַ מלך“ — אַ סאַטירישע פּאָעמע פון מעהר ווי טויזענד פּערזען; „דער גלגול — אַ הומאַריסטישע ערצעהלונג, אַרויסגעגע-בען פון דעם גבאָיס אייניקעל“ (1896). פּיעל פון גאַטלאַבערס ליעדער, געשריבען אין אַריינער יודישער שפּראַך, זענען אין זייער צייט געוועזען זעהר פּאָפּולער ביים יודישען עולם און פּלעגען געזונגען ווערען אַלס פּאָלקסליעדער.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענינ. VI; א. ב. גאָטלאַבער, זכרונות וועגען יודישע שריי-בער, אין שלום-עליזם, יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק, I; לעאָ וויענער, Yiddish Litera-
ture, אינדעקס. גע-גאָטמריעב לעָאן — ליטעראַט. גע-

מוזיק, ווי: „מנצח בנגינות“ (געזאנג-מייסטער“ 1883), אין העברעאיש און יודיש, צו ערלערנען מוזיק-טעאָריע, סאָל-פּערזשאַץ און פּידעלשפּיעלען; „זמרת יה“ (1885) — אַ לעהרבוך פון האַרמאָניע אויף יודיש און העברעאיש, מיט אַ מוזיקאַלי-שען ווערטערבוך און אייניגע קאָמפּאָזיציעס פון דעם בעריהמעטען „ווילנער בעל-הביתל“, ווי אויך אייניגע סקאַרפּאָווע יודישע נגונים (נוסחאות התפלה); „קול יהודה“ (1887) — אַ זאַמלונג פון יודישע פּאָלקסטימליכע חתונה-ליעדער, בעאַרבייט פאַר סאָלאָ מיט פּאַרטעפיאַן-בעגלייטונג. הגם גאָלאָמבס ווערק איבער מוזיק האָבען נישט קיין גרויכען וויסענשאַפטליכען ווערט, זענען זיי דאָך אין אַ געוויסער מאָס אינטערעסאַנט, דען דאָס איז די ערשטע פּראָבע צו געבען די טעאָריע פון האַרמאָניע אויף יודיש און העברעאיש, וואו עס האָט אינגאַנצען געפעהלט די מוזיקאַלישע טערמינאָלאָגיע און מען האָט זי געדאַרפט בעשאַפּען. אין יאָהר 1910 האָט גאָלאָמב אַרויסגעגעבען אַ ווערטער-בוך „מלים בלשוני“, וואו אַלע העברע-אישע ווערטער און אויסדריקען ווערען פּערטייטשט אויף יודיש; אַלס הוספה צום ווערק קומט „פתגמי אורייתא“, וואָס ענט-האַלט די אין יודיש געברויכטע תלמודישע שפּריכווערטער, איבערזעצט אין יודישע גראַמען. דער ווערט פון דעם „מלים בלשוני“ איז נישט גרויס, צוליעב דער שווערליכער שפּראַך און מאַנכע צו גע-וואַנטע ערקלערונגען.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. ענצ. VI, 638—639; ביבליאָגראַפּיעשע רשימה פון גאָ-לאָמבס ווערק און אַרטיקלען, אַרויסגעגעבען אין ווילנאָ, 1904, צום 30-יעהריגען יובילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט.

גאָלד הערמאן — דער פּסעוודאָ-ניס פון דעם שריפטשטעלער הלל גורני.

צייט געווען אויך טעטיג אַלס כלל-טוער. אויסער פּערשידענע מעדיצינישע אַרטיקלען אין העברעאישע, יודישע און רוסישע צייטשריפטען, האָט גאָטליעב זייט 1891 אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אַרייה בראַ-שורען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „זייט געזונד“, זייענדיג איינער פון די ערשטע, וואָס האָט געווכט צו פּאָפּולאַריזירען פאַר די ברייטע יודישע פּאָלקסשיכטען די פּראָ-גען פון מעדיצין און געזונד-פּעהיטונג. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אייניגע ווערק אין רוסיש, דערונטער די ביאָגראַפּיע פון פּרין סמאָלענסקיין. די רעצטע צייט איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער וואַכענשריפט „דער יודישער הויז-דאָק-טאָר“.

גאָלאָמב הירש ניסן — העברע-איש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1853 אין פּאָדזעלוו, קאָוונער גוב. האָט געלערנט תלמוד אין דער וויל-קאָמירער ישיבה און דערנאָך זיך אָנגע-הויבען אָבצוגעבען מיט מוזיק. שפּעטער איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ווילנאָ, וואו ער איז געוואָרען קאָרעקטאָר אין ראָמס דרוקעריי. איינע פון זיינע ערשטע ליטעראַרישע אַרבייטען איז געוועזען אַ מוסר-ספר אויף יודיש „הלכות דעות“, איבערזעצט אויס דעם רמב"ם „יד החזקה“ (ווילנאָ, 1875). אויסערדעם האָט ער צו פּערשיידענע צייטען אַרויסגעגעבען אויף יודיש און העברעאיש מעשה-ביכליך און לעהרביכער (ווי „אַ יונגע טויב פאַר אַ קרבן“, „דער פּערבאַטענער ברית“, „פּראָקטיקע איז אַ לעהרער“, „מענליכע און ווייבליכע נעמען, וועלכע ווערען בע-נוצט אין זשאַראָגן“ א. א. ו.), האָט גע-שריבען נאַטורוויסענשאַפטליכע אַרטיקלען אין „הישראל“ און אַנדערע אויסגאַבען, אָבער הויפטזעכליך איז ער בעקאַנט אַלס פּערפּאַסער פון אייניגע ווערק איבער

אויסער א גאנצער רייה פובליציסטישע אַרטיקלען און קריטישע אַרבייטען (ווע-גען אחד-העם, דובנאָוו, נאָרדוי, משה העס, ליליענבלום, לעוויןסקי, אַבראַ-מאָוויטש, שלום-עליכם, גאָלדפאָדען, יהואש, סאָקאָלאָוו, ר' נחמן בראַסלאָ-ווער, ברענער, בערשאַדסקי א. אַנד.), האָט ער פערעפענטליכט אַ סעריע פעליע-טאָנען אונטער דער אונטערשריפט א. גימל, אַ סעריע אַרטיקלען איבער די יו-דישע טיפען אין דער ענגלישער ליטערא-טור א. א. וו. ער האָט אויך גענומען אַנ-אָנטייל אין דער העברעאישער ליטערא-טור און פרעסע, ווי אויך אין אייניגע יודיש-ענגלישע צייטשריפטען.

גאלדבערג אברהם — זשורנאַ-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין בריסק. זיין זשורנאַליסטישע אַרבייט האָט ער אָנגעהויבען אין „הצפה“. שפעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין „הצפירה“, דער „ביהן“ ספעקטאָרס „פרייטאָג“, און האָט אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי די קאָפּיקע-בלעטער „מאָרגענזשורנאַל“ און „די לעצטע פּאָסט“. ער האָט אויך איבערזעצט אויף יודיש א. דימאָוס דראַמע „שמע ישראל“, לאַסאַלס „קאָנסטיטוציע“. זייט 1908 איז ער איי-נער פון די הויפט-מיטאַרבייטער אין „היינט“.

גאלדענבערג ריבין פון בוקאַ-רעשיט — האָט געלעבט אין דעם ערשטען פערטעל פון XIX יאָהרהונדערט אין מאָהלעוו. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ פולשטענדיגער אַריטמעטיק אין יודיש אונטערן טיטעל „מלאכת מחשבת“ (בער-דיטשעוו, 1823, סעדעלקאָוו, 1834), גע-שריבען אין אַ פּאָלקסטימליכער, ריין יודי-שער שפּראַך און מערקווירדיג דורך איהר פריינדליך-אינטימען טאָן.

געבאָרען אין יאָהר 1888 אין בריסק דלי-טאָ. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועקגע-פאָהרען קיין אַמעריקאַ. ער האָט דעבייטירט אין 1907 מיט אַ סקיצע „לילית“ (אין דער „צוקונפט“). זייט דאָמאָלס האָט ער פער-עפענטליכט אַ רייה סקיצען, ערצעהלונגען און איינאַקטערס אין פערשידענע אַמערי-קאַניש-יודישע צייטונגען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער.

גאלדבערג אב. — שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1883 אין יאַרמעלינעץ, פּאָדאָליער גוב. האָט ביז 13 יאָהר געלערנט תלמוד. שפעטער, וואוינענדיג אין בערדיטשעוו, וואו ער האָט זיך בעשעפטיגט אַלס העברעאישער לעהרער, האָט ער זיך אויך אָפּגעגעבען מיט אַלגעמיינע למודים. אין יאָהר 1901 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין טשערנאָוויץ און פון דאָרט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אַ געוויסע צייט געאַרבייט אין אַ שאַפּ, געווען אַ צייטונגסטרעגער, געגע-בען שטונדען אין ענגליש. ער האָט אויך בעזוכט די אַרטיגע אוניווערזיטעט און זי געענדיגט אַלס יוריסט. זיין ליטערא-רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער „פרייער אַרביי-טער-שטימע“, וואו ער האָט פערעפענט-ליכט סקיצען, פובליציסטישע אַרטיקלען, קריטיקען א. א. וו. שפעטער האָט ער רעדאַגירט די ציוניסטישע צייטשריפטען די „נייע שטימע“, „דער יוד“, „די יודישע וועלט“, געוועזען מיטרעדאַקטאָר אין ד״ר נ. סירקיןס מאָנאַטסשריפט „דאָס פּאָלק“ און איינער פון די הויפט-מיטאַרביי-טער אין דעם טעריטאָריאַליסטישען וואַ-כענבלאַט „דאָס פּאָלק“. זייט 1909 איז ער רעדאַקטאָר פון דער ציוניסטישער ווע-כענטליכער צייטונג „דאָס אידישע פּאָלק“.

אויך די צווייטע צייטשריפט, דאָס בוקאַ-
ווינער איוראַעליטישע פּאָלקסבלאַט", וואָס
גאָלדפּאָדען האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר
1876 אין טשערנאָוויץ, האָט נישט געהאַט
קיין ערפּאָלג. אין דעמוזעלבען יאָהר איז
גאָלדפּאָדען אַוועק קיין יאַסי, וואו ער
האַט אָרגאַניזירט די ערשטע יודישע טרו-
פע און געלעגט דעם גרונדשטיין פון דעם
יודישען טעאַטער. ער איז געוועזען נישט
נאָר רעזשיסער, דעקאָראַטאָר און דירעקט-
טאָר פון דעם ניי-געגרינדעטען טעאַטער—
ער האָט אויך געשאַפּען פאַר איהם דעם
רעפּערטואַר. די ערשטע פּאַרשטעלונגען
בון זיינע פּיעסען, "די רעקרוטען", "די
באַבע מיט'ן אייניקעל", "שמענדיק",
"די שטומע כלה", "קבצנזאָהן עט הונ-
גערמאַן" און אַנדערע, נישט קוקענדיג
אויף זייער נישטיגען ליטעראַרישען ווערט,
האַבען געהאַט גרויס ערפּאָלג. מיט זיין
טרופּע האָט גאָלדפּאָדען געמאַכט אַ רייזע
איבער אייניגע רומענישע שטעט, וואו-
הין עס זענען זיך צונויפגעפּאָהרען דאָ-
מאָלס זעהר פּיעל יודען (פּראָוויאַנט-לי-
פּעראַנטען, מעקלער, סוחרים א. ד. ג.)
צוליעב דעם רוסיש-טערקישען קריעג. נאָך
דער מלחמה איז גאָלדפּאָדען איבערגעפּאָה-
רען קיין אָדעס, וואו די פּאַרשטעלונגען
פון זיין טרופּע האָבען געהאַט נישט קיין
קלענערן ערפּאָלג ווי אין רומעניען.
פון אָדעס האָט גאָלדפּאָדען געמאַכט אַ
רייזע מיט זיין טעאַטער איבער אַ רייה
גרעסערע רוסישע שטעט, ווי האַרקאָוו,
מינסק, מאַסקווע, פעטערבורג און אַנדע-
רע. צו דער צייט האָט ער געשאַפּען
פּיעסען, וואָס שטעהען שוין העכער פאַר
זיינע ערשטע טעאַטערשטיק. צווישען זיי
צייכענען זיך בעזונדערס אויס די היסטאָ-
רישע אָפּערעטען "בר-כוכבא", "דאָקטאָר
אַלמאַסאָדאָ" און "שודמית", וועלכע האָ-
בען געהאַט אַ אונגעהייערן ערפּאָלג. דעם

גאָלדפּאָדען אברהם — בעריהמ-
טער פּאָלקסדיכטער און גרינדער פון דעם
יודישען טעאַטער.

געבאָרען אין יאָהר
1840 אין אַלט-קאָנס-
טאַנטין, וואָלינער
גוב, געשטאָרבען
אין יאָהר 1908 אין
ניו-יאָרק. זיין פּאָ-
טער, ר' חיים-ליפּא

גאָלדענפּאָדים, אַ זייגער-מאַכער, איז גע-
וועזען אַ יוד אַ משכיל און האָט איהם
אויסער תלמוד און העברעאיש געלאָזט
לערנען אויך רוסיש און דייטש. גאָלד-
פּאָדען האָט בעזוכט די אָרטיגע רעג-
רונגסשול; געענדיגט זי אין יאָהר 1857,
איז ער אָנגעקומען אין דער זשיטאָמירער
ראַבינערשול. שוין צו צעהן יאָהר האָט
ער פּערפּאָסט אַ שיר אויף לשון-קודש.
זיין ליטעראַרישע קאַריערע האָט ער אָנגע-
הויבען אין יאָהר 1863 מיט אַ רייה ליע-
דער אין "קול מבשר". אין יאָהר 1865
האַט ער פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג העב-
רעאישע שירים, "ציצים ופרחים", און אין
אַ יאָהר אַרום—אַ זאַמלונג יודישע ליע-
דער, "דאָס יודעלע", וואָס האָט, אַזוי ווי
אויך זיין ערשטע פּיעסע "די יו-
דינע" (1869), געהאַט זעהר גרויס ער-
פּאָלג. געענדיגט אין יאָהר 1866 זיין
שטודיום אין דער ראַבינערשול, איז ער
בעשטימט געוואָרען פאַר אַ לעהרער אין
די רעגירונגסשולען, פריהער אין סימפע-
ראַפּאָל, דערנאָך אין אָדעס. אין יאָהר
1875 איז ער אַוועק קיין גאַליציען און
האַט אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין לעמ-
בערג צוזאַמען מיט י. י. לינעצקי אַ הו-
מאָריסטישע וואָכענשריפט "ישראליק",
וואָס האָט אין אַ האַלב יאָהר אַרום אויפ-
געהערט אַרויסצוגעהן צוליעב דעם פּער-
באָט אַריינצוברענגען זי קיין רוסלאַנד.

געפיהל און נאָך אַ טיעפערער ליעבע צום יודישען פֿאָלק און זיין אַלטער קולטור, און מאַנכע פון זיי מאַכען נאָך אויך איצט אַ שטאַרקען איינדרוק („על נהרות בבל“, „די האַלעוועשקע“, „אָזוי זאָגט גאָט אַצינד“, „פּעריאַמערט, פּערקלאָגט“ א. אַז. וו.). אויך זיינע אַנדערע ליעדער (לירישע, סאַטירישע, באַלאַדען), נישט פּריי אפילו פון בדחנישע עלעמענטען, האָבען דאָך אין זיך שטעלען אמת-פּאָעטישע און זע-נען אַלע כּמעט געשריבען אין אַ פּאָלקס-טימליכען טאָן. פיעל פון זיי זענען גע-וואָרען אמתע פּאָלקסליעדער, וואָס ווע-רען געזונגען צווישען די ברייטסטע פּאָלקס-מאַסען. אויסער די אויבענדערמאָהנטע ליעדערזאַמלונגען און די „יודישע נאַצי-אַנאַל-געדיכטע“ (קראָקוי, 1898), האָט ער פּערעפּענטליכט נאָך אַ גרויסע צאָהל ליעדער אין פּערשידענע צייטשריפטען און אויך אין בעזונדערע אויסגאַבען. עס איז נאָך צו דערמאָהנען זיין גרעסערע פּאָעמע „שבת־יאל“ — אַ ביטערע סאַטירע געגען דער אַסימילאַציע, געשאַפּען אונטערן רושם פון די פּאָרגראַמען אין די 80-גער יאָהרען און פּערעפּענטליכט ערשט אין יאָהר 1896 אין קראָקוי. זיינע צאָהלריי-כּע פּיעסען (איבער 25), האָטש אין קינסטלערישען זין שטעהען זיי פיעל ניי-דעריגער פון זיינע ליעדער, זענען זיי דאָך פּאָלקסטימליך און צוגעפאַסט צו דעם געשמאַק און צום שטייגער פיהלען פון די יודישע מאַסען. דער בעדייטענדסטער טייל פון זיי זענען די קופּלעטען, וועלכע האָבען פיעל מיטגעוויירקט זייער גרויסען ערפּאָלג און האָבען אויך אַ געוויסען קולטור-היסטאָרישען און פּאָלקלאָריסטי-שען אינטערעס, ווייל אין זיי זענען פּאַרהאַן פיעל עלעמענטען פון פּאָלקסשאַ-פּונג. ווי פּאַלש און מגומדיג די קאַרי-קאַטוריטע און בדחנישע פיגורען פון אַ

14-טען סעפטעמבער 1893 איז דאָס יו-דישע טעאַטער אין רוסלאַנד פּערבאַטען געזאָרען און די אַקטיאָרען פון גאַד-פּאַדענס טרופּע זענען זיך פּונאַנדערגע-פּאָהרען איבער די גרעסערע יודישע צענט-רען אין אויסלאַנד, הגם גאָלדפּאַדען האָט נאָך אַ קורצע צייט געפּרובט שפּיעלען אין וואַרשוי, כּלומרשט אויף דייטש. אין יאָהר 1887 איז גאָלדפּאַדען אַוועק קיין ניו-יאָרק, אָבער די יודישע טרופּעס, וואָס האָבען דאָרט צו יענער צייט געשפּיעלט, האָבען איהם צו דער ביהנע נישט צוגעלאָזען. אַ געוויסע צייט האָט ער דאָרט אַרויסגע-געבען „די יודישע אילוסטרירטע צייטונג“ און שפּעטער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין אייראָפּאַ, וואו ער האָט פּערבראַכט ביז 1903, וואוינענדיג מייסטענטיילס אין פּאַ-ריז און זעהר אָפט מאַטעריעל שטאַרק ליידענדיג. אין יאָהר 1903 האָט ער צום צווייטען מאַל אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז פּערבליבען ביז זיין טויט. דאָרט האָט ער אויך געשאַפּען זיין לעצטע פּיעסע „בן עמי“. ביים פּאָלק איז ער געוועזען זעהר בעליעבט, און צו זיין לוייה אין ניו-יאָרק זענען געגאַנגען הונ-דערטער טויזענדער מענשען. — אַלס פּאָלקסדיכטער פּערנעהמט גאָלדפּאַדען זעהר אַ חשובען פּלאַץ אין דער יודישער ליטעראַטור. נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען אין דעם שטורם-און-דראַנג-פּעריאָד פון דער השּפּלה-בעוועגונג, געפּינען די משכּילישע טענדענצען דאָך זעהר אַ שוואַכען אָפּבלאַנג אין זיינע ליעדער; כּללל זענען זיי ביי איהם שטענדיג כּמעט פּריי פון דעם דידאַקטישען עלעמענט, וואָס פּערנעהמט אַזאָ וויכטיגען אָרט אין די ווערק פון די אַנדערע השּפּלה-שריי-בער. זיינע נאַציאָנאַלע ליעדער זענען דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען פּאָעטישען

652; דר. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יו-
דישער ליטעראטור, I, 119—130, II, 202—
205; מ. זויפערט, די געשיכטע פון יודישען
טעאטער, אין זאמעלבוך „די יודישע ביהנע“,
I; פערקאף, „מיינע מעמווארען און גאָלדפא-
דענס בריעף“, לאַנדאָן, 1908.

גאנצפריד שלמה בן יוסף —
אונגאַרישער רב (1890—886). האָט גע-
לעבעט אין אונגוואַר. זיין „קצור שלחן
ערוך“, אויף העברעאיש און יודיש, איז
פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. עני. VI, 165.
גאָרדאָן יהודה-לייב (יל"ג) —
בעריהמטער העברעאישער דיכטער. געבאָ-
רען אין יאָהר 1830 אין ווילנאָ. גע-
שטאַרבען אין יאָהר 1892 אין פעטערס-
בורג. איינער פון די בעדייטענדסטע
אַנפיהרער פון דער השפלה-בעוועגונג, האָט
גאָרדאָן, אַזוי ווי דער גרעסטער טייל
משפילים פון יענער תקופה, זיך פּערהאַל-
טען צו יודיש מוט פּעראַכטונג. אין אַ
ברייף צו שלום-עליכמען האָט ער גע-
שריבען וועגען יודיש, אַז „דער דאָזיגער
לשון איז די טרויעריגסטע ערשיינונג אין
דעם היסטאָרישען לעבען פון דעם יודישען
פאָלק“, און האָט זיך געהדושט, וואָס
שלום-עליכם, וועלכער קען רוסיש און
לשון-קודש, שרייבט יודיש; ריידען, זשאַר-
גאָן, איז, ווי ער זאָגט אין דעם אייגענעם
ברייף, אַלץ איינס ווי „דורכגעהן זיך אי-
בער אונזער געווסקער פּראַספעקט אין אַ
לייבסערדאָק“. נישט קוקענדיג אויף אַזאַ
פּערהאַלטען זיך צו דער שפּראַך פון פּאָלק.
האָט ער פון צייט צו צייט געשריבען אויך
ליעדער אויף יודיש. נאָר האַלטענדיג פאַר
אַנ'אומכבוד צו דיכטען אין „דעם פּער-
פּלוכטען זשאַרגאָן“, האָט ער זיי לאַנג
נישט געוואָלט לאָזען דרוקען. ערשט אין
1886 האָבען זיינע פּריינד ביי איהם קויס
געפועלט צו פּערעפּענטליכען זיינע יודישע

האַצמאַך, אַ שמענדריק אַ קונע-לעמעל
זאָלען נישט זיין, טראָגען זיי דאָך אויף
זיך דעם שטעמפעל פון עכטען פּאָלקס-
הומאָר און זענען געוואָרען שם-דברס,
בעגריפּס-נעמען. — אין יאָהר 1910 האָט
דער וויענער אַקאַדעמישער פּעראַיין „יו-
דישע קולטור“ געגרינדעט אַ פּאַנד אויף
גאָלדפּאָדענס נאָמען—אַרויסצוגעבען פּרעמ-
יעס פאַר די בעסטע דראַמאַטישע ווערק.

אין דער געשיכטע פון דער יודי-
שער מוזיק פּערזענהמט גאָלדפּאָדען דעם
אַרט פון דעם ערשטען פּאָלקסקאָמפּאָזי-
טאָר. אַנ'אויסגעצייכענטער קענער פון
דער יודישער פּאָלקסמוזיק, האָט ער הייס
געקעמפט פאַר די רייניקייט פון די יודי-
שע נגונים; מיט זיין טיעפען קינסטלערי-
שען אינסטינקט האָט ער געפיהלט, אַז
זיינע ליעדער און אַפּערעטען קאָנען נאָר
דאָן האָבען אַ ווערט, ווען זיי וועלען זיין
דורכגעדרונגען מיט נאַציאָנאַלען גייסט.
מיט אַ זעלטענעם מוזיקאַלישען זכרון, האָט
ער געהאַט די פּעהיגקייט צוזופאַטען צו
זיינע ליעדער עכטע פּאָלקסמעלאָדיען. ער
איז געוועזען אויך אַ טאַלענטפולער קאָמ-
פּאָזיטאָר. גאַנץ אונבעקאַנט מיט דער טע-
אַריע און געשיכטע פון דער מוזיק, האָט
ער דאָך געשאַפּען שענע מעלאָדיען, סיי
לויט זייער פאַרם, סיי לויט זייער שטי-
מונג; זיי זענען מאַנכמאַל איינטעניג,
אַבער אין אַלגעמיין זעהר ריהרענד און
דורכגעדרונגען מיט נאַציאָנאַלען גייסט,
וואָס האָט זיי געמאַכט אַזוי פּאָפּולער ביים
פּאָלק (י. שקליאַר).

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 18;
יוד.עני. עני. VI, 23; ל. וויענער, *Yid-*
dish Literature. אינדעקס: ד. פינ-
סקי, דאָס יודישע דראַמאַ, 6—9; טעאטער-
וועלט, 1908, VII; א. קאָוונער, אין
המליין, 1866, №№ 39—42; הויפּרריינד,
I, 141—143; יוד.רוס. עני. VI, 650—

ליעדער, און זיי זענען דאָן ערשיענען זיין וואַרשוי אונטערן טיטעל „שיחת חולין“ — ליעדער אין דער פּאָלקס-שפּראַכע (אין יאָהר 1900 זענען זיי אַרויס אין אַ פּער-טער אויפלאַגע אין דעם ווילנער פּערלאַג פון מרדכי קאַצענעלענבוויגען, ביי וועמען עס זאָלען זיך אויך געפּינען נאָך נישט פּער-עפּענטליכטע יודישע כתבים גאָרדאָנס). די דאָזיגע ליעדער, געשריבען אין אַ איינפּאַ-כער לעבעדיגער, האַטש קאָלטליכער שפּראַך, געהערען צו די בעסטע מוסטערן פון דער יודישער השפּלה-ליטעראַטור. דער גרעסטער טייל פון זיי איז, ווי געוועהנליך, סאַטיריש: עס ווערען ווי-ציג, האַטש גראַבליך אַ ביסעל, אויסגע-לאַכט די אַלט-פּרענקישע יודישע מנהגים און מנהיגים, — די רבנים, רביים און קהלים-לייט, וואָס בעעולה'נען דאָס פּשוטע פּאָלק און לאָזען דער יוגענד זיך ניט אָבערבען מיט השפּלה. דאָך זענען די ליעדער כמעט אַלע געשריבען אין אַ גוטמוטיגען הומאָ-ריסטישען טאָן.

ביבליאָגראַפיע: י. ה. זאָגאַרדסקי, יהודה-ליב גאָרדאָן (ביאָגראַפישער אַרטקעל), אין „דער יודישער פּאַמיליע“, 1902; ש. ציג-בערג, Жаргонная литература, אין „Восходъ“, 1903; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 111—119; לעאָוויטשער, Yiddish Literature אינדעקס.

גאָרדאָן מיכל — בעוואוסטער פּאָלקסדיכטער. געבאָרען דעם 4-טען נאָ-

וועמבער 1823 אין ווילנאָ, געשטאָר-בען דעם 26-סטען דעצעמבער 1890 אין קיעוו. האַט בע-קומען אַ טראַדיציאָ-נעלע יודישע ערציי-הונג און געלערנט פריהער אין חדר און דאָן אַליין פאַר זיך

אין בית-המדרש. שפּעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט השכלה און האָט געשפּיעלט אַן אָנגעזעהענע ראָלע אין דעם קרייז פון די ווילנער משכילים; ער איז געוועזען אַ געהענטער פריינד פון די העברעאישע שריפטשטעלער מ. לעבענסאָן, וו. קאַפּלאַן, ה. קאַצענעלענבוויגען און אַ שוואַגער פון דעם בעריהמעטען העברעאי-שען דיכטער יהודה-לייב גאָרדאָן, אויף וועלכען ער האָט געהאַט אַ גרויסען אַיינ-פלוס. נאָך דעם קרימער קריעג האָט זיך מ. גאָרדאָן בעזעצט אין פּאָלשאַוואַ. פון דאָרט איז ער אַריבער קיין קרעמענטשוג, וואו ער איז געוועזען אויף אַ שטעלע ביי יוסף גינזבערג. שפּעטער איז ער איינגעלאַ-דען געוואָרען אַלס לעהרער צו די בראַדסקים אין שפּאָלאַ און איז פּערבליבען ביי זיי ביז 1881. — שרייבען האָט גאָרדאָן אָנגע-הויבען פריה, בעת ער האָט נאָך געלערנט אין בית-המדרש. זיין דעביוט האָט ער געמאַכט אין העברעאיש מיט אַנ'עלעגיע אויפ'ן טויט פון מ. א. גינזבורג. ער האָט זיך אויך שפּעטער בעטייליגט אין פּער-שידענע העברעאישע צייטשריפטען און האָט אויסערדעם פּערעפּענטליכט אַ פּאַר ווערק אין העברעאיש. אָבער זיין גרויסע פּאָפּולאַריטעט האָט ער צו פּערדאָנקען זיי-נע יודישע ליעדער. ער איז איינער פון די ערשטע יודישע דיכטער, וואָס זייערע ליעדער זענען פּערשפּרייט געוואָרען צווי-שען די ברייטסטע שיכטען פון פּאָלק. דער גרעסטער טייל פון זיינע ליעדער געהע-רען צו דער טענדענציעז-משכילישער פּאָלקספּאָעזיע; אין זיי זענען אויסגעדרוקט די אידעאלען און שטרעבונגען פון דער השפּלה-בעוועגונג. בעזונדערס חאַראַקטע-ריסטיש אין דעם פּרט איז דאָס בעקאַנטע ליעד זיינס „שטעה אויף מיין פּאָלק“ (גע-שריבען אין 1869), וואָס איז אַ מין אויפ-רוף און אַ פּראָגראַם פון די משכילים.

גאָרדין יעקב — בעריהמטער דראַ-
מאטיקער און רעפארמאטאָר פון דעם
ידישען טעאטער .

געבאָרען אין יאָהר
1853 אין מירגאָ-
ראָד , פּאָליטאָווער
גוב. , אין אַ פּער-
מעגליכער פּאַמי-
ליע , געשטאַרבען
דעם 10-טען יוני

1909 אין . י-יאָרק . זיין בילדונג אין דעם
הויז פון זיין פאָטער , אַ האַלבען משכיל ,
אַ האַלבען חבדניק , איז נישט געווען
קיין סיסטעמאַטישע . אָנגעהויבען זי פון
דייטש , האָט ער הונדערט מאָל איבערזע-
לייענט טעלעמאַקען , אויסגעלערנט אויף
אויסווייניג אַ צופעליג געקראָגענעם ענג-
לישען ראָמאַן פון ליטאַן און זיך פלייסג
גענומען צו דער רוסישער ליטעראַטור .
צו 19 יאָהר האָט ער חתונה געהאַט און
שפּעטער , פּערלירענדיג דעם גון , זיך
געלאָזט וואַנדערן , געווען אַן ערדאַרביי-
טער , אַנאָויס-און-אַנלאָדער פון שיכען
אין אָדעסער פּאַרט , אַנאַקטיאַר אין אַ
וואַנדערטרופּע . דאַן איז ער געוואָרען אַ
לעהרער און אין דערזעלבער צייט אָנגע-
הויבען צו נעהמען אַן אַנטיל אין דער רו-
סישער זשורנאַליסטיק . אונטער פּערשי-
דענע פּסעוודאָנימען (איוואַן קאַליוטשי
און אַנד.) האָט ער מיטגעאַרבייט אין די
פּראָווינציעלע רוסישע ליבעראַלע צייטונג-
גען , ווי אויך אין דעם פּעטערבורגער
זשורנאַל „Недѣля“ , וואו ער האָט גע-
דוקט ערצעהלונגען און בילדער פונעם
ידישען לעבען . אונטערן איינפלוס פון
אַ געוויסען מיכאַלעוויטש , אַ שטונדיסט
און סאָציאַליסט , איז ער געוואָרען אַ היי-
סער חסיד פון טאַלסטאָיס רעליגיעזע און
סאָציאַלע לעהרען ; געקוקט אויף דאָס
טראַדיציאָנעלע יודישקייט פון אַסימילאַ-

וועלכע האָבען געהאַלטען , אַז , אמונה מיט
חכמה איז דעם מענטשען גאָר מחיה —
אמונה אָהן חכמה איז גאָר אַ ווילדע חיה .
אין אַ רייה ליעדער , וואָס צייכענען זיך
אויס מיט זייער פינער גוטמוטיגער אי-
ראַניע , איז גאָרדאָן אַרויסגעטרעטען געגען
די „גוטע יודען“ מיט זייערע חסידים .
פון זיינע אַנדערע ליעדער צייכענען זיך
בעזונדערס אויס זיינע לירישע געדיכטען
און עלעגייען , וועלכע מאַכען נאָך איצט אַנ-
אַיגנדרוק מיט זייער אויפריכטיגען טרויע-
ריג-האַרטיגען טאָן . די ערשטע זאַמלונג
פון גאָרדאָנס ליעדער איז אַרויס אַנאַנים
אין זשיטאַטיר אין יאָהר 1868 אונטערן
טיטעל „די באָרד און דערצו נאָך אַנדערע
שענע ליעדער , אַלע פון אַ גרויסען חסיד“ .
אַ פּאָלשטענדיגערע אויסגאַבע פון זיי איז
אַרויסגעגעבען געוואָרען פון י . אַלאַפּין
אין וואַרשוי , 1889 . מיט פּיעל אָנמערקונג-
גען צום טעקסט , וועלכע זאָגען עדות אויף
גאָרדאָנס טיעפען קענען די יודישע שפּראַך ,
וואָס איז ביי איהם איבערהויפט ליטוויש ,
אַבער דאָך מיט קע-טיגע שפורען פון דעם
וואַלינער דיאַלעקט . פּיעל פון גאָרדאָנס
ליעדער זענען געוועזען אין זייער צייט
זעהר פּאָפּולער ביים פּאָלק ; אייניגע פון
זיי , ווי „די באָרד“ , „דער גט“ און די
טיעף פּאָלקסטימליכע „שטיפּוטער“ , פון
דער הופּה“ , „די משקה“ א . אַנד . זענען
געוואָרען פּאָלקסליעדער . — גאָרדאָן האָט
אויך אָנגעשריבען אין יודיש די געשיכטע
פון רוסלאַנד (פּערעפּענטליכט אין יאָהר
1869) .

ביבליאָגראַפּיע: יוד. עננ. עננ. VI ;
יוד. רוֹס. עננ. VI, 696—697 ; דער מ. פינעס ,
די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור , I,
102—111 ; ל. וויענער , Yiddish Litera-
ture , אינדעקס ; געקראָלאַג אין ספּעקטאָרס
„הויפּריונד“ , 1890 , און אין פרעסס , יודישער
ביבליאָטעק“ , I .

טאָריש-ראַציאָנאָליסטישען שטאַנדפונקט, האָט ער אָנגעהויבען צו טראַכטען וועגען רעפּאָרמירען דעם גאַנצען שניט פונ'ם יודישען לעבען, וועגען מאַכען פון דער יודישער רעליגיע אַ ראַציאָנאָליסטישע עטיש-סאָציאלע לעהרע אויפ'ן יסוד פונ'ם ריינעם ביבלישען יודאָאיזם און אומצוקעהרען די יודישע מאַסען, וואָס פער-נעהמען זיך מיט האַנדעל און לופטגעשעפ-טען, צו פּיזישער אַרבייט, הויפטזעכליך צו ערדאַרבייט. כדי צו פּראָפּאָגאַנדירען די דאָזיגע אידעען, האָט גאָרדין צוזאַמען מיט אייניגע זיינע חברים געגרינדעט אין יאַנואַר 1880 די געוויסע „דוכאַוונאַ-ביב-לייסקאַיע בראַסטטוואָ“, וואו ער האָט אַליין גענומען דעם אַקטיווסטען אָנטייל אַלס אַרגאַניזאַטאָר און פּראָפּאָגאַנדיסט. נאָך די פּאָרגראַמען פון 1881, ווען די „בראַסטטוואָ“, וואָס האָט פון אָנהויב אָן אַרויסגערופען אַ שטאַרקע התנגדות אין די יודישע קרייזען מיט איהרע טענדענ-צען צו געפינען אַ פערבינדונגספּאַרם צווישען יודענטום און קריסטענטום, איז פונאַנדערגעפאלען און אייניגע פון איהרע מיטגלידער האָבען אָנגעהויבען צו אַגי-טירען פאַר אויסוואַנדערן קיין אַמעריקאַ, האָט גאָרדין אָנגעוויזען אויף די נויטיג-קייט צו בלייבען אין רוסלאַנד און שטרע-בען צו ערדאַרבייט, מיט וואָס ער האָט זיך אַליין אין משך פון אייניגע יאָהר בעשעפטיגט. אָבער צוליעב פּאָליטישע אומשטענדען איז ער אויך געצוואונגען געווען צו פערלאָזען רוסלאַנד, און אין יאָהר 1891 איז ער אַוועקגעפאַהרען קיין אַמעריקאַ מיט'ן געדאַנק צו גרינדען דאָרט אַ קאָלאָניע אויף קאָמוניסטישע יסודות. פון זיין פלאַן איז גאַרנישט געוואָרען, און ער האָט די ערשטע צייט מאַטעריעל שטאַרק געליטען. ער האָט זיך געפרובט אַרויסגעבען אין ניו-יאָרק אַ רוסישע ציי-

טונג און האָט אויך אָנגעהויבען צו נעהמען אַנאַנטייל אין דער סאָציאָליסטישער פרע-סע. בעקאַנט ווערענדיג מיט די בעוואוס-טע יודישע אַרטיסטען אַדלער און מאָגו-לעסקאַ, האָט זיך גאָרדין פערזאָנלעך-סירט מיט'ן יודישען טעאַטער און האָט אָנגעשריבען זיין ערשטע דראַמע „סיביר-יען“ (אויפגעפיהרט אין יאָהר 1892). דער גרויסער ערפּאָלג איהרער האָט געהאַט אַנאַענטשיידענע ווירקונג אויף זיין גאַנצע ווייטערדיגע ליטעראַרישע אַרבייט. ער איז געוואָרען אַ דראַמאַטיקער און פּלעגט יעדעס יאָהר אָנשרייבען און איבערזעצן אַדער בעאַרבייטען אַרום פיער פיעסען, אַזוי אַז אין פערלויף פון זיין אַכצעהנ-יעהריגער טעטיגקייט אַלס דראַמענשריי-בער האָט ער בעוויזען צו פערפאַסען פון 70 ביז 80 פיעסען. דער גרעסטער טייל פון זיי, נישט האָבענדיג קיין דויערנדען ווערט, איז קיינמאָל נישט פערעפענטליכט געוואָרען. כמעט אַלע זיינע פיעסען זע-נען אַדער געשריבען אויף וואַריאירטע, פון ערגיץ גענומענע סיוזעטען, אַדער זיי זענען פּעריודישטע בעאַרבייטונגען פון אייראָפעאישע דראַמען אַדער איינפאַכע איבערזעצונגען (ווי „ראָזאַ בערנט“ פון הויפטמאַן „מעשטשאַניע“ פון גאַרקי, „דער פּאָטער“ פון סטרינדבערג, „מעדעאַ“ פון גרילפאַרצער און פיעל אַנדערע פון וויקטאָר הוגאָ, שיללער, לעסינג, גאַגאַל און אַסטראָווסקי). אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס גאָרדין איז נישט געווען קיין זעלבסטשטענדיג שאַפּענדיגער גייסט, האָט ער דאָך געעפענט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון דעם יודישען טעאַטער, און זיינע בעסערע פיעסען האָבען געמאַכט אַנאַמתע איבערקעהרעניש אויף דער יודי-שער ביהנע. אָנשטאַט די גראַבע אומגע-לומפערטע פיעסען און „היסטאָרישע אַפע-רעטען“ פון שמר, לאַטיינער, הורוויץ

ציגער יאָהרען. בלויז אין אייניגע דראַ-
מען (גאָט, מענש און טיוועל", אלישע
בן אבויה", "דער אונבעקאנטער") פֿרובט
ער צו בעטראַכטען טיעפערע פּילאָזאָפּישע
טעמען. די לעצטע צייט זענען אייניגע
זיינע פּיעסען אַרויס אין רוסישער איבער-
זעצונג און מיט גרויס ערפאָלג גע-
שפּיעלט געוואָרען אויף דער רוסישער
ביהנע. אויסער פּיעסען, האָט גאָרדין
פערעפּענטליכט אין פּערשידענע יודיש-
אַמעריקאנישע אויסגאַבען פּובליציסטישע
אַרטיקלען, סקיצען און ערצעהלונגען. אַ
באַנד פון זיינע בעלעטריסטישע שריפטען
איז אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע
אין דער ניו-יאָרקער, "אינטערנאַציאָנאַלער
ביבליאָטעק". אויסערדעם האָט די "היברו
פּאַבלישינג קאָ." אַרויסגעגעבען אייניגע
בענד פון זיינע פּערשידענע בעלעטריס-
טישע, פּובליציסטישע און קריטיש-ליטע-
ראַרישע אויפזאַצען און אַרטיקלען. צווי-
שען די ניו-יאָרקער יודען איז גאָרדין גע-
וועזן אונגעהייער פּאָפּולער. אַ מענש
מיט אַ שטאַרקען און אַקטיווען האַראַקטער,
האָט ער געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָלע אין
דער קולטורעלער ענטוויקלונג פון די ניו-
יאָרקער יודישע פּאָלקסמאַסען. זיין וויר-
קונג האָט זיך געלאָזט פּיהלען ווייט אַרום
אין דער געזעלשאַפט, צווישען וועלכער
ער האָט געדעבט. זיין לויב אין ניו-יאָרק,
וואָס האָט צוגעצויגען פּיעלע צעהנדליגער
טויזענדער מענשען, איז געווען אַ גראַנד-
יעזע פּראָצעסיע. עס עקזיסטירט אַ קאָמי-
טעט, וואָס זיין אויפגאַבע איז צו זוכען
מיטלען אויף צו שטעלען גאָרדינען אַ
דענקמאַל.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. ענצ. VI,

687—689; "לעבען און וויסענשאַפט", 1909,

II; ד. פּינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ; דר. א.
מוקדוני, אין זאַמעלבוך "יודיש", II; ס. וויי-
טשעווסקי, אַ טאַג מיט יעקב גאָרדין; ס. זיפ-

און קאָ. האָט גאָרדין דער ערשטער גע-
פּרובט אַרויפּפּיהרען אויף דער יודישער
ביהנע ערנסטע רעאליסטישע זאַכען, מיט
לעבעדיגע ווירקליכקייטס-טרייע טיפּען,
מיט וואָהרהאַפטיגע בילדער פון דעם יודי-
שען לעבען. אַנאויסגעצייכענטער קענער
פון דער סצענע, אַ בריה אויף אַ לעבע-
דיגען דיאַלאָג, האָט ער מיט זיינע פּיעסען
געשאַפּען אַ שול, וואו די יודישע אַרטיס-
טען האָבען געקענט אויסבילדען און ענט-
וויקלען זייערע פּעהיגקייטען. פּערבעסערט
אַ ביסעל דעם געשמאַק פון יודישען פּוב-
ליקום און צוזאַמען דערמיט אויך אויפגע-
הויבען די מאַראַלישע ווערדע פון דעם
יודישען טעאַטער, האָבען גאָרדינס פּיעסען,
אַדאַנק די לעבענספּראַגען, מיט וועלכע
זיי פּערנעהמען זיך, געהאַט אויך אַ געוויסען
ערציהערישען ווערט פאַר די ברייטע שיכ-
טען פון דער יודישער מאַסע; פון דער
אַנדערער זייט אָבער, רעכענענדיג זיך
מיט דעם נידעריגען געשמאַק פון דעם
שטענדיגען יודישען טעאַטערבעזוכער,
וועלכער איז נאָך נישט דערוואַקסען גע-
ווען צו אַנאָממתער קונסט-דראַמע, האָט
גאָרדין אַריינגעבראַכט אין זיינע פּיעסען
מעלאַדראַמאַטישע עלעמענטען, שטאַר-
קע סצענישע עפעקטען, וואָס פון זיי זע-
נען נישט פּריי אפילו די בעסטע דראַמעס
זיינע. דער קרייז אידעען און פּראָבלע-
מען, ווי אויך זייער בעלייכטונג איז ביי
גאָרדינען בעגרענצט. די העלדען פון זיי-
נע דראַמען און זייערע אידעאלען הויבען
זיך מייסטענטהילס נישט אויף העכער פון
דער געוועהנליכער מיטעלמעסיגער קליינ-
בירגערליכקייט. די מאַדערנע פּראָבלעמען
פון דער יודישער יוגענד, פון דער יודישער
אינטעליגענץ און אַרבייטערשאַפט געפינען
נישט קיין אָבאָלאַנג אין זיינע פּיעסען,
אין וועלכע ער איז ישטענדיג כּמעט דער
אויבערפּלעכליכער משכיל פון די זיבע-

אלגעמיינע פובליציסטישע מאמרים און ליטעראַרישער קריטיק, פערעפענטליכט אַ רייה, „בריעף צו אַ פריינד“, געשריבען אין אַ ליריש-סענטימענטאַלען טאָן (שפע-טער זענען זיי אַרויסגעגעבען געוואָרען אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע). אין יאָהר 1908 איז גאַרעליק געווען איינער פון די אַרויסגעבער פון די „ליטעראַרישע מאָנאַטס-שריפטען“. אין יאָהר 1910 איז אונטער זיין רעדאַקציע אַרויס „דער יודישער אַלמאַנאַך“ (אַרויסגעגעבען פון „קונסט-פערלאַג“, קיעוו). ער האָט זיך אויך בע-טייליגט אין פערשידענע צייטשריפטען און זאַמעלביכער ווי „דער יודישער קעמפ-פער“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „פריינד“, „אונזער לעבען“, „די נייע וועלט“, „פּאָלק און לאַנד“, „השלח“, „העולם“ און „הד הזמן“, דעם רוסישען „Развѣтъ“ א. א. וו. וואו ער האָט, צווישען אַנדערן, פערעפענט-ליכט אַ רייה קריטישע אַרטיקלען וועגען די בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער פון דער מאָדערנער אייראָפּעאישער ליטעראַטור (ערשינען אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע אונטערן נאָמען „ליטעראַטור-בילדער“ אין דעם פערלאַג פון ב. שימין; פאַרהאַן אויך אויף העברעאיש). די לעצטע צייט האָט ער געדרוקט אויך בעלעטריסטישע זאַכען, ווי „די לעבע פּראָווינץ“ (אין „פריינד“; אַרויס אויך אין אַ דייטשער איבערזעצונג אינ'ם „יודישען פערלאַג“) און אַנד.

פּי בּי אַ גּר אַ פּי ע; אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצען; א. קאַרטאָזינסקי, אין „פריינד“, 1912. גוטמאן היים — שריפטשטעלער-הומאַריסט. געבאַרען אין יאָהר 1885 אין פעטריקאָוו, מינסקער גוב. בעקומען אַ ריין יודישע ערציהונג, האָט ער אָנגעהוי-בען שרייבען צו 12 יאָהר אין העברע-איש. אין יאָהר 1906 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט

פּערט, די געשיכטע פון יודישען טעאָטער; ערי-נערונגען פון יעקב נאָרדין, אין „דער יודישער בינהע“, ניו-יאָרק, 1897; דר. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 210; די יודישע פרעסע פאַר די מאָנאַטען יוני און יולי 1909.

גאָרין בערנארד — זעה גויראָ

י צ ח ק.

גאַרנפּערד אַרקאַדי — בעקאַנ-טער רוסישער קריטיקער. געבאַרען אין יאָהר 1867. ער האָט פערעפענטליכט אויך אייניגע אַרטיקלען וועגען דער יודישער ליטעראַטור אין פערשידענע יודיש-רוסישע אויסגאַבען. בעזונדערס אינטערעסאַנט איז זיין אַרטיקל „Жаргонная литература на русском книжномъ рынкѣ“ (אין „Еврейский Мир“, 1909, I), וואו ער זאָגט אַרויס דעם געדאַנק, אַז די שטרע-בונג פון יודישע שריפטשטעלער איבער-זעצט צו ווערען אויף אייראָפּעאישע שפּראַ-כען קאָן האָבען אַ שעדליכע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער יונגער יודישער ליטעראַטור, אָבשוואַכענדיג איהרע אינדי-ווידעלע שטריכען.

גאַרעליק שמריהו — פובליציסט און קריטיקער. געבאַרען אין יאָהר 1877 אין לאַכװיץ, פּאָלטאַווער גוב. בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג, איז ער צו 13 יאָהר אַוועק קיין ווילנאַ, וואו ער איז געווען בעשעפטיגט אין פערשידענע קאַנטאַרען, אָבערבענדיג זיך גלייכצייטיג מיט ועלבסטבילדונג. זייט ענדע די ניין-ציגער יאָהרען האָט ער זיך אינגאַנצען געווידמעט דער ליטעראַרישער טעטאַ-קייט, וועלכע ער האָט אָנגעהויבען אַלס רוסישער זשורנאַליסט. זיינע ערשטע אַרטיק-לען אויף יודיש זענען ערשינען אין דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דאָס יודישע פּאָלק“, וואו ער האָט גענומען אַנאָהענ-טען אָנטייל און וואו ער האָט, אויסער

זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען מיט ער-
 צעהלונגען און ליעדער אין פּערשידענע
 צייטשריפטען. אונטער די פּסעוודאָנימען
 „דער לעבעדיגער“, „חיימקע“, „נאַפּאַלע-
 אָן דער V“ א. אַנד. האָט ער פּערפּענט-
 ליכט פּעליטעטאָנען, פּאַראָדיען, ליעדער,
 הומאַריסטישע סקיצען א. אַז. וו. אייניגע
 יאָהר איז ער אויך געווען רעדאַקטאָר פּון
 דעם ניו-יאָרקער הומאַריסטיש-סאַטירישען
 וואָלענבלאַט „דער קיבעצער“. בעזונדער
 איז צו דערמאָהען זיין סעריע סאַטירי-
 שע פעליעטאָנען אין 75 קאַפיטלען „אָווי
 האָט גערעדט פּאַמפּאָדור“ און אַ גרויסע
 ערצעהלונג „איינער פּון די צוריסענע“.
 גומטאָן שמחה-אלטער (בעקאַנט
 אונטערן פּסעוודאָנים בן-ציון ש.) —
 העברעאישער שריפטשטעלער און פּעדאַ-
 גאָג. געפּאַרען אין יאָהר 1870 אין טע-
 לענעשטי, בעסאַראַביען. אין דער ליטע-
 ראַטור האָט ער דעביוטירט מיט דער יו-
 דישער ערצעהלונג „מין חבר“, פּער-
 עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים ש. ציון-
 זאָהן אין דער „יודישער ביבליאָטעק“,
 II, פּון י. ל. פּרץ, וועלכער האָט איהם
 אויפגעמונטערט צו ווייטערדיגער ליטע-
 ראַרישער אַרבייט. שפּעטער האָט ער זיך
 אויך בעטייליגט אין דעם „יוד“, וואו
 עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס זיי-
 גע אַ גרעסערע היסטאָרישע ערצעהלונג
 „יהודית“.

גוידאָ יצחק — שריפטשטעלער
 און זשורנאַליסט (בעקאַנט אויך אונטער
 די פּסעוודאָנימען בערנאַרד גאַרין, א.
 לעבענסאָן, א. ראָזענשטיין און אַנדערע).
 געפּאַרען אין יאָהר 1868 אין לידאַ,
 ווילנער גוב. האָט געלערנט ביי פּרי-
 וואַטע לעהרער אַלגעמיינע למודים. זיין
 ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-
 הויבען אין יאָהר 1891 מיט דער ערצעה-
 לונג „שכנא און שרגא“ אין דעם ערשטען

באַנד פּון פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“.
 אין יאָהר 1892 זענען אַרויס אין בן-
 אביגדורס פּערלאָג זיינע צוויי העברע-
 אישע ערצעהלונגען — „הנגר הנאור“ און
 „העגונה“. אין יאָהר 1893 האָט ער אָנגע-
 הויבען אַרויסצוגעבען אַ סעריע בייליגע
 יודישע ביכליך אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-
 מען „קליינע ערצעהלונגען“. אין דער דאָ-
 זיגער אויסגאַבע זענען ערשיענען זיינע
 אייגענע ערצעהלונגען „דער נייער פּראָ-
 צענטניק“ און „פּון זאַוואָד אין באָד“,
 וועלכע האָבען געהאַט ערפּאָלג אַ דאַנק
 זייער געוונדען רעאַליזם. זיינע גאַר אַ יונ-
 גע אַרבייט „דער סאָוועסט פּערפּאלען“ (אי-
 בערוועצט), י. ל. פּרצעס, יוסעל ישיבה-
 בחור“ און דוד פּינסקיס „אַראָב דער יאָך“.
 צוליעב צענוור-שטערונגען האָט גוידאָ גע-
 מוזט אָבשטעלען די דאָזיגע אויסגאַבע און
 אין יאָהר 1894 איז ער אַוועקגעפּאַהרען
 קיין אַמעריקאַ. דאָרט האָט ער זיך אינ-
 גאַנצען געווידמעט דער ליטעראַרישער
 אַרבייט און איז געוואָרען אַ שטענדיגער
 מיטאַרבייטער פּון די סאַציאַליסטישע
 צייטשריפטען „אַרבייטער-צייטונג“ און
 „אַבענד-בלאַט“, וואו ער פּלעגט יעדע וואָך
 פּערעפּענטליכען אַ צוויי-דריי סקיצען און
 ערצעהלונגען. אין דער מאַנאַסטשריפט
 „די צוקונפּט“ האָט ער געדרוקט אַ רייה
 אַרטיקלען וועגען דער יודישער ליטעראַטור
 און דעם יודישען טעאַטער. ער האָט זיך
 בעטייליגט אויך אין פּיעל אַנדערע יודישע
 אויסגאַבען, וואו ער האָט געדרוקט קרי-
 טישע און פּובליציסטישע אַרטיקלען, טע-
 אַטער-רעצענזיעס, אַריגינעלע און איבער-
 זעצטע ערצעהלונגען. ער האָט זעהר פּיעל
 איבערזעצט פּון טשעכאַוו, מאַפּאַסאַן,
 דיקענס, זאָלאַ, סאַלסטאַי, אויבראַן און
 אַנד. פּון זיינע אַריגינעלע סקיצען און ער-
 צעהלונגען (מייסטענס פּון דעם אַרבייטער-
 לעבען), וועלכע ער האָט אָנגעשריבען אין

געמיינדע. זיין בעריהמט ווערק „Ge-schichte des Erziehungswesens und der Kultur der abendländischen Juden“ (3 בענד, 1888—1880; אי-בערזעצט אויף העברעאיש פון א. ש. פרידבערג) ברענגט אויך פיעל אינטערע-סאנטע ידיעות וועגען דער יודישער שפראך און ליטעראַטור און זייער איינפלוס אויף דאָס יודישע לעבען אין די פּעראַנגענע לעצטע יאָרהונדערטער.

גייער מאיר — זשורנאליסט. גע-באָרען אין יאָהר 1876 אין לעמבערג. ערצויגען אין שטרענג יודישען גייסט, אויף תלמוד און דער העברעאישער לי-טעראַטור, האָט ער אין דער יוגענד זיך אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג. שפעטער האָט ער שטודירט טעאַ-לאָגיע, פּילאָזאָפּיע און אַריענטאַלישע שפראַכען אין דער וויענער אוניווערזי-טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט דעם טיטעל דאָקטאָר. ער האָט אויך פּער-עפענטליכט אייניגע ווערק אין דער דיי-טשער שפראַך. די לעצטע צוויי יאָהר איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם לעמבערגער „טאָגבלאַט“.

גינבורג א. ד"ר — בעקאָנטער זשורנאליסט און שריפטשטעלער. וואוינט איצט אין ניו-אָרק, וואו ער נעהמט אַנ-אַנטייל אין דער ראַדיקאַלער יודישער פּרעסע. אין יאָהר 1910 האָט ער געמאַכט אַ ריזע איבער טערקיי און פּאַלעסטינאַ און האָט פּערעפענטליכט אַ רייה ריזע-בילדער אין „פּאַרווערטס“. ער האָט אויך געשריבען וועגען פּראַגען פון יודישער וויסענשאַפט. אין אַ בעזונדערער אויס-גאַבע איז ערשיענען זיין מאָנאָגראַפּיע „דער תלמוד, — זיין ענטשטעהונג און ענטוויקלונג“ (אין שימינס „וועלט-ביב-ליאָטעק“).

די הונדערטער, זענען נאָר אייניגע אַרויס אין בעזונדערע אויסגאַבען, ווי „די גע-שמיסענע“ (1897), „מוזיקים“, „בן-יחיד“, „מוסרים“ (1899), דער ראָמאַן „שפּרה“ (אַרויסגעגעבען פון ש. דרוקערמאַן, 1910), וואו דער אויטאָר שילדערט די איבער-לעבונגען פון אַ בעל-הבתיש מיידעל, וואָס ווערט פּערפיהרט פון אַ פּאַבריקאַנט. גוידאָ האָט אויך געשריבען פּאַר'ן טעאַטער (אַ פּיעראַקטיגע דראַמע „דאָס ווילנער בעל-הביתל“, וועלכע האָט נישט קיין שייכות צו די לעגענדען וועגען דעם אמתען וויל-נער בעל-הביתל (1898); „ברוך שפינאָזאַ“ (1902); „די לעבעדיגע קייטען“ (1910). ער האָט אויך רעדאַגירט אַ רייה צייט-שריפטען: דאָס פּילאַדעלפּיער וואָכענבלאַט „שטאַטסצייטונג“ — 1895; דעם מאָנאַט-ליכען זשורנאַל „דער נייער גייסט“ — 1898; דעם צווייטענטייליכען „טעאַטער-זשור-נאַל“ — 1901—1903; די מאָנאַטשריפט „דער יודישער פּאַרמער“ — 1908. פון זיינע גרעסערע זשורנאַליטישע אַרביי-טען צייכענען זיך אויס: „דער יודישער וואַנדערער אין דעם גאַלדענעם לאַנד“ („פּריינד, 1904); „די ענטוויקלונג פון דער יודישער דראַמע אין אַמעריקאַ“; „די ענטוויקלונג פון דער וועלט-דראַמע“; „די געשיכטע פון דער יודישער פּערמערין אין אַמעריקאַ“, און זינד. די לעצטע יאָהרען נעהמט גוידאָ אַנאַנטייל אויך אין דער ענגלישער פּרעסע, וואו ער דרוקט אַריגי-נעלע און איבערזעצט ערצעהלונגען און קריטיק.

ביבליאָגראַפּיע: אויטאָביאָגראַפּישע נאָטיצען; יוד. רוס. ענצ. VI, 620; לעאָ וויענער, Yiddish Literature, אינדרעס. גידעמאן מאַרין — בעוואוסטער יודישער געלעהרטער. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין הילדעסהיים. איצט איז ער אוי-בעראַבינער אין דער וויענער יודישער

זאמען מיט ש. ראפאפארט (דעם איצטיגען אַרויסגעבער פון „פריינד“) אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען די ערשטע טעגליכע יודישע צייטונג אין רוסלאַנד—„דעם פריינד“, וואָס האָט געהאַט די גרעסטע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער יודישער פרעסע און ליטעראַטור. רעדאַקטאָר פון „פריינד“ (וואו ער האָט אויך שטאַרק מיטגעאַרבייט אונ-טערן פּסעוודאָנים ש. פריידעס) איז גינזבורג געוועזען ביז אַקטאָבער 1908. זייט דאָן איז ער אין דער יודישער פרעסע זעהר זעלטען אויפגעטרעטען, אָבגעבענדיג זיך דער-הויפט מיט שטודירען די געשיכטע פון די יודען אין רוסלאַנד. אַלס נאָהענטער מיט-אַרבייטער און מיט־רעדאַקטאָר פון דער פּעטערבורגער מאָנאַטשריפט „די יודישע וועלט“, 1912, האָט ער דאָרט פּערפּעט-ליכט אַ פּאַר היסטאָרישע אַרטיקלען ווע-גען די רוסישע יודען אין דער מלחמה פון 1812— „מיט הונדערט יאָהר צוריק“— קאַפיטלען פון זיינעם אַ גרויסען ווערק, וואָס איז ערשיענען אויף רוסיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VI, 522; א. לאַנדוי, אין די Mitteilungen der Gesellschaft für jüdische Volkskunde, 1902 (א רעצעניע איבער „די יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“); ש. גינזבורג, די ענטשטעהונג פון „פריינד“, אין „פריינד“, 1912, ביילאגע, № 2.

גינזבורג דוד, באַראָן—אַריענ-טאַליסט, שריפטשטעלער און כּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1857 אין קאַמעניץ-פּאָדאָלסק, געשטאַרבען אין יאָהר 1910 אין פּעטערסבורג. זיין בעציהונג צו דער יודישער שפּראַך איז אויסגעדריקט אין אַנאַרטיקעל, וואָס איז פּערפּעטליכט אין „Восходъ“ פאַר דאָס יאָהר 1903 („О пользѣ книгъ на „исковерканномъ нарѣчii“, именуемомъ еврейско-нѣмецкимъ“).

גינזבורג יוסף — מחבר. געבאָרען אין טשויסי, מאָהלעווער גוב. ער האָט אַרויסגעגעבען אַ ווערק וועגען יודישען לוח „עתים לבניה“ (וואַרשוי 1887), וואו עס קומען טאַבעלען און ערקלערונגען אויך אין יודיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. XI, 622.

גינזבורג שאול—זשורנאַליסט און היסטאָריקער. געבאָרען אין יאָהר 1866 אין מינסק אין אַ רייכער פּאַמיליע. האָט בעזוכט דאָס מינסקער גימנאַזיום און שפּעטער געענ-דיגט די יורדישע פּאַקולטעט פון דער פּעטערבורגער אוני-

ווערוויטעט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט קריטישע אַר-טיקלען אין „Восходъ“, 1892. זיך בע-זעצט אין פּעטערבורג אין יאָהר 1897, איז גינזבורג געוואָרען איינער פון די הויפט-מיטאַרבייטער פון „Восходъ“, וואו ער איז הויפטזעכליך אויפגעטרעטען אַלס קריטיקער און ליטעראַטור-היסטאָריקער (אויך אונטערן פּסעוודאָנים „הקורא“). אין יאָהר 1901 האָט ער צוזאַמען מיט פ. מאַ-רעק (זעה) אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון 376 יודישע פּאָלקסליעדער (Еврейскія народныя пѣсни въ Россii). שער און לאַטיינישער שריפט), מיט אַנ-אינלייטונג פון די אַרויסגעבער אין רו-סיש. די דאָזיגע אויסגאַבע האָט געשאַפען אַנפּאַכע אין דער געשיכטע פון דעם יו-דישען פּאָלקלאָר, הגם אין איהר איז אַריין נאָר אַ קליינער טייל פון די יודישע פּאָלקס-ליעדער; אַזוי, צום ביישפּיעל, פּעהלען כּמעט אינגאַנצען פּאָלקסליעדער פון פּויל-לען. אין יאַנואַר 1903 האָט גינזבורג צו-

ניצבבורג מרדכי אהרן — בע-
 ריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער,
 דער שעפער פון
 דעם נייעם העברע-
 אישען פראָזע-סטיל.
 געבאָרען אין יאָר
 1795 אין סאַלאַנט,
 געשטאָרבן אין
 יאָר 1846 אין וויל-
 נאָ. זיין פּאָטער
 יהודה אשר (1765—1823) איז געווען איי-
 נער פון די ערשטע משכילים אין רוסלאַנד
 און האָט אָנגעשריבען אייניגע ווערק אי-
 בער דקדוק, אַלגעבראַ א. אַז. וו. דעם
 זוהן זיינעם האָט ער ערצויגען, אַזוי ווי
 מען פלעגט בכלל דאָן ערציהען יודישע
 קינדער אין ליטאָ און פּוילען, ער האָט
 אָבער אויך געזעהען איהם צו געבען
 גרינדליכע ידיעות אין העברעאיש און תנ"ך.
 צו 4 יאָר איז גינצבורג אָנגעקומען אין
 חדר, צו 7 האָט ער שוין געלערנט תלמוד,
 צו 13 צופעליג איבערגעלייענט אייניגע
 היסטאָרישע ווערק, ווי „צמח דוד“,
 „שארית ישראל“ א. אַז. וו. און אונטער
 זייער ווירקונג אַליין אָנגעהויבען צו שריי-
 בען העברעאישע מליצות; דעם פּאָטער
 זענען זיי נישט געפעלען געוואָרען און
 ער האָט געראַטען דעם זוהן זעהן שרייבען
 וואָס איינפאַכער און קלאָרער. צו 15 יאָר
 האָט גינצבורג חתונה געהאַט און זיך בע-
 זעצט ביים שוועהר אין שאַוּלי. שפעטער
 האָט ער אויך געלעבט אין פּאָלאַנגען,
 ווען, מעמעל, ליבוי א. אַז. וו., וואו ער
 האָט זיך בעשעפטיגט אַלס מלמד, געגע-
 בען אויך דייטשע שטונדען און זאָגאַר
 געפרובט האַלטען אַ שענק, אָבער מאַ-
 טעריעל אַלץ שטאַרק געליטען. אין די
 צוואַנציגער יאָהרען פון דעם פּאַריגען
 יאָהרהונדערט האָט ער זיך בעזעצט אין
 ווילנאָ, וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען זיין

ליטעראַרישע טעטיגקייט. ווי בעקאַנט איז
 זיין ערשטע ליטעראַרישע אַרבייט געווע-
 זען אַ העברעאישע איבערזעצונג פון קאַמ-
 פעס „Entdeckung von Amerika“,
 וואָס איז ערשינען אין ווילנאָ אין יאָר
 1823 (תקפ"ג), אונטערן טיטעל „גלות
 הארץ החדשה“. אַזוי ווי אין ווילנאָ איז
 דאַמאָלס נישט געוועזען קיין יודישע דרו-
 קעריי, האָט ער געמוזט עקסטראַ קויפען
 פאַר זיך יודישע שריפט, פון וואָס ער
 האָט געהאַט גרויס היזק. אין דער אייגע-
 נער צייט כמעט איז דאָסזעלבע בוך אַרויס
 אויך אויף יודיש אונטערן טיטעל „דיא
 ענטדעקונג פאַן אַמעריקאַ“, אין 3 טייל
 (ווילנאָ, תקפ"ד; אַנקעזעמפלאַר פון איהם
 געפינט זיך אין דער וואַרשויער סינאַגאָגאַ-
 ביבליאָטעק). צום ווערק קומט אויך אַ
 „פאַר ריידע“, וואו דער איבערזעצער,
 נישט דערמאָהנענדיג זיין נאָמען אין
 דעם גאַנצען בוך, זאָגט אָבער אויסדריק-
 ליך, אַז „דיוע איבערזעצונג דער ענט-
 דעקונג פאַן אַמעריקאַ האָב איך פאַן
 מיינע עברעישע איבערזעצונג אויף איי-
 נען ריינען גרינגען אידיש טייטש אי-
 בער גישריבן אָהן דעם מיש מאַש פאַן
 לשון קודשע, פּוילישע, רוסישע, טער-
 קישע ווערטער וואָס מאַן זונסט אין דער
 אידישין שפּראַך צו זאַמען מישט, איך
 האָף דאָס דיא וואָס קענען קיין גיברויך
 מאַכין פאַן דיא שיינע עברעאישע איבער-
 זעצונג ווירדין גיוויס דיועס בוך קויפין און
 ווירדין דארין מעהר בילעהרונג נוטצען און
 פאַרגניגען געפינדען אַלס אין דיא אָבגיש-
 מאַקטע ליגינהאַפטע היסטאָריעס פאַן טוי-
 זענד און איין נאַכט“. ס'איז אַלזאָ קלאָר,
 אַז דער אויטאָר פון דער יודישער איבערזע-
 צונג איז געווען גינצבורג, זייענדיג אויף
 אַזאַ אויפן איינער פון די ערשטע שריפט-
 שטעלער-משכילים, וואס האָבען אויך גע-
 שריבען אויף יודיש און מיטגעהאַלפּען אויפ-

און פערצווייפלונג, איז איהר אינגעפא-
 לען א געדאנק צו בעשרייבען פאר איהרע
 קינדערס וועגען דאס לעבען פון זייער
 פאָטער און בעקאנט מאַכען זיי מיט זייע-
 רע מיוחסדיגע אורעלטערן. אין יאָהר
 1691 האָט זי אָנגעהויבען אויסצופיהרען
 איהר פלאַן. זי האָט געהאַט בדעה אָנצו-
 שרייבען זיבען ביכער, אָבער זי האָט
 אָנגעשריבען בלויז אַ טייל דערפון. זי
 האָט געוואַלט אַוועקפאָהרען קיין ארץ-
 ישראל, האָבען זי די קינדער אָבגעהאַל-
 טען דערפון. אין יאָהר 1700 האָט זי
 חתונה געהאַט צום צווייטען מאָל מיט אַ
 באַנקיר פון מעץ סערף לוי — פּרנס פון
 דער אָרטיגער קהלה. זי האָט אָבער ווע-
 ניג גליק גענאָסען אויך פאַר'ן צווייטען
 מאָן: ער האָט אין יאָהר 1702 פּערלאָרען
 זיין גאַנץ פּערמעגען. נאָך זיין טויט (אין
 יאָהר 1712) האָט זי זיך ווידער גענומען
 צו איהרע מעמואַרען און האָט זיי פּערענ-
 דיגט. זיי האָבען זעהר אַ גרויסען היס-
 טאָריש-ליטעראַרישען ווערט: זיי גיבען
 אַ ברייט געמאָלטעס בילד פון דעם יודי-
 שען לעבען אין יענער צייט. גליקעל איז
 אַ טיפישע יודישע פרוי, מיט זעהר הויכע
 גייסטיגע מעלות. זי צייכענט זיך אויס מיט
 אַנ'אמתדיגען, טיעף רעליגיעזען געפיהל
 און הייסער ליעבע צו דער פאַמיליע.
 „אין איהרע זכרונות — שרייבט קויפּמאַן —
 ווייזט זיך אַרויס די גאַנצע ריינקייט פון
 איהר נשמה, די גאַנצע גליהענדיגע אויפ-
 ריכטיגקייט פון אַ שטאַרקען חאַראַקטער“.
 איבעראַשענד זענען אויך איהרע גייסטי-
 גע פּעהיגקייטען. די יודישע אַרט דענ-
 קען, די יודישע מאָראַל איז מיט איהר
 אינגאַנצען צוזאַמענגעוואַקסען. מיט אונ-
 געווענהליכער בקיאות ציטירט זי די ווער-
 טער פון די הייליגע חכמים; זי איז אָבער
 אויך בעקאַנט מיט דער רייכער פאַנטאַס-
 טישער וועלט פון יודישע מעשיות און

צובויען די יודישע ליטעראַטור, וועלכע איז
 געהאַט כמעט אינגאַנצען אונטערגעגאַנגען
 נאָך דעם שטורם פון מענדעלסאָנס השכלה.
 גינצבורגס פאַררעדע ברענגט אויך אייני-
 גע ידיעות פון דער מאַטעמאַטישער געאָ-
 גראַפיע. די שפראַך פון זיין יודישען ווערק
 איז אפילו אַ ביסעל פּערדייטשט, אָבער
 דאָך זעהר לייכט און געשריבען אין דעם-
 זעלבען איינפאַכען, נאַטירליכען טייל, מיט
 וועלכען עס צייכענען זיך אַזוי אויס זיינע
 העברעאישע ווערק. — מען דאַרף נישט
 צונויפמישען (ווי דאָס טוט לעאָ וויענער)
 גינצבורגס „דיא ענטדעקונג פאַן אַמעריקאַ“
 מיט דעם ענהליכען ווערק פון חיים חייקעל
 הורוויץ, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען
 מיט אייניגע יאָהר פריהער אין בערדיט-
 שעוו אונטערן טיטעל „קאָלאַמבוס“.

גליקעל פון האַמעלן — די פּער-
 פאַסערין פון זעהר אינטערעסאַנטע מעמו-
 אַרען, געשריבען אין יודיש. געבאַרען
 אין האַמבורג אין יאָהר 1645. איהר פאַ-
 טער לייב פינקערלע, פּרנס פון דער
 האַמבורגער יודישער קהלה, וואָס האָט
 זעהר פיעל געטאָן פאַר די אומגליקליכע
 קרבנות פון באַגדאַן חמעלניצקי (האָט
 איינגעאַרדענט פון זייערטוועגען אַ שפי-
 טאַל ביי זיך אין הויז א. ד. ג.), איז, ביים
 גאַנצען פּרום-פאַטריאַרכאַלען שניט פון
 זיין הויז, געווען אַ וועלטליכער מענש און
 האָט געגעבען זיינע קינדער נישט בלויז
 אַ יודישע, נאָר אויך אַ וועלטליכע ער-
 ציהונג. גליקעל איז געגאַנגען אין חדר
 און האָט געלערנט תנ"ך. צו 14 יאָהר
 האָט זי חתונה געהאַט מיט איינעם חיים,
 וועלכער האָט געלעבט אין דעם שטעד-
 טעל האַמעלן. דערנאָך האָט זי זיך בע-
 זעצט מיט'ן מאָן אין האַמבורג. צו 44
 יאָהר איז איהר דער מאָן אַוועקגעשטאָר-
 בען און זי איבערגעלאָזט מיט 12 קינ-
 דער. אין די שלאָפלאָזע נעכט, פול יאוש

לעגענדען, און זעהר אָבט פּערגעסט זי זיך אין זיי, שילדערנדיג איהר אייגען לעבען אָדער דאָס לעבען פון איהרע נאָ- הענטע. זי בעזיצט די פּעהיקייט צו פאָ- עטיזירען דאָס, וואָס זי האָט איבערגע- לעבט. איהרע מעמואַרען זענען אַ קינסט- לעריש ווערק; ס'איז נישט קיין טאָגבוך, וואו ס'ווערען פּערצייכענט טרוקענע גע- שעהענישען, — דאָס זענען לעבעדיגע זכרונות פון דער פּערגאַנגענהייט, געשרי- בען מיט גרויס איינפאַלקייט און תּמימות און דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען פּאָעטישען געפיהל. אויסערדעם גיבען זיי רייך מאַ- טעריאַל אויף צו בעקענען זיך מיט דעם גע- זעלשאַפטליכען און קולטורעלען לעבען פון די יודען אין יענער עפּאָכע און האָ- בען אַ גרויסען היסטאָרישען ווערט פאַר דער געשיכטע פון די יודישע קהלות אין אַ גאַנצער רייה שטעדט פון דייטשלאַנד. אַדאַנק איהרע ברייטע פּאַמיליען-פּער- בינדונגען (איהרע קינדער האָבען זיך מתחתן געוועזען מיט די אָנגעזעהענסטע משפחות) איז גליקעל געשאַטען אינ'ם מרכז פון דעמאָלטען יודישען לעבען, און איהרע מעמואַרען נעהמען אַרום די גע- שיכטע פון פיעלע פּערוואַנען אין די פּער- שידענסטע מדינות און שטעדט. דאָס גאַנ- צע לעבען כּמעט האָט זי פּערבראַכט אין האַמעלן, האַמבורג און מעץ, זי האָט אָבער אויך בעזוכט אַנדערע שטעדט, און אַדאַנק איהר לעבעדיגער תּפּיסה און גו- טען זכרון, האָט זי אויפגענומען דאָס גאַנצע רייכע מאַטעריאַל, וואָס דאָס דאָ- מאַלסדיגע יודישע לעבען האָט געגעבען, און עס אויסגענוצט אין איהרע זכרונות. פיעל זייטען פון דעם דעמאָלטיגען לע- בען — ווי קינדער-ערציהונג, משפּחה- פּערהעלטנישען, עקאָנאָמישע טעטיגקייט — ווערען אין איהרע מעמואַרען זעהר אינ- טערעסאַנט בעלויכטען. די דאָזיגע מעמו-

אַרען זענען די איינציגע קינסטלערישע שילדערונג פון דעם יודישען לעבען אין דער צווייטער העלפט פון XVII יאָהר- הונדערט און אין דעם ערשטען פּערטעל פון דעם אַכצעהנטען. וואָס אָנבעלאַנגט דער שפּראַך פון גליקעלס מעמואַרען, געהען אין איהר אַרײַן זעהר פיעל העב- רעאישע ווערטער און מליצות, דורך וועלכע די פּעראַפּאָסערין בעמיהט זיך צו- צוגעבען איהר ווערק אַ מעהר ליטעראַריש פנים, ווי עס איז צו זעהן פון דעם פּאָל- גענדען אויסצוג, וואו עס ווערט בעשרי- בען דאָס התערורות, וואָס האָט געהערשט צווישען די האַמבורגער יודען אין דער צייט פון שבתאי צבי (1666—1669): „אין דער זעלביגן צייט האָט מאן אן גיפּאַנגין צו רידן פון שבתאי צבי, אָבער איז נא לנו פי חטאנו ... ווען איך גידענק אן דער תּשובה וואָס פון יונג אונ' אַלטי איז גי- שעהן איזט דאז ניט צו ערשרייבן ... אלזו מיין גרויזר גאָט אל דיין ליבה קנעכטי אונ' קינדר האבין זיך זעהר גי- מיט מיט תּשובה תּפילה וצדקה ... דאז זיא ב' ג' שנים זיינין אין גיווין שטול (ישבו על המשבר), וויזט דאס נאך ניקש אליש ווינט הרויז גיקומין (וילדו רוח) ... דיא שמחה וואז איזט גיוועזין ווען מאן כתבים האט גיקראגין, דאז איזט ניט צו בי- שרייבן, די מיינשטי כתבים האבין די ספרדיים ביקומין, זוא זענין זיא אלי צייט אין איר בית הפנסת גיגאַנגין אונ' גיליאַינט. טייטשי יונגי אונ' אַלטי לייט אויך אין איר בית הפנסת גיגאַנגין. די פּורטיגיוזין יונגי גיעלין האבין זיך אין איר בעשטי קליידר אן גיטאן איין גרינין זיידן באנד אום זיך גיבונדין, דאז איזט שבתאי צבי זיין ליברייא (ליוורעע) זענין זיי אלי בתּופים ובמחולות אין איר בה"כנ גיגאַנגין מיט שמחה פּשמת בית השואבה אונ' דאָרט דיא כתבים גיליאַינט, טייליש

טער און פובליציסט. אויף יודיש האָט ער פּערעפּענטליכט אין פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“ אַנ'אויסגעצייכענטע פּאָעמע „יוסעל בערס און יוסעל שמעיה'ס“ און דאָס פּאָפּולער געוואָרענע ליעד „אַ יוד איז געבאָרען“. — לעאָ וויענער אין זיין „געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור“, און נאָך איהם די יודיש-ענגלישע ענציקל-לאָפּעדיע, ווייזט נישט-ריכטיג אָן אויף י. ל. גמזו ווי אויף פּרצעס אַ פּסעווי-דאָנים.

גערצאן יעקב — פּילאָלאָג. גע-באָרען אין די זיבציגער יאָהרען פון דעם פּאָריגען יאָהרהונדערט אין קעלן. אַלס סטודענט פון דער היידעלבערגער אוני-ווערזיטעט האָט ער אונטער דעם דירעק-טען איינפלוס פון דר. טהעאָדאָר זלאָציסטי (זעה) זיך פּעראינטערעסירט מיט דער ביז דאָן איהם אינגאַנצען אונבעקאַנטער יודי-שער שפּראַך און האָט איהר געווידמעט אַ בעזונדערע דיסערטאַציע, וואָס האָט איהם געגעבען דעם טיטעל דאָקטאָר-פי-לאָזאָפּיע. אין דער דאָזיגער אַרבייט, איינער פון די וויכטיגסטע אויפ'ן געביט פון יודישער שפּראַך-פּאָרשונג (אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1902 פון י. קויפּמאַן, פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, אונטערן טיטעל

Die jüdisch-deutsche Sprache, eine grammatisch - lexikalische Untersuchung ihren deutschen Grundbestandes“ פּערנעהמט זיך דער אויטאָר הויפּטזעכליך מיט דעם ליטווישען יודיש אין זיין בעציהונג צו די דייטשע דיאַלעקטען. צום סוף פון דעם ווערק קומט אויך אַ בעזונדער קאַפיטעל וועגען וואָרטשאַץ פון דער יודישער שפּראַך, וואָס ברענגט 424 אייגענטימליכע יודי-שע ווערטער און ווענדונגען, וועלכע קומען שוין מעהר נישט פאַר אין דייטש אָדער ווייכען שטאַרק אָב, אין פאַרם

(טיילס) האבען נעביך אל דאו איהריגע פאר קופין (פערקויפט) הויו אונ' הויף אונ' אליש גיהופט (געהאָפט) דאו זיא אלי יום זולין ערליזט ווערדין, חמי ע"ה האט צו האַמיל געוואוינט עוקר דירה גי-וועזין אונ' הויף ופלי בית מלאים כל טוב שטעהן לאזין אונ' איזט לק"ק הילדסהיים גיצאגין. אונ' האָט אונז לפאן האַמבורג צוויי גרוישי פעסיר מיט ליינין צייג גי-שיקט, אליר האנד עסין שפייז דען דער גוטי מאן עליו השלום האט געדאכט כפשוטה מן האַמבורג גלייך לארין הקדושה פאריין" ... (ציטירט נאָך גרעץ). די קינ-דער און קינדסקינדער גליקעלס האָבען אָבעהיט די מעמואַרען ווי אַ פאַמיליען-אוצר. דער זוהן איהרער משה האַמעלן, רב אין בייערסדאָרף, האָט געלאָזט אַראָב-נעהמען אַ קאָפּיע פון דער מוטערס כתב-יד, און זי איז איבערגעגאַנגען בירושה פון דור צו דור. אין יאָהר 1896 האָט דער בעוואוסטער געלעהרטער פּראָפּ. ד"ר דוד קויפּמאַן פּערעפּענטליכט די מעמואַרען (לויט מערצבאַכערס כתב-יד) אונטערן טיטעל „זכרונות מרת גליקל האַמיל משנת ת"ז עד תע"ט".

בייבליאָגראַפּיע: מ. ווישניצער, אין דער יוד.רום. ענצ. VI, 594—595; רוד קויפּמאַנס פּאָרוואָרט צו די „מעמואַרען“; ש. שעל-טער, The memoirs of a jewess of the XVII century, אין דעם צווייטען באַנד פון ויינע Studies in judaism, 1908; מ. שטיינשניידער, Geschichtsliteratur, 1905; ווענען דער שפּראַך פון די מעוואָרען האָט געשריבען א. לאַנדוי אין Mitteilungen der Gesellschaft, VII, 1901, für jüdische Volkskunde; זעה אויך דעם אַרטיקעל פון פ. קליין, די יו-דישע שפּראַכלעהרע, אין די „ליטעראַרישע מאַ-נאַטששריפטען“, 1908, III.

גמזו י. ל. — העברעאישער דיכ-

דאָן האָט ער פּערעפּענטליכט אייניגע ציגלי-
נעלע ערצעהלונגען, ווי אויך איבערזע-
צונגען פון פּויליש אין פרצעס אויסגאַבען
„די יודישע ביבליאָטעק“, „ליטעראַטור
און לעבען“, „בלעטליך“, אין רייזענס
„צוואַנציגסטען יאָרהונדערט“ א. אַנד. ער
האַט אויך מיטגעאַרבייט און פּוילישע ציי-
טונגען.

גרונוואַלד מאַקס — היסטאָריקער
און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען אין יאָהר
1871 אין זאַברזשע, גאַליציען. איצט איז
ער ראַבינער פון דער איזראַליטישער קול-
טוסגעמיינדע אין וויען. זייט 1898 גיט
ער אַרויס די „Mitteilungen der Ge-
sellschaft für jüdische Volkskunde“
געוויימעט דעם יודישען פּאָלקלאָר, עטנאָ-
גראַפיע א. ד. ג. (די לעצטע יאָהרען הייסט
דער אַרגאַן „Mitteilungen zur jüdi-
schen Volkskunde“). אויסער זעהר
פיעל מאַטעריאַל וועגען יודישען פּאָלקלאָר,
זענען אין די „מיטטיילונגען“ צווישען אַנ-
דערן אויך ערשיענען צאָהלרייכע און וויכ-
טיגע אַרבייטען וועגען יודישע שפּראַך, על-
טערע ליטעראַטור א. אַז. וו.

גרינבוים יצחק — פּובליציסט.
געבאָרען אין יאָהר 1879 אין וואַרשוי
אין אַנאַנגעזעהענער פּאַמיליע. ערצוי-
גען געוואָרען אין פּלאָנסק, וואו ער
האַט די ערשטע בילדונג בעקומען אין
דער יודישער רעגירונגסשול. שפּעטער
האַט ער בעזוכט דאָס גימנאַזיום אין
פּלאָצק, וואו ער האָט אַלס שילער פון אַכ-
טען קלאַס אָנגעהויבען זיין ציוניסטישע
אַרבייט. זיין בילדונג האָט ער פּערענדיגט
אין דער וואַרשויער אוניווערזיטעט, צו-
ערשט אויף דער מעדיצינישער פּאַקולטעט
און דאָן אויף דער יודישער. אויסגע-
לערנט זיך יודיש ערשט אין די סטודענ-
טען-יאָהרען, האָט ער זיין זשורנאַליסטי-
שע טעטיגקייט אָנגעהויבען אין „יוד“.

אַדער בעדייטונג, פון די נידערהויכדייט-
שע דיאַלעקטען.

ביבליאָגראַפיע: פאַביום שאַך, אין
דעם „יוד“, 1902; א. לאַדווי, אין די Mit-
teilungen der Gesellschaft für
jüdische Volkskunde, 1912.

גערשאַני הירש (הענרי) — העב-
רעאיש-יודיש-ענגלישער שריפטשטעלער
און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1844
אין ווילנאַ, געשטאַרבען אין יאָהר 1897
אין ניו-יאָרק. געלערנט אין דער ווילנער
ראַבינערשול, איז ער שפּעטער אַוועקגע-
פּאָהרען קיין פּעטערבורג צו פּערפּאָלק-
מען זיך אין בילדונג. דאָ האָט ער זיך
געטויפט, נאָר האָט באַלד חרטה געהאַט
און איז אַוועק קיין בערלין און פון דאָרט
קיין לאַנדאָן, וואו די מיסיאָנערען האָבען
איהם מקרב געווען. אין אַ יאָהר אַרום
האַט ער געלאָזען די מיסיאָנערען, איז
אַוועק קיין פאַריז און האָט פּערעפּענט-
ליכט אין „המגיד“ (1868) אַנאַרטיקעל,
וואו ער איז זיך מודה אין זיין אַפּטרייניג-
קייט און זאָגט, אַז ער איז ווידער געוואָ-
רען אַ גלויביגער יוד. דאָן איז ער איבער-
געפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז
אַ געוויסע צייט געווען רב אין אַטלאַנט-
טאָ און טשיקאַגאָ. שפּעטער האָט ער זיך
אַנגעגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור
און אויסער זיין בעטייליגונג אין פּערשי-
דענע ענגלישע, יודישע און העברעאישע
צייטשריפטען, האָט ער רעדאַגירט אַ יו-
דישע וואַכענשריפט „די יודישע פּאָסט“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. VI,
388 — 389.

גראַסגליק שלמה — געבאָרען
אין יאָהר 1861 אין וואַרשוי אין אַ חסידי-
שער פּאַמיליע. ער פּערנעהמט אַ שטעל אין
דער וואַרשויער יודישער גמינע-פּערוואַל-
טונג. זיינע ערשטע אַרטיקלען האָבען זיך גע-
דרוקט אין „העברי“, „המליץ“ און „הצפירה“.

דער גרויסער ווערט פון דער הרעסטאָ-
מאַטיע, וועלכע קאָן מיט רעכט גערעכענט
ווערען פאַר דעם ערשטען ערנסטען פּרוב
אויסצופאַרשען די אַלט-יודישע ליטעראַטור,
ווערט פערמינערט דורך איהר לאַטיינישער
טראַנסקריפציע און ליטעראַריש-מאָדערני-
זירטער אַרטאָגראַפיע, וואָס צוליעב דעם
איז אונמעגליך זיך צו מאַכען אַ בעגריף
וועגען דער פּאָנעטיק פון יודיש, און דורך
די ניט שטענדיג ריכטיגע דאַטען. אין זיין
צווייטען ווערק *Die jüdisch-deutsche
Litteratur in Deutschland, Polen
und America* (טריער, 1894; אַבדרוק
פון ווינטער און ווינשעס
*Jüdische Litteratur seit Abschluss des Ka-
non (III nons)*, ווערען געבראַכט אויסצוגען
פון „ספר מדות“ (1542), „חובות הלבבות“
(1716), „שבט מוסר“ (1790), „לב טוב“
(1765), „קב הישר“ (1825), „חקירת הלב“
(1731), „ספר מראה המוסר“, „אגרת בעלי
חיים“, „אבן בוחן“ (1705), „בן המלך
והנזיר“, „תורת לקח טוב“ (1714) און פון איי-
ניגע אַנדערע ספרים, געדרוקטע אין דייטש-
לאַנד. דאָן קומען אויסצוגען פון אַ רייה
ווערק, וואָס זענען געדרוקט אין רוסלאַנד,
צווישען זיי — דיקס, שמרס, זייערסט,
צווייפעלס א. אַז. וו. און פון פערשידענע
אַמעריקאַניש-יודישע צייטשריפטען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. VI;
ל. סענעאן, *Essai sur le judéo-alle-
mand*.

גרינוואַלד ב. — דער אויטאָר פון
אַנאַרטיקעל וועגען יודיש, פערעפענט-
ליכט צוערשט אין דער וואַכענשריפט „*Der
ungarische Israelit*“ און דאָן אַרויס-
געגעבען אַלס בעזונדער בראַשור (בודא-
פעש, 1876; פראַג, 1888) אונטערן טיטעל
„*Über den jüdisch-deutschen Jar-
gon, vulgo Kauderwelsch ge-
nannt*“.

שפעטער האָט ער פערעפענטליכט אַרטיק-
לען וועגען ציוניזם און נאַציאָנאַליזם אין
„דעם יודישען פּאָלק“. ער האָט זיך פון
צייט צו צייט אויך בעטייליגט אין די העב-
רעאישע „דור“, „השלח“, „העולם“ (וואו
ער איז אַ געוויסע צייט געווען אויך רע-
דאַקטאָר) און האָט רעדאָגירט די ציוניס-
טיש-פּוילישע צייטשריפטען „*Glos Ży-
dowski*“, „*Wschód*“, „*Życie Ży-
dowskie*“ די לעצטע צייט האָט ער גענו-
מען אַ נאָהענטען אָנטייל אין „פריינד“,
וואו ער האָט פיעל געשריבען וועגען די
פּויליש-יודישע בעציהונגען.

גרינובוים מאַקס (מאיר) —
אַריענטאַליסט און ליטעראַטור-פאַרשער.
געבאָרען אין יאָהר 1817 אין זעליגענ-
שטאָדט, העסען, געשטאַרבען אין יאָהר
1898 אין מינכען. פילאָזאָפיע און פילאָ-
לאָגיע האָט גרינובוים שטודירט אין די
אוניווערזיטעטען פון גיסען און באָן. שפע-
טער האָט ער אין פערלויף פון אַ רייה יאָה-
רען געלעבט אין ניו-יאָרק, פון וואָנען ער
האָט זיך אין יאָהר 1870 אומגעקעהרט קיין
אייראָפּא, זיך בעזעצענדיג אין מינכען. —
גרינובוים האָט זיך אויך בעשעפטיגט מיט
דער פאַרשונג פון יודיש, און זיינע צוויי
גרויסע ווערק, וואָס פערנעהמען זיך מיט
דער יודישער ליטעראַטור און שפראַך,
געהערען צו די בעדייטענדסטע אַרבייטען
וועגען יודיש. זיין „*Jüdisch-deutsche
Chrestomathie*“ (לייפציג, 1882) ברענגט
מעהר אַדער וועניגער אויספיהרליכע אויס-
צוגען פון אַ רייה עלטערע יודישע ווערק
(פון פערשידענע תורה-איבערזעצונגען,
סדרים און מחזורים; מוסר-ספרים, ווי דער
בראַנטשפיגעל, שמחת הנפש, ספר חסידים;
היסטאָרישע ווערק, ווי דער יוסיפון, שבט
יהודה; ערצהלונגען, ווי יהודית, מעשה-
בוך) און איז פערזעהן מיט זעהר פיעל
פילאָלאָגישע פירושים און הגהות. אָבער

ענטפער דינעוואָהנען. — גרעצס, פּאָלקס-טימליכע געשיכטע דער יודען" איז אייניגע מאָל אויך בעאַרבייט געוואָרען אויף יו-דיש. די לעצטע בעאַרבייטונג, ביי וועל-כער ס'זענען אויך אויסגענוצט געוואָרען די אַנדערע נייערע קוועלען פון דער יו-דישער היסטאָריאָגראַפיע, איז אַרויס אין יאָהר 1912 אין שימינס פערלאַג ("יודישע געשיכטע", אין 7 בענד, בעאַרבייט פון לייזעראַוויטש, ב. ק—י און א. ר—ס).

גרשון בן אליעזר הלוי יודעלש פון פּראָג—רייזענדר פון דער ערשטער העלפט פונ'ס XVII יאָהרהונדערט, דער אויטאָר פון „גלילות ארץ ישראל" אויף יודיש (איצט אַ גרויסע ביבליאָגראַפישע זעלטענהייט), וואו עס ווערען בעשריבען פערשידענע מאַרשרוטען קיין ירושלים און די רייזע זיינע דורך סאַלאָניק, אַלעק-סאַנדריען, מעקאַ א. אַז. וו., ביז צו די ברעגען פון דעם טייך סמבטיון. גרשון בן אליעזר דערצעהלט דאָרט וועגען די משונהדיגע חיות, וואָס ער האָט געזעהן אויף זיין נסיעה, די מענשען אָהן קעפּ א. ד. ג. צו דעם ספר איז געשריבען אַ הסכמה פון דעם בעוואוסטען ר' יואל סירקיס. די ערשטע אויפלאַגע, וועלכע איז ערשיענען אין לובלין אין 1635, איז עפענטליך פערברענט געוואָרען אין וואָר-שוי אויף דעם בעפעהל פון די יעזואיטען. אין אַ צייט אַרום איז דאָס בוך אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען (פירט, 1691, אַמסטערדאַם, 1705, פּראָג, 1824; אונטערן טיטעל „קורצע בעשרייבונג פון ארץ ישראל" איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען צוזאַמען מיטן „מעשה-בוך" אין אַמסטערדאַם, 1723). אַ גרויסער אויסצוג פון איהם איז אַריין אין אייזענמענגערס ווערק „ענטדעקטעס יודענטום". אויף העברעאיש איז „גלילות ארץ ישראל"

פון דער דאָזיגער אַרבייט איז זעהר קליין. ביבליאָגראַפיע: א. לאַנדוי, Biblio-graphie des Jüdisch-Deutschen; Essai sur le judéo alle-mand.

גרמיוא יהודה לייב בן דוב בער—זער אויטאָר פון „שירי נעמות"—ליעדער אין העברעאיש און יודיש (וויל-נאָ, 1842), און פון „מאיר נתיב" (וויל-נאָ, 1835)—אַ לעקסיקאָן פון די העברעאישע וואָרצעל-ווערטער מיט זייער ערקלערונג אין יודיש און רוסיש (צוויי טיילען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 278, 580. גרעץ היינריך — דער בעריהמט-סטער יודישער היסטאָריקער (1817—1891). אין זיין „געשיכטע דער יודען" האָט ער אינגאַנצען אינגאַרירט די מזרח-יודען, און האָט זיך פיינדליך בעצויגען אויך צו זייער שפּראַך. זיין פּעראַכטונג צו יודיש איז געגאַנגען אַזוי ווייט, אַז ווען אייניגע יודישע שריפטשטעלער האָבען געבעטען ביי איהם אַנ'ערלויבניש צו איבערזעצען זיין געשיכטע אויף יודיש, האָט ער גע-ענטפּערט, אַז ער ערלויבט די איבערזע-צונג אין אַלע שפּראַכען, נאָר נישט אין דעם „פּערפּלוקטען זשאַרגאָן", וועלכען ער רופט אָן „האַלב-טייערישע שפּראַך". אַזאַ פּערהאַלטען זיך צו דער לעבעדיגער שפּראַך פון דעם יודישען פּאָלק האָט אַרויס-גערופּען אַ שאַרפען ענטפּער פון יעקב דינע-זאָהן אין זיין אַרטיקעל „פּראָפעסאָר גרעץ און דער יודישער זשאַרגאָן, אָדער ווער מיט וועמען דאָרף זיך שעמען" (אין אַ ביילאָגע צו דעם „יודישען פּאָלקסבלאַט", 1888); פאַר גרעצס כבוד האָט זיך אָנגענומען דער רעדאַקטאָר פון „פּאָלקסבלאַט" דר. י. ל. קאַנטאַר, וועלכער האָט וועגען דעם פּערעפּענטליכט אַ פאַר אַרטיקלען אַלס

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. VI, 427; בן-יעקב, 97; דר. מ. פינעס, די גע-
שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I.

איבערזעצט אונטערן נאָמען „אגרת הקדש“, וואָס האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען.

ד

א. אַז. וו. ער האָט אויך געשריבען יודישע ליעדער, וועלכע זענען ערשינען אין פערשידענע רוסלענדישע און אַמעריקאַ-נישע אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. VI, 285.

דאָלמאַן גוסטאַוו הערמאַן — קריסטליכער העבראַאיסט, געוועזענער פראַפּעסאָר פון עקזעגעיטיק אין דער לייפ-ציגער אוניווערזיטעט. געבאַרען אין יאָהר 1855. צווישען זיינע צאָהלרייכע אַרביי-טען געפינט זיך אַ ווערק מיט'ן נאָמען „Jüdisch-deutsche Volkslieder aus Galizien und Russland“ (צווייטע אויפלאַגע—בערלין, 1891), וואָס ברענגט אַ רייה ליעדער פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּאָלקסדיכטער (גאַלדפּאַדען, בערנשטיין, צונזער, עהרענקראַנץ און אַנד.). דאָס ווערק האַראַקטעריזירט דאָס, וואָס ווערט געזונגען צווישען פּאָלק; עס האָט אָבער קיין טום שייכות נישט צום יודישען פּאָלק-לאָר, דען עס האָט נישט צו טון מיט עכ-טע פּאָלקסליעדער.

דאָנצים מרדכי— שריפטשטעלער. געבאַרען אין יאָהר 1885 אין מעזשירעוו, פּאָדאָליען. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1904, דעביוטירענדיג מיט איי-ניגע סקיצען אין גאַליציש-יודישע צייט-שריפטען. אין 1905 האָט ער אויסגעוואַנ-דערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען מיט ערצעה-לונגען און ליעדער אין די פערשידענסטע

דאָלידאָנסקי י. ל. — זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר 1868 אין אַ יודישער קאָלאָניע פון ווילנער גוב. געלערנט אין ווילנאַ. האָט זיך אין פערשידענע צייטען בעטייליגט אין „המליץ“, „המגיד“, „הצבי“, „יוד“ און אַנדערע צייטשריפטען. אין די יאָהרען 1896 — 1904 האָט ער רעדיגירט „דעם יודישען עקספרעס“, וועלכער איז ערשינען פריהער אין לידס און דערנאָך אין לאַנדאָן. אין יאָהר 1904 האָט ער גע-גרינדעט אין לאַנדאָן „דעם יודישען זשור-נאַל“, וועלכען ער האָט רעדיגירט ביז 1906. זייט 1906 איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם ניו-יאָרקער „יודי-שען טאַגעבלאַט“.

דאָליצקי מנחם-מענדעל — העב-רעאישער דיכטער און בעלעטריסט. גע-באַרען אין יאָהר 1856 אין ביאַליסטאָק. אין יאָהר 1892 נאָכ'ן גירוש פון די יודען פון מאָסקווע, וואו דאָליצקי האָט גע-וואוינט זייט 1882, האָט ער אויסגעוואַנ-דערט קיין אַמעריקאַ און האָט דאָרט אָנגעהויבען צו נעהמען אַנאַנטיל אויך אין דער יודישער ליטעראַטור. אין די יאָהרען 1897 — 1908 האָט ער אַרויסגע-געבען אַ מאָנאַטליכען ציוניסטישען זשור-נאַל „די נייע צייט“. אין פערשידענע אַמע-ריקאַנער יודישע צייטונגען, ווי אויך אַלס בעזונדערע אויסגאַבען, האָט ער פער-עפענטליכט אַ רייה סענסאַציאָנעלע ראָ-מאַנען, ווי „דער געבילדעטער מערדער“, „שטאַרקער פון אייזען“, „יודישע היידען“

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. IV, 370—371; בן-יעקב, 563.

דובנאָוו זשמען — בעוואוסטער יודיש-רוסישער היסטאָריקער און פובלי-ציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין מסטיסלאָוו, מאָהלעווער גוב. יודיש האָט דובנאָוו געשריבען נאָך אייניגע מאָל (אַרטיקלען אין „פרינד“, פעברואַר 1857, וועגען דער דורך איהם געגרינדעטער „פאָלקס-פאַרטיי“, און אין דער פּעטער-בורגער מאָנאַטסשריפט „די יודישע וועלט“, 1912, וואָס ערשיינט ביי זיין נאָהענטער מיטוירקונג), דערפאַר אָבער האָט ער פיעל געשריבען וועגען יודיש; ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אָנגעוווּזען אין דער יודיש-רוסי-שער פרעסע אויף די גרויסע בעדייטונג פון אַ ליטעראַטור אויף יודיש, און האָט איהר געווידמעט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען אונ-טערן פּסעוודאָנים „קריטיקוס“—(0 жаргонной литературы вообще и некоторы́х новѣйшихъ ея произведеніяхъ въ частности“ („Восходъ“, 1888, кн. X); „Новости жаргонной литературы.“ („Восходъ“, 1889, кн. VII); „Народная и протонародная литература“ („Восходъ“, 1890, кн. IX) און אויסערדעם זעהר פיעל רעצענזיעס איבער פּערשידענע יודישע ווערק אין „Восходъ“, פאַר די יאָהרען 1885—1891). ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אַ ספּעציע-לע אַרבייט וועגען דער יודישער שפּראַך (אין דער „Еврейская Старина“ 1909), וואו ער פּערנעמט זיך מיט דער פּראָגע, צי האָבען די ליטוויש-פוילישע יודען אין XVI און XVII יאָהרהונדערט גערעדט יודיש אָדער סלאַוויש. קריטיקירט דערביי שטאַרק די מיינונגען פון אברהם הרפּבי (אין זיין ווערק „היהודים ושפת הסלונים“, וויל-נאָ, 1867) און אַנדערע (זעה די ביבליאָ-

צייטונגען און זשורנאַלען, ווי „פאָרווערטס“, „צוקונפט“, „צייטיגייסט“, „דאָס נייע לע-בען“, די וויצבלעטער „קונדס“, „קיבע-צער“ א. א. וו. ער איז געווען אויך מיטרעדאַקטאָר פון „טעאַטערזשורנאַל“ און „די יודישע ביהנע“, וואו ער האָט פּער-עפּענטליכט אַ רייה אַרטיקלען איבער טע-אַטער און קונסט. אין אַ בעזונדער אויס-גאַבע איז ערשיענען זיינע אַ גרעסערע ערצעהלונג „אין שטראָם פון רעוואָלוציאָן“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו פּאָבלישינג קאָמפּאַני“).

דאַרמטשאַדט יוסף בן מאיר-צבי—דייטשער תלמודיסט פון דעם XVIII יאָהרהונדערט, דער מחבר פון ספר „עץ יוסף“ (חדושים אויף אייניגע מסכתות). אין יודיש האָט ער איבערזעצט דעם „אלשיך על התורה“ (קאַרלסרוהע, 1770; בלויז אויף ספר בראשית). די דאָזיגע איבערזע-צונג, וואָס צייכענט זיך אויס מיט פיעלע ווערטער פאַר אַבסטראַקטע בעגריפען, האָט קיין ערפאָלג נישט געהאַט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 39—40.

דבורה — די פרוי פון ר' נפתלי אין פאָלעסטינאַ, די פּערפאַסערין פון דער „ארץ ישראל תחנה“ (ווילנאַ, 1875).

דוב בער בן שמואל שוחט—חסידשער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין פוילען אין סוף פון דעם XVIII יאָהר-הונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון דעם בוך „שבחי הבעש"ט“—אַ זאַמלונג ער-צעהלונגען און לעגענדעס אויס דעם לע-בען פון דעם גרינדער פון חסידים ר' ישראל בעל שם טוב.—וואָס האָט אַ גרויסען היסטאָרישען ווערט אַלס די איינציגע קווע-לע כמעט איבער די געשיכטע פון חסידים אין זיין ערשטער תקופה. דאָס בוך איז זעהר פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען אויך אין יודיש.

דאָס אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ יודיש ווערק „מזמור לתודה“ (אַמסטערדאַם, 1640; לויט אַנדערע קווע- לען — 1644), וואָס בעשטעהט פון אַ פריי-ער געריימטער איבערזעצונג פון אייניגע שטעלען פון דער תורה און פון די מגלות אויסער איכה: „וואל גיטראַכט, פון בראשית ביז ואלה המשפטים אויף טייטש גימאַכט, אין פאַפיר אונ' אותיות גר ביישדליך, פּר ווייבר אונ' יונגן מיידליך די דרינן ווערט טון לייאן ווערט זיך גאַטש דינשט דר מייאן (פרעהען)“... און אויפן פיר צווייטען שער: „טייטש גימאַכט אויף פיר מגלות, מאג זיך באווייזן אין אלי קהלות, זונדר איכה הוט ער דוון שטין אויף אבזייט, פון וועגן עש בעט פון ליידי אונ' טרוי-ארקייט...“ מאַנכע פערזען פון דער דאָזי-גער איבערזעצונג צייכענען זיך אויס מיט זייער פאַעטישער שפראַך און שענע וואויל-קלינגענדיגע ריימען. דוד בן מנחם האָט אויסערדעם איבערזעצט אין יודיש די תפלות אויף ראש-חדש (האַנוי, 1626).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 33—34; יוד.ענג. ענג. IV, 466; ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1013.

דינגאָל ס. — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאַרען אין יאָהר 1886. האָט בעקומען בילדונג אין ווילנאָ און דאַן אין בערן. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין לאַנדאָן, פון וואָגען ער אַרבייט מיט אין „פריינד“, ווי אויך אין אַנדערע יודי-שע אויסגאַבען פון רוסלאַנד, גאַליציען און אַמעריקאַ. אויסער קאַרעספּאַנדענצען האָט דינגאָל געשריבען אויך ערצעהלונג-גען, בריף וועגען ליטעראַטור א. א. וו. אַחוץ דעם האָט ער פּערעפּענטליכט אין לאַנדאָן אייניגע איבערזעצונגען אונטערן פּסעוודאָנים ז. ראָזעס.

ראַפּיע וועגען דעם ביי מ. פינעס אין זיין „געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור“, I, 28) און קומט צום אויספיהר — צו יו-דיש. דובנאָווס פּרינציפּיעלע מיינונגען איבער יודיש זענען אויך אַרויסגעזאָגט געוואָרען אין פּערשידענע בריף פון זיי-נע „Письма о старомъ и новомъ еврействѣ“ זיין גרויסע פּערבענדיגע „אַלגעמיינע יודישע געשיכטע“, וואָס איז אַנגעשריבען אין רוסיש, איז ערשיענען אויף יודיש אין דער איבערזעצונג פון ה. קלמאַנאוויטש (פּערלאַג „הד הזמן“), מיט אַ הקדמה פון דעם פּערפּאַסער פאַר דער יודישער אויסגאַבע.

דוד בן אברהם פון פּראָג — דער אויטאָר פּונ'ם ספר „לשון למודים“ — אַ יודישע איבערזעצונג פון פּרק, וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1795 אין פּראָג.

ביבליאָגראַפיע: פּירסט, Biblio- theca Judaica, III, 164.

דוד בן :הרן דרוקער — דער אויטאָר פון אַ יודישען פירוש אויף „קהלת“ (ערשיענען אין פּראָג, 1708).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 478.

דוד בן אריה רייב פון לידאָ — תלמודיסט. איז געוועזען רב אין לידאָ, מאַינץ, אַמסטערדאַם א. אַנד. געשטאַרבען איז ער אין לעמבערג אַרום 1690. אויף יודיש האָט ער אַנגעשריבען אַ ספר „ברית ה'“ (וועגען מילה; 1684), וואָס איז אייני-גע מאָל געדרוקט געוואָרען אַלס הוספה צו זיין העברעאישען ווערק „סוד ה'“.

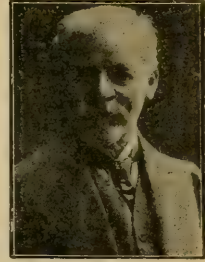
דוד יהודה לייב בן צבי הירש פון אייבשיץ — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „לקט טוב“, וואָס ברענגט תּחנות, בקשות, מנהגים און דינים, געקליבען פון פּערשי-דענע ספרים (פּראָג, 1731).

דוד בן מנחם הכהן — אַלט-יודי-שער מחבר. האָט געלעבט אין אַמסטער-

נאָך חברים פון מאָהלעווער יוגענד גע-
האַלטען אַלס פרייוויליגער לעהרער אין
דער מאָהלעווער תלמוד-תורה און אייניגע
פון זיי שפעטער פערעפענטליכט „דונער
און בליץ“, „רעגען און שניי“ און אַנד.,
האַט ער אָנגעשריבען אַ גרויסען ראָמאַן
„בעון אבות“, וואו ער שילדערט די טראַ-
געדיע פון אַ יודיש מיידעל, וואָס קומט
אום צוליב דער אונוויסענהייט און דעם
פאַנאַטיזם פון די עלטערן (גענומען פון
ווירקליכען לעבען). בעקאַנט געוואָרען
מיט'ן ראָמאַן אין כתב-יד, האָבען די אַנ-
געזעהענסטע ווילנער משכילים, ווי פּין,
אייויק-מאיר דיק און אַנד., זעהר וואַרים
בעגעגענט דעם יונגען שריפטשטעלער, און
די בעוואוסטע פערלאַנגספירמע „האלמנה
והאחים ראָם“ האָט ביי דינעוואָהען אָב-
געקויפט דעם מאָנוסקריפט און בעצאָהלט
דעם העכסטען האָנאָראַר, לויט די דע-
מאָלטיגע אומשטענדען, אַזוי פיעל, ווי-
פיעל אייויק-מאיר דיק האָט בעקומען,
ד. ה. צוויי רובל פאַר אַ דרוקבויגען.
דער ראָמאַן איז אָבער פערבאַטען געוואָ-
רען פון דער צענזור און איז קיינמאָל
נישט פערעפענטליכט געוואָרען. אום צו
דעקען דעם האָנאָראַר, וואָס ער האָט געקרי-
גען פאַר דעם פערבאַטענעם „בעון אבות“,
האַט דינעוואָהן אין פערלויף פון זעקס וואָכען,
פון פסח ביז שבועות, פאַרטיג געמאַכט זיין
צווייטען ראָמאַן „דער שוואַרצער יונגער-
מאַנטשיק“ (1877). דער ערפאָלג פון דעם
ווערק, מיט וועלכען דער אויטאָר אַליין איז
געבליבען אונזפרוידען, איז געווען אונגע-
הויער. אין אַ קורצער צייט איז זיך דער
ראָמאַן צוגאַנגען אין דער נישט געוועהנ-
ליכער צאָהל פון 10,000 עקומפלאַרען,
אויסהאַלטענדיג אייניגע אויפלאַגען. זיי-
נע גוטע-און-פרומע העלדען און העלדינס
זענען זעהר פאָפולער געוואָרען ביי דעם
יודישען עולם. „דער שוואַרצער יונגער-

דינעוואָהן יעקב — בעוואוסטער
בעלעטריסט, דער שעפער פון דעם יודי-

שען סענטימענטאַל-
לען ראָמאַן. געבאָ-
רען אין יאָהר 1856
(ניט 1858) אין ניי-
זאַגער, קאָוונער
גוב., אין אַ פער-
אָרימטער יחוס-פאַ-
מיליע. ערצויגען

געוואָרען אין מאָהלעו-אויפ'ן-דניעפער ביי
זיינעם אַ פעטער אייויק עליאַשעו, וואָס
איז געווען בעקאַנט אין שטאָרט פאַר אַנ-
אויסגעצייכענטען מאַטעמאַטיקער. בעקר-
מען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט
דינעוואָהן שפעטער געלערנט תלמוד אין
בית-המדרש, אָבעבענדיג זיך צו גלייכער
צייט מיט דער העברעאישער שפראַך. אַ
גרויסען איינפלוס אויף זיין גייסטיגע
ענטוויקלונג האָט געהאַט די געביידעטע
מאָהלעווער פאַמיליע הורעוויץ (בעזונ-
דערס די פרוי באַגדאַנע הורעוויץ—די על-
טערע שוועסטער פון דער בעוואוסטער
דרוקערין אלמנה דבורה ראָם), וואו ער איז
אַ געוויסע צייט געווען לעהרער פון העב-
רעאיש. ביי די הורעוויצעס אין שטוב
האַט דינעוואָהן בעקומען זיין ערשטע
וועלטליכע בילדונג און איז בעקאַנט גע-
וואָרען מיט דייטש און רוסיש. זיינע
ערשטע ליטעראַרישע פראָבען זענען גע-
ווען אין העברעאיש און, אויסער אַ רייה
בריה אין „המגיד“ און „המליץ“, האָט
ער פערעפענטליכט אַ פאַר אַרטיקלען אין
סמאָלענסקינס „השחר“. דער פערלאַנג
אויפצוקלערען די פאָלקסמאַסע, וואָס פער-
שטעהט נישט קיין העברעאיש, האָט איהם
בעוואויגען איבערצוגעהן צו דער יודי-
שער שפראַך. נאָך אַ סעריע נאַטורווי-
סענשאַפטיכע לעקציעס, בעאַרבייט נאָך
בערנשטיין, וועלכע ער האָט פריהער מיט

מאַנטשיק", אַזוי ווי אויך דער פּאָלגענ-
 דער ראָמאַן דינעוואָהנס, אבן גנף, אָדער
 אַ שטיין אין וועג" (אַ ראָמאַן אין פיער
 טייל, וואַרשוי, 1890) זענען געשריבען
 אין אַ סענטימענטאַלען טאָן; דער מחבר
 איז פריהער ווי אַלץ אַ מאָראַליסט און
 אַ זיטען-קריטיקער; זיין הויפטזוועק איז
 אויפצוקלערען די פשוטע לעזער, וועקען
 אין זיי גוטע געפיהלען, ליבע און
 רחמנות צו די שוואַכע, אַכטונג פאַר אַ
 ליבענדדיג האַרץ. פון דער אַנדער זייט
 זוכט ער צו פערמאוסען ביים פּאָלק אין
 די אויגען די שלעכטע און פּאַלשע מענ-
 שן, שילדערנדיג זיי אין שוואַרצע פאַר-
 בען (דער שוואַרצער יונגערמאַנטשיק).
 ערזויגען אויף די אידעאַלען פון דער
 השכלה-בעוועגונג, פערטיידיגט ער פאַר
 זיינע לעזער דעם רעיון פון בילדונג און
 רעליגיעזער טאַלעראַנץ, אויך מיהט ער
 זיך זיי צו ערקלערען די ערשיינונגען פון
 דער אַרומיגער נאַטור א. ד. ג. דער שניט
 און שטייגער דינעוואָהנס אין זיינע ערשטע
 ראָמאַנען איז אַ ביסעלע פרימיטיוו, די
 שילדערונג פון די הויפט העלדען צו
 מגומזיג, אָבער גראַד דערפאַר איז ער
 צוגענאָליך און פערשטענדליך געווען פאַר
 דעם פשוטען לעזער, און ער איז גע-
 וואָרען זיין בעליעבסטער שרייבער. אי-
 בעריגענס זענען אפילו אין די דאָזיגע ראָ-
 מאַנען די שילדערונגען פון די נעבען-פער-
 זאָנען, ווי אויך אייניגע בילדער פון
 קהלשען און חסידישען לעבען, קינסטלע-
 ריש דורכאויס געלונגען. דינעוואָהנס מעלות
 זענען נאָך קענטיגער אין זיין דריטען ראָ-
 מאַן, "הערשעלע" (צווערשט פערעפענטליכט
 אין דער "יודישער ביבליאָטעק", וואָס ער
 האָט אַרויסגעגעבען צוזאַמען מיט זיין נאָ-
 הענטען פריינד י. ל. פּרץ), וועלכער שטעהט
 שוין אין דעם פרט פון רעאַליסטישער
 שילדערונג אויף אַ העכערער מדרגה. —

אַנהויבענדיג פון די ניינציגער יאָהרען
 ווערט דינעוואָהנס שאַפען קינסטלערישער
 נאָך פּאָלקאַמענער. פון גרויסע ראָמאַנען איז
 ער אַריבער צו ערצעהלונגען און בילדער,
 געשריבען אין ווייכע און צאַרטע טענער.
 די לעיבלנינגס-העלדען זיינע זענען פשוטע
 יודישע פרויען און אַרימע יודישע קינדער.
 דעם גורל פון אַנאָמגליקליכען עלענדען
 יתום בעשרייבט זיין שענסט ווערק, "יוסע-
 לע" (1899). פון קינדערלעבען זענען אויך:
 אַ גרעסערע ערצעהלונג, "אַלטער" (אין
 "פריינד", 1903), די סעריע "קינדערשע
 נשמות" (אין "פריינד", 1905) און אַ נאָך נישט
 פערעפענטליכטער קינדערשער ראָמאַן.
 אויסערדעם האָט דינעוואָהן געדרוקט אין
 פערשידענע יודישע אויסגאַבען ("יוד",
 "יודישע פּאָלקסצייטונג", "פריינד" און
 אַנד.) אַ גאַנצע רייה נאָוועלען, צווישען
 וועלכע עס צייכענען זיך אויס: "פּאַלעק
 און זיין הויז" (אין "פריינד", 1904),
 "יוסעל אַלגעבראַניק" (אין דער אַמעריקאַ-
 נער "צוקונפט") א. א. ז. ו. אַ באַנד אויסגע-
 וועהלטע נאָוועלען זיינע אונטערן נאָמען
 "גלות-בילדער" ווערט צוגעגרייט צום
 אַרויסגעבען אין פערלאַג, פּראָגרעס". — אויך
 דינייערע ווערק דינעוואָהנס זענען נישט
 אינגאַנצען פריי פון אַ ראָמאַנטישען סענ-
 טימענטאַליזם. אָבער דער עכטער האַרצי-
 גער ליריזם און די צאַרטע ריהערענדע
 ליבע צו מענשען, וואָס פיהלען זיך אין
 אַלץ, וואָס דינעוואָהן האָט אָנגעשריבען,
 גיבען צו זיינע ערצעהלונגען אַ גאַנץ בע-
 זונדער הן, און זיין ווייכע, פרויענהאַפטע
 בעגאַבונג פערנעהמט גאָר אַ בעזונדערן
 אָרט אין דער יודישער ליטעראַטור. —
 דינעוואָהן האָט אויך איבערזעצט גרעצס
 "פּאָלקסטימליכע געשיכטע דער יודען"
 (אויסערן ערשטען באַנד, וואָס איז איבער-
 זעצט דורך י. י. לערנער), און האָט
 בעאַרבייט דעם ערשטען באַנד פון דער

פון דער רעגירונג און האָט זיך אפילו דורכגעשריבען מיט דעם דעמאָלטאָגען בילדונגס-מיניסטער וועגען דער יודישער שולרעפאָרם. אַליין אַנ'אויסגעצייכענטער העברעאיסט, אַ גרויסער למדן און אַ נאָ-הענטער פריינד פון די בעסטע העברעאי-שע שריפטשטעלער פון זיין צייט, האָט דיק דעביוטירט אין העברעאיש מיט דער בעשרייבונג פון משה מאָנטעפיאָרעס פער-ווילען אין ווילנאָ און האָט אויך שפעטער פערעפענטליכט אַרטיקלען און אַ פאָר גע-לונגענע ערצעהלונגען אין דער דאָזיגער שפראַך. אָבער זיין גאַנצע שריפטשטע-לערישע, כמעט פופציגיהריגע אַרבייט, האָט ער אָפגעגעבען דער יודישער ליטע-ראַטור, אומגעכאָט אויף דעם, וואָס ער האָט, אַזוי ווי דאָס רוב משכילים, גע-קוקט אויף יודיש ווי אויף אַ פערדאָרבע-נעם זשאַרגאָן. זיין צוועק איז געווען — צו בילדען דעם המון, אויסצובעסערן זיי-נע מדות, בעקאַנט צו מאַכען איהם מיט דער וועלט און אָבצורייניגען זיינע רע-ליגיעזע השגות פון אָבערגויבען און נאָ-רישקייטען. ער האָט אָבער פערשטאַנען, אַז ווירקען אויף דאָס פאָלק קען מען נישט מיט טרוקענעם מוסר, אויך נישט מיט פיינע לשון-קודשדיגע מליצות, נאָר דורך ערצעהלונגען און מעשיות, געשרי-בען אויף זיין מוטערשפראַך. און אָט אַזעלכע ערצעהלונגען און מעשיות האָט דיק געשאַפּען אין די הונדערטער. נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס נאָר אַ קליי-נער טייל פון זיי האָט אַ קינסטלערישען ווערט און וואָס זייער (בכלל גאַנץ פאָלקס-טימליכער) סטיל איז אָפט פערדאָרבען דורך די פיעל אַריינגעבראַקטע דייטשע און אויך רוסישע ווערטער מיט זייערע, אָפטמאָל קאָמישע ערקלערונגען אין קלאַ-מערן, האָבען דיקס ווערק דאָך זעהר פיעל מיטגעווירקט דער ענטוויקלונג פון

פיערענדיגער „וועלט-געשיכטע“ (ער-שיענען אַלס ביילאָגע צום „יוד“, 1900). פון זיינע אַנדערע נישט-בעלגטריסטישע אַרבייטען איז צו דערמאָהנען: „די יודישע שפראַך און איהרע שרייבער“ (אין „הויז-פריינד“, I), אַרייַה אַרטיקלען וועגען יודישען טעאַטער און נאָך נישט פער-עפענטליכטע מעמואַרען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענצ. VII; בעל-מחשבות, נעקלובענע שריפטען; I. י. ל. פּרין, אין דעם VII באַנד פון זיינע ווערק — אויפּוואַצען און פעליעטאַנען; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II; לעאָ וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס.

דיק אייווק-מאיר (אמ"ד) — בעריהמטער שריפטשטעלער. געבאָרען

אין יאָהר 1807 אין ווילנאָ, געשטאָר-בען אין דערזעלבער שטאָדט אין יאָהר 1893. זיין פאָטער, אַ חזן, האָט איהם געגעבען אַ טראַדיצ-יאָנעלע יודישע ער-

ציהונג און האָט איהם פריה חתונה גע-מאַכט. וואוינענדיג אין נעסוויזש, מינס-קער גוב, ביי די שוויגער-עלטערן אויף קעסט, איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט אַ קאַטוילישען גלח, וואָס האָט מיט איהם בשתיקה געלערנט דייטש. שפעטער איז ער מיט זיין פאַמיליע ווידער אַריבערגע-פאָהרען קיין ווילנאָ און האָט זיך מיט גרויס התמדה גענומען צו בילדונג. דאָ איז ער נאָהענט בעקאַנט געוואָרען מיט די משכילים און איז געוועזען צווישען די גרינדער פון דעם ערשטען געהימען פער-איין פון די „השכלה-פריינד“. שטאַרק גע-אַרבייט אין דער השכלה-בעוועגונג, האָט ער, ווי דאָס רוב משכילים, צוגעגעבען זעהר אַ גרויסע בעדייטונג די רעפאָרמען

דער יודישער ליטעראַטור, און מען קאָן איהם רעכענען פאַר איינעם פון איהרע גרינדער. ער האָט איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די רעאַליסטישע, ווי אויך די היסטאָרישע ערצהלונג, די הומאָריסטישע סקיצע און דעם פּאַנטאַזיע-ראַמאַן און האָט געשאַפּען אַ גרויסען קרייז לעזער צווישען די ברייטסטע שיכטען פון פּאָלק. אין אַלע זיינע ווערק איז ער, ווי געזאָגט, פריהער ווי אַלץ מאַראַליסט און לעהרער, וואָס וויל נוצליך זיין דעם פּאָלק. ער בעגונגענט זיך נישט מיט דעם מוסר-השכל, וואָס מען קען אַרויסדרינגען פון זיין ספור-המעשה גופא; אין זעהר לאַנגע אָבוייכונגען, וואָס פערנעהמען אָפט נישט וועניגער ווי אַ דריטעל בוך, גיט ער איבער זיינע רעיונות וועגען פער-שידענע פּראַגען פון גייסטיגען און מאַ-טעריעלען לעבען: וועגען ערציהונג, ווע-גען דער ניצליכקייט פון בילדונג, פון שפּראַכענקענטניש, וועגען משפּחה-לע-בען. ער טרעט אַרויס געגען די פריהע חתונות, געגען דער גרויסער צאָהל ליי-דיגעהער, וועלכע האָבען אין יענער צייט פערפליצט די יודישע ליטווישע שטעדטליך, און געגען אַנדערע פעהלערן פונ'ם יודישען לעבען. אַ גוטער קענער און שאַרפּער בעאַבאַכטער פון דעם יודי-שען שטייגער לעבען, האָט ער אין איי-ניגע פון זיינע ערצהלונגען געגעבען וואָהרהאַפטיג און זעהר הומאָריסטיש גע-שילדערטע טיפּען, וואָס זענען געוואָרען אַ שם-דבר, ווי צום ביישפּיעל די העלדען פון זיינע, אין זייער אַרט קלאַסישע ערצעה-לונגען „חייציקעל אַליין“, „יעקעלע גאַלד-שלגער“, „ר' שמעיה גוט-יום-טוב-ביטער“ און אַנד. דיק איז געוועזען אונגעזייער פּאָ-פולער אין דער ליטאָ. נישט נאָר דער פשוט-ער עולם, אויך די, וואָס האָבען שטאַלצירט מיט זייער לשון-קודש, האָבען גערן געליי-

ענט זיינע מעשה-ביכליך. געשריבען אין אַ איינפאַכען, גוטמוטיגען, פּאָטערליכען טאָן, האָבען זיי שטענדיג געמאַכט אויף זיינע לעזער און לעזערנס דעם געווינשטען רושם. זיי האָבען פיעל מיטגעהאַלפּען דער קולטורעלער אויפּוואַכונג פון די ליטווישע יודען און האָבען עד היום נאָך זעהר אַ גרויסען ליטעראַטור-היסטאָרישען און עט-נאָגראַפישען ווערט, ריכטיג אָבשפּיגלענ-דיג דאָס גייסטיגע און סאָציאַלע יודישע לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם פּאָריגען יאָרהונדערט. טיעף אַריינגע-דרונגען אין אַלע ווינקעליך פון דעם פּאָלקסלעבען, איז דיק געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך פּעראינטע-רעט מיט דעם יודישען פּאָלקלאָר און האָט זיך אָבגעגעבען מיט זאַמלען יודישע פּאָלקסמעשיות און וויצען, וועלכע ער האָט אַרויסגעגעבען גרופּעווייז אין קליינע זאַמלונגען („אַלטע יודישע זאַגען“, ספורי מוסר“, „יהודית די צווייטע“, 1875, „גר צדק“ (פ'"), „וויצען און שפּיצען אָדער אַנעקדאָטען“, 1873, „וויצען איבער ווי-צען“, 1874, און פיעל אַנד.). אויסער זיינע אַרייניגעלע ווערק, צווישען וועלכע עס זענען דאָ פּאַנטאַסטישע ראַמאַנען, רעאַליסטישע און היסטאָרישע ערצהלונגען (דאָס זעהר פּאָפּולערע „שבעים-מאַלצייט“, „די שענע מינצע“, „דער יודישער פּאָס-לאַניק“), ביאָגראַפיען פון בעריהמטע מענער, האָט דיק פיעל איבערזעצט און בעאַרבייט פון א. בערנשטיין, ביטשער-סטאַא, באָרן, לעוואַנדאָ און אַנדערע. ער איז געווען זעהר געליעבט און געאַכט אין קרייז פון די משכילים און האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר אַ שאַרפּזינגען און וויציגען גע-שפּרעכפיהרער. אין דער יוגענד איז ער געווען אַ לעהרער, אַ קורצע צייט — אויך אין דער ראַבינערשול. דערנאָך האָט ער זיך בעשעפּטיגט מיט סרסוריי, איז אויך

גיט ער אויך אָב אַ בעזונדער קאָפיטעל
(דאָס זיבצעהנטע) דער יודיש-דייטשער
ליטעראַטור.

דעמביצער שלמה (סאַלאָמאָן)
— דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין
קראָקוי. ער האָט פּערפּענטליכט אַ גאַנ-
צע רייה ליעדער אין פּערשידענע גאַליציש-
יודישע אויסגאַבען און (מיט לאַטיינישע
אותיות) אין אייניגע צייטונגען פון דייטש-
לאַנד און עסטרייך. אין יאָהר 1910 האָט
ד"ר פּראַנץ לעדערמאַן אין בערלין אַרויס-
געגעבען אַ זאַמלונג פון דעמביצערס יודי-
שע ליעדער מיט לאַטיינישער טראַנס-
קריפּציע אונטערן נאָמען Verloirene
Welten (מיסטענטיילס פון הויזרער-
לעבען).

ביבליאָגראַפיע: דעם אַרויסגעבערס
פאַרוואָרט צו די "Verloirene Welten".
דרוואַנאָו אַלמער — העברעאיש-
יודישער זשורנאַליסט און פּאָלקלאָריסט.
געבאָרען אין דרוואַ, ווילנער גוב. האָט
געלערנט אין ישיבות און שפּעטער זיך
אַנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט וועלטליכע
למודים. אַ געוויסע צייט איז ער אויך
געווען אַ סוחר; דאָן האָט ער זיך אינגאַנ-
צען געווידמעט דער זשורנאַליסטיק. אויף
יודיש האָט ער אויסער פּובליציסטישע אַר-
טיקלען געשריבען אויך פּעליעטאַנען און-
טערן פּסעוודאָנים „אבגד האדרעי", בע-
טייליגענדיג זיך אין „יוד", „פריינד" א.
אַנד. ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט זאַמ-
לען די ווערק פון יודישען פּאָלקלאָר, און
צוזאַמען מיט י. ח. ראַוויצקי גרייט ער
צו צום אַרויסגעבען אויף יודיש און העב-
רעאיש זייערע זאַמלונגען פון יודישע ווי-
צען. אויסערדעם האָט דרוואַנאָו אין די
ביילאָגען צום „פריינד", 1912, פּער-
עפּענטליכט אַ פּאָר הונדערט דורך איהם
פּערשריבענע יודישע שפּריכווערטער און
רעדענסאַרטען. — די לעצטע יאָהרען איז

געווען אויפּזעהער אין דער משכילישער
שוהל „טהרת הקודש". שפּעטער האָט ער
געלעבט פון זיין ליטעראַרישער אַרבייט,
בעקומענדיג אין ראַמס דרוקעריי 3 ר-
בעל פאַר אַנדערטהאַלבען דרוקבויגען יע-
דע וואָך.

ביבליאָגראַפיע: ל. קאַנטאָר, אין, ראַם
לעבען", I; א. ליטוויץ, אין זאַמעלבוך, לעבען
און וויסענשאַפּט", 1911; מ. פינעס, די געשי-
טע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 140—146;
ל. וויענער, Yiddish Literature, 169—
172; האסיף, VI, 163; יוד.-ענג. ענג. IV,
576; יוד.-רוס. ענג. VII, 129—191.

דניאלעוויטש'ה. — דיכטער. גע-
באָרען אין יאָהר 1882 ביי מלאָוואַ,
פּלאָצקער גוב. בעקומען די ערשטע
ערציהונג אין חדר, איז ער שפּעטער גע-
ווען אַרבייטער אין לאַדז. אין יאָהר 1909
איז ער אַוועק קיין גענף, וואו די שווערע
מאַטעריעלע בעדינגונגען האָבען איהם אָב-
געריסען פון דער ליטעראַטור. ער האָט
דעביוטירט אין יאָהר 1907 מיט אַ זאַמלונג
„הערשעלעס ליעדער", וואָס נישט קוקען-
דיג אויף זייער פּרימיטיווע פּאַרם און סטיל,
פּערמאַגען זיי דאָך אַ אונמיטעלבאַרען, עכט-
פּאָלקסטימליכען טאָן און מאַנכמאַל אויך
אַ לייכטען גוטמוטיגען הומאָר. שפּעטער
האַט ער אין פּערשידענע אויסגאַבען פּער-
עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים „הער-
שעלע" אַ רייה ליעדער, וועלכע שטעהען
אין דעם פּרט פון קינסטלערישער פּאַרם
שוין אַ ביסעל העכער ווי זיינע ערשטע
ליטעראַרישע פּראָבען.

דעליטש פּראַנץ — בעריהמטער
קריסטליכער העבראַאיסט און ליטעראַטור-
היסטאָריקער. געבאָרען אין לייפּציג אין
יאָהר 1813, געשטאַרבען אין דערזעלבער
שטאָדט אין יאָהר 1890. אין זיין בעקאַנ-
טען ווערק „Zur Geschichte der jüdischen
Poesie" (לייפּציג, 1836)

זעצונג פון מנשה בן ישראל בעריהמטען ווערק „מקהה ישראל“.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 366.

דרייוון י. — לעקסיקאָגראַף. גע- באַרען וואַהרשיינליך אין מינסק, איז ער אַ געוויסע צייט געוועזען לעהרער פון יודי- שער רעליגיאָן אין אַ גימנאַזיום. שפּעטער האָט ער זיך געטויפט. ער האָט פּערפּאָסט אַ רוסיש- יודיש ווערטערבוך (אַרויסגעגעבען פון נ. ג. זאַסק אין וואַרשוי, 1887; אין יאָהר 1909 איז ערשינען די פינפטע אויפלאַגע). נישט קוקענדיג אויף די שרעקליכסטע גרייזען און פעלערן, סיי אין דער ער- קלערונג פון די ווערטער. סיי אין דער אַרטאָגראַפיע, האָט דרייווןס ווערטערבוך געהאַט ערפּאָלג אַלס אַ מעהר אַדער וועני- גער פּאָלשטענדיג רוסיש-יודיש ווערטער- בוך.

דרוואַנאָוו רעדאַקטאָר פון דעם ציוניסטי- שען אַרגאַן „העולם“.

דרוק דור — זשורנאַליסט. גע- באַרען אין יאָהר 1883 אין קרייזבורג, וויטעבסקער גוב. זיין זשורנאַליסטישע אַר- בייט האָט ער אָנגעהויבען אין „וועג“; ער האָט זיך בעטייליגט אויך אין אַנדערע וואַרשוער יודישע און העברעאישע („היום“) צייטונגען. איצט איז ער אַ שטענ- דיגער מיטאַרבייטער פון דער טעגליכער צייטונג „דער מאַמענט“. דרוק האָט איבער- זעצט אויף יודיש בעלאַמיס ראָמאַן „איבער הונדערט יאָהר אַרום“ (פּערלאַג „די וועלט“, 1905).

דרוקער חיים בן-יעקב — זעה אַרביך חיים בן יעקב. דרוקער מרדכי בן משה — דער אויטאָר פון דער ערשטער יודישער איבער-

ה.

וואָס דערמאָהנט פון איין זייט די יודישע גנבים-שפּראַך (ביי סענעאַן l'arget bohémien-juif) פון דער אַנדערער-דעם אַנגליזירטען דיאַלעקט פון די דייטשען אין צפון-אַמעריקאַ, נאָר עס שטייגט זיי נאָך אַריבער סיי מיט דער פּערשידענאַרטיג- קייט פון ווינע גרונד-עלעמענטען סיי מיט דעם פּערשפּאַטען די וויכטיגסטע כללים פון אונזער שפּראַך, וועלכע זענען נאַטירליך שווער פאַר די פרעמדע“.

ביבליאָגראַפיע: לאַזאַר סענעאַן, Essai sur le judéo-allemand.

האַלפּערן משה לייב — דיכטער. געבאַרען אין יאָהר 1886 אין זלאַטשעוון, גאַליציען. שפּעטער האָט ער אויסגעוואַנ- דערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט פּערעפּענט- ליכט אַ רייה ליעדער אין גאַליצישע און

האַאַרצוגע — אַ געטויפטער יוד, וועלכער האָט אין יאָהר 1540 פּערעפּענט- ליכט אַ יודישע איבערזעצונג פון דעם עוואַנגעליום.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַרגאַן-ליטעראַטור, 121.

האַנטן פּרידריך היינריך, פּאָן דער — בעוואוסטער גערמאַניסט, אַ קריסט. געבאַרען אין יאָהר 1780 אין שמידבערג, געשטאַרבען אין יאָהר 1856 אַלס פּראָ- פּעסאָר אין בערלין. ער האָט אויך פּער- עפּענטליכט אַנאָיפּוואַץ וועגען יודיש, ער ווייזט אָבער אין איהם אַרויס זעהר אַ קנאַפע בעקאַנטשאַפט מיט דער דיאַלעקט- לאַגיע. אַזוי למשל דריקט ער זיך אויס וועגען יודיש אויף פּאָלגענדען אופן: „יו- דיש איז אַ קוידערוועלש און אַ זשאַרגאַן,

„דער פאלשער פעטער“, „די ירושה“, „דער פשרער קרבן“ און אַנד. שפעטער איז ער אַוועק קיין אַרענטניאָ (2), וואו ער האָט געגרינדעט די ערשטע יודישע צייטונג.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 30 יוד.-רוס. ענצ. VI, 736.

האַרװיץ בעלזאַ (אַדער בעלזאַ חזן) — אַלט-יודישע שריפטשטעלערין. זי איז געוועזען אַ טאָכטער פון ר' בער בן חזקיה האַרװיץ, וואָס איז אומגעקומען אויף קדוש השם, און די פרוי פון ר' יוסף בן חיים חזן, געשטאַרבען אין יאָהר 1713 אין פראָג. אין יאָהר 1705 האָט בעלזאַ האַרװיץ פּערעפּענטליכט אַ היסטאָריש ווערק „געשיכטע דעס הויזעס דוד“. אוי-סערדעס האָט זי צוזאַמען מיט רהל רויס-טיץ, דער פרוי פון לייב פאַרגעס, אָנגע-שריבען די פריהסטע, מייסטענטיילס לע-גענדאַרישע, געשיכטע פון די פראָגער יודען — „איינע שנעע געשיכטע, זאָ איזט געשעהן, עהע נאָך יהודים צו פראָג גע-וואָהנט“. האַרװיץ האָט אויך אָנגעשריבען אַ „תחנה“.

ביבליאָגראַפיע: קיווערלינג „Die jüdischen Frauen“, 153 יוד.-ענצ. ענצ. VI, 472.

האַרנשטיין צבי-הירש — שריפט-שטעלער. אין יאָהר 1891 האָט ער אונ-טערן פּסעוודאָנים „ישראל חסר-כח“ אַרויס-געגעבען אין בערדיטשעו אַ „קריטיש-פאַנטאַסטישע ערצעהלונג, פּערפאַסט פון אַ מגיד אין חלום“, מיט'ן טיטעל „זלידניעפ-קער לעבענדע פאַטאַגראַפיע אַדער אַ חלום אין חלום“, און אַ זאַמלונג פּערשידענע טאַניש-מעטרישע געדיכטע „כּנור הצבי-די האַרפע“. געשריבען אין אַ גאַנץ ריינער יודישער זפּראַך און לייכטען פּליסיגען סטיל, האָבען די דאָזיגע ווערק אַ געוויסען ליטעראַרישען אינטערעס. פון די פּיעל

אַמעריקאַנישע אויסגאַבען, ווי דאָס לעמ-בערגער „טאַגבלאַט“, „יודישער קעמפ-פּער“, „פּרייע אַרבייטערשטימע“, „לי-טעראַטור“, „יוגענד-קלאַנגען“ א. אַז. וו. די לעצטע צייט האָט ער אָנגעהויבען צו געהמען אַ טעטיגען אָנטייל אין דער הו-מאַריסטישער אַמעריקאַניש-יודישער פּרע-סע, מייסטענטיילס אונטערן פּסעוודאָנים העל-פּען.

האַנאָווער נתן נטע בן משה — בעריהמטער העברעאישער מחבר און מקובל פון XVII יאָהרהונדערט, דער אויטאָר פון דער זעהר וויכטיגער היסטאָרישער חרָאָניק „יון מצולה“ (די יודישע איבער-זעצונג איז פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען גע-וואָרען). זיין פּיערשפּראַכיגער גלאַסאַר „שפה ברורה“ (פראָג, 1660), וואו ביבלי-שע און תּלמודישע ווערטער, געאַרדענט לויט די ענינים, אין 29 קאַפּיטלען, ווע-דען פּערטייטשט אויף יודיש-דייטש, איטאַ-ליעניש און לאַטייניש, האָט אַ געוויסען אינטערעס פאַר דער יודישער לינגוויסטיק, ברענגענדיג פּיעל זעלטענע אַלט-יודישע ווערטער (צום ביישפּיעל, קלב שאַרץ—אַנ-שטאַט פּלעדערמוז, מולט וואָרף—אַנ-שטאַט מוילוואורף א. אַז. וו. עס איז צו בעמערקען, אַז דאָס העברעאישע גבות ווערט דאָ איבערזעצט מיט ברעם, און עפּעפּים—מיט אויגברעם).

ביבליאָגראַפיע: ס. גרינבוים, Jü-537 dischdeutsche Chrestomatie, 549; בן-יעקב, אוצר הספרים.

האַפּמאַן ב. ד"ר — זעה צביון. **האַפּמאַן נחמיה** — העברעאיש-יו-דישער שריפטשטעלער. געפאַרען אין יאָהר 1857 אין האַוור, קאָוונער גוב. אויף יו-דיש האָט ער, אויסער אייניגע וויסענ-שאַפּטליכע אַרטיקלען (אין ספּעקטאַרס „הויזפּריינד“), אָנגעשריבען אַ רייה ער-צעהלונגען: „די ברידערליכע ליבעע“,

רירען קיין אמעריקא און פאלעסטינא, האָט האַרקאָווי זיך אַוועקגעלאָזט אין די פּעראַייניגטע שטאַטען מיט אַ גרופּע חברים צו פּערנעהמען זיך דאָרט מיט ערדאַרבייט. אין זיין אויטאָביאָגראַפֿיע (פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1903) שטעלט ער זיך אָב בפרטיות אויף די ענויים און גלגולים, וואָס ער האָט געהאַט אויסצושטעהן אין דעם „גאַל-דענעם לאַנד“, וואו ער האָט געליטען שרעקליכע נויט און אייניגע צייט געאַרבייט שווערע טאָגאַרבייט. אין יאָהר 1885 איז ער אַריבערגעפּאָרען קיין פּאַריז, שפּע-טער אָבער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין ניו-יאָרק, וואו ער וואוינט ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. אַ געוויסע צייט האָט ער פּערנומען אַ פּאַסטען אויף דער „עליס-איילאַנד“. — האַרקאָווי האָט זעהר גרויסע פּערדינסטען פאַר דער יודישער שפּראַך אַלס איינער פון איהרע ערשטע ערנסטסטע פּאָרשער און וואַרימסטע פּערטיידיגער; זיינע צאָהלרייכע פּילאָלאָגישע אַרבייטען הײַבען פּיעל מיטגעהאָלפּען אָבצושאַפּען די פּעראַכטונג, מיט וועלכער מען האָט זיך צו איהר פּערהאַלטען. זיין ערשטע אַרבייט וועגען דער יודישער שפּראַך איז געווען דאָס נאָך נישט-פּערעפּענטליכטע העברעאי-שע ווערק „שפת יהודית“ (פּערפּאַכט אין יאָהר 1886 אין פּאַריז) — אַ פּילאָלאָגישע אָבּהאַנדלונג, וואו דער אויטאָר גיט אַ היסטאָרישען איבערבליק איבער דער יודישער שפּראַך, פּאָרשונגען וועגען איהרע ווערטער און אַ יודישע גראַמאַטיק. די איינלייטונג צו דעם דאָזיגען ווערק אונ-טערן טיטעל „היש משפט לשון לשפת יהודית“ איז צוערשט ערשינען אין דער העברעאישער מאָנאַטששריפט „נר המערב“ און איז אין 1896 אַרויס אין אַ בעזונדער בראַשור (אין מיניקעס יאָהרבוך פאַר דאָס יאָהר 1906 איז עס איבערוועצט פּונ׳ם אויטאָר אויף יודיש). דאָס „שפת יהודית“

מאָטאָס צו זיי קען מען שליכען, אַז זייער אויטאָר איז געווען בעקאַנט נישט נאָר מיט דער רוסישער און העברעאישער ליטעראַ-טור, נאָר אויך מיט דער דייטשער און פּראַנצויזישער. צווישען זיינע געדיכטען איז אויך דאָ שיללערס „דאָס יונגעל ביים טייך“ אין אַ געלונגענער איבערוועצונג. האַר-נשטיין האָט זיך אויך בעטייליגט אין ספּעק-טאָרס „הויזפריינד“.

הארקאוו אלעקסאנדער — שפראַכפּאַרשער, פּעדאַגאָג און איבער-זער.

זער. געבאָרען אין

יאָהר 1863 אין נאָ-

וואָגרוואָק, מינס-

קער גוב. פּריי, גע-

בליבען אַ יתום, איז

עראויפגעצויגען גע-

וואָרען ביי אַרימע

קרובים. ער האָט

זעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערצי-

הונג; דערנאָך האָט ער זיך מיט גרויס

התמדה גענומען צו זעלבסטבילדונג; מעהר

ווי אַלץ האָט ער זיך בעשעפּטיגט מיט

לערנען שפּראַכען, דערהויפּט כעמיטישע.

ער האָט זעהר פּריי אַרויסגעוויזען אַ

נייגונג צו ליטעראַטור; צו 13 יאָהר

האָט ער שוין פּערפּאַסט שירים אויף העב-

רעאיש און אַרויסגעגעבען אַ געשריבע-

נעם זשורנאַל. אין יאָהר 1878 איז ער

אַריבערגעפּאָרען קיין ווילנאַ, וואו ער

איז אָנגעקומען אין ראָמס דרוקעריי פאַר

אַ בוכשטאַבען-שליפּער. אין דער פּריי-

ער צייט האָט ער נישט אויפּגעהערט זיך

צו לערנען און מיט אַ בעזונדערן פלייס

שטודירט די אַלטע שפּראַכען. צו דער

צייט געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע

פּראָבען אין יודיש: „על נהרות בבל“ און

„קאָנטאַרסקע סצענעס“. אין יאָהר 1882,

ווען צווישען דער יודישער אינטעליגענץ

איז שטאַרק געווען די שטרעבונג צו עמיג-

וואו עס ווערט וויסענשאפטליך בעוויווען, אז יודיש איז אַ שפראַך אזוי ווי אַלע קולטור-שפראַכען, מיט אַ גענויער גראַמאַטיק און לעקסיקאָגראַפיע, איז זעהר וואַרים בעגריסט געוואָרען פון דעם בעוואוסטען יודישען געלעהרטען ד"ר ישראל מיכל ראַבינאָוויטש, וועלכער האָט וועגען דעם פּערפענטליכט אַנ'אַרטיקעל אין דער פּראַנצויזיש-יודי-שער וואַכענשריפט „אַרשיוו איזראַעליט" (יאַנואַר, 1886) און דערמיט געצויגען אויף האַרקאָוויס אַרבייט די אויפמערקזאַמקייט פון דער יודישער פרעסע אין פּערשידענע שפּראַכען. אויסער „שפת יהודית" האָט האַרקאָווי אַנגעשריבען נאָך אַנדערע אַרביי-טען וועגען דער יודישער שפּראַך, וועלכע זענען ערשיענען אין פּערשידענע העברע-אישע און יודישע צייטשריפטען („המגיד" „הצפירה", „היום", „צוקונפט", Montreal Gazette א. א. ז.ו.). בעזונדער איז צו דערמאָהנען זיין אַרטיקעל „לשאלת שפת יהודית מדוברת", אין דער „הצפירה", 1888. פון זיינע אַנדערע ווערק זענען בע-זונדערס וויכטיג זיינע ווערטערביכער (יודיש-ענגליש און ענגליש-יודיש; צו-ערשט געדרוקט אין 1872 און שפּעטער פיעל מאָל אין פּערשידענע פּאַרמאַטען אַרויסגעגעבען), וועלכע האָבען נאָך דער-נייט נישט זייער גלייכען אין דער יודי-שער לעקסיקאָגראַפיע, הגם זיי זענען נישט פריי פון זעהר וויכטיגע פּעהלערן, ווי דאָס צו פיעל בענוצען זיך מיט דייטש, די נישט-אויסגעהאַלטענקייט אין דער אָר-טאָגראַפיע א. א. ז.ו. ער האָט אויך פּער-פּאַסט אַ גאַנצע רייה לעהרביכער פון דער ענגלישער שפּראַך אויף יודיש, רוסיש און העברעאיש, וועלכע האָבען אויס-געהאַלטען זעהר פיעל אויפלאַגען („דער ענגלישער לעהרער", 1891; ענגליש אין אַמעריקאַ", 1894; „ענגלישעס לעזעבוכ", 1894 „אַלענדאָרפּס מעטאָדע"; „דער אַמע-

ריקאַנישער לעהרער", 1897; „דער אַמע-ריקאַנישער בריעפּשטעלער", 1899; „די יודיש-אַמעריקאַנישע שולע", 1900; „קליי-נער ענגלישמאַן" א. א. ז.ו.). אויסערדעם האָט ער פּערפּאַסט „די ענטדעקונג פון אַמעריקאַ", 1892, „וואַשינגטאָנס ביאָ-גראַפיע", 1892, „די קאָנסטיטוציאָן פון די פּעראייניגטע שטאַטען", 1897, און האָט איבערזעצט פון שפּאַניש צעוואַנטעסעס „דאָן קיכאָט" (1897). ער האָט אויך גע-נומען אַנ'אַנטייל אין דער יודיש-אַמעריקאַ-נישער זשורנאַליסטיק און האָט אַליין רע-דאַגירט די פּאָלגענדע יודישע צייטשריפ-טען: „דער נייער גייסט", „דער יודיש-אַמעריקאַנישער פּאָלקסקאַלענדער", „דער יודישער פּראַגרעס", „דאָס צוואַנציגסטע יאָרהונדערט" א. א. ז.ו. אין יאָהר 1911 האָט די „היברו פּאַבלישינג קאָ." אַרויס-געגעבען האַרקאָוויס „געאָגראַפיע אָדער בעשרייבונג פון דער ערד" — אַ גרויס ווערק אין 3 טייל.

ביבליאָגראַפיע: האַרקאָוויס אויטאָביאָ-גראַפיע, אין „הלאום", 1903, IX—XII; יוד. עננ. עננ. VI, 234; יוד. רוסי. עננ. VI, 183—184; „יודישעס פּאָלקסבלאַט", 1886, № 5; מיניקעס יאָהרבוך, תרס"ז, 126.

הורוויץ חיים דוב (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים „אַסוחר")

בעוואוסטער זשור-נאַליסט און נאַציאָ-נאַל-עקאָנאָם. גע-באָרען אין יאָהר 1865 אין האַרקוי, מאָהלעווער גוב. אין דער פּאַמיליע פון אַ מלמד. האָט בעקו-

מען אַ יודישע ערציהונג און געלערנט אין חדר און ביים האַרקער רב. אין די יאָה-רען 1881—1887 האָט ער בעזוכט די אָר-טיגע רעאַל-אַרגאַנאַמישע שול. שפּעטער

יודישע פאָלקסצייטונג" און „די פרויען-וועלט", וואו ער האָט געדרוקט זעהר אָפט אַרטיקלען אונטער זיין אייגענער אונטער-שריפט און פערשידענע פסעוודאָנימען. פון וואַרשוי איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין פּעטערסבורג, וואו ער איז אַריינגעטרעטען אין דער רעדאַקציע פון „פריינד". אין „פריינד" האָט ער פּערפּענטליכט (כמעט אין יעדער נומער) רעדאַקציאָנעלע פּובלי-ציסטישע אַרטיקלען און האָט געשריבען איבער עקאָנאָמישע און פינאַנציעלע פּראָ-גען אונטערן פּסעוודאָנים „א סוחר", ווי אויך אָהן אַנאָנטערשריפט. פון די וויכטיגע רע אונטערגעשריבענע אַרטיקלען זיינען איז צו דערמאָהנען: „קאַרל מאַרקס'ס לעהרע", „די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און רוס-לאַנד", „אַ בריעף צו דובנאָוויץ", „די יו-דישע עקאָנאָמישע לאַגע אין רוסלאַנד" (אין „דאָס לעבען", 1905—I—II) און אַנד. אין יאָהר 1906 איז הורוויץ אַרויס פון דער רעדאַקציע „פריינד", פערבלייבענדיג אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער דאָזי-גער צייטונג ביון מיטען 1911; זייט דאָ-מאָלס האָט ער אַ שטעלע אין „יקא", וואו ער איז אינספּעקטאָר פון די יודישע לייה-און שפּאַר-קאַסעס. אַחוץ דער בראַשור „זעלבסטהילף פאַר האַנדווערקער", האָט ער לויט דעם פּאַרשלאָג פון „יקא" אָנגעשרי-בען אַ רייה בראַשורען וועגען פּראַגען פון די יודישע קרעדיט-קאָאָפּעראַציעס („העלפט זיך אַליין", „ווער איז שולדיג", „איין טאָג אין יאָהר", „צום מאַמענט", „פאַראַ-יאַהרען און היינט" א. א. וו.) אין אַ גרעסער ווערק „די פּראַקטיק פון די לייה-און שפּאַר-קאַסעס", וואָס דינט פאַר אַ וועגווייזער בנוגע צו יודישע קאָאָפּע-ראַטיווע קרעדיט-אַנשטאַלען. הורוויץ האָט זיך אויך בעטייליגט אין דער אַמערי-קאַנער „צוקונפט", וואו ער האָט צווישען אַנדערן פּערפּענטליכט דעם ערשטען טייל

האָט ער שטודירט פּילאָזאָפּיע אין דער וויענער אוניווערזיטעט און סאָציאַלע ווי-סענשאַפּטען, הויפטוועלדיך נאַציאָנאַל-עקאָ-נאָמיע, אין דער בערלינער אוניווערזי-טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1901 מיט'ן טיטעל דאָקטאָר (זיין דאָק-טאָר-אַרבייט — „די ענטוויקלונג פון די מענשליכע פּעדערפּנישען און די סאָציאַלע דיפּערענצירונג פון דער געזעלשאַפּט" — איז שפּעטער פּערפּענטליכט געוואָרען אין פּראָפּעסאָר שמאַלערס זשורנאַל פאַר סאָצי-אַלע וויסענשאַפּטען און איז זעהר וואַרים אויפגענומען געוואָרען אין דער וויסענ-שאַפּטליכער וועלט). נאָך אַלס סטודענט האָט זיך הורוויץ בעטייליגט אין פּערשידע-נע רוסישע צייטשריפטען. שפּעטער, אונ-טערן איינפלוס פון אחד-העם און בערדי-טשעוואַכקי, מיט וועלכע ער איז בעקאַנט געוואָרען אין בערלין, האָט ער אָנגעהוי-בען צו שרייבען העברעאיש, און האָט פּערפּענטליכט, אויסער אַ סעריע פּובלי-ציסטישע אַרטיקלען אין „הצפירה", אַ גאַנצע רייה סקיצען און ערצעהלונגען אין „השלח", „לוח אחיאסף", „ספר השנה", „האשכול", ווי אויך אייניגע וויסענ-שאַפּטליכע אַרבייטען אין „ממרח וממערב", „השלח" און אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון „תושיה" („הממון", 3 בענדליך). שריי-בען יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם יוד", 1899, וואו ער האָט פּערפּענטליכט אַנ'ערצעהלונג „דרייפוס". צו דער צייט האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין די לאַג-דאָנער יודישע צייטונגען. געענדיגט די אוניווערזיטעט, איז ער געקומען קיין וואַרשוי און, נישט קענענדיג צוליעב מאַטעריעלע אומשטענדען זיך אָבגעבען מיט זיין בערוף צו וויסענשאַפּטליכער אַר-בייט, איז ער געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנע-לער זשורנאַליסט און האָט אַ געוויסע צייט רעדאַגירט צוזאַמען מיט מ. ספּעקטער „די

„שלום-עליכמס וועלטעל“, אין אַ רייה נומערן פון „צוקונפט“, 1911) פון אַ גרעסערער אַרבייט „סאַציאַל-עקאָנאָמישע טיפען אין דער יודישער ליטעראַטור“. פון 1912 אָן איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרביי-טער פון דעם נייגערינדעטען זשורנאַל „די יודישע וועלט“, וואו ער גיט אַ מאַנאַט-ליכען איבערבליק איבער דעם יודישען לעבען. זיינע גרינדליכע קענטענישען אין די עקאָנאָמישע וויסענשאַפטען און דער לייכטער קלאַרער יודישער סטיל מאַכען איהם פאַר איינעם פון די בעסטע יודישע שפּריטשטעלער-עקאָנאָמיסטען, און דער פּסעוודאָנים „אַ סוחר“, וואָס איז אונטער-געשריבען אונטער די מייסטע אַרטיקלען זיינע וועגען עקאָנאָמישע פּראַגען, איז זעהר פּאָפּולער ביים יודישען עולם.

ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאָטלאַבער, „זכרונות“, אין „דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I, 255—256; יוד. רוס. ענצ. IX, 848—849; דר. מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יו-דישער ליטעראַטור, I, 86—88; לעאָ ווענער, Yiddish Literature, אינדעקס (זעה אויך גינצבורג פרדכי אהרן).

ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאָטלאַבער, „זכרונות“, אין „דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I, 255—256; יוד. רוס. ענצ. IX, 848—849; דר. מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יו-דישער ליטעראַטור, I, 86—88; לעאָ ווענער, Yiddish Literature, אינדעקס (זעה אויך גינצבורג פרדכי אהרן).

הורוויץ יצחק (בעקאנט אונטערן נאָמען יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי) — זשורנאַליסט און נאָ-ציאָנאַל-עקאָנאָם. געבאָרען אין ווילנא אין יאָהר 1860. אַלס סטודענט פון דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט איז ער אין יאָהר 1879 אַרעסטירט געוואָרען און אַדמיניסטראַטיוו פּערשיקט קיין סיביר, וואו ער האָט געמאַכט אויס-פּאַרשונגען וועגען דער פּויערים-איינ-וואַנדערונג און די רעוולוטאַטען פון זיינע פּאַרשונגען האָט ער פּערעפענט-ליכט אין אַ בעזונדער בוך, וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1888 אין מאַסק-ווע. אָבגעגעבען אין יאָהר 1887 דעם קוואַמען ביים דעמידאָווער יודישען

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצען; יוד. רוס. ענצ. VI, 848.

הורוויץ היים הייקעל — איינער פון די ערשטע משכילים אין רוסלאַנד, דער איבערזעצער פון קאָמפּעס „ענטדע-קונג פּאָן אַמעריקאַ“. געבאָרען אין או-מאַן, קיעווער גוב, אונגעפּעהר אין יאָהר 1750, געשטאַרבען, אויך אין אומאַן, אין יאָהר 1822. זיין אויבענדערמאָהנטע אי-בערזעצונג, וואָס איז ערשיענען, מיט דער הסכמה פון דעם זעלווער מגיד, אין בערדיטשעוו אין אָנפאַנג פון דעם XIX-טען יאָהרהונדערט, אונטערן נאָמען „קאַלאַמ-בוס“, האָט געהאַט אַנ'אונגעהויערן ער-פּאָלג. דאָס ספר איז אַזוי פּערברייטעט געוואָרען, — שרייבט דער בעוואוסטער העברעאיש-יודישער דיכטער גאָטלאַבער אין זיינע „זכרונות“ — אַז כמעט אַלע יו-דען האָבען עס געלעזען; פון ווייבער האָט מען נישט וואָס צו ריידען: זיי האָ-בען פּערבויען דעם „צאינה וראינה“ מיט די תּחינות, אפילו די „בבא-מעשה“, און מען האָט נאָר געלייענט דעם „קאַלאַמ-“

מיט'ן יודישען לעבען און ליטעראַטור. ערשט אין יאָהר 1897 האָט ער, צום צוועק פון סאָציאַלדעמאָקראַטישער פּראָ-פּאָגאַנדע, אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך אין דער יודישער סאָציאַליסטישער פרע-סע פון אַמעריקאַ, און אַזוי איז ער ביס-ליכווייז געוואָרען אַ יודישער פּובליציסט. אין דער יודישער סאָציאַליסטישער בע-וועגונג איז ער געווען דער ערשטער סע-אַרעטיקער פון דעם רעוויזיאָניזם. זיין סטיל אין יודיש איז זעהר אַנאָינפאַכער, אַ פּאָפּולערער, אַזוי אַז זיינע אַרבייטען, אפילו איבער ריין טעאַרעטישע פּראָגען, זענען פּערשטענדליך פאַר די ברייטסטע יודישע לעזער-קרייזען. אָבער חאָטש ער איז פּאָפּולער, האָט ער דאָך וועג אָנ-הענגער.

ביבליאָגראַפֿיע: ס. ווינטשעווסקי, אין דער יוד. רוס. ענצ. VI, 844—845. הורוויץ פייבעל סג"ל — דער אויטאָר פון „אָנפאַנגסגרינדע דער אַרי-מעטיק" (טהעאָריע דער צאהלען-רעכ-נונג, 1-טער אָבשינט, 1-טען טהיילש, — אַמסטערדאַם, 1791).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 45. הורוויץ שמואל — אויך אונטערן פּסעוודאָנים א. ליטוויץ) — שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1862 אין מינסק ביי זעהר אַרימע עלטערן. ביז 12 יאָהר געלערנט אין חדר, האָט ער זיך שפּעטער אָנגעהוי-בען אָבצוגעבען מיט זעלבסטבילדונג. אין דער יוגענד איז ער פריהער געווען אַ לעה-רער אויף קאַנדיצעס, נאָר ליעב האָבענדיג פּראָסטע פיזישע אַרבייט, איז ער אַנטלאָ-פען פון די קאַנדיצעס, צוגעשטאַנען צו ברקורער אין גאַס, געאַרבייט סטאַלעריי, שניצעריי, געווען אַ זעצער, אַ פּריקאַז-טשיק, אַ בוכהאַלטער, אַ פעדלער. אין יאָהר 1901 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין

ליצעאום, האָט ער אָנגעהויבען צו נעה-מען אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער אַרגאַ-ניזירונג פון סאָציאַליסטישע קרייזליך צווי-שען די מינסקער יודישע אַרבייטער. פּערמישט אין דעם בעוואוסטען פּראָצעס וועגען די פּאַרזער באַמבעס, וואָס איז אַרגאַניזירט געוואָרען דורך דעם פּראָוואַ-קאַטאָר לאַנדאָייזען, איז ער אין יאָהר 1890 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אַ געוויסע צייט רעדיגירט די רוסישע צייטונג „פּראָגרעס". אין יאָהר 1893 האָט ער אָבגעגעבען עקזאַמען אויף דאָקטאָר-פּילאָזאָפֿיע; זיין דיסערטאַציע איז געווען וועגען דער עקאָנאָמישער לאַ-גע פון דעם רוסישען דאָרף, און אין איהר צייט האָט זי אָנגעמאַכט אַרעש אין דער רוסישער כּאָרקיסישער ליטעראַ-טור. אין די יאָהרען 1893—94 איז ער גע-ווען פּריוואַט-דאָצענט אין דער שטיקאַגא-ער אוניווערזיטעט, וואו ער האָט פּערנו-מען די קאַטעדעע פון סטאַטיסטיק, ער האָט אָבער געמוזט אַרויסטרעטען פון דאָר-טען פאַר זיין בעטייליגען זיך אין דער אַמעריקאַנישער „פּאָפּליסט"-בעוועגונג. ביז יאָהר 1900 האָט ער זיך בעשעפּטיגט מיט אַדוואָקאַטור אין ניו-יאָרק, דערנאָך איז ער אָנגעקומען אין וואַשינגטאָן אויף אַ רעגירונגסשטעלע פאַר אַ סטאַטיסטיקער, וועלכע ער פּערנעהמט ביז אויף היינטי-גען טאָג. אין דער צייט פון דער פּריי-הייטסבעוועגונג איז ער געקומען קיין רוסלאַנד און קאַנדידירט אין מינסק פאַר אַ דעפּוטאַט אין די צווייטע גאַסודאַרסט-ווענע דומע. איהם איז אָבער נישט גע-לונגען אויסגעוועהלט צו ווערען, און ער האָט זיך אומגעקעהרט קיין אַמעריקאַ. — אין אָנהויב האָט הורוויץ מיטגעאַרבייט אין דער רוסישער און ענגלישער פרעסע; שטע-הענדיג אויפ'ן אַסימילאַטאָרישען שטאַנד-פּונקט, האָט ער זיך נישט אינטערעסירט

אַמעריקא, וואו ער זאָט געאַרבייט אין אַ שוּכפּאַבריק, געווען אַ צייטונגסטרעגער און צו גלייכער צייט געהאַט אויך בע-שעכטיגונג אין אַ ניו-יאָרקער ראַדיקאַלער צייטונג. ענדע יאָהר 1905 האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד. — זיין ליטעראַרישע אַרבייט האָט ער אָנגעהויבען מיט אייניגע ליעדער אין רוסישען זשורנאַל „Родина“, דערנאָך האָט ער זיך בעטיי-ליגט אין פּערשידענע רוסישע צייטונגען און געשריבען אויך אין העברעאיש. אויף יודיש איז זיין ערשטע זאַך געווען געדרוקט אין „יוד“ („ארץ-ישראל און איהרע העל-דען“). שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט זיין ניו-יאָרקער פּראָגרעסיווע צייטונגען און זשורנאַלען; האָט געשריבען שירים, סקיצען, פּובליציסטישע, קריטישע און פּאָפּולערעוויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען, אי-בערהויפט פון יודישער געשיכטע. אין יאָהר 1910 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצו-געבען אין ווילנאָ דעם פּאָפּולערעוויסענ-שאַפּטליכען זשורנאַל „לעבען און וויסענ-שאַפּט“, וואו ער האָט אויסער אייניגע איבערזעצונגען (פון ביאָליק, בייראָן, שעללי, לאַנגפעלאָ א. אַנד.) און אַ אַנצער רייה פּובליציסטישע אַרטיקלען און איבער-זיכטען, פּערעפענטליכט האַראַקטעריסטי-קען פון די עלטערע יודישע שריפטשטע-לער, ווי אייזיק מאיר דיק, י. ב. לעווינ-זאָן, שמר, י. י. לינעצקי. אין די יאָהרען 1911-1912 האָט ער געדרוקט אין „פריינד“ אַ סעריע אינטערעסאַנטע אַרטיקלען פון יו-דישען עקאָנאָמישען לעבען אונטערן אַל-געמיינעם נאָמען „נאַטיצען פון אַ רייזענ-דען איבער פּוילען“. אין בעזונדערע אויס-גאַבען זענען ערשיענען (אין פּערלאָג „די וועלט“) פּאָלגענדע הורוויצעס ווערק: „פון חדרשען פּנסק“, „אין דער נייער היים“, „פון אַרבייט און נויט“ (ליעדער), „אין פּאָריאַד“ (אַ פּאָעמע).

הירא משה בן יוסף — מאַטיקער. האָט געלעבט אין האַמבורג צווישען XVII און XVIII יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַנאַריטמעטיק אין יודיש אונטערן נאָמען „ספר מעשה חרש וחושב“ (פּראַנקפורט-אויפן-מאַין, 1711). ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 354; יוד.-עננ. עננ. VI, 155.

הירא בראַן יוסף בן אלהן — געלעהרטער פון XVI יאָהרהונדערט. האָט געלעבט אין פּויען. די ערקלערונגען אין זיין העברעאישער גראַמאַטיק פאַר קינ-דער „אם הילד“ (פּראָג, 1597; פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען) זענען געשריבען אין יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 39; יוד.-רוס. עננ. VI, 264.

הירא בראַן יוסף בן יהודה — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש „יודישער שטאַם“ (1713).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 216.

הירא בראַן יעקב בן אלהן — רב און מאַטעמאַטיקער פון דעם XVII יאָהרהונדערט. האָט געלעבט אין דייטש-לאַנד און אויף דער עלטער זיך בעזעצט אין פּאַדואַ. אויף יודיש האָט ער אָנגע-שריבען אַ ספר וועגען די דינים פון פלייש-זאַלצען, פאַר פּרויען („סדר מליחה“, ווענעדיג, 1602).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 411; יוד.-רוס. עננ. VI, 264.

הירא פּערן פאַרק — העברעאיש-יודישער בעלעטריסט און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין נעסוויז אין דער פּאַמיליע פון אַ גערטנער. האָט אַ צייט געלעבט אין דאָרף צווישען פּויע-רים און בכלל זיך אייפגעהאָדעוועט אין דער סביבה פון פּאַלקסמענשען — בעלי-מלאכות, גערטנער א. ד. ג. בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבות,

האָט ער שפּעטער זיך אויך אָנגעהויבען אָב-
צוגעבן מיט וועלטליכער בילדונג. פון זיין
צוואַנציגסטען לעבענסיאָהר אָן פּערנעהמט
ער זיך מיט פּעדאָגאָגישער טעטיגקייט אין
שולען. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין די
פּריהסטע יאָהרען. צום ערשטען מאַל האָט
ער זיך אָבגעדרוקט אין „הצופּה“, 1903,
דאָן אין רוסישען „Восходъ“. אויף יו-
דיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען
ערשט אין 1906 און זיך בעטייליגט אין
דער „פּאָלקסצייטונג“, יודישען פּאָלק.
„פּאָלקסשטימע“ און אַנד. אין יאָהר 1909
איז אין פּערלאַג ש. שרעבערק אַרויס אַ
באַנד היילפּערנס „ערצעהלונגען“. אוי-
סערדעס הָאָט ער אָנגעשריבען אַ אָנ-
פּאַנגסביכעל צו לערנען יודיש און האָט
פּערפּענטליכט אין פּערשידענע צייט-
שריפטען אַ רייה פּובליציסטישע אַר-
טיקלען.

הירשביין פרץ — בעקאנטער
דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1880

נישט ווייט פון דעם
שטעדטעל קלעש-
טשעל, גראָדנער
גוב., אין דער פּאַ-
מיליע פון אַנאָרי-
מען מילנער. זיי-
נע קינדער-יאָהרען
האָט ער פּערבראַכט

אין איינזאַמקייט ביי די עלטערן אין
מיהל. שפּעטער האָט ער ביז 20 יאָהר
געלערנט תּלמוד אין די פּערשידענע
שטעדטלעך אַרום זיין געבורטסאָרט. אין
דער ליטעראַטור האָט ער זיך בעוויזען
אין יאָהר 1905 מיט אַ רעאַליסטישער
דראַמע אין העברעאיש („מרים“ — אין
דעם זשורנאַל „הזמן“). זייט דאָמאַלס
האָט ער אָנגעשריבען פּאָלענדע דראַמען
(די מייסטע אין יודיש): „ווייטע און נאַ-
הענטע“, „דער אינטעליגענט“, „די נבלה“.

„אויף יענער זייט טייך“, איינזאַמע וועל-
טען, „ביי דעם ברייטען וועג“, „קברים-
בלומען“, „אין דער פינסטער“, „דעמע-
רונג“, „די ערד“, „דער תקיעת כּף“,
„יואל“, „אויפֿן שיידוועג“, „ביים ברעג“,
„דער לעצטער“ (די לעצטע דריי זענען
ערשינען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען
„פון וועג צו וועג“). אַחוץ „די נבלה“
און „ווייטע און נאָהענטע“, זענען כּמעט
אַלע הירשביינס דראַמען געשריבען אין
אַ פּרעטענציעז-סימבאָליסטישען גייסט. זיי
זענען כּמעט אַלע פּול מיט רעטאָריק און
געשאַפען אונטער אַ פּרעמדען איינפּלוס
(בעוונדערס מעטערלינקס). די בעסערע
און אויפריכטיגערע פון זיי זענען דאָך אַ
שריט פּאַרווערטס אין דער ענטוויקלונג
און פּערטיעפּונג פון דער יודישער דראַ-
מע. זייער גרונדמאָטיוו איז די איינזאַמ-
קייט פּונ'ם מענשען און זיינע אייביגע
אונבעשטימטע זוכענישען. נעהענטער צום
רעאַלען און צום יודישען לעבען און
דערפאַר אויך זעלבסטשטענדיגער זון ניט
אַזוי אונקלאָר זענען, אַחוץ „די נבלה“
און „ווייטע און נאָהענטע“, אויך טייל-
ווייז „יואל“ און „דער תקיעת כּף“. די
לעצטע ווי אויך אַ פּאַר אַנדערע פּיעסען
הירשביינס זענען אַרויס אויך אין רוסי-
שער איבערזעצונג. אַחוץ דראַמען, האָט
הירשביין פּערפּענטליכט אין פּערשידענע
אויסגאַבען אַ רייה ליעדער אין פּראָזע
(„וואַנדערער-טרוימען“ — אין די „ליטע-
ראַרישע מאָנאַטששריפטען“, I, II); פּון
מיין אַלבוּם — אין די זאַמעלביכער „יו-
דיש“, אין „שטראַהל“, אין „דעם נייעם
לאַנד“ א. א. ז. ו. ו. ער האָט אויך איבער-
זעצט אַ באַנד געקליבענע שריפטען פּון
לעוו טאַלטאָי (אַרויסגעגעבען פּון ש.
שרעבערק). אין אָנהויב 1908 האָט ער
אַרגאַניזירט אין אָדעס אַ טרופּע פּון יונ-
גע יודישע שוישפּיעלער מיט'ן צוועק צו

דאָס אין יאָהר 1648, אונטערן פּאָלגענדען טיטעל אַלס פּראָלאָג:

איין שיינ ליד היבש אונ' בישידליך
פר ווייבר אונ' מיידליך

צו ארקענין גאָטש קראַפט און מאַכט
וויא דער שומר ישראל האָט ביי אונז
געוואָכט.

דרום טוט השם יתברך לובן
דער אונז האָט גנידרט אונ' ווידר
דער הובן
מגלת וינץ זאָל מן דען שיר היישין
איבראַל
איז אוז פיל אז מגילת אנטיוכס אין
(דער צאל *)

האָב איך איין ניגון דרויף גיטראַכט
אַז וויא פון פּאַביאַ איז די שלאַכט,
אזו זאָגט אלחנן איין זוהן אברהם ז"ל.
די דאָזיגע פּאַעמע, וואָס גיט אַ
גענוי און ריכטיג בילד פון אַ וויכטיגען
מאָמענט אין דער געשיכטע פון די פּראַנק-
פורטער יודען, צייכענט זיך אויס, איבער-
הויפט אין יודישען טעקסט, מיט אַ בעדיי-
טענדער פּאַעטישער קראַפט און מאַכט ער-
טערווייז אַ שטאַרקען איינדרוק. אין איהר
צייט איז זי געוועזען זעהר פּאָפּולער און
פּלעגט געוונגען ווערען מיט אַ בעזונדער
ניגון („בניגון דיא שלאַכט פון פּאַביאַ“;
וועגען דעם דאָזיגען ניגון זעה די Mit-
teilungen des Vereins für Ge-
schichte und Altertumskunde in
„Frankfurt-am-Main“, 1879, 540).
דעם יודישען טעקסט פון דער פּאַעמע
לויט דער אַמסטערדאַמער אויסגאַבע האָט
איבערגעדרוקט וואָגענוויל אין זיין „Be-
lehrung der Jüdisch-Teutschen
Rede- und Schreibart“ (1699) און
שודט אין זיינע „Jüdische Merkwür-“

(* לויט דער אַרטימעטישער גמטריא טרעפט
אַן „מגילת וינץ“ און „מגילת אנטיוכס“ צו 639.

הויבען די קינסטלערישע ווערדע פונ'ם
יודישען טעאַטער און זיין רעפערטואַר.
די דאָזיגע ערשטע פּראַבע פון אַ קינסט-
לערישען יודישען טעאַטער האָט זיך, צו-
ליעב פּערשידענע סבות, דערהויפּט מאַ-
טעריעלע, נישט איינגעגעבען; אין יולי
1910 איז זיך די טרופּע צופּאַלען. הירש-
בין איז איצט אין אַמעריקאַ.

הירשקאן צבי — בעלעטריסט.
געבאָרען אין יאָהר 1886 אין דאַשניק,
וויטעבסקער גוב. האָט פּיעל גערייזט
איבער אייראָפּאַ און אַמעריקאַ. דעביז-
טירט האָט ער מיט ערצעהלונגען אין
יאָהר 1908 אין פּערשידענע צייטשריפּ-
טען, ווי „דאָס נייע לעבען“, „דער
שטראַהל“ און אַנדערע. אויפּזעהן אין
די יודיש-ליטעראַרישע קרייזען האָט
געמאַכט זיין גרויסע ערצעהלונג „צוויי
וועלטען“ (פּערעפּענטליכט אין פּרצעס
זאַמעלביכער „יודיש“, I—II).

הנ"ץ — זעה ניימאַנאָוויטש.
העלן (העלען) אלחנן בן אברהם,
ווערטמיימער — אַלט-יודישער דיכטער,
דער אויטאָר פון דער זעהר פּאָפּולערער
פּאַעמע „וינץ הנץ ליד“ („ווינץ-האַנט-
ליעד“) אָדער „מגילת וינץ“. ער האָט
געלעבט אין פּראַנקפורט-אויפּן-מאַין אין
אַנפאַנג פון דעם XVII יאָרהונדערט און
האַט בייגעוואוינט דעם פּאָראַם און
גירוש פון די פּראַנקפורטער יודען אין
יאָהר 1614, לויט דעם אויפטו פון דעם
נייעם יודישען „המן“, דעם לעקען-בע-
קער ווינצענץ פעטמילך; די דאָזיגע טרוי-
עריגע געטעהענישען האָבען עס איהם
געגעבען שטאָף פאַר זיין „ליד“, וואָס
איז געשריבען אין יודיש און העברעאיש.
פון דער ערשטער אויסגאַבע פון דער
פּאַעמע (פּראַנקפורט, 1616) איז נישט
געבליבען קיין איין עקזעמפּלאַר. די צוויי-
טע אויפּלאַגע איז ערשינען אין אַמסטער-

הענאָ זלמן — האָט איבערזעצט אויף יודיש די בעוואוסטע היסטאָרישע חרָאָניק „צמח דוד“ פון דוד בן שלמה גאַנז (פראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1689).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 510.
הענדעס פרידריך — לוטעראַני-שער מיסיאָנער (1797 — 1838). זיך גע-ווידמעט דער אידעע צו פריידיגען דאָס קריסטענטום צווישען יודען, איז ער אין יאָהר 1823 געשיקט געוואָרען דורך דער „געזעלשאַפט צור בעפערדערונג דעס קריסטענטומס אונטער דען יודען“ אין די פּויליש-פּרייסישע פּראָווינצען. ער האָט אָבער קיין שום ערפּאָלג נישט גע-האַט אין זיין שליחות, הגם אין זיינע „טאַגעביכער“ דערצעהלט ער פון דער וואַרימער און גאַספּריינדליכער אויפ-נאַהם, וואָס ער פלעגט געפינען ביי די יודען. הענדעס האָט פּערעפענטליכט אַנאַבאהאַנדלונג אויף יודיש אונטערן טי-טעל „דאָס פּסח-לאַם אָדער פּסח-בעלעה-רונגען פיר יודישע קינדער“.

ביבליאָגראַפֿיע: בועלינג, פּר. העי-דעס, אין די Schriften des Institutum Judaicum, בערלין, 1894.
העקשיר איציק — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש אונטערן טיטעל „ליבעס בריף“ (געבליבען נישט פּערעפענט-ליכט און געפינט זיך אין כתב-יד, רח"ם, № 364).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 262.

העקשיר נתן נטע בן שמעון — האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס ספר „ראשית חכמה“, ענדערנדיג דעם טיטעל אויף „לב חכמה“. די דאָזיגע איבערזעצונג איז נישט פּערעפענטליכט געוואָרען און געפינט זיך אין כתב-יד, רח"ם, № 359.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 254.

„III digkeiten, 9—36. דער העברע-אישער טעקסט ווערט געבראַכט אין דעם „צמח דוד“ פון דוד גאַנז.

ביבליאָגראַפֿיע: ש. צינבערג, יוד. רוסי. ענין, V, 624—625; ש. שטיינשניידער, Geschichtsliteratur der Juden; ש. ווינער, אין „המליץ“, 1894, № 39; אוועלאַלעמאַנט, Das deutsche Gau-nerthum, III, 413—414.

העלמאַן (הילמאַ) היים-מאיר — געבאַרען אין יאָהר 1846 אין לעפעל, וויטעבסקער גוב. זיין ווערק „בית רבי“ איז ערשינען פּערקירצט און מיט הספּות אויך אין יודישער איבערזעצונג, אין 2 טייל (פּערלאַג ש. שרעבערק, ווילנאָ, 1904) און ענטהאַלט די געשיכטע פון דער חסי-דישער בעוועגונג און די ביאָגראַפֿיעס פון איהרע וויכטיגסטע פּאַרשטעווער (רב שניאור זלמן פון ליאַדי, רב דוב בער און רב מנחם מענדעל בעל צמח צדק פון ליבאַוויץ).

העלער יום-טוב ליפמאַן — דער בעריהמטער מחבר פון „תוספות יום טוב“. געבאַרען אין יאָהר 1579 אין וואַ-לערשטיין, בייערן, געשטאַרבּען אין יאָהר 1654 אין קראָקוי. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט רבינו אשרם מוסר-ספר „ארחות חיים“ (פּראָג, 1626; מעץ, 1767; דאָס ווערק איז אויך שפּעטער פּיעל מאָל גע-דרוקט געוואָרען) און אַרויסגעגעבען די דינים פון פּלייש-זאַלצען אונטערן טיטעל „ברית מלח“. אין דער זאַמלונג יודישע פּריוואַטבריי פון יאָהר 1619, אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1911 דורך דר. א. לאַנ-דוי און דר. וואַכשטיין, איז דאָ אויך אַ בריף פון ר' יום-טוב ליפמאַן העלער. זיין ביאָגראַפֿיע אין יודיש האָט געשריבען י. ח. זאַגאַראַדסקי (אין דער „יודישער פּאַ-מיליע“, 1902).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 50, 86.

העקשיר שמואל בן מאיר — דער אויטאָר פון אַ קלאַגליעד אויף העב-רעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „מספד מר“, אויף דער גרויסער שרפה אין אַלטאַנאָ (האַמבורג, 1712—?).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 347.

הערמאַלין דוד-משה — זשורנאַ-ליסט, איבערזעצער און פּאָפּולאַריזאַטאָר. געבאַרען אין יאָהר 1865 אין וואַסלוי, רומעניען. ביז 12 יאָהר איז ער געגאַנגען אין חדר, שפּעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט וועלטליכער בילדונג און שטודירט שפּראַכען. צו 16 יאָהר איז ער אַנטלאָפּען פון זיינע על-טערן קיין בוקאַרעשט, וואו ער איז פּערבליבען ביז זיין 20-סטען לעבענס-יאָהר. אין יאָהר 1885 האָט ער אויס-געוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“, וועלכע איז אַרויסגעגאַנגען אונטער דער רעדאַקציע פון מינץ און בראַסלאַווסקי. אַ געוויסע צייט האָט ער געלעבט אין מאַנטרעאַל, קאַנאַדאַ, וואו ער האָט זיך בעשעפּ-טיגט אַלס לעהרער פון העברעאיש. אומגעקעהרט זיך קיין ניו-יאָרק, האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ שטאַרקען אַנטייל אין פּערשידענע יודיש-אַמערי-קאַנישע צייטשריפטען. ער האָט געשרי-בען פּיעסען, ראַמאַנען, פּילאָזאָפּישע אָבהאַנדלונגען, היסטאָרישע אויפזאַצען, פּובליציסטישע אַרטיקלען און האָט גע-מאַכט אַ גאַנצע רייה איבערזעצונגען, פּערקריצונגען און בעאַרבייטונגען פון זאָלאַ, טאַלסטאָי, באַקאַטשיאָ א. א. וו. אָבער פּיעל דערפון — אין גייסט פון דער אַמעריקאַנער „געלער“ ליטעראַטור. פון

זיינע איבערזעצונגען און אַרבייטען, וואָס זענען ערשינען אין בוכפּאַרם, איז צו דערמאָהנען: „אינדיען-בעשרייבונג“, אַ ריזע צום זיד-פּאַל“, סוויפטס „קליינע מענשעליך“ און „די ריזען“, „דער טער-קישער משיח“ (שבתי צביס לעבענסבע-שרייבונג), „ישוע הנוצרי“, מחמד, זיין לעבען און רעליגיאָנסלעהרע“, די ביאָ-גראַפיע פון ר' יצחק-בער לעווינזאָהן, „אַנאַ קאַרענינאַ“ (פּערקריצט), אָבהאַנ-דלונגען וועגען גאַטהייט, פּרייע ליע-בע, „שפּאַניש-אַמעריקאַנישער קריעג“ (סענסאַציאָנעלער ראַמאַן) „שעקס-פירס אויסגעוועהלטע שריפטען“, איבער-געגעבען אין דער פּאַרם פון קליי-נע נאַוועלען, און פּיעל אַנדערע. און יאָהר 1912 האָט די „היברו פּאַבלישינג קאָ.“ אַרויסגעגעבען אין בוכפּאַרם הער-מאַלינס, זשורנאַליסטישע שריפטען און 4 בענד דורך איהם איבערזעצטע „גע-קליבענע שריפטען“ פון געטהע, וואו ס'געהט אויך אַרײַן „פּויסט“, אָבער אין אַ העכסט אונבעפרידיגענדער איבערוע-צונג. די לעצטע צייט איז הערמאַלין אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם ניו-יאָרקער טאַגבלאַט „די וואַרהייט“.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפּישע נאָטיצען, אין מיניקעס יום-טוב-בלעטער, 1901.

הערין יוסף — דער פּערפאַסער פון אַ פּיעסע, „אסתר אָדער די בעלזאַהנ-טע טוגענד“ — אין 4 אָבשניטען, אין יו-דישדייטשער מונדאַרט (פירט, 1828). אַ צווייטע אויפלאַגע פון דעם ווערק צו-זאַמען מיט אייניגע שירים איז אויך דאָרט ערשינען אין יאָהר 1854.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 46.

הערשעלע — זעה דניאלע-וויטש ה.

. 1

מוסר-ספרים, מעשה-ביכער א. אָ. וו. וואַגענזייל האָט אויך אַרויסגעגעבען אין דייטשער שריפט די בעוואוסטע יודישע תהלים-איבערזעצונג פון ר' משה שטענ-דאָל (זעה) אונטערן פּאָלגענדען טיטעל: „Rabbi Moses Stendals nach jüdischer Redart vorlängst in Reimen gebrachte Psalmen Davids“ (לייפציג, 1700).

ב י ב ל י א ג ר א פ י ע : אַווע-לאַלעמאַנט, III Das deutsche Gaunerthum, Essai sur le judéo-allemand; 217—218; ל. סענעאן, פּאַלק, אין די Mitteilungen zur jüdischen Volkskunde, 1908.

וואָהלינער א. — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם זשורנאַליסט און פעליעטאָ-ניסט ל. לאַנדוי. געבאַרען אין יאָהר 1877 אין אַלט-קאָנסטאַנטין. יודישע למודים האָט ער געלערנט אין חדר און אינדערהיים. דערנאָך איז ער געווען אַנ'עקסטערן און געלעבט אין זשיטאָמיר. אין יאָהר 1902 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט די ערש-טע צייט געאַרבייט אין אַ שאַפּ און שפּע-טער געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער זשור-נאַליסט. ער האָט זיך בעטייליגט אין דער „פּרייער אַרבייטער-שטימע“, געווען רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַרישער אָב-טיילונג אין „פּאַרווערטס“ און גלייכציי-טיג אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער און שפּע-טער — אַ געוויסע צייט — אויך רעדאַק-טאָר פון „דעם יודישען קעמפּפּער“; האָט רעדאַגירט צוזאַמען מיט וואָרטסמאַנען אַ טעגליכע צייטונג „דער באַסטאַנער אַד-וואַקאַט“ און דערנאָך דעם „קענעדער אַד-לער“ אין מאַנטרעאַל. ער האָט געשריבען

וואַגענזייל יאָהן קריסטאָ-פּאָר — בעוואוסטער קריסטליכער העבראַ-איסט. געבאַרען אין יאָהר 1633 אין נירענבערג, געשטאַרבען אין יאָהר 1705 אין אַלטדאָרף. צווישען זיינע צאָהלרייכע ווערק געפינט זיך אויך אַנאַהאַנדלונג וועגען דער יודישער שפּראַך מיט'ן נאָמען „Belehrung der Jüdisch-Teutschen Red- und Schreibart“ (צווייטע אויס-גאַבע—קעניגסבערג, 1699). דער גראַמאַ-טישער טייל פון דער דאָזיגער אַרבייט האָט נישט קיין שום ווערט. דעם אויטאָרס מיינונגען וועגען יודיש זענען לחלוטין פּאַלש. אינטערעסאַנט איז, ווי אַזוי וואַגענ-זייל האַראַקטעריזירט די יודישע שפּראַך: „צו קיין לשון האָבען זיך די יודען נישט פּערהאַלטען אַזוי לעסטערדיג, ווי צו אונזער דייטשער שפּראַך. זיי האָבען איהר גע-געבען אַ גאַנץ אַנדערן קלאַנג און אַקצענט, די גוטע דייטשע ווערטער האָבען זיי צו-קריפעלט, צוברעקעלט און צודרעהט, אויסגעקערט נייע אומבעקאַנטע ווערטער, ווי אויך אַריינגעמישט אין דער דייטשער שפּראַך אַ סך העברעאישע ווערטער און אויסדרוקען, אַזוי אַז ווען עמיצער הערט זיי ריידען דייטש, מיינט ער נישט אַנ-דערש, אַז זיי ריידען דורכאויס העברעאיש, ווייל קיין איין וואָרט איז איהם נישט פּערשטענדליך.“ דער וויכטיגסטער טייל פון וואַגענזיילס ווערק איז די חרעסטאָמאַטיע, וואָס ענטהאַלט אייניגע מוסטערן פון דער עלטערער יודישער ליטעראַטור, ווי פּסח-ליעדער („חד-גדיא“, „אהד מי יודע“ א. אַנד.), „דאָס וינץ האַנץ ליעד“ (זעה העלן אלחנן), „איין שיינ מעשה פון קיניג ארטוש הוף“, „איבונגען פון דעם טייטש-העברעאישען דיאַלעקט“, געזאַמעלט פון

דרוקט וואהלמאנס אנטערזעהלונג „ר' מאן-דעל". — זיין גאנץ לעבען האָט וואהלמאן פערבראַכט אין מינסק, וואו ער איז גע-שטאַרבען אין אָנהויב פון יאָהר 1913 אין יודישען שפיטאַל.

וואַלט אברהם — זעה ר' עסין א. וואַליך אייוויק בן משה - אברהם — אַלט-יודישער דיכטער. האָט געלעבט אין וואָרמס ציווישען XVI און XVII יאָרהונדערט (געשטאַרבען אין יאָהר 1632) און איז געוועזען פרנס אין דער געמיינדע פון די וואָרמסער יודען. ער האָט געזאַמעלט די ווערק פון פערשי-דענע דיכטער און האָט אַליין אָנגעשריבען אַ ביכעל ליעדער. אין דער באַדלעיאַנא-ביבליאָטעק אין אָקספּאָרד געפינט זיך אַ מאַנסקריפט, וואָס ענטהאַלט אַ זאַמלונג פון יודיש-דייטשע ליעדער, וועלכע איז, ווי עס ווייזט אויס, צוזאַמענגעשטעלט געוואָ-רען דורך אייוויק וואַליך, ווייל דאָס שלוס-ליעד איז געחממעט מיט זיין נאָמען. ווע-גען דער דאָזיגער זאַמלונג, וואָס בע-שטעהט פון 1 שוישפיעל און 54 ליעדער (צווישען זיי זענען 12 פון יודישע מחברים, די איבעריגע — דייטשע פּאָלקס-און געזעל-שאַפטס-ליעדער), האָט פעדיקס ראָזענ-בערג אָנגעשריבען אַ דייטשע אַציע „Ue-ber eine Sammlung deutscher Volks- und Gesellschaftslieder in hebräischen Lettern“, (1888).

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. V, Zeitschrift für Geschichte der Juden in Deutschland, II, 232 — 296, III, 14; י. ל. כהן, איינלייטונג צו ווי-גע, יודישע פּאָלקסליעדער, ניו-יאָרק, 1912.

וואַרליך יהודה בן אברהם — מחבר. האָט געלעבט אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין צווישען XVII און XVIII יאָרהונ-דערט. אין יאָהר 1700 האָט ער אַרויסגע-

סקיצען, ליעדער, פעליעטאַנען (אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „שטיקליך און ברעק-ליך“ פערעפענטליכט אין „יודישען קעמ-פּפּער“; אַ טייל פון זיי איז אין יאָהר 1911 אַרויס אין בוכפּאַרם אונטערן טי-טעל „גיפט און גאַל“, פּערלאַג גרייזעל, ניו-יאָרק), און בעטייליגט זיך אין דעם הומאַריסטישען וואָכענבאַלט „דער קונדס“. אין רוסלאַנד איז וואָהלינער בעקאַנט מיט זיינע „גאַז-גרוען פון אַמעריקאַ“, וואָס ער האָט פערעפענטליכט פריהער אין דעם פּועלי-ציוניסטישען אָרגאַן „דער פּראַלעטאַרישער געדאַנק“, שפּעטער — אין דעם פריינד.

וואַהלמאן ישראל-מאיר — העב-רעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָ-רען אין יאָהר 1821 אין מינסק. יודישע למודים האָט ער געלערנט אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ יוד אַ למדן, וואָס האָט אויס ליעבע צו פּראַסטער אַר-בייט געוואָרפּען דאָס מלמודות און געוואָ-רען אַ וואַסער-טרעגער. שפּעטער האָט וואַהלמאן זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט „השכלה“ און וועלטיכער בילדונג, פאַר-וואָס דער עולם האָט איהם שטאַרק גע-רודפט. אויף יודיש האָט וואַהלמאן גע-שריבען בערך וועניג. אייניגע יודישע ערצעהלונגען זיינע זענען געדרוקט גע-וואָרען אין די זיבציגער יאָהרען (?) אין ווילנאָ. איינע פון זיי זאָל הייסען „דער לעבעדיגער מת“. אין ש. ווינערס ביבליאָ-גראַפישען רייסטער, וואָס קומט צו גינז-בורג און מאַרעקס, יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“ ווערען געבראַכט די פּאָל-גענדע ליעדערזאַמלונגען וואַהלמאנס: „ליעדער פאַר גוטע ברידער“ (פּערפּאַסט בון מיו"ם; ווילנאָ, 1875) און „ספורי ימי קדם“ — אַ זאַמלונג איבערזעצטע ליע-דער (ווילנאָ, 1877). אין דעם „מינסקער אַלמאַנאַך“ פאַר דאָס יאָהר תרע"ג איז גע-

ביבליאָגראַף . געבאָרען אין יאָהר 1683 אין ווערניגעראָדע , געשטאָרבן אין יאָהר 1739 אין האַמבורג . אין זיין בעריהמטען ווערק "Bibliotheca Hebraica" (4 בענד; האַמבורג , 1715—1733) . ווערען אויך געבראַכט כמעט אַלע עלטערע יודישע אויסגאַבען און כתב-ידען . צווישען אַנדערן רעכענט ער דאָרט אויס אויך די אַרבייטען פון די קריסטליכע געלעהרטע , וואָס האָ- בען זיך בעשעפטיגט מיט דער יודישער שפּראַך .

וואָלף פון קראָקוי — דער אוי- טאָר פון „אורח חיים" — איין געטליך ליד (ערשינען אין פירט צווישען 1694 און 1698) .

ביבליאָגראַפיע : בן-יעקב , אוצר הספרים , 49 .

וואָלפּוֹזאָהן יעקב-מרדכי—זשור- נאַליסט און שריפטשטעלער . געבאָרען אין יאָהר 1867 אין אַלעקסאַנדריאַ , וואָלי- נער גוב . זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין צעדערבוים „יודישען פּאָלקסבלאַט" מיט פעליעטאָנען און ערצעהלונגען (אינע פון זיי „די אונגליקליכע מוטער" איז שפעטער אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון צע- דערבוים דרוקעריי . אין „יודישען פּאָלקס-בלאַט" האָט ער אויך פּערע- פענטליכט אַ רייה רעצענזיעס , דערונ- טער — וועגען שמרס ראָמאַנען , ווע- גען אַפּאָטעהקערס לייער - זאַמלונ- „הנבל" און אַנדערע . אין יאָהר 1892 האָט וואָלפּוֹזאָהן אויסגעוואַנדערט קיין סט-לואי , אַמעריקאַ , פון וואַנען ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די ניו-יאָרקער „אַרבייטער-צייטונג" און „אַבענדבלאַט" און אין דער פּילאַדעל- פיער „יודישער פּרעסע" . זיין פרוב אַרויסצוגעבען אַ יודישע צייטונג אין

געבען אַ יודיש קאָמפּענדיום פון זיין פּאָטערס מעדיצינישען ווערק „ספר רפואות" מיט'ן נאָמען „דמיון הרפואות" אָדער „Harmonia Walichis medica ani- mae et corporis" צוזאַמען מיט זיינער אַנ'אייגענער אָבהאַנדלונג וועגען פיבער- קראַנקהייט ביי קינדער . ער האָט אויך אָנגעשריבען אַ „דאָנקפּעסט" (אין דייטש , מיט העברעאישע בוכשטאַבען) לכבוד דער געבורט פון דעם עסטרייכישען ערצהער- צאָג לעאָפּאָלד (פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין , 1716) .

ביבליאָגראַפיע : יוד-רוס . ענצ . V , 286 .

וואָלף משה בן אליעזר—אַלט- יודישער פּאַבעלשרייבער . האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט . אין יאָהר 1687 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין דאָס „ספר משלים" — אַ זאַמלונג פּאַבלען אויף יודיש , אַרויסגענומען פון ברכיה הנקדנס „משלי שועלים" און יצחק בן שלמה אבן סהולאַס „משל הקדמוני" (די דאָזיגע ביידע ווערק זענען אויך איבערזעצט אויף יודיש און פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָ- רען) . וואָלכס „ספר משלים" איז פּערזעהן מיט זעהר פיעל בילדער — פון פּאַבעלשריי- בער און אַנדערע בעריהמטע לייט . לויט מ . שטיינשניידער (זעה „ספרות ישראל" , 404) און בן-יעקב , איז דאָס „ספר משלים" אידענ- טיש מיט'ן בעוואוסטען „קוא-בוך" פון אברהם בן מתתיהו (זעה) . דאַגעגען , דער אויטאָר פון דעם אַרטיקעל אין דער יוד- ענג . ענצ . האַלט , אַז דאָס זענען צוויי בע- זונדערע ווערק .

ביבליאָגראַפיע : יוד-ענג . ענצ . XII , 461 ; יוד-רוס . ענצ . V , 287 ; בן-יעקב , אוצר הספרים .

וואָלף יאָהאָן קריסטאָפּאָר — בעוואוסטער קריסטליכער העברעאייסט און

יוד". דערנאָך האָט ער מיטגעאַרבייט אין פּערשידענע יודישע צייטונגען פון רוס-לאַנד, גאַליציען און רומעניען. אין יאָהר 1902 איז אין לאַנדאָן אַרויס זיין אַרבייט „וואָס ווילען די ציוניסטען?" אין יאָהר 1904 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין לאַנדאָן אַ ראַדיקאַל-ציוניסטישע מאַגאַזין נאַטסשריפט „די יודישע צוקונפט", דער-נאָך אַריבערגעטראַגען די רעדאַקציע קיין וואַרשוי. אין וואַרשוי איז ער געוועזן אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער אין סאַקאַ-לאָווס „טעלעגראַף". צוליב אַ פּרעסע-פּראָצעס האָט ער געמוזט פּערלאָזען רוס-לאַנד, און אין אָנהויב 1907 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ. דאָ האָט ער צווישען אַנ-דערן אַרויסגעגעבען אַ זאַמעלבוך „אַמע-ריקאַ" מיט דער בעטייליגונג פון בלוז אַמעריקאַנער שרייבער און נייע 3 העפּ-טען פון זיין מאַגאַזין שריפט „די יודישע צוקונפט". אַ געוויסע צייט איז ער געווען אויך רעדאַקטאָר פון אַ טעגליכער צייטונג אין באַסטאָן און פון דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דאָס יודישע פּאָלק", און האָט מיטגעאַרבייט אין דעם „יודישען קעמפּפּער". שפּעטער האָט ער אין פּער-לוין פון כּמעט אַ יאָהר רעדאַגירט אַ ווע-כענטליכע צייטונג „דער יודישער שטערן" אין אַטלאַנטאַ שטאַט דזשאָרדזשיאַ (דרום-אַמעריקאַ). דאָן איז ער אַ געוויסע צייט געווען דער הויפּט-רעדאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „דער קענדער אָד-לער" אין מאַנטרעאַל, קאַנאַדאַ. — וואָרטסמאָן האָט פּיעל גערײזט, געאַרבייט אַלס חעמיקער אין דייטשלאַנד און אין איטאַליען; זיך בעטייליגט אַלס ראַדיקאַל-לער ציוניסט אין אייניגע קאַנגרעסען. זיי-נע פּסעוודאָנימען זענען: בן-אדם, בעל-דמיונות, דער שוואַרצער יונגעראַנטשיק, איש-אמת, י. וו.

ט.ט. לואי („ט.ט. לואיווער גאַזעטען") האָט צוליב טעכנישע סבות קיין ערפּאָלג נישט געהאַט. אין יאָהר 1895 האָט ער זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער איז געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער אין פּערשידענע יודישע אַרטיגע צייטונגען, וואָס אייניגע פון זיי זענען אויך ער-שיענען אונטער זיין רעדאַקציע. פון 1906 ביז 1909 איז ער געווען רעדאַקטאָר פון דער ט.ט. לואיווער טעגליכער צייטונג „דער פּאַרשטעהער". איצט איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם „טעגליכען יודי-שען קוריער" אין טשיקאַגאָ. פון זיינע אַרבייטען איז צו דערמאָנען אַ גרויס ווערק מיט אויספיהריכע לעבענסבע-שרייבונגען פון „בעריהמטע יודישע פרויען".

וואָלפּסאָן אַפּרײַם-לייב — דיכ-טער. געבאָרען אין יאָהר 1870 אין ריגאַ, ליפּלאַנד. אין יאָהר 1889 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט געשרי-בען אין „פּאַרווערטס", „נייעם גייסט" „אַרבייטער-פריינד" און אין הומאַריסטישע צייטשריפטען אונטער פּערשידענע פּסעו-דאָנימען. אויסערדעם האָט ער איבערזעצט אואיטמאַנס פּאַעמע „די פרוי וואָס וואַרט אויף מיר" (ערשיענען אין דער „פרייער אַרבייטער-שטימע").

וואָרטסמאָן יחזקאל — זשורנאַ-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין זשאַ-ניעץ, פּאָדאָליען, אין אַ פּערמעגליכער פּאַמיליע. בעקומען אַ היימישע ערציהונג, האָט ער שפּעטער שטודירט אין דער שווייץ (אַ קורצע צייט אויך אין דער שטראַסבורגער אוניווערזיטעט) טעכניק, פּילאָזאָפּיע און סאַציאַלאָגיע און האָט גע-ענדיגט די באַזעלער אוניווערזיטעט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר-חעמיע. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען נאָך אַלס סטודענט אין „דעם

ווארשאַווסקי מאַרק—בעוואוס-
טער פּאָלקסדיכטער. געבאָרען דעם 14-
טען נאָוועמבער 1848 אין אָדעס (אין
דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע איז
פּאַלש אָנגעגעבען זשיטאָמיר אַלס זיין
געבאָרטס-אָרט און 1846 אַלס זיין גע-
בורטס-יאָהר), אין אַנאָנגעזעהענער אינ-
טעליגענטער פּאַמיליע, געשטאַרבען אין
יאָהר 1907 אין קיעוו. אייביגע יאָהר
האַט ווארשאַווסקי בעזוכט די ראַבינער-
שול אין זשיטאָמיר, וואוהין זיינע על-
טערן זענען אַריבערגעפּאָהרען, אַז ער
איז נאָך געוועזען אַ קינד. (דרך אגב
בעמערקט, פלעגט צו זיי אין הויז אין
זשיטאָמיר פּערקעהרען אברהם גאַלדפּאַ-
דען, וואָס איז געבליבען ווארשאַווס-
קיס אַ פּריינד ביז זיינע לעצטע טעג).
דערגרייכט דעם 4-טען קלאַס פון דער
ראַבינערשול, איז ווארשאַווסקי אַריבער
אין גימנאַזיום און נאָכ'ן ענדיגען עס
האַט ער אַ יאָהר צייט שטודירט אויף
דער יודישער פּאַקולטעט פון דער
אָדעסער אוניווערזיטעט. זיין שטודיום
אַלס יוריסט האָט ער געענדיגט אין
דער קיעווער אוניווערזיטעט אין יאָהר
1875. אין יאָהר 1879 האָט ער חתונה
געהאַט מיט זיינס אַ שוועסטערקינד און
זיך בעזעצט אין קיעוו, וואו ער איז
אין משך פון צעהנדליגער יאָהרען גע-
וועזען טעטיג אַלס געשוואָרענער אַד-
וואָקאַט און געאַרבייט ביים קרייז-גע-
ריכט און געריכטס-פּאַלאַטע. אַדאַנק
זיינע הויכע גייסטיגע מעלות, איז ער
געוועזען זעהר געליעבט און געאַכט פון
אַלע זיינע חברים. אין די יאָהרען
1903—1905 האָט ער געליעבט אויף די
גלאַז-הוטעס וואָס אויפ'ן דאָן, וואו ער
האַט פּערנומען דעם פּאַסטען פון אַ יו-
ריס-קאַנסולט. דאָרט איז ער אין פעב-

רואַר 1905 קראַנק געוואָרען און איז
צוריקגעפּאָהרען קיין קיעוו, וואו ער
איז אין 2 יאָהר אַרום געשטאַרבען פון
אַנאָפּאַלעקסיע.—אין דער פּרייער צייט
פלעגט ווארשאַווסקי לייעב האָבען צו
זינגען פאַר זיך יודישע ליעדער, וואָס
ער פלעגט אַליין פּערפאַסען גלייכציי-
טיג מיט די נגונים צו זיי. נישט רע-
כענענדיג, אַז זיי זאָלען האָבען אַ לי-
טעראַרישען ווערט, פלעגט ער זיי נישט
פּערשייבען. ערשט אין יאָהר 1900
האַט אַ ציוניסטישע גרופּע אַרויסגעגע-
בען אַ זאַמלונג פון 25 ליעדער זיינע
אונטערן טיטעל „יודישע פּאָלקס-ליע-
דער“, מיט אַ הקדמה פון שלום-עליכם,
וואָס איז געווען דער אויפטוער פון דער
אויסגאַבע. אין אַ געוויסע צייט אַרום זע-
נען אויך אַרויס נאָטען צו די „יודישע
פּאָלקסליעדער“. די זאַמלונג פון די דאָ-
זיגע ליעדער האָט געהאַט גרויס ערפּאָלג;
פיעלע פון זיי זענען געוואָרען זעהר פּאָ-
פולער און ווערען געזונגען ווי אמתע
פּאָלקסליעדער (צום ביישפּיעל, „דער
אלף-בית“, „אַ בריף פון אַמעריקאַ“,
„שרה און רבקה“, „דער זידע מיט דער
באָבע“, „דאָס ליעד פּונ'ם ברויט“). איינ-
פאַך און טיעף דורכגעלעבט, זענען זיי
זעהר נאָהענט צום גייסט פון דער יודי-
שער פּאָלקספּאַעזיע. זיי זענען צוזאַמען-
געקניפט מיט דעם לעבען פון פּאָלק, מיט
זיינע ליידען און פּריידען. אין זיי פיהלט
זיך דער אַבּקלאַנג פון יודישע טרעהרען
(„צום בעדעקענס דער פּלה“), פון יודי-
שען גלות און פּאַגראַמען („אַ יודיש ליעד
פון רומעניען“, „פּסח“), פון יודישען
דלות („נעבען קלייזעל“), פון יודישען
וואַנדערער („אַ בריף פון אַמעריקאַ“, „די
שיף“). די דאָזיגע אומעטיגע מאַטיווען
זענען אָבער ביי ווארשאַווסקין דורכגע-

1616, אונטערן טיטעל „ארחות יושר“.

ביבליאגראפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 629.

ווייטער א. (פסעוודאָנים) — דראַ-מאַטיקער און זשורנאַליסט. זיין ליטעראַ-רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אַלס מיטאַרבייטער פון פּירשידענע רוסישע צייטשריפטען. שפעטער האָט ער זיך אָב-געגעבען אינגאַנצן דער יודישער ליטעראַ-טור. זיינע ערשטע יודישע אַרטיקלען און סקיצען זענען ערשינען אין יאָהר 1906 אין דער „פּאָלקסצייטונג“. צו דערזעלבער צייט האָט דער פּערלאַג „די וועלט“ אַרויס-געגעבען זיינס אַ פּאָפּולער-היסטאָריש-בי-כּעל „דאָס 48-סטע יאָהר אין פּראַנקרייך“ אונטערן פּסעוודאָנים „דע“. אין יאָהר 1908 האָט ער צוזאַמען מיט ש. גאַרעליק און ש. ניגער געגרינדעט אין ווילנאָ די „ליטע-ראַרישע מאָנאַטסשריפטען“, וועלכע האָבען אין זייער צייט אַרויסגערופען אַ געוויסע אויפלעבונג אין דער יודישער ליטעראַטור מיט דעם גאַנץ נייעם טאָן פון דער אויס-גאַבע. שפעטער האָט ווייטער אָנגעהויבען צו נעהמען אַנאַנטייל אין דעם „פּריינד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אונטער פּער-שידענע פּסעוודאָנים אַ רייה פּובליציס-טישע אַרטיקלען און פעליעטאַנען אויף יודיש-קולטורעלע און געזעלשאַפּטליכע טעמעס. אַ הויך אייניגע קריטישע און בעלעטריסטישע זאַכען, געדרוקטע אין פּערשידענע אויסגאַבען, האָט ער אָנגע-שריבען די האַלב-סימבאָליסטישע דראַ-מע „פּאַרטאַג“ (אַ דראַמאַטישע פּאַעמע אין פּערזען, 4 אַקטען; פּערלאַג „די וועלט“, 1907; צווייטע פּערבעסערטע אויסגאַבע—1911); „אין פייער“—אַ דראַ-מע אין 3 אַקטען (פּערלאַג „די וועלט“, 1910), „דער שטומער“, אַ דראַמע אין 4 אַקטען (נאָך נישט פּערעפּענטליכט). די אַלע דראַמען זענען כּונם לעבען פון

דרוגען מיט יודישען בטחון: דער יוד אין זיינע ליעדער אין אַנאַפּטימיסט; די ליידען זיינע זענען נישט אימשטאַנד צו דערשטיקען אין איהם דעם טיעפען גלוי-בען אין אַ בעסערע צוקונפט, דאָס שטאַר-קע פּריידיגע לעבענסגעפּיהל, וואָס „ליידט און זינגט ליעדער“. אין וואַרשאַווסקיס האַרציגער, תּמימותדיגער פּאַעזיע פּיהלט זיך אַ ריהרענדיגע ליעבע צו דעם יודישען פּאָלקסלעבען. נאָר אַט די טיע-פע ליעבע קאָן אונז געבען צו פּערשטעהן, ווי אַזוי אַ מאַדערנער קולטור-מענש האָט זיך געקאָנט אַראָפּלאָזען אָדער, ריכטיגער, אויפהויבען זיך ביז צו דער מדרגה פון אַנאַמתען פּאָלקספּאַעט. די שפּראַך פון זיינע ליעדער איז פּונקט אַזוי עכט און איינפאַך, ווי זייער אינהאַלט. דאָס איז די אמתע פּאָלקסשפּראַך, אַזוי ווי זי ווערט גערעדט אין וואָלין. די פּערזען-מאַס פון די ליעדער איז נישט שטענדיג אויסגע-האַלטען, אויך די גראַמען זענען נישט תּמיד גלאַט, אָבער פּאָלקסטימליך. די שיע-נע האַרציגע נגונים זענען דורכאויס צוגע-פאַסט צו די מאַטיווען פון דעם טעקסט, און דאָס האָט אויך מיטגעהאַלפּען דער פּערשפּרייטונג פון די ליעדער. אויסער דער אויבענדערמאָהנטער זאַמלונג וואַר-שאַווסקיס, וואָס איז איצט שוין אַ ביבליאָ-גראַפּישע זעלטענהייט, זענען פּערבליבען זעהר פּיעל ליעדער נישט-אַרויסגעגעבען, און אונטער דער השגחה פון שלום-עליכם גרייט זיך איצט צום דרוק אַ נייע פּאַל-שטענדיגע וואַרשאַווסקי-אויסגאַבע.

ביבליאָגראַפיע: ביאָגראַפּישע נאָטי-צען, מיטגעטיילט פון וואַרשאַווסקיס פּרוי; שלום-עליכם פּאַרזערע צו די יודישע פּאָלקסליעדער; נח פּרילוצקי, אין דער יוד-רום. ענין. 340, V. וויטמונט משה — האָט איבער-זעצט אויף יודיש דאָס „ספר בן סירא“ און עס אַרויסגעגעבען אין אַמסטערדאַם.

. 1896 ringens, XII, 121—182).
 בייבליאָגראַפיע: א. לאַגרוי, Biblio-
 graphie des Jüdisch-Deutschen.
 וויסבערג יצחק-יעקב — העב-
 רעאישער שריפטשטעלער. געבאַרען אין
 יאָהר 1841 אין פּאָלאַנקי, מינסקער גוב.,
 געשטאַרבען אין יאָהר 1904 אין קיעוו.
 וויסבערג האָט אויך געשריבען אויף יו-
 דיש און זיך בעטייליגט אין פּערשידענע
 צייטשריפטען און זאַמעלביכער, ווי ספּעק-
 טאָרס „הויזפריינד“, שלוב ע' זכּס „יודי-
 שער פּאָלקסביבליאָטעק“, „יוד“ א. אַז. וו.
 אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אויף
 יודיש אַ בעזונדער ווערק „די פּרויענפּראַ-
 גע לויט דעם תּלמוד“ (1890) — אַנאָיבערוע-
 צונג פון זיין העברעאישען „שאלת הנשים
 על פי התלמוד“.

וויסבערג מאַקס (מאיר) — לי-
 טעראַטור - היסטאָריקער. געבאַרען אין
 1856 אין שטעדטעל בוקאַטשאַווצע, בע-
 צירק ראָהאַטין, אין גאַליציען. ביז 1868
 געלערנט אין חדר, דאָן דריי יאָהר אין אַ
 פּאָלקסשול. נאָכ'ן ענדיגען דאָס גימנאַזיום
 אין טשערנאָוויץ אין יאָהר 1880, שטודירט
 פּילאָזאָפּיע און פּילאָלאָגיע אין די אונג-
 ווערוויטעטען פון וויען און לעמבערג. זייט
 1903 איז וויסבערג פּראָפּעסאָר אין דעם
 גימנאַזיום אין סטאַניסלוי. ער האָט פּערע-
 פענטליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען אין
 העברעאישע, דייטשע און פּוילישע צייט-
 שריפטען, הויפטזעכליך איבער די געשיכ-
 טע פון דער העברעאישער און יודישער
 ליטעראַטור און קולטור אין גאַליציען;
 צווישען זיי צייכענט זיך בעזונדערס אויס
 זיין מאָנאָגראַפּיע וועגען דעם יודישען
 פּאָלקסדיכטער בנימין-וואָלף עהרענקראַנץ
 „Wölwel Zbarazer, der fahrende
 Sänger des galizisch-jüdischen
 Humanismus“ אין די „Mitteil. zur
 Volkskunde“ 1909 (פאַרהאַן אויך אַ

דער היינטיגער יודישער אינטעליגענץ.
 וויל יעקב בן אברהם —
 תּלמודיסט. האָט געלעבט אין קאַרלסרוהע,
 וואו ער איז געשטאַרבען אין יאָהר 1851.
 ער איז געווען דער מחבר פון אַ ספר אויף
 העברעאיש און יודיש מיט'ן נאָמען „תּורת
 שבת“ (קאַרלסרוהע, 1889), וואָס ענטהאַלט
 די דינים וועגען שבת. זיין צווייטער ספר
 „הורת יום טוב“ — וועגען די דינים, וואָס
 זענען נוגע די יום-טובים, אויך אויף העב-
 רעאיש און יודיש, איז געבליבען נישט-
 פּערפענטליכט.

בייבליאָגראַפיע: יוד.רוס. עניצ.V,
 381.

וויל יעקב בן משולם (יעקב
 בחור בן העדערנדיים) — דער אוי-
 טאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן
 נאָמען „ישועות ונחמות“, געקליבען פון
 „אבקת רוכל“ און אַנדערע ספרים (האַנוי,
 1620; אַמסטערדאַם, 1649; פּירט, 1691).
 בייבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 232.

ווינגער מ. — פּילאָלאָג. געבאַ-
 רען אין 1890 אין פּאָלאַטאָוואַ. שטודירט
 איצט אין דער וואַרשוער אוניווערסיטעט.
 ער האָט פּערפענטליכט אייניגע אַרטיק-
 לען וועגען יודישער פּילאָלאָגיע אין „לע-
 בען און וויסענשאַפט“, 1912, אין פּרי-
 לוצקיס „זאַמעלביכער פאַר יודישער פי-
 לאָלאָגיע, פּאָלקלאָר און קולטורגעשיכטע“
 א. אַנד. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגע-
 בען אַ בראַשור וועגען דער פּראַגע פון
 רעפּאָמירען דאָס יודישע אלף-בית.

ווייס ק. מ. — האָט פּערפענט-
 ליכט אייניגע אַרטיקלען וועגען דעם יו-
 דישען דיאַלעקט, וואָס ווערט גערעדט אין
 „Das Elsässer Judendeutsch“
 „Judendeutsch“ איז געדרוקט אין די
 Jahrbücher für Geschichte, Spra-
 che und Literatur Elsass-Loth-

און ביז 25 יאָהר הײַנט ער זיך פּערנומען מיט פּערשידענע מלאכות אין וואַרשוי און לאָדז. אין דער ליטעראַטור האָט ער דעבי-טירט אין יאָהר 1904 מיט צוויי ערצעהלונג-גען „דער קיטעל“ און „דור הולך ודור בא“ (פּערזענליכט אין י. ל. פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“), וועלכע האָבען פּעראינטערע-טירט מיט איהם די ליטעראַרישע קרייזען. נאָך אַ גרעסערן ערפאלג האָט גיָהאַט זיין דריטע ערצעהלונג „די משוגענע אין דאָרף“ (צווערשט געדרוקט אין רייזענס וואָכענ-שריפט „דאָס יודישע וואָרט“, שפּעטער אַרויסגעגעבען בעזונדער פון פּערלאַנג „די וועלט“). וויסענבערג האָט געלאָזען די אַרבייט און אָבעגעבען זיך דער ליטע-ראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פּער-שידענסטע צייטונגען, זשורנאַלען און זאַ-מעלביכער. אַ בעזונדערן אינטערעס האָט אַרויסגערופען זיין גרעסערע ערצעהלונג „אַ שטעדטעל“ (צווערשט ערשיענען אַלס ביילאָגע צום „וועג“, 1906; אין 1909 איבערגעדרוקט פון פּערלאַנג „פּראָגרעס“) — אַ ברייט געשילדערטעס בילד פון אַ יודיש-פּוילישען קליינשטעדטעל אין דעם שטורם-און-דראַנג-פּעריאָד פון דער פּרייהייטס-בעוועגונג. זיינע געקליבענע שריפטען זענען אַרויס אין די פּערלאַנגען פון שימין שרעבערק, פּראָגרעס און גיטלין. — וויי-סענבערג פּערנעהמט איינעם פון די אָנגע-זעהענסטע ערטער אין דער נייערער יודי-שער ליטעראַטור. די אינדוידועלסטע איי-גענשאַפט פון זיין טאַלענט, וואָס צייכענט איהם אויס צווישען דעם גרעסטען טייל יודישע שריפטשטעלער, איז די פּלאַסטישע שילדערונגס-אַרט: זיינע געשטאַלטען זע-גען ווי פון שטיין אויסגעהאַקט, און דער-ביי זענען זיי פול מיט לעבען און בעווע-גונג. אַ רעאַליסט דורך און דורך, מיט אַ שאַרף אויג פאַר דער קאָנקרעטער, ממשות-דיגער וועלט, מאַלט ער מיט דער גענויס-

סעפּאַראַט-אַבדרוק, אַרויסגעגעבען פון מ. קויפּמאַן, לייפּציג; זעהר אויספיהרליך רעצעניזירט אין דער „Monatschrift für Wissenschaft des Judentum“, V, 1911 ווי אויך אין אַנדערע צייטשריפטען). אויפ'ן גרונד פון דער דאָזיגער אַרבייט האָט וויסבאָרג בעקומען פון דער לעמבערגער אוניווערזיטעט דעם סטיעל דאָקטאָר-פּי-לאָזאַפּיע. דאָ איז אויך צו דערמאָהנען אייניגע סעריען „יודישע שפּריכווערטער אונד שווענקע אויס גאַליציען“, וואָס ער האָט פּערעפּענטליכט אין די פּאָלקלאָריס-טישע זאַמעלביכער „Der Urquell“ (ווען און ליידען, 1893 — 1897).

וויסבאָרג אשׁר-שמהה — העברע-אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין זאָלי-ניען, גאַליציען, אין יאָהר 1840, גע-שטאַרבען אין וויען אין יאָהר 1892. אין יאָהר 1872 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע מאָנאַטסשריפט „די יודישע פּרייע פּרעסע“ (מיט אַ העברעאישער ביילאָגע „הקהלת“), פון וועלכער ס'איז ערשיענען נאָר דריי נומערן.

וויסבאָרג מרדכי-היות — העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין טאַרנאָוו אין יאָהר 1831. אין יאָהר 1874 האָט ער אַרויסגעגעבען אין וויען אַ יודישע וואָכענשריפט „ווינער יודישע צייטונג“, וואָס האָט עקזיסטירט דריי יאָהר.

וויסענבערג יצחק - מאיר — בעוואוסטער בעלעטריסט. געבאָרען אין

יאָהר 1881 אין זשע-לעכאָוו, סעדילעצער גוב., אין אַנאָרי-מער פּאַמיליע. בע-קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, איז ער אין דער פּריהער יוגענד אָב-געגעבען געוואָרען פאַר אַנאָריביטער,

איז עס דאָס געלעכטער פון דער געזונדער-
ניט-פערשפיצטער און גאַנצער פערזענליכ-
קייט איבער דער סאַנטימענטאַליטעט און
צוקראַכענקייט פון די יודישע האַלב-אינ-
טעליגענטען, פון „די לייט, וואָס קענען
גוט אין די ביכער“ („שמעריל און בע-
ריל“). אין זיינע ערשטע דראַמאַטישע
סצענעס („דבורהלע“, „ר' יואל“) האָט
וויסענבערג אַרויסגעוויזען אויך אַ דראַ-
מאַטיש טאַלענט. זיינע שפּעטערדיגע
דראַמען אָבער („קנאה און תּאוה“,
„פּראַגרעס“), געשריבען אונטער פרעמדע
ווירקונגען און פון פרעמדען, ניט-יודי-
שען לעבען, זענען קינסטלעריש און סצע-
ניש גישט געלונגען.

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, נע-
קליבענע שריפטען, I, 203—212; ש. יונגער,
אין „לעבען און וויסענשאַפט“, 1909, III—IV;
דערזעלבער, אין „פּרוינד“, 1911; בעל-מחשבות,
דרוי שטערטליך, אין „פּרוינד“, 1911; נח
פּרילוצקי, אין זאַמעלבוך „דער יונגער גייסט“;
ש. יונבערג, אין דער יוד. רוס. ענג. V, 386—
387.

וויסענבערג שמואל, ד"ר —
אַנטראָפּאָלאָג און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען
דעם 4-טען דעצעמבער 1867 אין יעליסאַ-
וועטגראַד. האָט געענדיגט די אָרטיגע
רעאַלשול און דאַן שטודירט אין היידעל-
בערג מעדיצין. צו פערשידענע צייטען
האַט ער צוליעב אַנטראָפּאָלאָגישע אויס-
פּאַרשונגען בעזוכט טערקיי, מצרים, ארץ-
ישראל, סיריען, טורקעסטאַן, קאַוקאַז,
קרים. אויסער זעהר פיעל אַרבייטען אי-
בער די פיזישע אַנטראָפּאָלאָגיע פון יודען,
האַט וויסענבערג אַ סך געשריבען וועגען
יודישען פּאָלקלאָר און עטנאָגראַפיע,
הויכטועלליך — אין דרום-רוסלאַנד. פון
זיינע אַרבייטען וועגען יודישען פּאָלקלאָר
איז צו דערמאָהנען: „יודישע פּאָלקסליע-

טער פינקטליכקייט די פרטים פון די זאַ-
כען, דערפון אָבער ליידיט זעלטען די
גאַנצקייט פונ'ם בילד: ער ווייס אויך דער-
ביי צו געבען דאָס האַראַקטעריסטישסטע.
אַ זעלטענע אין דער יודישער ליטעראַטור
קינסטלערישע אָביעקטיווקייט, וואָס איז
פּעראַייניגט מיט אַ שטילען, פּערבאַרגע-
נעם, אָבער טיעפען ליריזם, און אַ פּאַנאַ-
טיש פּערליעבט-זיין אין דער קונסט פיהלט
זיך אין וויסענבערגס שרייבען. פון זיינע
ווערק וועהט מיט קראַפט און איינגעהאַל-
טענער ליידענשאַפטליכקייט. ס'פּעהלען
איהם אָבער אויך נישט קיין ווייכע, שטי-
לע טענער. מיט דערזעלביגער קינסטלע-
רישער קענשאַפט מאַלט ער אַ פיגורען פון
פּרימטייווע געזונדע פּאָלקס-יודען מיט
פּערגרעבטע מחות, אָבער גאַנצע נשמות,
שטאַרקע ליידענשאַפטען און לעבעדיגע
געפיהלען („אַ טאַטע מיט בני'ם“); אי
טיפּען פון פּרויען אין די פּערשידענסטע
פּערוויקעלטע אינווייניגסטע צושטאַנדען
זייערע („הנהלע“, „אַ וואַלד-מיידעל“,
„די משוגענע אין דאָרף“, „אַ שלעכטע
פּרוי“, „קריינדעלע“, „דאָס לעבען“); אי
דעם שטילען עלענד פון מענשען, וואָס
שוואַרצען אָב זייער לעבען אין דעם
ביטערען קאַמף פאַר דאָס שטיקעל ברויט
(„דור הולך ודור בא“, „אַנ'אידים אויף
קעסט“). ער האָט אויך אַנ'עכטען, נאַטיר-
ליכען סטיל פאַר פּאָלקסטימליכע מעשה-
ליך („דער בעל-תשובה“, „דריי שוועסטער-
ליך“, „נישט בעשערט“, וואָס קען טרע-
פּען“), פאַר דער שטימונגסמאָלעריי („אין
דער שטיל“), אַ טיעף פּערשטענדניש און
געפיהל פאַר דער שטומער נאַטור. וויסענ-
בערג פּערמאַגט אַחוץ דעם אויך אַנ'איי-
גענאַרטיגען הומאָר, וואָס ערטערווייז איז
ער שטיל און פּערבאַרגען, אין מאַנכע
פון זיינע ערצעהלונגען אָבער קלינגט ער
אַרויס מיט אַ הילכיגען געלעכט נר; אַפט

טער פון אַ געוויסער פירמע און איז גע-
שעפטליך געפאָהרען קיין אַריאַל, וואו ער
איז דורך אַ רוסישען סעמינאַריסט בעקאַנט
געוואָרען מיט דער דעמאָלטיגער ראַדי-
קאַל-סאָציאַליסטישער ליטעראַטור. צוריק-
געקומען אין יאָהר 1875 קיין קאָוונאַ,
האַט ער געטראָפּען דאָרט ליבערמאַנס
סאָציאַליסטישען מאַניפעסט „אד שלומי
אמוני ישראל“. אונטער דעם שטאַרקען
איינדרוק, וואָס דער מאַניפעסט האָט אויף
איהם געמאַכט, האָט ער בעשלאָסען זיך
צו נעהמען פאַר פּראַקטישער געזעלשאַפּט-
ליכער אַרבייט, און צוזאַמען מיט אַ פאַר
חברים האָט ער געגרינדעט אַ פּעראַיין צו
פּערשפּרייטען מלאכות צווישען אַרימע
יודישע קינדער. אין יאָהר 1877 האָט ער
פּערלאָזען רוסלאַנד און איז אַוועק קיין
קעניגסבערג, וואו ס'איז צו יענער צייט
געוועזען אַ גרויסע יודיש-רוסישע סטודענ-
טענקאַלאַניע, וואָס איז געווען נוטה צום
סאָציאַליזם. דאָרט האָט זיך געפונען אויך
דער רעדאַקטאָר פון דעם העברעאישען
סאָציאַליסטישען זשורנאַל „האמת“ ליבער-
מאַן, און ווינטשעווסקי איז אַריין מיט איהם
אין פּערזענליכע און ליטעראַרישע בעציי-
הונגען. נאָך ליבערמאַנס אַרעסט האָט ווי-
נטשעווסקי געגרינדעט ביי ראַדקינסאָנס
„הקול“ אַ העברעאישע סאָציאַליסטישע
מאַנאַסטשריפט „אספת חכמים“, וואו ער
האַט אַליין גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל
אונטער די פּסעוודאָנימען „בן-נץ“, „יגל
איש הרוח“ און אַנד. צו דער צייט געהערט
אויך זיין אָנהויבען צו שרייבען יודיש אין
ראַדקינסאָנס „קול לעם“. אין אָקטאָבער
1878, ווען אין דייטשלאַנד איז פּער-
עפּענטליכט געוואָרען דאָס „סאָציאַליס-
טען-געזעץ“, איז ווינטשעווסקי אַרעסטירט
געוואָרען אַלס בעשולדיגטער אין דער
„סאָציאַליסטיש-ניהיליסטישער פּערשווע-
רונג“, און נאָך אייניגע מאַנאַטען געפּענ-

דער“ און „יודישע שפּריכווערטער“, אין
„Globus“, ב. 77; „דאָס פורים-שפּיעל“,
אין די „Mitteilungen zur jüdischen
Volkskunde“, העפּט 13; „שפּריכווער-
טער און רעדענסאַרטען פון רוסישע יודען“,
אין „Anthropoph.“, ב. 7-8, א. א. וו.
איצט דרוקט זיך אַנאַרבייט פון ווייסענ-
בערג און א. לאַנדוי (זעה) וועגען דער
יודישער פּליזמר-שפּראַך, וואָס וועט ער-
שיינען אין די „Mitteilungen der
anthropologischen Gesellschaft in
Wien“.

ווינטשעווסקי מאָריס (פּעסודאָ-
נים פון ל. בענעדיקט) — בעוואוסטער
זשורנאַליסט און
דיכטער, דער ש-
פּער פון דער יודי-
שער ראַדיקאַל-סאָ-
ציאַליסטישער לי-
טעראַטור. געבאָרען
דעם 9-טען אויגוסט
1856 אין יאַנאָוואַ,

קאָוונער גוב., אין אַ פרומער אָנגעזעהענער
פּאַמיליע. ערצויגען געוואָרען אין קאָוונאַ,
וואוהין זיינע עלטערן האָבען זיך איבער-
געקליבען, ווען איהם איז געוועזען 7 יאָהר.
ער האָט געלערנט גמרא און גלייכצייטיג
בעזוכט אויך אַ פּאָלקסשול. אין יאָהר
1870 איז ער אַוועק קיין ווילנאַ צוצוגריי-
טען זיך פאַר דער ראַבינערשול. אין ווילנאַ
האַט ער זיך זעהר פּלייסיג אָבגעגעבען
מיט זעלבסטבילדונג. פון די שריפטשטע-
לער, וואָס ער האָט געלעזען, האָט אַ
בעזונדער שטאַרקען רושם אויף איהם גע-
מאַכט—בערנע. אין אַפּריל 1873 האָט זיך
אָבגעדרוקט זיין ערשטער אַרטיקעל אין
דער העברעאישער צייטשריפט „המגיד“,
וואו ער האָט מיט אַ יאָהר שפּעטער פּער-
עפּענטליכט אַ גאַנצע רייה שירים. אין דעם-
זעלבען יאָהר איז ער געווען אָנגעשטעל-

אז אויך זי איז אונטערגעגאנגען, האָט ער אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך אין די יודישע אויסגאבען פון אַמעריקאַ, וואוהין ער האָט אויסגעוואַנדערט אין יאָהר 1894. אין דעם פּאָלגענדען יאָהר האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין באַסטאָן, דעם אמת" — אַ וועכענטליכעס פּאַמיליענבלאַט פאַר ליטעראַטור און אויפקלערונג — וואָס איז ערשינען אַ קאַרג יאָהר צייט ביי דער מיטוירקונג פון די בעסטע ליטעראַ-רישע קרעפטען. ער האָט אויך גענומען אַנאַנטייל אין דער גרינדונג פון דעם „פאַרווערטס“, האָט זיך שפּעטער בעטיי-ליגט אין דער „וואַרהייט“ און איז אַ געוויסע צייט געוועזען רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפט“. אין די אַלע אָרגאַנען, וואָס ער האָט אַליין רעדאָגירט, און אין אַ גאַנצער רייה אַנדערע אויסגאבען, האָט ווינטשעווסקי געשריבען פּובליציסטיק, ערצעהלונגען, געדיכטען, פעליעטאָנען, פאַבלען, עפּיגראַמען א. א. וו. זיין פּאָ-פּולאַריטעט צווישען די יודישע אַרביי-טערמאַסען איז זעהר גרויס. ער איז נישט נאָר דער גרינדער פון דער יודישער לי-טעראַטור אין די ענגליש-ריידענדע לענ-דער, — ער איז אויך דער ערשטער יודיש-פּראָלעטאַרישער דיכטער, דער שעפּער פון דעם יודישען פעליעטאָן און דער אָריגי-נעלסטער יודישער סטיליסט אין אַמערי-קאַ. זיינע ליעדער (ערשינען אין אַ בע-זונדערער פּאַלשטענדאָגער אויסגאבע אין מייועלס פּערלאַג, ניו-יאָרק, 1910), בע-זינגען מייסטענטיילס די לידען פון דעם אַרבייטסמאַן און רופּען צום קאַמף מיט די אומגערעכטע געזעלשאַפטליכע אָרדנו-גען. זיי זענען טענדענציעז, אָבער זיי מאַכען אַ שטאַרקען איינדרוק אַדאַנק זיי-ער אונמיטעלבאַרקייט און טיעפּער ליעבע צום אַרבייטערפּאָלק, וואָס פיהלט זיך אין זיי. מאַנכע פון זיי זענען זעהר פּאָפּולער

געניש איז ער אַרויסגעשיקט געוואָרען פון פּרייסען. דאָן איז ער אַוועק קיין דענעמאַרק, אָבער אין קאַפּענהאַגען איז ער ווידעראַמאַל אַרעסטירט געוואָרען. אַרויסגעהענדיג פון דעם דענישען גע-פענגעניש איז ער דורך לאַנדאָן אַוועק קיין פאַריז, נאָר צוליבע מאַטעריעלע סבות האָט ער זיך ענדע 1879 געמוזט אומקעהרען צוריק קיין לאַנדאָן, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו פיהרען אַ סאָציאַליס-טישע אַגיטאַציע צווישען די יודישע אַר-בייטער, אָבער אָהן איבעריגען ערפּאָלג. אום צו ווירקען אויף די אַרבייטער דורך דעם געדורקטען וואָרט, האָט ער צוזאַמען מיט דעם געוועזענעם מיטערדאַקטאָר פון „אספת חכמים“ — א. א. ראַבינאוויטש גע-גרינדעט אין יאָהר 1884 די ערשטע יודיש-שע סאָציאַליסטישע צייטשריפט „דער פּוי-לישער יודער“, וואָס האָט עקזיסטירט אַנַ'ערך אַ יאָהר. אין דערזעלבער צייט האָט ער פּערפענטליכט אַ סאָציאַליסטי-שע בראַשור „יהי אורו“ (צווייטע אויס-גאַבע — נעוואַרק, 1890), וואָס האָט גע-זאָלט זיין די ערשטע פון אַ גאַנצער רייה אויסגאבען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“. אין יוני 1885 האָט ער צוזאַמען מיט נאָך אייניגע חברים אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ ראַ-דיקאַלע מאַנאַטשריפט „דער אַרבייטער-פּריינד“ (וואָס איז שפּעטער געוואָרען אַ וועכענטליכע אויסגאבע). אין אַפּריל 1891, ווען אין דעם „אַרבייטערפּריינד“ האָט גע-זיעגט די אַנאַרכיסטישע ריכטונג, איז ווינטשעווסקי צוזאַמען מיט נאָך אייניגע אַרויס פון דער רעדאַקציע און געגרינדעט אַ שטרענג סאָציאַליסטישען מאַנאַטליכען זשורנאַל „די פּרייע וועלט“, וואָס איז ערשינען ביי אַ יאָהר צייט. דאָן האָט ער אייניגע מאַנאַטען אַרויסגעגעבען אַ וועכענטליכע צייטונג „דער וועקער“, און

נער, *Yiddish Literature*, 123—124, 226—227; ש. עפשטיין, אין אַ ביילאָגע צום „פריינד“, 1912.

ווינער שמואל — העברעאיש-יודישער ביבליאָגראַף. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין באָריסאָוו, מינסקער גוב. פון זיינע אַרבייטען, וועלכע האָבען אַ שייכות צו דער יודישער ליטעראַטור, זענען בע-קאַנט: אַ ביבליאָגראַפישער אינדעקס פון אַלע אויסגאַבען יודישע ליעדער, וועלכע געפינען זיך אין דעם אַזאַטישען מוזעאום פון דער קייזערליכער אַקאַדעמיע (ביילאָ-גע צו גינזבורגס און מאַרעקס „יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“), און שוין פּמעט אַ פּערענדיגטער, נאָך נישט פּער-עפּענטליכטער פּאָלשטענדיגער ביבליאָגראַ-פישער אינדעקס פון אַלע ווען עס איז ערשיענענע יודישע און העברעאישע בי-כער. אין זיין רייכער ווערטפולער ביב-ליאָטעק געפינען זיך 3000 ווערק אויף יו-דיש. אויסערדעם האָט ווינער צונויפגע-קליבען אַ קאָלעקציע פון איבער 4000 יודישע און העברעאישע פּלוגבלעטער, וואָס איז אַינציג אין איהר אַרט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 606.

וויעוואָרקא אברהם — די-כער און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין באַביאַק, קאַלישער גוב., אין אַ חסידישער פאַמיליע. אין דער יוגענד האָט ער געלערנט תּלמוד און זיך געגרייט צו רבנות, שפּעטער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט בילדונג; אָבער אונטערן איינפלוס פון דער פּריי-הייטסבעוועגונג איז ער אַריינגעצויגען געוואָרען אין דעם פּאָליטישען לעבען, און איז געוואָרען אַ טוער אין דער פּועלי-ציוניסטישער פּאַרטיי. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1906. זיין ערשטע זאַך איז געדרוקט געווען אין אַ ביילאָגע

און ווערען געזונגען צווישען די אַרביי-טערמאַסען, ווי צום ביישפּיעל „דער פּריי-הייטסגייסט“ — די יודישע מאַרסעליעזע. פון זיין פּראָזע צייכענען זיך בעזונדערס אויס זיינע אַריגינעלע פּאָליטישע און קול-טורגעזעלשאַפּטליכע סאַטירען, וועלכע ער האָט פּערעפּענטליכט אונטערן אַלגע-מיינעם נאָמען „צושלאָגענע געדאַנקען פון אַ משוגענעם פּילאָזאָף“ (ערשיענען אויך אין בוכפּאַרם). אַ גרויסען היסטאָרישען אינטערעס האָבען זיינע „זשורנאַליסטישע ערינערוגען“ („צוקונפּט“, 1906, 1907, 1908, 1909; יעקב מילכס „נייע וועלט“, II; דאָס נייע לעבען“, 1910, VII—X). אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ טאָג מיט יעקב גאַרדין (מייעלס פּער-לאַג, 1909), לכּבוד דעם אָנדענקען פון זיין חבר און פּריינד, דעם בעוואוסטען יודישען דראַמאַטורג. ווינטשעווסקי האָט אויך איבערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק, ווי וויקטאָר הוגאָס „Les Miserables“, איבסענס „נאָראַ“ (מייעלס פּערלאַג) און אַנד. — דער שעפּער פון דעם יודישען סאָציאַליזם, איז ווינטשעווסקי ביז צום היינטיגען טאָג טריי געבליבען זיינע סאָצי-אַלע אידעאַלען; זיין בעציהונג אָבער צו דער נאַציאָנאַלער פּראָגע האָט זיך מיט דער צייט שטאַרק געענדערט: אַ הייסער אָנהענגער פון דער אַסימילאַציאָנס-אידעע ענדע די 70-גער יאָהרען, איז ער ביס-ליכווייז איבערגעגאַנגען צו דער אָנערקע-זונג און הייסער פּערטידיגונג פון די יו-דישע קולטור-נאַציאָנאַלע אינטערעסען.

ביבליאָגראַפיע: ק. פּרוטין, אין „פּאָלקסצייטונג“, 1906, № 131; ש. צינבערג, אין דער יוד.רוס. ענצ. V, 625—626, און אין דעם ערשטען באַנד פון „Перезитое“; ק. פּאַרנבערג, אין „צוקונפּט“, 1906, VII; פ. ווינטשעווסקי, זשורנאַליסטישע ערינערוגען; ס. ק. שנעעפּאַל, אין „פּריינד“, 1910; ל. וויע-

שידענסטע פראפעסיס אין ניו-יאָרלעאָן און קאָנאָס, געווען אויך אַ פשוטער טאָג-אַרבייטער. שפעטער איז ער בעשטימט געוואָרען פאַר אַ פראָפעסאָר אין דער קאָנאָציער אוניווערסיטעט, און פון דאָרט האָט מען איהם איינגעלאָדען פאַר אַ פראָפע-סאָר פון סלאַווישע שפראַכען אין דער האַרוואָרד-אוניווערסיטעט אין קעמברידזש. וויענער האָט פערעפענטליכט אַ מענגע פילאָלאָגישע אַרבייטען אין די ספעציעלע זשורנאַלען פון אַמעריקאַ, ענגלאַנד, דייטשלאַנד, רוסלאַנד און עסטרייך, האָט איבערזעצט אין ענגליש די רוסישע קלאַסי-קער א. א. אָו. וו. דערהויפט אָבער איז ער בעוואוסט מיט זיינע פיעלע אַרבייטען, וואָס האָבען דעם צוועק בעקאַנט צו מאַכען די ניט-יודישע וועלט מיט דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור. צווישען די דאָזיגע אַרבייטען צייכענען זיך אויס: אַ יודישע גראַמאַטיק (אין דעם באַלטימאָרער ענגלי-שען "Journal of Philology", פאַר דאָס יאָהר 1894); די פּאָלקספּאָעזיע פון די רוסישע יודען (Popular Poetry of the Russian Jews אין דער "Americana", vol. II, 1898) און ענדליך זיין וויכטיגסטעס ווערק—די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור אין דעם XIX יאָרהונדערט (The History of Yiddish Literature in the Nineteenth Century, New-York, 1899). שטע מעהר אָדער וועניגער פּאָלשטענדיגע אַרבייט וועגען יודישער ליטעראַטור-גע-שיכטע, איז דאָס דאָזיגע ווערק נישט פריי פון חסרונות. דאָך איז זיין ווערט נישט קליין. געשריבען אין אַ פּאָפּולערער פּאַרם, האָט עס אויפגעוועקט דעם אינטערעס צו דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור. אויסערדעם האָט וויענער אַרויסגעגעבען די ליעדער פון מאָריס ראָזענפעלד אין ענגלישער איבערזעצונג צוזאַמען מיט'

פון, "וועג". אין יאָהר 1907 האָט ער פער-עפענטליכט אייניגע ערצעהלונגען און גע-דיכטען אין דער "ראַמאַנזשיטונג". אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט זיך אינגאַנצען אָפּגעגעבען דער ליטעראַרישער אַרבייט. בעקומען די פרעמיע אין דעם ליטעראַרישען קאָנקורס פון דעם ניו-יאָרקער "יודישען וואָכענ-בלאַט" פאַר זיין ערצעהלונג "דער בעל-תשובה", האָט ער אָנגעהויבען צו בעטיי-ליגען זיך אין פערשידענע אַמעריקאַניש-יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. אין יאָהר 1911 איז ער אַריינגעטראַטען אין דער רעדאַקציע פון דער קראָקיער ציי-טונג "דער טאָג", וואו ער איז אַ געוויסע צייט געוועזען רעדאַקטאָר פון דער לי-טעראַרישער אָפּטיילונג. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשיענען פון איהם אַ פאַנד ערצעהלונגען "הימעל און ערד" (פערלאַג "רביבים", לעמבערג, 1910), אַ פאַנד געדיכטען "ליעבשאַפט" (פערלאַג "שולמית", קראָקוי, 1911), און אַ בוך באַלאָדען, 1912. אין דעם אייגענעם 1912-טען יאָהר האָט ער אין בערלין אַרויסגעגעבען אַ ליטעראַרישען זשורנאַל "דאָס בוך" (אַרויס נאָר 2 העפטען), וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען צו דרוקען זיין ראַמאַן "דער מתבודד". נישט פּרופּענט-ליכט איז נאָך זיין פיעראַקטיגע דראַמע, אין דער טיעפער נאַכט". — איצט גע-פינט זיך וויעוואַיאָרקא אין אַנטווערפען וויענער לעאָ — פילאָלאָג און היסטאָריקער פון דער יודישער ליטעראַ-טור. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין ביאַליס-טאָק. האָט שטודירט אין די גימנאַזיוםס פון מינסק און וואַרשוי, אין דער וואַרשויער אוניווערסיטעט און אין בערלינער פּאָליטעכ-ניקום. דערנאָך האָט ער אויסגעוואַנ-דערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך עטליכע יאָהר בעשעפּטיגט מיט די פער-

ענגליש-יודישער ענציקלאָפּעדיע, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַן אַרטיקל וועגען דער יודישער ליטעראַטור און וועגען אייניגע יודישע שריפטשטעלער. ווערניק האָט אַרויסגעגעבען פּאָלגענדע ווערק: „די אַלגעמיינע געשיכטע פון די יודען“, (ניו-יאָרק, 1901), די ביאָגראַפיען פון רב סעדיה גאון און דעם ווילנער גאון (פּער-לאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“, ניו-יאָרק) און „די געשיכטע פון די יודען אין אַמעריקאַ“ (דערווייל אַרויס בלויז אויף ענגליש).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס.עצ. XII, 517; מיניקעס יום-טוב-בלעטער פאַר דאָס יאָהר 1901.

וויצענהויווען יוסף בן אלכסנדר (וויצן הויזן ווילן) — איבערזעצער. האָט געלעבט אין XVII-טען יאָרהונדערט אין אַמסטערדאַם, וואו ער איז געווען אַ זע-צער אין דער בוכדרוקעריי פון דעם בע-וואוסטען אַרויסגעבער יוסף עטיאַש (אַטיאַס). בעת דער אַמסטערדאַמער דרוקער אורי פייביש האָט בעפּאָלמעכטיגט יקותיאל בלי-צען (זעה) צו איבערזעצן אויף יודיש גאַנץ תנ"ך און האָט אויסגעגעבען אויף דער דאָזיגער אונטערנעהמונג זיין גאַנץ פּערמעגען, האָט וויצענהויווען געכאַט אַן-אייגענע איבערזעצונג, און יוסף עטיאַש האָט זיך אונטערגענומען זי אָבצודרוקען, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס אַלע האָ-בען איהם מתרה געווען, ער זאָל נישט קאָנקורייען מיט בליצען און פייבישען, וואָס האָבען געהאַט פּריווילעגיעס פון יאָן סאָביעסקי און „ועד ארבע ארצות“ און הסכמות פון פּערשידענע רבנים. עטיאַש האָט אויסגענוצט זיין גאַנצען איינפלוס און בעקאַנטשאַפטען און האָט בעקומען פאַר זיין אויסגאַבע פון תנ"ך נישט נאָר אַ פּרי-ווילעגיע פון דער האָלענדישער און זעע-לאַנדישער רעגירונג, נאָר אויך הסכמות

יודישען טעקסט (אין לאַטיינישע בוך-שטאַבען) און מיט אַ גלאַסאַר „Songs from the Ghetto“, באַסאַטן, 1898; אַ פּערגרעסערטע אויפלאַגע איז ערשיע-נען אין 1900). די דאָזיגע איבערזעצונג האָט בעקאַנט געמאַכט ראָזענפעלדס נאָ-מען אויך אין דער נישט-יודישער וועלט. ווענערן געהערט אויך דער אַרטיקל וועגען דער יודישער שפּראַך אין דער יודיש-ענגלישער ענציקלאָפּעדיע, VII, 304—309. אויסערדעם האָט ווענער אין פּערשידענע פּאָלקלאָריסטישע אָרגאַנען, ווי „מיטטיילונגען“, „אַם אורקוועל“ א. אַנד., פּערעפּענטליכט זאַמלונגען פון יודי-שע שפּריכווערטער, פּאָלקסמעשיות א.א.וו.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס.עצ. V, 604; מ. נ. סירקין, זין „יוד“, 1900, №7; אַלעקסאַנדער האַרקאוו, אין „דעם צוואַנציגסטען יאָרהונדערט“, ניו-יאָרק, 1900.

ווערניק פּרין — שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין ווילנאַ. בעקומען אַ געוועהנ-ליכע יודישע ערציהונג אין ריגאַ. קאָוו-נאָ און שפּעטער ביי זיינע עלטערן אין ביאָליסטאָק, וואו זיין פּאָטער האָט מיט איהם געלערנט תלמוד און די רבנישע ליטעראַטור. אין די וועלטליכע למודים איז ער געווען אַן אויטאָדידאַקט. אין יאָהר 1895 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער איז פריהער געווען מיטאַרבייטער און שפּעטער רעדאַקטאָר פון „יודישען קוריער“. צו גלייכער צייט האָט ער זיך בעטיידיגט אין דעם ניו-יאָרקער „יודישען טאַגע-בלאַט“ אונטערן פּסעוודאָנים „אבי הצרון“. אין יאָהר 1898 איז ער אַריבערגעפּאָרען קיין ניו-יאָרק און געוואָרען מיטאַרבייטער אין דעם „טאַגעבלאַט“. זייט 1905 איז ער רעדאַקטאָר פון דעם „מאָרגענושורנאַל“. ער איז געווען אויך מיטאַרבייטער אין דער

גאר גוט זיינן דייני גיצעלט יעקב וויא דייני וואונגנען ישראל. גלייך אז וויא בעך ברייטן זיא זיך אויש, גלייך אז וויא דיא גערטן בייא דעם באך" ... "דער גרושי אדילאר, גרוש פון פליגלן לאנגי פעטיך פיל פון פערדן דער אלירלייא פארבן האט, איז גיקומן צו דעם לבנון אונ' ער האָט גי-נומן דען הוֹכן צווייג פון דעם טענין בוים. די שפיץ פון זייני יונגי צווייגן האָט ער אב גיפפליקט. ער האט אין גיבראכט אין דאש לאנד פון קויף האנדל" ... "וואול דעם מאן דער דא ניט איז גיגאנגן אין דעם ראט פון דען בוזויכטר אונ' ער איז ניט גישטאנדן אין דעם וועג פון דען זינ-דיגר, אונ' ער איז ניט גיזעשן אין דעם גיזש פון דען שפעטיר. נייאירט זיין בי-גערן איז אן דער תורה פון גאָט אונ' אין זיינר (אייגיני) תורה טוט ער טאג אונ' נאכט טראכטן" ... "אין זאטיר לייב צו טרעט זיסיגהייט, אבר אין הונגריג לייב דעם איז אל דאש ביטרי זיש. (דרום) גלייך אז וויא איין פאגיל דער דא פאר-וואגילט פון זיינס נעשט (נאך זיינר שפיז) אזו איז איין מאן דער דא פאר וואגילט פון זיינר שטאט (נאך זיינר שפיז)". — אויסצוגען פון וויצענהויווענס משל-אי-בערזעצונג ווערען געבראַכט אויך אין גרינבוים יודיש-דייטשער חרעסטאָמאַ-טיע, 202—220. פון די אַנדערע אַרבייטען וויצענהויווענס איז בעקאַנט אַ געריימטע יודישע בעאַרבייטונג פון דער בעוואוסטער „מעשה פון קיניג אַרטוש הוף" (פּראָג, 1683; פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָ-רען). דער טעקסט פון דער „מעשה", וואָס איהר יסוד איז דאָס בעריהמטע דיי-טשע פּאָלקסבוך „Wigalois", פון ווירנט פאָן גראַפענבערג (אָנפאַנג פון XIII יאָהר-הונדערט), ווערט געבראַכט אין וואַגענ-זיילס „בעלעהרונג", ז. 157—302, אין פון דאָרט איבערגעדרוקט אין די „Er-

פון דעמועלבען „ועד ארבע ארצות" און זאָגאַר פון אייניגע רבנים, וואָס האָבען שוין געגעבען זייערע הסכמות אויף בליצס איבערזעצונג. די דאָזיגע פערפלאַנטערטע געשיכטע האָט געבראַכט צו אַ סקאַנדאַליע-זען ליטעראַרישען פּראָצעס, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט גאַרנישט, הגם עס איז קלאָר, אַז גערעכט איז געווען בליץ.—וויצענהוי-זענס איבערזעצונג איז ערשיענען אין יאָהר 1679. אין אָנהויב פון דעם זעהר שען גע-דרוקטען גרויסען באַנד קומען, אַזוי ווי אין בליצס אויסגאַבע, די פּריווילעגיעס און הסכמות, אַ הקדמה פון אַרויסגעבער און אַ „התנצלות" פונ'ם איבערזעצער, וואו ער רעקלאַמירט זיין איבערזעצונג און פאַלט אָן מיט שפּאַט און געלעכטער אויף זיין גענער בליצען. דאָך מוז מען מודה זיין, אַז וויצענהויווענס איבערזעצונג איז בעסער פאַר בליצס, און זי האָט זאָגאַר זוכה געווען אַריינגענומען צו ווערען אין יאָהר 1711 אין דער „Biblia pentala", אַלס די „יו-דיש-דייטשע", צוגלייך מיט דער קאַטוי-לישער, רעפּאָרמירטער, לוטהערישער און האַלענדישער איבערזעצונג. מיר ברענגען די פּאָלגענדע שטעלען פון וויצענהויווענס איבערזעצונג, צו פּערגלייכען זיי מיט די-זעלבע בליצס: „בראשית אין דעם אן פאנג האט גאט בישאפן דיא הימל אונ' דיא ערד. אונ' דיא ערד איז גיוועזן ווישט אונ' לעהר אונ' פינשטרניש אויף דעם אב גרונד אונ' דיא נבואה פון גאט שוועביט אויבער דען וואשרן ... אונ' עש וואר אויבנט אונ' עש וואר מארגן איין טאג" ... „אונ' ער הוב זיין בייא שפיל אויף אונ' שפראך: ער שפריכט בלעם דער זון פון בעור אונ' ער שפריכט דער מאן דעם דאש אויג גיעפינט איז. ער שפריכט דער דא הערט גאטש ריד דער דא זיכט דען שיין פון דעם אלמעכטיגן גאט, דער דא פאלט אונ' דיא אויגן ווערדן אים גיעפינט. וויא

זאָלען זענען איבערזעצט אויף דייטש, ענגליש, העברעאיש און רוסיש. די לעצטע יאָהרען טרעט ער מעהר נישט אויף אין דער ליטעראַטור.

וואַרדעק — דער פּסעוודאָנים פון דעם ליטעראַט ברוך-נחמן טשאַרני. געבאָרען אין דוקאַ, מינסקער גוב., אין יאָהר 1886. האָט מיטגעאַרבייט אין דער „פּאַלקסצייטונג“, אין די זאַמעלביכער „נייע צייט“, אין „טאַג“, „ראַמאַנצייטונג“ און אַנדערע אויסגאַבען, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנים (ב. ברכות, ב. שוואַרץ און אַנד.) פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, פּעליעטאַנען, ערצעהלונגען, ליעדער א. א. ו. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער נעהמט אַ שטענדיגען אַנטייל אין „פּאַרווערטס“, „צוקונפט“ און אַנדערע צייטשריפטען.

וועבער מיכל — שריפטשטעלער איבער נאַטור-וויסענשאַפּטליכע פּראָגען אין יודיש און העברעאיש. געבאָרען אין וואַרקאַ, וואַרשויער גוב., אין יאָהר 1859, געשטאַרבען אין יאָהר 1907 אין וואַרשוי. דורך זעלבסטבילונג איז ער בעקאַנט גע-וואָרען מיט די נאַטורוויסענשאַפּטען. אויסער זיינע אַרבייטען אין העברעאיש, האָט ער פּערעפּענטליכט אַ גאַנצע רייה פּאָפּולערע נאַטורוויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען לען אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען (הויזפריינד, „יוד“, „יודישע פאַ-מיליע“ און אַנד.). אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשינען אין יודיש פּאָלגענדע ווערק זיינע: „דער יודישער פעלדאַרביי-טער“ (וועגען אַגריקולטור, 1891), „אַ סוף פון דער וועלט“ (אַ פּאָפּולערע אַסטראָ-נאָמיע, אָנגעשריבען געגען פּאַלבס נביאות וועגען דעם אונטערגאַנג פון דער וועלט), „דער הויזדאָקטאָר“ (1895). אַחוץ דעם זע-

zählungen aus dem Heldenalter deutscher Nationen“ (דאַנציג, 1780, 375—509).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 43—47; יוד.-רוס. ענין, III, 389—391 (אַמאָס יוסף בן אברהם); ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1008—1009; בן-יעקב, 357; ל. פּרענקעל, אין דער „אַלגעמיינע דויטשע ביאָגראַפיע“, ב. 43, 663—665 (ראָרט ווערט אויך געבראַכט זעהר אויספיהרליך די ביבליאָ-גראַפיע וועגען וויצענשווערס „מעשה“).

ווירטה מיכל — דיכטער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין לעמבערג. בעקומען די ערשטע ער-ציהונג אין חדר, האָט ער שפּעטער בע-זוכט דאָס גימנאַזיום און געענדיגט זיין שטודיום אין דער לעמבערגער אוניווערסי-טעט אַלס יוריסט. ווירטה געהערט צו די פּיאָנערען פון דער נייער יודישער ליטע-ראַטור אין גאַליציען. דורך אַרייה פּאַר-לעזונגען, וואָס ער האָט געהאַלטען אין פּערשידענע שטעטט איבער מענדעלע מוכר ספרים, שלום-עליכס, פּרץ (פון וועלכען ער האָט אויך פּיעל איבערזעצט אויף פּוי-ליש) א. אַנד., האָט ער דער ערשטער בעקאַנט געמאַכט גאַליציען מיט די מאַ-דערנע יודישע שריפטשטעלער. זיין ליטע-ראַרישע טעטיגקייט האָט ווירטה אָנגעהוי-בען נאָך אַלס גימנאַזיסט מיט קאָרעס-פּאַנדענצען אין די יודישע אויסלענדישע צייטונגען. שפּעטער האָט ער פּערעפּענט-ליכט געדיכטען, נאָוועלען און אויסגע-צייכענטע סאַטיריש-הומאָריסטישע פעליע-טאַנען אין „דעם יוד“, „דער וועלט“, „דעם פּריינד“, באַדערס „פּאַלקסקאַלענדער“ און אַנדערע אויסגאַבען. ער איז אויך געוועזען איינער פון די גרינדער פון דעם לעמבערגער „טאַגבאַט“. פּיעל פון זיינע

אלע צייטשריפטען, ווי אויך אין צופעליגע זאמעלביכער, האָט ווענדראָף פּערעפענט-ליכט אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנימען ערצעהלונגען, פעליעטאָנען און אַרטיקלען. זייט 1909 איז ער אַ שטענדיגער מיט-אַרבייטער פון „היינט“, וואו ער דרוקט פעליעטאָנען און הומאַרעסקען אונטער די פּסעוודאָנימען ז. ווענדראָף און וו. נ. דרעף. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשיע-נען פּאָלגענדע ווערק זיינע: „הומאַרעסקען און ערצעהלונגען“ (שימינס פּערלאַג, 1910); די סעריע פּאָפּולערע ערצעהלונגען אויס דעם לעבען פון די יודען אויסערן תּחום אונטערן אַלגעמיינעם טיטעל „פּראָוואָזשיטעלסטוואָ“ (2 בענד; פּערלאַג „היהודיה“, 1912; פּאַרהאַן אויך אין רוסי-שער איבערועצונג) און אַ סעריע בילדער „בעקאַנטע פּאַרשוינען“ (דערזעלבער פּער-לאַג). ווענדראָף נעהמט אויך אַנאַטיליל אין אייניגע רוסישע אויסגאַבען.

ווענדראָף יוסף בן יעקב - דער אויטאָר פון אַ תּורה-איבערועצונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין יאָהר 1544 פּאַר אַ געוויסע פּרוי אטלן בת ר' נפתלי לוי. די דאָזיגע איבערועצונג איז געבליבען נישט פּערעפענטליכט און געפּינט זיך אַלס כתב-יד אין דער קאַלעציע פון רד"א.

ביבליאָגראַפּיע: א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 22-23.

וועלאַר שלמה-זלמן בן שמעון פון פּירט - שריפטשטעלער-מאַראַליסט. האָט געלעבט אין אָנהויב פון XVII יאָהר-הונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אין יודיש אונטערן נאָמען „חקירת הלב“, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין 17 יאָהר אַרום נאָכ'ן פּערפאַסען דורך ר' זלמן לאַנדאָן (אַמסטערדאַם, 1731). אויסצוגען פון איהם ווערען געבראַכט אין גרינבוים ווערק „די יודיש-דייטשע לי-

נען געבליבען פון וועבערן אַ גאַנצע רייה נישט-פּערעפענטליכטע כתבים.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רוס. ענצ. V, 361; ספר זכרון, 40.

וועזער (וויזל) משה-מאיר - דער אויטאָר פון אַ מליצה-בוך אין ארמיש און יודיש אונטערן טיטעל „אַגרת ארהטת חשביא“ (קאַרלסרוהע, 1773).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 16.

ווענדראָף ז. (פּסעוודאָנים)-זשור-נאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען אין

יאָהר 1880 אין סלוצק, מינסקער גוב., אין אַנ'אי-טעליגענטער אַרטאָ-דאָקסישער פּאַמי-ליע. ביז 14 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דערנאָך

ויך אָנגעהויבען אַבזאָגעבען מיט אַלגע-מיינער בילדונג. אויסגעוואַנדערט קיין ענגלאַנד, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-בען אין „יוד“ קאַרעספּאַנדענצען. אין יאָהר 1902 איז ער געוואָרען אַנאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער „יודישער ציי-טונג“, וואָס איז ערשיענען אין גלאָזגוי, שאַטלאַנד, צוערשט וועכענטליך, דערנאָך טעגליך, אין פּערליף פון אַנדערטהאַל-בען יאָהר. שפּעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין דעם פּועלי-ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דער לאַנדאָנער יוד“ און אין אַנדערע ראַדיקאַלע יודישע צייטונגען און זשור-נאַלען. אין יאָהר 1907 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ שטאַרקען אַנטייל אין די ניו-יאָרקער צייטשריפטען, דער אַמעריקאַנער „מאַרגענזשורנאַל“, באַסטאַנער אַדוואָקאַט און פּיעל אַנדערע אויסגאַבען. אין די

ווערניקאָווסקי יצחק — שריפט-
שטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין
סקאַנים, גראָדנער גוב. בעקומען אַ יודישע
ערציהונג, איז ער אין יאָהר 1898 אַוועק
קיין אויסלאַנד, וואו ער האָט געענדיגט
די היידעלבערגער אוניווערזיטעט מיט'ן
טיטעל דאָקטאָר-פילאָזאָפיע. אַלס סטודענט
נאָך האָט ער אָנגעשריבען אויף יודיש די
ביאָגראַפיע פון פראָפּעסאָר ד"ר הערמאַן
שאַפּיראָ. געקומען שפעטער קיין ניו-
יאָרק, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו בע-
טייליגען אין פּערשידענע יודישע צייטונ-
גען. ער האָט אויך געשריבען אין העב-
רעאיש און דייטש.

ביבליאָגראַפיע: „אלבום עברי“, ארויס-
געגעבען פון ש. דרוקערמאַן, ניו-יאָרק, 1905.

טעראַטור אין דייטשלאַנד, פאָלען אונד
אַמעריקאַ“, ז. 12-13.

ביבליאָגראַפיע: וואַלף, Bibl.
Hebr., IV, 983, № 1972; בן-יעקב, אוצר
הספרים, 200.

ווערמעל שמואל — רוסיש-יודי-
שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר
1860 אין שקלאָוו. האָט געענדיגט די
מעדיצינישע פאָקולטעט פון מאַסקווער
אוניווערזיטעט. אויף יודיש האָט ער
אַרויסגעגעבען אַ בראָשור „אַנ'אַלטע פּרצ-
גע“. אויסערדעם האָט ער פיעד געשריבען
וועגען יודיש. איהם געהערט אויך די
פאָררעדע צו דער רוסישער אויסגאַבע פון
ד"ר מ. פינעסעס „געשיכטע פון דער יודי-
שער ליטעראַטור“.

ז

ווערק פון שמר און קאָ. האָט דער דאָזיגער
ראַמאַן קיין שום ליטעראַרישען ווערט נישט.
אַ צווייטע אויפלאַגע פון איהם איז אַרויס
אין יאָהר 1901 אין וואַרשוי.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VII.

זאגנאָרדסקי ישראל-חיים —

העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט און לי-
טעראַט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין פּאָ-
האַסט-זאגנאָרדסקי, מינסקער גוב., אין אַ
רבנישער פאַמיליע. בעקומען די ערשטע
ערציהונג אונטער דעם פאָטערס השגחה,
איז ער יונגעלויבט אַוועק קיין דובנאָ,
וואָלין, וואו ס'איז דאָן געווען אַ צענטער
פון משפּילים מיט גאָטלאַבערן בראש, און
אונטער זייער איינפלוס האָט זאגנאָרדסקי
זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט השכלה.
שפעטער איז ער געווען לעהרער פון העב-
רעאיש אין זאַמאַשקין, וואו צווישען זיינע
תלמידים איז געווען אויך לוציאָן פּרץ, דער

זאב-וואָלף בן יוסף — דער אוי-
טאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און
יודיש אונטערן נאָמען „דרישת הזאב“,
בעשטימט פאַר'ן המון און פאַר פרויען
(בערלין, 1740).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר

הספרים, 115.

זאָביעווענסקי בער-אייסר — העב-
רעאיש-רוסישער שריפטשטעלער און פוב-
ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין
וועליזש, געשטאָרבען אין יאָהר 1900 אין
זויטעבסק. אין יאָהר 1882 (1887?) האָט
ער אַרויסגעגעבען אַ ראַמאַן אין יודיש אין
פיער טיילען „די שווערע צייט“, וואו עס
ווערען געשילדערט די פאָלגען פון די
פאָגראַמען אין די אַכציגער יאָהרען. גע-
שריבען אין אַ שלעכטער שפראַך, פול רוסי-
ציזמען און גערמאַניזמען, און שטעהענדיג
לויט'ן אינהאַלט זעהר נאָהענט צו די

וואו זאָלאָטאָראַון פּאָטער, אַ מיטגליד פון דער אָדעסער גרופע, עס עולם, האָט געהאַט בדעה צו גרינדען אַ יודישע קאָמוניסטישע קאָלאָניע. אין יאָהר 1892 האָט זאָלאָטאָראַון געענדיגט די מעדיצינישע פּאָקולטעט פון דער ניו-יאָרקער אוניווערזי-טעט און אָנגעהויבען צו פּראַקטיצירען אַלט אַרצט אין ניו-יאָרק. ער האָט זיך בע-טייליגט אין פּערשידענע יודישע, דער-הויפט אַנאַרכיסטישע צייטשריפטען, וואו ער האָט פּערעפענטליכט אַ גאַנצע רייה ליטעראַריש-קריטישע שטודיען, טעאָרע-טישע אַרטיקלען וועגען האַציאַלע פּראַגען און אייניגע מאָנאָגראַפֿיען (וועגען פרודאָן, ניצשע, ביערנסטערנע-ביערנסאָן און אַנד.). די לעצטע צייט איז ער געוועזען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון די אַנאַר-כיסטישע אויסגאַבען „פּרייע אַרבייטער-שטימע“ און „פּרייע געזעלשאַפט“, הגם זייט דעם קישינעווער פּאָגראַם, נאָך וועל-כען ער איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ בראַ-שור אונטערן נאָמען „ערנסטע פּראַגען“ געגען די קאָסמאָפּאָליטיש-אַסימילאַטאָרישע טונדענצען, האָט ער אָנגעהויבען אַלץ מעהר צו סימפּאָטיזירען מיטן ציוניזם. אין 1912 איז ער געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-טער פון ד״ר זשיטלאָווסקי, דאָס נייע לעבען“. אין דער מאָנאַטשריפט „די צו-קונפט“ האָט זיך געדרוקט דער ערשטער טייל פון זיין „סאָציאַלאָגיע“, וואָס איז בע-רעכענט אויף דריי בענד. זאָלאָטאָראַון איז אויך בעקאַנט אַלס בעלעטריסט און אין יאָהר 1909 האָט ער אונטערן פּסעוודאָנים האַרדי-טשעו פּערעפענטליכט אַ זאַמלונג ערצעה-לונגען פון דעם יודישען לעבען אין אַמערי-קאָ—אין שטראָם פון לעבען“. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בראַשור „בצאלל—די יודישע קונסט-שול אין ירושלים“.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. רוס. ענצ. VII, 820—819.

איינציגער זעהן פון י. ל. פּרץ. די נאָ-הענטקייט צו פּרצעס הויז האָט איהם גע-געבען די געלעגענהייט און מעגליכקייט אָנצושרייבען אַ ביאָגראַפֿישען אַרטיקלעל און האַראַקטעריסטיק פון דעם גרויסען יודישען שריפטשטעלער (אין „אחיאסף“, תרס"ג). אָנגעהויבען זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין „המגיד“, „המליץ“ און „הצפירה“, וואו ער איז שפּעטער אין משך פון יאָהרען געוועזען אַ נאָהענטער מיטאַר-בייטער, האָט זאָגאַראַדסקי זיך אויך בעטיי-ליגט אין פּערשידענע יודישע אויסגאַבען, ווי „יודישעס פּאָלקסבאַלעט“, „הויזפריינד“, „יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“, „יוד“, „יודי-שע פּאַמיליע“, וואו ער האָט פּערעפענטליכט אַ רייה ביאָגראַפֿיען פון יודישע בעריהמ-טע לייט. אין 1902 איז ער געוועזען רע-דאַקטאָר און ערשטער מיטאַרבייטער פון דער צווייטער קליינער אויסגאַבע פון „דעם יוד“. אין 1909 האָט ער צוזאַמען מיט ספּעקטאָרען געגרינדעט די טעגליכע ציי-טונג „נייע וועלט“. אַזוי האָט זיך פּערמאַכט, איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַר-בייטער אין דעם „מאַמענט“. זאָגאַראַדסקי האָט איבערזעצט אויף יודיש „פּאַריו“ פון עמיל זאָלאָ, „די אייביגע שטאָדט“ (אונ-טערן נאָמען „דער אַנאַרכיסט“) פון האַל-קעין און אייניגע אַנדערע ווערק אויף וועלכע ער האָט נישט אָנגעגעבען זיין נאָ-מען אַלס איבערזעצער.

זאָלאָטאָראַון ה.—שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין יעליסאַוועטגראַד. זיין פּאָטער, אַ שניידער, איז געווען איינער פון די ערשטע מיטגלידער אין יעקב גאַרדינס „דוכטוואָן-ביבליסקאָיע בראַסטוואָ“. זאָלאָטאָראַון האָט בעזוכט אַ רעאַלשול, האָט זי אָבער נישט געענדיגט, ווייל זיין פּאַמיליע האָט נאָך די פּאָגראַמען אין יאָהר 1881 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ,

זאָלאָטקאָף לעאַן — ושוורא - ליסט, געבאָרען דעם 15-טען מאי 1866 אין ווילנא. בעקומען אַ גוטע יודישע ערציהונג, האָט ער אַ גטוויסע צייט געהאַט בעזוכט די ווילנער רעאַל-שול. שפעטער איז ער צוועק קיין באַריז, וואו ער האָט פערבראַכט דריט-האַלבען יאָהר און געהערט אויך לעק-ציעס אין דער סאָרבאַנע. אָנגעהויבען נאָך יונגעלווייז צו שרייבען פעליעטאָ-נען אין „המליץ“ און „הצפירה“, האָט ער אין 1886 געאַרבייט אין דער רעדאַקציע פון דעם „היום“ (מייסטענטיילס אונטערן פסעוו-דאָנים „זקף גדול“). אין אַ יאָהר אַרום איז ער צוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער האָט געענדיגט די יודישע פאַקולטעט פון דער אָרטיגער אוניווערזיטעט; אין גילען איז ער בעקאַנט געוואָרען אַלס אויסגעצייכענטער פּאָליטישער רעדנער און אַדוואָקאַט; אַ געוויסע צייט האָט ער אויך פערנומען די שטעלע פון אַ פּראָקוראָר. אין טשיקאַגאָ האָט ער רעדיגירט אַ רייה יודישע צייטשריפטען, ווי „דער יודישער קוריער“, „טשיקאַגאַער יודישער טאַגע-בלאַט“, „דער יודישער רעקאָרד“ א. אַנד. אין 1911 איז ער אַריבערגעפאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואוהין ער איז איינגעלאָדען געוואָרען פאַר אַ רעדאַקטאָר פון דער איינפלוסרייכער צייטונג „יודישעס טאַגע-בלאַט“. — זאָלאָטקאָף איז אויך בעקאַנט אַלס פערפאַסער און איבערזעצער פון סענסאַ-ציאָנעלע ראַמאַנען, ווי „די וועלט-באַנדי-טען“, „די שוואַרצע האַנד“, „צווישען ליעבע און מיליאָנען“ א. אַז. וו.

זאַמאַשטשין פּרטיאַר — דיכטער און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1851 אין אָדעס ביי פערמעגליכע עלטערן, געשטאַרבען אין יאָהר 1909 אין וויען. ער האָט געענדיגט אַ קאַמערצשול און

שטודירט אַרכיטעקטור אין בערלינער פּאָ-ליטעכניקום. העברעאיש האָט ער גע-לערנט ביים בעוואוסטען שריפטשטעלער פּרץ סמאַלענסקין. צוליעב דעם פּאָטערס שלעכטע געשעפטען, האָט ער זיין שטוד-יום אין בערלין נישט געענדיגט און זיך אומ-געקעהרט צוריק קיין אָדעס, וואו ער איז געווען טעטיג אַלס אַרכיטעקט, אָבגעבען-דיג די פרייע צייט דער ליטעראַטור. זיינע אַרטיקלען און שירים האָבען זיך געדרוקט ווי אין העברעאישע אַזוי אויך אין יודישע צייטשריפטען (אין „קול מבשר“, „וואַר-שעווער יודישער צייטונג“, „ישראליק“). נאָך אַ לאַנגער הפסקה אין זיין ליטעראַרי-שער טעטיגקייט, האָט ער ענדע די אַכציגער יאָהרען ווידער זיך אָנגעהויבען צו בעטיי-ליגען אין יודישע אויסגאַבען, ווי אין „דעם יודישען וועקער“, „פאַמיליען-פריינד“, „הויזפריינד“ (וואו עס צייכענען זיך בעזונ-דערס אויס זיינע גאַנץ געלונגענע „בילדער פון לעבען“). „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ („נאָר אַ דאָקטאָר“ — אַ קאַמעדיע אין איין אַקט, אין גראַמען). שפעטער האָט ער אויך געדרוקט אייניגע ליעדער אין „יוד“. אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער זיך מעהר נישט בעוויזען אין דער ליטעראַטור און איז כמעט אינגאַנצען פער-געסען געוואָרען.

ביבליאָגראַפיע: — ספר זכרון, 40 יוד.רוס. ענצ. VII; רבי קצין, איז דער „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I.

זאַמענהאַף לאַזאַר (1707-1770) — בעוואוסטער פּילאָלאָג, דער ערפינדער פון דער בעריהמטער וועלטשפּראַך „עס-פּעראַנטאָ“. געבאָרען אין יאָהר 1859 אין ביאַליסטאָק. אַ הייסער ליעבהאַבער און אַמאָל אויך אַבאָנהענגער פון יודיש, האָט ער אין דער יוגענד זיך אָבגעגעבען מיט דער יודישער שפּראַך און האָט אָנגעשריבען אַ יודישע גראַמאַטיק. זי

באָדאָנאָוו) און אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען וועגען קולטורעלע און נאַציאָנאַל-עקאָנאָ-מישע פּראָגען אין „דער יודישער פּאָלקס-צייטונג“, 1902. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועק קיין בערלין, וואו ער האָט שטודירט נאַטור-וויסענשאַפטען אין דער עקניגליכער לאַנדווירטשאַפּטליכער הויכשול און נאַצי-אָנאַל-עקאָנאָמיע און פּילאָזאָפּיע אין דער בערלינער אוניווערזיטעט. פון 1905 ביז 1907 האָט ער שטודירט אין דער אוניווער-זיטעט פון יענאַ ביי די פּראָפּעסאָרען הע-קעל, דעטמער, שטאַהל און אַנד. ענדע 1907 האָט ער אָבגעגעבען עקזאַמען אויף אַגראָנאָם און איז אַוועק קיין אַמעריקאַ, אויף דער איינלאַדונג פון מאָריס ווינטשעוו-סקי צו נעהמען אויף זיך די רעדאַקציע פון דער וויסענשאַפּטליכער אַבטיילונג אין דער „צוקונפּט“, וואו זאָקס איז שוין פּרייה-הער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער. פון 1908 ביז 1910 איז ער געווען רעדאַק-טאָר פון דער טשיקאַגאָער וועכענטליכער צייטונג „די יודישע אַרבייטוועלט“. ענדע 1910 איז ער אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר אַ רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפּט“. אויסער די אויבענדערמאָהנטע, האָט זאָקס פּער-עפענטליכט אין בוכפּאַרם די פּאָלגאָנדע ווערק: „פּריוואַט-אייגענטום“ (פּערלאָג „ביכער-פאַר-אַלע“), „דער היסטאָרישער מאַטעריאַליזם“ (פּערלאָג „די וועלט“), „פּאָליטישע עקאָנאָמיע“ (3 טייל; פּערלאָג „היברו פּאָבלישינג קאָמפּ“, ניו-יאָרק, 1911).

זפּאַרושער וועלוועל — זעה עהרענבראָנץ בנימין-וואָס פ. זופניק אהרן-צבי — שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1843 אין סאַמבאָר, גאַליציען. בעקומען אַ יודישע ערציהונג, האָט ער זיין זשור-נאַליסטישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אין פּערשידענע העברעאישע צייטשריפטען. אין

איז אָפּער געבליבען נישט פּערעפענטליכט. ערשט אין דרייסיג יאָהר אַרום נאָך איהר פּערפאַטען איז אַ קליינער טייל פון איהר אויסגענוצט געוואָרען אין אייניגע אַרטיק-לען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „פּראָבען פון אַ יודישער גראַמאַטיק“ פון דר. X (אין דעם זשורנאַל „לעבען און וויסענשאַפּט“, IX, VII, I). אין די דאָזיגע אַרטיקלען איז אויך געשטעלט געוואָרען די פּראָגע וועגען פּערבייטען דעם העברעאישען אַלף-בית אויף דעם לאַטיינישען, וואָס זאָל, לויט זאַמענהאַפּס מיינונג, זיין מעהר צוגעפאַסט צו יודיש. די אַנקעטע, וואָס דער זשור-נאַל „לעבען און וויסענשאַפּט“ האָט גע-מאַכט וועגען אָט דער פּראָגע צווישען זיינע לעזער, האָט געגעבען אין רעזול-טאַט אַ נעגאַטיווען ענטפּער.

זאָקס א. ש. — זשורנאַליסט און שריפטשטעלער איבער פּראָגען פון נאַצי-אָנאַל-עקאָנאָמיע. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין זאַגער, קאָוונער גוב. ביז 15 יאָהר האָט ער געלערנט תּלמוד אין דער שאַוועלער ישיבה. אונטערן איינפּליס פון דער העברעאישער ליטעראַטור האָט ער אויפגעהערט צו לערנען גמרא און זיך אָנגעהויבען אָבזאָגעבען מיט אַלגעמיינע למודים. אינטערעסירענדיג זיך דערהויפּט מיט עקאָנאָמישע פּראָבלעמען, איז ער געווען איינער פון די ערשטע טיילנעהמער אין דער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג, וואָס האָט זיך דאָן אָנגעהויבען. אין יאָהר 1899 האָט ער אָבגעגעבען עקזאַמען אויף לעהרער ביים שאַוועלער גימנאַזיום און איז אַוועק קיין וואַרשוי. דאָ האָט ער פּערע-פענטליכט אין פּערלאָג „פּראָגרעס“, די עקאָנאָמישע לעהרע“ (אַנאָיבערזעצונג פון

ליטעראַטור. שפענער האָט ער געלערנט פעלדשעריי אין ווילנאָ, און אז ער האָט גע- ענדיגט, האָט ער פּראָקטיצירט אין שטעד- טעל שטויבן, מינסקער גוב., אין פּערלויף פון 28 יאָהר. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבן צו 23 יאָהר מיט קאָרעספּאָנדענצען אין „הכרמל“. ער האָט זיך בעטייליגט אין „המליץ“, „הכוכבים“ און „המגיד“. שפעטער איז ער געוועזן אַנאַפּטער מיטאַרבייטער פון ראָדקינסאָנס „הקול“ און „אספת חכמים“, ווי אויך פון די יודישע-רוסישע צייטשריפטן פון יענער צייט. זיין ערשטעס ווערק אויף יודיש איז געוועזן דער ראָמאַן „אהבה בתענוגים אָדער בלומען און דערנער“, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1880. אין רוסלאַנד זע- נען אויך אַרויס זיינע שפעטערדיגע ראָמאַ- נען „צווישען ליבע און עהרע“ (ווילנאָ, 1889) און „איטעלע און גיטעלע“, זיי האָבען אָבער ניט קיין ליטעראַרישען ווערט. אין יאָהר 1885 איז זיפפערט אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך אינגאַנצען אָנגעגעבען דער ליטע- ראַרישער אַרבייט, אַלס שטענדיגער מיטאַרבייטער פון די יודישע טעגליכע און וועכענטליכע צייטונגען, וואו ער האָט פּערפּענטליכט אַ רייה ראָמאַנען, אָדן אַ שיער פּעליעטאַנען, פּובליציסטישע אַר- טיקלען, ערצעהלונגען, הומאַריסטישע סקיצען, ער האָט אויך פּערפּאַסט דראַמען און מעלאָדראַמען פאַר דעם יודישען טע- אַטער און האָט „בעאַרבייט“ אין יודיש עטליכע קלאַסישע טעאַטער-שטיק. בעזונ- דער דאַרף דערמאָהנט ווערען זיין גרע- סערע אַרבייט „דו געשיכטע פון יודישען טעאַטער“, וואָס איז געדרוקט געווען אין דעם זאַמעלבוך „די יודישע בינהע“, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין יאָהר 1897, צום צוואַנציג-יעהריגען יובילעאום

יאָהר 1882 האָט ער געגרינדעט אין דרָ- האָביטש די „דראָהאַביטשער צייטונג“, וואָס געהט אַרויס ביז איצט און ווערט סובסידירט פון דער עסט־ייִשער רעג- רונג. אין צוואַמענהאַנג מיט דער ביי זיין מיטוויקונג געגרינדעטער אַנשטאַלט צו לערנען יודישע קינדער האַנדווערקע- ריי, האָט ער פּערפּענטליכט אַנ- ערהלונג, פּאָס חדר צור ווערקשטעטע“ (דראָהאַביטש, 1884). מען דאַרף אָבער בעמערקען, אַז יודיש אין זיין וואָכענ- בלאַט און אין זיין ערצעהלונג זענען נאָר די אותיות; די שפּראַך איז ריין דייטש.

זיפפערט יצחק בן דוד — פּעדאַגאָג און איבערזעצער. געשטאַרבן אין וואַרשוי אין יאָהר 1870. ער האָט איבערזעצט אויף העברעאיש און יודיש פּאָלגענדע אַפּאַקריפּישע ווערק: „חיי טוביה“ (וואַרשוי, 1839), „מגלת יהודית“ (וואַרשוי, 1840), „ספר ברוך“ (וואַרשוי, 1841), „ספרי מכבי“ (וואַרשוי 1843). אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבן אַלע- מענטאַר לעהרבוך פון העברעאיש מיט העברעאישען און יודישען טעקסט און- טערן נאָמען „מעגל ישר“ (וואַרשוי, 1848; 1850) און אַ העברעאיש-יודיש-דייטשען לעקסיקאָן צו תּנן און משנה אונטערן נאָמען „אוצר השרשים הפלילי“ (וואַר- שוי, 1848-62).

ביבליאָגראַפיע: יור..ענ. ענ. XI, 329; בן-יעקב, אוצר הספרים.

זיפפערט ב. — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען דעם ערשטען מאַי 1854 אין ווילקאָמיר, קאָוונער גוב. בע- קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט ער אַ געוויסע צייט געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה און איז שוין אין דער פריהטער יוגענד בעקאַנט געוואָ- רען מיט דער דעמאָלטיגער העברעאישער

רעאישער גראמאטיק אויף יודיש; זי איז ערשיענען אין יאָהר 1718 אין קעטען און האָט אַרויסגערוּפּען אַ רייַה נאָכאַהמונגען. ביבליאָגראַפיע: ג. קארפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1028. זעגעל בנימין (זאב-וואָלף) — שריפטשטעלער און פּאָלקלאָריסט. גע- באַרען אין יאָהר 1876 אין דעם דאָרף לאַפּושנאָ, ביי ראָהאַטין, גאַליציען. בע- קומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג, האָט ער שפּעטער שטודירט אין לעמבערג און אין בערלין נאַטורוויסענשאַפטען, פי- לאָזאָפיע און קונסטגעשיכטע. ער האָט זעהר פיעל געשריבען אין פּויליש, דייטש, פראַנצויזיש; אין יודיש און העברעאיש — נאָר אייניגע אַרטיקלען. פון יונגווייז אויף אַבגעבענדיג זיך מיט זאַמלען יודישע פּאָלקסליעדער, שפּריכִווערטער, פּאָלקס- מעשיות א. א. וו., האָט ער אונטער פּער- שידענע פּסעוודאָנימען פּערעפּענטליכט אַ גרויסע מענגע אַרטיקלען און אַרבייטען אויפֿן געביט פון יודישען פּאָלקלאָר אין די צייטשריפטען „Globus“ (1891—1892), „Am Urquell“ (1891—1894), „Wis- la“ (1894), „Archives Israélites“ און פיעל אַנדערע. פון זיינע וויכטיגערע אַר- בייטען איז צו דערמאָהנען די געדרוקטע אין דעם XVII באַנד פון „Zbiór wia- domości do antropologii krajo- wej“ אונטערן טיטעל „Materiale do etnografii Żydów wschodnio-gali- cyjskich“ וואָס ענטהאַלט אַ גרעסערע זאַמלונג פון יודישע פּאָלקס-מעשיות, ליע- דער, סגולות ורפּואות א. ד. ג. אייניגע הונדערט יודישע שפּריכִווערטער און פּאָלקס-מעשיות האָט ער אויך פּערפּענט- ליכט אין „Ost und West“ און „Izrael- lita“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין איגנאַץ בערנשטיינס גרויסער אַרבייט „יו- דישע שפּריכִווערטער און רעדענסאַרטען“

פון דײַם יודישען טעאַטער. זייט 1905 איז זייפּערט אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער (אַלס בעלעטריסט) פון דעם ניו-יאָרקער „יודישען טאַגעבלאַט“.

זילבורג משה — העברעאיש-יודי- שער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין מאָלאָדעטשאַן, ווילנער גוב. אָנגעהוי- בען שרייבען אין העברעאיש (אין „הומן“), האָט ער זיך שפּעטער אַבגעגעבען דער יו- דישער ליטעראַטור, און פּערעפּענטליכט עטליכע ערצעהלונגען, אין מאָדערניסטישען גייסט, אין פּערשידענע יודישע אויסגאַ- בען, ווי „דאָס יודישע פּאָלק“, „יוגענד- שטימע“ „ליטעראַרישע מאָנאַטשריפטען“, „די נייע צייט“ א. א. וו.

זילבערשטיין חיים (יאָאַכים) — רוסיש-פּוילישער זשורנאַליסט און פּילאָלאָג. געבאָרען אין יאָהר 1845 אין וואַרשוי, געשטאַרבּען אַרום 1907 אויך אין וואַרשוי. האָט געלערנט אין דער זשיטאַמירער ראַבינערשול און שפּעטער שטודירט יוריס- פּרודענץ אין דער פּעטערבורגער אוני- זערוזיטעט. אויף יודיש האָט ער פּער- עפּענטליכט אין יאָהר 1887 אַ ווערקעל אונטערן נאָמען „דער דאָרן“ („אַ היסטאָ- רישע אַלעגאָריע“, אין גראַמען).

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 42. זינגער אברהם — העברעאישער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1864 אין קאַפּוליע, מינסקער גוב. זייט 1888 וואוינט ער אין וואַרשוי. ער האָט גע- שריבען אויך אין יודיש און האָט פּער- עפּענטליכט אין פּערשידענע יודישע צייט- שריפטען, ווי „דער יוד“, „דער טאַג“, „אונזער לעבען“ א. אַנד., ערצעהלונגען, פּובליציסטישע אַרטיקלען א. א. וו.

זיסקינד אלכסנדר בן שמואל זיינווער — מדקדק און מַזְבֵּל. געבאָרען אין מעץ ענדע דעם XVII יאָהרהונדערט. ער איז דער מחבר פון דער ערשטער העב-

שטעדטעל דריבין, וואו ער איז ערצוי-גען געוואָרען אין חדר. שפעטער האָט ער געלערנט ש"ס און פוסקים און אין דערזעלבער צייט זיך אָבעגעגעבען אויך מיט וועלטליכער בילדונג אין העב-רעאיש און רוסיש. אין יאָהר 1889 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך גענומען פאַר פעד-לעריי. אין יאָהר 1893 האָט ער אָנגע-הויבען מיטצואַרבייטען אין דעם „יו-דישען טאַגעבלאַט“, מיט אַ יאָהר שפע-טער — רעדאגירט די וועכענטל כַע „יו-דישע פרעסע“ אין פּלאַדעלפּיאַ, אָבער אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער זיך אומ-געקעהרט צוריק קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז ווידער אַריינגערטרעטען אַלס נעהענט-סטער מיטאַרבייטער אין „יודישען טאַגע-בלאַט“, און איז איצט איינער פון זיינע רע-דאַקטאָרען. ער שרייבט זעהר פיעל איבער פערשידענע אַלגעמיין-פּאָליטישע פּראַ-גען, אויף ליטעראַרישע טעמען, וועכענ-טליכע מאמרים אונטערן אַלגעמינעם טיטעל „טינט און פעדער“ א.א.וו. אָבער אַ נאָ-מען האָט ער בעקומען דורך זיינע הומאַ-ריסטישע ערצעהלונגען, וואו עס ווערט געשילדערט דאָס לעבען פון די יודישע איינגעוואַנדערטע, די נאָך נישט אינגאַנ-צען אַמעריקאַניזירטע הענדלער, פעד-לער א. ד. ג. אין יאָהר 1910 האָט די „היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני“ אַרויסגע-געבען אַ באַנד פון זעווינס „געקליבענע שריפטען“, וואָס בעשטעהט פון 119 ער-צעהלונגען, איינגעטיילט אין פיער סער-יעס לויט די נעמען פון די הויפטעלדען: „חיים דער קאָסטאַמער פעדלער“, „דזשאַו דער ווייטער“, „שמחה דער שמש“ און „בערל דער בוטשער באַי“, די שילדערונ-גען פון די דאָזיגע טיפען, אין אַ פּריינדלי-כען הומאַריסטישען טאָן, וואָרפען אַ שיינ-אויף דעם האַראַקטער פון דער יודישער

און אין נח פּרילוצקיס זאַמלונגען פון יודישע פּאָלקסליעדער. אויך נעהמט ער זעהר אַ שטאַרקען אָנטייל אין פּערשידענע אַלגע-מיינע אויסגאַבען, האָט געשריבען אַ בראַשור געגען דעם יודישען שונא-ישראל טהעדאָר לעסינג, אַ סעריע אַרטיקלען וועגען זיי טעאָריען פון פּראָפעסאָר זאַמ-באַרט א. א.וו.

זלצ'ינסקי טהעדאָר — דיין-שער דיכטער און פובליציסט. געבאָרען אין די זיבעציגער יאָהרען פון דעם XIX יאָהרהונדערט. האָט געשפּיעלט אַ בעדיי-טענדע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פון דער יודיש-נאַציאָנאַלער און ציוניסטישער בע-זעגונג אין דייטשלאַנד. אין יאָהר 1910 האָט ער פּערעפענטליכט (אין בערלינער פּער-לאַג פון ווין עט קאָמפּ.) צוויי בענד דורך איהם איבערזעצטע ערצעהלונגען פון דער נייער יודישער ליטעראַטור אונטערן אַלגע-מיינעם נאָמען „Aus einer stillen Welt“ (אַבראַמאָויטש, פּרץ, בריוודעס אַש, ספּעקטאָר; פינסקי, ווייסענבערג, דייווען, שלום-עליכם, נאָמבערג, אנכי), צוזאַמען מיט אַנאָיסיפּיהרליכער הקדמה, וואו עס ווערט געגעבען אַ קריטישער איבערבליק איבער דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור.

זעווין ישראל-יוסף (בעקאנט אויך אונטער די פּסעוודאָנימען תּ שר"ק און יודקאָוויטש) — שריפטשטעלער -

הומאַריסט און זשור-נאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין האַרקל, מאַהלעווער גוב., אין אַ פּער-מעגליכער חסידי-שער פּאַמיליע. ווען ער איז אַלט געווען

זעקס יאָהר, האָבען זיך די עלטערן זיינע איבערגעקליבען אין דערבייאגען קליינ-

אין זיין „ביבליאָגראַפֿיע דעס יודיש-דויט-שען“ ברענגט אויך אַ דריט ווערק פון זעליג — וועגען יודישע רעדענסאַרטען — וואָס געפינט זיך אין זיין בעזיץ.

ביבליאָגראַפֿיע: אַזע. לאַללעמאַנט, III Das deutsche Gauerthum, 229—226

זעליגסאָן מאַקס — אַריענטאַ-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין רוסלאַנד. איינער פון די רעדאַקטאָרען און הויפטמיטאַרבייטער פון דער יודיש-ענג-לישער ענציקלאָפֿעדיע (Jewish Encyclopaedia) האָט ער, צווישען אַנדערן, פּערעפּענטליכט דאָרט אייניגע אַרטיקלען וועגען יודישע שריפטשטעלער, עלטערע און מאָדערנע.

זעליקאוויטש געזעל — בעוואוס-טער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1863

אין ריטאָוואָ, קאָוו-נער גוב. האָט בע-קומען אַ טראַדיציאָ-נעלע יודישע ערצי-הונג און פאַר זיין גרויס בקיאות אין תלמוד האָט ער שוין צו 13 יאָהר געשמט

אַלס „דער ריטאָווער עילוי“. די מוטער זיי-נע, אַ געבילדעטע פרוי, האָט געלערנט מיט איהם העברעאיש, רוסיש און דייטש. אין יאָהר 1879 איז ער אַוועק קיין פאַריז, וואו ער האָט שפּעטער שטודירט אַריענטאַלישע שפּראַכען אין דער סאַרבאַנע. אין יאָהר 1885 האָט ער זיך בעטייליגט אַלס אַראַ-ביש-ענגלישער דאָלמעטשער אין דער ענג-לישער עקספּעדיציע, וואָס איז געשיקט געוואָרען קיין עגיפּטען צו בעפרייען דעם גענעראַל גאַרדאַן, פאַר וואָס ער האָט בע-קומען דעם ראַנג פון „עהרען-לייטענאַנט“ (honorary lieutenant). געקומען אין אַ יאָהר אַרום צוריק קיין פאַריז, האָט ער

קליין-און מיטעל-בורזשואַזיע אין אַמעריקאַ און האָבען אַ בעדייטענדען עסנאַגראַפֿישען אינטערעס. זעוויין האָט אויך געשריבען ערצעהלונגען אין העברעאיש (אין זשור-נאַל „העבריי“), און אין די לעצטע יאָה-רען זענען זיינע ערצעהלונגען ערשיענען אויך אין אייניגע ענגלישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1912 האָט ח. י. מיניקעס אַרויס-געגעבען „השר“ קס בעסטע ערצעהלונגען“ אין 4 בענד.

ביבליאָגראַפֿיע: י. ה. מיניקעס, אין „מיניקעס סופות-און ימים-נוראים-בלאט“, 1901; יוד. רוסי. ענצ. VII, 772; בעל-פהשבות, אין „פריינד“, נאָוועמבער, 1912.

זעליג גאָטפֿריד — פּילאָלאָג. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון XVII יאָהרהונדערט אין דייטשלאַנד. ער איז געוועזען אַ געטויפטער יוד און האָט פּערפאַסט אין דייטש אייניגע ווערק ווע-גען דער יודישער שפּראַך. אַזוי האָט ער נאָך אין יאָהר 1767 פּערעפּענטליכט אין לייפציג אַ „קורצע אונד גרינדליכע אַנליי-טונג צו איינער לייכטער ערלערנונג דער יודיש-דייטשען שפּראַכע“. וויכטיגער איז די שפּעטערדיגע פּיעל פּערגרעסערטע אויסגאַבע פון דער „אַנלייטונג“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אונטערן פּסעו-דאָנים „Lector Publicus“, אין לייפ-ציג אין יאָהר 1792 מיט'ן פּאָלגענדען טיטעל: „לעהרבוך צור גרינדליכען ער-לערנונג דער יודיש-דויטשען שפּראַכע פיר בעאַמטע, געריכטס-פּערוואַנדטע, אַדוואָקאַטען און בעזאָנדערס פיר קויפ-לייטע, מיט איינעם פּאָלשטענדיגען העב-רעאישען אונד יודיש-דויטשען ווערטער-בוך“. נישט קוקענדיג אויף דער אונפאַל-שטענדיגקייט און אונגרינדליכקייט פון דעם „לעהרבוך“, ווייזט דאָך דער אויטאָר אַרויס קענטנישען אין דעם ענין; בעזונדערס וויכטיג איז דאָס ווערטערבוך. א. לאַנדוי

אין דער יודיש-אַמעריקאַנישער פרעסע דאָס ריינע נישט-פּערדייטשטע יודיש און האָט פּיעל מיטגעוויקט אויסצואַרבייטען אַ לייכטען פּליסיגען יודישען צייטונגס-סטיל. — אין דעצעמבער 1912 האָט זיך אין ניו-יאָרק געגרינדעט אַ קאָמיטעט, וואָס זיין אויפגאַבע איז צו אָרגאַניזירען די פּייערונג פון זעליקאוויטשעס פּופּציג-יעהריגען יובילעאום.

ביבליאָגראַפּיע: אויטאָביאָגראַפּישע נאָטיץ אין מיניקעס „מיס-נוראים און סכות-בלאט“, ניו-יאָרק, 1901; אַנענהליכע נאָטיץ אין „ציווי מסע“ פּערלאַג „תּושיה“; יוד.רוס. ענצ. VII, 720.

ועצער צבי-הירש—העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין נאָוואָגראַד-וואָלינסק. יודיש שרייבען האָט ער אָנגע-הויבען אין דער „יודישער פּאַמיליע“, 1902, וואו ער האָט, צווישען אַנדערן, פּערפּענטליכט די ביאָגראַפּיע פון ר' יהודה הלוי (ערשינען אויך אין אַ בעזונדער אויסגאַבע אין פּערלאַג „ביכער-פּאַר-אַלע“). שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין פּערשידענע יודישע צייטונגען און זשור-נאַלען (ווי „טעלעגראַף“, „וועג“, „יודישע צוקונפט“, „דאָס יודישע פּאַלק“, „אונזער לעבען“, „היינט“ א. אַנד.), וואו ער האָט געדרוקט פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, פּעליעטאָנען א. ד. ג., גע-חמעט מיט זיין אייגענעם נאָמען, ווי אויך מיט די פּסעוודאָנאָמען ז. ש״ץ, צ. שמואל-זאָהן, ש. צ. זשיטאָמירסקי א. אַנד. אי-בערזעצט האָט זעצער אויף יודיש פּאַלגען-דע ווערק: יהודה שטיינבערגס „חסידישע מעשהליך“, מיט אַ קריטיש-ביאָגראַפּישען אַרטיקל וועגען אויטאָר (שימינס פּערלאַג), צערוואַנטעסעס „דאָן-קיכאַט“, אַחד-העמס אויסגעוועהלטע שריפטען אין 3 בענד, מאַפּאַסאַנס ערצעהלונגען (אַלע ביכער אין

כאָרגעזעצט זיין שטודיום פון אַלט-עגיפּ-טיש און אַנדערע אַריענטאַלישע שפּראַכען און גלייכצייטיג פּערנומען זיך ג ט שורנאַ-ליסטיק, בעטייליגענדיג זיך אין „המליץ“, „המגיד“ א. אַז. וו. נאָך אַ קורצער רייזע איבער טערקיי און איטאַליען, האָט ער אין יאָהר 1887 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט די ערשטע צייט פּערנומען די קאַטעדרע פון עגיפּטאַלאָגיע אין דער פּענסילוואַניער אוניווערזיטעט אין פּילאָדעלפּיאַ. דאָן איז ער צוליעב פּאַמיליען-אָנגעלעגענהייטען אַריבער קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער יודישער זשורנאַליסט. ער האָט רעדיגירט אַ סך יודישע צייטונגען (ווי „דער פּאַלקס-אַדוואָקאַט“, „דער יודישער העראַלד“, „יודישע אַבענד-פּאַסט“, „טעגליכע פרעסע“ און פּיעל אַנדערע) און האָט גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דעם „יודישען טאַגעבלאַט“, וואו ער איז ביז אויף היינטי-גען טאָג אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער. ער האָט געשריבען פּובליציסטישע און וויסענ-שאַפּטליכע אַרטיקלען, פּעליעטאָנען, שי-רים א. אַז. וו. אונטער דעם אייגענעם נאָמען און אונטער די פּסעוודאָנאָמען „דער ליטווישער פּילאָזאָף“, „סמבטיון“ „וחלקקות“ און פּיעל אַנד. אויסערדעם האָט ער פּערפּאַסט אַ רייה סענסאַציאָנעלע „העכסט אינטערעסאַנטע“ ראַמאַנען פּאַר אַמעריקאַנער יודישע פּערלעגער. ער האָט אויך געשריבען העברעאיש, פּראַנצויזיש און ענגליש און האָט פּערפּענטליכט אין די דאָזיגע שפּראַכען אייניגע ווערק („ציווי מסע“, „Di-„Secol des hebreux“, „Dawn vision mystique du temps“, „of egyptian civilization“ און אַנד. — פּאַר דער יודישער זשורנאַליסטיק אין אַמעריקאַ האָט זעליקאוויטש געוויסע פּערדינסטען. ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט איינגעפּיהרט

פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“, וואו ס'איז אויך ערשינען פערדינאַנד לאַסאַלס ביאָ-גראַפיע, פערפאַסט פון זעצער). אין 1912 איז זעצער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ. זרובבל ה. — יודיש-העברעאישער פובליציסט און כּלל-טוער. זיין זשורנאַ-ליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין די אויסגאַבען פון דעם ווילנער פּועלי-ציונישען פערלאַג „דער האַמער“ אין יאָהר 1907. ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אייני-גע קריטישע אַרטיקלען אין דער „ראַמאַנ-צייטונג“ און אַנדערע אויסגאַבען. דאָן איז ער אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט רע-דאַגירט „דעם יודישען אַרבייטער“ און גענומען אַ טעטיגען אַנטייל אין דער פּועלי-ציונישער בעוועגונג אין גאַליציען. די לעצטע פּאָר יאָהר וואוינט ער אין פּאַלעס-טינאַ, וואו ער רעדאַגירט דאָס ירושלימער וואַכענבלאַט „האַחדות“.

זשיטלאָוסקי חיים — בעריהמ-טער שריפטשטעלער און פובליציסט. גע-

באַרען אום אסרו-חג פסח 1865 אין אושאַטי, וויטעב-סקער גוב., אין אַ סוחרישער פּאַמי-ליע. ביז 11 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דערנאָך

מיט אַ רבין אין דערהיים. צו 13 יאָהר איז ער אָנגעקומען אין דריטען קלאַס פון וויטעבסקער גימנאַזיום. אין אַ פּאָר יאָהר אַרום האָט ער פערלאָזט דאָס גימנאַזיום און איז אַוועק קיין קאַלוגאַ און טולאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהוי-בען צו בעטייליגען אין דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג. אין יאָהר 1888 האָט ער עמיגרירט צוליבע פּאַליטי-שע סבות קיין בערלין, נאָר ער האָט פון דאָרט געמוזט אַוועקפּאָהרען צוליבע

דעם „סאָציאַליסטענגזעץ“, האָט ער זיך בעזעצט אין דער שווייץ. דאָרט האָט ער שטודירט פריהער אין דער ציריכער, דאָן אין דער בערנער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט אין יאָהר 1892 געענדיגט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר-פּילאָזאָפיע אויפ'ן סמך פון אַ דיסערטאַציע וועגען דעם ראב"ד הראשון (אברהם אבן דוד הראשון). שריי-בען האָט זשיטלאָוסקי אָנגעהויבען זעהר פריה, אין העברעאיש, יודיש און רוסיש. צוערשט זענען געדרוקט געוואָרען, אָהן זיין וויסען, זיינע רוסישע ליעדער אין דער צייטונג „Свѣтъ“. אין יאָהר 1887 איז ערשינען זיין ערשטעס ווערק אין רוסיש „Мысли объ историческихъ судьбахъ еврейства“, גערופען אַלגעמיינע אויפּמערקזאַמקייט, איז גוט רעצענזירט געוואָרען אין דער רוסישער פּרעסע און שטאַרק אַרונטערגע-ריסען געוואָרען פון דובנאַווען אין „Восходъ“ איינער פון די גרינדער פון דער פאַרטיי סאָציאַליסטען-רעוואָלוציאָנערען (וואָס זייער פּראָגראַם איז צום ערשטען מאַל פאַרמולירט געוואָרען אין זשיטלאָוו-סקים ווערק „Социализмъ и борьба за политическую свободу“, ליכט אין יאָהר 1898 אונטערן פּסעוודאָנים ס. גריגאָראָוויטש), איז ער צו גלייכער צייט געווען אויך איינער פון די ערשטע קעמפּער פּאָר דעם יודיש-נאַציאָנאַלען גע-דאַנק. נאָך אין יאָהר 1885 האָט ער אַר-גאַניזירט אַ יודישע סאָציאַל-רעוואָלוציאָ-נערע גרופע מיט'ן נאָמען „השועת ישראל“, צו קעמפען פון איין זייט געגען דעם חבת-ציון און צו פריידיגען פון דער אַנ-דער זייט די אידעע פון אַ פּראָגרעסיוו-יודישען נאַציאָנאַליזם אויף סאָציאַליסטישע יסודות מיט יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך. שפּעטער האָט ער דיזעלבע אידעען פּראָ-פּאָגאַנדירט צווישען דער שטודירענדער

זענען אויף דער קאָנפערענץ פראַקלאַמירט
 געוואָרען, האָט ער אין דעצעמבער 1908
 געגרינדעט אין ניו-יאָרק אַ מאָנאָטליכען
 זשורנאַל „דאָס נייע לעבען“, וואו ער
 האָט פּערפּענטליכט אַ גאַנצע רייה אַר-
 טיקלען וועגען אַלגעמינע און יודישע
 פּראָגען; די בעדייטענדסטע צווישען זיי
 זענען: „היסטאָרישע אידעען-פּערבינדונ-
 גען“; „די געשיכטספּילאָזאָפּיע און דער
 ענדציעל“; „די נאַציאָנאַל-פּאָעטישע ווי-
 דערגעבורט פון דער יודישער רעליגיע“;
 „אַ פּאָר ווערטער וועגען אינטעליגענץ
 און עם-האַרצות“; „דער אַנטיסעמיטיזם
 און די יודישע פּאַרטייען“; „יודיש און העב-
 רעאיש“; „דער צלם“ און „די קריסטענ-
 טום-שאלה פאַר געבילדעטע יודען“. די
 לעצטע צוויי אַרטיקלען האָבען אָנגעמאַכט
 אַ רעז און געפיהרט צו אַ הייסער פּאַלע-
 מיק אין דער גאַנצער יודישער פרעסע.
 זשיטלאָווסקי האָט זיך אויך בעטייליגט
 אין פּערשידענע רוסישע, דייטשע און יו-
 דישע צייטשריפטען אונטער פּערשידענע
 פּסעוודאָנימען (בן-אהוד, נ. גאַדאַראָוו,
 ש. האַסין, גריגאָראָוויטש און אַנד.), האָט
 איבערזעצט אויף יודיש ליעדער פון היינע,
 הערווערג און, אויסער זיינע ווערק אין
 רוסיש און דייטש, האָט ער אַרויסגעגעבען
 אויף יודיש: „דער סאָציאַליזם און די
 נאַציאָנאַלפּראָגע“ (פּערלאַג „אינטערנאַ-
 ציאָנאַלע ביבליאָטעק“, 1907) און „די
 פּילאָסאָפּיע, וואָס זי איז און ווי זי
 האָט זיך ענטוויקעלט“ (צוויי בענד;
 פּערלאַג מ. מיזעל, ניו-יאָרק, 1910)
 — דער ערשטער פּרוב צו געבען אויף
 יודיש אַ סיסטעמאַטישע געשיכטע פון
 דער פּילאָסאָפּיע, אין דעצעמבער 1912
 איז אין ניו-יאָרק געפּיערט געוואָרען דאָס
 25-יעהריגע יובילעאום פון זשיטלאָווסקיס
 ליטעראַריש-געזעלשאַפּטליכער טעטיגקייט.
 די פּיערונג האָט אויך געפונען אַנאַבאָלאַנג

יוגענד אין דער שווייץ, ווי אויך אין די
 ערשטע יודישע אַרבייטער-אָרגאַנען. אין
 יודיש האָט ער דעביטירט מיט אַ ליעד
 „דער חלום פון אַ ליידיגעעהער“ (בעאַר-
 בייט נאָכ'ן פּראַנצויזישען), וואָס איז גע-
 דרוקט געווען אין יאָהר 1891 אין'ם לאַג-
 דאַנער זשורנאַל „די פּרייע וועלט“. אין
 יאָהר 1903 האָט ער (אונטערן פּסעוודאָנים
 נ. גאַדאַראָוו) פּערפּענטליכט אין „פּריינד“
 אַ רייה אַרטיקלען אונטערן נאָמען „דאָס
 יודישע פּאַלק און די יודישע שפּראַך“,
 וועלכע האָבען געמאַכט גרויס אויפזעהן
 און געהערען עד היום צו די גלענצענד-
 סטע אַרטיקלען, וואָס זענען געשריבען
 געוואָרען צו פּערטיידיגען די רעכט פון
 יודיש אַלס שפּראַך. נאָכ'ן מאַניפּעסט פון
 17-טען אָקטאָבער 1905 איז זשיטלאָווסקי
 צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וואו ער
 האָט אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך אין
 פּאָליטישען לעבען פון לאַנד. אַלס איינער
 פון די גרינדער פון דער יודישער סאָציאַ-
 ליטישער אַרבייטערפּאַרטיי („סיימיס-
 טען“), האָט ער גענומען אַ נאָהענטען
 אַנטייל אין די פּאַרטיי-אויסגאַבען „Серьпъ“
 און „פּאַלקשטימע“, וואו ער האָט אַחוץ
 פּובליציסטישע אַרטיקלען פּערפּענטליכט
 אַ רייה אַרבייטען איבער סאָציאַל-עקאָנאָ-
 מישע פּראָגען. אין יאָהר 1907 איז ער
 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער
 האָט אָנגעהויבען צו פיהרען אַ מינדליכע
 און שריפטליכע פּראָפּאַגאַנדע פאַר די אי-
 דעען פונ'ם דעמאָקראַטישען יודישען נאַצי-
 אָנאַליזם און איז אין גיכען בעקאַנט געוואָ-
 רען אַלס איינער פון די גלענצענדסטע
 יודישע רעדנער און פּאָרטעגער. ער
 האָט אויך גענומען אַ שטאַרקען אַנטייל
 אין אָרגאַניזירען די טשערנאָוויצער קאָנ-
 פּערענץ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט
 אַלס פּאַרשטעהער פון אַמעריקאַ. שטעהענ-
 דיג אויפ'ן גרונד פון די פּרינציפען, וואָס

פּילאַזאַפּיע. לכּבּוד דעם יובילעאום זענען אויך אַרויס 4 בענד פון זשיטלאָווסקיס געקליבענע שריפטען.

ביבליאָגראַפּיע: אויטאָביאָגראַפּישע נאָטיצען: יור.-רוס. ענצ. VII; י. לעווין, דאָס נייע לעבען, 1910 (אג' אויספיהרליכע רעצענג-זיע איבער זשיטלאָווסקיס „פּילאָסאָפּיע“); די יודישע פרעסע פאַר דעצעמבער, 1912, און יאנואַר, 1913.

צווישען די פּערשידענסטע יודישע קריי-זען פון רוסלאַנד און מערב-אייראָפּאַ; הונדערטער טעלעגראַמען און בעגריסונ-גען האָבען אויסגעדריקט די גרעסטע פּער-עהרונג דעם שעפּער פון דער יודישער נאַציאָנאַל - דעמאָקראַטישער בעוועגונג, דעם קעמפּער פאַר די יודישע שפּראַך און קולטור, דעם ערנסטסטען אַרבייטער אויפ'ן פעלד פון דער יודישער ליטעראַטור און

ח.

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים,

151.

האַזאַנאָוויטש לעאָן — זעה כּתריא 5.

האַטש צבי-הירש בן ירחמיאל פון קראָקוי — בעוואוסטער דרשן פון XVII-טען און אָנהויב XVIII-טען יאָהר-הונדערט, דער מחבר פון דעם זעהר פּאָ-פולערען ספר „טייש זוהר“ אָדער „נחלת צבי“. דאָס ווערק איז צוזאַמענגעשטעלט לויט דעם אייגענעם סדר ווי דאָס בע-ריהמטע „צאינה וראינה“: די פּסוקים פון דער תורה און די פינף מגלות ווערען דאָ אויסגעטייטשט אין גייסט פון דער קבלה; דערביי ווערען געבראַכט אין יודישער איבערזעצונג פּערשידענע מוסר-ענינים און ספורי-מעשיות פון דעם „זוהר“, און דאָס גאַנצע בוך איז פול מיט דער קבלהשער טערמינאָלאָגיע, וואָס ווערט דאָ צום ער-שטען מאָל אַריינגעברענגט אין יודיש. הגם דער „טייש זוהר“ איז סיי אין זיין שווערען, געפּלאַנטערטען סטיל סיי אין זיין נעבעלהאַפּטען אינהאַלט ווייט פון זיין מוסטער „צאינה וראינה“, איז ער דאָך אונגעהייער פּערשפּרייט געוואָרען צווי-שען די ברייטסטע יודישע פּאָלקס-שיכטען

האאימאָוויטש מ. י. — בעלעט-ריסט. געבאַרען אין דער מיר, מינסקער גוב, אין יאָהר 1881. האָט געלערנט אין חדר און תלמוד-תורה און שפּעטער אין דער אַרטיגער ישיבה. אין יאָהר 1902 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט דעביטירט אין דער ליטעראַטור מיט אַנ'ערצעהלונג „בלאָנזשענדיג“ אין דער „פרייער אַרבייטערשטימע“ און שפּעטער זיך בעטייליגט אין פּערשידענע צייט-שריפטען, ווי „דער יודישער קעמפּפּער“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „צוקונפט“, „דאָס נייע לאַנד“ און אַנד. ער איז אויך געווען מיטערדאַקטאָר פון די זאַמעלביכער „יו-גענד“ און „ליטעראַטור“ (ערשטעס בוך), וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אייניגע רע-צענזיעס איבער יונגע יודישע שריפטשטע-לער. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע זענען ערשינען זיינע „צוויי ערצעהלונגען“ („דאָס געבורטשטעטעל“ און „אין גרוי-ען ליכט“, אַרויסגעגעבען פון גרייזעל און קאָמפּ. ניו-יאָרק, 1911).

האַגוי יעקב בן שמואל — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „זבד טוב“ ווילנאָ, (1837).

פאָלקס-בלאָט" און „היוֹפּריינד" און האָט פּערעפּענטליכט אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיי אונטערן טיטעל „ליעדער פּונ'ם הער-צען" (קראָקוי, 1888); אין אייניגע פון די דאָזיגע ליעדער געפינען אַנאָבקלאַנג די יודישע פּאָגראַמען. געשריבען אין אַ שלעכטער פּאָרס, האָבען זיינע ליעדער קיין שום ליטעראַרישען ווערט נישט, הגם אין זיין צייט איז האַשקעס געוועזען גאַנץ פּאָפּולער.

ביבליאָגראַפֿיע: לעאָ וויענער, *Yiddish Literature*, 106—107; ש. וויענער, ביבליאָגראַפֿישער רעניסער, V (ביילאָגע צו נינובורג און מאַרקס, יודישע פּאָלקסליעדער און רוסלאַנד); ד"ר מ. פינעס, *Histoire de la littérature judéo-allemande*, ביבליאָגראַפֿיע.

חיים בן מנחם פון גלאָגוי —
דער אויטאָר פון אַ מעטאָדע פּאַר פּרויען אין יודיש (אפשר אין דייטש?) אונטערן טיטעל „מראה הפתב" צום אויסלערנען זיך שרייבען, מיט ערקלערונגען פון ראשי תיבות.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 370.

חיים בן נתן — איינער פון די פּאָפּולערסטע אַלט-יודישע שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון צוויי ווערק אין יודיש: „טייטש עשרים וארבע" (באָזעל, 1612) און „ספר המעשים" (באָזעל, 1625). דאָס ערשטע ווערק איז אַ איבערזעצונג פון די נביאים הראשונים, דניאל, עזרא, נחמיה און צום טייל אויך פון דברי הימים, „היפש ור טייטשט מיט אלי מדרשים אונ' מיט אלי מפרשים גר לוטטיג צו לייאן, נוצליך וואַר ווייבר אונ' מאַנן, דש איקליכר צו ווישן קאַן וויא דען גאַנגן איז צו אונזרן עלטערן פון עז מאל אַן דו ישראל אין ארץ

און ווערט נאָך עד היום זעהר אָפט אי-בערגעדרוקט (די ערשטע אויפלאַגע פון איהם איז ערשיענען אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1711; מיר בעזיצען די לוב-לינער אויסגאַבע פון 1893). — ווי האַטש זאָגט, האָט ער דאָס ווערק בלויז איבער-זעצט, דער מחבר פון איהם איז זיין זיי-דע רב אביעזר זעליג אב-בית-דין דק"ק קורב. דער צוועק פון דעם ספר איז אַראַפּצוברענגען די גאולה — „דען דיא גאולה קאַן ניט אנדרש קומן אַז דורך דיא קבלה אונ' דער זוהר איז גיגליכ'ן צו דיא תבת נח, דש אלרלייא מינים זיין דרינן גיוועזן, אַזוי איז דער זוהר אלש פולל פון אלי נשמות אונ' אורות".... (נאָך דער אויסגאַבע פון 1711).

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 38—39; בן-יעקב, אונזר הספרים, 396.

האַשקעם משה (מ. דאָנציג) —
שריפטשטעלער. געבאָרען אַרום 1840 אין זילנאָ, געשטאַרבען אַרום 1908 אין פע-טערבורג. אין יאָהר 1863 האָט ער פּער-עפּענטליכט אין פּרעסבורג אַ ווערקעל „אל העדרים — אויפרוף אַן אַלע טרייע יודי-שע קינדער", מיט אייניגע יאָהר שפּע-טער אַ צווייטען טייל פון איהם („ספר אל העדרים השני — דער צווייטער אויפרוף אַן יודישע קינדער; דאָס ספר איז געשריבען דאַמיט דער יוד זאָל וויסען זיך און זיינע קינדער מציל צו זיין פון די גוישע פּיה-דונג"; לעמבערג, 1869). דאָן האָט ער אַרויסגעגעבען צוויי ליעדער-זאַמלונגען — „דער ליטוואַק" (אַדעס, 1869) און „די ליטוועטשקע" (אַדעס, 1870) און אַנער-צעהלונג (?) „אַדעסער וואוילע יונגען אַדער צעהן מייל פון אַדעס ברענט דער גיהנם" (אַדעס, 1872). אין די אַכציגער יאָהרען, וואוּינענדיג אין פּעטערסבורג, האָט ער געדרוקט שירים אין „יודישען

אונ' דש ספר שושנה אונ' דיא תפלה פון מלך מנשה" ... ביידע ווערק זיינע זענען אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען. אַ פּערקירצטע אויסגאַבע פּון דעם „טייטש עשרים וארבע" איז ערשיענען אין פּראָג, 1674. ס'איז אויך דאָ אַן אויסגאַבע פּון ביידע ווערק צוזאַמען (האַנז, 1630).

ביבליאָגראַפּיע: א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכנזית וספרותה, 44—45, 52; בן-יעקב, אוצר הספרים, 359, 640; מ. גרינבוים, Jüdisch - deutsche Chrestomatie (אַנאוּסצוג פּון היים בן נתנם אויבערוועגונג פּון ספר יהודית).

היים בן שמחה אשכנזי הלוי פון שוואַבען — דער אויטאָר פּון איינער פּון די עלטסטע תּחנות-זאַמלונגען („תּחנות ובקשות", באַזעל, 1609).

ביבליאָגראַפּיע: א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכנזית וספרותה, 67.

ישראל קומן זיין ביז דש ביהמ"ק איז הרב גיווארדן און וויא מן עש ווידר גיבוט הוט" ... און דאָס איז ווירקליך נישט קיין פשוטע איבערזעצונג פון די נביאים און כתובים, נאָר אַ פּרייע בעאַרבייטונג, דורכגעפּלאַכטען „מיט אַלי מפרשים אונ' מדרשים ... אַלש ווען איינר שמועה נון אננדר זאָגט" ... דאָס גאַנצע ווערק איז געשריבען אין אַ לייכטער שפּראַך און צייכענט זיך אויס מיט דער אַנגענעהמער ערצעהלונגס-אַרט. די אייגענע מעלות האָט אויך זיין „ספר המעשים" — אַנ' איבערזע-צונג פון מעהרערע אַפּאָקריפּישע ביכער: דש זיין ניין ספרים דז ספר יהודית און צווייא ספרים פון יודא מכבי. אך דז ספר טוביה און ספר ברוך בן נריה. אונ' דר בריב דען ירמיה הנביא זעלברט הוט צו דען יהודים קען בבל פון וועגן דיא עבודה זרות, אונ' דז ספר פון די עבודה זרה פון בל און דער טראַכִי (דראַכען) צו בבל

מ

דער וויסענשאַפּטליכער פּאַרשונג פּון דער יודישער שפּראַך, ספּעציעל פּון איהרע העברעאישע עלעמענטען, און האָט אַ קליינעם טייל פון די רעזולטאַטען פּון זיי-נע אַרבייטען אויף דעם דאָזיגען געביט פּערעפּענטליכט אין די זאַמעלביכער „הומן" (פּעטערבורג, 1903; ווילנאָ, 1905).

מאַמאַשעווסקי באַרים — בע-וואוסטער שוישפּיעלער און אַפּערעטען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1866 אין קיעוו. אין יאָהר 1881 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אַראַגאַניזירט אַ יודישע טרופּע. דאָן איז ער אין פּערלויף פּון אייניגע יאָהר געווע-זען דירעקטאָר פּון אַ יודישען טעאַטער אין

מאַוויאָוו י. ה. — העברעאישער שריפטשטעלער און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין ווילנער גוב. אַ פּערבי-סענער געגנער פּון דער יודישער שפּראַך, געגען וועלכער ער איז אייניגע מאָל אַרויסגעטרעטען מיט זלזולים און אנפּאַ-סיגע רייד, וואָס האָבען אין זייער צייט אַרויסגערופען אַ שאַרפען ענטפּער אין דער יודישער פרעסע, — האָט ער זיך דאָן אַליין בעטייליגט אין דער יודישער זשור-נאַליסטיק, און איז געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פּון דער טעגליכער צייטונג „די צייט", וואו ער האָט געדרוקט פעליע-טאָנען, פּובליציסטישע אַרטיקלען א. אַז. וו. ער האָט זיך אויך אָבגעגעבען מיט

אפטייק-געשעפט. אין יאָהר 1887 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער איז גע-וואָרען אַ פראַפעסיאָנעלער זשורנאַליסט. ער האָט זיך בעטייליגט כמעט אין אַלע יודיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען און זשור-נאַלען, וואו ער האָט פערעפענטליכט אַ גרויסע מאַסע פאַפולערע נאַטורוויסענ-שאַפטליכע, געאָגראַפישע און היסטאָרישע אַרטיקלען. אויסערדעם האָט ער אַליין רעדיגירט אייניגע צייטשריפטען (דער מאָרגענשטערן, „מבשרת ציון“ א. אַנד.). בעזונדערס אָבער איז ער בעקאַנט אַלס איבערזעצער פון אַ גאַנצער רייה ראָמאַנען, מייסטענטיילס זשול ווערנס און גוסטאַוו עמאַרס, וועלכע האָבען געהאַט אַ אונגע-הייערן ערפאָלג אויך אין רוסלאַנד צווישען די ברייטע יודישע לעזער-שיכטען און האָבען אין אַ געוויסער מאָס געדינט פאַר אַנאָיבערגאַנג פון דעם בעקאַנטען מין „העכסט אינטערעסאַנטע ראָמאַנען“ צו מעהר ערנסטע ווערק. פון טאַנענבוים איבערזעצטע אָדער בעאַרבייטע ווערק קענען דערמאָהנט ווערען: „דאָס אייז-מעער“, „קאַלט און וואַרים“, „די פליה-מאַשין“, „דער אינדיאַנער פירשט“, „די גאַלדגרובען פון קאַליפאָרניען“, „אַ רייזע אין אונבעקאַנטע געגענדען“, „אַ רייזע אַרום דער וועלט אין 80 טעג“, „די פערלאָרענע שיף“, „שוואַרצע דימענטען“, „געזוכט וואַסער“, „די געפונען“, „די געשיכטע פון יודען אין אַמעריקאַ“, „געאָגראַפיע פון די פער-אייניגטע שטאַטען“ און פיעל אַנדערע. איצט איז טאַנענבוים איינער פון די הויפט-מיטאַרבייטער אין דער ניו-יאָרקער צייטונג „מאָרגען-זשורנאַל“.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. XII,

54; אַלבוים עכרי.

טויביש לייבעל — זשורנאַליסט,

טשיקאַגאָ. זייט 1892 וואוינט ער ווי-דער אין ניו-יאָרק, וואו ער איז דער איי-גענטימער פון דעם יודישען „פייפּלס-טע-אַטער“ און איז בעקאַנט אַלס איינער פון די בעסטע יודישע אַרטיסטען. טאַמאַשעוו-סקי איז דער פערפאַסער פון אַרייה טעאַ-טערשטיק, זיי געהערען אָבער אַלע צום געווענהליכען שונד-רעפערטואַר. בעזונ-דערס אומגעלומפערט, זאָגאַר גראָב איז זיין אָפערעטע „דאָס פינטלע יוד“, וואָס האָט דאָך געהאַט אַ גוואַלדיגען ער-פאָלג אויף דער נידעריג שטעהענדיגער יודישער ביהנע. צו דעמועלבען מין גע-הערט אויך איינע פון זיינע לעצטע (1912) אָפערעטען „די נשמה פון מיין פאַלק“. טאַמאַשעווסקי האָט אויך פערעפענטליכט אַ זאַמלונג דיאַלאָגען אין „טעאַטער-זשור-נאַל“, 1903—1905. די לעצטע יאָהרען האָט ער אַרויסגעגעבען אַ פראַפעסיאָנעלען זשורנאַל „די יודישע ביהנע“ (?).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. XII, 140; ס. וויפּערט, די געשיכטע פון יודישען טעאַטער, אין זאַמעלבוך, די יודישע ביהנע, ניו-יאָרק, 1897.

טאָנענבוים אבנר — זשורנאַליסט, איבערזעצער און פאַפולאַריזאַטאָר. גע-

באָרען דעם 1-טען מערץ 1848 אין שירווינד, מזרח-פרייסען. בילדונג האָט ער בעקומען אין קאַמעניץ-פאָ-דאָלסק און דאָן אין קיישינעוו, וואו ער

האָט בעזוכט דאָס גימנאַזיום. פאַר זיינע היסטאָרישע און געאָגראַפישע אַרבייטען איז ער בעלוינט געוואָרען מיט אַ דיפּלאָם פון דער קייזערליכער אוניווערזיטעט אין אָדעס. שפעטער איז ער געוועזען קאַמער-טאַנט און פערואַלטער פון אַ גרויסען

צער ראהי האָט ער נישט געקענט געהן וויי-
 טער אין דער מאַלערייקונסט און האָט זיך
 אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט דער יודישער
 ליטעראַטור. אין יאָהר 1901 זענען צום
 ערשטען מאל ערשינען אין "יוד" אַרייה
 פּאָלקסטימליכע ליעדער זיינע, און זייט
 דאָמאלס האָט ער פּערעפּענטליכט ליעדער,
 פעליעטאַנען, הומאַרעסקען אין פּערשי-
 דענע יודישע צייטשריפטען. אין יאָהר
 1906 איז ער אוועק קיין אַמעריקאַ, וואו
 ער האָט געגרינדעט (אין 1908) דאָס אילוס-
 טרירטע וויצבלאַט "דער קיבעצער" און
 שפּעטער — דעם גרויסען קונדס" (ביידע
 וויצבלעטער האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג
 און עקזיסטירען אויך איצט). געקומען אין
 יאָהר 1910 צוריק קיין רוסלאַנד, האָט
 טונקעל זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען
 אין די וואַרשיער טעגליכע צייטונגען,
 און זייט 1911 איז ער אַ שטענדיגער מיט-
 אַרבייטער פון דעם "מאַמענט". אין דעם-
 זעלבען יאָהר האָט ער פּערעפּענטליכט
 אונטערן פּסעוודאָנים "דער טונקעלער" אַ
 זאַמלונג פאַראַדיען אויף די מאָדערנע יודי-
 שע שריפטשטעלער; די דאָזיגע אויסגאַבע
 ("דער קרומער שפיגעל", פּערלאַג שימין)
 האָט געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג. אַ
 צווייטע זאַמלונג פון טונקעלס פעליעטאַ-
 נען, סאַטירישע ליעדער, פאַראַדיען א.
 אַז. וו. איז אַרויס אונטערן נאָמען "דער
 גרינער פּאָפּגאַי"; אַ דריטע — רופט זיך
 "פלעדערמיז" (פּערלאַג א. גיטלין, 1912).
 טייטעלבוים משה אבד"ס או-
 העל — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יו-
 דיש אונטערן טיטעל "מעון טהור" (קר-
 טאַשין, 1846), וואָס ענטהאַלט די
 דינים פאַר פּרויען (פיעל מאל אַרויסגע-
 געבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצו
 הספרים, 350.

בלל-טוער און קעמפּער פאַר די אָנערקע-
 נונג פון דער יודישער שפּראַך. געבאַרען אין
 יאָהר 1863 אין טשערנאָוויץ (?) אין אַ פּא-
 מיליע פון גרויסען יחוס. שוין אין די ערשטע
 דורך איהם געגרינדעטע יודישע אָרגאַנען —
 "יודישע פּאָלקסצייטונג" און "פּאָלקס-
 פּריינד" (ביידע ערשינען אין קאָלאָמעאַ,
 1890) האָט ער אָנגעוויזען אויף די יודי-
 שע שפּראַך ווי אויף דאָס איינציגע ריכ-
 טיגע מיטעל, וואָס קאָן פיהרען צו דער
 אָנערקענונג פון דער יודישער נאַציאָנאַ-
 ליטעט אין עסטרייך און האָט פאַר דעם
 דאָזיגן געדאַנק געקעמפט אין פּערלויף
 פון זיין גאַנצער צוואַנציג-יעהריגער לי-
 טעראַרישער און געזעלשאַפּטליכער טע-
 טיגקייט. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ
 ציוניסטישען און נאַציאָנאַל-יודישען אָר-
 גאַן "דאָס יודישע וואָכענבלאַט", וואָס
 האָט עקזיסטירט 3 יאָהר און פיעל מיט-
 געוויקט דער ענטוויקלונג פון דער ניי-
 סטער יודישער ליטעראַטור און זשורנאַ-
 ליסטיק אין גאַליציען. טויביש האָט זיך
 בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער יודי-
 שער שפּראַך-קאַנפּערענץ. אַלס פאַרשטע-
 הער פון די אָרטיגע יודען.

ביבליאָגראַפיע: ביאָגראַפישע נאָטי-
 צען אין "פּאָלקס-פּריינד", סאַנאָק, 1911.

טונקעל יוסף — הומאַריסט און
 פאַראַדיענשרייבער. געבאַרען אין יאָהר

1881 אין באַברויסק, מינסקער גוב. האָט
 אין דער יוגענד אַרויסגעוויזען פּע-
 היגיטיען צו מאַ-
 לעריי און איז אויפֿן
 זעכצעהנטען לע-
 בענסיאָהר אָנגעקו-

מען אין דער צייכנונגסשול אין ווילנאַ. גע-
 ענדיגט זי אין צוויי יאָהר אַרום, איז ער
 אוועק קיין אָדעס. אָבער צוליעב זיין קור-

טויטש משה — בעקאנטער דיכ-
טער און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר
1843 אין דאָרף וואָרטאַציי, ווילנער גוב,
אויף די ברעגען פון דער וויליע. ער-
צויגען געוואָרען אין וואָרניאַן, וואו ער
איז געגאַנגען אין חדר. שפעטער האָט
ער אַ געוויסע צייט שטודירט אין דעם
ווילנער לעהרער-אינסטיטוט. שרייבען
האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903.
זייט דאָמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט
כמעט אין אַלע יודישע צייטונגען, ושו-
נאַלען און זאַמעלביכער. אין 1910 האָט
שימינס פערלאָג אַרויסגעגעבען 3 בענד-
ליך פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען,
פּאָעזיע און פּראָזע. טייטש דער ליריקער
בעזינגט הויפטזעכליך די נאַטור, און זי
נאַטור-ליעדער זענען אויך די שענסטע
אין זיין פּאָעזיע, הגם אָפט מאַכען זיי
דעם איינדרוק פון קאַלט און אַזוי ווי
גרינג געשריבענע. אין זיינע ערצעה-
לונגען, ווי אין די רעאַליסטישע, אַזוי
אויך אין די „מאָדערניסטישע“, איז ער
וועניג אַריגינעל. די לעצטע צייט האָט
טייטש כמעט אינגאַנצען זיך אָבגעגע-
בען דער זשורנאַליסטיק. אין די יאָה-
רען 1909—1910 איז ער געווען אַ שטענ-
דיגער מיטאַרבייטער פון „דער נייער
וועלט“. דערנאָך האָט ער געאַרבייט אין
די אָדעסער יודישע צייטונגען. טייטש
האָט אויך אַרויסגעגעבען צוויי קליינע זאַמ-
לונגען ליעדער פון יודישע דיכטער „ביי
דער אַרבייט“ (1905) און „ליעבע“ (1906) און
האָט איבערזעצט ביאָליקס ערצעהלונג
„אריה בעל-גוף“ (שימינס פערלאָג).
טויקים גדליה בן מנחם—
אַברם — שריפטשטעלער-מאָראַליסט פון
דעם XVIII יאָהרהונדערט, דער מחבר
פון אַ גאַנץ פּאָפּולערען מוסר-ספר אויף
העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל
„אמונת ישראל“ (ערשיענען צום ערשטען

מאָל אין אַמסטערדאַם, 1764, און טפּע-
טער פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען).
אַסברה, אַז ער איז אויך דער פּערפּאַסער
פון „באר תורה“—אַ ווערטליכע יודישע
איבערזעצונג פון דער תורה מיט די פינף
מגלות און הפטרות, אַרויסגעגעבען צוזאַ-
מען מיטן אַריגינאַל אין אַמסטערדאַם,
1758.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 42,
635; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית
וספרותה, 48.

טיקימינער רבקה בת מאיר —
אַלט-יודישע שריפטשטעלערין און איבער-
זעצערין. האָט געלעבט אין דער ערשטער
העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט אין
פּראָג, געשטאַרבען דאָרט אין יאָהר 1550.
זי האָט אָנגעשריבען צוויי ווערק אין יו-
דיש — „מינקת רבקה“ (פּראָג, 1609;
קראָקוי, 1608) און „שמחת תורה ליד“
(פּראָג; וועגען „מינקת רבקה“—אַ מוסר-
ספר, איינגעטיילט אין זיבען „שערים“,
וואָס פּערזעהמען זיך מיט די מצוות פון די
פרויען און ברענגען פּערשידענע מעשיות
פון דער גמרא און מדרשים, — האָט אַ
ראָסטאַקער פּראָפּעסאָר אָנגעשריבען אַ
ספעציעלע דיסערטאַציע. אויסערדעם האָט
טיקימינער איבערזעצט אויף יודיש דאָס בע-
ריהמטע ווערק פון רבינו בחי הוקן „חובות
הלכות“ (ערשיענען אין יאָהר 1609).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. XII,
246; ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע פון דער
יודישער ליטעראַטור, 1017; בן-יעקב, 325.
טירש ל. — לעקסיקאָגראַף. האָט
פּערזעפּענטליכט אין דער צווייטער העלפט
פון דעם XVIII יאָהרהונדערט אין פּראָג אַ
„Handlexicon der jüdisch-deut-
schen Sprache“ — „אין וועלכעם אַללע
דען יודען ענטוועדער אייגענע אָדער אויס
דער העברעאישען אונד ראַבבנישען
שפּראַכע ענטלעהנטע, דער דויטשען מונד-

ers Abende, Märchen und geschichten aus grauer Vorzeit" (פראג-פורט-אויפ'ן-מאין, 1856). זיינע „שפריכל-ווערטער אונד רעדענסאָרטען" האָבען אַ בעזונדערס גרויסען ווערט פאַר'ן שטו-דיום פון דער יודישער שפראַך און פאַלקלאָר.

מערמאָן מ. — שריפטשטעלער איבער סאָציאַלע פראַגען, דער אויטאָר פון אַ מאָנאָגראַפֿיע „רעליגיאָן און קלאַסען-קאָמפּף" (ערשיינען אין פערלאַג „די וועלט", 1906, און שפעטער אויך איבערזעצט אויף רוסיש). די לעצטע יאָהרען וואוינט טערמאַן אין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ נאָהענ-טער מיטאַרבייטער פון דער סאָציאַליס-טישער מאָנאָשטריפט „צוקונפט".

מראַכטמאָן - יעקב - שמואל — שריפטשטעלער. געבאָרען אין אַוורוטש, וואָלינער גוב, אין יאָהר 1830. ער האָט געשריבען אין העברעאיש, רוסיש און דייטש. אויף יודיש האָט ער פערפאַסט אייניגע דראַמען: „דאָס צווייטע ווייב אָדער דער טרייער קנעכט", „דינה", „קדוש לבנה".

ביבליאָגראַפֿיע: ספר זכרון, 46. מרובניק יונה - זיידער — שריפט-שטעלער, פּעדאַגאָג און איבערזעצער. גע-באָרען אין ליטין, פּאָדאָליען, געשטאַרבן אין יאָהר 1888 אין זשיטאָמיר. בעקומען אַ שטרענג יודישע ערציהונג, איז ער שפעטער בעקאַנט געוואָרען מיט דער נייער העברעאישער ליטעראַטור און האָט זיך אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט „השכלה" און זעלבסטבילדונג, פאַרוואָס ער האָט גע-האַט גענוג אויסצושטעהן פון די שטעד-טעלדיגע פּאַנאַטיקער. ער האָט זיך בע-זעצט אין זשיטאָמיר, וואו ער האָט זיך בעשעפּטיגט אַלס העברעאישער לעהרער. אויסער אַ פּאָר פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען אין „הויזכרינד" און שלום-

אַרט געמעס אינפּלעקטירטע ווערטער מיט איהרער וואָהרען בעדויטונג ווי אויך זאָן-דערבאַרען רעדענסאָרטען, שפּריכווער-טען א. דגל, דערען זיך די יודען, אום פּאָן דען קריסטען ניכט פערשטאַנדען צו ווערדען אונטער איינאַנדער צו געברויכען פּפּלעגען, נעבסט אייניגען בייגעפיגטען ערקלערונגען איהרען פערשידענען גע-ברייכע, פאַסט-אונד פּעסט-טאַגע, מאָ-נאַטע א. דגל. ענטהאַלטען זינד". פאַר דער יודישער לעקסיקאָגראַפֿיע האָט דער דאָזיגער „האַנדלעקסיקאָן" אַ בעדייטענ-דען ווערט. אין זיין צייט איז ער אַפּנים געוועזען זעהר פּאָפּולער, דען ער האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע צאָהל אויסגאַבען, וועלכע זענען אָבער ערשינען אַלע אונ-טער אַנדערע טיטלען.

ביבליאָגראַפֿיע: אויע-לאַלעמאַנט, III Das deutsche Gauderthum, Bibliographie, א. לאַנדוי, 224-223; 223-129 des jüdisch-deutschen, טעליר יששכר-בער בן יהודה, לייב פון פּראָג — דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „באר מים חיים", וואָס איז ער-שיענען מיט'ן בילד פון מחבר אין פּראָג (1650?).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר המפרים, 64. מענדלוי אברהם — יודיש-דיי-טשער פּאָלקלאָריסט. האָט אַרויסגעגעבען אַ רייכע זאַמלונג שפּריכווערטער און אידיאָ-מען פון די דייטשע יודען — „Sprichwörter und Redensarten deutsch-jüdischer Vorzeit" (פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאין, פערלאַג פון י. קויפּמאַן) און צוויי ווערק וועגען יודישע זאַגען און לעגענדען — „Das Buch der Sagen und Legenden jüdischer Vorzeit" (2-טע אויפ-לאַגע — שטוטגאַרט, 1845) און Fellmei-

עליכמס, יודישער פאלקסביבליאָטעק, האָט טרובניק אַרויסגעגעבען פּאָלגענדע ווערק: „זשאַרגאַן - לעהרער“ (וואַרשוי, 1886; צווייטע אויסגאַבע — 1888; רעצענזירט פון רבי-קצין אין „דער יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, I); „פּרעמדווערטער-בוך“; „עמק האַרזים“ (אַ בעאַרבייטונג פון אַגי-לאַרס בעקאַנטען ראָמאַן); „די אומגליקליכע מרים“ (ראָמאַן אין צוויי טייל, ווילנאָ, 1888, איבערזעצט); „די שענע יהודית, אָדער יהודית די צווייטע“ (איבערזעצט פון זאַכאַר-מאַזאַכס אַ היסטאָרישען ראָמאַן); „אַסתר המלכה“ (בערדיטשעוו, 1888; אי-בערזעצט פון קאַרל-עמיל פּראַנצאַן); „די בעשרייבונג פון ארץ ישראל“ א. אַנד.

ביבליאָגראַפיע: נעקראָלאָג פון י. פּאַס אין „דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II.

מרונק יחיאליזשעיה — בעלע-טריסט. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין דאָרף אָסמולסק, ביי לאָוויטש, וואַרשויער גוב, אין דער פּאַמיליע פון אַ רייכען גוטסבעזיצער. האָט פּערעפּענטליכט איי-ניגע סקיצען און בילדער אין פּרצעס „יודי-שער וואַכענשריפט“, אין די זאַמעלביכער „יודיש“, „דאָס בוך און דער לעזער“ (פּער-לאַג גיטלין) און אין אַנדערע אויסגאַבען.

טרעביטש אברהם בן ראובן-חיים — מחבר. געבאָרען אין טרעביטש, מעהרען, אַרום 1760, געשטאַרבן אין ניקאָלסבורג אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט. ער האָט פּער-פּאַסט צוזאַמען מיט אברהם-צבי בן יצחק-מנקר אַ ספרל „רוח חיים“ (ניקאָלסבורג, 1765; פּראַנקפורט-אויפֿן-אָדער, 1799) — אַ מעשה פון אַ גלגול, וואָס האָט זיך בע-זעצט אין אַ יונגענמאַן.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג.ענצ. XII, 238; בן-יעקב, אוצר הספרים, 544.

משאַרני ג. — מאַלער און בעלע-טריסט. געבאָרען אין יאָהר 1875 אין

ביבליאָגראַפיע: דאָס פּאַרוואַרט פון די אַרויסגעבער צו משאַרניס געזאַמעלטע שריפטען. **משעמערניסקי חיים** (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוידאָנים ר' מרדכי לע) — שריפטשטעלער, זשורנאַליסט און אי-בערזעצער. געבאָ-רען אין יאָהר 1862 אין מאַטעלע, גראַד-נער גוב. האָט בע-קומען אַ טראַדי-ציאָנעלע יודישע ערציהונג און האָט פּיעל יאָהרען פּערבראַכט

דער וויסענשאפטליכער פאָרשונג פון דער יודישער שפראַך; אין דעם זאמעלבוך, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פון דער רעדאַקציע „פריינד“ לכבוד דעם 75-יעה-ריגען יובילעאום פון מענדעלע מוכר ספרים, האָט ער פערעפּענטליכט אַ אינ-טערעסאַנטען פילאָלאָגישען אַרטיקל אי-בער „יודישע גראַמאַטיק ביי מענדעלין“. מ'שערנאָוויטש שמואל (פסעו-דאָנים אין העברעאיש „ספוג“) — העברעאישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין סעבעזש, וויטעבסקער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ רב. בע-קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט ער שפּעטער געלערנט תלמוד אין קאָוונאָ ביז'ן יאָהר 1897. אין דעמזעל-בען יאָהר האָט ער אויך אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „המליץ“; איצט איז ער איינער פון די נעהנטסטע מיטאַרבייטער פון דער „הצפירה“. אַלס פובליציסט האָט זיך מ'שערנאָוויץ אויך בעטייליגט אין דער „וועלט“ (1900), „טאָג“ (1904), „יודישע צייטונג“ (1909), יודישע וואָך“ (1912), „ניו-יאָרקער טאַגע-בלאַט“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען אויף יודיש אַ פּאָפּולערע בראַשור וועגען ציו-ניזם (1902).

מ'שערני יעקב — שריפטשטעלער

איבער מעדיצין און היגיענע, פריינד און שול-חבר פון א. גאַלדפּאָדען. געבאָרען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין בערדיטשעוו; האָט גע-וואוינט אין בעלאַ-צערקאָוו, וואו ער האָט פּראַקטיצירט אַלס אַרצט; דאָרט איז ער אויך געשטאַרבן אַרום 1906 (?). אַ לעבהאַבער און קנעזער פון דער יודישער שפראַך, האָט ער פערעפּענטליכט אין פערשידענע יודישע צייטשריפטען (ווי שלום-עליכמס „יודישע פּאָלקסביבליאַ-“

אין לערנען גמרא און פוסקים, אָפּגעבען-דיג זיך צו גלייכער צייט אויך מיט וועלט-ליכער בילדונג. אַ צייט לאַנג האָט ער זיך פּערנומען מיט מסחר אין איינער פון די דרום-רוסישע שטעט. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו פיהרען אַ וואַנדער-לעבען, וואוינענדיג פּעריאָדענווייז אין אַדעס, קיעוו, הערסאָן, מאַסקווע, פע-טערסבורג א. אַנד. אין דער ליטעראַטור האָט ער דעביוטירט ערשט אין יאָהר 1904 מיט אַ רייה פּאַבלען, נאַכגעאַהמט מיט-טענטיילס קרילאָווען (פערעפּענטליכט אין „פריינד“, „טעלעגראַף“ א. אַנד.), וואָס צייכענען זיך אויס מיט אַזאַ אייגענאַרטיג פּעריודישען סטיל און אַריגינעלער שפראַך, אַז זיי האָבען נישט זייער גליי-כען אין דער יודישער ליטעראַטור, האָטש זיי זענען ערטערווייז צוצוגיען אַ ביסעל. אַ גרינדליכער קנעזער פון יודיש, פון זיי-נע פערבאַרגענסטע שפראַך-אוצרות, האָט ער אין זיין איבערזעצונג פון וויקטאָר הוגאַס ראַמאַן „אַ מענש וואָס לאַכט“ (פריינד, 1911) געשאַפּען אַ רייך מא-טעריאַל פאַר דער לעקסיקאָגראַפיע פון דער יודישער שפראַך, אויסנוצענדיג איהר גאַנץ ווערטער-פערמעגען און איינפיה-רענדיג נייע, אָפט גאַנץ געלונגענע וואָרט-בילדונגען. איהם געהערט אויך, מיט קליינע אויסנאַהמען, די איבערזעצונג פון דעם ערשטען באַנד „יודישע אגדות“, אַרויסגעגעבן פון ח. נ. ביאַליק און י. ח. ראָווינצקי (פערלאַג „מוריה“, אַדעס, 1912). אין יאָהר 1906 האָט ער רעדאַ-גירט די טעגליכע יודישע קיעווער ציי-טונג „דאָס יודישע פּאָלק“. שפּעטער איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „פריינד“, וואו ער האָט פערעפּענט-ליכט צווישען אַנדערן אַ רייה סאַטירישע ליעדער און פובליציסטישע אַרטיקלען. מ'שעמערנסקי פערנעהמט זיך אויך מיט

טעק", ספעקטאָרס, הויזפריינד", "יוד", יודישע פאָמיליע" א. אַנד.) אַ רייה בער מעדיצין און היגיענע. אויסגעצייכענטע פאָפולערע אַרטיקלען אי-

9

יאָנאָווסקי ש. — זשורנאַליסט און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1864 אין פינסק אין דער פאָמיליע פון אַ חוץ. ביז 18 יאָהר געלערנט אין חדר און אין תלמוד-תורה; דאָן זיך אָנגעהויבען אָב-צוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און זיך בעשעפטיגט אַלס לעהרער אין פינסק און אין ביאַליסטאָק. צו 20 יאָהר האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא, וואו ער האָט די ערשטע צייט געאַרבייט אַלס קאַפּענמאַכער. געקומען אונטערן איינפלוס פון דער אַנאַרכיסטישער בעוועגונג, איז ער געווען איינער פון די גרינדער פון דער אַנאַרכיסטישער צייטונג „די וואַר-הייט“. מיט אַ פּאָר יאָהר שפּעטער איז ער איינגעלאָדען געוואָרען קיין לאַנדאָן אַלס מיטאַרבייטער פּונ'ם „אַרבייטערפריינד“, וועלכען ער האָט שפּעטער אויך רעדאַ-גירט אין פּערלויף פון פּערטהאַלבען יאָהר. דאָן האָט ער אויך אָנגעשריבען די בראַשור „וואָס ווילען די אַנאַרכיס-טען?“, וואָס איז איבערזעצט געוואָרען אויף דייטש, פּראַנצויזיש, פּלעמיש. צו-ריקגעקעהרט קיין אַמעריקא, האָט יאָ-נאָווסקי אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַנ-אַנאַרכיסטישע וואַכענשריפט „פרייע אַר-בייטער-שטימע“, וואָס געהט אַרויס עדיום און פּערנעהמט אַ אָנגעזעהען אַרט אין דער יודיש-אַמעריקאַנישער פּרעסע.

יאושואָהן ב. — דער פסעוודאָנים פון דעם פאָפולערען פעליעטאַניסט אין בעלעטריסט מ. יוסט מאַן. געבאָרען אין יאָהר 1889 אין

וואַרשוי אין אַ חסי-דישער פאָמיליע. האָט ביז 18 יאָהר געלערנט אין חדרים און ישיבות. נאָך אַלס ישיבה - בחור האָט ער אָנגעשרי-בען זיינע ערשטע זאַכען, וואָס זענען געדרוקט געוואָרען אין יאַצקאָנס „יודישען וואַכענבלאַט“. שפּעטער האָט ער זיך בע-טייליגט אין די צייטונגען „די נייע וועלט“, „אונזער לעבן“ און אייניגע אַנדערע. די לעצטע פּאָר יאָהר איז ער גאַנצענטער מיטאַרבייטער פון דער וואַרשויער טעגליכער צייטונג „דער מאָמענט“. ער האָט געשריבען סקיצען, הומאַרעסקען, פּובליציסטישע אַרטיקלען א. אַז. וו. בעזונדערס פאָפולער אָבער איז ער דורך זיינע אַריגינעלע פּאָליטישע פעליעטאַנען אונטערן אַלגעמיינעם טיטעל „איבערגענומענע פּאָליטישע בריעף“. יאושואָהן האָט אויך פּערפאַסט צוויי ראָ-מאַנען פונם פּויליש-חסידישען לעבען — „אין רבינס הויף“ (פּערלאַג ב. שימין) און „אפיקורסים“ (פּערלאַג א. גיטלין).

לאַנגע צייט געווען אַ וויכטיגער מקור אין דעם ענין.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די גע- שיכטע פון דער זשאַראָן-ליטעראַטור; ל. סענעאָן, יאַצקאָן שמואל-יעקב — העב- רעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר 1874 אין וואַבאַלנעק, קאַוו- נער גוב. האָט גע- לערנט אין חדרים און ישיבות און צו אַכצעהן יאָהר בע- קומען סמיכות אויף רבנות. זיין זשור- נאַליסטישע טעטיג- קייט האָט ער אָן- געהויבען אין „המליץ“, וואו ער האָט אין משך פון עטליכע יאָהר געשריבען טעג- ליכע פעליעטאַנען אונטער פסעוודאָנים „אבי דוד“. שפעטער איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער „הצפירה“. אַז די הצפירה האָט זיך פער- מאַכט (אין יאָהר 1905), האָט ער אַ געוויסע צייט אַרויסגעגעבען אַ זומאַריסטישע ווע- כענטליכע צייטונג „די ביהן“. אין יאָהר 1906 האָט ער צוזאַמען מיט נ. פינקעל- שטיין געגרינדעט אין וואַרשוי די ערשטע ביליגע (קאָפּיקענע) יודישע צייטונג „יודי- שעס טאַגעבלאַט“ און אין אַ קורצע צייט אַרום — „דאָס יודישע וואַכענבלאַט“. זייט 1908 איז ער רעדאַקטאָר-אַרויסגעבער פון דער זעהר פערשפרייטער טעגליכער ציי- טונג „היינט“ (זעה), וואו ער שרייבט פון צייט צו צייט אויך פובליציסטישע אַר- טיקלען.

יאָשונסקי י. (בעקאַנט אונטערן פסעוודאָנים בן-חיים) — זשורנאַליסט. געבאַרען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָה- רען אין גראָדאָאָ. האָט געענדיגט ד' פי- זיקאַ-מאַטעמאַטישע פאַרקולטעט כּון דער פעטערסבורגער אוניווערזיטעט. ער נע זמט

אין 1906 האָט ער געמאַכט אַ פּרוב צוריסצוגעבען אַ טעגליכע אַנאַרליסטישע „אבענדיצייטונג“, הויפטזעכליך אויף צו קעמפּען געגען דעם געלען זשורנאַליזם, זי איז אָבער גיך אונטערגעגענגען צו- ליעב מאַנגעל אין מיטלען און מענשען. אַ קורצע עקזיסטענץ האָט אויך געהאַט זיין מאַנגאַטשריפט, פרייע געזעלשאַכט“. אוי- סער אַרטיקלען איבער צייטפּראָגען און פערשידענע טעאָרעטישע אָבּהאַנדלונגען איבער סאָציאַליזם, אַנאַרכיזם א. אַז. וו., איז יאָנאָוסקי בעקאַנט אַלס שריפטשטעלער איבער ליטעראַטור און טעאָטער. פון זיינע בעדייטענדערע אַרבייטען איז צו דער- מאָהנען: „בריה איבער סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם“, „די פרינציפּען און מעטאָ- דען פון אַנאַרכיזם“, אַנאָאָבּהאַנדלונג איבער גאָט א. אַנד. אין בוכפאַרם זע- נען ערשיענען נאָר אייניגע דורך איהם געמאַכטע איבערזעצונגען, ווי פעליקס האַלענדערס ראָמאַן „די זוכער פון אמת“, מיכיליעס „גלויבען און פערנונפט“ א. אַנד. יאָסמ יצחק-מרדכי — דער גרינ- דער פון דער מאָדערנער יודישער היס- טאָריאָגראַפיע. געבאַרען אין יאָהר-1793 אין בערנבורג, דייטשלאַנד, געשטאַרבּען אין יאָהר 1860 אין פראַנקפורט-אויפן- מאַין. אַזוי ווי אַלע אָנהענגער פון דער „בערלינער“ השפּלה, האָט ער זיך אויך בעצויגען פיינדליך צו דער יודישער שפּראַך, הגם אין זיין שפעטערדיגען זוּערק „געשיכטע דעס יודענטומס אונד זיינער סעקטען“ איז ער שוין מודה אין איהרע גרויסע פערדינסטען פאַר דער מאַראַלישער ערציהונג פּונם פּאָלק. זיין אַרטיקעל „יודען-טייטש“ אין ערש און גרובערס „אַלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע פיר וויסענשאַפטען אונד קינסטע“, 1850, 3. XXVII, איז פול מיט פּעהלערן. נאָר גישט קוקענדיג אויף דעם, איז ער דאָך אַ

געוואָרען אין ספעקטאָרס „הויפּררינד“ . אין יאָהר 1890 איז יהואש אַוועק קיין אַמעריקאַ . נישט גלייבענדיג שטאַרק אין זיין דיכטערישען בערוף, האָט ער זיך פון שרייבען פּמעט אינגאַנצען אָפּגעהאַלטען און איז געוואָרען אַ געשעפטסמאַן . אין יאָהר 1900 איז ער געפּעהרליך קראַנק גע- וואָרען און איז אַוועקגעפּאַהרען קיין דענ- ווער, אין קאָלאָראַדאָ, וואו ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו שרייבען און איז געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער „צו- קונפט“ . אין יאָהר 1907 האָט די ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“ אַרויסגע- געבען זיינע „געזאַמעלטע ליעדער“, וואָס האָבען אויפגעלעבט זיין נאָמען אויך אין רוסלאַנד . אין יאָהר 1910 האָט ער גע- גרינדעט אין ניו-יאָרק דעם פּערלאַג „יהואש“, וואו עס זענען ערשיענען זיינע צוויי בענד „נייע שריפטען“ (ס'רוב לייע- דער), פיער בענד איבערזעצונגען—ישעיה; איוב, שיר השירים, רות, קהלת; פרקי אבות; לאַנגפּעללאַס פּאָעמע „היינאַוואַטהאַ“ (מיט אַ פּאַררעדע פון ד"ר זשיטלאָווסקי); אַ „אידיש ווערטערבוך—צוזאַמענגעשטעלט פון ד"ר חיים ספּיוואַק און יהואש, ענט- האַלט אַלע העברעאישע און כאַלדעאי- שע ווערטער, אויסדרוקען און אייגענ- נעמען, וועלכע ווערען געברויכט אין דער יודישער שפּראַך, מיט ביישפּיע- לען פון ווערטליך און שפּריכווערטער, וואו זיי קומען פּאַר, און מיט אַנְאַיינליי- טונג פון נויטיגע כללים און בעמערקונ- גען“,—און אַ באַנד „פּאַבלען“, טיילווייז איבערזעצטע פון עזאַפּ, לאַפּאַנטען, לע- סינג, דאָס רוב אָבער אַריגינעלע .— אויף דער אויסערליכער פּאַרס פון יהוא- שעס ליעדער פיהלט זיך שטאַרק דער איינפלוס פון דער דייטשער און דעהויפט ענגלישער ליטעראַטור . אויך האָט גע- ווירקט אויף איהר, און פּערשטעהט זיך ניט

אַ נאָהענטען אַנטיל אין „פריינד“, זייט „דער פריינד“ איז געגרינדעט געוואָרען . אויסערדעם בעטייליגט ער זיך אין פּער- שידענע רוסישע אויסגאַבען .

יהואש—דער פּסעוודאָנים פון דעם בעוואוסטען דיכטער שלמה בלומגארטען . געבאָרען אין יאָהר

1870 אין ווערוזש- פּאָלאָוואַ, סובאַל- קער גוב., אין אַנ- אָנגעזעהענער פּאַ- מיליע . ביז 13 יאָהר האָט ער אַחוץ העב- רעאיש געלערנט פיעל תלמוד און צו גלייכער צייט בשתיקה זיך אָפּגעגעבען מיט דער השכלה-ליטעראַטור ביי דער מיט- ווירקונג פון זיין עלטערער שוועסטער, וואָס האָט געלעזען מיט איהם די ווערק פון סמאָלענסקין, גאָטלאַבער א. אַ. וו. דאָן האָט ער זיך גענומען צו אַלגעמיינער ביל- דונג, געלערנט דייטש און רוסיש און זעהר פיעל, אָהן יעטווידער סדר, געלייענט . אין יאָהר 1885 האָט איהם דער פּאַטער אַוועק- געשיקט אין דער וואָלאָזינער ישיבה . נישט בעפרידיגט פון די ישיבהשע למודים, האָט יהואש אין אַ קורצע צייט אַרום פּער- לאָזען די ישיבה-באַנק און גענומען שטודי- רען פּרעמדע שפּראַכען און זייערע ליטעראַ- טורען, צו וואָס ער האָט פון שטענדיג אָן געהאַט אַ שטאַרקע נויגונג . צו דער צייט געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראַ- בען אין יודיש . זיין שוואַגער, דער העב- רעאישער שריפטשטעלער בן-אביגדור, האָט בעמערקט זיין טאַלענט, און אַדאַנק דעם איז אַ רייה ליעדער יהואשעס ערשיע- נען אין דער „יודישער ביבליאָטעק“ פון י. ל. פּרץ, וועלכער האָט וואַרים בע- גריסט דעם יונגען דיכטער . אַ פּאַר לייע- דער זיינע זענען אויך פּערפּענטליכט

פריהלינג, דער צויבער פון אַ זומערנאַכט מיט איהרע אומרוהיגע, אונקלאַרע חלומות; די בילדער פון שטילען בין-השמשות, פון אַנקומענדיגען פריהמאַרגען, פון דער וויי-סער רוהיגער איינזאַמקייט אין ווינטער, — זענען איבערגעגעבען ביי איהם אין טע-נער פון קרעפטיגער שענקייט, אין אַ פאַסי-גען ריטם און אַנאייגענאַרטיג רייכער שפראַך. אין דער מאַיעסטעטישער רוה פון דער נאַטור אָבער זוכט דער דיכטער אומ-זיסט צו פּערגעסען זיין טרויעריג געמיט, ווייל אין דער טיעף פון דער נשמה — קלאַגט דער דיכטער — „ליגט פּערמויערט יענער גייסט, וואָס אייביג טרויערט, יענער שמערץ, פאַר וועלכען פריהלינג ברענגט קיין באַלזאַם ניט, קיין שטילונג“ ... טרוי-ער און בענקשאַפט זענען די גרונדמאָ-טיוען פון יהואשעס שאַפונג. זיינע ליעבע - ליעדער, אין וועלכע עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון היינע, בעזיני-גען זעהר זעלטען די לוסט און פרייד פון ליעבע, אַפטער פאַר אַליץ — די ליי-דען פון אַבגענאַרטע האַפּנונגען. דעם דיכ-טערס פּערזענליכע שווערע איבערלעבונ-גען האַבען אויף זיין שאַפונג געלעגט אַט דעם שטעמפעל פון ענטטוישונג און מרה-שחורה. דער קוואַל פון דעם דיכטערס פּע-סימיום ליגט אויך אין דעם נאַציאָנאַלען טרויער, מיט וועלכען עס זענען דורכ-געדרונגען זיינע יודיש-נאַציאָנאַלע געזאַנ-גען. צו אַ גרויסער קראַפט דערגרייכט ער, ווען ער פלוכט אין מעכטיגע פּערזען די אַבטרייניגע פון פּאַלק („דאָס ערגסטע פון דער תּוכחה“). אַ בעזונדער אַרט אין זיין שאַפונג פּערנעהמען זיינע „יודישע לעגענדען“, וואָס מאַכען איהם פאַר איי-נעם פון די בעדייטענדסטע פאַרשטעהער און שעפּער פון דעם ראַמאַנטיזם אין דער יודישער ליטעראַטור. זיינע באַלאַדען און פּאַלקס-לעגענדען, וואו דאָס פּערגעהענ-

צום גוטען, די לאַנגיעהריגע אַבגעריסענ-קייט דעם דיכטערס פון דער לעבעדיגער יודישער שפּראַך. דורכדעם ליידען די ליעדער זיינע ערטערווייז פון נישט-גע-לונגענע פּרעמדע אויסדריקען, האַרטער שפּראַך, אונזאָוואַיליקלינגענדיגע ריימען. די דאָזיגע פּעהלערן פון דער אויסערלי-כער פאַרם פון יהואשעס ליעדער זענען נאָך בולטער דערפאַר, וואָס דער דיכטער בענוצט אין זיין ליריק בעגריפען, וואָס פאַר זיי פּעהלען נאָך ווערטער אין דער יודישער שפּראַך און וואָס ער מיהט זיך זיי צו שאַפען. אָבער דער טיעפער אינ-האַלט פון זיין פּאָעזיע שטעלט איהם אין איין שורה מיט די גרעסטע יודישע דיכ-טער פון אונזער צייט. די בעדייטונג זיינע פאַר דער יודישער פּאָעזיע איז, וואָס ער האָט אין איהר אַריינגעבראַכט פיעל טיע-פע וועלט-מאָטיוען, געדאַנקען און ביל-דער. כמעט אַדע זיינע ליעדער זענען אַנגעזעטיגט מיט אידעען, און נישט אומ-זיסט זאָגט דער דיכטער (אין זיין געדיכט „ווי עס ווערען ליעדער פּערפאַסט“), אַ „שענע פאַרבען, וועלכע בלאַנקען, קע-נען קיינמאָל שטאַט געדאַנקען ניט בע-שאַפען אַ געדיכט“. דאָס ציטירטע ליעד ווייזט אויך די גרויסע קראַפט יהואשעס צוצוקלייבען ווערטער, וואָס זאָלען אויך לויט זייער קלאַנג זיך פאַסען צום אינ-האַלט. אַנאָיסגעצייכענטער פייזאָזשיסט, מיט אַ טיעפען און פיינעם חוש פאַר די פאַרבען און קלאַנגען פון דער נאַטור, האָט ער געגעבען אַ ציקל נאַטורשילדע-רונגען, וואָס האַבען נישט, לויט זייער קינסטלערישער קראַפט, זייער גלייכען אין דער יודישער ליטעראַטור. בעזונדערס גיבען זיך איהם איין געמעלען פון דעם שטילען און נעבעלהאַפטען; דער דונקע-לער טרויער פון פּערגעהענדיגען הערבסט, דער צאַרטער ציטער פון אויפּוואַכענדיגען

דיגע פרום-פאטריארכאלישע יודישע לעבען מיט זיינע נאאיווע און טיעפע גלויבונגען וואָלען אויף אין אַלע זייערע פּאַנטאַסטישע פּאַרמען, זענען אינציג אין דער נייער יודישער פּאַעזיע. שוואַכער זענען די מאַטי-ווען פון דער ווייטער פּערגאַנגענהייט, פון „ביבעל און תּלמוד“; געלונגען זענען נאָר די דראַמאַטישע פּראַגמענטען „שׂאול“, „הורקנוס“, „מצורעים“. גאָר שוואַך זענען זיינע פּאָליטישע ליעדער, אויסער די סאַ-טירישע, וואָס פּערמאַגען אַ פּיינעם שפּיע-לענדיגען הומאָר. זיין פּרוב פון ס'ניי צו איבערזעצן אין יודיש די ביבעל האָט ווי אַ ערנסטער פּרוב אַ גרויסע בעדייטונג, הגם אין די איבערזעצונגען פון תּנ"ך, וואָס ער האָט פּערעפּענטליכט ביז איצט, איז ער ניט שטענדיג טיעף גענוג אַריינגעדורונגען אין דעם גייסט פון אַריגינאַל און פון דער יודישער שפּראַך, בעזונדענדיג זיך צו אָפט מיט פּרעמדע ווערטער, קאָנסטרוקציעס און אויסדריקען. די דאָזיגע פּעהלערן איז אויך צו מערקען אין דער איבערזעצונג פון לאַנגפּעללאַס „היאָוואַטהאַ“, וואָס איז בכלל דאָך פּיעל בעסער און גיט ריכ-טיג איבער דעם ריטם און קאָלאַריט פון אַריגינאַל. דאָס שוין אויבענדערמאָהנטע „אידיש ווערטערבוך“ האָט, אויסער אַ לינגוויסטישען אינטערעס, אויך אַ גרויסען פּראַקטישען ווערט אַלס הילפּסבוך פאַר די, וואָס קענען נישט קיין העברעאיש. די לעצטע צייט נעהמט יהואש אַנאָנטייל אין די פּערשידענסטע אַמעריקאַנער יודישע אויסגאַבען, אויך אין דער הומאַ-ריסטישער פּרעסע. פון זיינע נישט-בע-לעטריסטישע אַרבייטען איז צו דערמאָהנען אַ רייה אַרטיקלען וועגען „נאַטורשילדע-רונג אין דער יודישער ליטעראַטור“ („צו-קונפט“, 1911). ער איז אויך בעקאַנט אַלס ענגלישער דיכטער.

ביבליאָגראַפיע: ש. צינבערג, אין

דער יוד.רוס. ענצ. VIII, 545 — 546; י. ענטין, אין „צוקונפט“, 1903, XI — XII; אב. גאָלדבערג, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910, I — II; אַרנין, בעל-דמיון, נאָמבערג, אין „פּרינד“.

יהודה בן יחזקאל (קייב שוחט פון אָסטראַג) — דער אויטאָר פון „סדר הניקור“ אין העברעאיש און יודיש, אַרויס-געגעבען צוזאַמען מיט די „דיני בדיקה“ אין יודיש (צווייטע אויפלאַגע—קראָקוי, 1644).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 412.

יהודה בן יעקב פון הענטשיין — דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק (איבער קינדער-היגיענע) אין יודיש און-טערן טיטעל „מציל נפשות“ (ערשיענען אין פּראַג און אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1651).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 363.

יהודה-לייב בן משה חזן — דער אויטאָר פון „שירי יהודה“ (אַמסטער-דאָס, 1697) — אַ זאַמלונג שירים צו זינגען ביי די סעודות, מיט אַ פירוש אין העברע-איש און יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 580.

יהודה-לייב פון פירט — דער אויטאָר פון אַ וועגווייזער אויף העברע-איש און (בעזונדער) אויף יודיש אונטערן טיטעל „שיח השדה“ (פירט, 1737), וואָס ברענגט צווישען אַנדערן די דינים און הנהגות, וועלכע זענען שייך צו די, וואָס געפינען זיך אונטערזענענעס.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 572.

יהודית — דער פּסעוודאָנים פון דער שריפטשטעלערין רחל בערנשטיין. געבאַרען אין מינסק אין יאָהר 1869. אין

און אין דער העברעאישער ליטעראטור און א גוטער שפראַכקענער. אין יאָהר 1871 האָט ער זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט עטליכע יאָהר נאָכאַנאַנד רעדיגירט הרש בערשטיינס „הצופה בארץ החדשה“, די ערשטע העברעאישע ציי-טונג אין אַמעריקא, מיטאַרבייטענדיג צו גלייכער צייט אין „המליץ“; אין העב-רעאיש האָט ער אויך פערפאַסט די גע-שיכטע פון די פּעראייניגטע שטאַטען („דברי ימי ארצות הברית“, 1893). ווען זיין שוואַגער פתריאל-צבי שרהוואָהן האָט גע-גרינדעט אין 1874 די וועכענטליכע „יודישע גאַזעטען“, איז יהלמשטיין געוואָרען זייער רעדאַקטאָר. אין 1875 איז אונטער זיין רעדאַקציע געגרינדעט געוואָרען (אויך דורך שרהוואָהן) די ערשטע יודישע טעג-ליכע צייטונג „יודישעס טאַגעבלאַט“, וואס ער האָט רעדיגירט ביז זיין טויט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג.ענצ. VII; „אוצר ישראל“, V, 78.

וואל מלמד — האָט אין יאָהר 1687 פערעפּענטליכט אין פּראָג „אין ניא תרגום שני ליד“, וואָס איז בלויז אַנאָ-בערדרוק פון אַנאָנאַמימער יודישער גע-ריימטער איבערזעצונג פון תרגום שני, וועלכע איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1649, און הויבט זיך אָן מיט פּאָלגענדע פּערזען: „עש וואר איין קיניג אין דער וועלט, דער האט זיין האנדל וואיל גי-שטעלט, פון געלט פון גוט פון לנד פון לייטן“...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 32.

וואל שיץ — דער אויטאָר פון אַ מליצה-און מוסר-ספר פאַר חזנים אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „ריח ניהוח“ (ערשיענען אין פירט, 1724).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 546.

דער ליטעראטור האָט זי דעביוטירט אין יאָהר 1907 אין „פריינד“ מיט דער ער-צעהלונג „אַ ווינטער-שבת“. שפּעטער האָט זי פערעפּענטליכט אין פּערשידענע אויס-גאַבען אַ רייה לירישע ליעדער, אַ פּאָר קאַפיטלען פון אַ ראָמאַן, אַנאָינאַקטיגע פּיעסע „ביי דער אַרבייט“ („דאָס נייע לע-בען“, 1909, IV) און אַ דראַמאַטישע סצענע „אין אונזערע טעג“ („דאָס נייע לעבען“, 1911, VII — VIII), וואו עס ווערען אויסגעדריקט די מאָדערנע רעלי-גיעזיע שטימונגען פון דער יודישער אינטעליגענץ.

יהל"ל — דער פּסעוודאָנים פון דעם העברעאישען שריפטשטעלער און דיכטער יהודה-לייבלעוויין. געפאַרען אין יאָהר 1844 אין מינסק. יודיש האָט ער געשריבען וועניג. זיין ערשטער אַרטיקעל „צי בע-דאַרף מען שרייבען העברעאיש?“ איז גע-ווען געדרוקט אין דער לעמבערגער צייטונג „ישראלק“ (אַרויסגעגעבען פון א. גאַלד-פּאָדען און י. י. לינעצקי, 1875—1876); אויפווייזענדיג, אַז כּדי צו בילדען דעם המון, מוז מען מיט איהם ריידען אויף זיין לשון, זאָגט ער זיך אין דעם דאָזיגען אַרטיקעל אַרויס געגען דער פּערדייטשטער שפּראַך פון אייזיק-מאיר דיק (זעה יהל"ל'ס „זכרון בסמר“, 46). שפּעטער האָט ער פערעפּענטליכט צוויי סאַטיריש-פּובליציס-טישע פעליעטיאָנען „עולם הבא“ און „אַרץ-ישראל-ערד“ אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I און II, אַנאָרטי-קעל „משיח געהט“ אין „דעם יוד“, 1899, № 9, און אַנאָרטיקעל „וואו זענען די מלאכים?“ אין אַ זאַמעלבוך „פונקען“, 1908. יהלמשטיין מרדכי — אַמעריקאַ-נישער העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געפאַרען אין יאָהר 1835 אין סובאַלקי, געשטאַרבען אין יאָהר 1897 אין ניו-יאָרק. ער איז געווען אַ גרויסער בקי אין תּלמוד

געדרוקט אין ווענעדיג, 1548). זיין אויבענ-
 דערמאָהנטע איבערזעצונג איז ערשיענען
 אין יאָהר 1549 אין איילענהויזען, אָהן
 דעם העברעאישען טעקסט, אונטערן פּאָל-
 גענדען צורוף צו די קונים: קומט הער
 איר רומי רויאן דאָ ווערט איר הויפּש
 דינג לויאן, איר ווערט עש וואול גיוואר,
 איין תפלה בום (פון) גאַנץ יאר, וואול
 בור (פאר) טייטשט אונ' בשיידליך, דרום
 קומט אונ' קויפט וויידליך, איר ווערט
 זיא זונשט בור זוימן, דען זי ווכשין ניט
 אויף דען בוימן, אויך איז זי ניט צו
 טויער, אום איין קרומן איז זי אוי-
 ער" . . . אין דער הקדמה, געשריבען
 אין געריימטער פּראָזע, זאָגט דער מחבר,
 אז ער האָט זיך גענומען צום איבערזעצן
 די תפלות אין „טויטשר שפּראַך“, ווייל
 צווישען די וואָס „אַרן“ (דאָוונען) אין
 לה"ק איז „אונטר טויענטן וינט (געפינט)
 מן קים איינן, דאש דא ווייש וואש זיא (די
 תפלות) מיינן" . . . „דרום האבן מיר גי-
 מאַכט איין מספּנה, צו דרוקן די תפלה
 אין טויטשר שפּראַך, אונ' אנדרי
 ספרים מעהר דער נאָך" . . . יוסף בן
 יקרס איבערזעצונג ברענגט אויסער די
 תפלות, אויך די פרקי אבות און אַ גע-
 ריימטע איבערזעצונג פון דער הגדה, וואָס
 הויבט זיך אָן מיט די פּאָלגענדע, שפּעטער
 פּאָפּולער געוואָרענע ריימען: „אונ' דאש
 איז אויך פון פסח דער סדר, דען איט-
 ליכר יוד מאַכט אין זיינס חדר, קורץ
 בגריפן אין זולכר גישטאלטן, דאש מן
 אין לייכט מאג אוישן ווענדיג ביהלטן .
 זעץ דיך צו דעם טיש אונ' מאך קידוש
 ביהענד, אונ' אז באלד דער נוך וועש
 דיא הענד. דען נים עפּיך אונ' אין עסיג
 טונק, איין איקליכש וויניג איז גינונק" . . .
 אינטערעסאַנט אין זיין נאָכוואָרט צום סוף
 פון דער איבערזעצונג (ציטירט לויט
 גרינבוים):

יונתן בן יעקב—מקובל און שריפט-
 שטעלער. האָט געלעבט ענדע דעם XVII
 יאָהרהונדערט אין בודאַ (אַפען). אין יאָהר
 1688, ווען דאָס עסטרייכישע מיליטער האָט
 איינגענומען די שטאָט בודאַ, איז יונתן
 גענומען געוואָרען אין געפּאַנגענשאַפט,
 ער איז אָבער באלד אויסגעלייזט געוואָרען
 דורך די ניקאָלסבורגער יודען. אויסער אַ
 רייה קבלה-ספרים אויף לשון-קודש, האָט
 ער אָנגעשריבען דאָס „נייא מעשה בוך“
 — אַ זאַמלונג ערצעהלונגען אין יודיש
 (אַרויסגעגעבען אין דיהרנפורט, 1637).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. VII,
 235; בן יעקב, אוצר הספרים, 398.

יוסף בן אליעזר חלפן פון איז-
 נאָ — דער אויטאָר פון אַ געבעטבוך אין
 יודיש אונטערן טיטעל „טייטש אורח חיים“
 (באַזעל, 1602), וואָס ברענגט דעם תקון
 החודש, פערשידענע ברכות א. א. וו.
 ביבליאָגראַפיע: בן יעקב, אוצר
 הספרים, 49; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית
 וספרותה, 65.

יוסף בן זלמן שניאור — דער
 אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון
 דער אַפּאָקריפּישער שריפט „ספר טוביה“
 (פירט, 1691; זעהר פיעל מאָל אַרויסגע-
 געבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: בן יעקב, אוצר
 הספרים, 205; א. שולמאַן, שפת-יהודית אשכּנזית
 וספרותה, 51.

יוסף בן יקר — דער אויטאָר פון
 דער ערשטער געדרוקטער יודישער סדור-
 איבערזעצונג. האָט געלעבט אין דער ער-
 שטער העלפט פון XVI יאָהרהונדערט.
 ער איז געוועזען דעם בעוואוסטען דרוקער
 חיים שוואַרצס אַנ'איידיים און, ווי עס
 שיינט, האָט ער פערנומען די שטעל פון
 אַ קאָרקטאָר אין אַ ווענעציאַנישער דרו-
 קעריי (אַזוי, צום ביישפיעל, האָט ער
 קאָריגירט דעם פירוש רש"י, וואָס איז

יחזקאל — דער אויטאָר פון „איין נייא קלאַג ליד“, וואָס ער האָט פּערפאַסט פאַר'ן טויט אין יאָהר 1719. די סטראָפּען פון דעם „ליד“ זענען געאַרדענט נאָך דעם אלף-בית און צוגעפאַסט צום ניגון פון „שוכני בתי הומר“. דאָס „ליד“ ווערט געבראַכט אין דער Zeitschr. für hebr. Bibliogr., 1810, ז. 188.

יהואל בן שלום רופא פון ירושלים — האָט געלעבט אין מיטען פון דעם XVI יאָרהונדערט. איהם ווערט צוגעשריבען אַ יודישע איבערזעצונג פון ספר משלי אונטערן נאָמען „פירוש על משלי“, געשריבען אין יאָהר 1569, וואָס געפינט זיך אין כתב-יד. ער זאָל אויך זיין דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפט-ליכער איוב-איבערזעצונג, וואָס שטאַמט פון דער אייגענער צייט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 26, 28.

יבנה'ן — דער פּסעוודאָנים פון דעם העברעאיש-יודישען פעליעטאַניסט און בעלעטריסט ישעיה-ניסן הפהן נאָלדער. געבאַרען אין יאָהר 1857 אין מאָהילנאָ - אויפ'ן-ניעמאַן, מינסקער גוב. די עלטערן זיי-נע זענען געווען אַזוי אַרים, אַז ער האָט זיך געלערנט שרייבען מיט קויה-לען אויף סטרוזש-

קעס און ברעטליך און מיט געזענע פענעס אויף שטיקליך פאַקפאַפיר. אין דער יו-גענד האָט ער געלערנט אין די ישיבות פון נעסוויש און מינסק. זייענדיג פון קינדווייז אויף אַ קונציגער בעל-מגיה, פלעגט ער אַרויסגערופען ווערען פון פּער-שידענע שטעדטליך איבערצוזעהן ספרי-תורות. אומפאַהרענדיג אַזוי פון שטעדטעל

גאט דעם הערן וואלן מיר דאָנקן, דער דא מאַכט גיזונד דיא קראַנקן, אונ' גיבט דען מידן שטערק, דאש זי קונין פול ענדן איר ווערק, ווער איז איין גאט אז ער, ער האט אונז גיהאלפן ביז הער, דאש די תפלה האט איין ארט, נון וויל איך ניט מינר מאַכן מיין וואָרט, איך האָב זיא אום איין קרונין דער לויבט, אבר איך שווער ביי מיינס הויבט, זיא איז איר וואל ווערט צעהן, איר ווערט עש זעלבשט וואל זעהן, ווען איר אנדרי תפילות ביזעכט דרבייא, מן מאג וואל זאגן ורייא (פריי), עש איז אזא גרושר אונטר שאייד, אז צווישן איינם אלטז ווייבא אונ' איינר יונגן מאייד;

איך האב זיא זעלבשט ניט אזוי גוט גישעצט, אז איך זי איצונד זיך אם לעצט.

נון וואלן מיר ביטן גאט, דער אונז ביז הער גיהאלפן האט, דאש ער אונז ווייטר זאל שטערקן וויא די ליבן (לייבען).

צו דעם שמואל בוך דאש מיר אן היבן, דאש מיר עש באלד פול ענדן, אונ' זאל אונז דאש יאר משיח זענדן.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 55 — 56; מ. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrest. (לעני-גערע אויסצוגען); מ. שמינשנירער, אין „המוביר“, 1871, ז. 127.

יהואל-טיבל פון קאלוואריע — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין פּערזען אויף העברעאיש און יודיש אונטערן טי-טעל „ספר מרגניתא“ (צוואַמען מיט דער צוואה פון ר' יהודה החסיד אין העברעאיש און יודיש, פירט, —1791; שקלאָוו, 1801; ווילנאָ, 1803).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הכפרים, 372.

אויך אונטער די פסעוודאָנימען דוד פעלי-
טאָן און ש. מאָהילענסקי.

יעימעלעם משה-וואָלף בן
אהרן-בער — סעקרעטער פון דער חברה
קדישא אין פּראָג, דער אויטאָר פון „זכרון
ליום אחרון“, וואָס ברענגט די דינים און
הנהגות אויפ'ן בית-הקברות, ווי אויך תפלות
און תחנונות פון „מענה לשון“, און די גע-
שיכטע פון דער פּראָגער קהלה זייט איהר
גרינדונג אין יאָהר 1564 (ערשיינען צו-
זאַמען מיט אַ יודישער איבערזעצונג אין
פּראָג, 1830, און שפעטער פיעל מאָל
אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VIII,
584 — 585; בן-יעקב, אוצר הספרים,
158.

יעקב בן אברהם — דער אויטאָר
פון אַ יודישער איבערזעצונג פון „מגלת
אנטיוכוס“ (ערשיינען אין אַמסטערדאַם,
אין XVII יאָרהונדערט).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 50.

יעקב בן אברהם פאָקענטרע-
נער פון פּוילען — דער אַרויסגעבער פון
דער ערשטער יודישער איבערזעצונג פון
„ברכת המזון“ (באַזעל, 1600) מיט פּאַל-
גענדער הקדמה, וואָס איז אינטערעסאַנט
פון קולטור-היסטאָרישען שטאַנדפונקט:
„איך יעקב בר' אברהם ז"ל דר שרייבר,
אלי ורומי ווייבר, הב דש טייטש בענשין
אין דרוק גיבראַכט, דרום ליבה ווייבר
האט אויף מיר אכט, אונ' טוט מירש בלט
אַב קויפן, אז איך בלד צו מיינס ווייב
אונ' קינדער טון לויפן. דען איך בין גי-
וועזן דרייא יאר אין טויטש לנט, איך
האף צו גאט מיינ קינדער ווערין האבן דער
פון קיין שנט, דען איך האב ספרים אויש
גיטראגן, איך האף מן ווערט מיר קיין
ביו גיט נאך זאגן, איך האב מיך אויך
ווייט פון דריינן האַלטן, מן האט מיך אביר

צו שטעדטעל, איז ער אַנגעקומען ענדליך
קיין קיעוו, וואו ער האָט פערבראַכט
עטליכע יאָהר. דאָן איז ער אַוועק נאָך
זווייטער צו דרום און האָט אַ געוויסע
צייט געלעבט אין די שטעדטליך פון קיע-
ווער און פּאָלטאַווער גוב. שפעטער בעת
מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז ער שרייבט
אין די „אפיקורסישע“ בלעטער, האָט ער
זיך געמוזט אומקעהרען צוריק אין דער
ליטאָ און איז געוואָרען אַ העברעאישער
לעהרער—פריהער אין קאָידיאַנאָוו, דערנאָך
אין מינסק. זיינע ערשטע העברעאישע
פעליעטאַנען זענען געדרוקט געווען אין
ראָדקינסאָנס „הקול“, וואָס איז ערשיינען
אין קעניגסבערג אין די יאָהרען 1877 —
1880. זיין ערשטע זאַך אין יודיש איז
פערפענטליכט געוואָרען אין צעדערבוים
„יודישען פּאָלקסבלאַט“ אונטערן נאָמען
„דער פּאַרלאַמענט אין בית-המדרש“.
זייענדיג אין קיעוו, איז ער בעקאַנט גע-
וואָרען מיט שלום-עליכמען, וואָס האָט
דאָן אַרויסגעגעבען „די יודישע פּאָלקס-
ביבליאָטעק“, און יכנה"ז האָט דאָרט פּערע-
פענטליכט „בריעף פון ליטאָ קיין אַמערי-
קאָ“. דאָן איז ער איינגעלאָדען געוואָרען
פון דעם רעדאַקטאָר פון „יודישען פּאָלקס-
בלאַט“ ה' לעווי פאַר אַ שטענדיגען מיט-
אַרבייטער. אין דעם „יודישען פּאָלקסבלאַט“
האָט ער אַבגעדרוקט זיין גרעסטע ערצעה-
לונג „די שטאַדטוועכטער“ און נאָך אַ סעריע
„בריעף פון ליטאָ קיין אַמעריקאָ“. שפע-
טער האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל
אין איש-יהודים „בלעטער“ וואו ער האָט
כמעט אין יעדער נומער געדרוקט אַנ-
ער-צעהלונג. אויסערדעם האָט ער זיך בעטיי-
גיגט כמעט אין אַלע יודישע צייטונגען,
ווי „יוד“, „פריינד“, „טאָג“, „צייט“,
„וועג“, „טעלעגראַף“, „היינט“, „אונזער
לעבען“, „די נייע וועלט“ און אַנד. איי-
גי געפעליעטאַנען זיינע זענען ערשיינען

דרום תם וישר וויל עש פון בריאת עולם
אן רעכט פערטיג אלי מעשים דער ציילט,
אויך איז דאָבייא גישטעלט וואָרדן פאַר
יעדרי פרשה איין רעגישטר וואש אין דער
פרשה פאַר אַ מעשים שטענין, נאָך דער
פרשה איין שין דברי מוסר וואש פון דער
פרשה אב צו נעמין איזט. דיא מעשים
זיינן גאר שין וואונדר בארליך צו לייאנן...
צום סוף קומען אייניגע מעשיות פון אברהם
זכותא'ס „ספר יוחסין“ און אליעזר אזכר'ס
„ספר חרדים“, אויך פערשידענע תפלות
און תחנון. דער „תם וישר“ האָט געהאַט
גרויס ערפאָלג און איז אייניגע מאָל אי-
בערגעדרוקט געוואָרען מיט פערשידענע
שנוים. יעקב הלוי האָט אויך איבערזעצט
אויף יודיש יגל'ס קאַטעכיזיס „לקח טוב“
אונטערן נאָמען „תורת לקח טוב“ (אַמסטער-
דאַם, 1658; 1675; 1680; ווילמערס-
דאָרף, 1714; יעסניץ, 1719).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענז. VII,
34; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית
וספרותה, 40; בן-יעקב, אוצר הספרים, 233,
269.

יעקב פון פּוּוּזען — דער אויטאָר
פון אַ „טרויערשפּיל“ אונטערן טיטעל „ער-
רעטונג דער יודען דורך מרדכי און אסתר“
(אַמסטערדאַם, 1800).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 451.

יפה אברהם — פּוּבליציסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1681 אין אופּינאַ, קאָוו-
נער גוב. ערצויגען געוואָרען אין קאָוו-
נאַ, וואו ער איז געגאַנגען אין חדר און
בעזוכט אויך אַ רעגירונגסשול. שפּעטער
האָט ער שטודירט פּילאָזאָפּיע, געשיכטע
און סאָציאַלע וויסענשאַפטען אין די אונג-
ווערזיטעטען פון בערלין, בערן א. אַנד.
שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר
1905 אין קוויטסקיס „נייע צייט“. ער האָט
אויך פערעפּענטליכט אַ רייה פּילאָזאָפּישע

אויך וואיל גיהאַלטן, יעקב ספרים טרעגיר
בין איך גיננט, מן קענט מיך אין גנץ
טוישט לנט. איך האף איך ווער איין שכר
מצוה דער פון האבן, מן האט אין אלה
ישובים נאך מיר טון פרעגין, ווען וועט
דער ספרים טרעגיר קומן הער, אז ער
מעכט אונז ספרים ברענגין מער. דען
דער היים האב איך ניט גיהאט בעוה"ר
צו ברעכין, נוך צו רייסן, ווען איך בין
שוין גיזעשין אין רייסן...
ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, VII (איינלייטונג),
60.

יעקב בן אריהו הלוי פון טעפ-
ליין — בעוואוסטער רבנישער געלעהר-
טער. האָט אַרויסגעגעבען אַ יודישע
איבערזעצונג פון די סליחות כמנהג פוילען
(פּראָג, 1602; פּראַנקפורט-אויף-דער
אָדער, 1693).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 421.

יעקב-יוסף בן מאיר סופר —
דער אויטאָר פון אַ העברעאישער גראַ-
מאַטיק, געשריבען אויף העברעאיש און
יודיש און אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל
„אבן ישראל“ אין 2 חלקים אין מעץ, 1766.
יעקב בן יצחק — זעה אשכנזי
יעקב בן יצחק.

יעקב בן ירמיה-מתתיהו הלוי —
איבערזעצער. האָט געלעבט אין דעם
XVII יאָרהונדערט. ער האָט איבער-
זעצט אויף יודיש דעם בעוואוסטען „ספר
הישר“ פון יוסף בן גוריון הכהן, וואָס
ענטהאַלט די ביבלישע געשיכטע פון אדם
הראשון ביז דער תקופה פון די שופטים,
און האָט עס אַרויסגעגעבען אונטערן טי-
טעל „תם וישר“ (פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין,
1684, מיט בילדער אין טעקסט), צוגע-
בענדיג צו יעדען קאַפיטעל דעם קצור פון
איהם און דעם מוסר השכל („דש הייסט

אָבֶהאַנדלונגען אין פּערשידענע רוסישע אויסגאַבען. די לעצטע צייט געהמט ער אַ נאָהענטען אַנטייל אין „פּריינד“, וואו ער שרייבט פּובליציסטישע אַרטיקלען, גע- חתמעט א. יפה, א. א. אַנד.

יפה ל. — דיכטער און זשורנאַ- ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1875 אין גראָד- נאָ. האָט שטודירט פּילאָזאָפּיע אין די אוניווערזיטעטען פון הידעלבערג, לייפציג און פּרייבורג. ער האָט גענומען אַנאַקטיווען אַנטייל אין דער ציוניסטישער פּעוועגונג, האָט זיך בעטייליגט אַלס דעלעגאַט אין אַלע ציוניסטישע קאָנגרעסען, געווען אויך אויסגעוועהלט אין צענטראַל-קאָמיטעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין רוסלאַנד, אין אַקציאָנס-קאָמיטעט א. א. וו. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1892 מיט רוסישע שירים, פּערעפּענטליכטע אין פּערשידענע רוסיש-יודישע זשורנאַלען (אַ זאַמלונג פון זיינע רוסישע געדיכטען איז ערשיענען אין 1902 אונטערן טיטעל „Грядущее“); האָט אויך געשריבען אין העברעאיש. זיינע יודישע געדיכטען, וואָס זענען דורכגעדרונ- גען מיט דער אידעע פון דער יודישער אויפ- לעבונג אין פּאַלעסטינאַ, זענען ערשיענען אין „יוד“, „פּריינד“, „דאָס יודישע פּאַלק“. אין דעם לעצטען אָרגאַן האָט ער גענומען אַ בעזונדערס נאָהענטען אַנטייל און האָט איהם רעדיגירט נאָך דר. יוסף לוריאס אַוועק- געהן ביז זיין פּערמאַכען זיך. אויסער אַ רייה פּראָזע-ליעדער אונטערן נאָמען „היי- מאַסט-קלאַנגען“, האָט ער אין „דעם יו- דישען פּאַלק“ געשריבען פּערשידענע אַר- טיקלען אונטער די פּסעוודאָנימען ל. י. און Dreamer. אין יאָהר 1908 איז אונטער זיין רעדאַקציע ערשיענען אין דער ציו- ניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָטעק“ אַ זאַמ- לונג פון יודיש-נאַציאָנאַלע „ליעדער פּאַרן פּאַלק“.

יצחק-אייזיק בן יהודה-לייב מיים הלוי. — דער אויטאָר פון אַ יודישען ווערקעל אונטערן טיטעל „מאירות עינים“ (פירט, 1730), וואָס רעכענט אויס די תּרי"ג מצות, צוזאַמען מיט אַ קורצען פּירוש.

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 278.

יצחק בן אהרן פון פּראָסטיץ (פּראָסניץ, אין מעהרען) — בעוואוס- טער אַרויסגעבער און איבערזעצער. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט אין קראָקוי, וואו ער האָט געהאַלטען אַ גרויסע דרוקעריי. אויסער אַ גאַנצער רייה פּערשידענע ספרים, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יודיש, האָט ער אויך אַליין זיך בע- שעפּטיגט מיט איבערזעצונגען אויף יודיש. אַזוי האָט ער אין יאָהר 1583 (ניט 1694, ווי עס איז על פי טעות אָנגעגעבען ביי שולמאַן) פּערעפּענטליכט אין קראָקוי אַ געריימטע יודישע איבערזעצונג פון ספר מלכים און פון ספר יהושע; ער איז אויך געווען דער אויטאָר פון דער ער- שטער געדרוקטער איבערזעצונג פון ספר דניאל אין ריימען, מיט אַ הקדמה און אייניגע הוסכות צום ענדע (קראָקוי, 1598): „דא דער קויניג יהויקים זיין קניגרייך הט דראיי יאר ביזעשן, אונ' מיט פיל פון ישראל גוטש (גאטס) דינשט האט פר געשן, דא שיקט גוט ית' נבוכדנצר אויש ווייטן לנדן, ציהן (צעהן) טג אים מינט טבת ווארד דער קריק פרהאנן. ירושלים טעט ער בלעגערן מיט איינם גרושן הער, עש וואש גרוש הונגר דש ווש ליידר צו שווער, דיא שטאט ווארד גיוואנן דז בית המקדש ווארד ורברנט, ישראל ווארדן ורטריבן אין פרעמדי לנד“... אויסערדעם האָט יצחק בן אהרן איבערזעצט אויף יודיש די „פרקי אבות“ (קראָקוי, 1586) און די

רונטער רב יצחק בן אברהם עקריש'ס „מעשה בית דוד“, פראָג (?), 1686 און (1705).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 98; יוד.-ענג. ענצ. VI, 620.

יצחק בן אליקים פון פּוּוּזען — שריפטשטעלער - מאָראַליסט פון XVII יאָרהונדערט, דער מחבר פון דעם בע-קאַנטען מוסר-ספר „לב טוב“. אויפ'ן שער-בלאַט פון דעם דאָזיגען ווערק ווענדט זיך דער מחבר מיט פּאָלגענדען צורוף צו די לעזער: „איר אלי מאנן אונ' פרויאן אונ אל דיא פון בישעפר זיינן גיהואן, דיא דא יעני וועלט וועלן בוואן קומט אל דאז הערליך בוך אן צו שואן: אין צוונציג פרקים אויז גשפרייט דריינן גי-פינט מן דיא גאנץ יודישקייט ווערש ווערט דארך לייאן דר ווערט זיך זיין הערץ דר פרייאן אבר פר אל דינג וויל איך ענק ווישן לאן (לאָזען) אם לייאנן ליגט נישט נייארט אן הלטן אונ' טאן אלי דעז מענשן דינים וויא מן זיך האלט פון זיינר גיבורד ביז ער גאָר פר אלט אונ' אלי הנהגות אין אלר גשטלט (עולם הבא) ווערט איר מיט פר דינן גרוש ער אונ' רייכטום ווערט אייך נימר אנטריינן מיט גוטר עלטר ווערט איר שידן פון היינן:“ (דיהרנפורטער אויסגאַבע, 1691). — ער-שיענען צום ערשטען מאַל אין אַלט-זולצ-באַך (דאָס יאָהר איז נישט אָנגעגעבען; די צווייטע אויסגאַבע איז אַ פּראָגער, פון 1620), איז דער ספר געוואָרען זעהר פּאָפּולער און האָט אין אַ בערך קורצע צייט אויס-געהאַלטען אַ גאַנצע רייה אויפלאַגען. בעזונדערס פיעל מאַל איז עס געדרוקט געוואָרען צוזאַמען מיט חיים בן יעקב אַרביך דרוקערס „לב חכמים“.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 254; מ. גרינבוים, די יודיש-דייטשע ליטע-ראַטור אין דויטשלאַנד, פּאָלען אונד אַמעריקאַ.

סליחות (קראָקוי, 1594): „דארין וועט איהר גיפּינדן עברי אונ' וואל ור טויטשט בון סליחות אונ' פּומונים אַך בון מחזור, וואש איטליכן בר ישראל הן איש או אשה איז מחויב צו זאגן... יצחק בן אהרן האָט אויך בדעה געהאַט אַרויסצוגעבען אַ יודישע איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך, כּדי ווייבער און קינדער זאָלען איהם קענען ליינענען אָהן דער הילף פון אַ לעהרער“. דעם דאָזיגען פּראָיעקט איז אָבער בע-שערט געווען צו פּערווירקליכט ווערען ערשט מיט אַ יאָהרהונדערט שפעטער דורך די איבערזעצונגען פון בליץ און וויצענהויזען.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, IX — X, 15, 29, 59, 62; ש. דובנאָוו, אין דער Еврейская Старина, 1909, II.

יצחק בן אליעזר — שריפטשטע-לער-מאָראַליסט. ער איז געווען אַ תלמיד פון רב משה בן אליעזר הדרשן און האָט גע-לעבט אין וואָרמס אין דער צווייטער העלפט פון דעם XV יאָהרהונדערט. ער האָט פּערפאַסט אַ מוסר-ספר אין יודיש-דייטש וואָס איז צום ערשטען מאַל ערשיענען אונטערן נאָמען „ספר הגן“ אין קראָקוי, אַרום 1580; דאָס „ספר הגן“ ענטהאַלט שטראָפּרייד און דינים, און איז איינגע-טיילט לויט די זיבען טעג פון דער וואָך. אויף העברעאיש איז דאָס ווערק פיעל מאַל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין דער איבערזעצונג פון משה שערטעלס. פון העברעאיש ווידער איז עס איינגע מאַל איבערזעצט געוואָרען אויף יודיש („דאָס הויך געלויבטע ספר הגן“, האַנוי, 1620, פּראָג, 1637; „דאָס איז דער דייטש ספר הגן“, אין אַ עטוואָס פּערענדערטען סטיל, צוזאַמען מיט די תּחנות מעשרה הרוגי מלכות“ און משלים, פּירט, 1692; דאָן צוזאַמען מיט איינגע מעשיות, דע-

ווערק „די יודיש-דויטשע ליטעראטור אין דויטשלאנד, פאלען אונד אמעריקא“, ז. 5 — 6.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונד הספרים, 170.

יצחק בן שמשון הכהן — בע-וואוסטער בעהמישער תלמודיסט און רבני-שער שריכטשטעלער, דער מחבר פון דעם אייגענטליכען „טייטש-חומש“. גע-באָרען אין פראָג, איז ער געווען אַנ-איי-דים פון דעם בעריהמטען גאון מהר"ל פון פראָג. אַ געוויסע צייט איז ער געוועזען רב אין ניקאָלסבורג און דאָן אין וויען. שפעטער איז ער אויפגענומען געוואָרען פאַר אַ ראש-הקהל אין זיין געבורטס-שטאָדט, וואו ער איז אויך געשטאַרבן אין יאָהר 1624. אין יאָהר 1608 האָט ער פערעפענטליכט אין פראָג אַ יודישע אי-בערזעצונג פון דער תורה מיט אַ קצור פון פירוש רש"י און פערשידענע מדרשים. די דאָזיגע איבערזעצונג, וואָס איז בע-קאַנט געוואָרען אונטערן נאָמען „טייטש-חומש“, איז אין איהר צייט געווען זעהר פאַפולער ביים עולם. אַ צווייטע אויפ-לאַגע פון איהר איז ערשינען דורך דעם דרוקער משה בן בצלאל (פראָג, 1610). אין פּערגלייך מיט די ערשע תורה-איבער-זעצונגען (פון מיכל אדם און פוילוס עמי-ליוס) איז יצחק בן שמשון איבערזעצונג סיי אין אויסלעגען (צום ביישפיעל: פּינשטרניש, פר, עש זאָג — טאַג-שטאַט וינשטרניש, ור, עז זייט), סיי אין שפראַך געהענטער צו דעם יודיש פון דער שפעטערדיגער תקופה: „הקב"ה אייניגט ניט זיין נאמן אויף דעם ריזן אז דער פּסוק זאָגט, אונ' ער רופט גאָט צו דעם ליכט יום אונ' צו דער פּינשטרניש רופט ער לילה, אונ' שטיט ניט אויך בייא דער פּינשטר גאט אז בייא דען ליכט... עש לייכט נישט מיין אין עולם אז דיא

יצחק בן אשר פון פוילען — דער אויטאָר פון אַ ריטואַל-ווערק אין יו-דיש אונטערן טיטעל „פקודי ה'" (אַמסטער-דאַם, 1690).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונד הספרים, 492.

יצחק בן בער צורף פון ניקאָלס-בורג — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר „משיב חמה“ מיט אַ יודישער איבערזעצונג אונטערן טיטעל „מנהגי אשת חיל“ (כראָנק-פורט-אויפ'ן-מאַן, 1715).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונד הספרים, 375.

יצחק בן היים — האָט איבער-זעצט אויף יודיש ישראל בן יוסף הפּהנ'ס פּילאָזאָפּיש ווערק „שאלות בענין הנשמה“ אָדער „שאלת הנשמה“ (פראָג, 1598), וואָס ענטהאַלט אַ געשפרעך וועגען דער נשמה אין דער פאַרם פון פראַגען און אַנטוואַרטען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. עננ. עננ. VIII, 51; בן-יעקב, אונד הספרים, 561; פּירסט, I, Bibl. Jud., 182.

יצחק בן מנחם — דער מחבר פון אַ געריימטער ערזעהלונג אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „גאולת ישראל“ (וואָהרשיינליך — פראָג, 1696), וואו עס ווערט בעשריבען דער נס, וואָס איז די יודען געשעהן בשעת'ן בלוט-בלבול אין פּויווען אין יאָהר 1696.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונד הספרים, 91.

יצחק בן משה-ישראל — האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס בעריהמטע ווערק פון רבינו בחיי הזקן „חובות הלבבות“ (ערשינען צוזאַמען מיט'ן העב-רעאישען טעקסט אין אַמסטערדאַם, 1716, און שפעטער זעהר פּיעל מאָל איבערגע-דרוקט געוואָרען). אַנ'אויסצוג פון זיין איבערזעצונג ברענגט גרינבוים אין זיין

זון, אונ' ווארום האט הקב"ה די לבנה בשפין, ער ווייטט מיר דיא צווייא ליכט לייקינט איינט דו אנדריי, נאך גלויבען דיא אמות העולם דריין, מכל שכן ווען איינש ווער בישפין ווארדן דו זיא מעכטן דריין גלויבן" ... (אויס זיין איבערזעצונג פון די מדרשים). — אין גיכען איז אָבער ר' יצחק בן שמשונס טייטש-חומש אינ-גאַנצען אַרויסגעשטויסען געוואָרען דורך ר' יעקב בן יצחקס (זעה) „צאינה וראינה“, וואָס האָט אפילו זיין נאָמען געירשנט. און אַז איינער פון ר' יצחק בן שמשונס אוראייניקליך, וואָס האָט גראָד אויך געהייסען יצחק בן שמשון, האָט גע-וואָלט ווידער אַרויסגעבען דעם טייטש-חומש, איז איהם ערשט נאָך גרויס מיה געלונגען צו בעקומען איין עקזעמפלאַר פון איהם. די דאָזיגע דריטע אויסגאַבע פון דעם טייטש-חומש, אינגאַנצען אויף דאָס ניי איבערגעאַרבייט, האָט ענטהאַל-טען בלויז די חומשים בראשית און שמת און איז ערשיענען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1691: „דז חומש ... צום דריטן מאָל אויף טייטש אין דרוק געבראַכט מן אונ' ווייבר אונ' אידר מן צו גוטן נויץ מיט פיל קעשטליכי פשטים אונ' זכין אונ' פיל אנדריי ספרים אונ' נייאיי גישיכטי, אלץ נאך אנדער ביישיידליך אונ' וואיל בריכט“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 10 — 12; יוד.-רום. ענצ. VIII, 282 — 283; בן-יעקב, אוצר הספרים, 635.

ישראל גר-צדק — האָלענדישער מאָנאַך פון XVIII יאָרהונדערט, וואָס האָט אָנגענומען דעם יודישען גלויבען. ער איז דער מחבר פון אַ פּאָלעמישען ספר אויף יודיש מיט'ן נאָמען „בוך דער פּערצייכנונג“ — צו פּערטיידיגען דאָס יודענ-טום פון אָנפאַלען מצד די קריסטען; צו-ליעב דעם דאָזיגען צוועק ווערען אַנאַ-ליזירט די ביבלישע נביאות אין צוזאַמענ-האַנג מיט אויסצוגען פון עוואַנגעליום. דאָס בוך איז אַרויסגעגעבען פון יצחק יעקב בן שלמה-אברהם פון מינדען (יצחק-יעקב בן שאול אשכנזי?) אין אַמסטער-דאַם, 1696. — ישראל גר-צדק איז, ווי עס ווייזט אויס, דערזעלביגער, וואָס ישראל בן אברהם אבינו, דער מחבר פון אַ קורצער העברעאישער גראַמאַטיק אויף יודיש אונ-טערן טיטעל „מפתח לשון הקדש“ (אַמ-סטערדאַם, 1713), אַ טייל פונ'ם פּעדאַ-גאָגישען בוך „חנוך קטן“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רום ענצ. VIII, 49; בן-יעקב, אוצר הספרים, 67, 360.

נ.

כהן יהודה-לייב — פּאָלקלאַריסט. וואוינענדיג אין וואַרשוי, וואו ער איז געווען אַ זייגעראַמאָכער, האָט ער זיין פרייע צייט אָפּגעגעבען דעם יודישען פּאָלקלאָר. ער איז געקומען אין דער נאַ- הענטסטער בעריהרונג מיט די ברייטסטע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין וואַרשוי, און זיינדיג צווישען זיי אַנ- אייגענער היימישער מענש, איז איהם געלונגען צונופצוקלייבען אין די יאָהרען 1896 — 1901 אַ בעדייטענדע קאָלעקציע פון יודישע פּאָלקסליעדער צוזאמען מיט די מעלאָדיען צו זיי. אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ, וואוהין ער האָט שפעטער אויסגעוואַנדערט, האָט ער די דאָזיגע קאָלעקציע פּערגרעסערט מיט ליעדער, וואָס שטאַמען פון ליטאַ, פּאָדאָליען, גאַ- ליציען און רומעניען. אין יאָהר 1912 האָט די ניו-יאָרקער פּערלאַגס-געזעלשאַפֿט „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“ אַרויס- געגעבען כּהנ'ס פּאָלקסליעדער-זאַמלונג אין צוויי פּראַכט-בענד („יודישע פּאָלקס- ליעדער מיט מעלאָדיען, אויס דעם פּאָלקס-מויל געזאַמעלט“). די דאָזיגע אויסגאַבע — איינס פון די בעדייטענדסטע ווערק אויף דעם געביט פון יודישען פּאָל- קלאָר — ברענגט 331 ליעדער און 171 מעלאָדיען צו זיי, גענוי פּערצייכענט פון דעם ניו-יאָרקער יודישען מוזיקער רוסאַ- טאַ. דאָס ווערק איז אויך פּערזעהן מיט דעם זאַמלערס אַנְאָויספיהרליכער איינ- לייטונג, וואָס איז צום טייל שוין געוועזען געדרוקט אין דעם זאַמעלבוך „ליטע- ראַטור“, II, 1910. כּהן איז אויך געווען איינער פון די גרינדער פון דעם „יודישען ליטעראַטור-פּעראַיין“ אין ניו-יאָרק (1905).

וואָס האָט פּראַקלאַמירט יודיש אַלס נאַצי- אַנאַל-שפּראַך.

כהן מרדכי בן הלל — העברע- אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין

יאָהר 1856 אין מאָהלעוו אויפ'ן- דניעפּער אין אַפּער- מאָהלעוו פּאַמי- ליע. בעקומען אַ יו- דישע ערציהונג, האָט ער זיך שפּע- טער אָנגעהויבען

אַבצוגעבען מיט זעלבסטבילדונג און „השכלה“. אין יאָהר 1879 האָט ער זיך בעזעצט אין פעטערבורג, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין „Paa- CBBTB“ און אַנטייל צו נעהמען אין דער חבת-ציון-בעוועגונג. ער האָט אויך גענומען אַ שטאַרקען אַנטייל אין דער יודישער פרעסע. אַזוי האָט ער אין „דעם יוד“ פּעוּפענטליכט אַ רייה סקיצען און בילדער פון דעם ליטוויש-יודישען לעבען אונטערן פּסעוודאָנים „גוט מאָרגען“; שפעטער האָט ער געפיהרט די אַבטיילונג „קהלשע געשעפטען“ אין „דעם פריינד“, וואו ער פלעגט פון צייט צו צייט אויך דרו- קען וויציגע פעליעטאַנען איבער פּערשי- דענע טאַג-פּראַגען. ער האָט זיך אויך בע- טייליגט אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען, ווי „דאָס יודישע פּאָלק“ א. א. א. וו. זייט 1907 געפינט זיך מרדכי בן הלל כּהן אין פּאָלעסטיאַ.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענינ. IX, 98.

כהן-צדק יוסף — העברעאישער שריכטשטעלער און פריידיגער, איינער

צום סוף קומט אַ תפלה, אַנאָאיבערזע-
 צונג פון „מה טובו“ און אַ געבעט אויף ראש
 חדש אלול“ (אַמסטערדאַם, אַרום 1700).
 ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 121.
 כ”ץ מ. — זשורנאַליסט. געבאָרען
 אין יאָהר 1885 אין דאָקשיץ, מינסקער
 גוב. געזענדיגט גימנאַזיום אַלס עקסטערן.
 מיטגעאַרבייט אין דעם „נייעם וועג“ און
 אַנדערע אָרגאַנען פון דערזעלביגער ריכ-
 טונג, רעדאָגירט דאָס וואָכענבלאַט „פּראָ-
 פעסיאָנעלע בעוועגונג“; וואוינענדיג אין
 קאַאיראָ (מצרים). מיטגעאַרבייט אין דער
 דאָרטיגער יודישער צייטונג „די צייט“.
 אין די יאָהרען 1910—1911 האָט ער זיך
 בעטייליגט אין „פריינד“. ער האָט אויך
 פּערזענלעכט אַייניגע ערזעהלונגען און
 איבערזעצטע ליעדער פון היינע, דעה-
 מעל און אַנד. (אין דער „איראָפּעאישער
 ליטעראַטור“ און אַנדערע אויסגאַבען).
 כתריאל — דער פּסעוודאָנים פון
 דעם פּובליציסט און פּלל-טוער לעאַן
 האַזאַנאָוויטש. ער האָט זיך בעטייליגט
 אין פּערשידענע פּועלי-ציונישע אויסגאַבען.
 אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין גאַ-
 ליציען, וואו ער האָט אַ געוויסע צייט
 רעדאָגירט דעם אָרגאַן פון די עסטריי-
 כישע פּועלי-ציון, דער יודישער אַרביי-
 טער“ און אַנטייל גענומען אין דער טשער-
 נאָוויצער שפּראַך-קאָנפּערענץ. דאַן האָט
 ער אַ פּאַר יאָהר פּערבראַכט אין אַרגענטי-
 נאַ, וואו ער האָט אויסגעפּאַרשט די לאַגע
 פון די יודישע קאָלאָניסטען אין די קאָ-
 לאָניעס פון יק”א. צוריקגעקומען אין
 1910 ווידער קיין איראָפּא, האָט ער
 פּערזענלעכט די רעזולטאַטען פון זיינע
 פּאַרשונגען אין אַ בעזונדערער אַרבייט אויף
 יודיש. איצט געפינט זיך האַזאַנאָוויטש
 אין קאַנאַדאַ, וואו ער רעדאָגירט אַ יודיש
 בלאַט „די פּאַלקסצייטונג“.

פון די בעקאַנטסטע גאַליצישע משפּילים.
 געבאָרען אין יאָהר 1827 אין לעמבערג,
 געשטאַרבען אין יאָהר 1903. ער האָט
 אויך אַרויסגעגעבען צוויי יודישע צייט-
 שריפטען „דער יודענפריינד“ און „די ניי-
 עסטע נאַכריכטען“ (1866), נאָר זיי האָ-
 בען קיין ערפּאָלג נישט געהאַט.
 ביבליאָגראַפיע: יוד-רוס. ענינ. IX,
 731—732.

כהנא משה בן מאיר—דער אוי-
 טאָר פון אַ וועג-בוך „דרך משה“, וואָס
 ענטהאַלט מוסר און הנהגות פאַר רייזענדע,
 אַ קצור פון „שומרים לבקר“ און „דברים
 שבקדושה“ — אַ טייל פון דעם אַלעם אי-
 בערזעצט אויך אין יודיש אין סוף פון
 דעם ווערק (אַמסטערדאַם, 1699).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 118.
 כ”ץ יחיאל-מיכל בן אברהם
 פון פירט — דער אויטאָר פון אַ יודישער
 ווערטליכער תהלים-איבערזעצונג, וואָס
 איז ערשינען אין ווילמעסדאָרף, 1725
 (צווייטע אויסגאַבע—1732).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 23; בן-יעקב, אוצר
 הכּפּרים, 642.

כ”ץ שלמה בן יעקב—דער אוי-
 טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון
 דער אַפּאָקריפישער שריפט „אלפא ביתא
 דבן סירא“ (אַמסטערדאַם, 1660; איבער-
 געדרוקט אָהן דעם איבערזעצערס הקדמה
 אין פירט, 1695, און אַפּענבאַך, 1717).
 ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 79.

כ”ץ חנה — אַלט-יודישע שריפט-
 שטעלערין. האָט געלעבט אין דעם XVII
 יאָרהונדערט. זי איז געווען אַ טאָכטער
 פון יהודה-לייב כ”ץ און אַנאָלמנה פון
 ר’ יצחק אשכנזי, און האָט אָנגעשריבען
 אין יודיש אַ „דרשה“ אין ריימען, וואו

שפעטער, צו 17 יאָהר, אָנגעהויבען אָהן זייטיגער הילף צו לערנען נייע שפראַכן. דער קאַמף צווישען חסידים און מתנגדים, וואָס האָט אויסגעבראַכען אין זיין גע- בורטסשטאָדט אין יאָהר 1876, האָט איהם געגעבען די געלעגענהייט אָנצושרייבען צוויי דראַמען — „דער פּאַנאַטיזמוס“ און „דער דבוק“, וועלכע האָבען געהאַט אַנ- אונגעדייערען ערפלאַג. אין יאָהר 1884 איז ער צוועקגעפאַהרען קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער וואוינט ביז אויף דעם היינטיגען טאַג.

ער האָט אָנגעשריבען מעהר ווי הונדערט טעאַטערשטיק, דערהויפּט מעלאָדראַמען, וואָדעווילס, קאָמישע אָפּערעטען, היס- טאָרישע אָפּערעטען א. ד. ג. זיי געהע- רען אָבער אַלע צום ערגסטען מין שונד, פול מיט די ביליגסטע קלאָאנישע שטיק און מיט נבל-פה. פון די מעהר בעקאַנטע שטיק לאַטיינערס קען מען דערמאָהנען: „דאָס פינפטע געבאַט“, „בלימעלע“, „חורבן ירשלים“, „אשה רעה“, „בת שבע“, „דוד'ס פידעלע“, „חינקע-פינקע“, „פּבוד אב“, „מאַמאָן“, „דער מאַן אונטערן טיש“, „די סדר-נאַכט“, „עזרא דער איי- ביגער יוד“, „שלמה גאַרגעל“ און פיעל אַנדערע.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענצ. VII, 627; מ. יויפּערט, די געשיכטע פון דעם יודישען טעאַטער, אין זאַמעלבוך „די יודישע ביהנע“, I.

לאַמטע הערמאָן — בעוואוסטער דייטשער פּילאָזאָף, אַ קריסט (1817 — 1891). ער האָט פּערעפּענטליכט אַנאָיפ- זאַץ וועגען דער יודישער ליטעראַטור „Zur jüdisch-deutschen Literatur“

לאָאָנץ אליהו בן משה — בע- וואוסטער מקובל (1564 — 1636). אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען „ויכוח יין עם המים“ (זעה פּראַנקפורט עקיבא) — אַ פּאָ- פולער-געוואָרען ליעד (צו זינגען מיט'ן ניגון פון „דיטריך פון בערן“), וואו ביידע געטראַנקען דיספּוטירען וועגען זייערע מעלות, סומך זייענדיג זיך אויף פּסוקים פון תנ"ך. אינאיינעם מיט העברעאישען טעקסט איז עס אַרויס אין באַזעל, 1599; בעזונדער איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען אין אַמסטערדאַם, 1757.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 149; ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1025.

לאָאָנץ (לואָנץ) שלמה-זלמן — האָט איבערזעצט אויף יודיש די אַמאָקרי- פישע „מעשה יהודית“ (אַמסטערדאַם, 1715).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 355.

לאַזאַ, די פרוי פון יעקב בן מרדכי פון פּוילדאָ — די איבערזעצערין, און לויט בן-יעקב („אוצר הספרים“, 669) די פּערפאַסערין פון „תקון שלשה משמורות“ (1689), וואָס בעשטעהט פון תפלות אויף די דריי-משמורות פון דער נאַכט, מיט אַ פּאַררעדע אין אָנהויב פון דער איבערזע- צונג און מיט בילדער אין טעקסט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענצ. VII, 39; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 64.

לאַטיינער יוסף (יאָזעף) — טע- אַטערשרייבער. געבאַרען אין יאַססי, רו- מעניען, אין יאָהר 1853. יונגעלווייז האָט ער געלערנט תלמוד אין אַ ישיבה;

„Bibliographie des Jüdisch-deutschen“, „disch-deutschen“, אין דיוועלביגע גראַמאַטישע אָפּהאַנדלונג און גלאַסאַר פון 1897; „Die Sprachliche der Memoiren Glückels von Hameln“ — אין די „Mitteilungen zur jüdischen Volkskunde“, העפּט 7, 1901; אויספיהרליכע בעשפּרעכונג פון גערצאַנס ווערק „Essai sur le judéo-allemand“, אין דער „Zeitschrift für die deutsche Philologie“, 36, 1904. אין יָהּר 1911 האָט לאַנדוי צוזאַמען מיט ד"ר ב. וואַכשטיין פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג פּריוואַטבריוו אין יודיש פון דעם יָהּר 1619 „Privatsbriefe aus dem Jahre 1619“, אַרויסגענומען פון דעם וויענער מלוכה-אַרכיוו, און האָט זיי אַרויסגעבען, מיט קולטור-היסטאָרישע און פּילאָלאָגישע ער-קלערונגען, מיט אַ גלאַסאַר פון די איי-גענאַרטגע ווערטער און רעדענסאַרטען, צוזאַמען מיט אַ לאַטיינישער טראַנסקריפּ-ציע פון דעם טעקסט פון די ברייף, די דאָזיגע ברייף, אויסער זייער גרויסען קולטור-היסטאָרישען אינטערעס, האָבען אויך אַ וויכטיגע בעדייטונג פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער שפּראַך און אָרטאָגראַפּיע. אַחוץ אַ גאַנצער רייה אַר-טיקלען וועגען יודישען פּאָלקלאָר, וואָס לאַנדוי האָט פּערעפּענטליכט אין די „Mitteilungen“, גרייט ער איצט צום אַרויס-געבען אינאיינעם מיט ד"ר ש. ווייסענבערג אַנאָפּהאַנדלונג וועגען דער יודישער מליזמר-שפּראַך.

לאַנדוי ישראל הלוי — מחבר.
האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָרהונדערט אין פּראָג.

„Gosches Archiv für Literatur- und Sprachgeschichte“, לייפּציג, 1870, I, 90 — 101), וואו ער ברענגט אויסצוגען פון „שמואל-בוך“ און פון „צוכטשפיגעל“ און זאָגט אַרויס די איבערזייגונג, אַז די פאַר-שונג פון יודיש איז זעהר וויכטיג אי פאַר דעם לינגוויסט, אי פאַר דעם, וואָס גיט זיך אָב מיט ליטעראַטור און קולטור-געשיכטע.

לאַנדא מ. ד"ר — זשורנאַליסט.
האָט געענדיגט די מעדיצינישע פּאַקול-טעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ נאָהענטער מיטאַר-בייטער פון דער סאָציאַליסטישער מאָנאַט-שריפט „די צוקונפּט“.

לאַנדוי אַלפּרעד, ד"ר — פּילאָ-לאַג און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען אין יאָהר 1850 אין בראַדי אין אַ פּאַמיליע, וואָס שטאַמט פון דעם בעריהמטען פּראָ-גער רב ר' יחזקאל לאַנדוי. האָט געענ-דיגט די אוניווערזיטעט אין וויען, וואו ער וואוינט זייט 1865. ער געהערט צו די בעדייטענדסטע פאַרשער פון דער יו-דישער שפּראַך, סיי דער אַלטער סיי דער נייער. אַ טיעפער קענער פון יודיש פּערט און פון דער דייטשער דיאַלעקטאַ-לאַגיע בכלל, האָט ער צונויפגעזאַמעלט אַ רייכען מאַטעריאַל פאַר דער יודישער לעקסיקאָגראַפּיע און גראַמאַטיק. פון זיי-נע וויכטיגערע אַרבייטען אויפ'ן געביט פון יודישער שפּראַך וויסענשאַפט איז צו דערמאָנען אַנאָתוטערוכונג וועגען דעם פּערקלענערונגסוואָרט אין דעם גאַליציש-יודישען דיאַלעקט — „Das Deminitivum der galizisch-jüdischen Mundarten“, אין נאַגלס „Deutsche Mundarten“, וויען, 1896, I; די ביבליאָ-גראַפּיע פון די שריפטען איבער יודישע

ער איז געוועזען אַ זעהן פון דעם בעריהמ-
טען רב יחזקאל לאַנדוי (וועלכער האָט
אין יודיש פּערפֿאַסט אַ „דרוש הספד“ —
אויף דעם טויט פון דער קיזערין מאַריע
טערעזאַ; פּראָג, 1781). ישראל לאַנדוי
האָט איבערזעצט אויף יודיש דעם רמב"ם
„ספר המצות“ און האָט עס אַרויסגעגעבען,
צוזאַמען מיט אַ קצור פון דעם רמב"ם
הגהות, אונטערן טיטעל „חק לישראל“,
אין פּראָג, 1798.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענז. ענז. VII,
860; בן-יעקב, אוצר הספרים, 199.

לאַנדאָן שרמה-זלמן בן משה-
דפאל — מחבר און אַרויסגעבער. האָט
געלעבט אין נאָוואָגאָרדאָק, מינסקער גוב.,
אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII
יאָרהונדערט. צווישען די פּערשידענע
ווערק, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען,
זענען דאָ אויך אייניגע אין יודיש; אַ יו-
דישע איבערזעצונג פון יונה גירונדיס
בעריהמטען מוסר-ספר „אגרת התשובה“
(ערשיינען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען
אַריגינאַל, אַמסטערדאַם, 1742) און פון
„אורחות צדיקים“ (אויך צוזאַמען מיט'ן
העברעאישען אַריגינאַל; אַמסטערדאַם,
1735); אַנאָיבערזעצונג פון ספר טוביה
און יהודה מכבי (אַמסטערדאַם, 1517);
אַנאָיבערזעצונג פון ר' אברהם הלוי
הזקנ'ס „תקוני שבת“ (זולצבאָך, 1762;
זעהר פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען);
אַ קליין העברעאיש-יודיש ווערטערבוך
מיט'ן נאָמען „חנוך קטן“ (אַמסטערדאַם,
1744; פּיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָ-
רען אַלס ביילאָגע צו לאַנדאָנס ספר „קהלת
שלמה“, וואָס איז אין אַ צייט אַרום ער-
שיינען אויך אין אַ יודישער איבערזעצונג
(פּראָנקפורט-אויף-דער-אַדער, 1790 און
1799).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענז. ענז. VII,
179; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,

51; בן-יעקב, אוצר הספרים, 126, 518, 670.
לאַפּין ב. — דיכטער און איבער-
זעצער. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין אַ
דאָרף ביי וואָלקאָוויסק, גראָדנער גוב.
ווען ער איז אַלט געווען 6 יאָהר, האָבען
זיינע עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַר-
גענטינאַ, אָבער אין אייניגע יאָהר אַרום
האָבען זיי צוליעב אַ גרויסען פּאַמיליען-
אומגליק צוריקגעקעהרט קיין מזרח-אייראָ-
פּאַ. פון 13 יאָהר אָן האָט לאַפּין געלעבט
אין פּערשידענע שטעטט און שטעטל'ך
פון רוסלאַנד. אָנגעהויבען דרוקען האָט
ער זיך אין יאָהר 1903. זייט דאָמאַלס
האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייה ליעדער
אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען און
זאַמעלביכער. ער האָט אויך אַרויסגעגע-
בען אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיינע ליע-
דער מיט'ן נאָמען „אומעטיגע וועגען“
(פּערלאָג „די וועלט“). אין יאָהר 1909
האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ,
וואו ער האָט גענומען אַנאָנטייל אין „דעם
נייעם לעבען“ און אין אַנדערע אויסגאַ-
בען. דערנאָך איז ער ווידער אַוועק קיין
אַרגענטינאַ, וואו ער געפינט זיך אויך
איצט. לאַפּין האָט פּיעל איבערזעצט פון
רוסישע דיכטער (פּושקין, לערמאַנטאָוו,
פּעט, פּאָלאַנסקי, באַלמאַנט). צוזאַמען
מיט מ. וואַרשע האָט ער געמאַכט די אי-
בערזעצונג פון האַמסונס „וויקטאָריע“ און
ל. אַנדרייעווס „דאָס לעבען פון אַ מענ-
שען“ (אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק).

לאַין אברהם-משה בן דוד —
דער אויטאָר פון דעם „שרפה ליד“, ווע-
גען דער שרפה אין פּראָג אין יאָהר 1754
(אַרויסגעגעבען אין פּראָג, 1754?).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 610.
לאַקסאָן אליעזר-דינאל — זשור-
נאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין
קאָוונאַ. אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע

אין צייטלינס סעריע „גאנץ בערדיטשעוו“
 („מאָמענט“, 1911).

לוריא אפרים-אהרן—דער מחבר
פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל
„סולת למנחה“ (פראַנקפורט, 1789) — אַ
יודישע איבערזעצונג פון דער תורה, גע-
מַכט אויף דער אַרט פון „צאינה וראינה“.
דאָס דאָזיגע ווערן האָט קיין ערפאַלג
נישט געהאַט און איז פערלאָרען געגאַנגען.
אַזוי אַז עס ווערט געבראַכט נאָר אין דעם
„אוצר הספרים“ פון בן-יעקב (ז. 418).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 38.

לוריא יוסף, ד"ר — בעוואוסטער
זשורנאַליסט. געבאַרען אין פאָמפּיאַן,

קאָונוער גוב., אין
יאָהר 1871. אויפגע-
צויגען געוואָרען אין
דאָמען און געענ-
דיגט די אַרטיגע
רעאַלשול. שפּעטער
האַט ער שטודירט
געשיכטע און פי-

לאָזאָפּיע אין דער בערלינער אוניווערזי-
טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט'ן טי-
טעל דאָקטאָר. בעקענט זיך אין די סטודענ-
טישע יאָהרען מיט אייניגע יודישע ווערק.
האַט ער אָנגעהויבען צו חלומען וועגען אַ
יודישער צייטונג. וואוינענדיג שפּעטער
אין וואַרשוי, וואו ער האָט געפיהרט דעם
חדר מתוקן „החנוך“, איז ער געקומען
אין פערקעהר מיט יודישע שריפטשמעלער,
און אין יאָהר 1899 האָט מען איהם איבער-
געגעבען דעם צווייטענענטיגן זשורנאַל
„דער יוד“ (זעה), וואָס האָט אונטער זיין
רעדאַקציע אָנגעהויבען צו ערשיינען ווע-
כענטליך. אין „יוד“ האָט לוריא געשריבען
אַרטיקלען וועגען פערשידענע פראַגען פון
יודישען לעבען און די שטענדיגע פּאָלי-

טעטיגקייט האָט ער מיט אַ רייה סקיצען,
פערעפענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים דאָן-
לאַזאַר אין דער יודישער ציוניסטישער
וואַכענשריפט „די וועלט“ (וויצען, 1900).
אין יאָהר 1903 האָט ער אויסגעוואַנדערט
קיין אַמעריקאַ. זייט 1908 איז ער אַ שטענ-
דיגער מיטאַרבייטער פון דער ניו-יאָרקער
צייטונג „די וואַרהייט“. ער בעטייליגט
זיך אויך אין אַנדערע יודישע אויסגאַבען,
דערונטער אין „פריינד“.

לוי (לעווי) אברהם — רייזענדער.
געבאַרען אין האָרן, פירסטענטום ליפּפע,
אין יאָהר 1702, געשטאַרבען אין אַמ-
סטערדאַם אין יאָהר 1785. ער האָט דורכ-
גערייזט דייטשלאַנד, בעהמען, מעהרען,
אונגאַרן און גאַנץ איטאַליען און האָט
בעשריבען זיין רייזע אויף יודיש (פער-
עענטליכט ביי רעשט אין „Isr. Letter“,
„bode“, X, 148).

ביבליאָגראַפיע: יודענג. ענצ. VIII,
22.

לוי-יצחק בערדיטשעווער —
איינער פון די בעריהמסטע פיהרער פון
די וואָלינער חסידים. געבאַרען אין זאַ-
מאַשץ (אונגעוואוסט ווען), געשטאַרבען
אין יאָהר 1809 אין בערדיטשעוו, וואו
ער האָט געלעבט זייט די 80-גער יאָהרען
פונ'ם XVIII יאָהרהונדערט, לויט הלל
צייטלינס אַ השערה, זאָל ר' לוי-יצחק
זיין דער מחבר פון דער זעהר פּאָפּולע-
רער יודישער תּפלה „גאָט פון אברהם“.
אַלענפאַלס איז די דאָזיגע תּפלה געוועזען
זעהר בעליעבט ביי איהם, און אין דעם
נוסת, ווי ער פלעגט זי זאָגען, איז זי נאָך
עד היום פערשפרייט אין וואָלין און או-
קראַינאַ. זי ווערט אויך געבראַכט אין
איינעם פון די אַרטיקלען פון הלל צייטלין
„דער אַלטער רבי“ (מאָמענט“, 1912).
וועגען לוי-יצחק ווערט אויך דערמאָהנט

טישע איבערזיכטען. ער האָט אויך פיעל מיה אָבגעגעבען דער אָבטיילונג פאַר שענע ליטעראַטור און האָט געזאָרגט צו געבען אַנאַרט יעדען ניי-אויפקומענדיגען טאַלענט. בעת אין פעטערסבורג האָט זיך געגרינדעט „דער פריינד“, האָט לוריא פערקויפט איהם, דעם יוד“ און איז אַריין אין דער רעדאַקציע פון דער נייער ציי-טונג, דער ערשטער יודישער טעגליכער צייטונג אין רוסלאַנד, וואו ער איז גע-ווען רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַרישער אָבטיילונג. אויסער די שטענדיגע פּאָלי-טישע אַרטיקלען האָט ער פון צייט צו צייט געשריבען אין „פריינד“ אויך לייט-אַרטיקלען. פון זיינע גרעסערע אַרבייטען אין „פריינד“ צייכענט זיך אויס אַרייה אַרטיקלען מיט'ן נאָמען „יודיש — און איהר נאַציאָנאַלער ווערט“ (אין יאָהר 1912 איבערגעדרוקט אין דער יובילעאומס-ביי-לאַגע פון „פריינד“, נומ. 48, 49), אין וועל-כע ער ווייזט אָן אויף דעם גרויסען נאַ-ציאָנאַלען און פּאָליטישען ווערט פון דער יודישער שפּראַך אין די גלות-לענדער, און וואָס האָבען אין זייער צייט אַרויס-גערופען אַ הייסע פּאָלעמיק אין דער גאַנ-צער יודישער פרעסע. אין איינעם פון די דאָזיגע אַרטיקלען האָט ד"ר לוריא אָפּען אַרויסגעזאָגט, אַז „מיר האָבען צוויי נאַציאָנאַלע שפּראַכען“. אין יאָהר 1906 איז לוריא איינגעלאָדען געוואָרען פאַר אַ רע-דאַקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואָכענ-בלאַט „דאָס יודישע פּאָלק“, וואָס האָט דאָן אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן אין ווילנאַ. אין דעם נייעם זשורנאַל האָט ער זיך גע-שטעלט דאָס ציעל צו בעלזיכטען דעם ציוניזם פון אַ ברייטערען און פרייערען שטאַנדפונקט, צו שטעלען די ציוניסטישע אַרבייט אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַל-געמיינער יודיש-נאַציאָנאַלער און פּאָלי-טישער אַרבייט אין רוסלאַנד און צוזאַמען

מיט דעם אויך צו העלפען דער ענטוויק-לונג פון דער יודישער ליטעראַטור אַלס אַ וויכטיגער נאַציאָנאַלער קראַפט. ער האָט אָבער נישט בעקומען קיין הסכּם דערצו פון די אָפּיציעלע ציוניסטישע קריי-זען, און דאָס פּראָגראַם פון „דעם יודי-שען פּאָלק“ איז מיט כּעס און האָס בע-געגענט געוואָרען אויף דער פּערזאָנלונג פון די רוסישע ציוניסטען אויף דעם האַאָגער קאָנגרעס. מען האָט לוריאַן פּאַרגעלעגט אַרויסצוגעבען „דאָס יודישע פּאָלק“ אָהן בעלעטריסטיק. ער האָט זיך אָבער אָבגעזאָגט דערפון און איז אַוועק-געפּאָהרען קיין פּאַלעסטינאַ, וואו ער איז לעהרער אין דעם העברעאישען גימנאַזיום אין יפו. פון אַרץ-ישראל האָט ער גע-שריבען בריף, בילדער פון פּאַלעסטינער נאַטור און אַנדערע אַרטיקלען אין העב-רעאיש און יודיש. אין אַנאַרטיקעל, וואָס ער האָט פּערפּענסליכט אין דעם זאַמעל-בוך „פּאָלק און לאַנד“, איז אויסגעדריקט זיין שטאַנדפונקט בנוגע צו די אויסזיכ-טען פון יודען אין פּאַלעסטינאַ.

לוריא יצחק בן עובדיה — האָט געלעבט אין דעם XVIII יאָהרהונדערט אין ווילנאַ. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „איין גאָטעספורכטיג ליעד לכבוד דיא ווייבער אונ' מאידען“.

ביבליאָגראַפֿיע: מ. שטיינשניידער, Cat Bod., יוד-רוס. ענצ. X, 385.

ליאָנדאַר יהודה-לייב — פּערפאַ-סער פון „נייעם קינסטליכען בריעפּשטעל-לער“, וואָס אויסער בריף ברענגט ער אייניגע פּלילים פון דער אַרטימעטיק (וויל-נאַ, 1826; שפּעטער פיעל מאָל אַרויסגע-געבען געוואָרען). זיין זוהן הירש ליאָנ-דאָר האָט אַרויסגעגעבען אַנעהנליך בוך „בריף-לעהרע, אָדער נייער בריע-פּענשטעללער, אינהאַלט: אַלער האַנד

האַרץ פון מענשן צו מקיים זיין ווש ער זעהט". דער ליבאָוויטשער האָט אויך אָנגעשריבען אַ בעזונדער ווערק אויף יודיש וועגען דעם ענין פון תפלה, עס איז אָבער געבליבען נישט געדרוקט און עס צירקולירט אין געוויסע חסידישע קרייזען אַלס כתב-יד.

ליבין ז. — דער פסעוודאָנים פון דעם אַמעריקאַניש-יודישען בעלעטריסט און דראַמאַטיקער ישראל הורוויץ, אַ ברודער פון דעם בעוואוסטען שריפט-שטעלער - עקאָנאָ-

מיסט ד"ר ה. ד. הורוויץ. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין האַרקי, מאָהלאַווער גוב., אין דער פּאַ-מיליע פון אַנאָרי-מען מלמד. זיינע

קינדער-יאָהרען זענען אַריבער אין דחקות און אין נויט. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט ביים פאָטער אין הדר. די ערשטע אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען פון זיין על-טערען ברודער, שפעטער געלערנט אויך ביי אַנדערע לעהרער. ביי אויסגעצייכענטע פעהיגקייטען, האָט ער אָבער געהאַט אַ קנאַפען חשק צום לערנען, און צו זעכ-צעהן יאָהר איז ער אָנגעקומען אין אַנאָ-אַפטיק-קראַם. אין יאָהר 1892 איז ער אַוועק קיין לאַנדאָן, וואו ער האָט פער-בראַכט זיבען מאָנאַטען און איז זיך זעהר פיעל אויסגעשטאַנען. דאָן האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט דריי יאָהר שווער געאַרבייט ביי אַ היטעלאַמאַכער. אַ געוויסע צייט איז ער גע-ווען אויך אַ צייטונגסטרעגער. אין אַמע-ריקאַ האָט ליבין, וואָס האָט נאָך אין רוס-לאַנד געפרובט שרייבען אַרטיקלען אויף רוסיש, אָנגעהויבען זיין אייגענטליכ, ליטעראַרישע טעטיגקייט. זיינע ערשט-

פערשידענע בריעפע, זיטטענלעהרע, געשעפטס בריף אונד רעכנונגען" (צווייטע אויסגאַבע — ווילנאָ, 1857).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 84.

ליאָקומאָוויטש יוסף—איבערזע-צער. געבאָרען אין יאָהר 1859. האָט געענדיגט די מעדיצינישע פאַקולטעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט. פראַקטי-צירט פריהער אין שפּאַלע, איצט אין האַראָדישטש. אויסער אַ אַנגאַזער רייה פאַפּולערע נאַטורוויסענשאַפּטליכע און מע-דיצינישע אַרטיקלען, וואָס זענען ערשיע-נען אין „דער יודישער פאַלקס-צייטונג“, „פריינד“, „דאָס לעבען“ און אין בעזונ-דערע אויסגאַבען, האָט ער פערעפענט-ליכט אייניגע אויסגעצייכענטע איבערזע-צונגען פון רוסישע שריפטשטעלער, ווי „שייקע“ פון סטאַניוקאָוויטש (פערלאַג „נייע ביבליאָטעק“), „די שטומע צונג“ („Безъ Языра“) פון קאַראַלענקאַ (אין „דאָס לעבען“), „אברהם דער איינבינ-דער“ פון א. יאַבלאָנאָוסקי (אין „פריינד“) א. א. וו.

ליבאָוויטשער דוב-בער בן שניאור-זלמן — בעויהמטער חסידישער רבי און חסידיש-קבלהשער שריפטשטע-לער. געבאָרען אין יאָהר 1770, געשטאָר-בען אין יאָהר 1834. אויסער זיינע חסידיש-קבלהשע ווערק אין העברעאיש, האָט ער פערפאַסט אויך אַ מוסר-ספר אויף יודיש מיט'ן נאָמען „פּקח עורים“ (אַרויסגעגע-בען אין פיעל בעזונדערע אויסגאַבען און אַלס ביילאָגע צו אייניגע סדורים-אויס-גאַבען), וואָס איז בעשטימט „פאַר די מענטשן, וואָס קענען ניט לשון הקודש“. אָבער „אגב, זאָגט דער מחבר אין דער הקדמה, איז דש איין פעולה אפילו פאַר דעם למדן ווייל עש איז גיזאָגט אויף מוטר שפראַך, דרום דרוועקט זיך די

דעם וועג פון זיין רבין יעקב גארדין. כמעט אָהן קיין שום זעלבסטשטענדיגקייט, אויבענאויפג און פרימיטיוו אין זייער אינהאַלט, האָבען ליבינס דראַמאַטישע ווערק אַ קנאַפען ווערט פון קינסטלערישען שטאַנדפונקט, הגם זיי ווערען מיט ער-פאָלג אויפגעפיהרט אויף דער יודישער ביהנע אין אַמעריקאַ און אייראָפּאַ. בע-זונדערס בעקאַנט איז זיין לעבענסבילד „געבראָכענע הערצער“, אין 4 אַקטען. ביבליאָגראַפיע: מאַטעריאַלען פאַר מײן ביאָגראַפיע, אין ליבינס געקליבענע שריכטען, 3—10; יוד.-רום. ענין. X, 192; י. ראָמבראָ, די זשאַרגאַנישע ליטעראַטור אין אַמעריקאַ אין 1899, Восходъ, X, 57—68; יוד.-ענג. ענין. VI, 506; בעל-מחשבות „העולם“, 1911, № 15; דוד פינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ, 36—39, 47.

ליבערמאן אליעזר סופר בן רייב רופא דרשן — האָט אַרויסגעגעבען אין אַמסטערדאַם, 1715, דעם „מענה לשון“ צוזאַמען מיט אַ רייה אַנדערע תּחנות, מאַנלעס אויך מיט יודישער אי-בערועצונג. אַ פּולשטענדיגע איבערוע-צונג פון „מענה לשון“ איז ערשינען אין אַמסטערדאַם, 1723, פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1726, וואַנסבעק, 1732, און שפּעטער זעהר פּיעל מאָל אַרויסגע-געבען געוואָרען, צוזאַמען מיט'ן העב-רעאישען טעקסט, ווי אויך אָהן איהם.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 352.

ליטאַ פון רעגענסבורג (באמת ליוואַ פון רעגענסבורג — זעה מיכל-באך נתן בן אליעזר.

ליטוואַק א. (פּסעוודאָנים) בע-קאַנטער פּובליציסט. געבאָרען אין די זיבציגער יאָהרען אין ווילנאַ. האָט בע-קומען אַ יודישע ערציהונג און געלערנט אין די ווילנער ישיבות. ענדע די גינצ-י-

סקיצען און ערצעהלונגען, וואָס זענען ערשינען אין דער „אַרבייטער-צייטונג“, האָבען געלאָזט מערקען אין איהם אַ טאַ-לענט, און זייט דאָמאַלס האָבען זיך זיינע זאַכען געדרוקט אין פּערשידענע אַמערי-קאַניש-יודישע ראַדיקאַלע צייטשריפטען, מעהרסטענטיילס אין „פּאַרווערטס“. פון דער גאַנצער מאַסע ערצעהלונגען ליבינס זע-נען אין בעזונדערע אויסגאַבען ערשינען נאָך דריי זאַמלונגען: „יודישע סקיצען“, (1902), אַ זאַמלונג סקיצען, אַרויסגעגע-בען פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָ-טעק“ און אַ באַנד „געקליבענע שריפטען“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו פּאָבלי-שינג קאַמפּאַני“, 1910; 100 ערצעהלונ-גען). אין דער לעצטער צייט איז דער פּערלאַג „פּאַרווערטס“ צוגערעטען אַרויס-צוגעבען דריי נייע בענד פון זיינע סקי-צען. — ליבין געהערט צו די בעדיי-טענדסטע פּאַרשטעהער פון דער אַמערי-קאַניש-יודישער ליטעראַטור. אין זיינע הונדערטער סקיצען און ערצעהלונגען ווערט געשילדערט, וואָהרהאַפּטיג און אָהן קונצען, דאָס טרויעריגע לעבען פון די יודישע אַרבייטער, וואָס שמאַלטען אין די סוועטשפּער פון דעם ענגען-ניו-יאָרקער גהעטאָ. „וויל דאָס לעבען פון דעם יודישען ניו-יאָרקער אַרבייטער — שרייבט ליבין אַליין אין זיין אויטאָביאָ-גראַפיע — איז דאָס לעבען, וועלכעס איך ווייס אַמבעסטען. דאָס איז דאָס לעבען, וועלכעס האָט זיך פּעסט צוזאַמענגעאַסען מיט מײן אייגענעם לעבען. אין פינסטערן סוועטינג-שאַפּ איז געבאָרען געוואָרען מײן מוזע, נעבען דער זינגערמאַשין האָט זיך דערהערט איהר ערשטער שמערצליכער אויסגעשריי; אין די פינסטערע טענע-מענט-קברים האָט זי זיך ערצויגען“. ליבין איז אויך בעקאַנט אַלס דראַמאַ-טיקער. אין זיינע פּיעסען געהט ער אין

טע פון די יודען אין פאָדאָליען (אין שלום-עליכמס „יודישער פאָלקסביבליאָ-טעק“, I, אין ספעקטאָרס זאַמעלביכער „הויפּריינד“, אויך אין העברעאיש). ליטעס מרדכי בן ישעיה — דער אויטאָר פון אַ רייזעבעשרייבונג אויף יודיש אונטערן טיטעל „תוצאות ארץ ישראל“ (אַמסטערדאַם, 1649), וואו עס ווערען בעשריבען אלע לענדער און ער-טער, וואָס ליגען אויפֿן וועג קיין פּאָ-לעסטיןאַ.

ביבליאָגראַפֿיע: צונג, געוואַממלטע שריפטען, ב. I, 187; בן-יעקב, אוצר הספרים, 628.

לייב (אריה) בן זכריה — פּוילי-שער רב. געבאָרען אין קראָקוי אַרום 1620, געשטאָרבען דאָרט אין יאָהר 1671. זייענדיג נאָך גאָר אַ יונגער מאַן, איז ער גערופען געוואָרען פאַר אַ רב קיין וויען, וואו ער האָט פערבראַכט פינף יאָהר. דאָן איז ער געוואָרען רב אין פּשעמיסל און פון יאָהר 1665 ביז'ן טויט איז ער געווען רב אין זיין געבורטסשטאָדט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אויף יו-דיש „תקוני תשובה“ (קראָקוי, 1666; שפּעטער זעהר פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד-ענג. ענצ. VIII, 146; בן-יעקב, אוצר הספרים, 670.

לייב סופר בן חיים חזן פון פּוילן — איבערזעצער. ער האָט איבער-זעצט אויף יודיש די סליחות (אַמסטער-דאַם, 1698) און קינות אין ריימען (דעסוי, 1698). אַלס מוסטער פון זיין קינות-איבער-זעצונג ברענגט שולמאַן די פּאָלגענדע שטעל: „גידענק גאט וואש צו אונש איז גיוועזן, ליג אונ' זיך (זעה) אונזר לעשטרן אונ' אונזר וועזן, איז ווי אישט אונז גי-וועזן. אונזר ארביטיל אישט צו פרעמדן פר ערבט גיווארן, אונ' צוא דיא אומות

גער יאָהרען האָט ער אין ווילנער פערלאָג פון גאַסעליניק פערעפענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים חיה-זעלדעס אַ סעריע פּאָפּ-לער-וויסענשאַפטליכע געשפרעכען מיט'ן נאָמען „ווינטער-אַווענדען“. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען זעהר אַ טעטיגען אַנטייל אין פערשידענע אַרביי-טער-אַרגאַנען. ער האָט זיך בעטייליגט אין „וועקער“, „פּאָלקסצייטונג“, „מאַרגענ-שטערן“, אין די אויסגאַבען פון פערלאָג „די וועלט“, ווי „די נייע צייט“, „צייט-פּראַגען“ א. אַז. וו. אין יאָהר 1908 האָט ער רעדיגירט אין ווילנאָ אַ וואַכענבלאַט „דער טאָג אויף שבת“. זיינע מיסטע אַרטיקלען זענען אויף אַלגעמיינ-פּאָליטי-שע און יודיש-געזעלשאַפטליכע טעמען. ליטוויין א. — זעה הורוויץ שמואל.

ליטנינסקי מנחם-נחום — העברע-איש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין וויניצא, פּאָדאָליען, אין יאָהר 1853, געשטאָרבען אַרום 1900. זיין ליטעראַ-רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין פערשידענע העברעאישע צייטשריפ-טען. אין די זיבעציגער יאָהרען איז ער אַוועק קיין רומעניען, וואו ער איז גע-וואָרען הויפטמיטאַרבייטער אין דער יו-דישער צייטשריפט „הוועץ“, וואָס איז ער-שיענען אין בוקאַרעשט אונטער דער רע-דאַקציע פון עוויאל. פון יאָהר 1877 האָט ליטנינסקי אַרויסגעגעבען אַ יודישען זשור-נאַל אונטערן נאָמען „שבת-אויבס“, מיט אַ העברעאישער ביילאַגע „ההלך“. אַחוץ דעם האָט ער פערעפענטליכט פּאָלגענדע ווערק אין יודיש: „קוקיריקי“ (סאַטירישע הומאַריסטישע, מאַראַלישע און קריטישע פּאָלקס-ליעדער, אָדעס, 1883); „דער טאַנץ צום טויט“; „דאָס רוסישע קינד“; „דער בטלן“; „די הגדה“ א. אַז. וו. ער האָט אויך געשריבען איבער דער געשיכ-

איזט אונזר הייזר אונ' טהארן, אוי ווי וויזט אונז גיווארען, מיר זיין גיגליכן צו יונז'ס אן פאטר און חדש אב קלאגין אונזרי מוטר, אוי ווייא שרייאין מיר צו גאָט מאַך אונז דאש גלות פטור".

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפּה הודית-אשכנזית וספרותה, 59, 60; בן-יעקב, אוצר הספרים, 528.

לייב פון דרויען — דער אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון ר' יונה נירנדיס מוסר-ווערק „ספר היראה", וואָס איז ערשיענען אין פרייבורג, 1583, און צום צווייטען מאל אַרויסגעגעבען געוואָרן רען אין פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער, 1616.

רייווער אַוויטשאַ. י. — העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1883. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען איינציטיג אין העברעאיש און אין יודיש (אין דעם פעטער-בורגער „טאָג"). שפעטער איז ער געווען זען איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַר-בייטער אין „דער צייט" (1906), „ראַמאַנ-צייטונג" (1908) ריגאַער „יודישער שטי-מע", „אונזער לעבען"; אין די דאָזיגע צייטונגען, ווי אויך אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען, האָט ער פערעפענט-ליכט, אונטער זיין אייגענער אונטער-שריפט און אונטער די פּסעוודאָנימען אי-זידאָר לאַזאַר, אַבי-ווער און אַנד., אַ גאַנצע רייה פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, פּעליעטאַנען, ליעדער א. א. זו. ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט נאָך גרעץ און אַנד. דעם ערשטען באַנד פון דער „יודישער געשיכטע", אַרויסגעגעבען פון ב. שימין.

ליכטענשטיין הלל (ל"ש) — בעוואוסטער אונגאַרישער רב און פּערפאַ-סער פון אייניגע אויסגעצייכענטע מוסר-ספרים אויף העברעאיש און יודיש, געבאַ-

רען אין יאָהר 1815, געשטאַרבען אין יאָהר 1892 אין קאָלאָמעאַ. ער האָט געלערנט אין דער ישיבה פון ר' משה סופר און איז שפעטער געווען רב אין קלויזענבורג, מאַראַרעטען און קאָלאָמעאַ. אַ שטרענג-גער אַרטאָדאָקס און הייסער חסיד, האָט ער אין וואָרט און שריפט געקעמפט גע-גען די לייכטסטע ענדערונגען פון יודישע דינים און מנהגים, איז שאַרף אַרויסגע-טרעטען געגען די יודען, וואָס פּערביי-טען זייערע נעמען אויף קריסטליכע און געוועזען אפילו געגען דער שטרעבונג פון די יודען צו גלייכבערעכטיגונג, ראַטענ-דיג געדולדיג צו וואָרטען אויף דער גאולה. פון זיינע ווערק, אין וועלכע ער פיהרט דורך זיינע עקסט-אַרטאָדאָק-סישע מיינונגען, צייכענען זיך בעזונ-דערס אויס: „משפיל אל דל" (לעמבערג, 1877), „עת לעשות" (דאָרט, 1881) און „אבקת רובל" (דאָרט, 1883). געשריבען מיט פיעל טעמפּעראַמענט, געהערען זיי צו די פּאָפּולערסטע ווערק פון דער יודי-שער חסידישער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפיע: הירש העלער, בית הלל, מונקאַטש, 1893; יוד-עני. עני. VIII, 78 — 79.

ליליענבלום משה-לייב — בע-ריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער

און כלל-טוער. גע-באָרען אין יאָהר 1843 אין קיידאַן, קאָווער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ בעל-מלאכה, גע-שטאַרבען דעם 30-סטען מערץ 1910

אין אָדעס. איינער פון די בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער פון דער משפּילישער און אויך פון דער נאַציאָנאַליסטישער ליטעראַטור אויף העברעאיש, האָט ער זיין ליטעראַרישע

טעטיגקייט אויף יודיש אָנגעהויבען ענדע די 60-גער יאָהר אין „קול מברש“, וואָס איז אַ געוויסע צייט ערשינענען אפילו אונטער זיין רעדאַקטירע. אין יאָהר 1887 האָט ער רעדיגירט דאָס זאַמעלבוך „דער יודישער וועקער“, וואָס איז געווען געוויד-מעט דער פּראָפּאַגאַנדע פון חבת-ציון. אין דעם דאָזיגען זאַמעלבוך האָט ער פּערע-פענטליכט אַ פינפּאַקטיגע דראַמע „זרובל“, מיט אַ חבת-ציונישער טענדענץ. די איי-גענע טענדענץ האָבען אויך זיינע פּיעלע אַרטיקלען אין „יודישען פּאָלקסבאַט“ און — אין פּיעל יאָהרען אַרום — אין „יוד“, „פּריינד“, „יודישען פּאָלק“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אין „פּריינד“ זענען אויך פּערעפענטליכט אייניגע אַרטיקלען זיינע וועגען דער שפּראַך-פּראַגע אין צוזאַמענהאַנג מיט דר. יוסף לוריאס אַרויסטרעטונג פאַר די רעכט פון דער יודישער שפּראַך אין די גלות-לענדער. אין דער ציוניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָ-טעק“ זענען אַרויס אייניגע בראַשורען זיי-נע וועגען ישוב-ארץ-ישׂראל. דערוועלבער פּערלאַג האָט אויך אַרויסגעגעבען זיין ביאָ-גראַפיע, געשריבען פון מ. קליינמאַן. אויף יודיש איז אויך איבערזעצט זיין רוסיש ווערק „פינף מאָמענטען אין משה רבינו'ס לעבען“.

לינדא ברוך — דער אויטאָר פון „שיר חתונה“, אין העברעאיש און יודיש, לכבוד ר' יהודה בן ר' זלמן פון האַנאָווער. ביבליאָגראַפיע: בן יעקב, אוצר הספרים, 575.

לינעצקי יצחק-יואל — בעריה-מ-טער בעלעטריסט און סאַטיריקער. גע-באָרען אין יאָהר 1839 (ערב ראש-השנה, ת"ר) אין וויניצא, פּאָדאָליען. זיין פאָטער איז געוועזען אַ רב, דערצו אַ הייסער חסיד, האָט ער דעם זעהן זיינעם געגעבען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג אין חסידישען גייסט. נאָך אין

דער קינדהייט האָט לינעצקי אַרויסגע-וויווען אונגעווענהעליכע פּעהיגקייטען און האָט געש'מ'ט פאַר אַנ'עלוי. צו זעקס יאָהר האָט ער געלערנט גמרא, צו צעהן-קבלה, צו זעכצעהן — שוין געהאַט סמיכות אויף רבנות. די בעקאַנטשאַפט מיט די שטעטעלשע משכילים האָט אין איהם אויפגעוועקט אַ שטאַרקען חשק צו ביל-דונג, און ער האָט זיך אָנגעהויבען אַבצו-געבען בסודי סודות מיט השכלה. דער כאַטער האָט דאָך בעמערקט די פּערענ-דערונג, וואָס איז פאַרגעקומען אין די רעיונות און דער נהגה פון זיין זעהן, האָט ער, כדי צו מאַכען אַ סוף צו זיין אפיקורסות, איהם חתונה געמאַכט צו פּערצעהן יאָהר מיט אַ צוועלפּפּעהריג מיידעלע. דאָס האָט אָבער אויף לינעצקי געהאַט אַ קנאַפע פעולה; נאָכמיאָהר — איהם איז געלונגען איבערצוריידען זיין יונגע פרוי, זי זאל זיך האַלטען פאַר די-זעליביגע מיינונגען, וואָס ער. דאָן האָט איהם דער פאָטער גענויט איהר געבען גט און איהם חתונה געמאַכט צום צוויי-טען מאָל מיט אַ טויבער האַלב-אידיאָטי-שער פרוי, די דאָזיגע גואַלד-טאַטען האָבען געמאַכט אויף דעם 16-יעהריגען לינעצקי אַ שרעקליכען איינדרוק, און ער איז אַרויס אין אַנ'אַפענעם קאַמף געגען דעם ווילדען פאַנאַטיזם, און איז געוואָרען פאַר די חסידים מיט אַנ'אַמת געפעהרליך. זענען זיי דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז זיי האָבען איהם געפרובט אומ-ברענגען, און נאָך אַדאַנק דער הילף פון פּאָליציי איז איהם געלונגען זיך אַרויסצו-ראַטעווען פון זייערע הענד. לויט דער עצה פון די „אַקציוניקעס“, וואָס ער איז געווען מיט זיי, אַלס מיט משכילים, אין נאָהענטע בעציהונגען, איז ער אַוועק קיין אַדעס, וואו ער האָט געגעבען העברעאיש-שע שטונדען און צו גלייכער צייט פליי-

סיג שטודירט רוסיש און דייטש. דאן איז ער אַוועק קיין ברעסלוי, כדי אָנצו-קומען אין דעם דאָרטיגען ראַבינערסע-מינאַר, אָבער צוליעב די אינטריגעס פון זיינע עלטערן האָט ער געמוזט זיך אומ-קעהרען צוריק אין זיין געבורטסשטאָדט. אין יאָהר 1862 איז ער אַנטלאָפּען קיין זשיטאָמיר און איז אָנגעקומען אין דער אָרטיגער ראַבינערשול, וואו עס האָט אויף איהם געהאַט אַ גרויסען איינפלוס א. צ. צווייפּעל. אָבער אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער פּערלאָזען די ראַבי-נערשול, נישט קענענדיג אַריבערטראַגען די שפּעטעריי פון זיינע שול-חברים, 12 — 13 יעהריגע יונגליך. צו דער צייט געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע אַר-בייטען אין יודיש: „דער בייזער מאַר-שעליק“ (אַ זאַמלונג סאַטירישע פּאָלקס-ליעדער, צוערשט פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1869 און שפּעטער אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען). זיך בעועצט אין אָדעס, האָט לינעצקי אָנגעהויבען צו נעה-מען אַנאָנטייל אין צעדערבוימס „המליך“ און אין „קול מבשר“, וואו ס'איז אין יאָהר 1868 ערשינען זיין בעסטעס ווערק „דאָס פּוילישע יונגעל“ (אַ ראַמאַן אין צוויי טייל). דער ערפּאָלג פון דעם דאָ-זיגען ראַמאַן איז געווען אַ אונגעהייערער, און ער האָט אויסגעהאַלטען אַ גאַנצע רייה אויפלאָגען. (אין די שפּעטערע אויס-גאַבען האָט לינעצקי איבערגעמאַכט דעם נאָמען פון זיין ראַמאַן אויף „דאָס חסידי-שע יונגעל“). די שפּעטערדיגע ווערק לינעצקיס זענען: „דער וועלט-לוח“ (1872), „משלחת“ (1874), „די פּריטשעפּע“ (1876), „דער סטאַטיק“ (1876), „כלבוניק“ (1877), א. אַנדה. אין יאָהר 1875 האָט ער צוזאַמען מיט גאָלדפּאָדענען אַרויסגעגעבען אין לעמבערג די צייטשריפט „ישראליק“, יאָס האָט עקזיסטירט אַ קאָרג האַלב יאָהר

צייט. אויך די צווייטע צייטונג „נאַ-ציאָנאַל“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1886 אין באַטושאַני, רומעניען, האָט קיין ערפּאָלג נישט געהאַט. אויסער-דעם האָט ער געדרוקט לוחות און אַלמאַ-נאַכען מיט וויצען און גלייכווערטליך. אונטערן איינפלוס פּח די געשעהענישען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָהרען איז ער געוואָרען אַ הייסער חובב-ציון און האָט אָנגעהויבען צו פּראָפּאַגאַנדירען אין אַרטיקלען און בראַשורען („אַמערי-קאָ צי אַרץ ישראל“, „אַהער אָדער אַהין“) די פּאַלעסטינאַפּאָלישע אידעען. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען (אין יאָהר 1885) די „געאָגראַפּיע פּאַלעסטינאַס“ און אַ לאַנדקאַרטע פון אַרץ-ישראל. ער האָט אָבער אין דעם קיין ערפּאָלג נישט געהאַט, אַזוי ווי אויך אין זיינע איבערזעצונגען (דער ערשטער באַנד פון גרעסס יודישער געשיכטע (1883), פּיליפּסאָנס „יעקב טי-ראַדאָ“, לעסינגס „נתן דער חכם“ (1880), דער ערשטער טייל פון בערנ-שטיינס נאַטורוויסענשאַפּטליכע ביכער). אין יאָהר 1891 האָבען זיינע פּריינד און פּערעהרען אַרויסגעגעבען צו דעם 25-יעה-ריגען יובילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט אַ בוך „לינעצקיס יובילעאום“. אין יאָהר 1909, צו זיין 70-יעהריגען יובי-לעאום האָט לינעצקי פּערעפּענטליכט זיין ווערק „אַראַב פּונ'ם יריד“, וואָס טראַגט אַנאָויטאַביאָגראַפּישען חאַראַקטער. — לי-נעצקיס שם און בעדייטונג פאַר דער יו-דישער ליטעראַטור שטיצט זיך דערהויפּט אויף זיין ווערק „דאָס פּוילישע יונגעל“, וואָס מאַכט איהם פאַר איינעם פון די גרעסטע יודישע סאַטיריקער און שטעלט איהם אין איין שורה מיט די בעדייטענד-סטע יודישע שריפטשטעלער. שילדערנ-דיג די לעבענסגעשיכטע פון דעם פּוילי-שען יונגעל „פון זיין געבוירען ביז זיין

אפילו דרייסט : עס ווערט דאָ אין לעבע-
דיגע און גאָר ניט קיין שלעכטע ריימען
געשילדערט דער גורל פון אַ יודישער גע-
פּאַלענער פּרוי. אַ רעצענזיע אויף ליעווס
פּאַעמע פון יוסף-וואל הערדנער איז ער-
שיענען אין דעם „קליינעם וועקער“ (א)
זאַמעלבוך, אַרויסגעגעבען אין 1890 פון
אַדעסער גוטע פּריינד פּונ'ם יודישען
לשון; דאָרט איז אויך געדרוקט ליעווס
אַ לעיבעס-ליעד, געשריבען אין לייכטע
קלינגענדיגע פּערווען.

ליעסין א. — דער פּסעוודאָנים
פון דעם בעקאַנטען דיכטער און זשורנאַל-
ליכט אברהם וואָל. געבאָרען אין
די זיבעציגער יאָה-
רען פּונ'ם XIX
יאָהרהונדערט. ער-
צויגען געוואָרען ביי
זיינע עלטערן אין
מינסק. האָט פון
קינדווייז אָן אַרויס-
געוויזען אונגעהיי-
ערע פּעהיגקייטען און, לערנענדיג אין
דער וואָלאָזינער ישיבה, האָט ער געשמיט
פאַר אַנ'עלוי. אין מיטען די נינציגער
יאָהרען האָט ער אָנגעהויבען צו געהען
אַנ'אַנטייל אין דער סאָציאַליסטישער בע-
וועגונג, וואָס האָט זיך דאָן ערשט אָנ-
געהויבען צווישען די יודישע אַרבייטער.

נישט קענענדיג איינצאַמען זיין קאַמפ-
לוסטיגע נאַטור אין די ראַהמען פון אַ
פאַרטיי, האָט ער שוין אין יאָהר 1896
געגרינדעט אין מינסק די אַזוי גערופענע
„אַפּאָזיציע“, וואָס האָט זיך אָבעגעשפּאַל-
טען פון דער אַלגעמיינער אַרגאַניזאַציע,
פון וועלכער עס איז שפּעטער אויסגע-
וואַקסען „דער בונד“. און נאָך אין דער
צייט, ווען אין דער יודישער אַרבייטער-
בעוועגונג האָט געהערשט דער גייסט פון

פּערלירען, גיט דער שרייבער אַ ברייט
בילד פון דעם חסידישען לעבען אין יע-
נער צייט. די חסידישע וועלט ענטפּלעקט
זיך פאַר אונז מיט אַלע איהרע מדות און
מנהגים, אבערגלויבענישען און לעכער-
ליכקייטען. געשריבען אין אַ קרעפטיגער
שפּראַך, רייך אין בילדער, איז דאָס
נאַנצע ווערק דורכגעדרונגען מיט אַ שאַר-
פען און בייסענדען, אָבער צו גלייכער
צייט אויך געזונדען און פּרישען, עכט
פּאָלקסטימליכען הומאָר, וואָס האָט פּיעל
מיטגעווירקט דעם אונגעהייערען ערפּאָל
פון דעם ווערק. צו דעם סיוושעט פון
דעם פּוילישען יונגעל האָט זיך לינעצקי
אומגעקעהרט אויך אין זיינע שפּעטערדי-
גע ווערק; זיינע נאָוועלען, דער וואָרים
אין חריין (אין שלום-עליכמס, יודישער
פּאָלקסביבליאָטעק, I — II) און, נישט
טויט — נישט לעבעדיג, אָדער דעם פּוילי-
שען יונגעלס זוהן (וויילנאָ, 1898) זענען
נאָר וואַריאַציעס אויף דעם ראָמאַן, וואָס
האַט איהם אַזוי בעריהמט געמאַכט.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 59 —
60; א. ליטוין, אין, לעבען און חיסענשאַפּט,
V, 1909; לעט הייענער, Yiddish Lite-
rature, אינדעקס; ד"ר מ. פינעס, די נע-
שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 219 —
234; יוד. ענג. ענג. VIII, 94; יוד. רומ.
ענג. X, 220 — 221.

ליעוה מ. — דיכטער. געבאָרען אין
מיטען דעם XIX יאָהרהונדערט. אין די
אַכציגער יאָהרען האָט ער זיך בעשעפּ-
טיגט מיט אַדוואָקאַטור אין קשינעוו, פון
וואָנען ער האָט שפּעטער אויסגעוואַנדערט
קיין ענגלאַנד. אין יאָהר 1888 האָט ער
פּערעפּענטליכט אין קשינעוו אַ פּאַעמע
האַדעל, וואו עס איז סענטימענטאַל
און ריהרענד בעאַרבייט אַ סעמע, וואָס
איז פאַר יענער צייט געווען ניי און

„ים-ליעדער“, אין וועלכע עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון היינע און אנדערע. א פיעל שוואכערען איינדרוק מאַכען זיינע פרייהייטס-און קאמפס-ליעדער. די לעצטע צייט איז די צייטונג „פאָרווערטס“ צו-געטרעטען אַרויסצוגעבען וואַלטס געזא-מעלטע שריפטען, וואָס זענען צוויייהט איבער די יודישע אויסגאַבען פון אַמע-ריקאַ און רוסלאַנד.

ביבליאָגראַפֿיע: ס. ק. שנעפעל, אין „פריינד“, 1910; וואַרעק, אין זאַמעלבוך „לי-טעראַטור“, II, ניו-יאָרק, 1910.

ליפשיץ מרדכי-יהושע—שריפט-שטעלער און לעקסיקאָגראַף, יוגענדפריינד פון מענדעלע מוכר ספרים. האָט געלעבט אין בערדיטשעוו אין דער צווייטער העלפט פון דעם XIX יאָרהונדערט. ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע און ערנסטע פערטיידיגער פון די רעכט פון דער יודישער שפראַך. אין די ערשטע נומערן פון „קול מבשר“ (1862, נומער 9) האָט ער פערעפענטליכט אַ ליעד „יודעל און יהודית“—(דאָס מיינט מען די יודען מיט זייער יודיש לשון)—אין דער פאָרם פון אַ דיאַלאָג צווישען דעם יודישען פאָלק און דער יודישער שפראַך; די לעצטע קלאַנגט זיך, וואָס מען האָט זי אַזוי פערלאָזען, אין דער צייט וואָס זי האָט געקענט ברענגען דעם פאָלק אַזוי פיעל נוצען און נחת. אין אַ רייה אַר-טיקלען אין דעמזעלבען „קול מבשר“ רעדט ליפשיץ וועגען דער בעדייטונג פון אַ שפראַך בכלל און פון דער יודישער בפרט און ווייזט אָן ווי נויטיג עס איז זי צו קולטיווירען—צו שאַפען אַ יודישע גראַמאַטיק, אַ יודיש ווערטערבוך א. א. וו. צו דער לעצטער אַרבייט האָט ער זיך אַליין גענומען, און דאָס רעזולטאַט פון זיין לאַנגיעהריגער מיה איז געווען אַ יו-דיש-רוסיש ווערטערבוך (פערעפענטליכט

אַסימילאַציע און קאָסמאָפּאָליטיזם, האָט וואַלט שוין געוואַגט אַפען צו לאָזען הע-רען זיין יודישקייט. ער האָט געוואונען די סימפּאָטיעס פון אַ גרויסער מאַסע אַר-בייטער און אינטעליגענטען, פאַר וועלכע ער פלעגט האַלטען פּאָליטישע רעדעס און דעקלאַמירען זיינע פרייהייטס-און קאמפס-ליעדער. די דאָזיגע ליעדער, צווישען זועלכע עס האָבען זיך געפונען אייניגע פון זיינע בעסטע, ווי „אַ טראַפען בלוט“, „צוויי תפלות“, „אויפֿן ווייטען צפון“ און אנדערע, זענען געווען אונגעהייער פאַ-פולער און פלעגען מאַסענווייז פערשפרייט ווערען אין קליינע העקטאָגראַפירטע בי-כעליך. זיין ווייטערעס פערבליבען אין מינסק איז געוואָרען פאַר איהם אונמעג-ליך, און אין יאָהר 1897 איז ער אַוועק-געפאָהרען קיין ניו-יאָרק. דאָרט האָט ער ווייטער געפיהרט זיין סאָציאַליסטישע טעטיגקייט, זייענדיג איינער פון די אַנ-געזעהענסטע אַמעריקאַניש-יודישע פוב-ליציסטען און בעטייליגענדיג זיך אין דער „אַרבייטער-צייטונג“, אין „פאָרווערטס“, וואו ער איז די לעצטע יאָהרען אַ שטענ-דיגער מיטאַרבייטער, און אין אנדערע סאָציאַליסטישע אָרגאַנען. אויסער זיינע גייסטריכע און טעמפעראַמענטפולע אַר-טיקלען, וואָס האָבען געהאַט אַ גרויסע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דעם יודישען סאָציאַליזם אין אַמעריקאַ, האָט ער געשריבען אויך פיעל אנדערע מאמרים און פעליעטאַנען. מיט זיינע לירישע ליעדער, אין וועלכע עס פיהלט זיך אַ שטילע רוהיגקייט און פערטראַכטיקייט, האָט ער פערנומען אַ בעדייטענדען פלאַץ צווישען די יודישע ליריקער. זיינע שטאַר-קע, קלאַרע, אָבער קיהלע נאַציאָנאַלע ליעדער און באַלאַדען זענען געשריבען אין אַ ראַמאַנטישען טאָן („דער תנא און דער שטן“, „רבי עקיבא“, דער ציקל

לעאָנטיטעוּ מ. — דער פסעוודאָ-

נים פון דעם קריטיקער מאָאסיס עיוו. געבאָרען אין די זיבעציגער יאָהרען פון דעם פּאַריגען יאָהרהונדערט אין קיעוו. געענדיגט אין רוסלאַנד אַ מיטעלשול, איז ער אין די ניינציגער יאָהרען אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט געענדיגט אַלס אינזשעניער. איצט רעכענט ער זיך פאַר איינעם פון די בעסטע אינזשעניערען אין אַמעריקאַ; ער האָט געבויט די נייע בריק צווישען ניו-יאָרק און ברוקלין, איז רע-דאָקטאָר פון אַ פאַן-אַרגאַן אין ענגליש א. א. וו. — זיין ליטעראַרישע קאַריערע אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אַלס רע-דאָקטאָר פון דער אַנאַרכיסטישער מאָנאַט-שריפט „די פרייע געזעלשאַפט“ (1900 — 1902), וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ רייה קריטישע אַרטיקלען וועגען די בע-דייטענדסטע פאַרשטעהער פון דער מאָ-דערנער אייראָפּעאישער ליטעראַטור. אין דעם זאַמעלבונד „ליטעראַטור“, I, איז גע-דרוקט זיינס אַנאַרטיקעל וועגען באַדלערן. **לעבער יאָהאַן** — אַ געטויפטער יוד. האָט אין יאָהר 1697 אָבגעקאַפּירט פאַר'ן בעקאַנטען העבראַאיסט וואַגענוייל (זעה) אַ פּיעסע אונטערן טיטעל „אין שייך ניי פורים שפיל ווי עס איז צו גנגן אין דער וועלט צו אחשוּרוש צייטן“, וואָס קאָן גערעכענט ווערען פאַר איינעם פון די עלטסטע פּערבליבענע פורים-שפּיע-לען אויף יודיש. (נאָך עלטער איז דאָס יודישע סאַטירישע „שפיל פון טובי יעק-ליין מיט זיין ווייב, קינדליין אונד מיט צוויי זינליך פיין“, וואָס פּלעגט, לויט דער פּערויכערונג פון אַ געוויסען אויטאָר פון XVI יאָהרהונדערט, געזונגען ווערען אין טאַנהויוזען אַלע פורים).

ביבליאָגראַפיע. יור.רוס. ענז. XIII,

127—129.

לעווין גרשון — שריפטשטעלער

אין זשיטאָמיר, (1876), מיט זעהר אַ אינ-טערעסאַנטער הקדמה, געווענדט געגען די געגנער פון דער יודישער שפּראַך. דאָס דאָזיגע ערשטע און איינאונאיינציגע יודיש-רוסישע ווערטערבוך האָט אַ בעדיי-טענדען לינגוויסטישען אינטערעס. אין אַ געוויסע צייט אַרום האָט ליפשיץ אַרויס-געגעבען דעם צווייטען, רוסיש-יודישען, טייל פון זיין ווערטערבוך. אויסערדעם האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייה נאַטור-וויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען אין דעם „קול מבשר“. אינטערעסאַנט איז צו בעמערקען, אַז מיט אַ פאַר יאָהר פאַר דער גרינדונג פונ'ם „קול מבשר“ האָט ליפשיץ זיך גע-פרובט קריגען אַנ'ערלויבניש אויף אַרויס-צוגעבען אַ יודישע צייטונג, איהם איז אָבער נישט געלונגען די ערלובניש צו בעקומען. **רעאָן** (פסעוודאַנים) — איבערזע-צער. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין וואַרשוי אין יאָהר 1905 אַלס מיטאַרבייטער פון פּערשידענע יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. דער-הויפט האָט ער זעהר פיעל איבערזעצט אויף יודיש פון אייראָפּעאישע שפּראַכען, ווי דיקענסעס „צוויי שטעדט“ (אין „ראָ-מאַנציטונג“, נישט פּערענדיגט אין דרוק), 2 בענדליך פון היינעס פּראָזע (שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“), קיפּלינגט „בוך פון דער וויסטע“ (שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“), אייניגע ראָמאַנען פון מאָפּאַסאַן („איוועטאַ“), האַמסון („דער רעדאָקטאָר“) א. א. וו. און זעהר אַ גרויסע צאָהל קלענערע, מעהרסטענטיילס, בעלעטריסטישע ווערק אין „ראָמאַנצי-טונג“, „שטראַהל“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען. איהם געהערט אויך אַ פּראָבע-איבערזעצונג פון תנ"ך (אַרויס נאָר ספר בראשית, אין פּערלאַג „השחר“) און די יודישע איבערזעצונג פון פּיערבערגס „וואוהין?“ (שימינס „וועלטביבליאָטעק“).

שוין זאָגען דרשות פון דער בימה. שפע-טער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און האָט זעהר פיעל געלייענט, בעשעפטיגענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט לעהרעריי. זיינע ערש-טע ליטעראַרישע פראָבען זענען געוועזען אין העברעאיש. יודיש האָט ער אָנגע-הויבען צו שרייבען אונטער דעם איינ-פלוס פון דוד פינסקי. אין יאָהר 1900 איז ער געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיג-קייט אין „יוד“ מיט אַנ'ערצעהלונג „דאָס יתומ'ל“. זייט דאָמאלס האָט ער זיך אינגאַנצען אָבגעגעבען דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פערשידענסטע יודישע, ווי אויך העברעאישע צייטשריפ-טען און זשורנאַלען: „יוד“, „פריינד“ (וואו ער האָט אַ געוויסע צייט געאַרבייט אויך אין דער רעדאַקציע), „יודישע פאָלקסצייטונג“, „די וועלט“, „השלח“, „אחיאסף“, „הזמן“ און פיעל אַנד. אין יאָהר 1909 האָט ער רעדאָגירט אין ווילנאַ די „יודישע צייטונג“; איצט איז ער רע-דאַקטאָר פון דעם „ווילנער וואַכענבלאַט“. פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש איז דערווייל נאָר ערשיענען דער ערש-טער באַנד (פערלאַג ש. שרעבערק); אַ צווייטער באַנד, ווי אויך די יודישע אי-בערזעצונג פון זיין ראָמאַן אין העברע-איש „באביב עלומים“, ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען. אין זיינע ערצעהלונגען געלינגען איהם בעזונדערס די טיפען פון דער אַלטער יודישער וועלט, וועלכע ער שילדערט מיט פיעל ליעבע און ווייכקייט, וואָס דערגעהט מאַנכמאָל ביז צו סאַנטי-מענטאַליטעט. וועניגער גיבען זיך איהם אין די געשטאַלטען פון דער איבער-גאַנגס-צייט, די געשטאַלטען פון זיין סעריע, צווישען צוויי וועלטען. — לעווין האָט אויך איבערזעצט אייניגע ווערק די

און פּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1868 אין לובלין. זיין פאָטער איז געוועזען חזן אין דעם מהרש"ל'ס שוהל. ביז 17 יאָהר האָט ער זיך אָבגעגעבען מיט יודי-שע למודים, דאָן איז ער אָנגעקומען אין דעם זיבעטען קלאַס פון דעם ראַדאָמער גימנאַזיום און, אַז ער האָט'ס געענדיגט, האָט ער שטודירט מעדיצין אין דער וואַר-שויער אוניווערזיטעט. די לעצטע 10 יאָהר איז ער אַרדינאַטאָר פון דעם יודישען שפיטאַל אין וואַרשוי, וואו מען קען איהם אויך פאַר אַ פּלל-טוער און פאַרזיצענרען פון דער ליטעראַריש-מוזיקאַלישער גע-זעלשאפט „הזמיר“ זייט איהר גרינדונג. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט לעווין אָנגעהויבען נאָך אַלס סטודענט מיט אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען אין פרצעס זאַמעלביכער. שפעטער האָט ער זיך בע-טייליגט אין פערשידענע יודישע און העברעאישע צייטונגען און זשורנאַלען, וואו ער האָט, אויסער אייניגע בעלעטריס-טישע זאַכען, פערעפּענטליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען איבער מעדיצין און היגיע-נע (די גרעסערע פון זיי — אַלקאהאָליזם ביי יודען) אין „שטראַהל“, און אַ באַאָשור וועגען שווינדזוכט). זיך בעטייליגט אין דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה, האָט ער פערעפּענטליכט אינדריקען און בילדער פון דעם קריעג.

לעווין ליפמאן — העברעאיש-יו-דישער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין אויפ'ן-דניעפּער אין אַ בעל-הבתישער פאַמיליע. האָט בע-קומען אַ טראַדיצי-אָנעלע יודישע ער-ציהונג און האָט פריה געש'מ'ט פאַר אַ וואַיללערנער; צו 10 יאָהר פלעגט ער

לעווין זשמריה זצ"ל (ריב"ל) — בעריהמטער העברעאישער געלעהרטער

און שריפטשטעלער, דער פאָטער פון דער יודישער השפלה אין רוסלאַנד, דער אוי-טאָר פון די ווערק „תעודה בישראל“, „בית יהודה“, „זרובבל“, „אפס

דמים" א. אַנד. געבאָרען דעם 2-טען סעפטעמבער 1788 אין קרעמעניץ, וואָלין, אין אַרייכער אָנגעזעהענער פאַמיליע, גע-שטאָרבען אין יאָהר 1860 אויך אין קרע-מעניץ. נישט קוקענדיג אויף זיין פער-עכטליכע, פאַר אַלע משפּילים האַראַקטע-ריסטישע, בעציהונג צו דער יודישער שפּראַך, אין וועלכער ער האָט נאָר געזעהן אַ „מיאוסען מישמאַש פון ביבלישע, פּוילישע, דייטשע, רוסישע און אַנדערע ווערטער“ און וועלכע האָט, לויט זיין מיינונג, בע-סער געדאַרפט פּערביטען ווערען אויף דייטש אָדער רוסיש, „די שפּראַך פון אונ-זער פּאָטערלאַנד, וואָס איז דערצו נאָך שער, רייך און האַרמאַניש“, — איז ער דאָך צו גלייכער צייט געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען אָנגעהויבען צו שאַ-פּען אַ יודישע וועלטליכע ליטעראַטור. אין זיין איינציגען ווערק אויף יודיש „די הפּקר-וועלט“, געשריבען אין אַנאָינפּאָ-כער, רייך פּאָלקסטימליכער, יודישליכער שפּראַך, לאַכט לעווין זשמריה אָב (אין דעם צווייטען טייל) פון די חסידים און זייערע רביים; און אין דעם ערשטען טייל, וואָס איז געשריבען אין דער פּאַרם פון אַ דיאַ-לאָג קריטיקירט ער זעהר שאַרף די קהלס-לייט, די גבאים און בעל-טאַקסעס, וואָס דריקען די אָרימע לייט, און פיהרט דורך זיין ליעבלינג-געדאַנק, אַז יודען

גרעסערע פון זיי זענען: „אברהם בן יוסף“ און „אין שטורם“ פון ל. לעוואַנדאַ (אַרויסגעגעבען פון דער פּערלאַגס-געזעל-שאַפּט „צענטראַל“).

ביבליאָגראַפיע: מ. בערדיטשעווסקי, אין „Евр. Сем. Библи.“; Agrin, ניי-גער און בעל-מהשבות, אין „פריינד“; אַלין, אין „לעבען און וויסענשאַפּט“, V, 1909.

לעווין זשמריה (שמריהו הלוי) — בעוואוסטער ציוניסטישער טוער און העברע-איש-יודישער פוב-ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1867 אין סוויסלאַטש, מינ-סקער גוב. ביז 15 יאָהר האָט ער גע-לערנט אין חדרים און ישיבות; שפּע-

טער געענדיגט די רעאַלשול אין מינסק און שטודירט אין די אוניווערזיטעטען פון קעניגסבערג און בערלין, וואו ער האָט בעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר-פּילאָזאָפּיע. אין יאָהר 1904 איז ער אָנגעקומען אין ווילנאָ פאַר אַ פּריידיגער; ער איז אויך געווען דעפּוטאַט פון ווילנאָ אין דער ער-שטער רייכס-דומע. די לעצטע יאָה-רען וואוינט ער אין דייטשלאַנד און אין ארץ-ישראל, וואו ער נעהמט אַנ-אַקטיווען אָנטייל אין דער ציוניסטישער בעוועגונג, ווי איינער פון איהרע פיהרער. אַלס פובליציסט האָט ער זיך בעטייליגט אויך אין יודישע צייטשריפטען, ווי „דער יוד“, „פריינד“, „די נייע וועלט“; אוי-סערדעם איז ער געוועזען מיטערדאָקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דאָס יודישע פּאָלק“, וואָס איז געגרינדעט גע-וואָרען לויט זיין אויפטו.

ביבליאָגראַפיע: לוח קרימה, תרע"ג, 91—88

דאַרפֿען זיך נעהמען צוריק פֿאַר ערדאַרבייט. די „הפּקר-וועלט“, וואָס איז געשריבען געוואָרען נאָך אַרום 1828, איז אין פֿער-לויף פֿון 60 יאָהר געבליבען נישט-פֿער-עפּענטליכט, נאָר דער כתב-יד איז זעהר פּיעל געלעזען געוואָרען צווישען לעווינ-זאָהנס פּריינד און בעקאַנטע און האָט גע-מאַכט אין יענער צייט זעהר אַ גרויסען איינדרוק. ערשט אין יאָהר 1888 איז „די הפּקר-וועלט“ געדרוקט געוואָרען אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק“, I, וואו ס'איז אויך ערשינען לע-ווינזאָהנס ביאָגראַפֿיע, געשריבען דורך זיין פּלימעניק דובער נאַטאַנסאָן (געבאָ-רען אין סאַטאַנאָוו אין יאָהר 1832). שפּע-טער איז עס צוזאַמען מיט לעווינזאָהנס לעבענסבעשרייבונג אַרויס אין אַ בעזונ-דער אויסגאַבע אין וואַרשוי. לעווינזאָהנס ביאָגראַפֿיע אויף יודיש האָט אויך געשרי-בען מ. ד. הערמאַלין (אַרויסגעגעבען פֿון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“, ניו-יאָרק). אַ יודישער שיר לעווינזאָהנס ווערט געבראַכט אין דעם „ילקוט ריב"ל".

ביבליאָגראַפֿיע: ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פֿון דער יודישער ליטעראַטור, 88—91; א. ליטוויץ, י. ב. לעווינזאָהן און זיין צייט, אין „לעבען און וויסענשאַפֿט“, 9—10; ש. נוגער, דער ריב"ל און יודיש, אין „פּריינד“, 1910, נומער 52.

לעווינזאָהן לודוויג—דראַמאַטורג. געבאַרען אין יאָהר 1842 אין זאַמאַשץ, געשטאַרבֿען אין יאָהר 1904 אין וואַרשוי, וואו ער האָט פּערנומען אַ שטעל אין דער יודישער געמיינדע-פּערוואַלטונג. ער האָט פּערפאַסט אַ קאָמעדיע אין גראַמען „די ווייבערשע קניפלעך“ (אַ טעאַטערשפּיעל אין 5 אַקטען; ווילנאָ 1874; צווייטע אויס-גאַבע—1881). די פּיעסע שפּיעלט זיך אָב אין אַ חסידישער סביבה און איז רייך מיט קאַמישע סצענעס. אין איהר צייט

איז זי געווען זעהר פּאָפּולער. ביבליאָגראַפֿיע: ל. וועניק, Yid. dish Literature, 166—167; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פֿון דער יודישער לי-טעראַטור, II, 203.

לעווינסקי אלחנן-לייב — העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאַרען אין

יאָהר 1858 (כ"ד אדר, תר"ח) אין פּאָדבערעזיע, וויל-נער גוב. גע-שטאַרבֿען אין יאָהר 1910 (כ"ד תשרי, תרע"א) אין אָדעס. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יו-

דישע ערציהונג. צו 15 יאָהר האָט ער אָנגעהויבען צו דרוקען קאַרעספּאַנדענצען אין „הלבנון“. שפּעטער, אונטער דער ווירקונג פֿון די השכלה-אידעען, האָט ער פּערלאָזט זיין געבורטסשטאָט און איז אַוועק קיין קאָוונאָ, וואו ער האָט זיך בעשעפּטיגט אַלס העברעאישער לעהרער, אָבגעבענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט אַלגעמיינער בילדונג. אין יאָהר 1880 איז ער אָנגעקומען אין האַרקאָווער אונג-ווערזיטעט אַלס פּרייצוהערער, נאָר אין פּאָלגענדען יאָהר, אונטערן רושם פֿון די פּאַגראַמען, איז ער צוזאַמען מיט דער גרופּע ביל"ו אַוועק קיין פּאַלעסטינאַ. קו-מענדיג צוריק קיין רוסלאַנד, האָט ער געגרינדעט אַ גאַנצע רייה פּעראיינען פֿון „חובבי-ציון“; אויך שפּעטער האָט ער שטענדיג גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין אַלע ציוניסטישע אונטערנעהמונגען. לע-ווינסקי האָט זעהר פּיעל געשריבען אויך אין יודיש און האָט זיך בעטייליגט אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אונטער זיין אונטערשריפט, אונטערן פּסעוודאָנים ר ב

ער איינגעלאדען געוואָרען פון דעם פוי-
לישען פירסט אַדאַם טשאַרטאַריסקי אין
מיקאָלאָיעוו (טשאַרטאַריסקים אייגענטום)
פאַר אַ לעהרער פון זיינע קינדער. מ.
לעטערס האָט געזעהן אַנאַבאָהנדלונג
וועגען קאַנטס פּילאָזאָפּיע, געשריבען פון
לעפינען אין פּראָנצווזיש פאַר טשאַרטאַ-
ריסקין. אין יאָהר 1816 (1817 ?) האָט
לעפין פּערעפּענטליכט אַ יודישע איבער-
זעצונג פון ספר משלי און דערמיט גע-
וואָלט מאַכען אַנאַבאָהוב צו אַ פּאַלשטענ-
דיגער יודישער תנ"ך-איבערזעצונג. זיין
גרויסער פּלאַן אָבער האָט נישט געקענט
אויסגעפיהרט ווערען צוליב דער שטאַר-
קער התנגדות, וואָס ער האָט בעגעגענט
ביי די משכילים (זעה ביק שמואל-יעקב);
פון זיינע אַנדערע צוויי איבערזעצונגען,
תהלים און קהלת, איז די ערשטע קיי-
מאַל נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען, און
די צווייטע איז אַרויסגעגעבען געוואָרען
ערשט אין יאָהר 1873 דורך צבי הכהן
רייך. אויסערדעם דערמאָהנט גאַטלאָבער
(זעה) אין זיינע „זכרונות“ וועגען לעפינס
אַנאַריגינעל יודיש ווערק, דער ערשטער
חסיד, וואָס איז אויך געבליבען נישט
פּערעפּענטליכט. דאָך איז לעפינס וויר-
קונג אויף דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג
פון דער יודישער ליטעראַטור געווען זעהר
גרויס. ער איז געווען דער ערשטער צווי-
שען די משכילים, וואָס האָט אָנגעהויבען
שרייבען יודיש, און דורך זיין פּערזענלי-
כען ביישפּיעל האָט ער געווירקט אין דעם
פּרט אויך אויף אַנדערע שפּעטערדיגע
פאַרשטעהער פון דער השכלה-בעוועגונג
(עטינגער, גאַטלאָבער). אָבער אויך די
שפּראַך פון זיינע איבערזעצונגען האָט
געמאַכט אַנפּאַכע אין דער יודישער לי-
טעראַטור. ער האָט געבראַכען מיט דעם
טראַדיציאָנעלען עברי-טייטש פון די בני-
העריגע תנ"ך-איבערזעצונגען, מוסר-ספרים

קרוב א. אָו. אַ גאַנצע רייה שאַרפּזי-
ביגע פעליעטאַנען. געשריבען אין אַנאַ-
גענאַרטיגען סטיל, אין אַ אינטימען האַר-
ציגען טאָן, און רייך אין געדאַנקען און
חקירות, זענען לעווינסקיס פעליעטאַנען
געווען זעהר אָנגענומען ביי די יודישע
לעזער. ער איז אויך געווען דער גרינדער
פון דער ערשטער יודישער טעגליכער
צייטונג אין אָדעס „גוט-מאַרגען“, וואו
ער האָט גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל.
זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש
ווערען צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין
דער פּערלאַנגעזעלשאַפט „ליטעראַטור“.
זיין ווערק „אַ ריזע קיין ארץ-ישראל
אין יאָהר ת"ת" איז איבערזעצט פון
העברעאיש (פּערלאַנג, ציוניסטישע קאָ-
פּיקע-ביבליאָטעק). זיין ביאָגראַפּיע
אויף יודיש האָט געשריבען ד"ר י.
ספיר און מ. קליינמאַן (דערועלבער
פּערלאַנג).

לעפין (לעוויין) מנחם-מענדל
(בעקאַנט אויך אונטער די ביינעמען ס א -
ט א נ א ו ע ר און מ י ק א ל א י ע ו ע ר) —
בעוואוסטער העברעאישער שריפטשטעלער
און דער שעפער פון אַ נייער עפּאָכע אין
דער יודישער ליטעראַטור. געבאָרען אין
יאָהר 1741 אין סאַטאַנאָוו, פּאָדאָליען,
געשטאָרבען אין יאָהר 1819 אין מיקאָלאָ-
יעוו, אויך פּאָדאָליען. בעקומען אַ תלמודי-
שע ערציהונג, האָט ער שפּעטער פּער-
בראַכט אייניגע יאָהר אין בערלין אין
דער סביבה פון די דאָרטיגע משכילים,
וואָס משה מענדעלסאָן איז געווען צווי-
שען זיי די הויפט-פיגור. פון בערלין איז
לעפין אַוועק קיין בראָד, וואו אונטער זיין
אינפלוס זענען געקומען אַזוינע פאַרשטע-
הער פון דער השכלה-בעוועגונג ווי פּערל,
קאָכמאַל און אַנד. אַ געוויסע צייט האָט
ער אויך געלעבט אין אוסטריע, מאָהלע-
זוער גוב, ביי יהושע צייטלין. דאָן איז

אויך אין אנדערע רוסישע צייטונגען, און אלס קארעספאנדענט פון דער מאסקווער צייטונג „Московскія Вѣдомости“ האָט ער אין די יאָהרען 1883—1884 בעזוכט דייטשלאַנד און פראַנקרייך. אויסערדעם האָט ער פערעפענטליכט אייניגע ווערק אין רוסיש און העברעאיש. ער איז אָבער אויך געווען איינער פון די הייסטע און ערנסטסטע פערטיידיגער פון דער יודי-שער שפראַך און האָט גענומען אַ גרויסען אַנטטייל אין דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1868 האָט ער פערעפענטליכט אַ קריטיש ווערק „אויס רבי“ (וועגען א. צווייפעלס „שלום על ישראל“) און אַ בע-שרייבונג „די פאַמיליע ראָטשילד“. אין דעמועלבען יאָהר האָט ער אַרויסגעגעבען אויף רוסיש אַ קריטישע אָבהאַנדלונג ווע-גען י. אַקסענעפלדס ווערק „Критиче-скій разборъ сочиненій П. Аксен-фельда“) אין יאָהר 1880 האָט ער אונטערן איינפלוס פון דעם ערפאָלג פון גאַלדפאָדענס יודישען טעאַטער אין רו-מעניען, אַראַגאַניזירט אַ יודישע טרופע אין אָדעס, און האָט אָנגעהויבען אויפצו-פיהרען אויף דער יודישער ביהנע פיעסען אויך פון אייראָפּעאישען רעפּערטואַר, וועלכע ער האָט אַליין איבערזעצט אָדער בעאַרבייט (גוצקאָוס „אוריאל אַקאָסטאַ“, סקריבס „די יודין“, „חנוכה“, „יהודית“, „מנחם בן ישראל“, „דבורה“). ער איז אויך געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך פּעראינטערעסירט מיט די יודישע פאַלקסליעדער, וועגען וועלכע ער האָט אָנגעשריבען זעהר אַ וואַרימען אַרטיקעל „די יודישע מוזע“, אין „הויז-פריינד“, (II), וואו ער ברענגט אויך אייניגע מוסטערן פון זיי. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען „די יודישע געשיכ-טע“, זייט דער עפאָכע פון עזרא ביז אויף דעם היינטיגען טאַג, צוזאַמען מיט דער

און מעשה-ביכער, וואָס האָט אין פּערלויף פון די יאָהרהונדערטער שטאַרק אָבגע-ווייכט פון דער אומגאַנגס-שפראַך, און איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט איי-געפיהרט אין דער ליטעראַטור די פאַלקס-שפראַך, אַזוי ווי זי איז גערעדט געוואָ-רען צווישען די יודען אין די סלאַווישע לענדער; האָטש ער האָט געקאָנט אויס-געצייכענט דייטש, דאָך זענען זיינע אי-בערזעצונגען פריי פון גערמאַניזמען; ער האָט נישט קיין מורא פאַר אַ פראַסט וואָרט, און טאַמער פעהלען איהם ווערטער, נעהמט ער זיי נישט פון דייטש, נאָר שאַפט זיי אַליין אין גייסט פון דער יודי-שער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. VIII, 41: ל. וויענער, Yiddish Literature, 136—138; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 84—86; א. ב. נאָטלאָבער, זכרונות, אין שלום-עליכמס, יו-דישער פאַלקסביבליאָטעק, I, 251—252.

לערנער יוסף-יהודה — יודיש-העברעאיש-רוסישער שריפטשטעלער. גע-באָרען דעם 1-טען יאַנואַר 1849 אין בערדיטשעוו, געשטאַרבען אין יאָהר 1907. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט יודישע למודים, און דאַן איז ער אַוועקגעפאַהרען קיין זשיטאָמיר, וואו ער האָט בעזוכט דאָס גימנאַזיום. אין יאָהר 1866 האָט ער זיך בעזעצט אין אָדעס און איז אַ גע-וויסע צייט געוועזען אַ פרייזוהערער פון דער יודישער פאַקולטעט אין דער אַר-טיגער אוניווערזיטעט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אלס שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער אָדע-סער צייטונג „Одесскій Вѣстник“. אין דער צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה האָט ער אַרויסגעגעבען אין בו-קאַרעשט אַ רוסישע צייטונג „Гражданина“ (Записки)

געשיכטע פון די יודען אין רוסלאַנד (אַדעס, 1885) און האָט איבערזעצט דעם ערשטען באַנד פון גרעצס „פּאַלקסטימלי-כע געשיכטע דער יודען“. אויף דער על-טער האָט ער זיך געטויפט. זיין פרוי מאַריע לערנער האָט אָנגעשריבען אַ פיער-אַקטיגע דראַמע „די עגונה“ (פערעפענט-ליכט אין „הויזפריינד“, II) און אייניגע אַנדערע ווערק. זיין זוהן, ניקאָלאַי לער-נער, איז בעוואוסט אין דער רוסישער ליטעראַטור מיט זיינע וויכטיגע פּאַרשונ-גען וועגען פּושיקווען.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 66; יוד.רוס. ענצ. X, 173.

לעשטשינסקי יעקב — זשורנאַ-ליסט און שריפטשטעלער איבער עקאָנאָ-מישע פּראַגען. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין האַראַדישטש, קיעווער גוב. האָט בע-קומען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג און ביז 18 יאָהר פּערבראַכט אין לערנען תּלמוד. אונטער דער ווירקונג פון דער השכלה-ליטעראַטור איז ער צו 20 יאָהר אַנטלאָפּען קיין אַדעס. וואו ער האָט זיך גענומען צו ועלבסטבילדונג, לעבענדיג ביי די שווערסטע מאַטעריעלע בעדינגונגען. אין אַדעס איז ער געוואָרען אַ אחד-העמיסט. שפּעטער איז ער געווען דעלע-גאַט פון וואַרשויער אַרבייטער-ציוניסטען אויפ'ן זעקסטען און זיבעטען ציוניסטען-קאָנגרעס, וואו ער איז צוגעשטאַנען צו דעם לינקען טעריטאָריאַליזם. זיין ליטע-ראַרישע טעטיגקייט האָט לעשטשינסקי אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין „השלח“. דאָן איז ערשינען זיין ערשטע ארבייט אין יודיש „די יודען אין לאַנדאָן“ (אין

פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“, 1904; אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע אונטערן נאָמען „דער יודישער אַרבייטער אין לאַנד-דאָן“, 1906), וואו עס ווערט בעשריבען דער האַראַקטער פון דעם שוויץ-סיסטעם, אין וועלכען דער יודישער לאַנדאָנער אַר-בייטער איז מייסטענס פּערנומען, און די סבות דערפון. אין יאָהר 1906 האָט ער פּערעפענטליכט אַ גרעסערע אַרבייט „דער יודישער אַרבייטער אין רוסלאַנד“, אין וועלכער עס ווערט האַראַקטעריזירט, אויפ'ן גרונד פון דער רוסלענדישער פּאַלקסעעהלונג און די מאַטעריאַלען פון יק"א, די יודישע ווירטשאַפט און אינ-דוסטריע און ס'ווערען געמאַכט געוויסע אויספיהרען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בעזונדערער לאַגע פון די יודישע אַרביי-טער. אַז עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצו-געהן דער „היינט“, איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער דאָזי-גער צייטונג, וואו ער פיהרט די אַבטיי-לונג „פון יודישען עקאָנאָמישען לעבען“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „נייעם וועג“, „פריינד“, „וואוהין“, בעל-מחשבותעס „יודישער שטימע“ און אַנדע-רע אויסגאַבען (אַרטיקלען וועגען דער שול-פּראַגע, וועגען נאַציאָנאַליזם און טע-ריטאָריאַליזם, וועגען שמד, וועגען פּראַ-גען פון עקאָנאָמישען לעבען א. א. ו.ו.). אויסערדעם נעהמט ער אַ נאָהענטען אָנ-טייל אין „העולם“ און אין דער יודיש-רוסישער פּרעסע. די לעצטע פּאַר יאָהר וואוינט ער אין ציריך, וואו ער שטודירט שטאַטס-וויסענשאַפטען אין דער אַרטיגער אוניווערזיטעט.

מ.

שידענע קאָמערציעלע טערמינען, — פער-
פאָסט פון מאָרסען בשותפות מיט צבי-
הירש שטשעברעשין און משה בענדין.
ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. VIII,

234; בן-יעקב, אוצר הספרים, 81, 195,
215, 668; א. שולמאן, שפת יהודית-אשכנזית
וספרותה, 50.

מאָהר אברהם-מענדעל-העב-
רעאישער שריפטשטעלער און גרינדער
פון דער יודישער פרעסע אין גאַליציען.
געבאָרען אין יאָהר 1815, געשטאָרבען
אין יאָהר 1868 אין לעמבערג. בעת די
געשעהענישען פון 1848-סטען יאָהר, ווען
אין עסטרייך איז אָבגעשאַפט געוואָרען די
צענזור און ס'איז איינגעפיהרט געוואָרען
פרייהייט פון פרעסע, האָט מאָהר אַרויס-
געגעבען עטליכע פלוגבלעטער אויף יו-
דיש, וואו עס זענען בעריהרט געוואָרען
פערשידענע פראַגען פון מאַמענט. דער
גרויסער ערפאָלג פון די פלוגבלעטער
(בראָשורען) האָט איהם בעוואויגען אַרויס-
צוגעבען זיי אין בעשטימטערע טערמינען,
און אַזוי איז ענטשטאַנען די ערשטע
יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבע אין גאַלי-
ציען — די וועכענטליכע „לעמבערגער יו-
דישע צייטונג“, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען
מיט גרויס ערפאָלג אין פּערלויף כּמעט פון
צוויי יאָהר, ביז ענדע 1849. אַז ס'איז פּער-
עפענטליכט געוואָרען דאָס געזעץ, לויט
וועלכען יעדער רעדאַקטאָר האָט געמוזט
אַריינטראַגען 5000 גולדען ערבות-געלד,
איז מאָהר געצוואונגען געווען די אויסגאַבע
אַבצושטעלען. אין יאָהר 1854 האָט ער
ווידער געפרובט אַרויסגעבען אַ יודישע
צייטונג, נאָר זי האָט עקזיסטירט ניט
מעהר ווי 6 מאָנאַטען. מאָהר האָט אויך

מאָרסען (מאַרשן) יוסף בן
יעקב — מחבר, איבערזעצער און אַרויס-
געבער. האָט געלעבט אין אַמסטערדאַם
ענדע XVII און אָנפאַנגס XVIII יאָהר-
הונדערט. ער האָט איבערזעצט און אַרויס-
געגעבען פּאָלגענדע ווערק: „בעשרייבונג
פון די רעבעליריי צו אַמסטערדאַם“ (אַנ'-
איבערזעצונג פון אַ האַלענדישען בעריכט
וועגען דער מרידה, וואָס איז פּאַרגעקו-
מען אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1696;
צום סוף קומט אַ „מעשה פון פּויער
גריל“. — אַמסטערדאַם, 1707); „הנוך
לנער“ — אַ יודישער בריפּשטעלער, מיט
אַ גלאַסאַר, וואָס ענטהאַלט איבער הונ-
דערט לאַטיינישע, פּראַנצויזישע און
דייטשע ווערטער, און מיט איינגעכללים
פון דער אַריטמעטיק, פּערפאַסט פון
מאַרסען און משה בענדינער און גע-
דרוקט מיט געשריבענע אותיות (אַמסטער-
דאַם, 1714 — 1715); „יהושע בן סירך“ —
„אין מעכטיג שון ספר צו וועלכיי גימאַלט
האט יהושע בן יהוצדק דער כהן גדול,
וועלכיי גימעלט שטיט אין עשרים וארבע,
עש איז איין מעכטיג געטליך ספר פאר
אלי מענשן אום דרין צו לייאנן גלייך
אויב עש ביפּינדן ווירד“ ... (איבערזעצט
פון האַלענדיש; אַמסטערדאַם, 1712);
„שיינע אַרטליכע געשיכטען“ — זיבען
ערצעהלונגען באַקאַטשיאַס, אויך איבער-
זעצט פון האַלענדיש (אַמסטערדאַם, 1719);
„תקון סוחרים ותקון חלופים“ — אַ הילפּס-
בוך פאַר קאָמערסאַנטען, אין 40 קאַפיט-
לען, ענטהאַלט פאַרמען פון שטר-חובות,
מיט אַלע געזעצען וועגען דעם, תקנות פון
דער רעגירונג וועגען פּערשידענע קאָמער-
ציעלע ענינים און ערקלערונגען פון פּער-

„jüdisch-polnische Jargon“ .
 בייבליאָגראַפֿיע : א. לאַנדוי, Bib-
 liographie des Jüdisch-Deutschen,
 אין נאַגלס Mundarten 1897, Deutsche
 ב. I, ה. 2, ז. 132 .

מאַסטבוים יואל — בעלעטריסט .
 געבאָרען אין יאָהר 1882 אין מעזריטש,
 סעדלעצער גוב. בעקומען אַ טראַדיציאָ-
 נעלע יודישע ערצהונג אין חדר. צו פופ-
 צעהן יאָהר איז ער אַוועקגעגעבען געוואָ-
 רען פאַר אַ מאַלער. אין דער ליטעראַ-
 טור האָט ער דעביוטירט אין יאָהר 1906
 אין „וועג“, און זייט דאַמאָלס האָט ער
 זיך בעטייליגט אין פערשידענע צייט-
 שריפטען און זאַמעלביכער. אַ זאַמלונג פון
 זיינע „סקיצען און בילדער“ איז ערשיע-
 נען אין יאָהר 1912 אין שימינס פערלאַג.
 כמעט אַלע ערצעהלונגען מאַסטבוים זע-
 נען איבערזעצט אויך אין העברעאיש.
 מאַסליאַנסקי צבי-הירש — בע-
 וואוסטער מטיף. געבאָרען אין סלוצק,

מינסקער גוב., אין
 יאָהר 1855 . אין
 אָנהויב פון די ניין-
 ציגער יאָהרען איז
 ער אַרומגעפאָהרען
 איבער פערשידענע
 שטעדט אַלס ציוניס-
 טישער פריידיגער .

אין יאָהר 1894 איז ער אַוועק קיין ענג-
 לאַנד און פון דאָרט קיין ניו-יאָרק, וואו
 זיינע דרשות, מייסטענטיילס אויף יו-
 דיש, האָבען נאָך עד-היום גרויס ערפאָלג.
 מאַסליאַנסקי אין געווען איינער פון די
 גרינדער (אין יאָהר 1902) פון דער טעג-
 ליכער יודישער צייטונג „די יודישע
 וועלט“ (זעה). אין יאָהר 1909 האָט ער
 פערעפענטליכט זיינע יודישע און העברע-
 אישע דרשות אין דריי טייל .

בייבליאָגראַפֿיע : יוד. ענג. VIII,

אַרויסגעגעבען אייניגע ווערק אויף יודיש,
 ווי „מעשה נסים“ (לעמבערג, 1851) א. אַנד.
 בייבליאָגראַפֿיע : א. מ. מאַהרס אוי-
 טאָפּאָגראַפֿיע (אין „שבילי עולם“, III ; יווע-
 פּאָז, 1880) ; סאַטנילאָוסקי, אין Хроника
 „Восхода“, 1903, 9 ; בן-יעקב, אוצר הספרים,
 356 .

מאיר בן צבי הירש פון דאָרמ-
 שטאָדט — דער אויטאָר פון „שחיטות
 ובדיקות“ אין יודיש, קאָמפּילירט פון
 מהר"י ווייל'ס „שחיטות ובדיקות“, פון
 „גבול בנימין“, „וזאת ליהודה“, „זבחי
 טוביה“, „עולת יצחק“ און אַנדערע ספרים
 (ערשיענען אין פראַנקפורט-אויפֿן-מאַין,
 1720) .

בייבליאָגראַפֿיע : בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 571 .

מאירזאָהן אשר לעמעל בן
 מאיר — דער אויטאָר פון אַ יודישער מע-
 טאָדע, אויסצולערנען זיך די פּוילישע
 שפראַך, אויטערן טיטעל „שפה ברורה“
 (ווילנאָ און האַראָדנאָ, 1834) .

בייבליאָגראַפֿיע : בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 607 .

מאַנדעלקערן שלמה — העברע-
 אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין
 יאָהר 1846 אין מלינאָוו, וואָלינער גוב.,
 געשטאָרבען אין יאָהר 1902 אין וויען.
 ער האָט אויך אָנגעשריבען אייניגע ער-
 צעהלונגען אויף יודיש. איינע פון זיי
 מיט'ן נאָמען „תחית המתים“ איז ערשיע-
 נען אין ווילנאָ אין יאָהר 1868 .

בייבליאָגראַפֿיע : י. ת. זאָגראַדסקי,
 ש. מאַנדעלקערס ביוגראַפֿיע, אין „דער יודי.
 שווע פאמיליע“, V .

מאַנש פ. ד״ר — האָט פערעפענט-
 ליכט אין דער לעמבערגער צייטשריפט
 „Der Izraelit“, פאַר די יאָהרען 1889—
 1890 אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען איבער
 דעם פּויליש-יודישען דיאַלעקט „Der

צער. געבאָרען אין די זעכציגער יאָהרען פונם פאַריגען יאָהר הונדערט אין פּאַסט-טאָוו, קיעווער גוב. האָט שטודירט אין דער קיעווער אוניווערזיטעט. ער האָט איבערזעצט אויף יודיש טאַלסטאַים דראַמע „דער כּח פון פינסטערניש“ און אייניגע אַנדערע ווערק, וואָס זענען ערשינען אין דעם מינסקער פּערלאַג „קולטור“ („אָודאַטיע און רבקה“ פון טאַן, דאָס אייז געהט“ פון אייזמאַן א. אַנד.).

מאַרק-ערלבאַף (מרקורליבף) מיכל בן אברהם הכהן — האָט אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1718 אין ווילמערס-דאָרף דעם סדור צוזאַמען מיט אַ ווערט-ליכער יודישער איבערזעצונג („דיא תּפלה מיט לה"ק אונ' מיט טייטש אנגלייגט וואָרט פיר וואָרט“).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 58; בן-יעקב, אוצר הספרים, 662.

מאַרשאַק דניאַל — שריפטשטע-לער. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין טוקום, קורלאַנד. זיין ערשטע ערצעהלונג איז ערשינען אין יאָהר 1905 אין „דעם פריינד“. שפּעטער האָט ער פּערזעפּענט-ליכט אייניגע סקיצען, ערצעהלונגען און געדיכטען אין פּערשידענע אויסגאַבען („פריינד“, „לעבען און וויסענשאַפט“, „דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.). לויט זיין פּראָפּעסיע איז ער אַנ'איינפאַכער אַרבייטער.

מגיד דוד — שריפטשטעלער. גע-באָרען אין יאָהר 1862 אין ווילנאַ. האָט געענדיגט די פּעטערבורגער קונסט-אַקאַ-דעמיע און אויך די אַרעינטאַלישע פּאַקול-טעט פון דער פּעטערבורגער אוניווערזי-טעט. נעהמענדיג אַנ'אַנטטייל אין דער העברעאישער און יודיש-רוסישער ליטע-ראַטור און פּרעסע, האָט ער אויך פּערע-פּענטליכט אַ רייה אַרטיקלען אין די יודי-

365: אלבום עברי, ניו-יאָרק, 1905.
מאַרינאָוו יעקב — אַמעריקאַניש-יודישער דיכטער און הומאַריסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1870 אין סערניק, מינס-קער גוב. האָט זיך אָנגעהויבען צו דרו-קען אין דער ניו-יאָרקער „אַרבייטערזיי-טונג“. זיך בעטייליגט אין ווינטשעווסקיס „אַמת“ (1899), „צוקונפט“, „פאַרווערטס“ און אַנדערע אויסגאַבען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער הומאַריסטישער וואָ-לענשריפט „דער גרויסער קונדס“.

מאַרעק פ. — רוסיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין שאַדאָוו, קאָוו-נער גוב. האָט גע-ענדיגט די יורדי-שע פּאַקולטעט פון דער מאַסקווער או-ניווערזיטעט. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער

אָנגעהויבען אין יאָהר 1888 אין „Вос-ходъ“ אין יאָהר 1901 האָט ער צוזאַמען מיט שאול גינזבורגען (זעה) אַרויסגעגעבען די בעוואוסטע זאַמלונג פון „די יודישע פּאָלקסליעדער אין רוס-לאַנד“. נעהמענדיג אַ שטאַרקען אַנטטייל אין דער יודיש-רוסישער פּרעסע, וואו ער האָט זיך צווישען אַנדערן אָבגעגעבען אויך מיט דעם יודישען פּאָלקלאָר (זאַמעל-בוך „Перешитое“, II), האָט מאַרעק גע-שריבען אויך אין יודיש. בעזונדערס ציי-כענט זיך אויס זיין גרעסערע היסטאָרי-שע ערצעהלונג פון דער צייט פון יעקאַ-טערינאַ II — „צוויי גורות“ (צוערשט פּער-עפּענטליכט אין „פריינד“, 1908, אין דעמועלבען יאָהר ערשינען אויך אין אַ בעזונדער אויסגאַבע).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. XI. **מאַרקאָוו א.** דײַר — איבערזע-

טען און אין אייניגע יודישע אויסגאבען, ווי „קול מבשר“, „יודישען פאָלקסבלאָט“, „הויזפריינד“, „ווילנער וואָכענבלאָט“, קראָקויער „פאָלקסבלאָט“ א. אַנד. אוי-סער זיינע ווערק אין העברעאיש, האָט ער פערפאסט, איבערזעצט אָדער בעאַר-בייט איבער 200 קליינע פאָפולער-וויסענ-שאַפטליכע און היסטאָרישע ביכלעך צו 32 זייטליך, צעהנדליגער קליינע פאָלקס-מעשיות און אייניגע גרעסערע ווערק, ווי „שבט יהודה“ אין 12 טייל, „שארית ישראל“, „מסעי הצלב“, „עלילת דם“, „ספורי ישורן“ (מעשיות פון תלמוד און מדרש) און פיעל אַנדערע. מוזח האָט זיך בענוצט אין זיין פיעליעהריגער ליטעראַ-רישער אַרבייט מיט איבער 20 פסעוודאָ-נימען, ווי „של של ים“, „יחס על דל“, „אַ רייענדער אויף דעם ים“ א. אַז.וו.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 63 ייִד. ענן. ענן. IX, 441.

מיועם מתתיהו — שריפטשטע-לער און פילאָלאָג. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין פשעמישל, גאַליציען. זיין פאָטער, אַ גרויסער משכיל און קענער פון פיעל מאָדערנע און אַנטיקע שפראַכען, האָט געגעבען זיין זעהן אַ גוטע יודישע און וועלטליכע ערציהונג, אַזוי אַז צו 18 יאָהר האָט ער געקענט שוין ביז אַ צעהנד-לינג שפראַכען. מיועם שרייבט מייסטענ-טיילס אין העברעאיש (די לעצטע צייט אויך אין פויליש; צווישען אַנדערן האָט ער אין פויליש פערעפּענטליכט אַ גרויס ווערק וועגען דעם, אַז די יודישע ראַסע איז אַ העכערע ווי די אַרישע); ער איז אָבער איינער פון די הייסטע פערטיידיגער פון דער יודישער שפראַך. זיינע ערשטע אַרטיקלען וועגען יודיש זענען פערעפּענטליכט געוואָרען אין יאָהר 1907 אין „העולם“, „בזכות השפה היהודית“ און „עוד מלים אחדים בדבר השפה

שע צייטשריפטען „פריינד“ און „דאָס לע-בען“. ער איז געוועזען דער ערשטער, וואָס האָט געשריבען אויף יודיש וועגען קונסט (מאַלעריי און סקולפּטור).

מוסקאט, געבריידער יעקב און ישעיה — די מחברים פון אַ העברעאישער גראַמאַטיק אין יודיש אונטערן טי-טעל „קצור תורת לשון עברית“ (אַ פער-קירצונג פון שלמהו פהנ'ס ווערק; אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי, 1853).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 535.

מוקדוני א. ד"ר — זעה קאָפּעל אַל פּסנדר.

מוזח זלמן — זשורנאַליסט, אַ זעהן פון יהושע מוזח. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין דווינסק. אין יאָהר 1891 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ענגלאַנד און אין אייניגע יאָהר אַרום—קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעזעצט אין פילאַדעלפּיאַ. ער האָט זיך בעטייליגט אין „יודישען פאָלקסבלאָט“, „שולמית“ (לאַנדאָן, 1894), ניו-יאָרקער „פאָלקס-אָדוואָקאַט“, האָט רע-דגירט די פילאַדעלפּיער „פאָלקשטימע“ (1905—1907) א. אַז.וו. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בעזונדער ווערק „דער נייער בעל-תשובה“ (אַנ/איבערזע-צונג; וואַרשוי, 1889).

מוזח יהושע הלוי — העברעאיש-יודישער מחבר. געבאָרען אין יאָהר 1834

אין ניי-זאַגער, קאָוו-נער גוב. זיין לי-טעראַרישע טעטיג-קייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1861 אין דער העב-רעאישער וואָכענ-שריפט „הכרמל“.

זייט דאַמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט אין אַ גרויסער צאָהל העברעאישע צייטשריפ-

דיג אין פערשידענע לאַנדאָנער און ניו-יאָרקער אויסגאַבען. אונטער זיין רע-דאַקציע איז אויך ערשינען אַ סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן „די נייע צייט“ און אייניגע אַנדערע צייטשריפטען. זייט 1908 איז ער רעדאַקטאָר פון דער לאַנג-דאַנער טעגליכער צייטונג „דער יודישער זשורנאַל“. ער האָט אויך אַרויסגעגעבן אַ פּאַר בראַשורען. פון זיינע איבערזע-צונגען זענען אין בוכפאַרם ערשינען: „די קאָקעטקעס“ פון מאַליער, „וואָס איז גליק“ פון בערטאַלד אויערבאַך, „דער בלויער פּויגעל“ פון מאַריס מעטערלינק, „משה אָדער דאַרווין“ פון א. דאָדעל, א. אַנד. עס דאַרף אויך ערשיינען זיין אי-בערזעצונג פון אַסקאַר אואַיילס ראַמאַן „דער פּאַרטערט פון דאַריאַן גריי“.

מיכָל אַדָם — דער אויטאָר פון דער ערשטער יודישער געדרוקטער תורה-איבערזעצונג. ער איז געוועזן אַ געטויפ-טער יוד און האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון XVI יאָרהונדערט אין צי-ריך. דורך זיינע קענטנישען אין דער העברעאישער שפראַך איז ער בעפריינדעט געוואָרען מיט דעם בעוואוסטען קריסטלי-כען געלעהרטען פעלליקאַן, וועלכער האָט איהם רעקאָמענדירט אַלס מיטהעלפער דעם בעקאַנטען אויטאָר פון דער ציריכער ביבעל-איבערזעצונג לעאַ יודאַ (אויך אַ קריסט). פאַלש איז אַלזאָ די מיינונג פון פערלעס, קאַרפעלעס און אַנדערע, אַז מיכל אדם און לעאַ יודאַ איז איין און דיזעלבע פּערזאָן. זיין אויבען-דערמאָהנטע איבערזעצונג — די אַזוי גערופענע קאַנס-טאַנצער איבערזעצונג (אַרויסגעגעבן אין קאַנסטאַנץ אין יאָהר 1544) — ענטהאַלט אויף יודיש די תורה מיט די הפטרות און פינף מגלות; אַ לאַנגע צייט האָט מען זי פאַלש געהאַלטען פאַר אַנאַר-בייט פון ר' אליהו בחור. זי האָט אויך

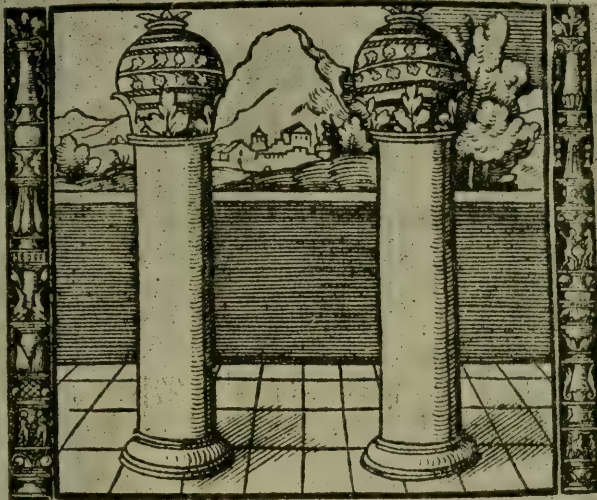
היהודית“) און האָבען אַרויסגערופען אַ פּאַלעמיק מיט סאַקאַלאָווען, דעם רעדאַק-טאָר פון „הצפירה“. אויף דער טשער-נאָוויצער יודישער שפראַך-קאָנפּערענץ האָט מיעס געהאַלטען אַ וויסענשאַפטלי-כען פּאַרטראַג וועגען יודיש, וואָס האָט אין זיין צייט געמאַכט אַ גרויסען רושם. אין יאָהר 1910 האָט ער פּערזענטיכט אַנאַרטיקעל אין דריטען בוך „העתיד“ („לשאלת הלשון היהודית“), וואו ער טרעט אַרויס געגען אחד-העמם יודיש-פיינדליכע מיינונגען. ער פּערנעהמט זיך אויך מיט דער פּאַרשונג פון דער יודישער שפראַך, און די לעצטע צייט האָט ער אויך אָנגעהויבען צו שרייבען יודיש. זיין ערשטע וויסענשאַפטליכע אַרבייט אין יודיש איז ערשינען אין פּראָסטיגס „קאַ-לענדער“ (מיט וואָס פאַר אותיות זאָלען מיר שרייבען יודיש?). אויסערדעם האָט ער פּערזענטיכט אייניגע אַרטיקלען אין דעם סאַנאַקער „פּאַלקספריינד“ (דאָרט איז אויך געדרוקט פון איהם אַנאַ אויטאָ-ביאָגראַפישע נאָטיץ) און אין אַנדערע אויסגאַבען.

בייער מאַרים — זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין דאָרף דאַרמאַנעשטי, באַקויער דיסטריקט, רומעניען. האָט בעקומען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג און געלערנט תלמוד און קבלה-ספרים. ער האָט אויך געענדיגט אַ רומענישע יעלעמענטאַרשול און אַ געוויסע צייט בעזוכט דאָס גימנאַ-זיום. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין רומענישע צייטשריפ-טען. יודיש האָט ער אָנגעהויבען שריי-בען אין 1901, אַלס רעדאַקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דגל מחנה יהודה“. אין 1902 איז ער אַוועק קיין לאַנדאָן, וואו ער איז געוואָרען אַ פּראָ-פּעסיאָנעלער זשורנאַליסט, מיטאַרבייטענ-

יוסיבז ברק ביה רבא

עש בוינקלט אוב אירי זנויין דיא ווארן בון נולד גרויבלעט א
 אוב אירי טרובן אוב איר קערבליין אוב (אירי קורבליין) דיא
 ווארן בון אידן נישטייבן ווירדיין אוב נאכץ אוב נאר גיזאכט בון
 ווערק ווייטער שאפט אוב בון ווערק געוויספלט

פורם אוב געטאלט דער ווילן דיא ער הוט לאסן וואכן דער
 קובץ הורודוס אין דעם בית הקדש :

אוב דיא זעלבין וויין רעבן דיא וואר וואונדר בארליך בור דען א
 אויגן אלער אירר זעהר אוב זיא וואר אין ווייד איס הערצן זון
 אלען דעבן דיא זיא אן לונטן אוב איר נולד דש וואר אלעש לויטר
 נולד אוב סיל בון דען שרייבן דער רווייס דיא האבן ביזוינקט
 דש זיא האבן גיזעהן דיין וויין רעבן זון ירושלים אין דער זר ש
 שטורבן דיש בית הקדש אוב אלנו האב איך אויך ביזוינקט
 איך יוסף דער זון גריון הכהן אין דעם בוך דש איך האב גי
 גישריבן זון איבן נאך דעם וזנט אירר שרייבן :
 ריעש . אוב ער וואכט דען בור שוסף דען אונדרשטן אוב
 ער נאכ אין בור דיא ברייטי דיש הויז אוב ער בויאט זון בור א

נישט קיין שום שייכות צו לוטערס ביי-
 בעל-איבערזעצונג, ווי דאָס מיינט וואָלף
 אין זיין „Bibl. Hebr.“, IV, 198. אין
 דער זעהר לאַנגער הקדמה דערקלערט
 דער אויטאָר די מאַטיווען, פאַרוואָס
 ער האָט זיך גענומען צו דער אי-
 בערזעצונג פון דער תורה אויף טייטש:
 „זינטמאל וויר זעהן דאז זיך די הערצן
 בון (פון) טאג צו טאג מינדרן אין דעם
 ור שטאַנד (פערשטאַנד) אונ' אין דער
 וויסהייט ... צו דעם דאז וויר זעהן דאז
 די קהלות בעונות הרבים אויך אימר דר
 אבנעמען אונ' צרשטערט ווערן דורך
 וילפאלטיג גירושים, דז וואו מן בור
 (פאַר) צייטן הט צעהן קהלות גיבונדען
 (געפונדען) גיבינט מן איצונדר קום אייני
 בעו'ה, אונ' דורך זולכי גרושים ווערן
 די בעלי בתים גינוטיגט אויף דען דורפרן
 צו זיצן, אונ' איז אבר ניט אין איינש
 איטליכן ור מיגן (פערמעגען) דז ער קאָן
 איין מלמד האלטן דער אים זייני קינדר
 לערנט, דא דורך דען גרושי עם הארצים
 דר וואכסן. דארום זיין וויר בוועגט ווארדן
 דז וויר דז חומש ... צו דויטש גטריקט
 הבן, וויא די זעלביגי איטליכי גלערטי
 יהודים אונ' רבנים אויש לשון הקדש אונ'
 לשון אשכנז ור דויטשט הבן ... אין סוף
 פון דער הקדמה זענען געבראַכט אייני-
 גע גראַמאַטישע כללים פון ר' אַנשעלס
 (זעה) „מרכבת המשנה“, וויל „ניט איין
 איטליכר דען דקדוק קאן, זו האט אונש
 ביי'ר גוט אן געזעהן איין קורצי אנציי-
 גונג אונ' (ב)ריכט צו געבן, וויא די
 ווארט נאָך דער דקדוק זאלן אונ'
 מיגן ור דויטשט ווערן“. ... די איבער-
 זעצונג איז געמאַכט וואָרט אין וואָרט
 נאָכן אַריגינאַל: „בראשית אידן ער
 האט דר שאפן גוט (גאָט) די הימל
 אונ' די ערד: אונ' די ערד אש (איז
 געווען) וואישט אונ' לער אונ' וינשטי-

נישט אויף אן גזיכט דש אבגרונדש אונ'
 (ווינד) גוטש שוועבט אויף גזיכט דער
 וואשרן: אונ' ער שפראך גוט עש זול
 זיין ליכט אונ' עש וואר ליכט: אונ'
 ער זאך גוט דש ליכט דש עש גאוש
 וואש אונ' ער מאכט שידן גוט צווישן
 דעם ליכט אונ' צווישן דר וינשטר-
 ניש: אונ' ער רופט גוט צום ליכט טאג
 אונ' צו דר וינשטרניש האט ער גרופט
 נאכט אונ' עש וואר אבנט אונ' עש וואר
 מארגן טאג איינר" ... אייניגע ווערטער
 ווערען ביי דער זייט פערטייטשט אויך
 אויף אַ צווייטען אופן. — אדם האָט אויך
 איבערזעצט אויף יודיש דעם בעוואוסטען
 ספר „יוסיפון“ פון ר' יוסף בן גוריון הפהן
 (צום ערשטען מאָל פערעפענטליכט מיט
 אויסגעצייכענטע בילדער אין טעקסט אין
 ציריך, 1546; שפעטערדיגע אויסגאַבען —
 פראַג, 1607, אַמסטערדאַם, 1661), וואָס
 איז געוואָרען איינס פון די פּאָפּולערסטע
 יודישע פּאָלקסביכער.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה: 6—9, ג. קאַרפּע.
 לעם, געשיכטע דער יודישען ליטעראַטור, II,
 1007; בן-יעקב, אוצר הספרים, 218.

מיכלבאך נתן בן אליעזר —
 דער אַרויסגעבער פון דעם בעריהמטען
 „שמואל-בוך“, וואָס שטעלט פאַר אַ פּאַע-
 טישע בעאַרבייטונג פון ספר שמואל אין
 יודיש-טייטשע פּערזען, אויף דער אַרט
 פון דעם בעריהמטען דייטשען עפאַס „ני-
 בעלונגען-ליעד“. די פּראַגע, ווער איז
 דער מחבר פון דעם „שמואל-בוך“, האָט
 שטאַרק בעשעפטיגט ווי די דייטשע גער-
 מאַניסטען (צאַרקע, גאַשע, הילדעבראַנד,
 קרייצענאַך, לאַטצע א. אַנד.), אַזוי אויך
 די יודישע ליטעראַטור-היסטאָריקער.
 אַלענפאַלס איז מיכלבאך נישט דער
 מחבר: דאָס „שמואל-בוך“, וואָס ער האָט
 אַרויסגעגעבען, איז געדרוקט אין יאַהר-

זענען אין פערלויף פון די הונדערטער יאָהרען אָבערדיבען געוואָרען. — דאָס „שמואל-בוך“ איז איינס פון די אינטערע-סאַנטסטע ווערק פון דער אַלטער יודי-שער ליטעראַטור. דער אונבעוואוס-טער אויטאָר האָט אַרויסגעוויזען גרויס טאַלענט ווי אין אויסנוצען דעם טעקסט פון תנ"ך, אַזוי אויך אין דער קרעפטיגער פּאָעטישער שפּראַך פון די וואונדערליכע קלינגעדיגע פּערזען. אין זיין צייט איז דאָס „שמואל-בוך“ געווען זעהר פּאָפּולער און פּלעגט געוונגען ווערען מיט אַ בעזונ-דערן נגון, וואָס איז בעקאַנט געווען אַלס דער „שמואל-בוך-נגון“ און פּלעגט זעהר אָפט צוגעפּאַסט ווערען אויך צו אַנדערע ליעדער, געריימטע בעאַרבייטונגען פון תנ"ך א. א. וו. אויסער די אויבענדער-מאָהנטע אויסגאַבען פון „שמואל-בוך“, זענען נאָך דאָ אויסגאַבען פון פּראָג, 1609, באַזעל, 1612, א. אַנד.

ביבליאָגראַפיע: וואָלף, Bibl. Hebr., II, 456, IV, 200; מ. שטיינ-שניידער, אין „Serapeum“, 1869, נ. 152; רעוועלבער, אין „Die Volkslite- ratur der Juden“; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 17—19 (ווערען געבראַכט אויסגעגען פון „שמואל-בוך“); ג. קארפּעלעס, „לישטע פּאָן רענענסבורג“, אין דער „Festschrift zum 70. Geburts- tage A. Berliners“, פּראַנקפורט-אויפן-מאין, 1903; ד"ר פעליקס פּאַלק, די ביכער סאַטועלים אין דרוישען ניבעלונגען-סטראַפּען דעם XV יאָהרהונדערטס“, אין די „Mittei- lungen zur jüdischen Volkskunde“, 1908 (די דאָזיגע זעהר גרינדליכע און וויכטיגע אַרבייט איז געבליבען נישט געענדיגט); לאַמ-צע, „צור יודיש-דויטשען ליטעראַטור“; בן-יעקב, אוצר הספרים, 99, 640.

מיכאַלזאָהן מ. — זעה רובינא. שטיין מי 55.

1593 אין קראָקוי, אָבער נאָך אין יאָהר 1544 (1543?) איז ערשינען אַנ'עהגלי-כע געריימטע יודיש-דייטשע בעאַרביי-טונג פון ספר שמואל אין אויסגבורג דורך חיים בן דוד שוואַרץ (?) און איז איבער-געדרוקט געוואָרען אַרום 1562 אין מאַנ-טואַ; אָט מיט דער אויסגאַבע האָט זיך עס בענוצט פּוילוס עמיליוס אין זיינע „Zwei ersten Bücher der König“ וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1562 אין אינגעלשטאַדט (זעה עמיליוס). (פּיליכט איז דער מחבר פון „שמואל-בוך“ יוסף בן יקר, ווי מען קען עס שליסען פון זיין נאָכוואָרט צו זיין סדור-איבערזעצונג (זעה יוסף בן יקר). עס איז דאָ אַ גרונד צו מיינען, אַז אַלס יסוד פון דעם „שמואל-בוך“ האָט געדינט דער כתב-יד, וואָס געפינט זיך אין דער האַמבורגער ביבליאָ-טעק און ענטהאַלט אַ פּאָעטישע בעאַרביי-טונג פון די געשיכטען וועגען דוד המלך, ווי אַזוי זיי ווערען איבערגעגעבען אין ספר שמואל. דער ערשטער ברענגט דעם דאָזיגען כתב-יד וואָלף אין זיין Bibl. Hebr., IV, 201, און שרייבט איהם צו אַ געוויסער פּרוי ליטא פון רע-גענסבורג, וועלכע האָט לויט צונאָך געלעבט נאָך אין דער תקופה פון מיטעל-אַלטער. דורך די נייסטע פּאַרשונגען פון משה שטיינשניידער, א. קאָהוט, ג. קאַר-פעלעס און ד"ר פעליקס פּאַלק איז אויפ-געוויזען, אַז דער אויטאָר (אָדער איבער-שרייבער) פון דעם האַמבורגער מאַנוס-קריפט איז נישט אַ פּרוי ליטא פון רע-גענסבורג (דער נאָמען ליטא קומט גאָר נישט פּאַר ביי די דייטשע יודען), נאָר אַ גע-וויסער ליטווא פון רעגענסבורג (דעם נאָמען ליטווא בעגעגענט מען גראָד זעהר אָפט ביי די יודען פון יענער תקופה). דער טעות איז פּאַרגעקומען צוליעב דעם, וואָס אייניגע אותיות אין דער האַנדשריפט

מילך יעקב -- שריפטשטעלער .
 געבאָרען אין יאָהר 1860 אין וואַרשוי ביי
 פרומע עלטערן. ביז
 11 יאָהר געגאַנגען
 אין חדר, וואו ער
 האָט געלערנט גמרא
 מיט פּוסקים, דאָן
 אָפּגעגעבען געוואָ-
 רען צו אַ שניצער ;
 גלייכצייטיג זיך בע-
 שפּטיגט מיט זעלבסטבילדונג. געענדיגט
 דעם מיליטער-דינסט, איז ער אין יאָהר
 1891 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ. אַ
 געוועזענער חובב-שפת-עבר און חובב-ציון,
 האָט ער אין ניו-יאָרק אָנגעהויבען צו
 אַרבייטען אין דער אַרבייטער-און סאָציאַ-
 ליסטישער בעוועגונג און איז געווען סע-
 קרעטער אין די פּעראייניגטע געווערק-
 שאַפטען. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין
 יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר
 1891 אין דער „אַרבייטערצייטונג“ מיט אַ
 סאַטירע אויף די אַנאַרכיסטען. אין דער
 דאָזיגער צייטונג האָט ער געשריבען אַלע
 וואָך אַרטיקלען איבער צייטפּראָגען און
 בעליטאַנגען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען
 „געדאַנקען פֿון אַ פּראָסטאַק“, פּאָפּולאַ-
 ריזירט די ווערט-טעאָריע פון מאַרקס,
 פּערעפּענטליכט אַ גרעסערע אָפּהאַנדלונג
 „פון וואַנען שטאַמען רעליגיאָנען“. א. אַז.
 זו. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדע-
 רע צייטשריפטען און איז געווען מיטאַר-
 בייטער און שפּעטער, אין 1907, אויך רע-
 דאַקטאָר פון דער „צוקונפּט“, וואו ער
 האָט פּערעפּענטליכט אַ סעריע אָפּהאַנדלונג-
 גען וועגען מאַרקסזיסם, טעריטאָריאַליזם,
 צווייט און אַ רייזע קריטישע אַרטיקלען
 וועגען פּרץ, ראָזענפעלד, שמואלזאָהן א.
 אַנד. ער האָט געשריבען אויך אין „פּאַר-
 ווערטס“, אַרויסגעגעבען צוויי זאַמעלבי-
 כער „די נייע וועלט“ און האָט איבער-

זעצט אייניגע גרעסערע ווערק, ווי פּרץ
 כמאַלענסקינס „קבורת חמור“, הויפטמאַנס
 „די וועבער“ א. אַנד. ער האָט זיך בע-
 טייליגט אויך אין ענגלישע צייטשריפטען
 מיט אַ רייזע הומאַריסטישע סקיצען
 א. אַז. וו.

מילרער לואים -- בעקאַנטער
 זשורנאַליסט. געבאָרען אין די זעכציגער
 יאָהרען פּונ'ם פּאַריגען יאָהרהונדערט
 אין ווילנאָ, האָט ער אין דער יוגענד
 אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו
 ער האָט געענדיגט זיין שטודיום אַלס
 יוריסט. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען
 צו נעהמען אַנאַטייל אין דער יודיש-
 אַמעריקאַנישער אַרבייטער-פרעסע אַלס
 נאָהענטער מיטאַרבייטער פּונ'ם „פּאַר-
 ווערטס“, פון וועלען ער איז אַ גע-
 וויסע צייט אויך געווען דער רעדאַק-
 טאָר. אין יאָהר 1905 האָט ער געגרינד-
 דעט צו אַייגענע טעגליכע צייטונג „די
 וואַרהייט“, אַ האַלב-ראַדיקאַלע און
 האַלב-נאַציאָנאַלע. מיללער האָט פּער-
 עפּענטליכט אין בוכפּאַרם אַ סעריע ריי-
 זע-בילדער אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-
 מען „דאָס אַלטע און דאָס נייע פּאַ-
 לעסטינאַ“ (ניו-יאָרק, 1912).

מיניקעס הנן — ליטעראַט. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1857 אין ווילנאָ. אין די
 ניינציגער יאָהרען פּונ'ם פּאַריגען יאָהר-
 הונדערט איז ער געקומען קיין ניו-יאָרק,
 וואו ער גיט אַרויס זייט 1897 זיינע „יום-
 טוב-בלעטער“ און זאַמעלביכער, וואָס גע-
 הערען צו די פּאָפּולערסטע יודישע אויס-
 גאַבען אין אַמעריקאַ, אַדאַנק דער רייכ-
 קייט און פּערשידענאַרטיגקייט פון זייער
 אינהאַלט, הגם פיעל זאַכען, וואָס קומען
 דאָרט אַרײַן, זענען איבערגעדרוקטע. אין
 די דאָזיגע זאַמלונגען, ווי אויך אין איי-
 ניגע אַנדערע אויסגאַבען האָט מיניקעס
 געדרוקט פּערשידענע אַרטיקלען, פעליצ-

דער ניי-געגרינדעטער יודישער קאלאָניע קלאַריאָן (אַמעריקאַ), וואו ער פערנעמט זיך מיט ערד-אַרבייט.

מנחם — דער פסעוודאָנים פון דעם דיכטער און זשורנאַליסט מנחם גאָלדבערג. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין בריסק, גראָדנער גוב. אויפגעצויגען געוואָרען אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ העברעאישען לעהרער. שפע-טער האָט ער בעזוכט אַ שטאָדט-שול און געווען אויך עקסטערן. אין יאָהר 1905 איז ער געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט דעביוטירט מיט אייניגע ליעדער אין „דעם וועג“ (1906). זיינע ליעדער און געדיכטען זענען אויך ערשינען אין פער-שידענע אַנדערע יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער, ווי „ליטעראַרישע מאָ-נאַטשריפטען“ (תפלות פון אַ שוואַכען), „די יודישע יוגענד“, „גאָלדענע פונקען“, „יודישעס וואַכענבלאַט“, „יודיש“ („שלמה — אַנפאַנג פון אַ גרויסער פּאָעמע „שלמה המלכ'ס טויט“) א. אַנד. אַ געוויסע צייט האָט ער געדינט אין מיליטער, וואָס האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל פאַר זיי-נע בילדער פון סאָלאַטען-לעבען (גע-דרוקט אין „היינט“ און „פריינד“). די לעצטע פאַר יאָהר האָט ער מיטגעאַרבייט אין „היינט“, וואו ער האָט געשריבען פערשידענע אַרטיקלען און פעליעטאַנען. דערהויפּט וועגען טעאַטער (אונטערגע-שריבען „מ-ם“).

מנחם בן אליקים פון בונגא — דער אויטאָר פון אַ לעקסיקאָן אונטערן טיטעל „ערוך גרן“, וואָס ענטהאַלט אַלע שווערע ווערטער פון משנה און תלמוד, געאַרדענט לויט'ן אלף-בית און ערקלערט אין יודיש. דאָס ווערק איז געבליבען נישט פערעפּענטליכט און געפינט זיך אין כתב-יד „רד“ א, D, № 195.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונז

טאַנען, ערצעהלונגען א. אַנד. ער האָט אויך אָנגעשריבען אייניגע טעאַטערשטיק. **מינץ מיכאל** — זשורנאַליסט און טעאַטער-דירעקטאָר. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין בריסק, געשטאַרבען אין יאָהר 1912 אין ניו-יאָרק. געענדיגט גימנאַזיום, איז ער צוזאַמען מיט זיין ברודער ד"ר מאָזעס מינץ אַוועק קיין פאַלעסטינאַ אַלס איינער פון דער חברה ביל"ו. ער איז דאָרט אָבער לאַנג נישט פערבליבען און האָט באַלד אויסגעוואַנדערט קיין אַמע-ריקאַ. אין טשיקאַגאָ האָט ער געגרינדעט די גרויסע טעגליכע צייטונג „יודישער קוריער“. שפעטער האָט ער אַרויסגעגע-בען אין ניו-יאָרק דעם וועכענטליכען „פּאָליקס-אָדוואַקאַט“ און טעגליכען „יודי-שען הערפּאָלד“, וואָס איז ערשינען ביז 1906. ער איז געווען פעהריראַט מיט דער בעקאַנטער יודישער אַרטיסטין מאַ-דאַם ליפּצין און אַלס דירעקטאָר פון דעם „ליפּצין-טעאַטער“ האָט ער פיעל געטאָן אום אויפצוהויבען די יודישע ביה-נע פון איהר נידעריגען מצב. צוליעב דעם פינאַנציעלען קריזיס אין זיין טע-אַטער האָט מינץ זיך דערשאַסען אין פרייהינג 1912.

מלמד מ. — סקיצענשו ייבער. גע-באָרען אין יאָהר 1881 אין אונגעני, בע-סאַראַביען (ביי דער רומענישער גרעניץ). ביז 13 יאָהר געגאַנגען אין חדר, דאָן זיך אָנגעהויבען צו לערנען סטאַלעריי. אין יאָהר 1905 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין פילאַדעלפּיאַ, וואו ער האָט זיך בעשעפּ-טיגט מיט זיין מלאכה און פון צייט צו צייט אויך געשריבען — סקיצען, ערצעה-לונגען און בילדער אין פערשידענע יו-דיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפטען („פאַר-ווערטס“, „וואַרהייט“, „צוקונפט“, דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.), ווי אויך אין „דעם פריינד“. איצט געפינט ער זיך אין

הספרים, 450.

מנחם מן בן שלמה הלוי — זעה אמעלאנדער.

מנחם-מענדעל בן אהרן פון קאמעניץ — דער אויטאָר פון אַ היסטאָ-רישען ווערק „קורות העתים לישורון בארץ ישראל“, וואָס ענטהאַלט די גע-שיכטע פון די יודען אין פּאַלעסטינאַ אין יאָהר 1834 און די בעשרייבונג פון דעם פּאַגראָם און די אונרוהען פון יאָהר 1837. אויף יודיש איז דאָס ווערק ערשינען אין וואַרשוי, 1841.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 527.

מנשה בן יוסף איריער (בן-פורת) — בעריהמטער תלמודיסט און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1767 אין סמאָרגאָן, ווילנער גוב., געשטאָרבן פון דער האַלערע-מגפה אין יאָהר 1831 אין איליע, דערזעלבער גוב. אַנאָיבערשייג-טער אָנהענגער פון די ראַציאָנאַליסטיש-הומאַניטאַרע אידעען פון XVIII יאָהר-הונדערט, אַ שאַרפער געגנער פון פּלפּול, קבלה און מיסטיק בכלל, האָט ער זיין לע-בענסציעל געזעהן אין דער אַרבייט פאַרן טובת הכלל, און אין אַ גאַנצער רייה ווערק אין העברעאיש האָט ער געקעמפט פאַר רעפּאָרמען אין יודישען מאַטעריעלען און גייסטיגען לעבען, איז אַרויסגעטרע-טען געגען אַזוינע אוננאָרמאַלע זאַכען, ווי פריהע חתונות, פּעראַכטונג צו פיזי-שער אַרבייט, שאַרעריי-פּרנסות, אונווי-סענהייט, אַבערגלויבען א. ד. ג. דיזעלבע אידעען האָט ער געפּרובט אויך פּערשפּריי-טען צווישען דעם פּראָסטען עולם; צו דעם צוועק האָט ער אַרויסגעגעבען אין העב-רעאיש און יודיש זיין ווערק „סמא דחיי“ אָדער „לעבין מיטעלע“ (יאָהר און אָרט פון פּערעפּענטליכען פּעהלען; 1818 אָדער 1823)

אין דערמיט געמאַכט דעם ערשטען און אין

זיין צייט איינציגען פּרוב אויפצוקלערען דאָס פּאָלק אין זיין שפּראַך וועגען פּער-שידענע ערנסטע לעבענספּראָגען. אָבער דירעפּאָרמאַטאָרישע אויפטוען פון מנשה איליער האָבען אַרויסגערופען אַ שטאַרקע התנגדות ביי די קאָנסערוואַטיווע מנהיגים פון יענער צייט און האָבען נישט געהאַט קיין ערפּאָלג. פון זיין ווערק „סמא דחיי“, וואָס האָט געזאָלט אַרויסגעהן פּעריאָדיש (אַלע וואָך אַ דרוקבויגען), זענען ער-שיענען נאָך צוויי העפטען, פון וועלכע ס'איז געבליבען בלויז אַ פּאַר עקזעמ-פּלאַרען (איינער געפינט זיך אין דער ווילנער סטראַשן-ביבליאָטעק; פאַרהאַן אויך אַנאָעקזעמפּלאַר אין דער וואַרשויער סינאַגאָג-ביבליאָטעק).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. X, 855 — 857.

מעדעם וולאדמיר — פּובליציסט.

געבאָרען דעם 10-טען יולי 1879 אין דער פּאַמיליע פון אַ מיליטער-אַרצט פון יודי-שער אָבשטאַמונג. ערצויגען געוואָרען אין מינסק, וואו ער האָט געענדיגט דאָס גימ-נאַזיום. שפּעטער האָט ער שטודירט אין דער קיעווער אוניווערזיטעט, אָבער פאַר זיין אָנטייל אין דעם סטודענטען-שטרייך איז ער אין יאָהר 1899 אויסגעשלאָסען געוואָרען און האָט אַ פּאַר יאָהר געלעבט אין מינסק. אין 1901 איז ער פּערמשפּט געוואָרען צום פּערשיקט ווערען קיין מורח-סיביר, ער איז אָבער אַוועק קיין אויס-לאַנד, וואו ער לעבט אויך איצט (אין וויען). — מעדעם האָט גענומען זעהר אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער יודישער אַר-בייטער-פּרעסע, און האָט פּערעפּענטליכט אַ גרויסע מענגע אַרטיקלען כּמעט אין אַלע אַרבייטער-אַרגאַנען, ווי אין דעם בערשטער-אַרגאַן „דער וועקער“ (1900), אין „מינסקער אַרבייטער“ (1900), אין „יו-דישען אַרבייטער“, „אַרבייטער-שטימע“.

„וועקער“, „פאלקסצייטונג“, „מאָרגען-שטערן“, אין די זאמעלביכער „נייע צייט“, „צייטפראַגען“, „לעבענס-פראַגען“ א. אַנד. אַ געוויסע צייט האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“ און האָט געדרוקט אַרטיקלען אויף יודישע טעמען אין פּערשידענע אויסגאַבען אויף רוסיש און דייטש. ער האָט געשריבען איבער די פּראַגען פון נאַציאָנאַליזם, עמיגראַציע, פּראַלעטאַריאַציע, איבער דער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג, איבער דער שפּראַך-פּראַגע (פון יודישטישען שטאַנדפּונקט) א. אַז. וו.

מעליר לייב בן יוסף — איבער-זעצער. האָט געלעבט אין דעם סוף פון דעם XVI יאָרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון „לאַנג מגלה“ („מגלה ארוכה“), אַ יודישע איבערזעצונג פון מגלת אסתר (— „דיא מגלה אין לה“ אונ-טייטש מיט אלי מדרשים, אונ' פשוטים אונ' חידושים אונ' שיני מעשים אונ' גאר לאַנג-גי שטראַף דיא מן דינן (דרינען) האָט גימאַכט“ ..... —) צוזאַמען מיט דער איבער-זעצונג פון תרגום שני (קראַקוי, 1590; שפּעטער אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 639, 673; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 30, 32. (גרינבוים ברענגט אין זיין חרעסטאָמאַטיע אַ לענגערן אויסצוג פון אַנאָנימער יודישער איבערזעצונג פון מנלת אסתר, וואָס איז אויך ערשיענען אין קראַקוי, 1590; ווי עס ווייזט אויס, זענען די דאָזיגע בידע איבערזעצונגען אידענטיש).

מענדל'ין וואָרף-יעקב — שריפט-שטעלער איבער עקאָנאָמישע פּראַגען. געבאַרען אין יאָהר 1842 אין מאָהלעוו-אויפ'ן-דניעפּער. ער איז געוועזען אַ מיט-אַרבייטער אין העברעאישע און יודיש-

רוסישע צייטשריפטען. אויף יודיש האָט ער פּערעפּענטליכט אַ ווערק אונטערן נאָמען „קוואַלען זיך זעלבסט צו העלפען“ (אַדעס 1894). וואו ער האָט דער ערשטער געפרובט פּראַפּאָגאַנדירען צווישען דער יו-דישער בעפעלקערונג דעם געדאַנק פון קאָאָפּעראַטיוו-עקאָנאָמישע איינריכטונגען. **ביבליאָגראַפיע:** יוד.-רוס. ענצ. X, 878.

מענדלע'ע מוכר ספרים — זעה אַבראַמאָוויטש שלום-יעקב. **מעסטער. יעקב —** דיכטער. גע-באַרען אין יאָהר 1884 אין זלאָטשאָוו, גאַליציען, אין דער פּאַמיליע פון אַ האַנדווערקער. ביז 12 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דאָן בעזוכט אַ פּאַלקס-שול. שפּעטער איז ער אַוועק קיין לעמ-בערג, וואו ער האָט אין יאָהר 1905 געזע-דיגט אַ מיטעלשול און איז געוואָרען לעה-רער אין אַ פּאַלקסשול. אין יאָהר 1908 האָט ער געדינט אין וויען אין מיליטער און אַוואַנסירט צום קאָדעט. זייט 1910 איז ער שווישפּיעלער אינ'ם יודישען טעאַ-טער. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען אין ריכטערס „וואַהר-הייט“ (לעמבערג, 1903) און לעמבערגער „טאָגבאַט“, וואו ס'איז אויך ערשיענען אין 1906 זיין ערשטעס געדיכט. זייט דאָמאָלס שרייבט ער נאָר ליעדער, וואָס דרוקען זיך אין פּערשידענע גאַליציש-יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער. עס איז אויך ערשיענען צוויי בעזונדע-רע זאַמלונגען פון זיינע ליעדער — „פּערחלומטע שעה'ן“ (לעמבערג, 1909) און „אַ לעבעס-ליעד“ (קראַקוי, 1911). זיי זענען אונקלאָר, געשריבען אין אַ שווערער שפּראַך און בעאיינפלוסט פון דער פּוילישער און דייטשער ליריק. דאָך

דייוויד טהאַראַ, די פליכט פון אונגעפאָר-
זאַמקייט" און אייניגע גרעסערע איבער-
זעצטע ווערק. ער איז געווען איינער פון
די ערשטע, וואָס האָט געפרובט אַרײַנצו-
ברענגען אין דער יודישער ליטעראַטור
וויסענשאַפטליכע ווערק פון איידאָפּעאישע
דענקער און האָט צוליעב דעם צוועק גע-
געגעבען אַריגינאַל-טרייע איבערזעצונגען
פון דזשאָהן סטואַרט מיללס, „פרייהייט“
(צוזאַמען מיט'ן אויטאָרס ביאָגראַפיע ;
אַרויסגעגעבען פון א. מ. עוואַלענאָ, ניו-
יאָרק, 1909), הערבערט ספענסערס „ער-
ציהונג“ (פערלאַנג מיזעל און קאָ, 1910)
און „די ערשטע פרינציפען פון אַ סיסטעם
פון סינטעטישער פילאָזאָפיע“ (פערלאַנג
„אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“), עלצ-
באַכערס גרויס ווערק „דער אַנאַרכיזם“
(דערזעלבער פערלאַנג). די אַלע אַרבייטען
מעריסאָנס האָבען אויך אַ ווערט פאַר
דער יודישער שפראַך, דורכדעם וואָס
זיי שאַפען אַדער פיהרען איין אין יודיש
נייע ווערטער און אויסדריקען פאַר כל-
ערליי אַבסטראַקטע וויסענשאַפטליכע בע-
גריפען. אין יאָהר 1912 האָט מעריסאָן
אַרויסגעגעבען אַ מעדיציניש האַנדבוך „מו-
טער און קינד“ (פערלאַנג „מיזעל און
קאָ“), וואו ער איז די לעצטע יאָהרען
רעדאַקטאָר פון דעם ליטעראַרישען טייל).
ביבליאָגראַפיע: ד"ר א. זאָלאַטאַראַוו,
אין „דאָס נייע לעבען“, VIII, 1909; ד"ר
ח. זשיטלאָוסקי, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910,
V; ש. ניגער, „ספענסער אויף יודיש“, אין
אַ ביילאָגע צום „פריינד“, 1910, נומער 175.
מרגליות מנשה — בעוואוסטער
כלל-טוער, שריפטשטעלער און יוריסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1887 אין בערדיטשעוו,
געשטאַרבען אין יאָהר 1912 אין אַדעס.
נאָך אַלס סטודענט פון דער קיעווער אוני-
ווערזיטעט האָט ער פערעפענטליכט אַר-
טיקלען אין דעם „קול מבשר“. צו דער-

געהערט מעסטעל צו די בעגאַבטע פאָר-
שטעהער פון דער יונגער גאַליציש-
יודישער פאָעזיע.
מעריסאָן י. א. ד"ר — פובלי-
ציסט און איבערוזעצער. געבאָרען דעם
6-טען מאַי 1866 אין יעוויץ, ווילנער
גוב., אין אַנאָגעזעהענער פאַמיליע,
וואָס פיהרט איהר יחוס פון רש"י. ביז 18
יאָהר האָט ער געלערנט גמרא אין גרוי-
סע ישיבות. אונטערן איינפלוס פון לי-
לענבלומס „חטאת נעורים“ האָט ער זיך
אַנגעהויבען אַבזוגעבען מיט השכלה און
זעלבסטבילדונג און זיך בעשעפטיגט אַלס
העברעאישער לעהרער אין ווילנאָ און
אַנדערע ליטווישע שטעט. אין יאָהר
1887 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו
ער האָט שטודירט מעדיצין אין דער או-
ניווערזיטעט און זי געענדיגט אין יאָהר
1892, זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט
האָט מעריסאָן אַנגעהויבען אין 1888 אַלס
נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער אַנאַר-
כיסטישער צייטונג „די וואַהרהייט“, וואו
ער האָט צווישען אַנדערן פערעפענטליכט
אַ „פּאָלקסווערטערבוך“—ערקלערונגען פון
נויטיגע אַבסטראַקטע פרעמדווערטער,
איינגעפלאַכטען אין ראַדיקאַלע אַרטיק-
לען. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין
אַנדערע יודיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפ-
טען און האָט אַ געוויסע צייט רעדאַגירט
די „פרייע אַרבייטער-שטימע“ (אונטערן
פסעוודאַנים פ. א. פראַנק) און „די פרייע
געזעלשאַפט“. אויסער פערשידענע פובלי-
ציסטישע אַרטיקלען און בראַשורען אויף
ראַדיקאַל-סאָציאַליסטישע טעמען אונטער
די פסעוודאַנימען פ. פ. פריי, פראַנק, דר.
מ-ן, האָט ער פערעפענטליכט אונטער
זיין אייגענער אונטערשריפט אַנעסיי-
„דער אַנאַרכיזם און די פאַליטישע טעטיג-
קייט“ (1906), אַנאָבאָהאַנדלונג פון דעם
אַמעריקאַנישען דיכטער און דענקער היינרי-

קאָנדיציעס, געבען לעקציעס, זוכען שטעלעס א. א. וו. אין 1904 האָט ער אָבגעדרוקט אונטערן פּסעוודאָנים לעאַ מאַרגאָליסאָוו אייניגע קריטישע און פּוב-ליציסטישע אַרטיקלען אין א. רייזענס זאַמעלביכער. דאָן איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פּערבראַכט אַ פּאָר יאָהר. פּערנהמענדיג זיך מיט פּערשידענע מלאכות, האָט ער אין דער-זעלבער צייט געדרוקט אין אייניגע אַמע-ריקאַניש-יודישע צייטשריפטען ערצעה-לונגען, ליעדער, קריטישע אַרטיקלען. האָט זיך אויך בעטייליגט זיין דער אויס-גאַבע פון זאַמעלבוך „יוגענד“ און אין דער גרינדונג פון דעם הומאַריסטישען וואַכענבלאַט „דער קיבעצער“. ענדע 1908 איז מרגלית צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וואו דער פּערלאַג „די וועלט“ האָט אין יאָהר 1909 אַרויסגעגעבען זיינע אַ זאַמלונג „ערצעהלונגען“. אין יאָהר 1912 איז ערשיינען פון איהם אַ באַנד שריפטען „פון היינטיגער צייט“, וואו ס'קומט אויך אַריין אַ סאַטירישער ראָמאַן „פּראַזעווקע“. מרגלית האָט איבערזעצט די מאָנאָגראַפּיע פון פּראָפּעסאָר לאַצאַרוס „רמיהו הנביא“ (שימינס פּערלאַג).

מרדכי'לע, רב — זעה ט ש ע מ ע - ר י נ ס ק י ח י י ם .

מרדכי סבא בן יעקב פון טעפּ-ליין — איבערזעצער. האָט געלעבט אין קראָקוי אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָרהונדערט. ער איז גע-וועזן איינער פון די בעריהמסטע גאונים אין זיין צייט, און האָט זיך אויסגעציי-כענט אויך מיט זיינע גרויסע קענטנישען אין אַזוינע ענינים, ווי נאַטורוויסענשאַפט, דקדוק, קבלה א. א. וו. (לויט דער אויפּשריפט אויף זיין מצבה, — „מרדכי עד מרדכי לא קם כמרדכי“). נאָך אייניגע קוועלען איז ער נישט קיין אַנדערער, ווי

זעלבער צייט האָט זיך ביי זיין מיטויר-קונג אַרגאַניזירט אַ גרופּע קיעווער יודישע סטודענטען אַרויסצוגעבען ביכער פאַר דער יודישער מאַסע און אינטעליגענץ, צווישען אַנדערן — איבערזעצונגען אויף יודיש פון פּרעמדע שפּראַכען. מרגליות האָט זיך אויך שפּעטער בעטייליגט אין אייניגע יודישע אויסגאַבען, ווי אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, אין „פריינד“, אין די אַדעסער יודישע צייטונגען א. א. וו.

מרגליות מרדכי בן אריה-לייב (יהודה) אשכנזי — מחבר. ער איז גע-ווען אַ תלמיד פון ר' אברהם רוויגו און האָט געלעבט אין אַמסטערדאַם צווישען דעם XVII און XVIII יאָרהונדערט. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ ווערק אונטערן טיטעל „מקוה ישראל“, וואָס ברענגט די דינים, רפואות און סגולות, וואָס זענען שייך צו מילה. אַרויסגעגע-בען צום ערשטען מאָל אין אַמסטערדאַם און בערלין, 1710, צוזאַמען מיט ר' דוד לידאָ בן אריה-לייבס „סוד ה'“, איז עס שפּעטער זעהר פּיעל מאָל איבערגע-דרוקט געוואָרען.

ביבליאָגראַפּיע: יוד-ענג. ענצ. IX, 14; בן-יעקב, אוצר הספרים, 416.

מרגלית ידידיה — בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין דאָרף פּוס-טיקי, גראָדנער גוב, אין אַ פּאַמיליע, וואָס שטאַמט פון די ערשטע יודישע קאָ-לאָניסטען. פון זעקס יאָהר ביז 14 גע-לערנט אין אַ גאָהענטען שטעדטעל, דאָן אַריבערגעפּאַהרען צוזאַמען מיט די על-טערן קיין וואַלאַקאוויסק. אונטערן איינ-פלוס פון די נייע אומשטענדען האָט ער געוואָרפען דאָס תלמוד-לערנען און גע-נומען זיך צו אַלגעמיינער פּילדונג. צו-ליעב דעם האָט ער געמוזט אַוועק פון דער היים און אָנגעהויבען קנעלען אויף

דער גאון ר' מרדכי זינגער, א בעוואוס-טער קראָקיער ראש הישיבה. מרדכי בן יעקב איז געוועזען דער אויטאָר פון דער ערשטער געדרוקטער יודישער איבערזע-צונג פון ספר משלי (קראָקוי, 1582; פראָג, 1602; פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1713) און פון ספר איוב (פראָג, 1597). די איבערזעצונגען זענען נישט קיין ווערט-ליכע, נאָר פערפלאַכטען מיט פערשידענע פשטים. שולמאַן ברענגט די פּאָלגענדע שטעלען אַלס מוסטער: „צו ווישן קלוג-הייט אונ' קעשיגונג אונ' צו פרוּבן זאג דער ור שטענדיקייט. דען ווען זיך איינר מויהט אין דער תורה דא ווערט ער קלוג אונ' ווייט זיך צו האלטן נאך גוט ית'. צו לערנען אונ' צו ור נעמען קעשטיגונג קלוגקייט דו ער קאן טון צדקה ומשפט אונ' צו צייטן מין אז דו משפט אויז ווייזט דו האשט רעכט ורטיג וועג דו ער מיט זיין חבר זול איין פשרה גיין ווען ערש שון וואו מין העט גיוואנן דעם דין נאָך. הויר מיין זון קעשטיגונג דיינש וואטר און ניט דו זולשט ור לושן די לער-צונג דיינר מיטר, כלומר דו זולשט הלטן דיא תורה דיא דיר האט גוט ית' געבן דורך משה רבינו ע"ה שריפטליך אויף בערג סני"...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 26 — 27, 28; בן-יעקב, אוצר הספרים, 643, 644; יור. ענג. ענז. IX, 13.

מרמר ק. — זשורנאַליסט. געבאָ-רען ענדע די זיבעציגער יאָהרען פונ'ם פאָריגען יאָהרהונדערט אין דער ליטאַ. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין די לאַנדאָנער יודישע צייטונגען. אין לאַנדאָן איז אויך ער-שיענען זיין איבערזעצונג פון אָסקאַר או-איילדס „דע פראָפּונדיס“ (מיט אַ פאַררעדע פון בעל-מחשבות). שפעטער איז ער

אָוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט גע-נומען ועהר אַ שטאַרקען אַנטייל אין דער פּועלי-ציוניסטישער בעוועגונג. אַ גע-וויסע צייט האָט ער אויך רעדאָגירט דעם אָרגאַן פון די אַמעריקאַנישע פּועלי-ציון „דער יודישער קעמפּפּער“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדערע צייט-שריפטען מיט פּובליציסטישע אַרטיקלען, פעליעטאַנען א. אַנד.

משה בן אברהם אבינו גר צדק — בעוואוסטער דרוקער און מחבר. געבאָרען אין אַ קריסטליכער פאַמיליע אין ניקאָלסבורג, געשטאַרבען אין אַמסטער-דאַם אין יאָהר 1733 אָדער 1734. (לויט וואָלף איז משה בן אברהם געוועזען אַ געבירטיגער פון פראָג און האָט זיך מגיר געווען אין אַמסטערדאַם). אין יאָהר 1677 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבער-זעצונג פון נתן-נטע בן משה האַנאָווערס בעריהמטער היסטאָרישער חראָניק „יון מצולה“ (אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען). אין יאָהר 1706 איז ער איינ-געלאַדען געוואָרען פון דעם בעריהמטען אָריענטאַליסט פראָפּעסאָר יאָהאַן-היינריך מיכאַעליס קיין האַלע, וואוהין ער האָט אַריבערגעטראָגען זיין אַמסטערדאַמער דרו-קעריי. צווישען די ביכער, וואָס ער האָט געדרוקט אין האַלע, איז אויך געווען זיין ווערק „תּלאות משה או וועלטבעשריי-בונג“, וואָס ברענגט ערצעהלונגען פון די פיער וועלטטיילען, פון די עשרת השבטים, סמבטיון, גן-עדן א. אַז. וו., אַרויס-גענומען פון פערשידענע קוועלען, הויפט-זעכליך פון אברהם פאריסאל און גדליה אבן יהיה. אין 1714 האָט משה בן אברהם אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבערזעצונג פון סדור אונטערן נאָמען „תּפּלת משה“, מיט אַ זעלטענעם שיר אַלס פאַררעדע פון זיין טאָכטער געלע, וואָס האָט געאַרבעיט אין דעם פּאָטערס דרוקעריי:

הָאָט ער געהאָט די ערלויבניש צו וואוי-
נען אין האַלע, פערמאַכט זיין דרוקעריי,
די ביכער קאָנפּיסקירט און איהם אַליין
אַריינגעזעצט אין געפענגניש. איהם איז
אַבער געלונגען צו אַנטלויפען קיין אַמס-
טערדאַם, וואו ער האָט ווייטער געפיהרט.
זיין אַרבייט אַלס אַרויסגעבער.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. IX,
61; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,
X, 58; יוד.-רוס. ענג. VI, 105; בן-יעקב,
אוצר הספרים, 217, 651.

משה בן אברהם מחוקק — האָט
איבערזעצט אויף יודיש די יוצרות אין
ריימען, מיט אַ פּעזונדערן גגון צו זיי
(פּראָג 1660).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 58; בן-יעקב, אוצר
הספרים, 219.

משה בן אַליהו — מחבר. ער איז
געוועזען אַ זוהן פון דעם בעוואוסטען
תלמודיסט ר' אליהו בר' שמואל פון לוב-
לין, דעם פּערפאַסער פונ'ם ספר „יד
אליהו“, און האָט אָנגעשריבען אַ יודיש
ווערק מיט'ן נאָמען „מלאכי קדש“, וואָס
ענטהאַלט דעם „שיר היחוד להני משה“
און אַנדערע תּפלות, ווי אויך אַבּהאַנדלונג-
גען איבער גוטע מדות, מוסר און דינים
(זשאָלקיעוו, 1745; ווילנאָ, 1840).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 330.

משה דן בן הרב דרוקער —
הָאָט צוזאַמען מיט אברהם בן ליבערמאַן
ווילשט אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבער-
זעצונג פון די „מעמדות“ („סדר מעמדות
אויף טייטש איבר זעצט“, — אַמסטערדאַם,
1740). אַ פּריהערע אַנאָנימע איבערזעצונג
פון די מעמדות איז ערשיענען אין פּראָג,
אַרום 1661. שפּעטער זענען זיי בכלל
זעהר פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

„דיזי שינה נייאי תּפלה פון אן פּאנג ביז
צו ענד,

האב איך גיזעצט אלי אותיות מיט מייני
אייגני הענד,

געלה בת הר"ר משה המדפיס ואמי מרת
פריידה בת הר"ר ישראל כ"ץ ז"ל,
דיא האט מיך צווישן צעהן קינדר גיבארן,
איך בין איין בתולה נאָך עטוואש אונטר
צוועלף יארין.

נעמט אייך קיין חידוש, דאש איך מוז
ארבייטן,

הרכה והענוגה בת ישראל זיצט אין גלות
לאנגי צייטן,

איין יאר גיט אהין אונ' דאש אנדרי טוט
קומן,

אונ' מיר האבן פון קינר גאולה נאָך ניט
פר נומן,

מיר שרייען אונ' מיר בעטין אן גאט
אלי יאר,

ער וואלט דאש אונזרי תּפלות בייא השם
ית' זולטן קומן פאר,

וויא ווייל איך מוז שווייגן שטיל,
איך אונ' מיינ פאטערש הויז טארין ניט
רידן פיל,

ווי עש פל ישראל ווירט דער גין,
אלוז זאל אונז אויך גישעהן,

דען דער פסוק טוט זאגן, עש ווערין זיך
פרייען אלי לייט,

דיא אויף דאש חורבן פון ירושלים האבן
גיטון (?) קלאגן,

אונ' דיא אויף דאש גלות האבן פר טריבן
גרשי לייד,

דיא ווערין מיט דער גאולה האבן גרוש
פרייד"...

דערפאַר וואָס משה בן אברהם האָט
אַריינגענומען אין זיין סדר-אויסגאַבע די

תּפלה „עלינו“, וואָס איז געוועזען פּער-
באַטען דורך אַ קיניגליכען דעקרעט, האָט

די האַלער אוניווערזיטעט, וואָס פון איהר

צוזאמען מיט'ן העברעאישען טעקסט אויך אָהן איהם.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 351; א. שולמאן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 59.

משה בן הנוך (הענוכש) אַלְט־

שול אִיש ירושלמי — איינער פון די עלטסטע און בעדייטענדסטע יודישע שריפטשטעלער, דער פערפאַסער פון דעם בעוואוסטען מוסר-ספר „בראַנטשפיגעל“ (דער העברעאישער טיטעל פון דעם בוך איז „מראה השורפת“). אין דער הקדמה גיט דער אויטאָר צופערשטעהן, פאַרוואָס ער האָט זיין ווערק אָנגערופען „בראַנט-שפיגעל“ (ציטירט לויט דער לאַטיינישער טראַנסקריפציע פון גרינבוים הרעסטאַ-מאַטיע): „איך האָב גיהיישן דאָש בוך בראַנט שפיגל, דאָש זיך דיא זעלביגן לייט קויפן צושפיגלן שטעטיגליך דרי-נען ... אונ' דאָש איכש הייש בראַנט שפי-געל, דרום דאָש די שלעכטן שפיגל ווייזן איין זאך גאר קליין, דא וויל מן זיך ניט בעמירן אב צו וועשן, אָבר אין דיזם בראַנט שפיגל ווייזט עש זיך גראב, דא ווערט מענ'ש וועלן אב וועשן“. דאָס ווערק איז איינגעטיילט אין פרקים (פון 68 ביז 76 אין פערשידענע אויסגאַבען); אין פיעל פון זיי ווערען בעהאַנדעלט די פליכטען פון די פרויען; אַנדערע קאַפּיט-לען ברענגען אַלגעמיינע לעבענס-פּללים און ווייזען אָן די וועגען, וואָס פיהרען צו אַ פרומען און גוטען לעבען; דערביי ווע-רען געבראַכט, אַלס אילוסטראַציעס, פערשידענע מעשיות און משלים פון תלמוד און מדרש. צום ערשטען מאל ערשיענען אין יאָהר 1602 אין באַזעל (און אפשר נאָך פריהער), איז דער „בראַנט-שפיגעל“ געוואָ-רען זעהר פּאָפּולער, אויסהאַלטענדיג איי-ניגע אויפלאַגען און אַרויסרופענדיג אַ רייה נאָכאַהמונגען, ווי „זיטענשפיגעל“.

„צירשפיגעל“, צוכטשפיגעל“ און דער צו-לעצט ערשיענענער „קליינער בראַנט-שפי-געל“. אין העברעאיש איז דער „בראַנט-שפיגעל“ אַרויסגעגעבען געוואָרען פון דעמזעלבען משה הענוכש אונטערן נאָמען „ספר המראה“ (פראָג, 1572).

ביבליאָגראַפיע: ס. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomatie, 230—238 (ווערען געבראַכט אויסגעגען פון „בראַנט-שפיגעל“); יוד-ענג. עיצ. I, 478; בן-יעקב, אוצר הספרים, 88.

משה בן יעקב — דער אויטאָר פון אַ גרויסען מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „שפיגל דער אַרצנייא“, איינגעטיילט אין בעזונדערע חלקים און קאַפּיטלען. דאָס ווערק איז געבליבען נישט פערעפּענטליכט און געפינט זיך אין כתב-יד רד"א, V, № 1648.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 607.

משה ירושלמי — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „ידי משה“ — „איינע בעשרייבונג פון א"י אויך אלי כפרים ועיירות וקברי אבות“ א. א. וו. (1769).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 215.

משה מלמד בן בער ש"ק פון וויען — דער אויטאָר פון „זמר נאה לפורים“, אין העברעאיש און יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 160.

משה בן מרדכי — דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפטליכער תהלים-איבער-זעצונג. דער כתב-יד פון איהר, וואָס געפינט זיך אין דער קאָלעקציע פון דע-ראַסי, איז פון יאָהר 1516 און הויבט זיך אָן פאַלגענדער־ווייז: „וואול דען מאן דש ניט ער אישט גינגגין אין וועג דר רשעים אונ' רוט דער זוינדיגן ניט ער איז גי-

שטאנדן אונ' אין געזעץ דער שפאטר
 נישט ער איז גיזעשן" ...
 ביבליאָגראַפיע: א. שולסאן, שנת-
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 21.
משה שוחט — דער אויטאָר פון
 אַ יודישער איבערזעצונג פון „שחיתות
 ובדיקות“, וואָס איז ערשיענען ציוואַמען
 מיט'ן העברעאישען טעקסט אין פראַג,

1695, און שפעטער זעהר פיעל מאָל אי-
 בערגעדרוקט געוואָרען. (אַנ'עלטערע אַנאָ-
 נימע יודישע איבערזעצונג פון „שחיתות
 ובדיקות“ איז ערשיענען אין קראָ וי,
 1644, און איז אויך שפעטער פיעל מאָל
 אַרויסגעגעבען געוואָרען).
 ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הכפרים, 571

נ

נאָמבערג הערש-דור — בעיוואוס-
 טער יודישער און העברעאישער בע-
 לעטריסט און פוב-
 ליציסט. געבאָרען
 אין יאָהר 1876 אין
 אַמשינאָוו, וואָר-
 שויער גוב, אין אַנ'-
 אַנגעזעהענער חסי-
 דישער פאַמיליע.
 געבליבען אַ יתום,
 איז נאָמבערג אויפגעצויגען געוואָרען
 ביי זיין זיידען אין שטרענג-חסידישען
 גייסט און האָט ביז 18 יאָהר פער-
 בראַכט אין לערנען. שפעטער איז ער,
 אונטערן איינפלוס פון דער ניי-העברעאי-
 שער ליטעראַטור, געוואָרען אַ משפיל און
 האָט זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט
 זעלבסטבילדונג. ער האָט אָבער צוליעב
 דעם געמוזט אינגאַנצען זיך צושיידען מיט
 זיין שטרענג אַרטאָדאָקסישער פאַמיליע.
 ענדע די ניינציגער יאָהרען איז ער גע-
 קומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגע-
 הויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין
 יודיש און פּמעט גלייכצייטיג אויך אין
 העברעאיש. זיינע ערשטע זאַלען אין פער-
 זען און פראָזע זענען ערשיענען אין ריי-
 זענס „צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט“ און
 אין „יוד“. אין דער לעצטער צייטשריפט

האָט ער פערעפענטליכט אַ רייה נאָוועלען,
 וואָס האָבען געצויגען אויף איהם די אויפ-
 מערקזאַמקייט דורך זייער גאַנץ אייגענ-
 אַרטיגען טאָן און דעם נייען מין טיפּען,
 וואָס ווערען געשילדערט אין זיי. ער
 האָט זיך אויך בעטייליגט אין פערשידענע
 אַנדערע אויסגאַבען, יודישע און העברע-
 אישע, און איז געוועזען איינער פון די
 נאָהענטסטע מיטאַרבייטער פון די העב-
 רעאישע צייטונגען „הצפה“ און „הבקר“.
 אַלס פובליציסט איז ער אויפגעטרעטען
 אויך אין דער יודישער שרעסע, נעהמענ-
 דיג אַ נאָהענטען אָנטייל אין „וועג“,
 „אונזער לעבען“, „היינט“. אין יאָהר
 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אין דער
 טשערנאָוויצער יודישער שפראַך-קאָנפּע-
 רענץ. זייט דאַמאָלס איז זיין ליטעראַרי-
 שע טעטיגקייט הויפּזעכליך געווינדמעט
 דער יודישער שפראַך. אין אָנהויב 1910
 איז ער געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-
 טער אין „פריינד“, וואָס האָט דאָן אָנגע-
 הויבען צו ערשיינען אין וואַרשוי. אין
 דער דאָזיגער צייטונג האָט ער זעהר פיעל
 געאַרבייט זשורנאַליסטיש, בעריהרענדיג
 אין אַרטיקלען און פעליעטאַנען, וואָס פלע-
 גען זיך דרוקען כמעט טעגליך, די פער-
 שידענסטע פראַגען פון יודישען קולטור-
 רעלען, געזעלשאַפּטליכען און פאָליטישען

לעבען; ער האָט אויך געשריבען ליכע-ראַישע קריטיק. אין יאָר 1911 האָט ער פּערלאָזען רוסלאַנד, און האָבענדיג פּערבראַכט אַ געוויסע צייט אין דייטש-לאַנד און דער שווייץ, איז ער ענדע דעמזעלבען יאָהר אַוועק קיין אַמעריקאַ, פון וואָנען ער שרייבט אין „היינט“ זיינע „ניו-יאָרקער בילדער“. — אין דער נייער יודישער ליטעראַטור פּערנעהמט נאָמבערג דער בעלעטריסט איינעם פון די בעדיי-טענדסטע ערטער. פון זיינע ערצעהלונ-גען זענען נאָר אייניגע געווינדמעט דעם אַלטפּרענקישען יודישען לעבען („אין אַ פּוילישער ישיבה“, אַ פּולזלונגע עלטער); דערהויפּט אָבער שילדערן זיי אַ געוויסען טיפּ פון דער יודישער אינטעליגענץ, אָדער ריכטיגער געזאָגט—פון דעם יודישען אינ-טעליגענטען פּראָלעטאַריאַט. די העלדען פון זיינע מייסטע נאָוועלען—עקסטערנע, לעהרערס, קורסיסטינס—זענען אַלע איי-גענטליך וואַריאַציעס פון איין און דעם-זעלבען טיפּ מידע, צובראָכענע מענשען, אָהן קראַפט און אָהן ווילען, מענשען, וואָס האַלטען אין איין גריבלען זיך און פּילאָזאָפּירען, נישט קוקענדיג אויף זייער אייגענטליכער גלייכגילטיגקייט צום לע-בען; העלדען פון פּאַסיווע ליידען, מיט בענקשאַפט אָנשטאַט ליעבע און פּערבי-טערטיקייט אָנשטאַט האַס, געהען זיי עלענד אַרום איבער דער וועלט, אַזוי ווי לאַנג שוין געשטאַרבענע, און שטרעבען נאָר צו שטילער פּערגליווערטער רוה. טיע-פּער פּסיכאָלאָגישער אַנאַליז, געלאַסענער אָביעקטיווער טאָן און קלאָרער סטיל זע-נען די חאַראַקטעריסטישסטע סמנים פון נאָמבערג דעם ערצעהלער. אין דער שיל-דערונג פון זיינע אַרימע פּאַרשוונען פּיהלט זיך דער קיהלער קלוגער שמייכעל פון אַ סקעפּטיקער, וועלכער איז דאָך מאַנכמאַל דורכגעדרונגען מיט אַ שטילען וויילען לי-

ריזם. אָט דער מידער ליריזם פּיהלט זיך אויך אין זיינע קינדער-ערצעהלונגען („אויגען“, „אלול“, „צווישען טאַטע-מא-מע“) און אין זיינע וועניגע ליידער. זיין וויגליעד „ס'לויפען, ס'יאָנען שוואַרצע וואַלקען“ ווערט געזונגען אין די ברייטע-רע פּאָלקשיכטען. דער הומאָר נאָמ-בערגס האָט זיין אייגענאַרטיגען אויסדרוק אין דער סעריע „שייקער און שלימזל“. נאָמבערגס בעלעטריסטישע ווערק זענען ערשינען אין פינף קליינע זאַמלונגען (אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). אויף העברעאיש זענען ערשינען צוויי זאַמלונגען פון זיינע ערצעהלונגען. נאָמבערג האָט איבערזעצט אויף יודיש הויפטמאַנס דראַמע „פּוהרמאַן הענשעל“ (שימינס פּערלאַג) און שעקפּירס „ראַמעאַ און יוליאַ“ (אין דער „טעאַטערוועלט“—נישט געענדיגט)

ביבליאָגראַפֿיע: ש. ניגער, „אויף דער גרעניץ צווישען לעבען און טויט“, בעל-מחשבות, נעקלובענע שריפטען, I, 181—184; יוד.-רוס. ענג. XI, 778—779.

ר' נחמן בראצלאווער — בע-ריהמטער חסידישער רבי, איינער פון די בעדייטענדסטע פאַרשטעהער פון דעם חסידים, דעם בעש"ט אַנ'אייניקעל פון דער מוטערס צד. געבאָרען אין יאָהר 1772 אין מעדזשיבאָזש, פּאָדאָליען, גע-שטאַרבען אין יאָהר 1811 אין אומאַן, קיעווער גוב. אין די אויגען פון ר' נחמן, אַזוי ווי פון אַנדערע גרויסע חסידים, האָט מאַמע-לשון געהאַט גאָר אַ בעזונדער ווערט. זיינע תּלמידים פּלעגט ער הויסען צוזאַמענקלייבען זיך יעדען טאָג האָטש אויף אַ שעה און דאוונען אין דער צייט נאָר אויף יודיש, פּדי פריי צו קענען אויסגיסען זייערע געפּיהלען. די גייסטיגע וועלט ר' נחמנס האָט געפונען איהר אויסדרוק אין זיינע אייגענאַרטיגע „ספורי-

לערנט גמרא, צו גלייכער צייט אָבגע-
 בענדיג זיך מיט זעלבסטבילדונג. זיין לי-
 טעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָן-
 געהויבען אין יאָהר 1906, אַלס נאָ-
 הענטער מיטאַרבייטער פון דעם ווע-
 כענטליכען אָרגאַן „דער נייער וועג“
 (און זיינע פּאַרזעצונגען אונטער די נע-
 מען „אונזער וועג“, „דאָס וואָרט“ און
 אַנד.). זיין דעביוט אין דער ליטעראַר-
 שער קריטיק איז געוועזען דער אַרטיקל
 „די טראַגעדיע פון גלות—געדאַנקען ווע-
 גען שלום אַשס „משיח'ס צייטען“ (אין
 „דאָס וואָרט“, 1907). אין יאָהר 1908 איז
 ער געוועזען איינער פון די אַרויסגעבער
 פון די „ליטעראַרישע מאָנאַטשריפטען“.
 שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין
 פערשידענע יודישע צייטשריפטען און
 זשורנאַלען, ווי „דער טאָג“ (אין ווילנאַ),
 „דער פריינד“, „דאָס נייע לעבען“, „די
 צוקונפט“, „דאָס נייע לאַנד“, „די יודישע
 וועלט“, „לעבען און וויסענשאַפט“ (אין
 דעם לעצטען זשורנאַל איז ער אין 1912 גע-
 ווען רעדאַקטאָר פון דער בעלעטריסטישער
 אָבטיילונג) און אַנדערע צופעליג אַרויסגע-
 געבענע זאַמעלביכער. אין די אַלע אויס-
 גאַבען האָט ער אויסער רעצענזיעס און
 פובליציסטישע אַרטיקלען, דערהויפּט אי-
 בער קולטורעלע פּראַגען, פעררעפּענטליכט
 קריטישע אַרבייטען וועגען די בעדייטענד-
 סטע יודישע שריפטשטעלער (מענדעלע
 מוכר ספרים, שלום עליכם, פּרץ, פינסקי,
 רייזען, נאָמבערג, אַש, וויסענבערג, שאַ-
 פּיראַ, בערקאָוויטש, ר' יצחק בער לע-
 ווינזאָהן, ביאַליק, בעל-מחשבות, איינהאַרן
 און אַנדערע). אַ טייל פון די קריטישע
 אַרטיקלען, אין אַ נייער בעאַרבייטונג, איז
 צונויפגעזאַמעלט אין זיין בוך „וועגען יו-
 דישע שרייבער“, וואָס איז אַרויסגעגעבען
 אין צוויי בענד פון דעם פערלאַג
 ז. ש. שרעבערק. פון צייט צו צייט

מעשיות“ (אויף יודיש און העברעאיש,
 1815; פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָ-
 רען). וואָס ער פלעגט פערזעהלען פאַר
 זיינע תלמידים אויף יודיש, און אזוי זע-
 נען זיי אויך פערשריבען געוואָרען דורך
 זיין תלמיד ר' נתן בראַצלאַווער; ערשט
 פון יודיש זענען זיי איבערזעצט געוואָרען
 אין העברעאיש און, לויט'ן ווילען פון
 ר' נחמן, וואָרט אין וואָרט, אזוי אַז דאָס
 העברעאיש פון די „ספורי מעשיות“ איז פול
 מיט יודישע אויסדרוקפּאַרמען. נישט קו-
 קענדיג אויף דעם, וואָס מיט זיינע מעשה-
 לייך איז ר' נחמן אודאי אויסען געווען אויס-
 צודריקען געוויסע מאַראַלישע און רעלי-
 גיעזע רעיונות, זענען זיי נישט קיין טרו-
 קענע מוסר-ערזעהלונגען, נאָר, פער-
 קעהרט, וואונדערשענע, פאַנטאַסטישע און
 אָפּטמאַל זעהר פאַעטישע לעגענדען, מיט
 אַ טיפּען סימבאָלישען האַראַקטער. אַ בע-
 גייסטערטען אַרטיקל וועגען ר' נחמנס
 מעשהליך האָט פעררעפּענטליכט זשיט-
 לאַווסקי אין „דער פּאָלקס-שטימע“, I. אין
 דייטש זענען די „ספורי מעשיות“ בעאַר-
 בייט געוואָרען דורך מאַרטין בובער אין
 זיין בוך „Die Geschichten des
 Rabbi Nachman, ihm nachder-
 zählt“ (אין בוך קומט אַנ'אויספיהרליכע
 איינלייטונג וועגען רב נחמנ'ען).

ניגער ז. — דער פסעוודאָנים פון
 דעם קריטיקער און פובליציסט שמואל
 טשאַרני. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין
 דוקאָר, מינסקער
 גוב., אין אַ בעל-
 הביתשער חסידי-
 שער פאַמיליע. בע-
 קומען די ערשטע
 ערזיהונג אין חדר
 איז ער שפעטער
 אַריבערגעפּאָהרען
 קיין מינסק, וואו ער האָט ביז 17 יאָהר גע-

בעטייליגט ער זיך אויך אין דער העב-
רעאישער און רוסיש-יודישער זשור-
נאליסטיק.

ניימאנאוויטש נפתלי-הערץ
(בעקאנט אויך אונטערן פסעוודאָנים הנ"ץ)

— שריפטשטעלער
און פעדאָאָג. געבאָ-
רען אין יאָהר 1843
(י"ב אדר תר"ג) אין
יוזעפאָוו, לובלי-
נער גוב., געשטאָר-
בען אין יאָהר 1898
(ט"ז אדר תרנ"ח)
אין וואַרשוי. ערצויגען אין זאָוויכאָסט,
ראַדאָמער גוב., אונטער דער השגחה
פון זיין פאָטער, אַ יוד אַ משכיל
און אַ גוטען העברעער, האָט ער זיך
שפעטער פיעל אָבגעגעבען מיט זעלבסט-
בילדונג. וואוינענדיג אין לובלין, האָט
ער זיך בעטייליגט אין פערשידענע אָרטי-
גע פוילישע צייטונגען, ווי אויך אין דער
"Israelita". זיין ליטעראַרישע טעטיג-
קייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין
"דער וואַרשויער יודישער צייטונג" (1867).
וואו ער איז געוועזען אַנפֿטער מיטאַר-
בייטער. אין יאָהר 1886 האָט ער זיך
בעזעצט אין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך
בעשעפטיגט אַלס בוכהאַלטער און לעה-
רער, מיטאַרבייטענדיג צו גלייכער צייט
אין דער "הצפירה". אויף יודיש האָט ער
אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג ערצעהלונגען
פונ'ם יודישען לעבען ("מיון שבת", טא-
קי שוין", "די ביידע הערשעלס" א. אַנד.),
אַנאָיבערזעצטע ערצעהלונג "שולמית" און
אַ רייה מעטאָדען אונטערן אַלגעמיינעם
נאָמען "דער הויזלעהרער", צו ערלערנען
די העברעאישע, רוסישע, דייטשע און
פוילישע שפראַכען (ערשטע אויסגאַבע—
1889). אויסערדעם האָט ער איבערגע-
אַרבייט אויף יודיש זאַמענהאַפּט ווערק

די וועלטשפראַכע עספּעראַנטאָ" (צוערשט
ערשיענען אין 1888).

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 75;
יור. ענג. ענט. IX, 238; די פאָררעדע צו
"כתבי הנ"ץ" (וואַרשוי, 1898).

ניכענבוים שלמה-ברוך —
העברעאישער שריפטשטעלער, אַ געביר-
טיגער פון לובלין, דער מחבר פון דער
וויכטיגער מאָנאָגראַפיע איבער די גע-
שיכטע פון די יודען אין לובלין—לקורות
היהודים בלובלין". אין יאָהר 1908 האָט
ער אַרויסגעגעבען אויף יודיש זיין ווער-
קעל "די געשיכטע דער יודען אין פוי-
לען", וואָס, נישט קוקענדיג אויף דער
שלעכטער שפראַך, האָט עס דאָך אַ געווי-
סען אינטערעס אַלס די ערשטע אַרבייט
אויף יודיש וועגען דעם דאָזיגען ענין.

דער נסתר (פסעוודאָנים) — דיכ-
טער. געבאָרען אין מיטען די אַכציגער
יאָהרען פון XIX יאָהרהונדערט אין וואָ-
לין אין אַ פערמעגליכער חסידישער פאַמי-
ליע. האָט דעביוטירט אין יאָהר 1907 מיט אַ
ביכעל "געדאַנקען און מאָטיווען" (אַרויס-
געגעבען אין ווילנאָ), וואָס האָט געצויגען
אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט דורך זיין
אונדרייפּען, אָבער אייגענאַרטליגען סטיל און
דער געוואַנטקייט פון די טעמעס. דאָן
זענען ערשיענען פון איהם אייניגע זאַכען
אין די "ליטעראַרישע מאָנאָסטשריפטען"
(פויליש", "דער ערשטער שניי", "קלעאַ-
פאַטער"), אין "פריינד", ("סוף זומער",
"דער ליאָווער", "אליהו אין דער מדבר"),
אין גאָרעליקס "יודישען אַלמאַנאַך" און
אין "שטראַהל" ("פריהלינג"), אין פרצעס
"יודיש" (אַ טאָגביכעל פון אַ פערפיהרער)
און אין נאָך אַ פּאָר אויסגאַבען. אין
יאָהר 1910 האָט דער פערלאַג "פראַגרעס"
אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון אייניגע
זאַכען זיינע אונטערן נאָמען "העכער פאַר
דער ערד". אין "קונסט-פערלאַג" (קיעוו)

ש"אול" און איז שפעטער זעהר פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 93.

נפתלי-הערץ בן יעקב פּויוזען (פּוונזן) — האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס בעוואוסטע מוסר-ספר פון ר' יונה גירונדי „אגרת התשובה" (ערשיענען צוזא-מען מיט'ן העברעאישען אָריגינאַל-טעקסט אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1717).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 16.

נפתלי-הערץ פון לעמבערג — דער אַרויסגעבער פון „ספורי מעשיות למהר"ן", אין העברעאיש און יודיש (1815).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 423.

נפתלי בן ישעיה פון פירט — דער אויטאָר פון אַ קורצער אַריטמעטיק אין יודיש (?), וואָס איז ערשיענען אין פירט, 1799, אונטערן טיטעל „נפתלי אילה שלוחה". לויט פירסט איז די דאָזיגע אַריטמעטיק פּערפאַסט אין העברעאיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 401; פירסט, I, Bibl. Jud., 397.

נתן-נמע חזן פון פּראָסטיץ (פּראָסניץ) — מחבר פון XVII יאָהרהונ-דערט. אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ געבעטבוך „יום כּפור קטן", וואָס ענטהאַלט תּפלות און געבעטען אויף ערב ראש-חדש צו מנחה, ווי אויך פּערשידענע אַנדערע ענינים (פּראָג, 1692; שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען), און די „תּפלה לשבים" (דעסוי).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 216 — 217, 661; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה.

נתן בן שמואל — דער אויטאָר

(1912) איז אַרויס זיינע אַ ליעדער-נאַמלונג „געזאַנג און געבעט". נסתרס שאַפונג האָט זיך נאָך נישט דעפינירט. ער ליידיט צו פיעל פון נישט-קלאַרקייט אין דער פּאַרס און אין די דרייטע געדאַנקען. אין מאַנכע זיינע ווערק אָבער איז פּאַר-האַן אַ העכסט אייגענאַרטיגע יודישע שפּראַך, פול מיט די אָריגינעלסטע אויס-דריקען און עפיטעטען, און זיין גאַנצער שטייגער שרייבען האָט אין זיך עפּיס טיעף פּערזענליכעס און נייעס.

נעמאנסקי א. — שריפטשטעלער און פּובליציסט. האָט גענומען זעהר אַ נאָהענטען אַנטייל אין „וועקער", „פּאַלקס-ציטונג", אין די אויסגאַבען פון פּערלאַג „די וועלט" א. א. וו. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשיענען זיינע פּאַל-גענדע ווערק (אַלע אין פּערלאַג „די וועלט"): „די געשיכטע פון דער פּאַריזער קאָמונע"; „פּראָפעסיאָנעלע פּעראַיינען און זייערע אויפגאַבען"; „פּאַרטייאישע אָדער נייטראַלע פּראָפעסיאָנעלע פּער-איינען".

נפתלי (הירש) בן אשר אַל-שול — תּלמודיסט און מחבר. האָט גע-לעבט אין רוסלאַנד און פּוילען, דערהויפּט אין לובלין און זשיטאָמיר, אין סוף פון XVI און אַנפאַנגס XVII יאָהרהונדערט. אַלס ביילאַגע צו זיין פירוש אויף נביאים ופּתובים, אַרויסגעגעבען אין 1593 — 1595 אין קראָקוי אונטערן טיטעל „אילה שלוחה", קומט אויך אַ יודישער גלאַסאַר.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. I, 479; בן-יעקב, אונזר הספרים, 639; ג. קאר-פּעלעס, די געשיכטע דער יודישען ליטעראַטור. נפתלי-הירש בן דוד — האָט איבערזעצט אויף יודיש יוסף פון טראַפּ-לאָוויצ'ס דראַמע אין 6 אַקטען „מלוכת ש"אול", וואָס איז ערשיענען אין לעמבערג, 1801, אונטערן טיטעל „גדולת דוד ומלוכת

פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש (ביו פרק י"ג) און יודיש (פון פרק י"ג ביז'ן סוף) אונטערן טיטעל „מרפא לנפש“ (ערשיענען אין פירט, 1692, לויט צעדנער — 1712).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 373; פירסט, Bibl. Jud., III, 22.

ס.

dish Literature, 216, 376.

סאַטאַנאַוו **שענעמאַן** **בן יצחק**, ד"ר — דער אויטאָר פון אַ ווערק איבער-כעמיע אין יודיש („כִּימִיָּה אָדער שײדע-קונסט“, בערלין, 1795).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 239.

סאַטאַנאַווער מענדעל — זעה לעפּינ מנחם-מענדעל.

סאָטעק י. ד"ר — שריפטשטעלער און פאָרשער פון דער יודישער שפראַך. געבאָרען אין יאָהר 1861 אין באַקוי, רומעניען, אין אַ פאַמיליע, וואָס שטאַמט פון דעם רוסישען שטעדטעל בראַילאָוו. האָט שטודירט מעדיצין אין דער וויענער אוניווערזיטעט און איז געוועזען צווישען די גרינדער פון דעם ערשטען יודיש-נאַ-ציאָנאַלען סטודענטען-פּעראַיינ „קדימה“. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט סאָטעק אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער בו-קאַרעשטער צייטונג „Cronica Izraelita“ מיט אַנאַרטיקעל „אונזער לשון“ („Unser Luschon“), געשריבען מיט לאַטיינישע בוכשטאַבען. אונטער דעם אייגענעם טיטעל האָט ער פּערפּענט-ליכט אַ רייה הומאַריסטישע פעליעטאַנען, וואָס האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג צו-שען דער רומעניש-יודישער אינטעליגענץ און אויפגעוועקט ביי איהר אַ ליעבע צו דער יודישער שפראַך. פון זיינע אַנדערע פעליעטאַנען, וואָס זענען ערשיענען אין

סאָבעל יעקב-צבי — העברע-איש-יודישער שריפטשטעלער. אויסער זיין העברעאישען ווערק „החווה חזיונות“ און אַ גאַנצער רייה אַרטיקלען אין פּער-שידענע העברעאישע צייטשריפטען, האָט ער אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1877 אין ניו-יאָרק אַ קליינע זאַמלונג יודישע ליע-דער אונטערן טיטעל „שיר זהב לכבוד ישראל הזקן“. די דאָזיגע זאַמלונג איז וואַהרשיינליך דאָס ערשטע יודישע בוך, וואָס איז ערשיענען אין אַמעריקאַ. די וועניגע ליעדער, געשריבען אין סטיל פון גאַלדפּאַדען, האָבען בלויז אַ היסטאָרישען ווערט; בעזונדערס אינטערעסאַנט איז צווישען זיי דער שיר „דער פּוילישער למדן אין אַמעריקאַ“, וואָס וואַרפט אַ שיינ אויף די לעבענס-בעדינגונגען פון די יו-דען אין אַמעריקאַ פאַר די אַכציגער יאָהרען.

ביבליאָגראַפיע: ל. וויענער, Yid-עברי, ניו-יאָרק, 1905, ז. 23.

סאָבעל זש. — דער פּערפּאַסער פון אַ ווערק אין יודיש מיט'ן נאָמען „זיווגים אָדער די יוכוחים — צום לוסטיגען צייט-פּערטריבען“ (וואַרשוי, 1874), וואָס ברענגט אַ גאַנצע רייה מאַראַלישע סענ-טענצען, געשריבען אין דער פּאַרם פון אַ דיספּוט אין אַ קרעפטיגער אייגענטימלי-כער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: ל. וויענער, Yid-

סאָקאָלאָוו נחום — בעריהמטער, זעהר פראָדוקטיווער העברעאישער שריפט-

שטעלער און זשור-נאָליסט, רעדאָקטאָר פון דער „הצפירה“. געבאָרען אין יאָהר 1860 (ה'שבת תר"ך) אין ווישאָגראָד, פּלאָצקער גוב. זיין ליטעראַרישע טע-

טיגקייט אין יודיש איז פערבונדען דער עיקר מיט דער טעגליכער צייטונג „דער טעלעגראַף“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין 1905 — 1906 אין וואַרשוי, הגם ער האָט זיך בעטייליגט אויך אין אַנדערע יודישע צייטונגען; בעזונדערס פיעל אַרטיקלען האָט ער פערעפנטליכט אין דער לאַנג-דאָנער „יודישער וועלט“ (א ביילאָגע צו „Jewish World“). אין יאָהר 1912 האָט פ. קאַנטאַראָוויטש אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אַ באַנד „אויסגעוועהלטע שריפ-טען“ סאָקאָלאָוו, האַלב אַריגינעל יודי-שע, האַלב איבערזעצטע פון העברעאיש. פון דעם אייגענעם פערלעגער איז אויך ערשיענען אַ בראַשור אין יודיש „נחום סאָקאָלאָוו“ (צום 50-יעהריגען יובילעאום פון „הצפירה“), וואָס ענטהאַלט זיין ביאָ-גראַפיע און אַראַקטעריסטיק, געשריבען פון אַמעריקאַנישען שריפטשטעלער אַב. גאָלדבערג.

סג"ל הנוך בן צבי-הירש פון פראַנקפורט-אויפֿן-מאָין — האָט אי-בערזעצט אויף יודיש דאָס בעוואוסטע מוסר-ספר „אגרת בעלי חיים“ (וואָס איז פערפאַסט געוואָרען אין אַראַביש און אי-בערזעצט אין העברעאיש פון קלונימוס בן קלונימוס) און עס אַרויסגעגעבען אין האַנוי, 1718.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר

אַ רומענישער צייטונג און צייכענען זיך אויס מיט אַנאייגענאַרטיגען הומאָר און ריין פּאָלקסטימליכער יודישער שפראַך, קאָן מען דערמאָהנען: „יודעל האַי“ (Jüdel Haj), „שיער-שיער נאָטאַר“ (Schier-schier Notar), „יום-כפור אין פּאַרט-אַרטור“, „די באַבע ליבע“ א. אָו. וו. ער איז אויך בעקאַנט אַלס פּאַרשער פון דער יודישער שפראַך, איהר געשיכטע און פּילאָלאָגיע און, בעזונדערס, דעם איינפלוס אויף איהר פון אַנדערע שפראַכען. האַלטענדיג, אַז יודיש קען דערהויבען ווערען ביז צו דער מזרעה פון אַנאייראָפּעאישער שפראַך, נאָר ווען עס וועט געשריבען ווערען מיט'ן לאַטייני-שען אַ-בע-צע. האָט ער עס געפרובט אויך דורכפיהרען אין לעבען און האָט דורכ-דעם געוואונען פיעל נייע לעזער פאַר דער יודישער ליטעראַטור צווישען דער האַלב-אַסימילירטער יודישער אינטעליגענץ אין רומעניען, וואו ער איז געווען דער ער-שטער, וואָס האָט געאַרבייט פאַר די אַנערקענונג פון יודיש. אין יאָהר 1902 האָט סאָטעק פערעפנטליכט אין בראַילאַ (זיין וואוין-אַרט) די ליעדער-אַמלונג „מקל נעם“ פון דעם בעוואוסטען גאַליציש-יודישען פּאָלקסדיכטער וואָלף עהרענ-קראַנץ (וועלוועל זבאַרזשער) אין לאַטיי-נישער טראַנסקריפציע. אין יאָהר 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אַלס דעלעגאַט פון רומעניען אין דער טשערנאָוויצער שפראַך-קאָנפערענץ, וואו ער האָט געהאַל-טען אַ פּאַרטראַך וועגען דער געשיכטע און פּילאָלאָגיע פון יודיש. איצט האַלט ער אין פערענדיגען אַ וויסענשאַפטליך ווערק וועגען דער יודישער שפראַך.

סאלניק בנימין אהרן — זעה סלניק בנימין - אהרן בן אברהם.

(ערשיענען צוזאמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט אין מעץ, 1777).
 ב י ב ל י א ג ר א פ י ע : בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 667.

סוכאָסטאָווער מרדכי-גאַליצי-
 שער השכלה-קעמפער און שריפטשטעלער.
 געבאָרען אין יאָהר 1790 אין בראָד, גאַ-
 ליציען, געשטאַרבען אין יאָהר 1880 אין
 זשיטאָמיר (וואו ער איז אַ געוויסע צייט
 געווען לעהרער פון פּילאָזאָפּיע אין דער
 ראַבינערשול). אין יאָהר 1829 האָט ער
 איבערזעצט אויף יודיש קרילאָווס פּאַבעל
 „דער וואַילער עצה-געבער“ („Совѣтъ
 мышей“), וואָס איז פּערעפּענטליכט גע-
 וואָרען אין „יודישען פּאָלקסבלאַט“ ערשט
 אין יאָהר 1885 דורך זיין פּריינד א. ב.
 גאַטלאָבער.

ב י ב ל י א ג ר א פ י ע : א. ב. גאַטלאָבער,
 זכרונות וועגען יודישע שרייבער, אין שלום-
 עליכסם „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I.

סטאָוווקסי משה — בעלעטריסט .
 געבאָרען אין יאָהר 1883 אין אַנטאָפּאָפּאָל,
 גראָדנער גוב. ב' 12 יאָהר האָט ער בע-
 ווכט אַ חדר און אַנפאַנגסשול, דאַן
 אַ געוויסע צייט געלערנט אין בית-המדרש
 תלמוד, אַבגעבענדיג זיך צו גלייכער
 צייט מיט זעלבסטבילדונג. שפּעטער האָט
 ער זיך בעשעפּטיגט מיט תבואה-האַנדעל
 אין פּערשידענע גרעסערע שטעט פון
 דרום-רוסלאַנד, ווי אויך אין דייטשלאַנד.
 זיין ערשטע ערצעהלונג איז ערשיענען
 אין יאָהר 1906 אין „וועג“, און זייט דאָ-
 מאַלס האָט ער זיך געווידמעט אויסשליס-
 ליך דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך
 אין די פּערשידענסטע יודישע צייטשריפ-
 טען און זאַמעלביכער. ער האָט אויך
 אַליין רעדיגירט אייניגע קלענערע זאַם-
 לונגען („תּשרי“, „לעבענסקלאַנגען“ א.
 אַנד.). אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען

הספרים, 9; מ. גרינבוים, די יודיש-רויטשע
 ליטעראַטור אין דויטשלאַנד, פּאַלען אונד אַמע-
 דיקאַ, 18—20 (ווערען געבראַכט אויסצוגען פון
 דעם „אגרת בעלי חיים“).

סג"ל יעקב בן יצחק — האָט גע-
 לעבט אין XVII יאָהרהונדערט אין רע-
 טעלוצע, פּראַנקאַניען, וואו ער איז געווע-
 זען חזן. ער איז דער מחבר פון אַ ספר
 אין יודיש מיט'ן נאָמען „קהלת יעקב“
 (פירט, 1672), אַ געריימטע פּאַראַפּראַזע
 פון דער תורה און די נביאים הראשונים,
 פּערפּלאַכטען מיט פּערשידענע אגדות און
 פירושים פון תלמוד, מדרש און אפילו
 „ספר הישר“, רש"י א. א. וו., „אין דען
 גגון פון שמואל בוך גימאכט, אונ' היפש
 גיריימט אך גאַנץ וואל ביטראכט“... די
 פּערזען פון דער דאָזיגער איבערזעצונג
 זענען ערטערווייזן זעהר שען, ווי צום
 ביישפּיעל יעקבס בעקלאָגען יוספ'ן: „עז
 איז מיר ליידי אויף דיך מיין זון יוסף עז
 איז מיר זער אויף דיך ליידי, וואו גאר
 בישטו בייא דען לעבן גיוועזן אויף מיך
 איין גרושה פריידי, אבער איצונד דו דוא
 בישט טוט האט זיך מיין פריידי צו גאל
 טאן פר קערן, אונ' מיין שמחה טושטו צו
 ליידי פר שטערן... מיין זון מיין זון יוסף
 דאו בישטו אודר דאו איז דיין לייב, דר
 וועק דיך פון דיין ארט אונ' קום אונ' זיך
 (זעה) דיא צרות דאו איך אום דיך מיין זון
 יוסף טרייב“... דאָס ווערק האָט אויסגע-
 האַלטען אייניגע אויפלאַגען.

ב י ב ל י א ג ר א פ י ע : א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 34—35; בן-יעקב,
 אוצר הספרים, 518; פירסט, Bibl. Jud., II,
 20; מ. גרינבוים, יודישע-רויטשע הרע-
 סטאָסטיע (ווערען געבראַכט לענגערע אויסצו-
 גען פון „קהלת יעקב“).

סג"ל משה בן מתתיהו — האָט
 איבערזעצט אויף יודיש די מוסר-פּאַעמע
 פון משה בן מרדכי זכומא „תּפתה ערוך“

און פלל-טוער. געבאָרען אָנפאַנגס די זי-
בעציגער יאָהרען אין מאָהלעוו- אין אַנ-
אַנגעזעהענער יודישער פּאַמיליע. בעקו-
מען אַ יודישע ערציהונג, האָט ער געענ-
דיגט דאָס גימנאַזיום אין מינסק און שפע-
טער שטודירט אין אויסלאַנד. נעהמענדיג
אַ טעטיגען אָנטייל אין דער ציוניסטישער
בעוועגונג זייט איהר אָנפאַנג, איז ער גע-
ווען איינער פון די ערשטע שעפער פון
דער ראַדיקאַלער שטרעמונג אין ציוניזם.
אין יאָהר 1903 האָט ער געגרינדעט אין
בערלין די ראַדיקאַל-ציוניסטישע גרופע
„חרות“, וואָס האָט אַרויסגעגעבען אַן אַר-
גאַן אויף יודיש „דער המון“. אין בערלין
האָט ער אויך פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג
פּובליציסטישע אַרטיקלען אין העברעאיש
„השחר“, אונטערן פּסעוודאָנים בן-אליעזר.
שפעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין דעם
נייעם וועג, „אונזער וועג“ און אַנדערע.
אויסגאַבען פון דערזעלבער ריכטונג.
אַרויסגעשיקט אין יאָהר 1906 פון בערלין,
האָט ער אַ געוויסע צייט געלעבט אין
רוסלאַנד. אין יאָהר 1908 איז ער איינגע-
לאַדען געוואָרען קיין אַמעריקא צו רעדי-
גירען דעם טעריטאָריאַליסטישען אַרגאַן
„דאָס פּאַלק“. ער האָט זיך אויך בעטיי-
ליגט אין פּערשידענע אַנדערע אויסגאַ-
בען, ווי „די צוקונפּט“, „דאָס נייע לע-
בען“, „דאָס נייע לאַנד“ א. א. וו. אוי-
סערדעם האָט ער גענומען אַן אָנטייל אין
יודישע און אַלגעמיינע צייטשריפטען אויף
רוסיש, דייטש און ענגליש. זיינע מייסטע
אַרטיקלען זענען אויף יודיש- נאַציאָנאַל-
לע און סאַציאַלע טעמעס. בעזונדער דאַרף
דערמאָהנט ווערען זיין סעריע אַרטיקלען
וועגען יודיש, פּערעפּענטליכט אין דעם
„יוד“, 1900, נומ. 30—47.

סלאָנים (סלאָנימסקי) יואל —
דיכטער און קריטיקער. געבאָרען אין
יאָהר 1884 אין דראַגאַטשין, גראַדנער

ערשינענען זיינע „אידיילען און בילדער“
(שימינס „וועלטביבליאָטעק“) און „אַ טי-
כעל“ (שימינס „אוניווערזאַל-ביבליאָטעק“).
בעזונדערס צייכענט זיך סטאַווסקי אויס
מיט זיינע שילדערונגען פון שטוביגע
בהמות, חיות און עופות, וואָס גיט איהם
אַ בעזונדערן אָרט אין דער יונגער יודי-
שער ליטעראַטור. סטאַווסקי האָט זיך
אויך בעטייליגט אין דער העברעאישער
ליטעראַטור און האָט אַרויסגעגעבן אַ פּאַר
זאַמלונגען פון זיינע שריפטען אין העב-
רעאיש. איצט וואוינט ער אין פּאַלעסטינאַ.
ביבליאָגראַפיע: בעל-חשבות, אין
„פריינד“, 1910: ז—ל, אין „לעבען און וויסענ-
שאַפט“, 1909, IV.

סטופניצקי שאול-יצחק — זשור-
נאַליסט. געבאָרען אין בעלסק, גראַדנער גוב.,
אין יאָהר 1876. האָט פּערעפּענטליכט אַ
רייה סאַציאַל-פּאָליטישע און וויסענשאַפט-
ליכע אַרטיקלען אין די פּועלי- ציוניסטישע
אַרגאַנען „דאָס נייע לעבען“, „די יודישע
ווירקליכקייט“, „די יודישע צוקונפּט“ א.
אַנד. די לעצטע יאָהרען איז ער אַ מיטאַר-
בייטער אין „היינט“.

סירקין משה-נחום — זשורנאַל-
ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין
בעלסק, גראַדנער גוב. בעקומען אַ יודישע
ערציהונג, האָט ער שפעטער בעזוכט
אַ רעאַלשול און האָט געענדיגט דאָס פּאָלי-
טעכניקום אין וואַרשוי אַלס אינושעניער-
טעכנאָלאָג. אַ ציוניסטישער פּובליציסט און
מיטאַרבייטער פון העברעאישע און רוסיש-
יודישע אַרגאַנען, האָט סירקין זיך אויך
בעטייליגט אין יודישע צייטשריפטען, ווי
„דער יוד“, דער „פריינד“, „די נייע
וועלט“, מיט פּובליציסטישע, פּאַפּולער-
וויסענשאַפטליכע און ליטעראַריש-קריטי-
שע אַרטיקלען. ער האָט אויך רעדאַגירט
סאָקאַלאָוס טאַבלאַט „דער טעלעגראַף“.

סירקין נחמן, ד"ר — פּובליציסט

סלוצקי דוב-בער — בעלערסטיט.
געבאָרען אין יאָהר 1879 אין אַ גוט ביי
האַרָאָדישטשע, קיעווער גוב, אין אַ רֶזֶר-
מעגליכער פאַמיליע. אויף זיין ניינטען לע-
בענס-יאָהר איז ער צוזאַמען מיט זיינע על-
טערן אַרויסגעשיקט געוואָרען פון גוט, און
זייט דאַמאַלס האָט זיך פאַר זיי אָנגעהוי-
בען אַ צייט פון דחקות און נויט. זיין לי-
טעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש האָט
סלוצקי אָנגעהויבען אין „פריינד“, 1904.
אַ געוויסען רושם האָט געמאַכט זיין אָפע-
נער בריעף דאָרט „יודיש“—אַנ־אויפפאָרע-
רונג צו בויען די יודישע פּאָלקסשול
אויפֿן גרונד פון דער יודישער שפּראַך.
שפעטער האָט ער אין פּערשידענע יודי-
שע, ווי אויך העברעאישע, אויסגאַבען
(„פריינד“, „היינט“, „יודישע וועלט“)
פּערעפענטליכט אַ רייה ערצעהלונגען,
פעליעטאַנען, זשורנאַליסטישע אַרבייטען
א. א. אַז. וו.

סלֹושין נחום, ד״ר — העברעאי-
שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר
1872 אין אָדעס. דעם טיטעל דאָקטאָר
האַט ער בעקומען אין יאָהר 1903 פון
דער פאַריזער אוניווערזיטעט אויפֿן גרונד
פון זיין דיסערטאַציע וועגען דער נייער
העברעאישער ליטעראַטור. סלֹושין האָט זיך
אויך בעטייליגט אין אייניגע יודישע צייט-
שריפטען; אַזוי האָט ער פּערעפענטליכט
אין „אונזער לעבען“ אַ גאַנצע רייה אַר-
טיקלען וועגען זיין רייע צווישען די יו-
דען אין אַפריקאַ. האָט גענומען אַ נאָהענ-
טען אָנטייל אין דעם „פאַריזער זשור-
נאַל“, געשריבען אין „היינט“ וועגען די
מאַראַנען אין פּאַרטוגאַל א. א. אַז. וו.

סלֹניק בנימין — אהרן בן
אברהם—תלמודיסט און מחבר. געבאָ-
רען אַרום 1550, געשטאַרבען נאָך 1619.
שטיינשיידער לייענט זיין נאָמען סאַלניק
אָדער סלֹאַניק, וואָלף מאַכט איהם אָב-

גוב. אַז ער איז אַלט געוועזען צוויי יאָהר,
האַבען זיינע עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין
אַמעריקאַ, וואו זיי האָבען מייסטענטיילס
געוואוינט אין טשיקאַגאָ. דאָ האָט סלֹאַניק
געענדגט „פּאָבליק סקוהל“ און גימנאַזיום
און דאָן בעזוכט די אוניווערזיטעט. אין
דער אייגענער צייט האָט ער געמאַכט
אויך בעזוכען אין רוסלאַנד, וואו ער האָט
אַ קורצע צייט געלערנט אין חדר. זיין
ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-
הויבען אין ענגליש, בעטייליגענדיג זיך
אין פּערשידענע ענגלישע צייטונגען מיט
געדיכטען און פובליציסטישע אַרטיקלען.
אונטערן איינפלוס פון זיין פאָטער, אַ
משפּיל און אַ שפּראַכגעבילדעטען מאַן,
וואָס האָט צו גלייכער צייט אויך
זעהר לייעב געהאַט יודיש, האָט סלֹאַניק
אָנגעהויבען צו שרייבען יודישע ליעדער,
מיט וועלכע ער האָט דעביוטירט אין דער
„יודישער וועלט“. שפעטער האָט ער אינ-
גאַנצען אויפגעהערט ענגליש שרייבען און
זיך אויסשליסליך געווינדמעט דער יודי-
שער ליטעראַטור. זיינע יודישע געדיכטען
זענען ערשיענען אין די פּערשידענסטע
יודיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען און זשור-
נאַלען. זייט 1906 איז ער אַ שטענדיגער
מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהייט“. ער
איז אויך געוועזען אַ מיטערדאָקטאָר פון
„יודישען קעמפּפּער“, „דאָס פּאָלק“ און
די זאַמעלביכער „טרוימען און ווירקליכ-
קייט“ און „ליטעראַטור“, I. אַחוץ ליע-
דער האָט ער פּערעפענטליכט אַ גאַנצע
רייה קריטישע אַרטיקלען איבער יודישע
און וועלטליכע דיכטער. ער האָט אויך
פיעל געטאָן פאַר דער פּערשפּרייטונג פון
דער יודישער ליטעראַטור און שפּראַך
צווישען די אַסימילאַטאָרישע קרייזען און
איז געוועזען איינער פון די גרינדער
פון דעם ערשטען יודישען ליטעראַטור-
פּעראַיין אין ניו-יאָרק.

איז געשריבען אין אַ פריינדליכען אינטימען טאָן און אין זעהר אַ לייכטען קלאָרען סטיל און געהערט צו די פּאָפּולערסטע ווערק פון דער אַלט-יודישער ליטעראַטור. גע- דרוקט צום ערשטען מאל אין קראָקוי, אין יאָהר 1577, איז עס שפעטער זעהר פיעל מאל אַרויסגעגעבען געוואָרען (מיר דער- מאַהנען די פּאָלגענדע אויסגאַבען: קראָ- קוי, 1585; באַזעל, 1602; האַנוי, 1627; אַמסטערדאַם, 1645; דעסוי, 1699; פראַנקפורט-אויף-מאַין, 1714; פירט, 1676 און 1795). דאָס ווערק איז אויך אי- בערעזצט געוואָרען אויף איטאַליעניש פון ר' יצחק בן אלחנן היילבראָן. אויסצוגען פון סלניקס „פרויען-ביכליין“ (נאָך דער באַזעלער אויסגאַבע פון 1602) ברענגט גרינבוים אין זיין חרעסטאָמאַטיע, ער רופט אָבער נישט אָן קיין מחבר. מיט סלניקס „סדר מצות הנשים“ דאַרף מען נישט צונויפמישען דאָס עהנליכע ווערק פון ר' שמואל שמעלקא (זעה) „סדר נשים“. ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. XI, 408; בן-יעקב, אוצר הספרים, 148, 412; ס. גרינבוים, יודיש-רויטשע חרעסטאָמאַטיע.

סענאַלאָויטש וואָסמאַן—דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין ביאַליסטאָק אין דער פּאָמיליע פון אַ מיטעלען סוחר. האָט געלערנט אין פריוואַטשולען און אין דער היים. שפעטער געדינט אויף פּערשי- דענע שטעלעס, געווען אויך אַנאַרבייטער אויף אַ קאָכעלפּאַבריק. זיין ערשטעס גע- דיכט איז געדרוקט געווען אין „פריינד“, 1904. זייט דאָמאָלס האָט ער זיך בעטיי- ליגט אין פּערשידענע צייטשריפטען און זאַמעלביכער. אין 1909 איז אין פּערלאַג „השחר“ ערשינען אַ זאַמלונג ליעדער זיינע אונטערן טיטעל „שטילע טרוימען“, אין 1910—אַ באַלאַדע, דעם שוחטס טאַג- טער“, אין 1912—זיין בעסטעס ווערק, די פּאָעמע „קאָזשמערזש“, וואָס איז וואַ-

שטאַמען פון סאַלאָניקי; אויף דעם שער- בלאַט פון דער איטאַליענישער איבערזע- צונג פון זיין בוך (זעה ווייטער) הייסט ער בנימין פון האַראָדנאַ (גראַדנאַ), נאָר עס בלייבט אונבעקאַנט, צי איז גראַדנאַ געווען זיין געבורטס-אַרט, אָדער ער האָט דאָרט נאָר געוואוינט. — אויף יודיש האָט סלניק אָנגעשריבען אַ מוסר-ווערק „סדר מצות נשים—אין שוין פּרוואַן בויכליין, נאָך דער לענג בשיידן וויא זיך אין איקליכי פרוי זאל האלטן מיט נדה אונ' חלה אונ' דיא ליכט צו אן צינדן אן דיא שבתות אונ' ימים טובים“. אין דער הקדמה צום ספר, געשריבען אין גערייטער פּראָ- זע, זאָגט דער מחבר צווישען אַנדערן פּאָלגענדעס:

„...זא ווערט דאש ביכליין אונטר ווייון דען רעכטן וועג, דרום איר ליבן ורומן ווייבר זייד ניט טרעג.

איר מעכט וואול דרינן לייאן אונ' אין ערן האלטן,

עש איז גידרוקט נאך דען אלטן,

אונ' טוט עטליכי גראשן ניט שפארן,

ווען (ווייל) גרונד אונ' לון דער מדות ווערט איר דינן דער פארן,

בפרט וואש אנבעלאנגט חלה נדה הדלקה, אונ' וויא אייני זאל אום גין מיט אירי צדקה.

אונ' ניט דאש איינר האט דאש ביכליין דער טראכט

אדר העט עש אויס דעם קאפא גימאכט,

בייארט גיקלויבט אונ' אויש אלין ספרים ביקומן,

אונ' פאר רשות פון רבנים גינומן,

דאש מיר ניט טונין גרייון,

אונ' זאלטן איינן חס ושלום אונרעכט אונטר ווייון...“

דאָס אַנציע בוך (ענטהאַלט איבער הונדערט זיבען און דרייסיג קאַפיטלען).

615). ער וואוינט איצט אין פאריז. ווע-
גען סענעאנס אַרבייטען איבער יודיש
האַבען געשריבען ד"ר אַלפרעד לאַנדוי
(זעה), ד"ר ריכאַרד לעווע, אין דעם XVI
באַנד פון „Anzeiger der indoger-
manischen Sprachen“ א. אַנד.

סערדאַצקי יענטע—שריפטשטע-
לערין. געבאַרען אין קאָוונאָ אין די זי-
בעציגער יאָהרען בון XIX יאָהרהונדערט.
איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זי
אַנגעהויבען אין יאָהר 1906 אין „וועג“,
וואו זי האָט פערעפענטליכט אַ רייה נאָ-
וועלען און מעשהלעך, מייסטעטיילס
מאָדערניסטישע, וועלכע האָבען געצויגען
אויף איהר די אויפמערקזאַמקייט פון די
יודיש-ליטעראַרישע קרייזען. אין יאָהר
1907 איז זי אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו
זי האָט געדרוקט איהרע זאַכען אין פער-
שידענע אויסגאַבען, ווי „צוקונפט“, דאָס
נייע לאַנד“ א. אַנד.

סעריל — אַ טאָכטער פון ר' יעקב
דובנאָ און דאָס ווייב פון ר' מרדכי ראָ-
פּאַפּאַרט, די פערפאַסערין פון „תחנות
אמהות“ — צו זאָגען אין חדש אלול (וויל-
נאָ, 1873).

ספיר יוסף, ד"ר — ליטעראַט און
ציוניסטישער טוער. געבאַרען אין אָדעס. זיין
בוך „Сionизм“ — איבער די טעאָרעטי-
שע יסודות און דעם פראַקטישען פראַגראַם
פון ציוניזם — איז אויך ערשיענען אין
יודישער איבערזעצונג. ספיר איז געווען
דער גרינדער פון דער „ציוניסטישער קאָ-
פיקע-ביבליאָטעק“, וואָס האָט אַרויסגע-
געבען אין יודיש אייניגע צעהנדלינג
בראָשורען איבער די פראַגען פון ציוניזם,
ישוב-ארץ-ישראל א. ד. ג., צווישען זיי
אייניגע געשריבען פון ספיר'ן אַליין.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענט. XIII,
957.

רים אויפגענומען געוואָרען פון דער יודי-
שער קריטיק. — די לעצטע יאָהרען וואוינט
סענאַלאָוויטש אין לאָדז, וואו ער נעהמט
אַ שטענדיגען אַנטייל אין „לאָדזער טאָ-
געבלאַט“ אַלס סקיזענשרייבער.

סענעאן לאזאר (Shaineanu) —

בעוואוסטער רומענישער פילאָלאָג. געבאָ-
רען אין מיטען דעם XIX יאָהרהונדערט.
זיינע אויסגעצייכענטע פילאָלאָגישע אַר-
בייטען וועגען רומעניש (אַ רומענישע גראַ-
מאַטיק, אַ רומעניש ווערטערבוך א. אַנד.)
זענען פּרעמירט געוואָרען פון דער רו-
מענישער אַקאַדעמיע. ער האָט זיך אויך
בעשעפטיגט מיט דער פאַרשונג פון דער
יודישער שפראַך און האָט פערעפענטליכט
אין דעם ענין אייניגע זעהר וויכטיגע און
גרינדליכע אַרבייטען, וועלכע געהערען צו
די בעסטע און בעדייטענדסטע אויפ'ן גע-
ביט פון יודישער שפראַך-וויסענשאַפט.
בעקאַנט פון זיי זענען: „Stadiu dialectic
tologic asupra graiului evreo-
german“ (בוקאַרעשט, 1889) און „Essai
sur le judéo-allemand et specia-
lement sur le dialecte parlé en
Valachie“ אין די „Memoires de la
société de linguistique de Paris“,
1901, ב. XII, העפטען 2-3 (נישט געענ-
דיגט). אויסער אַ שטודיע וועגען דער
פּאַנעטיק, דיאַלעקטאָלאָגיע און לעקסיקאָ-
לאָגיע פון יודיש און אַנ'איבערבליק
איבער דער יודישער ליטעראַטור (דער
עלטערער), ברענגט די צווייטע אַרבייט
אויך אַנ'אויספיהרליכע ביבליאָגראַפיע
פון דער יודישער פילאָלאָגיע, טיילווייז
איבערזעצט אויף יודיש פון א. גלאַנץ („צו
דער געשיכטע פון דער יודישער פילאָלאָ-
גיע“, אין ח. זשיטלאָווסקיס „דאָס נייע
לעבען“, 1911, 7-8, 9). — מיט אַ גע-
וויסער צייט צוריק איז סענעאן אַריבער
צום קריסטענטום (זעה יוד.ענג.ענצ. X,

ספּעקטאָר מרדכי — בעוואוס-טער בעלעטריסט און זשורנאַליסט. גע- באָרען דעם 5-טען מאַי 1858 אין או- מאַן, קיעווער גוב., אין דער משפּחה פון אַ הייסען טאַל- נער חסיד, וועל- כער האָט געשטאַמט פון אַנגעגעזעהע- נער גאַליצישער פאַמיליע חיות. די ערש- טע ערציהונג האָט ער בעקומען אין חסי- דישען גייסט ביי מלמדים און שפּעטער אין בית-המדרש. אין די יאָהרען 1874—1877 האָט ער געלערנט וועלטליכע למודים ביי אַ געוויסען געלעהרטען, אינזשעניער וו. — אַ טיפּ פון אַ רוסישען אידעאַליסט פון די זעכציגער יאָהרען, וועלכער האָט געזוכט צו פּערשפּרייטען בילדונג צווישען די אומאַ- נער יודישע קינדער. אין יאָהר 1878, וואוי- נענדיג ביי זיין ברודער אין וויניצאַ, האָט ער זיך געטראַפּען מיט אליעזר-צבי הכהן צווייפּעל און האָט איהם געוויזען זיינע כתבים, וואָס ער האָט פון פּופּצעהן יאָהר אָן געשריבען אין יודיש. צווייפּעל האָט דערקענט אין איהם אַ טאַלענט און איהם אויפגעמונטערט צו שרייבען ער- צעהלונגען אין דער יודישער שפּראַך. אין יאָהר 1883 האָט ער פּערעפּענטליכט אין צעדערבוים „יודישען פּאָלקסבלאַט“ זיין ערשטעס ווערק „אַ ראַמאַן אָהן אַ נאַמען“. אין אַ יאָהר ארום האָט זיך אין דעמועל- בען „יודישען פּאָלקסבלאַט“ אַנגעהויבען צו דרוקען זיין גרויסער ראַמאַן „דערי יו- דישער מוזשיק“, דורכגעדרונגען מיט די טענדענצען פון חבת-ציון און ישוב-ארץ- ישראל. דער ראַמאַן האָט געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג, און ספּעקטאָר איז גלייך איינגעלאָדען געוואָרען קיין פּעטערסבורג פאַר'ן הילפּסרעדאַקטאָר פון „יודישען

פּאָלקסבלאַט“, וואו ער האָט אויסער אַ גאַנצער רייה פעליעטאַנען, רייזע-בילדער און יום-טובדיגע ערצעהלונגען, פּער- עפּענטליכט פּאָלגענדע ווערק: „ענינים ואביונים“, „רב טרייטעל“, „אַ שטומער גוטער יוד“, „יודיש ו!“, „אַ וועלט מיט קליינע וועלטעליך“ א. אַנד. פון שטענדיג אָן אינטערעסירענדיג זיך מיט'ן יודישען פּאָלקלאָר, איז ספּעקטאָר געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אַנגעהויבען צו זאַמלען די יודישע שפּריכווערטער און אַ טייל פון זיי פּערעפּענטליכט אין „פּאָלקס-בלאַט“, 1885. אין יאָהר 1887, אַז ס'האַט זיך געענדערט די רעדאַקציע פון „פּאָלקס-בלאַט“, האָט זיך ספּעקטאָר בעזעצט אין וואַרשוי, וואו ער האָט אַנגעהויבען אַרויס- צוגעבען היסטאָריש-ליטעראַרישע זאַמעל- ביכער אונטערן נאַמען „הויזפריינד“ (ער- שיענען 5 בענד מיט צוויי ביילאַגען פון „פאַמיליענפריינד“). אין דעם „הויז-פריינד“ (זעה), וואָס האָט גרופּירט אַרום זיך די בעסטע שריפטשטעלער פון יענער צייט, האָט ספּעקטאָר פּערעפּענטליכט איי- ניגע גרעסערע ווערק („דריי פאַרשויק“, „יודישע טעכטער“ א. אַנד.), צווישען וועלכע עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס דער נישט-געענדיגטער היסטאָרישער ראַ- מאַן „דער בעל שם טוב“, וואו עס ווערט געשילדערט די עפּאָכע, ווען ס'איז ענט- שטאַנען דער חסידים. דאָס איז געווען די ערשטע פּראָבע צו בעאַרבייטען בע- לעטריסטיש די לעבענסגעשיכטע פון דעם בעל-שם-טוב. אין די ערשטע צוויי בענד „הויזפריינד“ איז אויך ערשינען אַ קאָ- לעקציע פון 2056 יודישע שפּריכווער- טער, געזאַמעלט מייסטענטיילס פון איגנאַץ בערנשטיין (זעה). אין יאָהר 1894 האָט ספּעקטאָר צוזאַמען מיט י. ל. פּרץ אַנגע- הויבען אַרויסצוגעבען די „יום-טוב-בלעט-ליך“, פון וועלכע ער האָט זיך נאָך די

אַרבייטער, הענדלער, קרעמער א. ד. ג. ספּעקטאַר איז אויך געווען איינער פון די ערשטע שריפטשטעלער, וואָס האָט אַריינגעקוקט אין דאָס לעבען פון דער יודישער פרוי און דעם יודישען קינד און האָט עס געשילדערט אין זיינע ראָמאַנען און קלענערע ערצעהלונגען. זיין סטיל, בכלל איינטעניג און נישט רייך אין פאַרבען, צייכענט זיך אויס מיט אַ געוויסער אָפּטיקע-טיווקייט און רוהיגקייט. דער מעלאַנג-כאַלישער טאָן, דאָס געפיהל פון לעבע און מיטלייד צו זיינע אַרימע העלדען, מיט וואָס זיינע ווערק זענען אָנגעזאַפט, אינאיינעם מיט דעם גוטמוטיגען הומאָר, וואָס שוועבט איבער מאַנכע פון זיי, ווירקט-מיט דעם שטאַרקען איינדרוק, וואָס זיי מאַכען אויפ'ן לעזער. כמעט אַלע ספּעקטאַרס גרעסערע ווערק זענען אין פּערשידענע צייטען ערשיענען אין בעזונדערע אויסגאַבען. אַ נייע אויסגאַבע פון זיי ווערט אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „צענטראַל“. (דערווייל זענען ערשיענען 3 בענד: „טאָג און נאַכט“, „היימישע בילדער“ און „יום-טוב-ערצעהלונגען“). אין גיטלינס פּערלאַג איז ערשיענען ספּעקטאַרס אַ בוך „מאָמענט-פּאַטאַגראַ-פיעס, — ווי אַזוי שרייבען יודישע שריפט-שטעלער“. אייניגע פון זיינע ערצעהלונגען זענען איבערזעצט געוואָרען אין פּער-שידענע איראָפּעאישע שפּראַכען.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 80: ל. וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס; דר. מ. פינעכ, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 171—177; דערוועלבער, Histoire de la littérature judéo-allemande (אויספיהליכע ביבליאָגראַפיע פון ספּעקטאַרס ווערק); שלום-עליכם, פּרויען אין דער יודישער ליטעראַטור, אין אַ ביילאגע

ערשטע נומערן אָפּגעטיילט און בעזונדער אַרויסגעגעבען די „וואַכעדיגע בלעטליך“. אין יאָהר 1899 איז ער געוואָרען אַ נאַ-הענטער מיטאַרבייטער פון דעם „יוד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ סך ער-צעהלונגען, צווישען וועלכע עס צייכענען זיך בעזונדערס אויס „קאַליקעס“, „אַ שטרייק פון קבצנים“, „ברילען“ א. א. ז.ו. אין „יוד“ האָט ספּעקטאַר אונטערן פּסעוודאָנים „אמת“ געפיהרט די אָפּטיילונג „שטעדט און שטעדטליך“ — פעליעטאַנען אויס דעם לעבען פון דער יודישער פּראָ-ווינג. אין די יאָהרען 1902—1903 האָט ער צוזאַמען מיט ד"ר ח. ד. הורוויץ רעדיגירט „די יודישע פּאָלקסצייטונג“ מיט דער „פרויענוועלט“. שפּעטער האָט ער גענומען אַנאָנטייל אין „פריינד“, „טאָג“, „וועג“, האָט רעדיגירט דאָס זאַ-מעלבוך „הילף“ (1903), דאָס ווילנער טאַגבלאַט „די צייט“ (1906), און אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי אַ וואַכענבלאַט „פריי-טאָג“ (1907). אין יאָהר 1907 איז ער געווען איינער פון די גרינדער און רע-דאַקטאָר (ביז 1909) פון דער צייטונג „אונ-זער לעבען“, אין 1909 — פון דעם טאָג-בלאַט „די נייע וועלט“. די לעצטע צייט איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרביי-טער פון דער וואַרשויער צייטונג „דער מאָמענט“. — ספּעקטאַר איז איינער פון די בעדייטענדסטע יודישע שריפטשטעלער, וואָס האָבען מיטגעהאַלפּען צו שאַפען די נייע יודישע ליטעראַטור. אַ שטרענגער רע-אַליסט, אַ קענער פּונ'ם יודישען לעבען, האָט ער געגעבען אַ רייה ריכטיג געשילדערטע געשטאַלטען און בילדער, דערהויפּט פון די יודישע קליינשטעדטליך; בעזונדערס צייכענען זיך אויס זיינע שילדערונגען פון די „קליינע מענשעליך“ — בעלי-מלאכות,

„היינט“, 1912; רב קצין, אין שלום-עליכמס „יודישער פאָלקסביבליאָטעק“, I, 313-319; יוד.-ענג. ענג. XI.

צום „יודישען פאָלקסבלאָט“, 1888; דערוועלבער, שמרס טשפט, בערדיטשעוו, 1988; ד. פרישמאן, קונסט און קריטיק, 191-195; דערוועלבער, אין

ערעלשטאדט דוד — דיכטער.

געבאָרען דעם 9-טען מאַי 1866 אין קאַ-
 לוגאַ, געשטאָרבען
 דעם 17-טען אָקטאָ-
 בער 1892 אין קאַ-
 לאָראַדאָ, אַמעריקאַ.
 זיין יודישע ערציי-
 הונג אין דער עכט-
 רוסישער שטאַדט
 איז געוועזען אַ קנאַ-

פע. ער איז כּדיה אַריבער צו דער רוסי-
 שער שפּראַך און איז אויפגעצויגען געוואָ-
 רען אויף דער רוסישער ליטעראַטור. צו
 9 יאָהר האָט ער שוין געשריבען ליעדער
 אין רוסיש און צו 12 — זיך געדרוקט אין
 דער אַרטיגער צייטונג. שפעטער איז ער
 אוועק קיין קיעוו. דאָרט איז ער געוועזען
 אַנאָפּטער איינגעהער אין דעם הויז פון
 ד"ר מ. מאַנדעלשטאַם, וועלכער האָט
 איהם זעהר מקרב געווען און איהם גע-
 וואָלט העלפען אָנצוקומען אין אוניווער-
 זיטעט. נאָך אונטערן רושם פון דעם
 קיעווער פּאָגראַם האָט ערעלשטאָדט ענדע
 1882 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ און
 האָט זיך בעזעצט אין צינצינאטי, וואו
 איהם איז אויסגעקומען זעהר שווער צו
 אַרבייטען. ענדע די אַכציגער-יאָהרען
 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ניו-יאָרק,
 צו נעהמען אַ דירעקטען אָנטייל אין דער
 אַנאַרכיסטישער בעוועגונג, וואָס האָט זיך
 אָנגעהויבען דאָן צווישען דער ניו-יאָרקער

עדלין וויליאם — שריפטשטעלער

און זשורנאַליסט. טעטיג אין אַמעריקאַ,
 וואוהין ער איז געקומען אין די ניינצי-
 גער יאָהרען פונ'ם פּאָריגען יאָהרהונדערט.
 ער האָט זיך בעטייליגט אין פּערשידענע
 אַמעריקאַניש-יודישע צייטשריפטען, האָט
 רעדיגירט אין יאָהר 1903 דעם טרעד-
 יוניאַניסטישען „קאַפּמאַכערס-זשורנאַל“ (אין
 יודיש און ענגליש) און איז די לעצטע
 צייט אַ מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהייט“.
 אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיע-
 נען זיין בוך „וועלט-בעריהמטע אָפע-
 ראַס“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו
 פּאַבלישינג קאָ.“, 1907), וואו עס ווערט
 דערצעהלט דער סיוזשעט פון די בע-
 ריהמטסטע איטאַליענישע, פּראַנצויזישע
 און דייטשע אָפּערן, וועלכע ווערען דער-
 ביי אויך קריטיש בעהאַנדעלט; אין בוך
 קומט אויך אַ פּאַררעדע, וואָס ענטהאַלט
 אַ קורצע אָבהאַנדלונג איבער מוזיק און
 אָפּער. אונטער עדלינס רעדאַקציע איז
 אויך אַרויס די יודישע איבערזעצונג פון
 פּראָפּעסאָר עלען טאַמאַסעס „געשיכטע פון
 די פעראייניגטע שטאַטען“, אַרויסגעגעבען
 פון דער „דזשואיש פרעס פּאַבלישינג
 קאָמפּאַני“, אין צוויי גרויסע בענד, צוואַ-
 מען מיט'ן ענגלישען אַריגינאַל-טעקסט
 (ניו-יאָרק, 1912); אַלס ביילאָגען צום
 ווערק קומען: „די אונאַבהענגיקייטס-
 ערקלערונג“, „די קאָנסטיטוציאָן פון די
 פעראייניגטע שטאַטען“ א. אַנד.

עדעלשטאדט האָט אויך אָנגעשריבען איי-
ניגע סקיצען, וועלכע טראָגען דעמועל-
בען האַראַקטער, וואָס זיינע ליעדער.
אויסער פּערשידענע זאַמלונגען פון עדעל-
שטאָדטס ליעדער און פּראָזאַאישע שריפ-
טען, געדרוקט אין אייראָפּאַ און אַמערי-
קאַ, איז אין יאָהר 1910 ערשיענען אין
דעם לאַנדאָנער פּערלאַג „אַרבייטערפריינד“
אַ פּאָלשטענדיגע פּראַכטפולע אויסגאַבע
פון אַלע זיינע ווערק מיט אַ קריטיש-ביאָ-
גראַפישער איינלייטונג פון מ. קאַץ.

ע ה ר ל י ך מ ר ד ב י — נאָוועליסט .
געבאָרען אין יאָהר 1873 אין וועטקאַ,
מאָהלעווער גוב. געלערנט אין חדר און
ישיבות. שפּעטער זיך גענומען צו אַלגע-
מיינער בילדונג. פון 1897 ביז 1901 גע-
דינט אין מיליטער אין דאָמבראָוואָ,
לאַמוזשער גוב. דאָן האָט ער זיך בעזעצט
אין וואַרשוי, און בעשעפטיגענדיג זיך
מיט העברעאישע לעקציעס, האָט ער פון
זייט צו זייט געדרוקט סקיצען און ער-
צעהלונגען אין פּערשידענע העברעאישע
און יודישע צייטשריפטען. זיינע ערשטע
סקיצען אין יודיש זענען ערשיענען אין „יוד“
פאַר דאָס יאָהר 1902. אין 1905 איז ער
אוועק קיין אויסלאַנד און האָט זיך בע-
זעצט אין קראָקוי, וואו ער איז געווען
מיטערעדאַקטאָר פון דער מאָנאַטסשריפט
„די יודישע צוקונפט“. די לעצטע יאָהרען
איז ער קאַרעספּאָנדענט פון דעם אַמערי-
קאַנער „פּאַרווערטס“ און וואַרשויער
„היינט“ און רעדיגירט אַ יודיש „וואַכענ-
בלאַט“ אין קראָקוי. זיינע ערצעהלונגען
זענען צושפּרייט איבער פּערשידענע רוס-
לענדישע און אַמעריקאַנער אויסגאַבען
(„יוד“, „יודישע פּאַמיליע“, „פריינד“,
„וועג“, „פּאָלקסצייטונג“, „יודישע צו-
קונפט“, „פרייע געזעלשאַפט“ א. אַנד.).

יודישער אַרבייטערמאַסע. צו דער צייט
געהערען זיינע ערשטע ליעדער אין יודיש,
וואָס זענען פּערעפּענטליכט געוואָרען אין
דער אַנאַרכיסטישער צייטונג „די וואַהר-
הייט“, אין דעם לאַנדאָנער „אַרבייטער-
פריינד“ א. אַנד. אין יאָהר 1890 איז ער
אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר'ן רעדאַקטאָר
פון דער אַנאַרכיסטישער וואַכענשריפט
„די פרייע אַרבייטערשטימע“, וואָס ער
האַט רעדיגירט ביז אייניגע מאָנאַטען פאַר
זיין טויט. — אַלע עדעלשטאָדטס ליעדער
טראָגען אַ רעוואָלוציאָנער-אַנאַרכיסטישען
האַראַקטער. צווישען זיי איז נישטאָ קיין
איינציגס, וואָס זאָל נישט זיין טענדענ-
ציע; אַמאָל רופּען זיי די אַרבייטער צום
קאַמף מיט דער אוימגערעכטער געזעל-
שאַפּטליכער אָרדנונג, אַמאָל בעזינגען זיי
די געפּאָלענע העלדען און אַמאָל שילדערן
זיי די שווערע ליידען פון דעם אַרבייטער-
קלאַס. אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם,
וואָס אין זיי איז דאָ מעהר רעוואָלוציאָ-
נערע פּובליציסטיק, ווי ריינע פּאָעזיע,
נישט קוקענדיג אויך אויף זייער שלעכ-
טער אויסערליכער פּאַרם, ווי פּערדייטש-
טע שפּראַך, נישט-אויסגעהאַלטענער ריטם
א. ד. ג., מאַכען זיי דאָך אַנאָיינדרוק
אַדאַנק דעם שטאַרקען אויפריכטיגען גע-
פיהל פון פּראָטעסט געגען די אונטערדרי-
קער און דער ליבע צו די גערודפטע און
דערנידעריגטע, מיט וועלכע די ליעדער
זענען דורכגעדרונגען. אַ געוויסע צייט זע-
נען עדעלשטאָדטס ליעדער געווען אונגע-
הייער פּאָפּולער צווישען די יודישע אַרביי-
טערמאַסען, און פיעל פון זיי ווערען נאָך
עד היום געזונגען אין די ברייטערע שיכ-
טען פון פּאָלק (נאַטור און מענש), אין
קאַמף, „מיינ צואה“, „די אָווענד-גלאַק“,
אין דעם לאַנד פון פּיראַמידען“ א. אַו. (ו.).

50-גער יאָהרען האָט עהרענקראַנץ אָנגע-
 הויבען צו ערשיינען אין די שענקען,
 גאָסטהייזער, אויף פּערשידענע שמחות
 און פּערוויילונגען, וואו ער פּלעגט פּאַר-
 זינגען אָדער דעקלאַמירען זיינע יודישע
 ליעדער, כּמעט שטענדיג אויפ'ן אָרט אימ-
 פּראָוויזירטע, צוזאַמען מיט די נגונים צו
 זיי, אונטער דער ווירקונג פון דעם אויס-
 געטרונקענעם וויין, און דאָן ערשט פּער-
 שריבענע דורך אייניגע פון זיינע צוהע-
 רער. יאָהרענלאַנג האָט ער געוואַנדערט
 איבער רומעניען און דרום-רוסלאַנד אַלס
 בדחן, הגם ער איז אין אַלע הינזיכטען,
 סיי אין בילדונג, סיי אין ענטוויקלונג,
 סיי אין גייסט און פּאָעטישען שוואַנג
 ווייט אַריבערגעשטיגען זיינע פּאַרגענ-
 גער—די אַלע פּאַרשטעהער פון דער דאָ-
 זיגער אייגענטימליך-יודישער בדחנים-
 קונסט. גאָר אין אַ קורצע צייט איז עה-
 רענקראַנץ געוואָרען זעהר פּאָפּולער, און
 זיינע ליעדער האָט מען אומעטום געוונ-
 גען—אין רומעניען, גאַליציען, דרום-רוס-
 לאַנד. די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען
 האָט עהרענקראַנץ זיך אַרומגעטריבען אין
 די וויענער גאָסטהייזער. איינמאָל האָט
 ער געווידמעט אַ געדיכט דעם קייזער,
 האָט אָבער געצויגען די אויפּמערקזאַמ-
 קייט אויף זיין נישט-ניכטערן צושטאַנד,
 און איז אַרויסגעשיקט געוואָרען פון וויען.
 געשטאַרבען איז ער פון אַ לונגען-אָנציני-
 דונג. אויף דעם יודישען בית-עולם אין
 גאַלאַטאָ איז איהם אויפגעשטעלט געוואָ-
 רען אַ הערליכע מצבה דורך זיין געליעב-
 טע, אַ בעקאַנטע שענהייט אין די קאַנס-
 טאַנטינאַפּאָלער עסטייניש-יודישע קריי-
 זען—די שענע מלכה'לע, וואָס האָט פּער-
 זיסט די לעצטע לעבענס-יאָהרען פון דעם
 דיכטער. עהרענקראַנץ זאָל האָבען אי-
 בערגעלאָזט אַ בינטעל שריפטען און אַ
 צואה, וועלכע דאַרף פּערעפּענטליכט ווע-

עֵהרענקראַנץ בנימין-וואָלף —
 דער פּאָפּולערסטער יודישער פּאָלקסדיכ-
 טער אין גאַליציען,
 מעהר בעקאַנט אינ-
 טערן נאָמען וועל-
 וועל זבאַר (א) -
 זשער. געבאָרען
 אין יאָהר 1819 אין
 זבאַראָש, געשטאַר-
 יען אין יאָהר 1884

(לויט אַנדערע ידיעות—אין יאָהר 1878)
 אין קאַנסטאַנטינאַפּאָל. זיין פּאָטער איז
 געוועזען אַ שוחט, זעהר געשעצט אין
 שטאָדט פאַר זיין פרומקייט און לומדות.
 עהרענקראַנץ האָט בעקומען אַ טאַדיציאָ-
 נעלע יודישע ערציהונג, פון קינדווייז אָן
 אַרויסווייזענדיג גרויסע פּעהיגקייטען און
 זעלטענעם שאַרפּזין. אונטערן איינפלוס
 פון די השפּלה-שטרעמונגען, וואָס זענען
 געגאַנגען פון די שכנישע שטעדט בראַד
 און טאַראָפּאָל, די הויפט-פּעסטונגען פון
 די גאַליצישע משכילים, האָט עהרענ-
 קראַנץ, פּערשטעהט זיך, בסודי סודות,
 אין די פּערבאַרגענסטע ערטער זיך אָב-
 געגעבען מיט די „אפיקורסישע“ העברע-
 אישע למודים און זאָגאַר גענאַשט ברעק-
 ליך אויך פון דער אייראָפּעאישער ביל-
 דונג. צו 19 יאָהר חתונה געהאַט,
 האָט ער באַלד פּערלאָזט זיין פּרוי
 און איז אַוועק קיין רומעניען, דאַמאָלס
 „דאָס גאַלדענע לאַנד“ פאַר די יודען פון
 רוסלאַנד און גאַליציען. דאָ האָט ער זיך
 צוערשט געפרובט נעהמען צו מסחר, האָט
 אָבער נישט געהאַט קיין ערפּאָלג אין
 דעם, און ער איז געוואָרען אַ „דייטשער
 לעהרער“, ד. ה. אַ מלמד און אַ „שריי-
 בער“ צוגלייך; אָבער אויך דערפון,
 וואָהרשיינליך צוליב די רדיפות פון די
 חסידים, האָט ער נישט געקענט האָבען
 זיין אויסקומעניש. אין אָנהויב פון די

ניגע ווערק בלויז אין העברעאיש, ווי „שפתי ישנה“ (פשעמישל, 1874) און די פאָליטישע סאַטירע „רומניה“ (וויען; אָב-דרוק פון „השחר“, 1874). עהרענקראַנץ איז איינער פון די ערשטע יודישע פאָלקס-דיכטער בכלל און דער בעדייטענדסטער צווישען די פאָלקסדיכטער-בדחנים, אויף וועלכע זיין ווירקונג איז געווען זעהר גרויס. אין פיעל פון זיינע ליעדער געפי-נען אַנאַפאָבלאַנג די אידעאלען פון דער השכלה; ער קעמפט אין זיי געגען אונ-וויסענהייט און אַבערגלויבען, געגען די חסידים און גוטע יודען א. ד. ג. און אויב ער איז אין זיינע ליעדער אפילו נישט דער פאַנאַטישער משכיל, איז ער דאָך איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען גע-זוכט צו פראָפאַגאַנדירען די השכלה-אי-דעען צווישען דעם פשוטען פאָלק. בעזונ-דערס צייכענען זיך אויס זיינע סאַטירי-שע ליעדער, וואו ער שילדערט אין זעהר לעבעדיגע בילדער און מיט אַ פיינעם גוט-מוטיגען הומאָר די חסידים און גוטע יו-דען, זייער בעציהונג צו די אויפגעקלער-טע, צו די אפיקורסים — „די דייטשען“ א. אָו. וו. אַלס ריינער ליריקער ערשיינט ער אין אַ גאַנצער רייה בעדענקונגס-ליע-דער, אין וועלכע ער בעזוינגט די אייטעל-קייט פון לעבען, די אונבעשטענדיגקייט פון גליק; אין מאַנכע פון די דאָזיגע ליעדער גרייכט ער ביז צו אַ הויכער פאַ-עטישער קראַפט, און אַזוינע ליעדער זיי-נע, ווי „דער עלענדער זוכט די רוה“, „דער וואַנדערער“, „אוי וועה, אַרום אין דער וועלט“, „דאָס בית-הקברות“, „דער אונ-צופרידענער“ א. אַנד. מאַכען אַ שטאַרקען איינדרוק מיט זייער אויפריכטיגען, טיעף-לירישען, פאָלקסטימליך קלינגענדיגען טאָן, נישט קוקענדיג אויף דער גאַנצער פרימיטיווקייט פון זייער פאַרם. פיעל שוואַכער אין פאַעטישען אויסדרוק זענען

רען ערשט אין 50 יאָהר אַרום נאָך זיין טויט. אַרום זיין נאָמען האָט זיך אויסגע-וועבט אַ גאַנצער קראַנץ פון זאַגען און לעגענדען; דער שאַרפזיניגקייט זיינער ווערען צוגעשריבען אַ מענגע גלייכווערט-ליך; ער איז אויך דער העלד פון פיעל הומאָריסטישע עפיזאָדען און געשיכטען, וועלכע שילדערן איהם פאַר אַ מענשען, וואָס איז געווען געטריי איבערגעגעבען דעם בעקאַנטען דריילינג—ווייב, וויין און געזאַנג. — דאָס ערשטע פערעפענטליכטע געדיכט עהרענקראַנצס, געשריבען אין העברעאיש, איז געדרוקט אין „כוכבי יצחק“, XII, וויען, 1848. זיין פאָלגענ-דעס ווערק, „חזון למועד“, אַ סאַטירע אויף די חסידים, אויך אין העברעאיש, איז ערשינען אין יאַססי, 1855. זיינע יודישע ליעדער זענען צוערשט פערעפענטליכט געוואָרען אין רוסלאַנד (?), און דרוקענדיג זיי צום צווייטען מאָל אין גאַליציען, האָט ער זיי געמוזט אַרויסגעבען צוזאַמען מיט אַ העברעאישער איבערזעצונג. זיי זענען ערשינען אין 4 טייל אונטערן אַלגעמיי-נעם נאָמען „מקל נעם“ (פאָלקסליעדער אין פאָליניש-יודישער מונדאַרט מיט העב-רעאישער איבערזעצונג. לעמבערג, I טייל, 1869) ערשטע אויסגאַבע — וויען, (1865; II — 1868; III — 1873; IV — 1878). אַ נייע אויסגאַבע פון די דאָזיגע ליעדער מיט לאַטיינישער טראַנסקריפציע איז אַרויסגעגעבען אין בראַזלאַ, רומעניען, 1902, פון ד"ר י. סאַטעק, אייניגע פון זיי ווערען אויך געבראַכט אין דאַלמאַנס „Jüdisch - deutsche Volkslieder aus Galizien und Russland“ (ז. 29—42, בערלין, 1891). אַ זאַמלונג פון 4 סאַטירען זיינע (אויך מיט העברע-אישער איבערזעצונג) איז אַרויס אין יאָהר 1869 אונטערן טיטעל „מקל חובלים“. אויסערדעם האָט ער פערעפענטליכט איי-

וואָכענבלאַט „היועק“ (זעה), וואָס ערשיינט ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. אין דער צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ טעגליכע צייטונג „דער יודישער טעלעגראַף“.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 82—83.

עטהוויעזן אלפסנדר (סענדער) בן משה — אלט-יודישער שריפטשטעלער.

האָט געלעבט אין פולדאָ אין דעם XVII יאָרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ היסטאָריש ווערק אויף יודיש אין צוויי טייל; דער ערשטער טייל „בית ישראל“, אין צעהן קאַפיטלען, דערצעהלט די גע- שיכטע פון די יודען ביז דעם חורבן בית שני; דער צווייטער טייל „בית הבחירה“, אין 24 קאַפיטלען, בעהאַנדעלט די גע- שיכטע פון חורבן ירושלים און ביידע בית המקדש'ן. ערשיענען איז דאָס ווערק אין אָפּענבאָך, אין יאָהר 1719, און אי- בערגעדרוקט אין 5 יאָהר אַרום אין אַמס- טערדאַם.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. V,

244; בן-יעקב, אוצר הספרים, 74.

עטמינגער שלמה, ד"ר — בע- ריהמטער פאַבעלשרייבער, דיכטער און דראַמאַטיקער. גע- באַרען אין דעצעמ- בער 1799 אין וואַר- שוי אין איינער פון די אָנגעזעהענסטע יודיש-פוילישע פאַ- מיליען, געשטאָר- בען אַרום 1855 אין

דאָרף זשאַנאָוו, ביי זאַמאַשק, לובלינער גוב. געבליבען פריה אַ יתום, איז ער ער- צויגען געוואָרען אונטער דער השגחה פון זיין זיידען, רב מענדעל עטמינגער, רב אין לענטשנע, וועלכער האָט איהם גע- לאָזט לערנען נישט נאָר יודישע למודים, נאָר אויך וועלטליכע געגענשאַנדען און

די ליעדער, וואו דער דיכטער בעזינגט די ליעבע, דעם וויין, די זאָרגלאָזיגקייט. די שפראַך עהרענקאַנצס איז ריין יודיש און פאַלקסטימליך; געברויכענדיג אַמאָל אַ דייטש וואָרט, זוכט ער עס צו ערקלערען מיט אַנ'עהנליכען העברעאישען אָדער אויף אַנ'אנדער אופן. דער משקל אין זיינע ליעדער איז אפילו נישט ארויסגעהאַלטען, אָבער דאָך בעזיצען זיי דעם ריטם פון דעם יודישען פאַלקסליד. אין זיין צייט איז עהרענקאַנצן געווען זעהר פאַפולער, און נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג ווערען זיינע ליעדער געוונגען צווישען די יודישע פאַלקסמאַסען אין גאַליציען, רומעניען און זאָגאַר רוסלאַנד. פיעל פון זיינע ליעדער זענען געדרוקט אַנאַנים אין קליינע ביכליך („דער באַנקראַט“, „דער אונצופרידענער“ א. אַנד.). זיינע סאַטירען „משיח ציטען“ און „דער חסיד איבער דאָס טעאַטער“ זענען איבערזעצט אויף רוטעניש פון דעם בעקאַנטען רוטענישען געלעהרטען איוואַן פראַנקאָ.

ביבליאָגראַפיע: מאַס וויסבערג,

„Wölwel Zbarazer, der fahrende Sänger des galizisch-jüdischen Humanismus“, לייפציג, 1909; ל. וויע- גער, Yiddish Literature, 77—80; יוד.-ענג. ענג. V, 74; פרץ ספאַלענסקין, אין „השחר“, I יאָהרנאַנג, 2-טער טייל, וויען, 1868, II, 204—209, נ- מער 367—368.

עיואל יהואל-מיכל — רומעניש- יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1821 (תקפ"א) אין קרוינשטאַדט, זיבען- בירגען, געשטאָרבען אין יאָהר 1895 אין בוקאַרעשט, רומעניען. אין די יאָהרען 1854—1856 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ציי- טונג אין יודיש און העברעאיש אונטערן טיטעל „עת לדבר“. אין יאָהר 1874 האָט ער געגרינדעט אין בוקאַרעשט אַ יודיש

קאלאניסט, צו בעוואָרענען זיינע זיהן פון מיליטער-דינסט. זיין מעדיצינישע פראַקטיק אין זאַמאַשץ האָט ער אָבער ווייטער געפיהרט. געשטאַרבען איז ער פלוצלונג פון אַ האַרץ-שלאַג. אויף זיין מצבה אויפן זאַמאַשצער בית-עולם איז אויסגעקריצט זיינער אַ העברעאישער שיר—אַ נעקראָלאָג, וואָס ער האָט אויף זיך אליין געשריבען אייניגע וואָכען פאַר זיין טויט. — עטטינגער גער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען יודיש אונטערן איינפלוס פון מענדעל לעפינס יו-דישע כתבים, וועלכע ער האָט, וואַהרשיינ-ליך, געזעהן אין לעמבערג. עס איז שווער גענוי פעסטצושטעלען די דאַטען, ווען ער האָט אָנגעשריבען זיינע ווערק. אַלענ-פאַלס קען מען אָננעמען פאַר זיכער, אַז זיי זענען געשאַפּען געוואָרען אין פער-לויף פון דעם צווייטען פערטעל פונ'ם פאַריגען יאָרהונדערט. זיין טעאַטער-שטיק „סערקעלע“ האָט ער פיליכט אָנגעשריבען נאָך בשעת ער איז געווען אין לעמבערג. פון זיינע ווערק זענען ביי זיין לעבען קיינע נישט געדרוקט געוואָרען, הגם זיי זענען געוועזען זעהר פערשפרייט צווישען זיינע פריינד און בעקאַנטע אין געשריבענע קאַפּיעס. זייענדיג דאָס צוויי-טע מאָל אין אַדעס האָט ער אַפנים גע-וואָלט יאָ אַרויסגעבען זיינע „שריפטען אין יידישער שפראַכע“ און האָט געזאָ-מעלט דערויף אַבאַנענטען. איהם איז אָבער נישט געלונגען דאָס דורכצופיהרען. ערשט אין אייניגע יאָהר אַרום נאָך זיין טויט איז בגנבה אָבעדדרוקט געוואָרען „סערקעלע“ (יאָהאַניסבורג, 1861). אַנאָ-נים און אין אַ גאַנץ פערדאַרבענער גע-שטאַלט. אַ צווייטע אויפלאַגע פון דער פיעסע מיט נאָך שרעקליכערע פעהלערן איז ערשיענען אין יאָהר 1874 אין וואַר-שוי. אַ בעסער מוזל האָבען געהאַט זיינע פאַבלען, עפירגראַמען און געדיכטען, וואָס

שפראַכען. צו 17—18 יאָהר האָט ער חתונה געהאַט און זיך בעזעצט אין זאַ-מאַשץ, נאָר נישט האָבענדיג דאָרט קיין בעשעפטיגונג, איז ער אין גיכען אַוועק זוכען גליק קיין אַדעס, וואו ס'האַט גע-וואוינט זיינער אַ שוואַגער, אַ געוויסער גאַלד, וואָס האָט געשפיעלט אַ ראַלע אין שטאַט. דאָך איז עטטינגערן נישט געלונגען צו קומען צו אַ תכלית אין אַדעס, און ער איז געפאָהרען קיין לעמבערג שטודירען מעדיצין. געענדיגט דאָס שטו-דיום אין לעמבערגער אוניווערזיטעט, האָט ער זיך צוריקגעקעהרט קיין זאַמאַשץ, וואו ער האָט אין פערלויף פון 15 יאָהר פראַקטיצירט אַלס אַרצט און איז געווען אַרדינאַטאָר אין יודישען און קריסטליכען שפיטאַל. אַז ס'איז אַרויס דאָס געזעץ, וואָס האָט פערבאַטען די אין אויסלאַנד געענדיגטע דאָקטוירים צו פראַקטיצירען אין רוסלאַנד, איז עטטינגער דורך אַ מסירה געצוואונגען געווען צו פערלאָזען זיין מעדיצינישע פראַקטיק. איז ער אַוועק קיין פּאָלשאַוואַ (אַנפאַנגס די פערציגער יאָהרען פונ'ם פאַריגען יאָרהונדערט) און שפּעטער—קיין האַרקאָוו, וואו ער האָט בעקומען אַ דאָקטאָר-דיפּלאָם פון דער אַר-טיגער אוניווערזיטעט. צו דער צייט, וואַהרשיינליך, האָט ער עס צום צווייטען מאָל בעזוכט אַדעס, וואו ס'איז געפייערט געוואָרען זיין 50-יעהריגער (?) געבורטס-טאָג ביי זיין פריינד יעקב אייכענבוים. עטטינגער איז אויך געווען אין זעהר פריינדשאַפטליכע בעציהונגען מיט גאַט-לאַבערן, ר' יצחק בער לעווינזאָהנען, רייפמאַנען, טוגענדהאַלדען, מיועסען, סלאַנימסקין, צעדערבויםען, און איז גע-שטאַנען מיט זיי אין שריפטליכען פער-קעהר. די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער פערבראַכט אין דאָרף זשאַנאָוו, וואו ער האָט זיך געהאַט בעזעצט אַלס

רעכענט ווערען נישט נאָר פאַר דאָס ער-
שטע יודישע טעאַטערשטיק אין אייראָפּע-
אישען זין פון דעם וואָרט (פורים-שפּיע-
לען אויף יודיש האָבען שוין עקזיסטירט
מיט הונדערטער יאָהרען צוריק), נאָר
בכלל פאַר איינס פון די געלונגענע
פּיעסען אין דעם רעפּערטואַר פונ'ם יודי-
שען טעאַטער, הגם עס איז ליידער
קיינמאָל נישט געשפּיעלט געוואָרען.
נאָך גלענצענדער ווייזט זיך אַרויס
עטטינגערס טאַלענט אין זיינע ווערק
אין פּערזען. אין זיי ענטפּלעקט זיך
פאַר אונז נישט נאָר דער בעדייטענדסטער
יודישער שריפטשטעלער פאַר מענדעלע
מוכר ספרים, נאָר אויך דער ערשטער
קינסטלער אין דער יודישער שפּראַך.
בעזונדערס אויסגעצייכענט זענען זיינע
משלים, וועלכע קענען נאָך עד היום גע-
רעכענט ווערען צווישען די בעסטע מוס-
טערן פון יודישער פּאַבעל-דיכטונג. דער
קורצער, שאַרפּער סטיל, פול מיט די אַרי-
גינעלסטע אויסדריקען און בילדער, דער
לייכטער פּערז, דער פּמעט שטענדיג גע-
לונגענער ריים (הגם ער גראַמט אָפּט די
ווערטער לויט דער פּוילישער אויסשפּראַך),
די טיפּישקייט פון זיינע פּאַבעל-פּערזאָ-
נען, זייער גענויע בילדעררייכע חאַראַקטע-
ריסטיק, — דאָס זענען די הויפט-מעלות פון
עטטינגער דעם פּאַבעל-דיכטער. דערצו
נאָך איז ער אין אַלע זיינע משלים גאַנץ
אַריגינעל: הגם זיי זענען צום גרעס-
טען טייל נאָכגעאַהמט, זענען זיי אָבער
אַלע פּעריודישט און שטענדיג — אויף אַ
העכסט געלונגענעם אופן. די סאַטירישע
זייט פון עטטינגערס בעגאַבונג איז אויך
זעהר בולט אין זיינע עפּיגראַמען און קאָ-
טאַוועסליך, וועלכע ער האָט זעהר פּיעל
געשריבען און וואָס זענען אויסגעצייכענט
דורך זייער פּינעם שפּיעלענדיגען הומאָר
און אמתען שאַרפּזין. ער האָט אויך גע-

זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר
1889 אין פּעטערבורג דורך זיין זעהן
ווילהעלם עטטינגער („משלים, לידעלעך,
קליינע מעשה'לעך און פּתבות'לעך, איי-
גענע און נאָכגעמאַכטע"; צווייטע אויפ-
לאַגע — 1890). אייניגע פון זיי זענען נאָך
פּריהער געדרוקט געוואָרען אין „קול
מבשר", „וואַרשויער יודישער צייטונג"
און „יודישען פּאָלקסבלאַט". די מאַנו-
סקריפטען פון זיינע ווערק (אויך אויף
העברעאיש, דייטש און איטאַליעניש), ווי
אויך זיינע בריף א. אַנד., געפינען זיך ביי
זיין טאָכטער פּרוי שפּיראַ אין וואַרשוי.
לויט לעצן ווענער, געפינט זיך אַ כתב-יד
פון עטטינגערס פּאַבלען אין דער אַסטאָר-
ביבליאָטעק, וואָס אין ניו-יאָרק. — עטטינג-
ער איז דער בעדייטענדסטער יודישער
שריפטשטעלער פון דער השּכלה-עפּאָכע.
איבעריגענס האָבען די אידעאַלען פון דער
השכלה געפונען נאָר אַ שוואַכען אָבקלאַנג
אין זיינע ווערק. דאָס איינציגע ווערק
זיינס פּמעט, וואָס איז געשריבען אונטער
דעם איינפלוס פון דער השכלה-בעוועגונג,
איז זיין פּיעסע „סערקעלע אָדער די
יאָהרצייט נאָך אַ ברודער" (נאָר אַ ניי טע-
אַטערשטיק אין פּינף אויפציהען), וואו
עס ווערט געשילדערט דער קאַמף צווישען
דער אויפגעקלערטער יוגענד (אין דער
פּערזאָן פון דעם סטודענט מרדכי רעדליך
און זיין פּלה הינדע) און די פּאַרשטעהער
פונ'ם אַלטען „פּינסטערען" דור. נישט
קוקענדיג אויפ'ן טענדענציעזען גייסט פון
דער קאַמעדיע און אויף די מגומדיגע
אידעאַליזאַציע פון די השכלה-קעמפּער,
זענען אייניגע פּערזאָנען זעהר גוט גע-
צייכענט און פול מיט לעבען. די פּיעסע
איז געשריבען אין אַלגעמיין אין אַנאַטירלי-
כען פּרייען דיאַלאָג און צייכענט זיך ער-
טערווייז אויס מיט זעהר אַ פּינעם הו-
מאָר. און מיט רעכט קען „סערקעלע" גע-

צאָט אָנשטאָט צייט, עך אָנשטאָט איך א.
אָו. וו.; אין די געדרוקטע ווערק עטטינ-
גערס איז זיין אָרטאָגראַפיע געענדערט.

ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאָטלאָבער,
זכרונות, אין דער, יודישער פּאָלקביבליאָטעק, I,
254—255; לעף וויענער, Yiddish Lite-
rature, אינדעקס; יוד. ענג. ענצ. V; ד״ר
מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטע-
ראַטור, I, 95—97 (אין די אלע קוועלען זענען
די ביאָגראַפישע דאָטען וועגען עטטינגערן נישט
ריכטיג) נישט-פּערעפּענטליכע מאַטעריאַלען.

עליאַשעוו איסידאָר (בעקאָנט
אויך אונטערן פּסעוודאָנים בעל-
מחשבות)—בעוואוסטער קריטיקער און
פובליציסט. געבאָ-

רען אין יאָהר 1873
אין קאָוונאָ אין אַ
פּערמעגליכער סוּח-
רישער פּאַמיליע.
בעקומען די ערש-
טע יודישע ערצי-
הונג אין חדר, האָט

ער ביז 13 יאָהר געלערנט גמרא אונטער
דער השגחה פון די מוסרניקעס. געענדיגט
שפּעטער אַ רעאַלשול אין דער שווייץ,
האָט ער שטודירט מעדיצין אין די אונג-
ווערזיטעטען פון היידעלבערג און בער-
לין, און אין יאָהר 1905 אָבגעגעבען
שטאַטס-עקזאַמען אויף דאָס רעכט צו
פּראַקטיצירען אין רוסלאַנד. זיין ליטעראַ-
רישע טעטיגקייט האָט עליאַשעוו אָנגע-
הויבען אין יאָהר 1895 אין דייטשע און
רוסישע צייטשריפטען. אין יודיש האָט
ער דעביוטירט אין דעם ערשטען יאָהר-
גאַנג פון „יוד“ מיט אַנאַרטיקעל איבער
מאָריס ראָזענפעלד, אונטערגעשריבען
אי.ס. על. אונטער דער דאָזיגער אונ-
טערשריפט האָט ער אַ לענגערע צייט אויך
שפּעטער געשריבען, און כּמעט דורכאויס
פובליציסטיק. אַלס קריטיקער אונטער זיין

שריבען אייניגע לירישע געדיכטען; פון
זיי מאַכט אַ בעזונדערס שטאַרקען איינ-
דרוק, רחל ביי איהר קינדס קבר, וואָס
איז דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען גע-
פיהל און מיט דעם לויטערן טאָן פון דעם
יודישען פּאָלקסליעד. עס איז אויך צו דער-
מאָהנען זיין באַלאַדע „וואַלהייד“, פילייכט
דאָס ערשטע ראָמאַנטישע געדיכט אין
דער יודישער ליטעראַטור, וואָס איז דער-
צו געשריבען אין אַ זעלטענעם סטיל,
וועלכער פאַסט זיך אַזוי גוט צו דעם אַל-
געמיינעם טאָן פון דעם געדיכט. זיין
גרעסטעס ווערק אין פּערזען, די פּאַעמע
„דאָס לעכט“, איז אַ נאָכאַהמונג פון שיל-
לערס „דאָס ליעד פאַן דער גלאַקקע“.
פאַרהאַן ביי איהם אויך נאָכאַהמונגען פון
לעסינג, רלומיער און אַנדערע. מערק-
ווירדיג איז דאָס בעוואוסטזיין אין עטטינ-
גערס בעציהונג צו דער יודישער שפּראַך.
נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט
אויסגעצייכענט געקענט דייטש (ער האָט
אין דער שפּראַך געשריבען אַרייה גע-
דיכטען), מיידט ער דאָך אויס יעדען
שפור פון גערמאַניזמען אין זיינע יודישע
ווערק. אויב עס פּעהלען איהם פאַר אַ גע-
וויסען בעגריף ווערטער אין יודיש, פרובט
ער זיי שאַפען אין גייסט פון דער שפּראַך,
און מען מוז מודה זיין, אַז זיינע וואָרט-
בילדונגען זענען זעהר געלונגען; אַזוי, צום
ביישפּיעל, שרייבט ער אויפציה אָנשטאָט
אויפצוג, אַרייניקם אָנשטאָט אויפטרטי
(סצענע), זוכצעטעל אָנשטאָט רעגיסטער א.
אַז. וו. די שפּראַך אַליין רופט ער נישט
„זשאַרגאָן“ און אויך נישט יודיש-דייטש,
נאָר פּשוט—יודיש. אינטערעסאַנט איז
נאָך צו בעמערקען, אַז אויך בנוגע צו
דער פּאַנעטיק האָט ער אויסגעמיטען דעם
איינפלוס פון דער דייטשער ליטעראַטור-
שפּראַך און האָט געשריבען גענוי אַזוי ווי
מען רעדט אין פּוילען (פּין אָנשטאָט פון,

ער איז דער אייגענטליכער שעפער פון דער יודישער קריטיק. אויך פאר איהם האָבען זיך געדרוקט אין יודיש ליטעראַריש-קרי-טישע אַרטיקלען (פון ראָונויצקי, שלום-עליכם, פּרישמאַן, פּרץ א. אַנד.), זיי זע-נען אָבער געווען גאַנץ צופעליג און האָ-בען דערהויפּט געהאַט דאָס ציעל צו בע-קעמפּען די שונד-ליטעראַטור פון שמר און זיין חדר. אין דער גרויסער מענגע פון עליאַשעווס ליטעראַריש-קריטישע אַר-טיקלען און פעליעטאַנען, געשריבען אין אַ פיינעם קלאָרען סטיל און זעהר בילדלי-כער אויסדרוקספולער שפּראַך און דורכ-געדרונגען פון אַ לירישען טאָן, ווערען בעהאַנדעלט כּמעט אַלע מעהר אָדער ווע-ניגער בעדייטענדע פּאַרשטעהער פון דער נייער יודישער (און אויך העברעאישער) ליטעראַטור. און אויב פון איין זייט האָט ער אַלס ציוניסט אַנטקעגענגעשטעלט דער יודישער שפּראַך דעם ציוניזם, וואָס „טראַגט אין די פּאַלדען פון זיין קלייד אַ חלף פאַר אונזער גלות-שפּראַכע“, איז ער אָבער, פון דער אַנדערער זייט, געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען פּער-שטאַנען, אַז „די זשאַראַן-ליטעראַטור איז היינט נישט נאָר אַ מיטעל צו בילדען דאָס פּאָלק, נאָר אויך אַ טייערעס מיטעל צו בילדען אונזער אינטעליגענץ, די דאָזיגע קלאַסען ביי יודען, וואָס האָבען זיך דער-ווייטערט פון פּראָסט-יודישען לעבען און האָבען עס אויפגעהערט צו פּערשטעהן“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. III, 604; י. מרגלית, אין דער „איינפּעאישער לי-טעראַטור“, XXVII, בעל דמיון, אין „דאָס נייע לעבען“, V, 1910, 38—49; אַלגין, אין „זאַמעלבוך“, לעבען און וויסענשאַפּט; ש. ניי-גער, אין „דאָס נייע לאַנד“, VII—III, 1911. **עלים (עליש) בת מרדכי מיכלש** — איבערזעצערין. געבאָרען אין סלוצק, ליטאַ, אין XVII יאָרהונדערט. זי איז

שטענדיגען פּסעוודאָנים בעל-מחשבות (ווי אויך אונטערן פּסעוודאָנים גר-צדק) איז ער אויפגעטרעטען ערשט מיט אַ פאַר יאָהר שפּעטער אין „יוד“ און „דער יודישער פּאַמיליע“. זייט דאַמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט כּמעט אין אַלע יודישע ציי-טונגען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער (זיי-נע אַנדערע פּסעוודאָנימען: ווערידאַ, צווילינג א. נ. א.). צו גלייכער צייט איז ער געווען מיטאַרבייטער אין די פּערשי-דענסטע העברעאישע צייטשריפטען, און פון צייט צו צייט אָנטייל גענומען אויך אין דער יודישער פּרעסע אויף דייטש, רוסיש און פּויליש. אין יאָהר 1910 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון דער טעגלי-כער צייטונג „די יודישע שטימע“, וואָס איז עו שיענען אין ריגאַ. די לעצטע צייט בעהמט ער אַנאַנטייל אין „פּריינד“ (וואו ער איז פון סוף 1912 רעדאַקטאָר פון דער בעלעטריסטישער אָבטיילונג), אַלס קריטי-קער („ליטעראַרישע שמועסען“) און פּוב-ליציסט („שטריכען און געדאַנקען“). פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען דער-ווייל ערשיענען 2 בענד (פּערלאַג ש. שרעבערק; קריטישע און האַלב-בעלעט-דיסטישע אַרטיקלען); נאָך 2 בענד ווע-רען צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין דעם זוילנער פּערלאַג פון ב. קלעצקין. (אויך אין העברעאיש זענען דאָ זיינע ווערק געזאַמעלט). עליאַשעווס האָט איבערזעצט דר. הערצלס ציוניסטישען ראַמאַן „אַלט-ניילאַנד“, טאַלסטאָיס „קאָזאַקען“, טיר-געניעווס ראַמאַן „פּאַטערס און זיהן“, אוי-סער אַ רייה קליינע ערצעהלונגען אויס דער אייראָפּעאישער ליטעראַטור. אין דער „יודישער ביבליאָטעק“ פון י. ל. פּרץ (1904) האָט ער אויך פּערעפּענטליכט אַ סעריע פּאָפּולערעוויסענשאַפּטליכע אַרטיק-לען.—אין דער יודישער ליטעראַטור פּער-בעהמט עליאַשעווס אַ גאַנץ בעזונדערן אַרט;

מינלעך צו קאטאלאגירען די כתב-ידן פון דער אָרטיגער קיניגליכער ביבליאָטעק. זיין אויבענדערמאָהנטע תורה-איבערזע-צונג איז ערשינען אין אויגסבורג כמעט גלייכצייטיג (1544) מיט דער איבערזע-צונג פון מיכל אדם (זעה) אונטערן פאָל-גענדען טיטעל: „דש חומש אין טויטשן אונ' ווש דער צו גיהורט דורך דש גנץ יאר אונ' דיא הפטורות פון דיא ימים טובים אונ' דיא חמש מגלות... דש אלש רעכט אונ' וואול ור טויטשט אויז איינס אלטן חומש בור לאנגן צייטן גישריבן איצונד צו איגספורגא גידרוקט"... אזוי ווי מיכל אדם, אזוי איז אויך עמיליוסעס איבערזעצונג אַ ווערטליכע און זאָגאַר נאָך נעהענטער צום אָריגינאַל-טעקסט ווי די קאָנסטאַנצער: „אי ער בישוף גוט דען הימל אונ' דיא ערד: אונ' דיא ערד וואש וואושט אונ' לער אונ' וינשטר אויף בור אבגרינד אונ' וינט גוש שוועבט אויף בור דעם וושר: אונ' ער זייט (האָט גע-זאָגט) גוט עש זאל זיין ליכט אונ' עש אש ליכט: אונ' ער זאך גוט ווען דש ליכט אש גוט אונ' ער שיד גוט צווישן ליכט אונ' צווישן דער וינשטרניש: אונ' ער רופט גוט צוא דעם ליכט טאג אונ' צוא דר וינשטרניש ער רופט נכט. אונ' עז אש אבנד אונ' עש אש מארגן טאג איין"... אין יאָהר 1562 האָט עמיליוס פערעפענטליכט אין אינגעלשטאָדט „Die zwei ersten Bücher der König in reimen weise verfast und aus dem Hebräischen Buchstaben in unsere teutsche Sprache gebracht“ — אַנ' איבערדרוק פון בעוואוס-טען „שמואל-בוך“ (זעה מיכלבאך נתן בן אליעזר), נאָר אין אַ עטוואָס געענדער-טען ריינערען דייטש. געגען דער מיי-נונג פון דעם בעריהמען דייטשען גער-מאַניסט צאַרנקע, אַז דער מחבר פון

געוועזען די פרוי פון אליקום געץ, גבאי אין אַ קליינשטעדטעל אַרום ווילנאָ, און האָט געמאַכט צוזאַמען מיט איהר מאַן אַ נטיעה קיין ארץ-ישראל. בעת דער נטיעה האָט זי פערפאַסט אַ יודישע איבערזעצונג פון תפלות און געבעטען, בעקאַנטע אונ-טערן טיטעל „שומרים לבקר“ (פראָג, 1692; פראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1704; אויך שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען). מיר ברענגען די פאָלגענדע שטעל אויס דער דאָזיגער איבערזעצונג: „וויא איז דש ליבשאַפט פון דש לעבין ווארן פר וואגלט, אונ' פון שינהייט דש הייליקייט איז אין צארנדיגן טאג פר טריבן גיוואָרן... עש איז ניט קיין פירד און קיין שטאַרק אין איר האנט פון אלי דיא קינד דו זי האָט גיוואונן"... אויסערדעם האָט זי אויך אי-בערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק „רפואת נשמה“ (פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער, 1704) — אַ קצור פון „מעבר יבק“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 63, 64; בן-יעקב, אוצר הספרים, 550, 569.

עמיליום פוילום — דער אויטאָר פון דער אויגסבורגער תורה-איבערזעצונג, איינע פון די צוויי ערשטע געדרוקטע יו-דישע חומש-איבערזעצונגען. געבאָרען אין רעטעלועזע, דייטשלאַנד, איז ער אין יאָהר 1538 אַוועק קיין רוים, וואו ער איז גע-וועזען קאָפיסט ביי דעם געוויסען גע-לעהרטען ווירמענשטאָדט, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין גרויס ליבע צו דער העברעאישער ליטעראַטור. שפעטער האָט עמיליוס זיך געטויפט און איז אויפ-גענומען געוואָרען פאַר אַ פראַפעסאָר אין דער אוניווערזיטעט פון אינגעלשטאָדט, וואו ער האָט פערעפענטליכט זיין פאָלע-מישע שריפט געגען יודען- „Widerle- gung und Ablehnung“. 1574 איז ער איינגעלאָרען געוואָרען קיין

ליעדער צו גינבורגען און מאַרעקען. אין דעם אייגענעם יאָהר איז אין מאַסקווע פאַרגעקומען אַ ויצונג פון דער „געזעל-שאַפט פאַר נאַטורוויסענשאַפט, אַנט-ראַפּאָלאָגיע און עטנאָגראַפֿיע“, וואו מאַ-רעק האָט געלייענט אַ פאַרטראַג וועגען יודישע פּאָלקסליעדער און ענגעל—וועגען זייער מוזיקאַלישער זייט; דאַן זענען אויך געזונגען געוואָרען יודישע פּאָלקסליעדער אין זיין בעאַרבייטונג. אַזוינע אָווענדען האָט ער שפּעטער אַיינגעאַרדענט אין אַ גאַנצער רייה שטעדט, און האָט אין אַ געוויסען פרט אַרויסגערופען די ענט-שטעהונג פון דער „געזעלשאַפט פאַר יו-דישע פּאָלקס-מוזיק“. זומער 1912 האָט ער צוזאַמען מיט אַן-סקין און יודאָווינען גע-מאַכט אַנ'עטנאָגראַפֿישע עקספּרטיע אי-בער קיעווער און וואָלינער גוב. און פּער-שריבען זעהר פּיעל פּאָלקסליעדער דורכ'ן גראַמאָפּאָן. פון די פּאָלקסליעדער, וואָס ער האָט בעאַרבייט, זענען דערווייל ער-שיענען נאָר דריי העפטען, צו 10 ליעדער אַ העפט. אויסערדעם זענען נאָך אַ גאַנ-צע מענגע פּאָלקסליעדער, בעאַרבייטע פאַר חאָר, פאַרטעפּיאַנאָ, פּידעל, וויאָ-לאָנטשעל א. אַנד., דערווייל נישט פּער-עפּענטליכט.

ענדלער שמואל-בנציון — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אונטערן טיטעל „אמונת ישראל“, קאָמפּילירט פון דעם רמב"ם ווערק, פון „כוזרי“, פון דעם רמב"ן, פון די „עקרים“ א. א. וו. אויף יודיש אַרויסגעגעבען אין פּראָג, 1832. לויט פּירסט איז ענדלער דער פּערפּאַ-סער פון דער העברעאישער אויסגאַבע (פּראָג, 1723).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הכּתרים, 41; פּירסט, Bibl. Jud.

דעם ווערק איז עמיליוס, איז שאַרף אַרויסגעטרעטען דער גערמאַניסט ד"ר ר. גאַשע אין זיין „Sendschreiben an Herrn Professor Dr. Fr. Zarnke über einen getauften Juden P. Aemilius und was mit ihm zusa- menhängt“, וואו ער בעווייזט, אַז עמי-ליוס האָט נישט געהאַט דאָס טאַלענט צו בעשאַפען אַזאַ עפּאָס, ווי דאָס „שמואל-בוך“, בפרט נאָך אַז ער, עמיליוס אַליין, זאָגט בפּירוש, אַז ער האָט עס נאָר אי-בערגעדרוקט מיט דייטשע אותיות.

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 8, 17; פּערלעס, „Beiträge etc.“, 169; גרינבוים „Jü- dischdeutsche Chrest.“, 71.

ענגעל יוליום (יואל) — בעקאַנ-טער רוסישער מוזיק-שריפטשטעלער און קאָמפּאָזיטאָר. געבאָרען אין יאָהר 1868 אין בערדיאַנסק, טאַוורישער גוב. אַלגע-מיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין אַר-טיגען גימנאַזיום און דאַן אויף דער יורי-דישער פּאָקולטעט פון דער חאַרקאָווער אוניווערזיטעט, מוזיקאַלישע—אין מאַסק-ווער קאָנסערוואַטאָריום, וועלכעס ער האָט געענדיגט אין 1897. פּעראינטערע-סירט זיך נאָך אין דער פּריהער יוגענד מיט דער יודישער פּאָלקסמוזיק, איז ענ-געל געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אָנגעהויבען צו זאַמלען און צו בעאַרבייטען יודישע פּאָלקסמעלאָדיען. נאָך זייענדיג אין קאָנסערוואַטאָריום, האָט ער מיט נאָך אַ פאַר חברים אָנגעשריבען און אויפגעפיהרט (אין אַ פּריוואַט-הויז) אַנ' אָפּערע „אסתר“. אין יאָהר 1900 האָט ער אָנגעהויבען צו אַרבייטען איבער די יודישע מעלאָדיען, וואָס זענען צוגעשיקט געוואָרען צוזאַמען מיט די יודישע פּאָלקס-

ענטזין יואל — שריפטשטעלער און קריטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין פּאָהאַסט, מינסקער גוב. אויסגעוואָנ- דערט קיין אַמעריקאַ, האָט ער אין יאָהר 1890 אָנגעהויבען זיין ליטעראַרי- שע טעטיגקייט מיט אַנאַרטיקעל אין דעם „זונטאַג-בלאַט“ פון דעם ניו-יאָר- קער סאָציאַליסטישען „אַבענד-בלאַט“. אין יאָהר 1897, אַז ס'איז געגרינדעט גע- וואָרען דער „פּאַרווערטס“, איז ער גע- וואָרען דאָרט אַ מיטאַרבייטער און האָט צווישען צנדערן פּערעפּענטליכט דאָרט אַ רייה צאָריגינעלע סקיצען. שפּעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין פּערשידנע אַנדערע צייטשריפטען, ווי „וואַרהייט“, „צוקונפט“, „פּרייע געזעלשאַפט“, „יודישע אַרבייטער- וועלט“ א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער רעדאָגירט „די פּרייע יודישע פּאָלקס-ביה- נע“ און „דעם יודישען קעמפּפּער“ און איז געוועזען מיטרעדאַקטאָר פון די זאַ- מעלביכער „יוגענד“ און „ליטעראַטור“ (ערשטעס בוך), וואו ער האָט אויסער איי- ניגע רעצענזיעס פּערעפּענטליכט אַנאַב- האַנדלונג וועגען דעם סימבאָליזם אין דער נייער ליטעראַטור אונטערן טיטל „צווישען מזרח און מ'רב“. ער האָט געשריבען זעהר פּיעל קריטישע אַרטיקלען וועגען יודישע און אייראָפּעאישע שריפטשטעלער (אַבראַ- מאָוויטש, פּרץ, רייזען, אַש, יהואש, פינסקי, גאַרדין, זאַנוויל, הייערמאַנס, גאַרקי, טשיריקאָוו, הויפּטמאַן א. אַז. וו.), וועגען יודיש טעאַטער, וועגען יודישען ראַמאַנטיזם; האָט פּערעפּענטליכט אַ גרע- סערע אָבּהאַנדלונג איבער דער קולטור פון אינדיען, פּערפּאַסט, צוזאַמען מיט ז. לעווין, אַ טעאַטערשטיק און איבער- זעצט אייניגע ווערק, צווישען זיי אַסקאַר אואַיילדס „סאַלאַמע“ און מעטערלינקס פּעלעאַס און מעליזאַנדאַ“. ענטזין איז דער גרינדער פון דעם „פּראָגרעסיוו-דראַמאַטי-“

שען קלוב" אין ניו-יאָרק, וואָס זיין אויפ- גאַבע איז — צו הויבען די ווערדע פון דעם יודישען טעאַטער דורך אויפּהירען קינסטלערישע טעאַטערשטיק, דורך שטי- בען יודישע דראַמאַטיקער (אין דער פּאָרם פון פּרעמיעס פּאַר גוטע פּיעסען) א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ענטזין פּיעל געאַרבייט פּאַר גרינדען קורסען פון יודיש אין ניו- יאָרק. זיינע פּסעוודאַנימען זענען „בן פּתיאל“, אַ נערוועזער יונגעראַנטשיק“ א. אַנד.

עפּעלבערג ה. — טעאַטערשריי- בער און אַרויסגעבער. געבאָרען אין יאָהר 1861 אין לאַמאַזי, סעלדעצער גוב., אין אַ חסידישער פּאַמיליע. זייט 1880 וואוינט ער אין וואַרשוי. דאָ איז אין יאָהר 1887 אויסגעפּיהרט געוואָרען אין גאַלדפּאַדענס טעאַטער זיין ערשטע פּיעסע „דוד אין דער וויסטע“. שפּעטער האָט ער אָנגע- שריבען נאָך אַ פּאַר טעאַטערשטיק („אַסתר- קע“, „דער קרבן“), האָט אַרויסגעגעבען אין פּערלויף פון צוועלף יאָהר (1888 — 1899) „עפּעלבערגס קאַלענדער“, אַ וואָכענ- שריפט „די טעאַטער-וועלט“ (1908—1909) א. אַנד.

עפּרען י. (פּסעוודאַניס) — פּובלי- ציסט. געבאָרען אין יאָהר 1885. האָט שטודירט יוריספרודענץ אין דער שווייץ. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין די רוסיש-יודישע צייט- שריפטען. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין זשיטלאָווסקיס „דאָס נייע לעבען“, אין „פּריינד“ און אין אייניגע אַנדערע אויסגאַבען. די לעצטע צייט איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער מאַ- נאַסטשריפט „די יודישע וועלט“.

עפּשטיין זלמן — העברעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין ליוואָן, מינסקער גוב. אַ געגנער פון דער יודישער שפּראַך, געגען וועלכער ער

וואו ער ווייזט אָן אויף דעם גרויסען נר-
צען פון בילכער אין דער יודישער שפראך
און טרעט אַרויס מיט אַ הייסער פערטיי-
דיגונג געגען איהרע געגנער. אויסערדעם
האַט עפשטיין פערפאַסט אַ מוסר-ספר אין
יודיש אונטערן טיטעל „דרך הישר לעולם
הבא“, אין 40 קאַפיטלען (ערשיינען צום
ערשטען מאל אין פראַנקפורט-אויפן-
מאַין, 1704, און שפעטער פיעל מאל
אַרויסגעגעבען געוואָרען). זיין זעהר פאַ-
פולערער מוסר-ספר אין העברעאיש „שני
לוחות הברית“ איז אונטערן טיטעל „עץ
חיים“ זעהר פיעל מאל געדרוקט געוואָרען
אויך אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 57—58; בן-יעקב,
אוצר הספרים, 117, 135, 663.

עפשטיין מ. — שריפטשטעלער,
דער אויטאָר פון אַ געריימטער איינאַקטי-
גער פיעסע „דער געשמיסענער אפיקורוס
אַדער אַ חאַלעראַ אין דוראַנאָוקע“ (אַ טע-
אַטערשפיעל; וואַרשוי, 1870) און פון
אַנערצעהלונג „למך דער בעל שם אַדער
צוויי חתנים אונטער איין חופה“ (אַ מעשה
אין שירים, פון י'מ'ין; אַדעס, 1880). די
דאָזיגע ביידע ווערק זענען געווענדט גע-
גען די חסידים און „גוטע-יודען“ און האָ-
בען אַ געוויסען היסטאָריש-ליטעראַרישען
אינטערעס.

ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, *Yid-*
dish Literature, 165, 166.

עפשטיין שכנא — קריטיקער,
זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען
אין יאָהר 1881 אין איוויע, ווילנער גוב.
ביז 17 יאָהר געלערנט גמרא, שפעטער
זיך פערנומען מיט געזעלשאַפטליכער טע-
טיגקייט. אַרעסטירט אין יאָהר 1907 אין
וואַרשוי, איז ער פערשיקט געוואָרען קיין
וואַלאַדער גוב. פון דאָרט איז ער אַוועק
קיין אויסלאַנד און האָט געלעבט אין וויען

איז פיעל מאל אַרויסגעטרעטען אין דער
העברעאישער פּרעסע (זעה אויך זיינע
אַרטיקלען אין „פריינד“, פאַר דאָס יאָהר
1906, וואו ער פאַלעמיזירט וועגען דער
שפראַכפראַגע מיט ד"ר יוסף לוריא), האָט
ער דאָך, נישט קוקענדיג דערויף, אַליין
אַנטייל גענומען אין דער יודישער פרע-
סע אַלס שטענדיגער נעהענטטער מיט-
אַרבייטער פון לעאַן ראַבינאָוויטשעס ציי-
טונג „דער טאָג“.

עפשטיין יחיאַל - מיכל בן
אברהם הלוי — תלמודיסט און מחבר.
האַט געלעבט אין סוף פּונם XVII יאָהר-
הונדערט אין פרוסטיץ (פראַסניץ, מעה-
רען), וואו ער איז געוועזען רב. אויף יו-
דיש האָט ער איבערזעצט דעם סודר צו-
זאַמען מיט די דינים און מנהגים, וואָס
זענען שייך צו די תפלות, און האָט עס
אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „תפלת דרך
ישרה“ (ערשטע אויסגאַבע—פראַנקפורט-
אויפן-מאַין, 1697; שפעטער זעהר פיעל
מאל איבערגעדרוקט געוואָרען): „אין
תפלה דיא דא גישטעלט איז מיט דינים
אונ' הנהגות וויא דר בן אדם זאל זיך
נוהג זיין, עש זיי דער למדן אודר גימיי-
ני מן בעלי בתים אונ' נשים פון דען
מאלט אן אז דר בן אדם אויף שטיט אויף
זיין בעט ביז מן זיך ווידר נידר ליגט,
אויף טייטש דר מיט ווער קיין לה"ק פר
שטיט אויף טייטש זאגן קאן“... אינטע-
רעסאַנט איז די בעמערקונג, וואָס עפשטיין
מאַכט וועגען דעם מנהג אויסצושפּיען
ביי עלינו: „אין טייל לייט שפּיאן דא
אויז, דיא טונקן ניט רעכט דריין“... אוי-
סער דער סכנה, וואָס שטעקט דערין,
ווייזט ער אָן, אַז דער מנהג, וואָס איז,
לויט דער מסורה, איינגעפיהרט דורך
יהושע'ן, קאָן נישט פאַסען פאַר די פעל-
קער פון אונזער צייט. אין אָנהויב פון
דער איבערזעצונג קומט אַ לאַנגע הקדמה,

קונפט" און אין דער טשיקאגאָער „יודי-שער אַרבייטער־וועלט". ער האָט געשרי-בען קריטישע אַרטיקלען וועגען ווער־כאַרן, פּרוג, האַמסון, אַרזשעשאַק, מענדעלע מוכר ספרים, ווינטשעווסקי און אַנדערע. פון זיינע איבערזעצונגען איז אין אַ בע-זונדערער אויסגאַבע ערשינען פּשיבי-שעווסקיס דראַמע „שניי" (פּערלאַג „מייזעל עט קאָ." ניו-יאָרק).

און אין גענף. אין יאָהר 1909 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען און פאַרטיי-אַרטיק-לען אין דער ווילנער „פּאָלקסצייטונג". שעפּטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין דער סאָציאַליסטישער צייטונג „דער אַרביי-טער". איצט איז ער איינער פון די נאָ-הענטסטע מיטאַרבייטער אין דער „צו-

פ.

טישע ווערק: „איינע פון יענע", אַ דראַ-מע אין פיער אַקטען; „ער און זי", אַ דראַמע אין פיער אַקטען; „דער אַקטיאָר", איינאַקטער.

פאגיום פוילום — בעוואוסטער קריסטליכער געלעהרטער, דער אויטאָר פון דעם פּאָלעמישען ווערק „ספר אמונה". ער האָט דער ערשטער געמאַכט דעם אָנ-הויב פון אַ יודישער תורה-איבערזעצונג (נישט רעכענענדיג די, וואָס זענען געבלי-בען בכתב-יד) און האָט אין יאָהר 1548 פער-עפענטליכט אין קאָנסטאַנץ די ערשטע פיער קאַפיטלען בראשית אויף יודיש צוזאַמען מיט אייניגע בעמערקונגען וועגען דער יודי-שער אַרטאָגראַפיע. וועגען די כללים פון דער יודישער אַרטאָגראַפיע רעדט ער אויך אין זיין ווערק *Compendiaria Isagoge in linguam hebraeam* (קאָנסטאַנץ, 1548), וואו ער ברענגט אַלס ביישפיעל די איבערזעצונג פון די עשרת הדברות.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַראַן-ליטעראַטור, 133; דערועלבער, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 5-6; מ. גרינבוים, יודיש-דויטשע תרעסמאַ-מאטיע, ז. 555.

פאאולא ר. — דער פּסעוודאָנים פון דער שריפטשטעלערין פּאָאולאַ פּריליצקי. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין וואַרשוי אין אַ פערמעגליכער יודישער פּא-מיליע עדילשין. בילדונג בעקומען אין אַ פוילישען פּאַנסיאָן, שפּעטער געלערנט אין וואַרשויער קאָנסערוואַטאָריום. נישט געהאַט קיין יודישע ערציהונג, האָט זי איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אין פויליש. איהר ערשטער אַרויסטריט אין דער יודישער ליטעראַטור איז געוועזען אין „וועג", 1906. אין דער דאָזיגער ציי-טונג, ווי אויך אין אייניגע צופעליג אַרויס-געגעבענע זאַמלונגען האָט זי פערעפענט-ליכט אַ רייה ליעדער און מעשהליך. אין אַ בעזונדער אויסגאַבע איז ערשינען איהר פּאָעמע „דער מלאך און דער שטן". זי האָט אויך געשריבען פאַר'ן טעאַטער: „טריהייט" — אַנ'איינאַקטער, געשפיעלט דורך אסתר-רחל קאַמינסקאַ און אין לעמ-בערגער פוילישען טעאַטער; „די ירושה" — אַ דראַמע אין פיער אַקטען, אופגעפיהרט דורך קאַמינסקיס טרופע אונטערן טיטעל „מאָטעל דער שוסטער" (אַרויסגעגעבען פון „נייעס פּערלאַג", 1912). נישט גע-דרוקט זענען נאָך איהרע לעצטע דראַמאַ-

ס'איז בלויז ערשיענען דער 1-טער טייל (אמסטערדאם, 1812?) און דער אנהויב פון II-טען (1814); דאָס איבעריגע איז געבליבען אין כתב-יד.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 278.

פאלי יאהאן (בעקאנט געווען אויך אונטערן פעסודאָנים בן-א מתי) — זשור-

נאליסט און פער-פאָסער פון שונד-ראַמאַנען. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין פלעשטשעניץ, מינסקער גוב., גע-שטאָרבען אין יאָהר 1907 אין ניו-יאָרק.

אין דער יוגענד האָט ער געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה. שפעטער האָט ער אַ פאָר יאָהר פערבראַכט אין ליובו, וואו ער האָט זיך אָנגעגעבען מיט אַלגעמיינער ביל-דונג. געצוואונגען צו פערלאָזען ליבוי צו-ליעב וואוינערעכט, איז ער אַוועק קיין קאַוו-נאָ, און איז אַנגעקומען אין רב יצחק אלחננס ישיבה. אין יאָהר 1888 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין דעם „פאָלקס-אַדוואָקאַט“, פון וועלכען ער איז שפעטער געוואָרען אויך רעדאַקטאָר, צוגעבענדיג דעם בלאַט אַ נאַציאָנאַליסטיש-קאָנסער-וואַטיווע ריכטונג. צו דער צייט איז אין דעם ניו-יאָרקער טאַליא-טעאַטער אויפ-געפיהרט געוואָרען זיין דראַמע „די רו-סישע ניהיליסטען“. אין יאָהר 1892 האָט ער רעדאָגירט „די יודישע פרעסע“ אין פילאַדעלפֿיאַ, אין אַ יאָהר אַרום—געגרינד-דעט אין ניו-יאָרק צוזאַמען מיט בערנאַרד האַרריס אַנאָיאַגענע. צייטשריפט „דער פאָלקסוועלטער“, וואָס האָט עקזיסטירט אַ קורצע צייט. דאָן איז ער אַריין אין דער רעדאַקציע פון „די יודישע גאַזעטען“

פאָוויר אליעזר ספרא — מחבר און איבערזעצער. האָט געלעבט אין זשאַלקיעוו אויף דער גרעניץ פון XVIII און XIX יאָהרהונדערט. ער איז געווען זען דער אויטאָר פון אַ יודיש ווערק מיטן נאָמען „ספּורי הפּלאות“ (זשאַלקיעוו, 1800); אייניגע מאָל איבערגעדרוקט גע-וואָרען, וואָס ענטהאַלט ערצהלונגען און מעשיות פון תלמוד און מדרשים, די גע-שיכטע פון ר' שמואל און זיין זוהן ר' יהודה החסיד א. א. ו. אויסערדעם האָט פאָוויר איבערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק פון חיים-אברהם בן יהודה-לייב „מלחמה בשלום“ און האָט עס אַרויסגעגעבען אונ-טערן נאָמען „ספר גדולת יוסף“ („אין דיון ליבליכן ספר ווירט פיעל איסטאָריס פאר ציילט וויא יוסף האָט מיט זייני ברידער גרושי וויכוחים גיהאט“... — זשאַלקיעוו, 1801); פיעל מאָל איבערגע-דרוקט (געוואָרען) און פערעפענטליכט ר' ידעיה הפניני בן אברהם בדרשים בע-ריהמטען מוסר-ספר „בחינת עולם“ צוזאַ-מען מיט אַנאָאויסגעצייכענטער יודישער איבערזעצונג אונטערן טיטעל „שכה ברורה“ (זשאַלקיעוו, 1805).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 43, 68, 424.

פאָט יעקב — בעלעטריסט. געבאָ-רען אַרום 1885 אין ביאַליסטאָק. האָט זיך בעטייליגט אין פערשידענע צייט-שריפטען און זאַמעלביכער, ווי „ראַמאַנ-צייטונג“, „נייע צייט“, „איראָפּעאישע לי-טעראַטור“, „היינט“ א. אַנד. אין יאָהר 1910 האָט דער פערלאָג „פראַגרעס“ אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון זיינע ער-צהלונגען אין אַ בעזונדער אויסגאַבע. פאָלאַק מאיר בן גבריאַל — דער אויטאָר פון אַ העברעאישער גראַמאַ-טיק אין יודיש אונטערן טיטעל „מאיר, חביב הלשון“, אין 3 טייל, פון וועלכע

און „יודישען טאָגעבלאַט“; שפּעטער איז ער אויך געוואָרען רעדאַקטאָר פון „טאָגע-בלאַט“ און איז עס פּערבליבען ביז צו זיין טראַגישען טויט (ער איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד). פּאַליי איז אויך געוועזען פּערפּאָסער פון אַ גאַנצער רייה ראַמאַנען, ווי „געהיימניסע פון פּאַריז“, „די שוואַרצע חברה“, „די בלוטיגע גרעפּין“, „אוריאל אַקאָסטאַ“, „קלעאַפּאַרטאַ“ א. אַנד. וועל-כע געהערען מייסטענטיילס צו דעם געווי-סען מין סענאָציאָנעלער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפּיע: מיניקעס ימים-נוראים און סופות-בלאַט, 1901.

פאַלקאוויטש י. ב. — דער אוי-טאָר פון צוויי דראַמאַטישע ווערק: „רב חיימעל דער קצין“, אַ טעאַטער אין 4 אַקטען, בעאַרבייטעט נאָך ק. געשריבען אין סט.-פּעטערבורג אין 1864 (אַדעס, 1866), און „רחלע די זינגערין“, אַ טע-אַטער אין 4 אַקטען, בעאַרבייטעט נאָך ש. און ר. ק. (זשיטאָמיר, 1868). ביידע פּיעסען, וואָס זענען פּערפּאָסט געוואָרען מיט אַ יאָהר צעהן פאַר דער גרינדונג פון דעם יודישען טעאַטער און זענען געשרי-בען אין אַ גאַנץ ריינער שפּראַך, האָבען אין זייער צייט געהאַט אַ געוויסען ער-פּאָל; זייער ליטעראַרישער ווערט אָבער איז אַ קנאַפּער.

ביבליאָגראַפּיע: ל. וועיער, Yid-dish Literature, 194, 367; ד׳ר מ. פינקס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַ-טור, II, 202, 203.

פאַן טויבע—אַלט-יודישע שריפט-שטעלערין. האָט געלעבט אין פּראַג אין דעם XVI יאָהרהונדערט. זי איז געוועזען אַ טאָכטער פון ר' משה-לייב פּיצקער און די פרוי פון יעקב פאַן. זי האָט פּער-עפּענטליכט אויף יודיש עטליכע מוסר-ספרים. צווישען אַנדערן איז ערשיענען, וואַהרשיינליך אין יאָהר 1609, איהרע אַ

פאַמעע אונטערן טיטעל: „אין שיינעס ליעד, ניי געמאַכט, בלשון תחונה איז'ס וואָרדען אויסגע-טראַכט“.

אין די לעצטע פּערזען ברענגט זי אייניגע אויטאָביאָגראַפּישע דאַטען: „ווען עטץ וואָלט וויסען, ווער דאָס ליעד האָט געמאַכט —

טויבע, ווייב דעס ר' יעקב פאַן, האָט עס דערטראַכט, טאָכטער דעס עהרווירדיגען רבי לייב פּיצקער ז"ל,

דער עוויגע מעג בעהיטען אונז אל!“

ביבליאָגראַפּיע: קיווערלינג, Die jüdischen Frauen, 152; יוד.-ענג. ענג. I, 509.

פאַפּענהיים נפתלי בן שמואל— דער אויטאָר פון „הלכות מילה“ אויף יו-דיש (אַמסטערדאַם, 1652).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 139.

פאַפּערט (פּופּרט) שמואל בן מרדכי— דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „שבעה שערים“, אַרויסגעגעבען אין אַל-טאָנאַ, 1736. פון דעמוזעלביגען פּערפּאָסער שטאַמט אויך דאָס ווערק „זמירת פורים“ אָדער „מגלת מרדכי“, אַ ליעד צו פורים, אין העברעאיש און יודיש (האַמבורג, 1715, אַלטאָנאַ, 1731).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 566; פּירסט, Bibl. Jud., III, 114.

פאַרגעס (פּורית) מלשה בן ישראל—נפתלי-הירש— האָט געלעבט אין ירושלים אין אָנהויב פון XVII יאָהר-הונדערט און זיך שפּעטער אַריבערגעצוי-גען קיין פּראַג (דערפון שטאַמט זיין נאָמען פּרעגער). ער איז געווען דער מחבר פון אַ יודיש ווערק אונטערן נאָמען „דרכי ציון“ (ערשיענען אין אַמסטערדאַם,

וואו ער האָט שטודירט נאַציאָנאַל-עקאָ-
 נאָמיע, פּילאָזאָפּיע און געשיכטע אין דער
 לייפציגער (אַ געוויסע צייט אויך אין דער
 בערנער) אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט
 געענדיגט אין יאָהר 1902. מיט'ן טיטעל
 דאָקטאָר אויפ'ן סמך פון זיין דיסערטאַציע
 „Ricardo und Marx als Wertthe-
 oretiker“ (אין אַ בעזונדערער אויסגאַ-
 בע ערשינענען אין וויען). אָנגעהויבען זיין
 ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש מיט
 אַ רייה אַרטיקלען איבער די עקאָנאָמישע
 לאַגע פון די רוסישע יודען (פּערעפּענט-
 ליכט אין „דער וועלט“, 1901), האָט ער
 זי ווייטער געפיהרט, נאָך זיין אַריבער-
 פּאַהרען אין יאָהר 1903 קיין אַמעריקאַ,
 אַלס נאָהענטער מיטאַרבייטער פון פּאָר-
 ווערסט“ (לייטאַרטיקלער און שריפטשטע-
 לער איבער סאָציאַליזם). ענדע 1905 איז
 ער אַריין אין דער רעדאַקציע פון דער
 ניי-געגרינדעטער צייטונג „די וואַר-
 הייט“, וואו ער איז געבליבען ביז 1909.
 צו גלייכער צייט האָט ער גענומען אַ נאָ-
 הענטען אָנטייל אין דער „צוקונפט“,
 וועלכע ער האָט אויך רעדיגירט (אין
 יאָהר 1906 און דאָן אין 1910). זייט ענ-
 דע 1910 וואוינט ער אין טשיקאַגאָ, וואו
 ס'ערשיינט אונטער זיין רעדאַקציע די
 וועלכענטליכע סאָציאַליסטישע „יודישע אַר-
 בייטער וועלט“. אויסער פּובליציסטישע
 אַרטיקלען איבער אַלגעמיין-פּאָליטישע און
 יודישע פּראָגען, האָט פּאָרנבערג געשרי-
 בען זעהר פּיעל סטאַטיסטיש-וויסענשאַפט-
 ליכע אויספּאָרשונגען פון סאָציאַל-עקאָנאָ-
 מישע פּראָגען, יודישע עמיגראַציע, סאָצי-
 אַליזם א. א. און. ער האָט אויך גענומען
 אַנאָנטייל אין דער רוסישער און דייט-
 שער פּרעסע און איז אַ מיטאַרביי-
 טער פון דער יודיש-רוסישער ענציק-
 לאַפּעדיע, וואו ער האָט צווישען אַנ-
 דערן פּערעפּענטליכט אַ רייה אַרטיקלען

1650, מיט בילדער). דאָס ווערק איז
 איינגעטיילט אין 4 טיילען (שערס): אין
 דעם ערשטען טייל—„שער ביאת האַרץ“—
 בעשרייבט ער זיין נסיעה קיין אַרץ ישראל
 און ברענגט אייניגע מנהגים פון די יודען
 אין ירושלים; דער צווייטער טייל—„שער
 התפלה“—ענטהאַלט פּערשידענע תּפלות;
 אין דעם דריטען—„שער הלמוד“—ווערען
 בעהאַנדעלט פּערשידענע מוסר-ענינים;
 דער פּערטער הייסט „שער הזכרת המתים“.
 ביבליאָגראַפּיע: יוד. ענג. ענצ. X,
 131; בן-יעקב, אוצר הספרים, 121; א. שולמאַן,
 שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 51.
פּאָרדאָ דוד — בעוואוסטער סכּר-
 דישער תּלמודיסט (1719 — 1792). זיין
 „שירה חדשה“, אַ געריימטע פּאַראַפּראַזע
 פון מגלת אסתר, על פּא א"ב, תּשר"ק און
 אתב"ש, איז ערשינענען מיט יודישער
 איבערזעצונג אין אַמסטערדאַם, 1766 (?).
 ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 579.

פּאָרנבערג קארל, ד"ר — דער
 פּסעוודאָנים פון דעם זשורנאַליסטישע
 ראַזענבערג.
 געבאָרען אין יאָהר
 1871 אין סלאָבאָד-
 קאַ, ביי קאָוונאַ, אין
 אַ סוהרישער פּאַמי-
 ליע. בעקומען די
 ערשטע ערציהונג
 אין אַרטאָדאָקסישען
 גייסט, האָט ער אין פּריהער יוגענד זיך אָנ-
 געהויבען אַבזוגעבען מיט העברעאיש לער-
 נען, ווי אויך מיט אַלגעמיינע למודים, שפּראַ-
 כּען א. און. וו. שפּעטער האָט ער געדינט
 אין אייניגע קאָוונער באַנקהייזער אַ אַנאַצע
 רייה יאָהרען, נעהמענדיג צו גלייכער צייט
 אויך אַנאָנטייל אין דער רוסישער פּראָוויני-
 ציעלער פּרעסע און אין „Восходъ“. אין
 יאָהר 1898 אין ער אַוועק קיין אויסלאַנד,

טישען „אַרבייטערפריינד“. נאָך צוויי יאָהר לעבען אין לאַנדאָן און מאַנטשעס-טער, וואו ער איז געוואָרען אַ פּאָפּולע-רער רעדנער און פּאַרטעגער, איז ער אין יאָהר 1891 אַוועק קיין ניו-יאָרק, אויף די איינלאַדונג פון דער סאַציאַליסטישער „אַרבייטערצייטונג“. דו לעצטע יאָהרען איז ער אַ שטענדיגער מיט-אַרבייטער פון „פּאַרווערטס“ — פייגענ-בוים איז דערהויפט בעקאַנט אַלס פּאָפּולאַ-ריזאַטאָר פון דעם וויסענשאַפּטליכען סאַ-ציאַליזם און קעמפּער געגען דער רע-ליגיאָן. אין זיינע אַרבייטען איבער רעלי-גיאַן שטעהט ער אויף דעם שטאַנדפונקט פון די מאַדערנע פּאַרשער, וואָס פּער-גלייכען די רעליגיאָן פון די היינטיגע פעלקער מיט די קולטען פון די פרימי-טיווע שבטים. בעזונדערס בעקאַנט זענען געוואָרען פייגענבוים אַרטיקלען איבער רעליגיאָן אין „דער צוקונפט“, וואָס אַ געוויסע צייט איז ער געווען איהר רע-דאַקטאָר. אין בעזונדערע אויסגאַבען זע-נען ערשינען פּאָלגענדע ביכער און בראַ-שורען פייגענבוים: „כשר און טרפה און אַנדערע מצות“, „מעשה בראשית“ (פּאָפּ-לערע קאָסמאָגאָניע), די ביאָגראַפיעס פון דזשאַרדזש וואַשינגטאָן און דעם רמב"ם, אַנ-איבערזעצונג, מיט בעמערקונגען, פון אויגוסט בעבעלס בעוואוסטען ווערק „די פרוי און דער סאַציאַליזמוס“ (800 זייטען), „ווי קומט אַ יוד צו סאַציאַליזמוס?“, דאָס געזעץ דער ענטוויקלונג, „פון וואַנען שטאַמט דער מענש“, „די גאולה אָדער די יודישע הילף“, „די הפקר-וועלט“, „יעמוד, אַרבייטער!“, „דער רעכטער וועג“, „ליע-בע און פּאַמיליען-לעבען לויט יודישקייט“, „דאָס גן-עדן התחתון“. אין רוסלאַנד זע-נען איבערגעדרוקט געוואָרען אייניגע פון זיינע פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע אַרטיק-לען-סעריעס אין בעזונדערע בראַשורען:

איבער יודיש-אַמעריקאַנישע שריפטשטע-לער און פּעריאָדישע אויסגאַבען. זייענדיג אין די יאָהרען 1907—1908 אין רוסלאַנד, האָט פּאַרנבערג פּערפּענטליכט אין רו-סיש אייניגע אַרבייטען איבער יודישע אימיגראַציע און האָט אויך אַרויסגעגע-בען אַ פּאַר יודישע בראַשורען וועגען סאַ-ציאַל-פּאָליטישע פּראָגען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען סאַקראַטעסעס ביאָגראַפיע (פּערלאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָ-טעק“) און האָט זיך בעטייליגט אין דער יודישער איבערזעצונג פון דער פּיערבענ-דיגער „וועלטגעשיכטע“ (אַרויסגעגעבען פון „אחיאסף“, 1901).

פייגענבוים בנימין — שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט. געבאָרען דעם 12-טען אויגוסט 1860 אין וואַרשוי אין אַ חסי-דישער יחוס-פּאַמי-ליע. אויפגעצויגען געוואָרען אין חסי-דישען גייסט און פיעל געלערנט. צו 22 יאָהר איז ער גע-

וואָרען אויס חסיד און האָט אָנגעהויבען צו אַגיטירען צווישען די ישיבה-בחורים, זיי זאָלען זיך נעהמען פאַר בילדונג. אין יאָהר 1884 איז ער אַוועק קיין אַנטווער-פען, בעלגיען, וואו ער איז אין אַ קור-צער צייט אַרום געוואָרען אַ מיטאַרבייטער אין אַ פּלעמישער צייטונג. דאָרט האָט ער אָנגעהויבען (1886) זיין זשורנאַליסטי-שע טעטיגקייט אין יודיש מיט קאָרעספּאָנ-דענצען אין צעדערבוים „יודישען פּאָלקס-בלאַט“, וואו ער האָט אויך אָפּגעדרוקט אַנערצעהלונג אין אַ בעזונדער ביילאַ-גע. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך געשריבען אין דוד גאַרדאַנס „המגיד“. אין יאָהר 1888 האָט ער אָנגעהויבען מיט-אַרבייטען אין דעם לאַנדאַנער סאַציאַליס-

צופעליג אָנגעקומען צו דעם רעדאַקטאָר פון „פריינד“ שאול גינזבורג, וואָס האָט עס אָפּגעדרוקט אין זיין זשורנאַל „דאָס לעבען“, 1905 (אין יאָהר 1909 איז עס ערשינען אין אַ בעזונדער אויסגאַבע אין פּערלאַג „השחר“). מיט אַ נישט-געקוינטעלטער נאַיאַווער אָפּענהער-ציגקייט און אַ אונמיטעלבאַרען תּמימותדי-גען געפיהל, אין אַ איינפאַכער, ריין יודי-שער שפּראַך דערצעהלט זי אין דעם דאָזיגען ווערק וועגען איהרע מיידעלשע קינדער-יאָהרען; דערביי שילדערט זי בילדער פון דעם אַלטען פּאַטריאַרכאַלי-שען יודישען קליינשטעדטעל, און אפילו די צוצויגענקייט און נישט-אויסגעהאַל-טענקייט פון דער טעכניק פּאַסט זיך אַזוי ווי צו דעם אַלגעמיינעם פּאָן פון דעם פשוטען נאַיאַווען בוך. אויף די איינלאַ-דונג פון דער רעדאַקציע פון „דאָס לע-בען“ איז פייגענבערג געקומען קיין פּע-טערבורג, וואו זי האָט אַדאַנק שאול גינזבורגען געענדיגט אַ מיטעלשול. שפּע-טער האָט זי אייניגע יאָהר געלעבט אין דער שווייץ, וואו זי האָט שטודירט אין דער לאָזאַנער אוניווערזיטעט. אוי-סער די „קינדער-יאָהרען“, האָט זי אין פּערשידענע צייטען פּערפּענטליכט אין „פריינד“, „היינט“, אייראָפּעאישער לי-טעראַטור“, באַברויסקער וואַכענבלאַט אַרייַה נאָוועלען און אין „אונזער לעבען“ אַ גרעסערע ערצעהלונג „צוויי וועלטען“ (בעזונדער ערשינען אין פּערלאַג „פּראַ-גרעס“ אונטערן נאָמען „אַ מאַמע“). די לעצטע צייט האָט פייגענבערג אָנגעשרי-בען אייניגע גרעסערע ווערק, וואָס זענען נאָך נישט געדרוקט.

ביבליאָגראַפּיע: ש. ניגער, אין „פריינד“, 1910; נח פּרילוצקי, אַ יודישע קינ-דעל-פּאַימע, אין „לעבען און וויסענשאַפט“, VIII, 1910.

„דאַרוויניזמוס“, „שטיינער וואָס פּאַלען פון הימעל“. אין ענגלאַנד זענען ערשינען אין בוכפּאַרם אייניגע פון זיינע אַרטיק-לען איבער רעליגיאָן: „יודישע אינקוויזי-ציע“, „ווער האָט איינגעפיהרט יום-כּפּור?“, „פון וואַנען שטאַמען די היינטיגע יודען“, „חוי הבלכי“, „אלישע בן אבוייה“. איצט האַלט ער אין שרייבען אַ גרויס ווערק „דער קאַמפּף צווישען רעליגיאָן און ווי-סענשאַפט אין דער יודישער געשיכטע“.

פייגענבערג רחל — שריפטשטע-לערין. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין ליו-באַן, מינסקער גוב. איהר פּאַטער, אַ גרויסער למדן, חקדן און בעל-קבלה, איז יונג געשטאַרבען, און זי איז אויפגע-צויגען געוואָרען אונטער דער השגחה

פון איהר זיידען, דעם שטעדטעלשען רב. זעהר אַ גרויסען איינפלוס האָט אויף איהר געהאַט די מוטער, וואָס זי האָט איהר פון קינדווייז אָן אין אַלץ נאָכגעטאָן, דער-הויפּט אין דאָוונען מיט כּונה, אין פרומ-קייט, אין לייענען תּחינות און מוסר-ספּריים. שפּעטער האָבען געמאַכט אויף איהר אַ אונגעהייערען רושם שמרס ראָמאַנען. צו 13 יאָהר איז איהר געשטאַרבען די מו-טער, אין אַ יאָהר אַרום—דער זיידע, און זי איז געבליבען אונטער דער השגחה פון דער מוטערס קרובים, וואָס האָבען זי צו-גענומען קיין אַדעס. אין אַדעס האָט זי עטליכע יאָהר שווער געאַרבייט ביי אַ שניידערין. דאַן איז זי אַוועקגעפּאַהרען אין איהר געבורטס-שטעדטעל, וואו זי האָט אונטערן איינדרוק פון די אויפגע-וואַכטע זכּרונות אָנגעשריבען איהר ערש-טעס ווערק „די קינדער-יאָהרען“. נאָך נישט קיין געענדיגטס איז דאָס ווערק

בען מיט אלגעמיינע געגענטשאַנדען און צו גלייכער צייט אויך ווייטער געלע-רענט די יודישע למודים. אין יאָהר 1892, נאָכ'ן גירוש פון די מאַסקווער יודען, איז פינסקי מיט זיינע עלטערן געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך אַגע-וויסע צייט בעשעפטיגט מיט שטונדען געבען. צו דער צייט געהערט דער אָנהויב פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט (אין ספעקטאַרס „הויזפריינד“, III). אַ שטאַרקען רושם האָט געמאַכט זיין קריטיש-פּובליציסטישער אַרטיקל דאָרט „אויף מלחמה מיט'ן הינטער-פּיס-ליך-טאַנק“, וואו ער איז אין זעהר אַ שאַרפען טאָן אַרויס געגען זאב יעבצען און זיינע ווערק. זייטדעם איז ער גע-וואָרען אַ מיטאַרבייטער פון „הויזפריינד“ און י. ל. פּרצעס אויסגאַבען. אין דער-זעלבער צייט האָט ער אויך פּערפּענט-ליכט (אין וואַרשוי און ווילנא) אין בע-זונדערע אויסגאַבען אַרייַה בילדער און ערצעהלונגען און אייניגע פּאַפּולאַריזאַ-ציעס („די אַפען“, „וועגען ליכט“ — ביי-דע בראַשורען אונטערן פּסעוודאָנים ד. פּולס). אין יאָהר 1896 האָט פינסקי פּערלאָזען רוסלאַנד און איז אַוועק קיין בערלין. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך געלעבט אין דער שווייץ און האָט אָנ-טייל גענומען צוזאַמען מיט ד"ר חיים זשיטלאָווסקי אין אַראַגאַניזירען דעם גע-וויסען מיטינג פון די פּריינד פון יודיש אין באַזעל אויף מאַרגען נאָכ'ן ער-שטען ציוניסטען-קאָנגרעס. אין בערלין האָט פינסקי געהערט לעקציעס אין דער אוניווערזיטעט. אין יאָהר 1899 איז ער אַוועקגעפּאַהרען קיין אַמעריקאַ, אויף דער איינלאַדונג פון דער „אַרבייטער-צייטונג“, וואו ער איז געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער און פיהרער פון דער בעלעטריסטישער אַבטיילונג.

פינסקי יעקב — העברעאישער דיכטער און קריטיקער. געבאָרען אין בעלזי, בעסאַראַביען, אין יאָהר 1860. וואוינט איצט אין פּאַלעסטינאַ. ער האָט געשריבען אויך יודישע ליעדער (אַ טייל פון זיי פּערעפּענטליכט אין „יוד“, יודי-שער פּאַמיליע“, „יודישען פּאַלק“ און אַנדערע אויסגאַבען). אונטער זיין רע-דאַקציע איז ערשינען „די יודישע מוזע“ — אַ זאַמלונג ליעדער פון יודישע דיכ-טער, מיט אַנאָיגלייטונג וועגען די ענטוויקלונג פון דער יודישער ליריק. אויסערדעם האָט ער פּערעפּענטליכט אַ פּאַר קריטישע אַרטיקלען אויף יודיש—ווע-גען מענדעלע מוכר ספרים און וועגען יהודה שטיינבערג (אין „יודישען פּאַלק“). ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט אַ יודישע חרעסטאָמאַטיע, פּאַר פּאַלק און שול“ (גיטלינס פּערלאַג).

פּין שמואל-יוסף — בעריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער און געלעהר-טער. געבאָרען אין יאָהר 1819 אין וויל-נאָ, געשטאַרבען אַרום 1895 אויך אין ווילנאָ. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ גראַמאַטיק פון דער רוסישער שפּראַך, וואָס איז ערשינען אין 1847 אונטערן טי-טעל „תלמוד לשון רוסיא“ (לויט די ווערק פון די רוסישע גראַמאַטיקער וואָסטאַקאָו און גרעטש, און מיט פּיעל הוספּות).

פינסקי דוד — בעוואוסטער בע-לעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אַרום 1873 אין מאָה-לעוו-אויפּן-דניע-פּער. בעקומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, איז ער צו 10—11 יאָהר אַרי-בערגעפּאַהרען מיט זיינע עלטערן קיין מאַסקווע, וואו ער האָט זיך אַבגעגע-

ריהמטער אָבער איז זיין „פאַמיליע צבי“, טראַגעדיע פון דעם לעצטען און איינציגן יודען, וואו דער אויטאָר האָט אין דער ראַמאַנטיש-סימבאָלישער געשטאַלט פון ר' משה — דער צענטראַ-לער פיגור פון דער דראַמע — געפרובט שילדערן דעם טראַגישען אונטערגאַנג פון דער פרום-פאַרצייטיגער יודישקייט און דערביי אויך געבען אַ בילד פון די איצטיגע גייסטיגע שטרעמונגען אינ'ם יודישען פּאָלק. אָנגעשריבען אונטערן איינדרוק פונ'ם קישנעווער פּאָראַם, איז „די פאַמיליע צבי“ אַ ווענדפונקט אין פינס-קיס ליטעראַרישער טעטיגקייט — זיין אי-בערגאַנג פון סאָציאַלע טעמעס צו נאַציאָנאַ-לע. פון זיינע אַנדערע דראַמאַטישע ווערק איז צו דערמאָהנען „די מוטער“ (דרייאַק-טיגע דראַמע, 1901), „דער אוצר“ — טראַ-גישע קאָמעדיע אין 4 אַקטען (1905), אויפ-געפיהרט אין 1910 אין בערלינער „דייט-שען טעאַטער“, „יענקעל דער שמיד“, פיעסע אין 4 אַקטען, א. אַנד. אין פער-לאַג „השחר“ איז ערשינענען אַ באַנד דראַמאַטישע שריפטען פינסקיס, וואו עס קומען אַריין זיינע מאָדערניסטישע פיע-סען „מיט זיעגער-פּאָהנען“ און „גאַברי און די פרויען“. זיינע ערצעהלונגען זענען אַרויסגעגעבען אין צוויי בענד פון דער ניו-יורקער „אינטערנאַציאָנאַ-לער ביבליאָטעק“. פינסקי האָט אויך פיעל געשריבען וועגען ליטעראַטור און טעאַטער. בעזונדערס וויכטיג איז זיין ספּעציעלע אַרבייט „דאָס יודישע דראַ-מאַ“ — אַנ'איבערבליק איבער איהר ענט-וויקלונג (אין בוכפאַרם אַרויסגעגעבען פון ש. דרוקערמאַן, 1909).

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, גע-קליבענע שריפטען, I, 147 — 166; ש. ניו-זער, וועגען יודישע שרייבער, I; ש. ק. שנעע-פאל, אין „פריינד“, 1910; יוד. רוסי, ענצ. XIII.

אין יאָהר 1904 האָט ער צוזאַמען מיט'ן פובליציסט יוסף שלאָסבערג אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ סאָציאַליסטישע וואָכענ-שריפט „דער אַרבייטער“, וואָס האָט עקזיסטירט ביז מיטען 1911. אין 1912 האָט ער ווידער, צוזאַמען מיט שלאָס-בערגען געמאַכט אַ פּרוב אַרויסצוגעבען אַ ערנסטען, ליטעראַריש-געזעלשאַפּטליכען אָרגאַן „די אידישע וואָכענשריפט“, זי איז אָבער ערשינענען בלויז אייניגע מאָ-נאַטען. — אין דער נייער יודישער לי-טעראַטור פערנעהמטע פינסקי איינעם פון די אָנגעזעהענסטע ערטער. אַרויס אויף דער ליטעראַרישער ביהנע, ווען ביי יודען האָט זיך אָנגעהויבען צו ווייזען אַנ'אַרבייטער-בעוועגונג, איז פינסקי גע-וועזען דער ערשטער, וואָס האָט אַריי-געפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור דעם אַרבייטער אַלס פאַרשטעהער פון אַ בעזונדערן געזעלשאַפּטליכען קלאַס. אין אַ רייה ערצעהלונגען, געשריבען מיט פיעל טעמפּעראַמענט, אין אַ קרעפ-טיגער שפּראַך, האָט ער געפרובט צו שילדערן די סאָציאַלע אויפּוואַכונג פון די אַרבייטסשכּיטען אינ'ם יודישען פּאָלק. ניט שטענדיג פריי פון אַ געוויסער, חאָטש ניט אומקינסטלערישער, טענדענ-ציעזוקייט אין זיינע אַרבייטער-ערצעהלונ-גען, גרייכט פינסקי צו גרעסערער קינסט-לערישער פּאָלקאָמענהייט אין די שיל-דערונגען פונ'ם אַלטען דור, בעזונדערס אָבער אין די ערצעהלונגען וואו עס ווערט געשילדערט די ליעבע, דערהויפּט די ליעבע ביי דער יודישער פרוי. — אַ וויכטיגען טייל אין פינסקיס שאַפען פערנעהמען זיינע צאָהלרייכע דראַמאַטי-שע ווערק. איינע פון זיינע ערשטע דראַמען „אייזיק שעפטעל“ (אַרבייטער-דראַמע אין צוויי אַקטען, 1899) איז קינסטלעריש אויך די געלונגענסטע. בע-

פינעס מ. י. — היסטאָריקער פון דער יודישער ליטעראַטור. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין מאָהלעוו - אויפ'ן - דניעפער. אויפגע- צויגען געוואָרען אין שטעדטעל ראַזינאָ, גראָדנער גוב., וואו ער האָט געלערנט אין חדר און שפע- טער אין דער ישיבה. אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין מאָהלעוו און ריגא. אין יאָהר 1900 איז ער אָנגעקומען אין דער בערנער אוניווערזיטעט, אויף דער יורי- דישער פּאָקולטעט. אין צוויי יאָהר אַרום איז ער אַריבער קיין פאַריז, וואו ער האָט שטודירט הויפטזעכליך אין דער סאָראַבאָנע און געענדיגט זי מיט'ן טיטעל דאָקטאָר אין יאָהר 1910 אויפ'ן גרונד פון זיין דיסערטאַציע „Histoire de la lit- terature judéo-allemande“. פינעס האָט געשריבען איבער ליטעראַטור און יודיש- געזעלשאַפטליכע פּראָגען אין „המליץ“, „פריינד“, „דעם נייעם וועג“ (אונטער אַ פּסעוודאָנים), „Echo Sioniste“, און האָט גענומען אַנאַקטיווען אָנטייל אין יודישען געזעלשאַפטליכען לעבען: ער איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער טעריטאָריאַליסטישער פּאַרטיי, קאַנדי- דאַט צו דער צווייטער דומע פון גראָדנער גוב., אַ מיטוירקער ביי דער גרינדונג פון דער ריגער יודישער צייטונג, די יודישע שטימע“. זיין בעדייטענדסטע אַרבייט איז „די געשיכטע פון דער יודי- שער ליטעראַטור“. ערשינענען צוערשט אין פּראַנצויזיש מיט אַנאַינלייטונג איבער יודיש פון דעם פּראָפּעסאָר פון דער סאָר- באָנע שאַרל אַנדלער, איז זי אין יאָהר 1911 אַרויס אין יודישער איבערזעצונג אונטער דער רעדאַקציע פון בעל-מחשבות

(פּערלאַג ב. שימין). אויסער אַ קורצען איבערבליק איבער דער יודישער שפּראַך, דער עלטערער ליטעראַטור, די יודישע פּאָלקסליעדער און דעם יודישען טעאַטער, ווערען אין פינעסעס ווערק מעהר אַדער וועניגער אויספיהרליך בעהאַנדעלט: די השכלה-ליטעראַטור, די טענדענציעזע פּאָלקספּאָעזיע, דער פּאָלקס-ראַמאַן, אַבראַ- מאַוויטש, לינעצקי, פּרוג, פּריץ, מאַריס ראַ- זענפעלד, דינעזאָהן, ספּעקטאָר און שלום- עליכס. נישט קוקענדיג אויף די פּיעלע וויכ- טיגע פעהלערן פון דער דאָזיגער אַרבייט, האָט זי דאָך אַווערט אַלס דאָס ערשטע ווערק וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער לי- טעראַטור ביז דער נייסטער צייט, נישט גע- רעכענט פּראָפּעסאָר לעאָ וויענערס „Yid- dish Literature“ (וואָס טראַגט אַ גאַנץ אַנדער האַראַקטער און האָט דער עיקר דעם צוועק צו בעקענען מיט דער יודי- שער ליטעראַטור די נישט-יודישע וועלט). אין יאָהר 1912 איז פינעסעס „געשיכטע“ אַרויס אין רוסיש מיט אַ פּאַררעדע פון ווער- מעל און אייניגע הוספות.

ביבליאָגראַפיע: ד"ר א. סוקרני, אין „פריינד“, 1911; ש. נוגער, דער אָנהויב, אין דער „יודישער העלט“, 1912; I; ש. צינבערג, אין „Пасвѣтъ“, 1912.

פינקעל אליעזר-דוד — העברע- איש-יודישער זשורנאַליסט און איבערזע- צער. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין מאַ- קאָוו, לאַמזשער גוב. זייט 1886 וואוינט ער אין וואַרשוי, וואו ער איז די לעצטע יאָה- רען איינער פון די הויפט-מיטאַרבייטער אין „היינט“. אויף יודיש האָט פינקעל אי- בערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק, ווי אַנרי בערנשטיינס, זאָלאַס, זשול ווערנס, שיל- לערס א. אַנר., וועלכע דאַרפען ערשיינען אין עפּעלבערגס פּערלאַג. דערווייל איז נאָר געדרוקט אַלעקסאַנדער דיומאַס „קאַ- מעליען-דאַמע“ (1912).

מוזיקאלישע פעהיגקייטען, האָט ער זיך צו 13 יאָהר אָנגעהויבען צו לערנען שפּיע- לען אויף אַ צימבעל און איז אין דער פריהער יוגענד געוואָרען אַנ'אָנפיהרער פון אַ באַנדע וואַנדערנדע ציגיינער-מוזיקאַנטען, מיט וועלכע ער האָט דורכגע- וואַנדערט גאַנץ רומעניען און טערקיי. דאָרט האָט ער זיך אויסגעלערנט ריידען טערקיש, און זיין טאַלענט אין שפּיעלען האָט איהם געגעבען אַ צוטריט צו די העכסטע פאַרשטעהער פון דער געזעל- שאַפט און רעגירונג. הערענדיג דאָרט, אַז די יודען זענען פרעמדע אין רומע- ניען, האָט ער בעשלאָסען אויסצופאַרשען די געשיכטע פון די יודען אין רומעניען, פדי צו בעווייזען, אַז זיי וואוינען דאָרט פון לאַנגסטגע צייטען. צו דעם צוועק האָט ער אין משך פון פינף יאָהר געזאַ- מעלט פערשידענע שריפטליכע דאָקומענט- טען, וואָס וואַרפען אַ שיינ אויף די אור- אַלטע געשיכטע פון די יודען אין רומע- ניען. נישט האָבענדיג קיין שום מאַטער- יעלע מיטלען, פלעגט ער אַרומפאַהרען איבער רומעניען און מאָלדוי פון שטאָדט צו שטאָדט, ציהענדיג זיין בי- סעל חיונה פון צימבעל, און פלעגט קליי- בען אַלטע זכרונות פון די זקנים, בעזוכען די הייליג-ערטער, וואו ער פלעגט שטודירען די אויפשריפטען אויף די אַלטע מצבות א. א. וו. אַזוי אַרום האָט ער צו- נויפגעזאַמעלט אַ רייך מאַטעריאַל, וואָס ער האָט אויסגענוצט אין זיין געשיכטע פון די יודען אין רומעניען, געשריבען אין דער יודישער שפראַך. דער ערשטער באַנד פון דעם דאָזיגען היסטאָרישען ווערק איז ערשיענען אונטערן נאָמען „דברי הימים לארצות רומניה“ אין יאָהר 1871 אין יאַססי, דער צווייטער באַנד — „קורות היהודים ברומניה“ — אין לעמ- בערג, 1873. אַ פערקירצטע אויסגאַבע

פיראָזשניקאוו י. — פּעדאָגאָג און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען אַרום 1860 אין ווילנאָ. אין יאָהר 1901 האָט ער אַרויס- געגעבען צוויי זאַמלונגען איבערזעצטע ער- צעהלונגען, פּונ'ם יודישען און אַלגעמיי- נעם לעבען. ער האָט אויך פּערפאַסט אייני- גע לעהריכליך פון יודיש פאַר אַנפאַנגער און האָט פּערעפענטליכט אַ זאַמלונג פון יודישע שפּריכווערטער (1908).

פירסט יוליוס — העברעאָיסט און אַריענטאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין צערקאָוואָ, פרייסען, געשטאַרבען אין יאָהר 1873 אין לייפציג. איינער פון די ערש- טע יודיש-דייטשע געלעהרטע, וואָס האָ- בען זיך אָנגעהויבען צו בעשעפטיגען מיט דער פאַרשונג פון יודיש, איז ער געווען אויך איינער פון די וועניגע פאַרשטעהער פון די דייטשע „חכמי ישראל“, וואָס האָ- בען זיך וואַרים פּעהאַלטען צו דער יו- דישער שפראַך, און אין זיין זשורנאַל „אַריענט“, 1845, בעדויערט ער זעהר, וואָס מען האָט די יודישע ליטעראַטור אַזוי פּערלאָזען. אין זיין ביבליאָגראַפישען האַנדבוך „Bibliotheca Judaica“ (1863) ברענגט ער כמעט אַלע ווערק אין דער יודישער שפראַך, געאַרדענט לויט די מחברים.

פסאנטיר יעקב בן זעליג — רומע- ניש-יודישער היסטאָריקער. געבאָרען דעם 6-טען יוני 1820 אין באַטאַשאַני, רומע- ניען, געשטאַרבען דעם 22-סטען מערץ אין בוקאַרעשט. אויפגעצויגען געוואָרען אין יאַססי, וואוהין ער איז אַריבערגע- פאַהרען נאָך דעם טויט פון זיין פאָטער, וואָס איז אַ לאַנגע צייט געווען דאָלמע- טשער ביים פראַנצויזישען באַטשאַפּטער. אַ געוויסע צייט האָט ער גע- רנט אין דער אַרטיגער תלמוד-תורה, שפּעטער זיך אָפגעגעבען מיט העברעאיש און רומעניש. אַרויסווייזענדיג פון קינדווייז אָן גרויסע

פון די ביידע ווערק איז פּערעפענט-ליכט געוואָרען אין בוקאַרעשט אין יאָהר 1877 אונטערן טיטעל „מוזכרת ציון“, וואָס ברענגט אויך אייניגע הוספות און אַ קורצע אויטאָביאָגראַפֿיע פּסאַנטירס. פון זיינע אַנדערע צוויי ווערק (ביידע אין העברעאיש) איז איינס אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1886 אין קראַיאָוואַ („הקוסם“—מיט רומענישער איבערזעצונג) און דאָס אַנדערע איז געבליבען אין כתב-יד („הסבלנות הדתית ברומניה“).

ביבליאָגראַפֿיע: ספר זכרון, 89 יוד-ענג. ענג. X, 251; אוצר הספרות, III, 86.

פּעטריקאָוסקי י. — שריפטשטע-לער. ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט געפרובט צו פּעראַינ-טערעסירען דאָס רוסיש-לעזענדע פּובלי-קום מיט דער יודישער שפּראַך און ליטע-ראַטור, און האָט פּערעפענטליכט וועגען דעם אַרייה אַרטיקלען (אין „Русский Еврей“, 1880, № 20; אין „Киевлянинъ“, 1877, № 42, 1885, № 155—וועגען לינעצקין). ער האָט אויך איבער-זעצט אויף רוסיש מענדעלע מוכר ספּרימס דראַמע „די טאַקסע“.

פּערגאַמענטער שלמה בן שלום פון ברין—העבראָאיסט און דיכטער פון דער ערשטער העלפט פון XIX יאָהרהונ-דערט, דער פּערפאַסער פון „יסודי הלשון“—אַ העברעאישע גראַמאַטיק אויף יודיש צום זעלבסט-אונטערריכט (ווינע, 1813).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד-ענג. ענג. IX, 601; בן-יעקב, אוצר הספרים, 227.

פּערל סאַלאַמאָע — יודיש-פוילי-שע שרייבטשטעלערין, אַ טאַכטער פון דעם העברעאישען געלעהרטען אביגדור-קלמן פּערלאַ, דעם מחבר פון „אוצר לשון חכמים“ א. אַנד. געבאַרען אין יאָהר 1869 אין לאַמזשאַ. ערצויגען אין לובלין, איז

פּערל שפּעטער אַריבערגעפּאַהרען קיין וואַרשוי, וואו זי וואוינט אויך איצט און פּערנעהמט זיך מיט איבערזעצונגען אויף פּרעמדע שפּראַכען (זי האָט געענדיגט די אוניווערזיטעטען פון גענף און פאַריז און אַ געוויסע צייט אויך שטודירט אין לאַג-דאָן). איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט פּערל אָנגעהויבען אין דער יודיש-פוילי-שער וואָלכענשריפט „Izraelita“, אין אָג-הויב פון די ניינציגער יאָהרען. זי האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדערע פּוילי-שע אויסגאַבען, און אייניגע פון איהרע ערצעהלונגען אין פּויליש זענען ערשיע-נען אויך אין בוכפאַרם. אונטער דער די-רעקטער ווירקונג פון י. ל. פּרץ האָט פּערל אָנגעהויבען צו שרייבען אויך אין יודיש און האָט פּערעפענטליכט אייניגע ערצעהלונגען און סקיצען, מייסטענטיילס פּונ'ם אַרימען יודישען לעבען, אין פּרצעס אויסגאַבען, אין „יוד“, „יודישער פּאָלקס-צייטונג“, „פּריינד“, „שטראַהל“.

פּערלהעפּטער שמואל-יששכר — בער בן יהודה-לייב (אייבעשיין)— בעוואוסטער בעהמישער רב און מחבר. געבאַרען אין פּראַג אין דעם XVII יאָהר-הונדערט, געשטאַרבען אין יאָהר 1701. האָט געלעבט אין ווינע ביז דעם גירוש פון די דאָרטיגע יודען; דאָן איז ער אַוועק קיין אַלטדאָרף, וואו ער איז געווען בע-פּריינדעט מיט דעם בעוואוסטען קריסט-ליכען געלעהרטען וואַגענזייל (זעה), ווע-מען ער האָט געלערנט העברעאיש. שפּע-טער איז ער אייניגע יאָהר געוועזען רב אין מאַנטואַ, איטאַליען, און אַמענדע האָט ער פּערנומען די שטעל פון אַ דיין אין דער פּראַגער קהלה. פון זיינע ווערק איז דער ספר „אהל יששכר“—וועגען די דינים פון שחיטה— ערשינען צוואַ-מען מיט אַ יודישער איבערזעצונג (וויל-מערסדאָרף, 1670). אויסערדעם האָט ער

האָט דעביטירט אַלס יודישער פּובליציסט. שפּעטער האָט ער אויך אַנטייל גענומען אין וואַרטסטאַנס „יודישער צוקונפּט“ (אויך אונטער די פּסעוודאָנימען „דער יודישער חרָאָניקער“, „Citoyen“), אין דעם זאַ-מעלבונך „די שטיטע“ (אַנאַרטיקעל וועגען קאַרל מאַרקס), אין דער פּעטערבורגער „יודישער וועלט“ א. אַנד. אַלס מיטגרינג-דער און נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם פּעטערבורגער זשורנאַל „Еврейский Мир“, האָט פּערעלמאַן דאָרט פּער-עפּענטליכט אייניגע אַרטיקלען פאַר יודיש, שאַרף אַרויסטרעטענדיג געגען דער טע-אַריע פון דער אַזוי גערופּענער „גלייכבע-ריכטיגונג פון די שפּראַכען“ און אויפוויי-זענדיג די גרויסע בעדייטונג פון דער יו-דישער שפּראַך פאַר דעם יודיש-נאַציאָנאַל-לען געדאַנק. וועגען דערזעלבער פּראַגע איז אויך געקומען צו אַ פּאָלעמיק צווישען איהם און ביקערמאַנען אין דעם זאַמעלבונך „Теоретическiе и практическiе вопросы еврейской жизни“.

פּיפּיפּער א. — קריסטליכער אַרי-ענטאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1640 אין לויזענבורג, געשטאַרבּען אין יאָהר 1698 אין ליבעק. אין זיין ווערק „Critica sacra“ (ערשטע אויסגאַבע—דרעזדען, 1680; 5-טע אויסגאַבע—לייפּציג, 1712) רעדט ער אויך וועגען יודיש (זייט. 377—383: De lectione Ebraeo-Germanicae), דערביי אָבער חורט ער בלויז איבער דאָס, וואָס בוקסטאָרף האָט וועגען דעם געשריבען, און זיין אַרבייט האָט נישט קיין שום ווערט.

ביבליאָגראַפיע: אונע לאַלעמאַנט, Das deutsche Gaunerthum, III, 216. פּראַנק העלענע—איבערזעצערין און שריפטשטעלערין איבער יודישע לי-טעראַטור אין ענגליש. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין לאַנדאָן, אין אַנאַדעליגער

אויף יודיש אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר „באר שבע“, לכבוד זיין געבילדעטער פרוי בעלא; דאָס ווערק איז געבליבען נישט-פּערעפּענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. IX, 643—644; בני-יעקב, אוצר הספרים, 19, 65. **פּערלעם יוסף**—דייטשער רב און געלעהרטער. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין באַיאַ, אונגאַרן, געשטאַרבּען אין יאָהר 1894 אין מינכען. ער האָט זיך אויך אָבגעגעבען מיט דער פּאַרשונג פון דער יודישער שפּראַך, און אויסער זיין אַרטיקעל וועגען יודיש אין „פּראַנקעלס מאַנאַטס-שריפט“ ברענגט זיין בעוואוסט ווערק „Beiträge zur geschichte der hebräischen und aramäischen Studien“ (מינכען, 1884) אַנאַבאָהנדלונג וועגען יודישע שריפטען נאָכ'ן XIII יאָהר-הונדערט.

ביבליאָגראַפיע: ל. סענעאן, Essai sur le judeo-allemand, 109; א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַרגאַן-ליטעראַטור, 119.

פּערעלמאַן א. — יודיש-רוסישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין אָדעס. האָט בעקומען אַ שטרענג רעליגיע-זע ערציהונג און שפּעטער שטודירט אין אויסלאַנד, אין מינכען און אין קאַרלסרו-הער פּאָליטעכניקום, וועלכעס ער איז גע-צוואונגען געווען צו פּערלאָזען פאַר יו-דיש-נאַציאָנאַלע אַגיטאַציע; דאָן איז ער אַריבער קיין ציריך, וואו ער האָט געענ-דיגט די נאַטורוויסענשאַפטליכע פּאַקול-טעט. איינער פון די אַקטיווסטע טיילנעה-מער אין דער ציוניסטיש-נאַציאָנאַלער בע-וועגונג צווישען דער יודישער סטודענ-טענשאַפּט, איז פּערעלמאַן געוועזען מיט-גרינדער פון דעם פּעראַיין „חירות“ און האָט זיך בעטייליגט אין דער רעדאַקציע פון דעם זאַמעלבונך „דער המון“, וואו ער

געמיינדע די שטעל פון א מגיד. געשטאָר-
בען איז ער אין יאָהר 1597. פון זיינע
„זמרות ושירים לשבת“ (לויט בן-יעקב —
„זמרות ותשבחות לשבת“) זענען אייניגע
אויך איבערזעצט געווען אין יודישע ריי-
מען (באָזעל, 1599; אַמסטערדאַם, 1759).
צו דער באָזעלער אויסגאַבע איז אויך
צוגעגעבען די געוויסע פּאָעמע אין העב-
רעאיש און יודיש — „ופּוח יין עם המים“
פון פראַנקפורטס תּלמיד ר' אליהו לאָאָנץ
(זעה).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. V,
493; פירסט, I, Bibl. Jud., בן-יעקב,
אוצר הספרים, 160.

פראַנקפורטער משה בן שמעון
— בעוואוסטער אַמסטערדאַמער דיין, מחבר
און דרוקער, אַ זוהן פון ר' שמעון פראַנק-
פורטער (זעה). געבאָרען אין יאָהר 1672,
געשטאָרבען אין יאָהר 1762. ער האָט
געלעבט אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט
געהאַלטען אַ דרוקעריי, וואָס ער האָט
געגרינדעט אין יאָהר 1720. אויסער איי-
ניגע חבורים, וואָס ער האָט פּערפאַסט
אין העברעאיש, האָט ער אין יאָהר 1701
אַרויסגעגעבען אין אַמסטערדאַם, אונטער
דער השגחה פון דעם בעקאַנטען דרוקער
ר' חיים אַרביך, דעם בעריהמטען מוסר-ספר
פון ר' יצחק אבּוּב, „מנורת המאור“ צוזאַמען
מיט זיין פירוש „נפש יהודה“ און מיט אַ יו-
דישער איבערזעצונג. דאָס ווערק איז געוואָ-
רען איינס פון די פּערשפּרייטסטע און
בעליעבטסטע מוסר-ספרים אויף יודיש און
האָט אויסגעהאַלטען זעהר אַ גרויסע צאָהל
אויפלאַגען, וואָס ערשיינען נאָך ביז אויף
דעם היינטיגען טאָג. פאַרהאַן אויך אויס-
גאַבען פּונ'ם „מנורת המאור“ בלויז אויף
יודיש, אָהן דעם העברעאישען אָריגינאַל-
טעקסט; די ערשטע פון זיי איז, וואָהר-
שיינליך, די לעמבערגער אויסגאַבע פון
יאָהר 1797. פראַנקפורטער האָט אויך

קריסטליכער פאַמיליע (איהר מוטערס
ברודער איז הערצאָג פון וועסטמינסטער).
שטאַמענדיג פון יודען (איהר זידע איז
געווען אַ יודישער, נישט קיין געטויפטער,
הענדלער פון מאַנטשעסטער), האָט פראַנק-
זיך פּעראַינטערעסירט מיט'ן יודענטום און
האָט אָנגעהויבען צו לערנען העברעאיש,
האָט עס אָבער געלאָזען צוליעב יודיש. זייט
1902 האָט זי פּערעפענטליכט אין פּערשידע-
נע ענגלישע צייטשריפטען אַ רייה איבער-
זעצונגען פון אייניגע יודישע שריפטשטע-
לער (פרוגס געדיכטען, ביאָליקס „שחיטה-
שטאָרט“, „דער מתמיד“, י. ל. גאַרדאַנס „די
יונגע יאָהרען“, א. רייזענס ערצעהלונגען א.
אַנד.). אויסערדעם האָט זי אַרויסגעגעבען
אין ענגלישער איבערזעצונג אַ באַנד ער-
צעהלונגען און בילדער פון י. ל. פּרין
„Stories end pictures“, אין
„Jewish publication Society
of America“ (1906) און אַ באַנד ער-
צעהלונגען פון 21 פּערשידענע יודישע
שריפטשטעלער „Yiddish Tales“,
1912, פון דעם אייגענעם פּערלאַג. איה-
רע אַרטיקלען איבער דער יודישער ליטע-
ראַטור זענען ערשיענען אין דער צייט-
שריפט „Nineteenth Century“, אָקטאָ-
בער, 1904 און אין „Jewish Litera-
ry Annual“, 1906. פראַנק האָט אויך
איבערזעצט כמעט אַלע געדיכטען פון מאָריס
ראָזענפעלד, זיי זענען אָבער נישט פּער-
עפענטליכט. זי האָט אויך געשריבען אייני-
גע אַרטיקלען אין יודיש און פּערזעהמט זיך
מיט זאַמלען די יודישע אידיאָמען. בע-
זיצענדיג גוט די יודישע שפּראַך, געפינט
זי זיך אין שריפטליכען פּערקעהר מיט די
פּעדייטענדסטע יודישע שריפטשטעלער.
פראַנקפורט עקיבא בן יעקב—
מחבר. ער איז געוועזען אַנאָידיים פון
ר' שמעון גינזבורג פון פראַנקפורט און
האָט פּערנומען אין דער פראַנקפורטער

אין דער דאָרטיגער אוניווערזיטעט. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין יודיש-האַט ער אָנגעהויבען אין 1905 אין „טאָג-בלאַט“, רעדיגירט פון משה קליינמאַן. זייט 1908 געהט אַרויס אונטער זיין רע-דאַקציע „דער יודישער קאַלענדער“. איצט איז ער אויך רעדאַקטאָר פון דעם לעמ-בערגער „טאָגבלאַט“. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען די בראַשורען: „איבער דעם פּוּעלי-ציוניזמוס“, „די שענקער-פּראַ-גע“, „די פּאַלקסצעלהונג“ און פּערעפּענט-ליכט אַ גרעסערע היסטאָריש-עקאָנאָמישע אַרבייט „די יודישע עקאָנאָמיק און דער ציוניזמוס“ (אין דעם ניו-יאָרקער „יודישען קעמפּפּער“). פּראָסטיג געהמט אויך אַ שטאַר-קען אַנטייל אין פּוּליש-ציוניסטישע אָר-גאַנען; אייניגע פון זיי האָט ער אַליין געגרינדעט אָדער רעדיגירט.

פּראָפּוס יצחק-יעקב — דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין מיטוי, קור-לאַנד. ביז אַ יאָהר 15 געלערנט תלמוד אין שטעדטעל בויסק, דאָן אַוועק קיין קאָוונאָ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט אַלגעמיינע למודים. זיי-נע ערשטע ליעדער זענען געדרוקט גע-וואָרען אין אַמעריקאַ. שפּעטער האָבען זיי זיך געדרוקט אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען. אין יאָהר 1905 האָט די רעדאַקציע פון „פּריינד“ אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמלונג פון זיינע ליעדער. אַחוץ דעם האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייה-הו-מאָריסטישע ליעדער אויף פּאַליטישע און ליטעראַרישע טעמעס אונטער די פּסעו-דאָנימען „דאָס מוזיקעל“, „אַ שמעטער-לינג“ און אַנד. ער האָט אויך איבערזעצט אייניגע קלענערע ערצעהלונגען פון פּיער-בערג (דאָס קעלבעל“, „אין אַווענד“, „די קמיע“) און אַנדערע שריפטשטעלער.

אַרויסגעגעבען זיין פּאָטערס ווערק אין העברעאיש און יודיש „ספר החיים“ מיט אייניגע הוספות (אַמסטערדאַם, 1712 אָדער 1716).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. V, 493; בן-יעקב, אוצר הספרים, 178, 338; ס. גרינבוים, די יודיש-רויטשע ליטעראַטור אין דויטשלאַנד, פּאַלען אונד אַמעריקאַ, ז. 32 — 35 (ווערען געבראַכט אויסצוגען פון אַ יודישער אויסגאַבע פּונם „מנורת האמור“ פון יאָהר 1880).

פּראַנקפורטער שמעון בן ישראל — תלמודיסט און מחבר, דער פּאָטער פון ר' משה פּראַנקפורטער. געבאָרען אין שווערין, דייטשלאַנד, פון וואָנען ער האָט אויסגעוואַנדערט אין 1656; שפּעטער איז ער געקומען קיין אַמסטערדאַם, וואו ער איז געשטאַרבען אין יאָהר 1712. ער איז געווען דער מחבר פון אַ ווערק „דיני שמחות“ אין צוויי טייל (דער ערשטער אין העברעאיש, דער צווייטער אין יודיש אונטערן נאָמען „אַלי דינים פון פּריידן“, אַמסטערדאַם, 1703), וואָס בעהאַנדעלט די דינים און תּפלות בשעת קראַנקהייט אָדער אבלות. אין יאָהר 1716 איז עס ערשיענען מיט הוספות פון זיין זוהן משה פּראַנק-פורטער אונטערן נאָמען „ספר החיים“. ס'איז דאָ אויך אַ דייטשע און ענגלישע איבערזעצונג פון דעם דאָזיגען ווערק.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. V, 494; פּירסט, Bibl. Jud., I.

פּראָסטיג משה — יודיש-פּוּליש-שער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין זשאַלקיעוו, גאַליציען, אין דער פּאַמיליע פון אַ שענקער. ביז 11 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דאָן בעזוכט אַ פּוּליש גימנאַזיום אין לעמבערג, וואו ער האָט שפּעטער שטודירט יוריספּרודענץ

וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די רוסישע זשורנאַלען, און האָט באַלד פּערנומען אַן אָנגעזעהענעם פּלאַץ אין דער רוסישער ליטעראַטור. יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אין יאָהר 1868 אין דעם „יודישען פּאָלקסבלאַט“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „הויזפריינד“, „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען פון יענער צייט. שפּעטער איז ער געווען אַ מיטאַרבייטער אין „דעם יוד“ און דערהויפּט אין „פריינד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גרויסע צאָהל ליעדער און אַרייה פעליעטאַנען. די ערשטע זאַמלונג פון זיינע יודישע ליעדער איז ערשינען אין אָדעס (ליע-דער און געדאַנקען“, 1896). אין יאָהר 1904 האָט די רעדאַקציע פון „פריינד“ אַרויסגעגעבען „אַלע ווערק פון ש. פּרוץ“ אין צוויי בענד. אַ פּאָלשטענדיגערע אויסגאַבע פון זיינע יודישע שריפטען איז אַרויס אין יאָהר 1910 אין ניו-יאָרק. מיט פּרוץ שאַפּונג אין יודיש הויפט זיך אָן אַ נייער פּרק אין דער געשיכטע פון דער יודישער פּאָעזיע. ער איז געוועזן דער ערשטער יודישער דיכטער, וואָס האָט אָנגעהויבען צו שרייבען יודישע ליעדער אין לייכטע, פרייע און גראַציעזע פּערזען, פול מיט אייגענאַרטיגען ריטם. ער איז אויך געווען כּמעט דער ערשטער, וואָס האָט אַריינגעבראַכט אין דער יודישער פּאָעזיע די ריינע נאַטורשילדערונג. אויסגעוואַקסען אין דער נאָהענטקייט פון דער נאַטור, צווישען יודישע ערדאַרבייטער, האָט ער געשאַפּען אַ רייה ליעדער, וואו עס ווייזט זיך אַרויס זיין געפיהל און פּערשטענדניש פאַר די פאַרבען און קלאַנגען פון דער נאַטור און אַ שטאַרקע ליעבשאַפט צו דער ערד און צו ערדאַרבייט. אַ בעדייטענדער טייל פון זיינע ליעדער איז דורכגעדרונגען מיט די מאַטיווען פון נאַציאָנאַלען שמערץ און עלענד.

פרוץ שמעון-שמואל — בעריהמ-טער יודיש-רוסישער דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1860 (תרכ"א) אין באָבראָווי קוט (חערסאָנער גוב.), איינער פון די יודישע ערד-אַרבייטער-קאָלאָניעס, געגרינדעט אין די צייטען פון ניקאָלאַי דעם ערשטען. זיין פּאָטער משה-צבי איז געוועזן אַן איינפאַכער אַרימער קאָלאָניסט. ביז ניין יאָהר האָט פּרוץ געלערנט אין חדר, דאַן איז ער אָנגעקומען אין דאַרפּסשול, וואו ער האָט פּערבראַכט דריי יאָהר און זיך אויסגעלערנט ליינען און שרייבען רוסיש. צו 16 יאָהר איז ער אַוועק קיין חערסאָן, וואו ער האָט געהאַפט צו קריגען אַ בעשעפּטיגונג און זיך צו פּערפּאָלקאַמען אין בילדונג. דאָ האָט ער אייניגע יאָהר געאַרבייט אין דער קאַנצלעאַריע פון דעם חערסאָנער ראַבינער און געהאַט די געלעגענהייט צו בעקענען זיך מיט דעם לעבען פון דער אַרימער יודישער גרויסטעדיטשער פעלקערונג. צופּעליג האָט זיך פּרוץ בעקאַנט אין חערסאָן מיט אַ געוויסען רוסישען בעאַמטען, וועלכער האָט געשריבען קאַרעספּאָנדענצען אין די אָדעסער רוסישע צייטונגען, און ער איז עס געווען דער ערשטער, וואָס איז געוואָרען אויפּגעקראַם אויף דעם קינפּטיגען דיכטערס טאַלענט און איהם געלערנט די פּללים פון ליעדער שרייבען. דאָס ערשטע געדיכט פּרוץ איז געדרוקט געוואָרען אין יאָהר 1860 אין דעם יודיש-רוסישען זשורנאַל „Развѣтъ“ דאָס געדיכט האָט געמאַכט גרויס אויפזעהן צווישען דער יודיש-רוסישער אינטעליגענץ, און מען האָט איהם איינגעלאַדען צו קומען קיין פעטערבורג,

בעלקינדס-שול אין יפו. אין יאָהר 1890 איז ער אַוועק קיין קאָנסטאַנטיןאָפּאל צו שטודירען די טעקישע שפּראַך און יוריס-פרודענץ. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין דעם ירושלימער העברעאישען „החבצלת“, אַרויסגעגעבען פון זיין אַטער ישראל-דוב פרומקין (דערזעלבער האָט אַרויסגעגעבען אין ירושלים אויך אַ יודיש וואַכענבלאַט „די ראָזע“), און אין „המליץ“ און „הצפירה“. יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אין יאָהר 1896 אין דעם לאַנדאָנער „אַר-בייטערפריינד“, וואו ער איז אַ געוויסע צייט געווען אויך רעדאַקטאָר. די צייט פון 1899 ביז 1904 האָט ער פּערבראַכט אין ניו-יאָרק, וואו ער איז געווען שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „פּאַרווערטס“ און „דער יודישער וועלט“. זייט 1904 וואוינט ער אין פאַריז און אין לאַנדאָן, וואו ער פּערנעהמט זיך מייסטענטיילס מיט איבערזעצונגען, בעטייליגענדיג זיך פון צייט צו צייט אין „פריינד“ (אונטערן פּסעוודאָנים „אביב“), „היינט“, „פאַר-ווערטס“ און „אַרבייטערפריינד“. פרומקין האָט איבערזעצט פּאָלגענדע ווערק: הענ-ריק איבסענס דראַמען — „די שטיצען פון דער געזעלשאַפט“, „די ווילדע ענטע“, „יאָהן גאַבריעל בערקמאַן“, „ווען מיר טויטע ערוואַכען“; אַנדרייעווס ערצעה-לונג „אַזוי איז עס געווען“; אַ באַנד ער-צעהלונגען פון בערנסטערנע-ביערנסאָן; מאַקסיס גאַרקיס ווערק — „דריי מענשען“, „מאַלוואַ“, „דער רוטער וואַסקאַ“, „דער כאַן און זיין זוהן“, „די הערען פון לע-בען“, „די שטונדען“; קנט האַמסאָנס ראַמאַנען „הונגער“, „פאַן“, „מיסטעריען“ און אַ זאַמלונג קלענערע ערצעהלונגען; גערהאַרד הויפּטמאַנס „איינזאַמע מענשען“; אַסקאַר וויילדס דראַמע „סאַלאַמע“ און אַ זאַמלונג ערצעהלונגען; ישראל זאַנג-

געשריבען אין אַ טיעף לירישען מעלאַנכאָ-לישען טאָן, מאַכען זיי אַפּטמאַל אַ שטאַר-קען איינדרוק, מיט דער איינפאַכקייט און אויפריכטיגקייט פון געפיהל, וואָס איז אויסגעדריקט אין זיי, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס זיי זענען מאַנכמאַל צו צוויגען. אין אַ רייה ליעדער האָט ער אויסגענוצט צו פּאָעטישע צוועקען פּער-שידענע ביבלישע מאַטיווען און האָט גע-שאַפּען באַלאַדען און לעגענדען, צווישען וועלכע עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס די פּאָלקס-לעגענדע „דעם שמש'ס טאַכ-טער“. פּרוג האָט אויך געשריבען סאַט-רישע ליעדער, וואָס זייער חן ליגט אין דעם גוטמוטיגען הומאָר און דער לעבע-דיגקייט און וויציגקייט פון דער שפּראַך. אַלס רוסישער דיכטער גרייכט פּרוג צו גרעסערער קינסטלערישער פּאָלקאַמענהייט, ווי אין זיינע יודישע ליעדער; דאָס דער-קלערט זיך אפשר דערמיט, וואָס אין דער יודישער פּאָעזיע האָט ער אַליין געמוזט שאַפּען דעם סטיל, אין דער צייט וואָס אין רוסיש האָט ער געהאַט שוין פאַר זיך גרויסע דיכטערישע גאָנוים, מיט רייכע און פּעסטע שפּראַכפּאַרמען. אַ פּאָלשטענ-דיגע אויסגאַבע פון זיינע רוסישע ווערק איז אַרויס אין יאָהר 1904 אין 6 בענד.

ביבליאָגראַפיע: ראובן בריינין, פאַר-רעדע צו פּרוגס „אַלע שריפטען“, ניו-יאָרק, 1910; דר. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 37—39; בעל-מחשבות, נעקליבענע שריפטען, I, 123—130; א. סקאַביטשעווסקי, *Исторія новейшей русской литературы* (וועגען פּרוגען אַלס רוסישען דיכטער).

פרומקין אברהם — זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין ירושלים, וואו ער איז פּערבלי-בען ביז 1899. דאָן איז ער געוועזען אַ געוויסע צייט לעהרער פון אַראַביש אין

„הויזפריינד“; די איבערוועצונג פון קאָנ-
סטאנטין שאַפיראָס שיר „דוד המלכ'ס
קבר“ (אין דעם „פאַמיליענפריינד“); „די
פאַמיליענפאַפירען אָדער זכרונות פון דוד
המלכ'ס פאַמיליע“ (אין אַרייה נומערן פון
„דעם יוד“, פאַר דאָס יאָהר 1899); „די
ערשטע השמונאים“ (אין „דעם יוד“,
1901) און אייניגע אַנדערע פעליעטאַנען
(אויך געדרוקט אין „דעם יוד“). זיין ביאָ-
גראַפיע אויף יודיש האָט געשריבען י.
ח. זאַגאַראַדסקי אין דער „יודישער פאַ-
מיליע“, 1902.

פרידמאַן יעקב-ישראל (פסעו-
דאָנים — לינע פערלמוט) — זשורנאַ-
ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין שאַוועל.
אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ אין יאָהר
1898, האָט ער מיטגעאַרבייט אין פערשי-
דענע ניו-יאָרקער צייטונגען, ווי „טאַגע-
בלאַט“, „העראָלד“, „מאַרגענזשורנאַל“,
„פרייע אַרבייטערשטימע“. אויסערדעם
האָט ער פערעפענטליכט אַ זאַמלונג אַרי-
גינעלע לעגענדען „פרידמאַנס מעשהליך“.
פרידמאַן לייב-בער (אריה-דוב)
— העברעאישער שריפטשטעלער און פּע-
דאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1865 (לויט
„ספר זכרון“ — אין 1845) אין סובאַלקי.
ערצויגען געוואָרען אין באַסקאָוויץ,
מעהרען. אין יאָהר 1892 איז ער אַוועק
קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז געשטאַרבן
אין אָנהויב פון דעם XX-סטען יאָהר-
הונדערט. פרידמאַן האָט אויך פערפאַסט
אַ רייה פערשידענע לעהרביכער אויף
יודיש, ווי „שולחן ערוך לבני הנעורים“
א. אַנד. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ
זאַמלונג פון תלמודישע לעגענדען אויף
יודיש.

פריד מאיר-יעקב — ליטעראַט.
געבאָרען אין יאָהר 1871 אין קאַלוואַריאַ,
סובאַלקער גוב. בעקומען אַ יודישע ער-
ציהונג און ביז 12 יאָהר געלערנט אין

ווילס „טרויער פון געהעטאָ“ (אין 8 בי-
כער); דזשאַן הענרי מאַקאָיס „די אַנאַר-
כיסטען“; מולטאַטוליס „ליבעס-בריעף“;
אַקטאַוו מירבאַס דראַמע „געשעפט איז
געשעפט“; מאַריס מעטערלינקס „דער
אומגעבעטענער גאַסט“, „די בלינדע“,
„מאַנאַ וואַנאַ“; ראַבערט סטיווענסאָנס
„מעשהליך“; אַ באַנד ערצעהלונגען פון
אַנאַטאָל פראַנס; פּרצעס „די אַכטע אָב-
טיילונג פון גיהנם און אַנדערע ערצעה-
לונגען“ (פון העברעאיש); פ. קראַפאַט-
קינס „ברויט און פרייהייט“, „די אַנאַרכיס-
טישע פּילאָזאָפיע“; עליזע רעקליוס „עוואָ-
לוציאַן און רעוואָלוציאַן“; די אַלע איבער-
זעצונגען זענען ערשיענען אין לאַנדאָן.
אויסערדעם האָט ער גענומען אַנ-
אַטייל אין דער יודישער אויסגאַבע
פון בערנשטיינס „נאַטורוויסענשאַפטליכע
פאָלקסביכער“ (דערווייל ערשיענען 16
טיילען, וואָס זענען מיטגעטיילט בעאַר-
בייט פון דעם נישט-לאַנג (1911) פּער-
שטאַרבןעם מ. שאַפיראַ). פרומקין האָט
אויך אָנגעשריבען אַ אַנאַצע רייה ערצעה-
לונגען פון דעם יודישען לעבען אין פאַ-
לעסטינאַ און טערקיי (ערשיענען אין
„פאַרווערטס“ און „אַרבייטערפריינד“) און
האָט פערעפענטליכט אין פערשידענע אַמע-
ריקאַניש-יודישע בלעטער עטליכע צעהנ-
דליג „מעשהליך פון דער גמרא און פון
מדרש“. אַחוץ דעם האָט ער פערפאַסט
די ביאָגראַפיע פון ר' ישראל בעל שם
טוב (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער
„אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“).

פרידבערג אברהם-שלום—העב-
רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין
יאָהר 1839 אין גראַדנאָ, געשטאַרבן אין
יאָהר 1902 אין וואַרשוי. אין יודיש זענען
בעקאַנט פאָלגענדע זאַכען פרידבערגס:
די ביאָגראַפיע פון זיין פריינד אברהם
מאַפו אין ערשטען בוך פון ספּעקטאַרס

חדר. זייט 1889 וואוינט ער אין וואַרשוי. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין דער „הצפירה“ אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנימען. שפּעטער האָט ער געדרוקט ערצעהלונגען און זשורנאַ-ליסטישע אַרבייטען אין פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“ און „יום-טוב-בלעטליך“ (וואו עס צייכנען זיך אויס בעזונדערס זיינע „אַלעגאָרישע בילדער פון בהמהשען לע-בען“, וואָס זענען איבערזעצט געוואָרען אין אייניגע אייראָפּעאישע שפּראַכען), אין „הויזפּריינד“, אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען. אין די יאָרען 1910-1911 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ אילוסט-רירטע וואַכענשריפט „דער שטראַהל“, וואו ער האָט אַליין גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אונטער די פּסעוודאָנימען „אַ פּרעם-דער“, „מ״ף א. אַנד. פּריינד האָט בעאַר-בייט אין בעלעטריסטישער פּאַרם שעק-ספּירס „קעניג ליר“ און „דער קויפּמאַן פון ווענעדיג“ אין צשאַקעס „די גאַלדמאַ-כער“ (אַרויַרגעגעבען פון א. צוקערמאַן, 1898) און האָט איבערזעצט מאָרדאָווצעווס היסטאָרישען ראָמאַן „די העלדען פון ירושלים“.

פּריילוצקי הירש (צבי) - העברע-איש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין

יאָהר 1862 אין קרע-מעניץ, וואָלין, אין אַרייכער קויפּמעני-שער פּאַמיליע. אויפגעצויגען גע-וואָרען אין גייסט כּון דער דעמאָלטי-גער השפּלה, איז ער

אין יאָהר 1880 געווען פּרייצוהערער אין דער קיעווער אוניווערזיטעט און שפּע-טער - אין דער בערלינער. נעהמענדיג אַנ-אַנטייל אין דער חבּת-ציון-בעוועגונג, האָט ער זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אָנגע-

הויבען אין „המליץ“ מיט אַ רייה אַרטיקלען וועגען ישוב-ארץ-ישראל. שפּעטער איז ער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „המליץ“ (אונטער די פּסעוודאָנים עמי-נדב, פי, בר-גלותא א. אַנד.) און אַ געוויסע צייט (1900-1903) - אויך זיין פּאַקטישער רעדאַקטאָר. אויסערדעם האָט ער מיטגעאַר-בייט אין דעם רוסישען וואַכענבלאַט „By-душность“, אין „הזמן“ א. אַז. וו. אין יודיש האָט ער זיך צום ערשטען מאַל גע-דרוקט אין איש-יהודים „בלעטער“. אין יאָהר 1905 האָט ער געגרינדעט אין וואַר-שוי די ערשטע טעגליכע יודישע צייטונג אין פּוילען „דער וועג“. אַז „דער וועג“ האָט זיך פּערמאַכט, האָט ער זיך בעטיי-ליגט אין גרינדען די צייטונג „אנווער לעבען“, וואו ער איז געוועזען פּאַקטי-שער רעדאַקטאָר. איצט איז ער רע-דאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „דער מאָמענט“. אין די אַלע דערמאָנטע צייטונגען האָט ער דערווייט געשריבען לייט-אַרטיקלען און פּאָליטישע איבער-זיכט.

פּריילוצקי נח - זשורנאַליסט, קרי-טיקער און פּאָלקלאָריסט, אַ זוהן פון

צבי-הירש פּריילוצקי (זעה) געבאָרען אין יאָהר 1882 אין בער-דיטשעוו. בעקומען די ערשטע ערציי-הונג אין דער היים, האָט ער שפּעטער געלערנט אין אַלגע-

מיינע שולען און נאָכ'ן ענדיגען דאָס גימנאַזיום אין וואַרשוי (מיט אַ גאַלדענער מעדאַל) שטודירט יוריספּרודענץ אין דער וואַרשויער און דאַן - אין דער פּעטערבורגער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1908. איצט פּערנעהמט ער זיך מיט אַדוואָקאַטור אין

„נה פּרילוצקיס זאַמעלביכער פאַר יודישען פּאַלקלאָר, פּילאַלאָגיע און קולטורגעשיכטע“, פון וועלכע ס'איז דערווייל ערשיענען דער ערשטער באַנד, וואָס ענטהאַלט צוויי-שען אַנדערן אַ רייכע קאָלקציע פון יודישע אַבדערטען און אייניגע נוסחאות פון „גלית-שפיעל“. איצט דרוקען זיך די פּאַלגענדע ווערק פּרילוצקיס: דער צווייטער באַנד פון די יודישע פּאַלקסליעדער, וואו עס קומען אַריין ליעדער און מעשהליך פון טויט און באַלאַדען און לעגענדען מיט און אָהן אַ מוסר-השכל; אַ קאָלקציע פון אַרום 3000 יודישע פּערגלייכענישען און-טערן טיטעל „די וועלט זאָגט“; אַ זאַמלונג פּובליציסטישע אַרטיקלען וועגען די פּויליש-יודישע בעציהונגען אונטערן טיטעל „אין פּוילען“.

פרישמן רוד — בעוואוסטער

העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. גע- באַרען דעם 18-טען דעצעמבער 1865 (?) אין זגערוזש, אין אַנ- אָנגעזעהענער סוח- רישער פאַמיליע. אַז ער איז נאָך גע- ווען אַ קינד, זענען

זיינע עלטערן אַריבערגעפּאָהרען קיין לאָדז, און דאָ האָט פּרישמן בעקומען זיין ערציהונג, לערנענדיג אין דער היים יודישע למודים און צו גלייכער צייט אַב- געבענדיג זיך מיט וועלטליכער בילדונג און שפּראַכען. זיין ערשטער אויפטריט אין דער ליטעראַטור איז געווען אין יאָהר 1880 אין גאַטלאָבערס „הבוקר אור“. אין 1883 האָט ער פּערעפּענטליכט זיין בע- ריהמט געוואָרענע בראַשור „תהו ובהו“, וואו ער גיז זעהר שאַרף אַרויס געגען דער דאַמאַלסטגיגער העברעאישער ליטע- ראַטור אין איהרע פּאַרשטעהער. די בראַ-

זואַרשוי. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט פּרילוצקי אָנגעהויבען נאָך אַלס גימ- נאַזיסט מיט אַרטיקלען אין „המליך“ (און- נען פּסעוודאָנים „נחשן“). שפּעטער איז ער געוועזען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון די יודישע צייטונגען „דער וועג“, „אונזער לעבען“, „טעאַטער-וועלט“ און „דער מאַמענט“, וואו ער האָט אונטער דער אייגענער אונטערשריפט, ווי אויך אונטער די פּסעוודאָנימען „אַקטאַוואַ“, אַלעקסאַנדער צ., „איס“ א. אַנד. פּער- עפּענטליכט אַ אַנאַצע מאַסע פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, רעצענזיעס איבער טעאַטער א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בראַשור „נאַציאָ- נאַליזם און דעמאָקראַטיזם“, אַ זאַמלונג ערשטישע געדיכטען „פאַרן מובח“ און האָט רעדגירט אייניגע ליטעראַרישע זאַמ- לונגען, ווי „גאַלדענע פּונקען“, „דער יונ- גער גייסט“ א. אַנד. אין יאָהר 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אין דער טשערנאָווי- צער שפּראַך-קאָנפּערענץ, און זייט דאַמאַלס זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט דער יודישער שפּראַך אין פּאַלקלאָר. ער האָט געשריבען איבער יודישער גראַמאַטיק און אַרטאָגראַפיע, איבער די געשיכטע פּונם יודישען טעאַטער, פון דער יודישער פּרעסע א. אַז. וו. און האָט צונויפ- געזאַמעלט זעהר פיעל פּאַלקלאָריסטי- שען מאַטעריאַל (אַרום 3000 יודישע פּאַלקסליעדער, טויענדער יודישע שפּריכ- זוערטער, רעדענסאַרטען און ווערטליך, ביז 200 פּאַלקס-מעשיות). אין יאָהר 1911 איז אַרויס (אין פּערלאַג „ביכער-פאַר- אַלע“) דער ערשטער באַנד פון זיינע פּאַלקסליעדער-זאַמלונגען, וואָס ענטהאַלט רעליגיעזע און יום-טובדיגע ליעדער, מיט זעהר פיעל אָנמערקונגען, היסטאָרישע, פּילאַלאָגישע און עטנאָגראַפישע. אין יאָהר 1912 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען

צוויי בענד; א דריטער באַנד פון זיינע שריפטען, וואָס ענטהאַלט אַרייה קריטי-שע אַרטיקלען איבער ליטעראַטור און טע-אַטער, ווי אויך אייניגע פעליעטאַנען, איז ערשיענען אין פּערלאַג „פּראָגרעס“ און-טערן טיטעל „קונסט און קריטיק“. אין דעמועלבען פּערלאַג דאַרף אויך ערשיי-נען אַ באַנד פון זיינע פּאָליטישע פעליע-טאַנען. — פּרישמאַן פּערנעהמט אַבעדייטענ-דען פּלאַץ אין דער יודישער ליטעראַטור. זיינע געדיכטען, פון וועלכע עס איז געדרוקט נאָר זעהר אַ קליינער טייל, האָבען אַריינגעטראָגען אין דער יודי-שער פּאָעזיע נייע צאַרטע טענער און אַ שענע געשליפענע פּאָרס. ער איז אויך געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די קורצע נאָוועלע, וואָס טראַגט ביי איהם מייסטענטיילס אַ ראַמאַנטישען האַראַקטער. בעוונדערס אָבער צייכענען זיך אויס זיינע פעליעטאַ-נען, וועלכע האָבען נישט זייער גלייכען אין דער יודישער ליטעראַטור. געשריבען אין אַ עלעגאַנטען און זעהר קלאָרען סטיל, זענען זיי אַלע אָנגעזאַפט מיט סאַראַקאַזם, וואָס איז אפילו אַ ביסעל איינטעניג, אָבער זעהר חנעוודיג. מאַנכע פון זיי זענען לי-ריש-פּילאָזאָפּיש און זענען אַזוי אָבגע-טאַקט און אָבגעשלאָסען אין דער פּאָרס, אַז זיי מאַכען אָפט דעם איינדרוק פון קליינע קונסט-ווערק. אויך די קריטישע אַרקטילען פּרישמאַנס צייכענען זיך אויס מיט זייער גייסטרייכקייט און אויסערלי-כער פּייניקייט.

פרענק עוריאַל-נהל — העברעאי-

שער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. גע-באָרען אין יאָהר 1865 אין וואָדזיסלאַוו, קעלצער גוב., אין אַ פּערמעגליכער חסי-דישער פּאַמיליע. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען צו 20 יאָהר

שור האָט געמאַכט אַ רעש און בעצייכענט אַ דאַטע אין דער געשיכטע פון דער העב-רעאישער ליטעראַטור. וואוינענדיג אין פעטערבורג אַלס הויפטמיטאַרבייטער פון דער ערשטער העברעאישער צייטונג „היום“ האָט פּרישמאַן אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש אין דעם פעטערבורגער „יודישען פּאָלקס-בלאַט“, 1888, מיט אַ ראַמאַנטיש געדיכט „אויפן בערגעל“. אין דעמועלבען יאָהר האָט ער פּערעפּענטליכט אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ אַ ראַמאַנטי-שע פּאָעמע „אופיר“, פאַר וועלכע ער האָט בעקומען אַ אונגעווענהיליכען, לויט די דע-מאָלטיגע בעדינגונגען, האַנאָראַר פון 600 רובל. צו גלייכער צייט האָט ער אויך אַ געהויבען צו נעהמען אַנ'אַנטייל אין ספּעק-טאָרס „הויזפּריינד“, וואו ער האָט אויסער אייניגע געדיכטען און ערצעהלונגען, פּער-עפּענטליכט אַ רייה קריטישע איבערזיכ-טען, וואָס מאַכען איהם פאַר איינעם פון די ערשטע, וואָס האָבען איינגעפיהרט לי-טעראַרישע קריטיק אין דער יודישער לי-טעראַטור. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „האַנדעלס-קאַלענדער“, אין עהרענ-פּרייז אַ גאַליצישער אויסגאַבע „קלייניג-קייטען“. א. אַז. וו. אין יאָהר 1894 האָט ער פּערעפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים א. גאַלדבערג אייניגע בייזע קאַריקאַטורען אויף י. ל. פּרץ („לאַקשען“, „אַ פּלוי פון תּשעה באב“). שפּעטער איז ער געווען מיטאַרבייטער פון „יוד“, „פּריינד“, „וועג“, „פּאָלקסצייטונג“, „צייט“, „יודישעס וואַ-כענבלאַט“ און אַנדערע אויסגאַבען. זייט 1908 איז ער אַ שטענדיגער פעליעטאַניסט פון דער וואַרשויער טעגליכער צייטונג „היינט“. אין יאָהר 1909 האָט דער לאַד-זער פּערלאַג „פּנדאַגאַ“ (עקזיסטירט שוין מעהר נישט) אַרויסגעגעבען פּריש-מאַנס געזאַמעלטע „ערצעהלונגען“ אין

אין שטאָדט פאַר אַנאָיבערגעגעבענעם
 כלל-טוער, וואָס פלעגט זיך ממש מפּיקר
 זיין אין שטענדיגען זאָרגען פאַר אָרימע
 און אומגליקליכע, נישט קוקענדיג אויף-
 דעם, וואָס ער איז געוועזען נישט רייך.
 פרצעס מוטער, איצט שוין אַ יודינע
 פון עטליכע און אַכציג, איז אַ פרומע
 פרוי פונ'ם אַלטען שניט, וואָס האָט
 בריה'ש געפיהרט דאָס געוועלב מיטן
 בעל-הבתישקייט. בעקומען די ערשטע
 ערצהונג אין דער היים, איז פרץ צו
 4—5 יאָהר אָנגעגעבען געוואָרען אין חדר,
 וואו ער האָט גאָר גיך אַרויסגעוויזען
 זיינע אונגעווענהליכע פעהיגקייטען און
 האָט זעהר פריה אָנגעהויבען צו שמוען
 פאַר אַנאָלי. אַלס חדר-יונגעל האָט
 ער זיך אויך אויסגעצייכענט מיט זיי-
 נע שטיפערייען און שפּיצליך, וואָס
 ער פלעגט אָבטאָן די רביים פאַר אַזוי-
 נע גענג זייערע, ווי קנייפען זיך א.
 ד. ג. שוין אַז ער איז אַלט געווען אַ
 יאָהר צוועלף-דרייצעהן, האָט זיך גע-
 לאָזט מערקען אַ טיעפע ענדערונג אין
 זיין גייסטיגען לעבען. דער תלמוד, דער
 „חושן משפט“ און דער „יורה דעה“
 האָבען איהם נישט בעפרידיגט, און מיט
 אַ מאָדנער גיריגקייט האָט ער אָנגעהוי-
 בען צו זוכען אַנדערע שפּייז פאַר זיין
 גייס. אָהן אַ וועגווייזער, איז עס גאָ-
 טירליך געווען פאַר איהם אַ שווערע
 אויפגאַבע. איבערגעאָנגען פון איין ספר
 צום אַנדערן, האָט ער זיך נאָר אויף
 אייניגע ווערק לענגער אָנגעשטעלט, ווי
 אויף דעם „עקדת יצחק“, „מלת הגיון“
 „חובות הלבבות“, די „עקרים“, אַ בע-
 זונדערס שטאַרקען איינדרוק האָבען גע-
 מאַכט אויף איהם דעם רמב"מ'ס „יד
 החזקה“ און „מורה נבוכים“, ווי דורך
 זייער שפּראַך, אַזוי אויך דורך זייער
 מעטאָדע. דער „מורה נבוכים“ איז פי-

אין „המליץ“ און „הצפירה“. אין יודיש
 האָט ער פערעפנטליכט ערצהלונגען,
 פעליעטאַנען, פובליציסטישע און קריטי-
 שע אַרטיקלען אין „הויזפריינד“, פרצעס
 „ווידישער ביבליאָטעק“ און „יום-טוב-
 בלעטלעך“, אין „יוד“, „צייט“, „היינט“,
 „נייע וועלט“, „שטראַהל“, „ראָמאַנציי-
 טונג“ און אַנדערע אויסגאַבען. ער האָט
 אויך געשריבען איבער די געשיכטע פון
 די יודען אין פוילען אין „הויזפריינד“,
 „היינט“ (אַ גרעסערע אַרבייט „די געשיכטע
 פון דער יודישער געמיינדע אין וואַרשוי“)
 און אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון יאַ-
 קאָנס „פאַמיליען-ביבליאָטעק“. פּרענק האָט
 געמאַכט אויך אייניגע איבערזעצונגען; די
 וויכטיגסטע פון זיי זענען: באַלעסלאָוו
 פרוס'ס היסטאָרישער ראָמאַן „פרעה“
 (אַרויסגעגעבען פון מ. י. פרייד) און
 עליזאַ אַרזשעשקאָס ראָמאַן „מירטאַלאַ“
 (שימינס פּערלאַג).

פרעסבורגער גבריאלי-יצחק —
 דער פּערפאַסער פון אַ פּאָלעמיש ווערק
 אין יודיש מיטן נאָמען „רעליגיעזע גע-
 שפּרעכע“ (פּראָג, 1825), געשריבען אין
 דער פּאַרס פון פּראָגען און ענטפּערס, צו
 שטאַרקען די יודישע קינדער אין די
 עקרים פון דער יודישער אמונה.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענט. ענט. X,
 102; בן-יעקב, אוצר הספרים, 548.

פרץ יצחק-לייבוש — איינער פון
 די גרעסטע יודישע שריפטשטעלער. גע-

באָרען דעם 25-
 סטען מאַי 1861 (ל"ג
 בעמר תרי"א) אין
 זאַמאַשץ, לובלי-
 נער גוב. זיין פאָ-
 טער ר' יהודה, אַ
 שטרענגער מתנגד,
 גרויסער למדן און
 זעהר פרומער מאַן, איז געווען בעקאַנט

לייכט געווען דאָס ערשטע ווערק, וואָס
 פרץ האָט דורכגעשטודירט פון טאָוועל
 ביז טאָוועל. ווי ווייט ס'איז געגאַנגען
 פרצעס פּערגעטערן דעם רמב"ם, קאָן
 מען אַרויסזעהן פון פּאַלגענדען פּאַקט:
 איינמאָל לייענענדיג דעם תּשב"ץ, האָט
 ער געטראָפּען אַ שטעלע, וואו דער לעצ-
 טער רעדט אַהן גענוג רעספעקט וועגען
 רמב"ם; האָט ער געחאַפּט אַ בלייפּען
 און אויסגעשטרייכען די דאָזיגע ווערטער.
 דאָס האָט בעמערקט אַ פּאַנאַטיש-פרו-
 מער יונגערמאַן, איז געוואָרען אַ מוראדי-
 גער סקאַנדאַל מכח דעם יונגעל פּרצעס
 אפיקורסות, זון מ'האָט איהם שיער נישט
 אַרויסגעוואָרפּען פּונ'ם בית-המדרש פאַר
 אַזאַ מעשה. — בעקאַנט זיך מיט דער מי-
 טעלאַלטערליכער יודישער ליטעראַטור און
 פּילאָזאָפּיע, איז פּרץ שפּעטער געקומען
 אונטערן איינפלוס פון דער השכלה-בע-
 וועגונג, וואָס איז דאַמאַלס געוועזען אין
 רעכטען ברען, און האָט זעהר פּיעל
 געלייענט פון דער ניי-העברעאישער
 ליטעראַטור, און נאָך מעהר — פון דער
 דייטשער. דורך אַ גליקליכען צופאַל האָט
 ער בעקומען אַ צוטריט צו אַ רייכער
 פּריוואַט-ביבליאָטעק אין זאַמאָשץ, און
 מיט גרויס התמדה האָט ער זיך גענומען
 צו דער וועלט-ליטעראַטור. אַ בעזונדערס
 שטאַרקען רושם האָבען געמאַכט אויף
 איהם די ווערק פון היינע, בערנע, שעללי.
 היינעס איינפלוס איז שטאַרק קענטיג
 נאָר אין זיינע ערשטע ליעדער; אָבער
 די השפּעה פון בערנע לאָזט זיך נאָך
 עד היום פּיהלען אין פּרצעס פּובליציס-
 טישע אַרטיקלען, ווי אין זייער סטיל,
 אַזוי אויך אין זייער דרייסטען ליידענ-
 שאַפּטליכען טאָן. צו יענער צייט האָט
 דער פּאַטער געוואָלט אָבעבען פּרצען
 אין גימנאַזיע, אָבער די פרומע מוטער
 איז געוועזען געגען דעם, און זי האָט

אויסגעפּיהרט. צו צוואַנציג יאָהר האָט
 פּרץ צום ערשטען מאַל חתונה געהאַט
 און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעשעפּטי-
 גען אין זיין געבורטסשטאָדט מיט אַד-
 וואָקאַטור. די פּרייע צייט פּלעגט ער
 אָבעבען דער ליטעראַטור. זיינע ערש-
 טע ליטעראַרישע פּראָבען זענען גע-
 וועזען אין העברעאיש. אין יאָהר 1876
 האָט ער דעביוטירט מיט אייניגע שירים
 אין „השחר“ און „הבוקר אור“. אין אַ
 יאָהר אַרום האָט ער צוזאַמען מיט זיין
 שוועהר ליכטענפּעלד פּערעפּענטליכט אַ
 זאַמלונג העברעאישע, ספורים בשיר וּשירים
 שונים. נישט אַריגינעל, סיי לויט דער
 פּאַרם סיי לויט'ן אינהאַלט, האָבען די
 ערשטע זאַכען פּרצעס נישט געמאַכט
 קיין שום רושם. צו דער צייט האָט
 ער שוין אויך געהאַט פּערפּאַסט יודישע
 ליעדער, וואָס זענען נאָך אינגאַנצען
 דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פון דער
 צייט. אַזוי למשל איז אין זיין שטענד-
 טעל געווען גאַנץ פּאַפּולער דאָס ליעד
 „זאַמאַשער פּאָזשאַנדקעס“, וואו דער
 דיכטער בעקלאָגט זיך אויף די שרעק-
 ליכע אונאַרדנונגען אין די קהלשע אַנ-
 שטאַלטען — אין מקוה; אין בית-המדרש,
 אויף דעם שרעקליכען יקרות אויף פלייש
 א. א. וו. אויך אויפ'ן אויסברוך פּונ'ם
 אַנטיסעמיטיזם אין אָנהויב פון די אַל-
 ציגער יאָהרען, נאָך די פּאַגראַמען,
 האָט פּרץ רעאַגירט מיט אַ רייה ליע-
 דער, וואו ער בעוויינט דאָס וויסטע
 יודישע מזל, די נייע שווערע גזירות
 א. ד. ג. די דאָזיגע אַלע ליעדער פּלע-
 גען צירקולירען אין שטעדטעל, וואו
 מען פּלעגט זיי זינגען מיט ספּעציעל
 צוגעפּאַסטע גגונים. אין יאָהר 1886 האָט
 פּרץ זיך ווידער בעוויזען — און דאָס-
 מאַל שוין מיט מעהר ערפּאָלג — אין
 דער העברעאישער ליטעראַטור (אין

נער צייט האָט דער בעקאַנטער יודיש-פּוילישער פּינאַנצמאַן און פּילאַנטראָפּ בליאַך (אַ משומד) געהאַט אַראַגאַניזירט אַ סטאַטיסטישע עקספּעדיציע צווישן די יודען אין פּוילען. אַלס אַנטיילנעמער אין דער דאָזיגער עקספּעדיציע האָט פּרץ בעזוכט אַ גאַנצע רייה פּוילישע קליינשטעדטליך. די דאָזיגע נסיעה האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל פאַר זיינע בעריהמטע „בילדער פון אַ פּראָווינץ-רייזע“. צוריקגעקומען און בעזעצט זיך אין וואַרשוי, וואו ער האָט זייט דאָן אַ שטעלע אין דער יודישער גמינע-פּער-וואַלטונג, האָט פּרץ אין יאָהר 1890 אַנגעהויבען אַרויסצוגעבען ביי דער מיט-וויקונג פון זיין פּריינד דינעזאָהן לי-טעראַריש-געזעלשאַפּטליכע זאַמעלביכער „די יודישע ביבליאָטעק“. אין דעם לייט-אַרטיקל „בילדונג“, וואָס פּרץ האָט גע-שריבען צום ערשטען באַנד פון דער „יו-דישער ביבליאָטעק“, פּאַרמולירט ער אין פּאַלגענדע ווערטער דאָס פּראָגראַם פון די זאַמעלביכער: „מיר ווילען בילדען דאָס פּאָלק, מאַכען אויס נאַרען-קלוגע, אויס פּאַנאַטיקער — געבילדעטע מענשען, אויס ליידגאָהער און לופּטשלינגער — אַרביי-טער, נוצליכע, אַרענטליכע מענשען, וואָס אַרבייטען פאַר זיך און דעם כלל קומט דערפון אַ טובה אַרויס“... אין דעם אייגענעם אַרטיקל זאָגט ער זיך אויך אַרויס וועגען יודיש און נאָך גאַנץ אין גייסט פון משכּילישען ראַציאָנאַליזם: „מיר סימפּאַטיזירען גאַנץ אָפען מיט די, וואָס ווילען דעם זשאַרגאָן אויף אַ לעבענדיגע לאַנדס-שפּראַכע פּערטוישען“. „די יודי-שע ביבליאָטעק“, צו וועלכער פּרץ האָט צוגעצויגען נישט נאָר אַ גאַנצע רייה טאַ-לענטירטע אָנפאַנגער און יונגע טאַלענט-טען (ווי ריוועסמאַן, גוידאָ, ש. בן-ציון, יהואש, רייזען, פּינסקי א. אַנד.), נאָר

„האַסיף“, III) מיט אַ רייה סקיצען און דער פּאַעמע „מנגנות הזמן“, וואו ער איז אַרויסגעטרעטען אַלס אַ הייסער אָנ-הענגער פון יודיש. אין צוויי יאָהר אַרום איז פּרץ צום ערשטען מאַל אַרויס אין דער יודישער ליטעראַטור מיט דער פּאַ-עמע „מאַניש“, פּערעפענטליכט אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I; אין איהר מישען זיך זעהר אייגענאַרטיג אויס דער רעאַליסטישער עלעמענט מיטן ראַמאַנטישען, אָבער אין דער הויפט-טענדענץ פון דער פּאַעמע איז שאַרף קענטיג די השפּעה פון די ראַציאָנאַ-ליסטישע השכלה-אידעאַלען. דער ער-פּאָלג פון „מאַניש“ איז געווען זעהר גרויס, און זייט דאָן הויבט זיך אייגענטליך אָן פּרצעס פּרוכטבאַרע ליטעראַרישע טעטיג-קייט. אין דעם צווייטען באַנד פון שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ האָט ער אָבגעדרוקט אַ רייה סקיצען, („ווענוס און שולמית“, „יענקעל פּעסי-מיט“, „דער העלעמער מלמד“), וואָס בע-צייכענען אַ דאַטע אין דער געשיכטע פון דער יודישער פּראָזע. צו דער צייט גע-הערט פּרצעס בעקענען זיך מיט יעקב די-נעזאָהען, וועלכעס איז שפּעטער אַריבער אין זעהר אַ נאָהענטע חבּרשאַפּט. בע-גייסטערט פון פּרצעס טאַלענט, האָט דינעזאָהן לויט זיין אייגענער איניציאַ-טיוו אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמ-לונג פון אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען פּרצעס אונטערן טיטעל „בעקאַנטע ביל-דער“, וואו ס'איז אויך אַריין די נאָ-וועלע „דער משולח“, איינע פון די ערשטע זאַכען פּרצעס, געשריבען אין רעאַליסטישען גייסט. אַרום 1889 האָט פּרץ דורך אַ מסירה פון זיינעם אַ קאַנ-קורענט פּערלאָרען דאָס רעכט צו פּער-נעהמען זיך מיט אַדוואָקאַטור און איז אַריבערגעפּאָהרען קיין וואַרשוי. צו יע-

שטעדטעל. די בעזונדערע לאַגע פון דער יודישער פרוי, וואָס האָט אָפט געמוזט אויס-טראַגען אויף איהרע פלייצעס דעם שווערען יאָך פון אויסהאַלטען די גאַנצע פאַמיליע. האָט בעזונדערס געוועקט פרצעס אויפ-מערקזאַמקייט, און אין אַ רייה נאָוועלען דורכגעדרונגען מיט אַ געפיהל פון טיעפען רחמנות און אָפט אויך מיט אַ בייסענדען סאַרקאַזם, האָט ער געשילדערט איהר וויס-טען טרויעריגען גורל („מענדעל בריינעס“, „אַ כעס פון אַ יודינע“, „האשה מרת הנה“, „דעם רבינס ציביק“ א. אַנד.). אין די ליע-דער פון יענעס פּעריאָד ווייזט זיך פרצעס פּאַעטישע קראַפט אַרויס פיעל שוואַכער, ווי אין זיין פּראָזע, דאָך האָבען זיי געעפענט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון דער יודישער פּאַעזיע, אַריינפיהרענדיג אין איהר נייע מאַטיווען און פּאַרמען. דער עטיש-סאַציאַלער עלעמענט, וואָס איז אַזוי חאַראַקטעריסטיש פאַר פרצען, ווייזט זיך אויך אַרויס אין זיינע ליעדער, וואָס זע-נען מייסטענטיילס סאַטיריש און טראַגען אַ געזעלשאַפטליכען אָדער פּילאַזאָפּישען חאַראַקטער. פּאַרהאַן ביי איהם אויך אי-בעראַרבייטונגען און איבערזעצונגען פון די נביאים, פון נאַדסאַן, קאַנאַפּניצקאַ, שאַמיסאַ, פּרוג. אויף זיינע ליעבעס-ליע-דער, די ערשטע פון דער אַרט אויף יו-דיש, איז צו שטאַרק קענטיג דער אַיינ-פלוס פון היינע. וואָס ווייטער ווערט אַלץ בולטער דער הויפט-מאָטיוו אין פרצעס שאַפּען — דאָס פּראָבלעם פון דער פּער-זענליכקייט. אין געגענזאָן צו מענדעלע מוכר-ספרים, דעם שילדערער פון דעם יודישען כלל, איז פּרץ דער ערשטער אין דער יודישער ליטעראַטור, וואָס גיט זיך אָב מיט דעם יחיד, מיט דעם אינדיווידו-אום, און זוכט צו שילדערן אין איהם נישט נאָר דאָס ספּעציפּיש-יודישע, ווי מענדעלע, נאָר אויך דאָס אַלגעמיין-מענש-

אויך פיעל פאַרשטעהער פון דער פּויליש-יודישער אינטעליגענץ, האָט אויסער איהר ליטעראַטישער ווירקונג, געשפּיעלט אויך אַ געוויסע ראָלע אין דער געשיכטע פון דער יודישער דעמאָקראַטיע. דאָסועל-בע קען מען אויך זאָגען וועגען דעם זאַמעלבוך „ליטעראַטור און לעבען“ און וועגען די בעריהמטע „יום-טוב-בלעט-לעך“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין די יאָהרען 1894—1896. אין די אַלע אויסגאַבען זיינע, ווי אויך אין אייניגע אַנדערע (אין ספּעקיאַרס „הויפּריינד“, אין דער אַמעריקאַנער „צוקונפט“) האָט פּרץ אויסער ערצעהלונגען, בילדער, גע-דיכטען אויך פּערעפּענטליכט פּובליציס-טישע אַרטיקלען, פּעליעטאַנען, רעצענ-זיעס, נאַטורוויסענשאַפטליכע און סאַציאַל-עקאָנאָמישע אַרטיקלען א. אַז. וו. אונטער דער אייגענער אונטערשריפט און אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנימען (י. ל. פ., ל. צפּר, פּלאַי, בן-תמר, ד״ר שטיצער, „דער לץ פון דער רעדאַקציע“, „לאַמפּענפּוצער“, „היתום מנעמיראָוו“ א. אַנד.). אין דעם דאָזיגען ערשטען פּעריאָד פון זיין ליטע-ראַטישער טעטיגקייט הויפּטזעכליך אַ רעאַ-ליסט, האָט פּרץ זיך געפונען אונטער אַ געוויסען אַיינפלוס פון די טענדענצען, וואָס האָבען דאָן געהערשט אין דער רו-סישער און פּוילישער ליטעראַטור, און דער דאָזיגער אַיינפלוס לאָזט זיך מערקען אין די פּיעלע ערצעהלונגען און סקיצען זיינע, מייסטענטיילס אויס דעם לעבען פון די נידעריגע אַרימע פּאָלקסשיכטען („אין קעלער-שטוב“, „שלום-בית“ א. אַנד.). אין די „בילדער פון אַ פּראָווינץ-רייזע“ שילדערט פּרץ דעם שרעקליכען דלות, די אונערטרעגליכע לעבענס-בעדינגונגען פון דער אַרימער אומוויסענדער פּאָלקסמאַסע, וואָס דעגענערירט אויף די חורבות פּונם אונטערגעהענדיגען יודיש-פּוילישען קליינ-

ליכע, דער דאָזיגער אינדיווידואַליסטיש-פּסיכאָלאָגישער עלעמענט, וואָס פּרץ האָט דער ערשטער אַריינגעטראָגען אין דער יודישער ליטעראַטור, איז שוין פאַרהאַן אין אייניגע פון היינע ערשטע זאַכען, צום ביישפּיעל, אין זיין פּסיכאָלאָגישער שטודיע „דער משוגענער בטלן“, וואו ער פערנעהמט זיך מיט דעם פאַטאַלאָגישען צושטאַנד פונ'ם פערטעמפטען „איך—בע-וואוסטויין. אין די וואונדערליכע העכסט-אייגענאַרטיגע „מעשהלעך“ פרצעס און אן זיינע סאַטירען, וואָס זענען איינציג אין דער יודישער ליטעראַטור, ווייזט זיך אַלץ אָפטער אַרויס דעם דיכטערס ווידערגע-פיהל געגען דער גרויער וואַכעדיגער זירקליכקייט, וועלכע ער האָט אַזוי מייסטערהאַפט סימבאָליזירט אין „געמיי-זעכטס“, אין דער „טויטער שטאַרט“ און אין אַנדערע מעשהלעך און אַלעגאָריען. זיין שאַפען ווערט וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פון ראָמאַנטיזם, און דער סקעפטיקער-ראַציאָנאַליסט, דער אויטאָר פון „שטריי-מעל“, ווערט אין דער בענקשאַפט נאָך אַ גאַנצען מענשען, נאָך אַ האַרמאָניש לע-בען, דער דיכטער פונ'ם חסידות, דאָס גאַנצע עמקות פונ'ם חסידות אַלס רעליג-יעז-פּילאָזאָפּישע שיטה, דעם גרויסען ריי-נעם גלויבען איהרען, האָט פּרץ מיט אַ מערקווירדיגער טיעפּקייט ענטפלעקט פאַר דעם מאָדערנעם יודישען דור אין זיינע בעריהמטע חסידישע מעשיות, וואו זיין שאַפענדער גייסט האָט דערגרייכט די העכסטע שטופע, און וועלכע האָבען אין דער יודישער ליטעראַטור, און אויך אין דער העברעאישער, געשאַפען אַ נייע עפאָ-כע—די עפאָכע פונ'ם נעאַ-חסידים. די ראָמאַנטישע טענדענצען פרצעס, וואָס זענען שוין גענוג שטאַרק אין די חסידישע מעשיות, האָבען געפונען זייער העכסטען

אויסדרוק אין די „פּאָלקסטימריכע געשיכ-טען“ (צווערשט פערעפענטליכט אין „פריינד“, 1903 — 1904), וואָס בילדען איינס פון די שענסטע און גרעסטע ווערק אין דער גאַנצער יודישער ליטעראַטור. אין די „פּאָלקסטימליכע געשיכטען“, געשריבען אין אַ רוהיגען עפישען טאָן, אין אַ אמת קלאַסישען, עכט-יודישען און דאָך טיעף אינדיווידועלען סטיל, אין אַ זעלטענער פאַרבענרייכער שפראַך, האָט פּרץ פער-הערליכט די גאַנצע אינערליכע שענקייט פון דער אייגענאַרטיגער חסידישער וועלט, וועלכע דינט ביי איהם נישט אַלס סימבאָל פון דער פערגאַנגענהייט, נאָר אַלס אי-דעאָל פאַר דער צוקונפט, אַלס פּראָטעסט קעגען דעם, וואָס עס איז, אין נאָמען פון דעם, וואָס זאָל זיין. פון די פער-באַרגענסטע טיעפענישען פונ'ם פּאָלקס-גייסט, וואָס האָט געפונען אַזאָ וואונדערליך טיעפען אויסדרוק אין די „געשיכטען“, טראָגט דער דיכטער אַרויס אַ גרויסען פעלזענפעסטען גלויבען און שאַפט די לעגענדע וועגען גאַנצע האַרמאָנישע מענ-שען, וועגען „שבתדיגע, יום-טובדיגע, נשמה - יתרה'דיגע יודען“. פּרץ האָט אויך געשאַפען אַ גאַנצע רייה דראַמען, רעאַליסטישע און אימפרעסיאָניסטישע. בעזונדערס בולט האָט זיך אויסגע-דריקט פּרצעס אימפרעסיאָניסטישער סימבאָליזם אין זיינע לעצטע דראַמען, „די גאַלדענע קייט“ (חסידישע דראַמע) און „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“ (וואָס הייסט אין דער נייער, דריטער, נאָר צום טייל פערעפענטליכטער בעאַרבייטונג, אין שוהל אַריין), וועלכע געהערען צו די טיעפסטע ווערק אין דער יודישער לי-טעראַטור. פּרץ איז אויך בעקאַנט אַלס איינער פון די שענסטע און גייסטרייכ-סטע יודישע פובליציסטען, און אין זיין פובליציסטיק איז צו מערקען דיזעלבע

הויבען צו ערשיינען אין יאָהר 1909 דורך דער וואַרשוי-ניו-יאָרקער „אינטער-נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“. ביז איצט זענען אַרויס 10 בענד. אין העברעאיש זענען פרצעס ווערק אַרויסגעגעבען גע-וואָרען אין 1899 — 1901 דורך דעם פּערלאַג „תּוּשִׁיָה“, און אין דער דאָזי-גער אויסגאַבע זענען אַריין אויך זאַכען, וואָס דער דיכטער האָט אַליין איבערזעצט פון יודיש. אויף העברעאיש האָט פּרץ אויך אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמלונג לייעבעס-ליעדער אונטערן טיטעל „העוגב“ (1894), די בעסטע מוסטערן פון זיין לי-ריק. פּיעל זאַכען פרצעס זענען איבער-זעצט אין די פּערשידענסטע אייראָפּעאישע שפּראַכען. אויף רוסיש ערשיינט אַ פּאַל-שטענדיגע אויסגאַבע פון אַלע זיינע ווערק אין פּערלאַג „Современные Проблемы“, ביבליאָגראַפֿיע: י. ה. זאַנאַרדסקי, אין „האַיאָספּ“, IX, 356 — 360; י. קלוי-נער, אין „האַשכּל“, I, און אין „השלה“, VII, 540 — 547; שרה ראַבינאוויטש, „דאָס לעבען פון די האַנדעלס- און אַרבייטס-קלאַסען ביי פּרצען“, אין „Еврейский Мир“, 1909, VI—V, ש. צינבערג, אין דער יוד.-רוס. ענצ. XIV, 397—400; יוד.-ענג. ענצ., IX; לעאַ וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 40—64, 116—160; בעל-מחשבות, — נעקליבענע שריפטען, I, 73—87, III (דריי שטערפלעך); ש. ניגער, הענען יודי-שע שרייבער, I, 135 — 200; מ. קאַטץ, נאָט-זוכעניש און זיך ועלכסט-זוכעניש, אין זא-מעלבוך „ליטעראַטור“, I; ב. גאָרין, אין „צוי-קונפט“, 1911; סאַול ראַסקין, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910; ד"ר בירנבוים וואָסענבלאַט, 1908, II (ווערס געבראַכט פרצעס רעדע אויף דער שטערנאוויצער קאָנפּערענץ); קונסט און לעבען“, IV.

גייסטיגע עטאַפּען, וואָס אין זיין ריין-פּאַעטישען שאַפּען. — אויף די ענטוויק-לונג פון דער יודישער ליטעראַטור האָט פּרץ, איינער פון איהרע גרעסטע פּאַר-שטעהער, געהאַט אַ אונגעהייערע וויר-קונג. ביים גאַנצען יודיש-נאַציאָנאַלען האַראַקטער פון זיין שאַפּען, האָט ער אַריינגעטראָגען אין דער יודישער ליטע-ראַטור נייע אייראָפּעאישע קונסטפּאַרמען און טענדענצען, האָט פּיעל מיטגעווירקט דער פּערפֿיניערונג פּונ'ם עסטעיטישען גע-שמאַק ביים יודישען לעזער און האָט גע-בראַכט דעם יודישען סטיל צו דער העכ-סטער מדרגה פון ענטוויקלונג, בעזונדערס אין זיינע לעצטערע ווערק, ווי „פּאַלס-טימליכע געשיכטען“, „חסידיש“, „די גאַלדענע קייט“, „בינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“. אין דעם ערשטען פּעריאָד פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט געקוקט אויף יודיש בלויז ווי אויף אַ מיטעל צו בילדען דאָס פּאַלק, האָט ער מיט דער צייט ראַדיקאַל געענדערט זיין בעציהונג צו דער שפּראַכפּראַגע, און אין זיין רע-דע אויף דער שטערנאוויצער קאָנפּערענץ, וואו ער איז געווען אויסגעוועהלטער ווי-צעפּרעזידענט, האָט ער אָפּען ערקלערט: „אין פּאַלק יודען — זיין שפּראַך איז יו-דיש, און אין דער שפּראַך ווילען מיר אונזער אוצר זאַמלען, אונזער קולטור בעשאַפּען, אונזער נשמה ווייטער וועקען, און קולטורעל זיך פּעראייניגען צווישען אַלע לענדער און אין אַלע צייטען.“ — די ערשטע זאַמלונג פון פרצעס שריפ-טען איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1901 לכבוד דעם 25-יעהריגען יו-בילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט, וואָס איז געפּייערט געוואָרען אין וואַרשוי. אין אַ נייער פּאַלשטענדיגער אויסגאַבע האָבען אַלע זיינע ווערק אָנגע-

צ.

צבי-הירש בן יצחק — דער אוי-טאָר פון אַ געאַגראַפֿיע אויף יודיש („קליי-נע געאַגראַפֿיע“, פראַנקפורט-אויף-דער-אַדער, 1802), וואָס ענטהאַלט די בעשריי-בונג פון איראַפּאַ, צויען, אַפריקאַ און אַמעריקאַ.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הכפרים, 99.

צבי-הירש בן מאיר — מחבר און איבערזעצער. אין יאָהר 1803 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פראַנקפורט-אויף-דער-צדער דאָס בעריהמטע ווערק פון ר' אברהם בן ידעיה בדרשי „בחינת עולם“ צוזאַמען מיט אַ קורצגעפאַסטען פירוש און מיט אַ יודישער איבערזעצונג. ער איז אויך געוועזען דער אויטאָר פון אַ „ברייב-שטעללעך או פתשגן הכתב“, אין העברעאיש און יודיש (פערטע פערמעהרטע אויסגאַבע — פראַנקפורט-אויף-דער-אַדער, 1804).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הכפרים, 68, 84.

צבי-הירש בן משה (חיים?) דרוקער פון פירט — דער אויטאָר פון אַ וועגווייזער אויף יודיש מיט'ן נאָמען „דרכי נעם“ („אויף טייטש וועגצייגער, דיא בשרייבונג פון דיא רייטי איבער פעלט, אך תחנות און תפלת הדרך“... ווילמערס-דאָרף, 1724).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הכפרים, 120; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 65.

צביון — דער פסעוודאָנים נאָם פון דעם זשורנאַליסט ד"ר ק. הוּאָ פּמאַן. געבאַרען אין די זיבעציגער יאָהרען פונ'ם XIX יאָהר-הונדערט אין מערב-רוסלאַנד. זיין זשורנאַ-ליסטישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער

אַנגעהויבען אין „כריינד“. אין די יאָהר-רען 1906--1907 איז ער געוועזען איינער פון די רעדאַקטאָרען און הויפטמיטאַרביי-טער פון דער „פאַלקסצייטונג“. שפעטער האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אַנטיל אין דער יודיש-אַמערי-קאַנער ראַדיקאַלער פרעסע, דערהויפט אין דער „צוקונפט“, וואו ער איז איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער און מיט-גליד פון דעם רעדאַקציאָנס-קאָלעגיום. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיע-גען צביונס אַ גרעסערער אַרטיקעל „פרויען-האַנדעל און פראַסטיטוציע“ (פערלאַג, די וועלט“, 1906).

צווייפעל אליעזר-צבי הפהן — בעריהמטער העברעאישער שריפטשטע-לער. געבאַרען דעם

15-טען אַפּריל 1815 אין מאָהלעוו, גע-שטאָרבען דעם 18-טען פעברואַר 1888 אין גלוצקאָו, טשער-ניגאַווער גוב. אין משך פון פיעל יאָהר-

רען איז צווייפעל געוועזען לעהרער אין דער זשיטאָמירער ראַבינערשול (פון יאָהר 1853 ביז 1874, ווען די שול האָט זיך פערמאַכט). דער ערשטער שריפטשטע-לער פון דער השכלה-עפּאָכע, וואָס איז אַרויסגעטרעטען צו פערטיידיגען דאָס חסידות אין זיין בעקאַנטען ווערק „שלום על ישראל“, האָט צווייפעל אויך געהערט צו די וועניגע משכילים, וואָס האָבען זיך וואַרים בעצויגען צו דער יודישער שפּראַך. זיין פּערהאַלטען זיך צו יודיש קען זעהר

גוט האַראַקטעריזירט ווערען מיט די פּאָל-גענדע ווערטער אין דער העברעאישער הקדמה צו זיין יודישען ווערק, תוכחת חיים" („שטראַפּרייד", צום ערשטען מאַל ערשינענע אַנאַנים אין ווילנאָ אין יאָהר 1865): „יעדער זוהן, וואָס זעהט זיין מוטער פּערטרויערט, פּעראומערט, איז מחויב צו בושטרייען זי מיט אַלע מיטלען, וואָס געפינען זיך אין זיין רשות... אין און מיינע פריינד ליעבען דאָס פּאָלק ישראל מיט דער אייגענער ליעבע, וואָס אַ זוהן פיהלט צו זיין אומגליקליכער מוטער. דעריבער איז אונזער חוב צו זיין מיט איהם ליעבליך, ריידען מיט איהם אויף אַנאידעלער שפּראַך, מיט זיסע און זויכע ווערטער... אַלץ איינס, צי איז עס די שפּראַך פון תנ"ך, צי די לאַנד-שפּראַך, צי אפילו אַ געמישטע אונדייטליכע שפּראַך. און ווען מיר טוען עס, דאַרפען מיר זיך נישט שעמען, נישט מורא האָבען פאַר שמיכלערייען, ווייל דאָס איז אַנאַרבייט, וואָס געפעלט דעם הימעל, און די מענש-ליכע מיינונגען וועגען דעם עקזיסטירען נישט פאַר גאָט" ... (ציטירט נאָך פינעס). אין דער הקדמה (אויך אין העברעאיש) צו זיין צווייטען ווערק „ספר מוסר השכל" (אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1884 אין ווילנאָ אונטערן פּסעוודאָנים איזראַעל עפל-ווייץ, וואָס איז, אייגענטליך, אַנאַנאָ-גראַם פון זיין אמתען נאָמען) זאָגט דער מחבר, אַז זיין מוטער אין יודיש שרייבען איז געוועזען הרב רמ"ס, דער איבערזעצער פון ספר משלי אויף דער פּאָלקסשפּראַך (ר' מענדעל לעפּין סאַטאַנאָווער). אויסער „פיל חכמה, פיל מוסר, פיל קלוגע אונ פרו-מע רייד הערויס גענומען פון חובת הלבבות, פון מנורת המאור, פון שבט מוסר, פון מסלת ישרים, און פון נועם המדות און פון אַנדערע הייליגע און טיי-ערע ספרים", אין דער פאַרם פון אַבהאַנד-

לונגען און אַפּאָרומען, ברענגט דאָס „ספר מוסר השכל" אַ גרליכערען שיר „די צוואה פון אַ חכם", וואו דער אויטאָר זעגענט זיך אין זעהר ריהרענדע פּערזען מיט זיין ווייב און קינדער, גוטע פריינד, דער גאַנצער וועלט, און ווענדט זיך דאַן מיט אַ „וידוי פאַר גאָט ב"ה". אין די יודישע ווערק צווייפעלס, געשריבען אין אַ אינטימען פריינדליכען טאָן און זעהר אַ איינפאַכען ריינעם יודישען סטיל, לערנט דער מחבר דעם פשוטען לעזער פון פּאָלק גוטע מדות און בעמיהט זיך צו געפינען אַ פּשרה צווישען דער פאַרצייט-גער פרומער יודישקייט און די אידעען פון דער נייער צייט. די לעצטע טענדענץ איז בעזונדערס בולט אין זיין גרעסערען יודישען ווערק „די קליינע וועלט אָדער אַהער און אַהין", אין פּערזען (צום ער-שטען מאַל פּערעפּענטליכט אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק", I און II, און שפּעטער אַרויסגעגעבען אין אַ געענדערטער און פּערמעהרטער אויסגאַבע אונטערן טיטעל „קליין וועלטעל אָדער ביטער און פינסטער", אַלס סעפּאַראַט-אַבדרוק פון דער ענגליש-יודישער אַרטאָ-דאָקסישער צייטונג „הצופה", לאַנדאָן, 1894). דעמעלבען די דאָקטישען חאַראַק-טער האָט אויך זיין ערצעהלונג „דער גליק-ליכער מפּטיר" (ווילנאָ, 1884), וואָס דער אויטאָר אַליין זאָגט וועגען איהר: „אַלע-מען וועט די געשיכטע מעהר אָדער ווע-ניגער ניצען; די מעשה אַליין איז שען, נאָר שענער זענען די שפיצען". צווייפעל האָט אויך פּערעפּענטליכט: אייניגע קלע-נערע זאַכען אין ספּעקטאַרס „הויזפריינד", I און II, און אין דעם צווייטען העפט „פאַמיליענפריינד" (ביילאָגע צום „הויז-פריינד").

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. XII; ל. ווענער, Yiddish Literature, אינ-

א גאנצע רייה ליעדער („די בלוס“, דער זייגער, „דער פאראם“ און פיעל אנדערע, אלע מיט אייגענע נגונים), וואָס האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג; מען האָט איהם אָנגעהויבען איינצולאָדען אין פּערשידענע ערטער פּאַרצוויונגען אָדער צו דעקלאַמירען זיינע ליעדער. אין יאָהר 1861 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ווילנאָ, האָט געוואָרפּען די שמוקלעריי און איז געוואָרען רען אַ פּראָפּעסיאָנעלער בדחן. אין דעם זעלבען יאָהר האָט ער אַרויסגעגעבען זיין ערשטע ליעדערזאַמלונג „שירים חדשים“. אין ווילנאָ איז ער זיך צוזאַמענגעקומען מיט דעם קרייז אַרטיגע משכילים, וואָס צו איהם האָבען געהערט אַזוינע פּערזאָנלעכע, ווי די קאַצענעלענבויגענס, אדם הפּהן, אייזיק-מאיר דיק, שמואל-יוסף פּין, קלמן שולמאַן, יהושע שטיינבערג א. אַנד. אין יאָהר 1871 זענען איהם אין פּערלוף פון דריי טעג אומגעקומען אלע זיינע פּיער קינדער פון דער האָלעראַ-מגפה, און לויט דער עצה פון ר' ישראל סאַלאַנטער איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין מינסק, וואו אין אַ קורצער צייט אַרום איז איהם אויך די פּרוי אַוועקגעשטאַר-בען. צו דער צייט געהערען זיינע פּאַפּולערע ליעדער „דער סנדק“, „די אייזענ-באהן“, „די פּערשידענע וועלט“ און דאָס טעאַטערשטיק „מכירת יוסף“, אין צוויי טיילען. זיין שם איז דערווייל וואָס ווייטער אַלץ מעהר געוואָקסען; מען פּלעגט איהם איינלאָדען אויף חתונות און אַנדערע רע שמחות צו די גרעסטע גבירים, און זיין איינפלוס אויפ'ן עולם איז געוואָרען אַזוי גרויס, אַז די רעגירונג האָט אויף איהם אָנגעהויבען קרום צו קוקען. אויס מורא פאַר אונאַגענהמליכקייטען איז צונזער אין יאָהר 1889 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט נאָך אַ גע-וויסע צייט געשריבען ליעדער, בעטיילי-

דעס; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 99 — 100.

צונזער אליקים (בעקאַנט אויך אונטער זיין פּראָפּעסיאָנעלען נאָמען אליקים בדחן) — בעריהמטער בדחן און פּאָלקסדיכטער. געבאָרען אין ווילנאָ דעם 28-סטען אָקטאָבער 1840 אין דער פּאַמיליע פון אַנאַרימען סטאַ-ליער. די ערשטע ערציהונג בעקומען

אין חדר און דערנאָך אין דער בעריהמ-טער ישיבה „ר' מיילעס קלויז“, וואוהין ער איז אָנגעקומען, אַז ער איז אַלט געווען זיבען יאָהר. צו צעהן יאָהר, נאָך דעם פּלוצליכען טויט פון זיין פאָטער, איז ער געוואָרען אַ שמוקלער, אָבעבענדיג זיך אין דער פּריער צייט מיט תנ"ך און דער העב-רעאיש-משכילישער ליטעראַטור, ווי אויך מיט אַלגעמיינע למודים. אונצופרידען מיט די אַרבייטס-בעדינגונגען ביי זיין בעל-הבית, איז ער אַוועק צו פּוס קיין בויען, וואו ער האָט געאַרבייט צוויי יאָהר, לערנענדיג אין דער פּריער צייט גמרא ביי דעם שטעדטעלשען רב. צו פּערצעהן יאָהר האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט צו פּוס קיין באַברויסק. דאָ איז ער אַ דערטהאַלבען זמנים געווען מלמד ביי אַ ישובניק, וואָס האָט איהם, אָנשטאַט צו בעצאָהלען דעם שכר-למוד, פּערקויפט צו די האַפּערס פאַר 25 רובל. נאָר אין 5 וואָכען אַרום האָט איהם דעם געוויסער מאַניפעסט פון אַלעקסאַנדער II בעפּרייט פון דער קאָזאַרמע. צו דער צייט געהערען זיינע ערשטע ליעדער „דאָס ליכט“, „ר' תּחנן“, „די פּאַימענעס“, „די ישועה“, א. א. אַנד. אַרבייטענדיג שפּעטער אַלס שמוקלער אין קאָוונאָ, האָט ער פּערפּאַסט

נישט געזארגט זיך שטארק פאר די פאדע-
 רונגען פון דער דיכט-קונסט און איבער-
 פולט מיט געשמאקלאזיגע עכט-בדחנישע
 פערזען, האבען זיי דאך א גרויסען קול-
 טור-היסטארישען ווערט, אבשפיגלענדיג
 דעם שטייגער פיהלען און דענקען פון
 דעם יודישען משכיל און בעל-הבית, און
 אויך אויסדריקענדיג די לידען און פריי-
 דען פון די פאלקס-מאסען אין א געוויסען
 היסטארישען פערראד.

ביבליאגראפיע: „צונערס ביאגרא-
 פיע, געשריבען פון איהם אליין, ניו-יאָרק,
 1905; צונערס אויטאביאגראפיע, און מיניקעס
 ימים-נוראים-און סוכות-בלאט, תרס"א; ל. ווע-
 גער, Yiddish Literature, אינערקס;
 יוד. ענג. ענצ. XII; ד"ר מ. פינעס, די גע-
 שיכטע פון דער יודישער ליטעראטור, I, 130—
 138; דערזעלבער, Histoire de la lit-
 terature judéo-allemande (ברענגט
 א נאנין אויספיהרליכע ביבליאגראפיע פון צונערס
 ליעדער-זאמלונגען); ש. ווינער, ביבליאגראפיע
 שער רעגיסטער צו גינבורג און סארעקס, יודי-
 שע פאלקסליעדער אין רוסלאנד.

צונון לעאפאלד — דער שעפער
 פון דער מאָדערנער יודישער וויסענשאַפט
 („חכמת ישראל"). געבאָרען אין יאָהר 1794
 אין דעטמאָלד, דייטשלאַנד, געשטאָרבן
 אין יאָהר 1886 אין בערלין. ער איז גע-
 ווען דער ערשטער פון די יודישע גע-
 לעהרטע, וואָס האָט זיך זאַנערהייבען אָב-
 צוגעבען מיט דער פּאַרשונג פון יודיש,
 און אין זיין בעריהמען ווערק „Die got-
 tesdienstliche Vorträge der Ju-
 den" בערלין, 1832, ברענגט ער אויך
 אייניגע קורצע, אָבער גרינדליכע ידיעות
 וועגען דער יודישער שפּראַך און ליטע-
 ראַטור, הגם בנוגע צו דער דיאַלעקטאָ-
 לאַגיע פּאַלט ער אַרײַן אין דיזעלבע טעותען,
 ווי זײַנע פּאַרגענגער.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די גע-

גענדיג זיך אין „טאָגעבלאַט", פּאַלקסאָדוואָ-
 קאַט" א אַנד. אין זיי פיהלט זיך שוין אָבער
 די ווירקונג פון די נייע פּאַליטישע און
 סאָציאַלע בעדינגונגען. אין יאָהר 1894
 האָט צונזער געעפענט אין ניו-יאָרק אַ
 דרוקעריי און אינגאַנצען געלאָזען זיין
 פּראָפעסיע, וואָס האָט איהם אַמאָל אַזוי
 פּאַפּולער געמאַכט. אין יאָהר 1905 איז
 אין ניו-יאָרק געפייערט געוואָרען זיין
 יובילעאום, און ביי דער געלעגענהייט
 האָט דער יובילעאום-קאָמיטעט אַרויסגע-
 געבען צונזערס אויטאָביאָגראַפיע (צוואַ-
 מען מיט אַנענגלישער איבערזעצונג),
 וואָס האָט אַ בעדייטענדען קולטור-היס-
 טאָרישען אינטערעס, אָבשפיגלענדיג די
 תקופה, אין וועלכער דעם אויטאָר איז אויס-
 געקומען צו לעבען און צו ווירקען. —
 אליקום צונזער איז דער פּאַפּולערסטער
 פּאַרשטעהער פון די פּאַלקסדיכטער-
 בדחנים. זײַנע אונזעהליגע ליעדער,
 וואָס ער פלעגט מייסטענטיילס פאַר-
 זינגען אָדער פּאַרטראַגען אויף חתונות
 און אַנדערע שמחות, זענען בעקאַנט
 און ווערען געוונגען צווישען די ברייט-
 סטע שיכטען פון פּאַלק. דער גרעס-
 טער טייל פון זיי זענען, אַלס געלעגענ-
 הייטסליעדער, נישט פערעפענטליכט.
 די פערעפענטליכטע (ביז 600) זענען צוואַ-
 מענגענומען אין 65 זאַמלונגען, וואָס זע-
 נען אין פערשידענע צייטען ערשיענען
 אין אייראָפּאַ און אַמעריקאַ (אַנאָ-אויסגאַבע
 פון אַ גרויסער צאָהל זײַנע ליעדער מיט
 נגונים צו זיי איז אַרויס אין ניו-יאָרק,
 אין יאָהר 1891). די דאָזיגע ליעדער, אין
 וועלכע ס'איז דאָ מעהר בדחנות, ווי
 פּאַעזיע, זענען דורכגעדרונגען מיט'ן
 גייסט פון דער השפּלה, פּעראייניגט מיט
 אַ הייסער ליעבע צום יודישען פּאַלק און
 זיין פּערגאַנגענהייט. זײַענדיג צוגעפּאַסט
 צום געשמאַק פּונ'ם בעל-הבתישען עולם,

שיכטע פון דער ושארנאָן-ליטעראַטור, 119 ;
 לאַזאַר סענעזאָן, Essai sur le judéo-
 Das, 163, allemand ; אַזע-לאַלעמאַנט,
 — 200, III, deutsche Gaunerthum
 . 203

צײַטראַן שמואל-לייב — העב-
 רעאַיש-יודישער שריפטשטעלער און זשור-

נאַליסט . געבאַרען
 אין יאָהר 1865
 (1862?) אין מינסק .
 צו 12 יאָהר האָט ער
 שוין געלערנט אין
 דער וואָלאָניער
 ישיבה . אונטערן
 איינפלוס פון די

השפּלה-אידעען, האָט ער געלאָזען די
 ישיבה און איז אַוועק קיין וויען, וואו
 ס'האָט זיך דאַן געפונען פּרץ סמאָ-
 לענסקין . אַ געוויסע צײַט האָט צײַטראַן
 פערבראַכט אין ברעסלוי, צוגרייטענדיג
 זיך אָנצוקומען אין דעם דאָרטיגען ראַ-
 בינער-סעמינאַר. איבער פערשידענע סבות
 האָט ער פערלאָזען ברעסלוי און אומ-
 געקעהרט זיך צוריק קיין רוסלאַנד . יו-
 דיש האָט ער אָנגעהויבען שרייבען זעהר
 פריה און, נאָך זײענדיג אין אויסלאַנד,
 האָט ער פערעפענטליכט אייניגע פעליעטאָ-
 נען און אַרטיקלען אין ראָדקיסאָנס וואָכענ-
 בלאַט „קול לעם“, פאַר דאָס יאָהר 1879 .
 ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין ספּעק-
 טאָרס „הויזפריינד“, 1889, אין שלום-
 עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I,
 און אין „דעם יוד“, וואו ער האָט געדרוקט
 אַ רײה פובליציסטישע און היסטאָרישע
 אַרטיקלען, אַ גרעסערע ערצעהלונג
 „ירחמאל'קע“ א. אַז. וו. אין יאָהר 1904
 איז צײַטראַן געווען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-
 טער פון לעאָן ראַבינאָוויטשעס צײַטונג

„דער טאָג“, וואו ער האָט געשריבען פע-
 ליעטאָנען, ערצעהלונגען, פובליציסטישע
 און פּאָליטישע לייטאַרטיקלען א. אַז. וו. אַלס
 שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „הזמן“,
 האָט ער גענומען אַנאָנטייל אויך אין
 „דער צײַט“ און אין דער „יודישער צײ-
 טונג“, וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען ביי
 דער רעדאַקציע פון „הזמן“. איצט שרייבט
 ער אַ גרויס ווערק אין יודיש „די געשיכ-
 טע פון דער חבת-ציון-בעוועגונג“.

צײַטראַן הלל — בעוואוסטער העב-
 רעאַיש-יודישער שריפטשטעלער און פוב-

ליציסט . געבאַרען
 אין יאָהר 1872 אין
 קאַרמע, מאָהלעווער
 גוב., אין אַנאָנגע-
 זעהענער פערמעג-
 ליכער פאַמיליע .
 אויפגעצויגען גע-
 וואָרען אין דער

חסידיש-לומדישער סביבה פון דעם
 קליינעם שטעדטעל, אונטער די איינדר-
 קען פון דער מוטערס מוסר-ספרים און
 די חסידישע מעשיות, וואָס פלעגען דער-
 צעהלט ווערען אין דער פאַמיליע . פון
 5 ביז 12 יאָהר איז ער געגאַנגען אין חדר,
 וואו ער האָט געלערנט גמרא און פוסקים .
 דאַן האָט ער אָנגעהויבען צו לערנען אונ-
 טער דער השגחה פון זײן פאָטער, און
 שפעטער פאַר זיך אין בית-המדרש אין
 פערשידענע שטעדט פון דער ליטאַ . פון
 16 יאָהר אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען צו
 בעשעפטיגען מיט לעהרעריי אין פערשי-
 דענע שטעדטליך און ישובים, צווי אַז אין
 משך פון 8 יאָהר איז איהם אויסגעקומען
 איבערצוויין אויף 16 ערטער . צו דער
 צײַט הויבט זיך אָן זײן בעקאַנטשאַפט מיט
 דער העברעאַישער ליטעראַטור, וואָס

טעק"). צו יענער צייט האָט צייטלין אָן-
 געהויבען צו נעהמען אַ גאַנצענטען אָנטייל
 אין דער ציוניסטישער בעוועגונג און איז
 געווען דעלעגירטער פון האַמעל אויפֿן
 פינפטען ציוניסטען-קאָנגרעס. זיין שפּע-
 טערדיגע אונזופרידענהייט מיט די פּאַר-
 שטעהער פון ציוניזם האָט געפונען אַ
 שאַרפען אויסדרוק אין אַ רייה אַרטיקלען,
 פּערעפענטליכט אין „הדור“. וואוינענדיג
 אין די יאָהרען 1902—1905 אין ראָסלאַוול,
 סמאָלענסקער גוב., האָט ער זיך בעטיי-
 ליגט אין פּערשידענע העברעאישע צייט-
 שריפטען. אונטערן איינדרוק פון דעם
 קיישינעווער פּאָגראַם און אין צוזאַמען-
 האַנג מיטן אַוואַנדאָ-פּראָיעקט איז ער
 געוואָרען אַנאָיבערצייגטער אָנהענגער
 פון טעריטאָריאַליזם און האָט אַגאַסירט
 פאַר איהם אין אַ גרויסער צאָהל אַרטיק-
 לען אין „הומן“. צו דער צייט געהערט
 דער אָנהויב פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-
 קייט אין יודיש מיט אַ סעריע אַרטיקלען
 „בענקשאַפט נאָך שענהייט“, אין „דאָס יו-
 דישע פּאָלק“. אין 1906—1907 איז ער
 געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט
 איבערגענומען די רעדאָקציע פון „אַצ-
 קאַנס“, יודישען וואָכענבלאַט און האָט
 דאָרט אָנגעהויבען זיין זשורנאַליסטישע
 טעטיגקייט אין יודיש מיט אַ רייה בייזע
 אַרטיקלען געגען דער רעוואָלוציע און
 די יודישע פּאַרטייען, וואָס צוברעקלען,
 ווי ער מיינט, די כּחות פון פּאָלק. אַז
 עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן דער
 „היינט“, איז ער געוואָרען דאָרט אַ שטענ-
 דיגער מיטאַרבייטער, און אויסער אַ גאַנ-
 צער רייה פּובליציסטישע און פּאָלעמישע
 אַרטיקלען וועגען די פּערשידענסטע פּראַ-
 גען האָט ער פּערעפענטליכט אין דער
 דאָזיגער צייטונג „בריוועלעך צו דער
 יודישער יוגענד“, אין וועלכע ער האָט
 געזוכט צו קעמפּען מיט די אַסימיליאַ-

האַט אָנגעמאַכט אַ גאַנצע איבערקעהרע-
 ניש אין זיין רעליגיעזער וועלטאַנשוואונג.
 בעזונדערס שטאַרק געוויקט אויף איהם
 האָט ברוידעסעס „הדת והחיים“, נאָר
 דאָס טיעפע רעליגיעזע געפיהל האָט
 פּיעל-וועניג אָבגעשוואַכט די השפּעה פון
 די נייע אפיקורסישע אידעען. פון 18
 יאָהר אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען ערנסט
 אָבזעגעבען מיט אַלגעמיינע למודים און
 זעלבסטבילדונג, האָט שטודירט נאַטורווי-
 סענשאַפט און דאָן אַריבער צום שטודיום
 פון דער מעטאַפיזישער שיטה אין דער
 פּילאָזאָפּיע. אַ בעזונדערס טיעפען איינ-
 פלוס האָט געהאַט אויף איהם שפּינאָזאַ,
 וואָס זיין פּאַנטעאיזם איז נאָהענט צו די
 חסידישע אָנשוואונגען. אין אָנהויב פון
 די ניינציגער יאָהרען האָט צייטלין זיך
 בעזעצט אין האַמעל, וואו ער האָט זיך
 בעשעפטיגט מיט העברעאישע לעקציעס.
 דאָ אין האַמעל, אין אַ צענטער פון
 די דעמאָלטיגע בעוועגונגען צווישען די
 דעמאָקראַטישע יודישע שיכטען, האָט ער
 זיך אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט
 געוועלשאַפּטליכע פּראַגען, וואָס האָבען
 איהם אָבגעצויגען פון דער מעטאַפיזיק
 און דערנעהענט צום פּאָזיטיוויזם פון די
 ענגלישע דענקער ספּענסער, דאַרווין,
 מילל און צו דער רוסישער אידעאָליסטי-
 טישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1898 האָט
 צייטלין פּערעפענטליכט אין „השלח“ זיין
 ערשטעס ווערק „הטוב והרע“, וואו עס
 ווערען בעהאַנדעלט די פּראָבלעמען פון
 אָפּטימיזם און פּעסימיזם אין דער גע-
 שיכטע פון דער פּילאָזאָפּיע. אין יאָהר
 1910 איז דאָס ווערק ערשינען אין יודי-
 שער איבערזעצונג פון ב. קאַרלינסקי
 אונטער דער רעדאַקציע פון דעם אויטאָר
 „דאָס פּראָבלעם פון גוטס און שלעכטס
 ביי יודען און ביי אַנדערע פעלקער“,
 צורויסגעגעבען פון שימינס, וועלטביבליאָ-

טער רבי" — וועגען דעם שעפער פון חב"ד ר' שניאור זלמן פון ליאדי.

צינבערג ישראל (С. Цинбергъ) — יודיש-רוסישער קריטיקער, ליטעראטור-

היסטאָריקער און פובליציסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1873 אין אַ דאָרף ביים שטעדטעלאַנאָוויץ, וואָהלינער גוב., אין דער פּאָמיליע פון אַ פערמעגלי-

כען גוטספּאַכטער. האָט געענדיגט דאָס פּאָליטעכניקום אין קאַרלסרוהע מיט דעם דיפּלאָם אינזשענער-חעמיקער און דער-נאָך געמאַכט דעם דאָקטאָר-עקזאַמען אין דער באַזעלער אוניווערזיטעט. זייט 1898 וואוינט ער אין פעטערבורג, וואו ער איז שעף-חעמיקער אויף אַ גרויסער רוסישער אייזענפאַבריק. זיין ליטעראַרישע טעטיג-קייט האָט ער אָנגעהויבען אין יודיש מיט אַ פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכען ווערקעל, וואָס טוט זיך אויף דער וועלט" (וועגען חעמי, פיזיק, געאָלאָגיע א. אַז. וו. — ערשינען אין 1899 אַלס ביילאַגע צום "יוד"). אין יודיש האָט ער אויך פערעפענטליכט אַ רייה אַרטיקלען ("אין פריינד", 1903) מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען "אונזערע וועל-טער", וואו ער האָט בעטראַכט די פּראָגע וועגען די התחייבותען פון דער יודישער אינטעליגענץ צום פּאָלק. אין דערזעלבער צייט האָט ער אין אַ רייה אַרטיקלען אין פעטערבורגער העברעאי-שען "הזמן" דעבאַטירט מיט די גענגער פון דער יודישער שפּראַך. זיין ווייטער-דיגע ליטעראַרישע טעטיגקייט, מייסטענ-טיילס אין די יודיש-רוסישע צייטשריפטען, ווי "Восходъ", "Свобода и Равен-ство", "Еврейский Миръ", "Пережи-тоѳ", איז הויפטזעכליך פערבונדען מיט

ציאָנס-טענדענצען אין דער יודישער יו-גענד, אויפקלערענדיג איהר די יודיש-רעליגיעזע אָנשויוונג אין צוזאַמענהאַנג מיט די מאָדערנע אידעען. די דאָזיגע און אַנדערע אַרטיקלען פון דעם מין האָבען געמאַכט דעם אויטאָר אַ נאָמען אין די ברייטסטע שיכטען פון דער קאָנסערוואַ-טיוו געשטימטער יודישער געזעלשאַפּט. צו גלייכער צייט האָט ער פערעפענטליכט אַ רייה ליריש-פּילאָזאָפּישע אַרטיקלען אין פערשידענע יודישע צייטשריפטען (אין די זאַמעלביכער "נייצייט", "די יודישע יוגענד" א. אַז. וו.); צווישען די דאָזיגע אַרטיקלען צייכענען זיך בעזונדערס אויס די, וואָס מאַכען בעקאַנט דעם לעזער מיט די געדאַנקען און שטימונגען פונ'ם חסידיום. אַ טייל פון זיינע יודישע שריפ-טען איז אַרויס אין אַ בעזונדער אויסגאַבע אין שימינס פערלאַג. די לעצטע יאָהרען שרייבט צייטלין כמעט נאָר יודיש. גע-קוקט פריהער אויף דער יודישער שפּראַך בלויז ווי אויף אַ מיטעל אויפצוקלערען דאָס פּאָלק, האָט ער ביסליכווייז אָנגעהויבען מודה צו זיין אין איהר גרויסער נאַציאָ-נאַלער בעדייטונג און האָט פון דעם שטאַנדפונקט בעטראַכט די שפּראַכפּראָגע אין אַ רייה אַרטיקלען אין "היינט" אונ-טערן אַלגעמיינעם נאָמען "אַנ'אמת ווע-גען העברעאיש און יודיש". זייט ענדע 1910 איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער טעגליכער צייטונג "מאָמענט", וואו ער פיהרט ווייטער זיין נישט גאַנץ בעשטימטע, אָבער הייסע רעליגיעז-נאַ-ציאָנאַלע פּראָפּאַגאַנדע און זיין ניט שטענ-דיג אונפאַרטייאישע און טאַקטפולע, אָבער רייכע אין טעמפּעראַמענט און שאַרפע פּאָלעמיק מיט די גענגער פון זיינע אידעען. אין יאָהר 1912 האָט זיך אין "מאָמענט" אָנגעהויבען צו דרוקען אַ גרעסערע אַרבייט צייטלינס, "דער אַל-

קייט אין דער „פרייער אַרבייטערשטימע“. שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין „פאַרווערטס“ און אין דער „וואַרהייט“, ווי אויך אין די פעטערבורגער „פריינד“ און „דאָס לעבען“. אין יאָהר 1907 איז ער אַוועק קיין פּילאַדעלפּיאַ, פון וואָנען ער האָט מיטגעאַרבייט אַלס זשורנאַליסט אין פּערשידענע צייטשריפטען. די לעצטע צייט וואוינט ער אין טשיקאַגאָ.

צדערבוים אלכסנדר (אר"ז) — בעוואוסטער זשורנאַליסט, דער גרינ-

דער פון דער יודי-
שע פרעסע אין רוס-
לאַנד. געבאָרען אין
יאָהר 1816 אין זאַ-
מאַשץ, לובלי-
ער גוב., געשטאַרבן
דעם 26סטן אוי-
גוסט 1893 אין נײַ-

טערסבורג. האָט אויסער יודישע למודים זיך אָפּגעגעבען אויך מיט בילדונג אין פלייסיג שטודירט דייטש, פּויליש א. אַז. ו. אין יאָהר 1840 איז ער אַוועק קיין אָדעס, וואו ער איז פריהער געווען אַ בוכהאַל-טער אין אַ מאָנאָפּאָקטור-געשעפט, דער-נאָך האָט ער זיך געמאַכט אַ געשעפט פון פאַרטיגע קליידער און אין דערזעלביגער צייט זיך פּערנומען מיט שניידעריי. אונ-טערן איינפלוס פון די השכלה-אידעען האָט ער געלאָזען זיינע פריהערדיגע פּרנסות און איז געוואָרען אַ צייטונגס-פּערלעגער. אין יאָהר 1860 האָט ער גע-גרינדעט אין אָדעס דעם „המליץ“, און אין צוויי יאָהר אַרום, דעם 11טן אָקטאָבער 1862 האָט ער אָנגעהויבען אַרױסצוגעבען אַלס ביילאָגע צום „המליץ“ אַ יודישע וואָכענשריפט „קול מבשר“. דער ערשטער אָרגאַן אין אַ ריינער יודישער שפּראַך, האָט דער „קול מבשר“, האָטש ער האָט געפּריידיגט, מען זאָל זיך נעהמען פאַר-

דער יודישער (און העברעאישער) ליטע-ראַטור. אין די דערמאָהנטע צייטשריפ-טען, ווי אויך אין דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע „Еврейская Энцикло-педия“, וואו ער איז רעדאַקטאָר פון דער אַבטיילונג פאַר העברעאישע און יו-דישע ליטעראַטור), האָט ער פּערעפּענט-ליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען וועגען יו-דישע (און העברעאישע) שריפטשטעלער און אַ ספּעציעלע אַרבייט וועגען דער יודישער ליטעראַטור („Жаргонная лите-ратура и ея читатель“, „Вос-ходъ“, „Литера-тура разговорно-еврейская“, 1903, IV — III, אין דעם צעהנטען באַנד פון דער יוד-רוס. ענציק-לאָפּעדיע). (אייניגע פון זיינע אַרטיקלען אין דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע זענען אויסגענוצט אויך אין אונזער לעקסי-קאָן). אחוץ אַפּאַר בעזונדער אַרױסגעגעבענע מאָנאָגראַפיעס און קולטור-היסטאָרישע אַבּהאַנדלונגען (אין רוסיש), אַרבייט ער איצט אויף אַ ווערק וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער זשורנאַליסטיק אין רוס-לאַנד אין אַלע דריי שפּראַכען. צינבערג איז געווען אויך דער הויפטגרינדער (אין יאָהר 1902) פון דעם פּערלאַג „נייע ביבליאָ-טעק“, וואָס האָט צוליבע געלד-מאַנגעל אַרױסגעגעבען נאָר אייניגע איבערוועצטע און אַריגינעלע ביכלעך פאַר'ן פּאָלק („ספּאַרטאַק“, קאַראַלענאַקס „אגדה וועגען פּלאַר“, אַנ-סקיס „אַשמדאי“ און אַנד.). אין יאָהר 1912 האָט זיך צינבערג בעטיי-ליגט אין דער גרינדונג פון דעם זשורנאַל „די יודישע וועלט“, וואו ער איז איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער.

ציפּין מ. — סקיצענשרייבער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין טשערניגאָוו. אין יאָהר 1902 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיג-

„קול מבשר“ האָט געפיהרט, האָט דאָס „פאָלקסבלאָט“ פראָפאָגאָדירט די אידעען פון נאַציאָנאַליזם און חבת-ציון. נישט אָבגעבענדיג אין די ערשטע צוויי יאָהר קיין אָרט פאַר דער שענער ליטעראַטור, האָט עס שפעטער ווייטער געפיהרט די אַרבייט פון „קול מבשר“ לטובת דער יודי-שער ליטעראַטור און האָט געגעבען אַ מעג-ליכקייט צו ענטוויקלען זיך אַזוינע טאַלענ-טען, ווי שלום-עליכם און ספעקטאָר; אויך פרוג און פרישמאַן האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש אין דעם „פאָלקסבלאָט“. (שפעטער אָבער, אין יאָהר 1888, איז צעדערבוים ציי-טונג אַריבער אין אַנדערע הענד). אויסער פערשידענע אַרטיקלען און פעליעטאָנען, וואָס צעדערבוים האָט פערעפענטליכט אין „קול מבשר“ און „פאָלקסבלאָט“, האָט ער אַרויסגעגעבען אין יודיש צוויי ווערק: „אַנערנסט וואָרט צו די יודישע טעכ-טער“ און „די געהיימניסע פון בערדי-טשעוו“ (וועגען דער געשיכטע פון דער שטאָט, דער אַרטיגער יודישער גע-מיינדע, איהר עקאָנאָמישען צושטאַנד, איהרע געזעלשאַפטיכע אַנשטאַלען און חברות א. א. ו.), וואָס איז געשריבען אין אַ שלעכטער פערדייטשטער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 96; ל. ויענער, *Yiddish Literature*, אינ-דעקס; א. שולמאַן אין „יוד“, 1900, נומ-מער 18.

רוסיש אָנשטאַט יודיש, דאָך געעפענט אַ נייע עפאָכע אין דער געשיכטע נישט נאָר פון דער יודישער פרעסע, נאָר אויך פון דער יודישער ליטעראַטור, דינענדיג אין פערלויף פון צעהן יאָהר כמעט פאַר אַ זאַמעלפונקט פאַר אַלע די, וואָס האָ-בען געשריבען יודיש. די שעפער פון דער נייער יודישער ליטעראַטור, אַבראַ-מאָוויטש, לינעצקי, גאַלדפאָדען, האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „קול מבשר“. אין יאָהר 1871 איז צעדערבוים אַריבערגעפאָהרען קיין פע-טערבורג, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיך משתדל צו זיין וועגען אַנ'ערלויבניש אַרויסצוגעבען דעם „קול מבשר“ אַלס אַ זעלבסטשטענדיגען אָרגאַן. מען האָט איהם אָבער דערין ענטזאָגט, האַלטענדיג פאַר נישט פאַסיג, אַז אַ יודישע צייטונג זאָל אַרויסגעהן אין דער רוסישער רעזי-דענץ. דאָן האָט צעדערבוים אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען צוויי רוסישע צייטשריפטען פאַר יודישע אינטערעסען (*Вѣстникъ* „*Разсвѣтъ*“ און „*русскихъ евреевъ*“). ערשט אין יאָהר 1881 אונטערן איינפלוס פון דער נאַציאָנאַלער בעוועגונג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען נאָך די פאָגראַמען, האָט צעדערבוים ווידער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין פעטערבורג אַ יודישע וואָכענשריפט „יודישעס פאָלקסבלאָט“. אָנשטאַט דעם קאַמף פאַר די אידעאלען פון דער השכלה-בעוועגונג, וואָס דער

ק.

אין ארץ-ישראל. איצט שטודירט ער אין דער גענפער אוניווערזיטעט. קאבאק האָט אויך געשריבען יודיש, און האָט פער-עפענטליכט אַ רייה ערצעהלונגען אין

קאבאק אהרן-אברהם—העברע-אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1882 אין סמאָרגאַן. האָט געלעבט עטליכע יאָהר אין קאָנסטאַנטינאָפאָל און

זאָמקייט פון די ליטעראַרישע קרייזען. ער איז געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דעם „אַבענד-בלאַט“, און זייט דאָמאַלס גיט ער זיך אָב נאָר מיט ליטעראַטור, בעטייליגעדניג זיך אין פּערשידענע אַמע-ריקאַניש-יודישע אויסגאַבען, מיסטענע-טיילס אין „פּאַרווערטס“ און „צוקונפּט“.

אין יאָהר 1898 איז ערשינען פון איהם אַ גרעסערע ערצעהלונג „יענקעל בוליע“— אויס דעם יודישען פּישערלעבען אין רוס-לאַנד—וואָס האָט פּעראינטערעסירט מיט דער נייקייט פון דער טעמע. אַ געוויסען אינטערעס האָט אויך אַרויסגערופּען זיין ערשטע זאַמלונג ערצעהלונגען „געהעטאַ-דראַמען“, 1903, ניו-יאָרק. אין יאָהר 1910 האָט דער מאָנאַטליכער זשורנאַל „די צוקונפּט“ אַרויסגעגעבען אַ גרויסען באַנד (976 זייטען) פון קאָבריןס „געזאַמעלטע שריפטען“, וואָס בעשטעהט פון זיבעציג געקליבענע נאָוועלען.—קאָברין איז איינער פון די בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער און פּיאָנערען פון דער יודישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ. אַ שטרענגער רעאַליסט, גע-פינט ער זיך אין זיינע נאָוועלען און ער-צעהלונגען אונטער אַ געוויסען איינפלוס פון טשעכאַוו און מאָפּאַסאַן. מיט אַ פּיין אויג און אַ גרויסער שילדערונגסקראַפּט, האָט ער געגעבען אַ רייח אויסגעצייכענ-טע זאַכען, הויפטזעכליך אויס דעם לעבען פון די יודען אין אַמעריקאַ. זיינע נאַטור-בילדער זאָגען עדות אויף זיין טיעפּער ליעבע צו דער נאַטור. ער האָט זיך אויך געפרובט שילדערן די מאָדערנע יודישע פרוי, דאָס יודישע קינסטלער-מיליע א. א. ו. די שוואַכע זייט פון זיין שאַפּונג איז בעזונדערס שאַרף בולט אין זיין גרוי-סען און זעהר אויבערפלעכליך געשריבע-נעם ראָמאַן „אימיגראַנטען“ (צווערשט זיך געדרוקט אין דער טעגליכער „וואַרהייט“; בעזונדער אַרויסגעגעבען פון דער „היברו

„דעם פריינד“. אויסערדעם ווערען צוגע-גרייט צום אַרויסגעבען (אין פּערלאַג פון ש. שרעבערק) צוויי בענד פון זיינע שריפ-טען, וואָס ענטהאַלטען צווישען אַנדערן ערצעהלונגען און סקיצען פון טערקישען, יודיש-טערקישען און יודיש-פּערסישען לעבען.

קאָברין לעָן — בעלעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1872

אין וויטעבסק אין דער פּאַמיליע פון אַ מיטעלען סוחר. ביז 12 יאָהר גע-גאַנגען אין הדר, דערנאָך זיך אָנגע-הויבען אַבזוגעבען מיט אַלגעמיינער

בילדונג. צו 15 יאָהר האָט ער שוין גע-שריבען ערצעהלונגען אין רוסיש, נישט האַבענדיג נאָך קיין שום השגה פון דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1892 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט די ערשטע צייט שווער געאַר-בייט, זיך פּערנעהמענדיג מיט פּערשידענע מלאכות: גענייט העמדער, געאַרבייט אויף אַ ציגאַרען-פאַבריק, געווען אַ בעקער אין פּילאַדעלפּיאַ, זיין ערשטע ליטעראַרי-שע אַרבייט אין יודיש איז געוועזען אַן-איבערזעצונג פון גליעב אוספענסקי, פּער-עפענטליכט אין יאָהר 1893 אין דער „פּרייער אַרבייטערשטימע“. דאָן האָט ער געשריבען אין דער „פּילאַדעלפּיער שטאַדט-צייטונג“ אַ רייח ליטעראַריש-קרי-טישע אַרטיקלען אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-מען „בריעף נאָך רוסלאַנד וועגען דער זשאַרגאַנישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ“. אין יאָהר 1894 איז אין דער „אַרבייטער-צייטונג“ ערשינען זיין ערשטע אַריגינע-לע סקיצע „אַ מערדער אויס ליעבע“, וואָס האָט געצויגען אויף איהם די אויפּמערק-

וויסע צייט בעזוכט אַ צייכנונגסשול, אָבער צוליעב אונגינסטיגע מאַטעריעלע אומשטענדען איז ער געצוואונגען געווען צו לאָזען דאָס שטודיום פון מאַלעריי און זיך צו נעהמען צו געוועהנליכער גאַלאַנ-טעריי-אַרבייט. קאָנאָנאָוסקי האָט פער-עפענטליכט אין פערשידענע אויסגאַבען (ווי „די טעאַטערוועלט“, פרצעס זאַמעל-ביכער „יודיש“, „פריינד“ א. אַנד.) אַ רייה נאָוועלען, צווישען וועלכע עס ציי-כענט זיך אויס מיט דער נייקייט פון דער טעמע די סעריע „גנבים“ (אין פרצעס „יודיש“, I און II, דאָס נייע לאַנד“, נומ. 12—13, א. אַז. וו.).

קאהאן אברהם — בעוואוסער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָ-

רען אין יאָהר 1860 אין פאָדבערעזיע, ווילנער גוב., אין דער פאָמיליע פון אַ מלמד. אַרבייטענ-דיג אין אַ ווערק-שטאַט אַלס לערנ-יונגעל, האָט ער

זיך אין דער פרייער צייט אָבגעגעבען מיט זעלבסטבילדונג. צו 17 יאָהר איז ער אָנגעקומען אין דעם ווילנער יודישען לעהרער-אינסטיטוט. געענדיגט דאָס שטו-דיום אין אינסטיטוט, האָט ער פערנומען אַ שטעל פון אַ פאָלקסלעהרער, אָבער, פער-מישט אין אַ פאָליטישען פראָצעס, איז ער געצוואונגען געוועזען צו פערלאָזען רוס-לאַנד און איז אַוועק אין יאָהר 1882 קיין אַמעריקאַ. די ערשטע צייט איז איהם אַניסעקומען שווער צו אַרבייטען אין די ניו-יאָרקער סוועטשעפער; שפעטער האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט לעהרעריי. אין דערזעלבער צייט האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ גרויסען אַנטיל אין דער יודי-שער אַרבייטער-בעוועגונג, און איז גע-

פאָבלישינג קאָמפאַני, ניו-יאָרק, 1909). קאָברין איז אויך בעקאַנט אַלס דראַמאַ-טיקער. זיין ערשטע דראַמע „מיננאַ“ (ערשינען אין דעם מאָנאַטליכען זשור-נאַל, נייע צייט, 1899) איז איהם נישט געלונגען ניט אין ליטעראַרישער און ניט אין סצענישער הינזיכט. אין זיינע שפע-טערדיגע טעאַטערוועלט-„דער נאַטור-מענש“ (איבערגעמאַכט פון זיין ערצעה-לונג „יענקעל בוילע“), „צוריסענע קייטען“ און פיעל אַנדערע—איז ער אַ טרייער שי-לער פון יעקב גאָרדין, און אַדאַנק זייע-רע אויסערליכע טצענישע עפעקטען, האָ-בען זיי מיסטענטיילס גרויס ערפאָלג אויף דער ניו-יאָרקער יודישער ביהנע. קאָברין האָט אויך זעהר פיעל איבערזעצט פון אייראָפעאישע שריפטשטעלער, ווי דאָסטאָיעווסקי, זאָלאַ, מאַפּאַסאַ, זאַנג-וויל, טאָלסטאָי, גאַרקי, אַרציבאַשעו א. אַנד. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשינען זיינע איבערזעצונגען פון 4 בענד „געקליבענע שריפטען“ טשעכאָווס, 4 בענד „געקליבענע שריפטען“ טורגע-נעווס, זאָלאַס ראָמאַן „געלד“ א. א. וו. אייניגע קאָבריןס ערצעהלונגען זענען אי-בערזעצט געוואָרען אויף רוסיש, דייטש און ענגליש.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. XI, 576; ל. וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס; י. ראָמבאַ, אין „Восходъ“, 1899, XII; די פאָררעדע צו קאָבריןס געזאַ-טעלטע שריפטען; בעל-מחשבות, אין „פריינד“, 1911; ד. פּינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ, 39—36; יהואש, נאַטורשילדערונגען אין דער יודישער ליטעראַטור, אין „צוקונפּט“, 1911, XI.

קאָנאָנאָוסקי אפרים — נאָווע-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1893 אין וואַר-שוי. אַרויסווייזענדיג אין דער קינדהייט פעהיגקייטען צום מאַלען, האָט ער אַ גע-

טונג, וועלכע ער האָט אַרויפגעבראַכט ביז צו אַ טיראַזש פון אַרום 150000 עק-זעמפלאַרען. אין יאָהר 1910 האָט קאהאָן אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ פּאָפּולערע, זעהר אויספיהרליכע געשיכטע פון די פּעראַייניגטע שטאַטען, וואָס איז בערע-כענט אויף 7 אָדער מעהר גרויסע בענד. דערווייל זענען ערשינען די ערשטע צוויי בענד: „פון דער אַלטער וועלט צו דער נייער“ און „די ענטדעקונג-ריי-זעס נאָך קאַלומבוס“. קאהאָן האָט אויך זעהר פיעל געשריבען וועגען ליטעראַטור און טעאַטער. אַדאַנק זיינע אַרגאַניזאַ-טאָרישע פעהיגקייטען, האָט ער געהאַט אַ בעזונדערס גרויסע ווירקונג אויף די ענט-וויקלונג פון דער יודישער סאָציאַליסטי-שער פרעסע אין אַמעריקאַ. אָבער מחמת ער שטעהט אויפֿן אַסימילאַטאָרישען שטאַנדפונקט און קוקט אויף יודיש נאָר ווי אויף אַ מיטעל צוצוזיהען די יודישע אַרבייטער צום סאָציאַליזם, האָט ער זיך שטענדיג כמעט צוגעפאַסט צום געשמאַק פון די ברייטע פּאָלקסמאַסען און האָט זיך צו וועניג געזאָרגט פאַר זייער קול-טורעלער ענטוויקלונג. קאהאָן איז אויך בע-קאַנט אַלס ענגלישער שריפטשטעלער. פון זיינע בעלעטריסטישע ווערק איז צו דער-מאָהנען זיין ערצעהלונג „Jekel“ (1896), וואו עס ווערט געשילדערט דער אַ ביסעל קאָמישער טיפּ פון אַ פשוטען יודישען אימיגראַנט, וואָס מאַכט-נאָך די אויסער-ליכע פאַרמען פון אַ פרעמדער קולטור, אום עהנליך צו זיין אויף אַנ׳עכטען אַמע-ריקאַנער; זיין ראָמאַן (אויך אין ענגליש) „דער ווייסער און דער רויטער טעראַר“ (1907) שפּיגעלט אָב די רוסישע רעוואַ-לוציאָנערע בעוועגונג. די מייסטע ער-צעהלונגען קאהאַנס זענען אויך איבער-זעצט אויף רוסיש. אויף יודיש קלייבט זיך זיי דער אויטאָר אַליין אַרויסצוגעבען.

ווען איינער פון די הויפט-אַרגאַניזאַטאָרען פון די ערשטע יודישע פּראָפעסיאָנעלע פּעראַיינען אין אַמעריקאַ (1885). זיין ליטעראַרישע קאַרערע האָט קאהאָן אָנגעהויבען אין דעם רוסישען זשורנאַל „Вѣстникъ Европы“, פאַר דאָס יאָהר 1884, מיט אַנ׳אַרטיקעל וועגען דער אַמע-ריקאַנישער פּאָליטיק. דאָן האָט ער פּער-עפּענטליכט אין פּערשידענע ענגלישע אויסגאַבען אַ רייה סקיצען און ביל-דער, הויפטזעכליך אויס דעם לעבען פון די יודישע איינוואַנדערער אין אַמעריקאַ. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש איז פּערבונדען מיט דער געשיכטע פון דער יודישער סאָציאַליסטישער פרעסע אין אַמעריקאַ. איינער פון די הויפט-מיט-אַרבייטער און שפּעטער אויך רעדאַקטאָר פון דעם „אַבענד-בלאַט“ מיט דער „אַרביי-טערציטונג“, האָט קאהאָן פּערעפּענט-ליכט דאָרט אַרטיקלען איבער געשיכטע און קולטור-געשיכטע, ווי אויך פּערשי-דענע אַגיטאַציאָנס-מאמרס, געשריבען אין דער פאַרם פון דרשות (אויך אונטער די פּסעוודאָנימען דוד בערנשטיין, דער פּראָלעטאַרישקער מגיד א. אַנד.). אַ געוויסע צייט איז ער אויך געוועזען רעדאַקטאָר פון דער סאָציאַליסטישער מאַ-נאַטשעריפט „די צוקונפט“. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ רייה פּאָפּולערע בראַשורען, צו פּראָפּאַגאַנדירען די אי-דעען פון סאָציאַליזם צווישען די יודישע אַרבייטער: „ווי אַזוי איז רפאל נעריצן געוואָרען אַ סאָציאַליסט“ (ניו-יאָרק, 1894 אָדער 1896), „די נשמה תרה“ (1898), „דער אלף בית פון סאָציאַליזם“ (1898), „לוינאַרבייט און קאַפיטאַל“ (נאָך קאַרל מאַרקס) א. אַנד. אין יאָהר 1901 איז ער אַריין אַלס מיטגליד אין דער רעדאַקציע פון „פּאַרווערטס“, און זייט 1903 איז ער הויפט-רעדאַקטאָר פון דער דאָזיגער ציי-.

קייט, איז ער לאַנגע יאָהרען געווען לעה-
 רער אין ביאליסטאָק. אין 1894 האָט ער צו-
 זאַמען מיט ברעסלערן אָנגעהויבען אַרויס-
 צוגעבען אַ סעריע „וויסענשאַפטליכע
 פּאָלקסביכער“. דאָס ערשטע ביכעל פון
 דער סעריע איז געווען: „ווי אַזוי האָבען
 מענשען געלעבט מיט אייניגע טויענד
 יאָהר צוריק“. צום זעקסטן ביכעל איז צו-
 געגעבען געוואָרען אַ מוסטערקאָסטאַלאַג פון
 יודישע ביכער, די ערשטע פּראָבע פון
 דער אַרט אין דער יודישער ליטעראַטור.
 אין יאָהר 1900 האָט ער געגרינדעט אין
 ביאליסטאָק דעם פּערלאַג „בילדונג“, אויף
 פּייעס, און איז צוליעב דעם געווען אין
 אַ גאַנצער רייה שטעדט, וואו ער האָט
 געהאַלטען רעפּעראַטען וועגען און פאַר-
 יודיש. אין דעם דאָזיגען פּערלאַג איז ער-
 שיענען אַ צווייטער מוסטערקאָסטאַלאַג מיט
 עצות פאַר ביבליאָטעקעריי. אין יאָהר
 1904 האָט קאָטיק געגרינדעט אין מינסק
 אַ קרייז „ליעהאַבער פון דער יודישער
 ליטעראַטור“ און האָט איינגעאַרדענט פאַר
 דער יודישער אינטעליגענץ אייניגע יו-
 דיש-אָוענדען, וואָס האָבען געהאַט גרויס
 ערפּאָלג. אין יאָהר 1906 האָט ער געלע-
 זען וועגען דער יודישער ליטעראַטור אויף
 די וואַרשויער יודישע אָוענדקורסען. אין
 יאָהר 1910 האָט ער אַרויסגעגעבען דאָס
 ערשטע העפט פון „יודישען ביבליאָגראַף“
 און אַ בראַטור אויף רוסיש „Вопросъ о
 Языкъ“, וואו די יודישע שפּראַכפּראָגע
 ווערט בעטראַכט פון יודישטישען
 שטאַנדפונקט. קאָטיק האָט אויך פּערעפענט-
 ליכט אין פּערשידענע צייטען אַרטיקלען
 וועגען יודיש, יודישע ליטעראַטור, יו-
 דישע ביבליאָגראַפיע, יודישע ביבליאָטע-
 קען, יודישע עקאָנאָמיק — אין „Восходъ“,
 „פּאָלקסצייטונג“, „יודישע צייטונג“,
 „פּריינד“, „הויזדאָקטאָר“ און אַנדערע
 אויסגאַבען.

אין 1905 האָט דער פּערלאַג „קולטור“
 אַרויסגעגעבען אין יודיש קאָהאַנס ער-
 צעהלונג „דמיטרי און זיגרידא“.
 ביבליאָגראַפיע: ק. פּאַרנבערג, אין
 דער יוד.רוס. ענצ. IX, 96 — 97; יוד.ענצ.
 ענצ. III, 490; שאַן, אין „Миръ Божіи“,
 X, 1902; יובילעאום-שריפט (צו קאָהאַנס פּופ-
 ציגעהריגען יובילעאום); ד״ר אב. קאַספּע, א.
 קאָהאַן אַלס היסטאָריקער, אין דער „צוקונפּט“,
 V, XII—X; ד״ר ה. וויטליאָוסקי,
 אינטעליגענץ און עס-הארצות, אין „דאָס נייע
 לעבען“, V, 1910; שלום אש, אין „פּריינד“,
 1910; מ. לאַזאַרסאָן, אין „פּריינד“, 1912.
 קאָוואַ ש. ל. (פּסעוודאָנים) — קרי-
 טיקער און ליטעראַט. געבאַרען אין יאָהר
 1888 אין קאָצק, סעדלעצער גוב. אויסער אַ
 רייה בעלעטריסטישע סקיצען אין שטי-
 מונגסבילדער אין סאָקאָלאָווס „טעלעגראַף“,
 די זאַמעלביכער „ניי-צייט“, „אידישען וואָ-
 כענבלאַט“, פּרצעס „יודישער וואָכענ-
 שריפט“ און אַז. וו., האָט ער אונטערן
 פּסעוודאָנים מ. וואַנווילד פּערעפענט-
 ליכט אין פּערשידענע אויסגאַבען קריטישע
 אַרטיקלען וועגען יודישע שריפטשטעלער,
 רעצענזיעס וועגען טעאַטער א. אַז. וו.
 אונטער דעם אייגענעם פּסעוודאָנים האָט
 ער אַרויסגעגעבען אַ פּלוגשריפט וועגען
 דער יודישער פּרעסע און אַ בראַשור
 וועגען יודיש (1908). ער האָט אויך אי-
 בערזעצט יאַקובאַווסקי ראַמאַן „יוער-
 טהער דער יוד“ (ווערט צוגעגרייט צום
 אַרויסגעגעבען אין שימינס פּערלאַג).
 קאָטיק אברהם — ביבליאָגראַף
 און זשורנאַליסט, אַ זוהן פון יהוקאל קאָ-
 טיק (זעה). געבאַרען אין יאָהר 1867 אין
 קאַמעניץ-ליטאַווסק, גראַדנער גוב. ער-
 צויגען אין דער היים, אין פּערשידענע
 דערפער פון גראַדנער גוב. געענדיגט
 די אוניווערסיטעט אַלס פּראָוויזאָר, אָבער
 מיט אַ נייגונג צו פּעדאַגאָגישער טעטיג-

עס זעהר אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען ווערט, געבענדיג אונז אַ ברייט בילד פֿונ'ם יודישען לעבען אין רוסלאַנד אין דער ערשטער העלפט פֿונ'ם פֿאַריגען יאָהרהונדערט, שילדערנדיג די סאָציאלע, עקאָנאָמישע און פֿסיכאָלאָגישע צושטאַנדען פֿון יענער תקופה און איהרע מענשען א. אַז. וו. אָבער אויך דער ליטעראַרישער ווערט פֿונ'ם בוך איז בעדייטענד. די פּערזאָנען, וואָס פיגורירען אין די זכֿרונות, זענען בולט און זעהר לעבעדיג געשילדערט, און דערצו איז דאָס גאַנצע ווערק געשריבען אין אַזאַ האַרציגען אויפֿריכטיגען טאָן, אַז עס מאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. אויך די שפּראַך פֿונ'ם בוך איז גוט און ליטעראַריש בעאַרבייט. די „זכֿרונות“ זענען בערעכענט אויף דריי טייל; די לעצטע צוויי טיילען דאַרפען אין גילען ערשיינען פֿון דרוק.

ביבליאָגראַפֿיע: בעל-מחשבות, אין „פֿרוינד“, דעצעמבער, 1912; א. איינהאַרן, אין „היינט“, 1912, נומער 202.

קאָמליאר זלמן — זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין מאָנאַס-טירשטשע, קיעווער גוב., אין אַ חסידישער פֿאַמיליע. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1892 מיט אַנאַרטיקעל אין דער „הצפֿירה“ וועגען נסים אין תלמוד. שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין פּערשידענע יודישע און העברעאישע צייטשריפטען. אָנפֿאַנגס 1907 האָט ער רעדאָגירט די אָדעסער טעגליכע צייטונגען „טאַגעבלאַט“ און „דאָס פֿאַלק“. וואָס זענען פּערבאָטען געוואָרען תּיכּף ווי עס זענען אַרויס די ערשטע נומערן. ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אייניגע בראָשורען, ווי „משלה מנות“, „שטיינער שרייען“, „אַ סגולה געגען פֿאַגראַמען“, „נאָך דעם גרויסען אומגליק“ א. אַנד. (ערשינען אין פּערלאַג, פֿרייהייט)

קאָמיק יחזקאל — מעמאָרען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1847 (ח' ניסן, תּר"ז) אין קאַמעניץ-ליטאַווסק, גראָדנער גוב., אין אַ קליינשטעדטעל-דיג-נגידישער חסידישער פֿאַמיליע. ביז 17 יאָהר ער-צויגען געוואָרען אין

חדר אויף גמראַ און פּוסקים, דאָן חתונה געהאַט און געוואוינט אין פּערלויף פֿון אַ צעהנדליג יאָהרען אין פּערשידענע דערפער פֿון גראָדנער גוב. אַלס גוטס-פֿאַכטער. שפעטער האָט ער זיך בע-זעצט אין קיעוו, וואו ער איז פּערבליבען ביז נאָך די פֿאַגראַמען, ווען ער איז אַרויס קיין וואַרשוי. פֿון יונגווייז אויף אַרויסוויינענדיג אַ שטאַרקע נייגונג צו געזעלשאַפֿטליכער אַרבייט, איז ער אין גילען בעקאַנט געוואָרען אין וואַרשוי אַלס כּלל-טוער און גרינדער פֿון אַ גאַנצער רייה חברות און צדקה-אַנשטאַלטען, וואָס עקזיסטירען ביז אויף דעם היינ-טיגען טאָג. ער האָט אויך אַרויסגעגע-בען אייניגע בראָשורען אין העברעאיש און יודיש מיט פּראַיעקטען און תקנות פֿאַר פּערשידענע חברות. אויסערדעם האָט ער פּערעפּענטליכט אַ ביכּעל וועגען ערציהונג „עשרת הדברות לבני ציון“ (אין יודיש און העברעאיש; וואַרשוי, 1899), אַ „אַרבייטער-קאַלענדאַר“ (1907), אַ בראָשור וועגען די וואַהלען אין דומע „דער יודישער דעפּוטאַט“ (1910) א. אַנד. אַ גאַמען האָט ער זיך אָבער געמאַכט מיט זיינע מעמאָרען, וואָס זענען אַרויס אין יאָהר 1912 אונטערן טיטעל „מיינע זכֿרונות“ (ערשטער טייל; פּערלאַג א. גיטלין). כּמעט דאָס איינציגע מעמאָרען-בוך אין דער יודישער ליטעראַטור, האָט

טע און בעלידיגטע" (געדרוקט אין דער
 אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ מיטגליד
 אין דער רעדאַקציע פונ'ם „יודישען טאַגע-
 בלאַט". אין ניו-יאָרק איז אויך ערשיענען
 זיינס אַ ווערק „גראַף ל. טאָלסטאָי וועגען
 יודען און יודענטום" (אַרויסגעגעבען פון
 דרוקערמאַן).
 קאַטשן מ. — קריטיקער, זשורנאַל-
 ליסט און איבערזעצער. געבאַרען אין
 יאָהר 1864 אין מאַהלעוו-אויפ'ן-דניעס-
 טער. אין יאָהר 1888 האָט ער אויסגע-
 וואַנדערט קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט
 אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך אָנגע-
 הויבען צו בעטייליגען אין דער ראַדיקאַ-
 לער יודישער פרעסע. אויסער אַ גאַנצער
 רייה פעליעטאַנען (אונטערן פסעוודאָנים
 בן-אמוץ) און קריטישע אַרטיקלען אין
 פערשידענע צייטשריפטען און זשורנאַלען,
 האָט ער אַ געוויסע צייט רעדיגירט די
 אַנאַרכיסטישע אָרגאַנען „פרייע אַרבייטער-
 שטימע" און „פרייע געזעלשאַפט", דעם
 זשורנאַל „דאָס פּאָלק" א. אַנד. קאַטשן
 האָט אָנגעשריבען אַ פּאַר דראַמען („דער
 יודישער דאָן-קיכאָט", „די ערשטע חובבי
 ציון"), וואָס האָבען אין זייער צייט גע-
 האָט ערפּאָלג אויף דער יודישער ביהנע,
 האָט בעאַרבייט אין דראַמאַטישער פּאַרם
 טאָלסטאָיס „קרייצער-סאָנאַטאַ" און אי-
 בערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק. פון זיי-
 נע וויכטיגערע איבערזעצונגען איז צו
 דערמאָהנען: טאָלסטאָיס ראַמאַנען „אַנ-
 גאַ קאַרענינאַ" (פערלאַג פון דער צייטונג
 „וואַרהייט", 1911) און „תּחית המתים"
 (פערלאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָ-
 טעק", 1912; די דאָזיגע ביידע ראַמאַ-
 בען טאָלסטאָיס, ווי אויך זיין „קריעג און
 פרידען" זענען נאָך פריהער ערשיענען
 אויף יודיש אין דער „היברו פּאָבלישינג
 קאָ.", אָבער אין אַנאָפּאַלשטענדיגער
 אויסגאַבע); דאָסטאָיעווסקיס „ערנידעריג-

קאָדאָנאווער צבי-הירש —
 שריפטשטעלער-מאַראַליסט און מקובל.
 געבאַרען אין ווילנאַ, געשטאַרבען דעם
 23-סטען מערץ 1712 אין פּראַנקפורט-
 אויפ'ן-מאַין. ער איז געווען אַ זוהן פון
 דעם בעוואוסטען תלמודיסט אהרן-שמואל
 קאָדאָנאווער און אַ תלמיד פון דעם
 מקובל יוסף בן יהודה פון מינסק, וועל-
 כער האָט געהאַט אויף איהם אַ שטאַר-
 קען איינפלוס. צוליעב אַ פאַלשער מסירה
 האָט ער זיך פיער יאָהר אָבגעוואַלגערט
 מיט דער גאַנצער פאַמיליע זיינער אין
 געפענגניש. שפעטער האָט ער זיך בעזעצט
 אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין. דאָ האָט ער
 אָנגעשריבען זיין בעריהמטען, מוסר-ספר
 „קב הישר", וואָס ער האָט איהם שפעטער
 אַליין איבערזעצט אויף יודיש. דאָס ווערק
 בעשטעהט פון צוויי טייל און ענטהאַלט
 102 קאַפיטלען, לויט דער צאָהלבעדייטונג
 פון „קב" און פון מחברס נאָמען צבי;
 „הישר" ווידער איז דאָס אַנאַגראַם פון זיין
 נאָמען הירש. דער „קב הישר", וואָס ענט-
 האַלט צומייסט אויסצוגען פון קבלה-
 ספרים, איז דורכגעדרונגען מיט דעם
 שטרענגען אַסקעטישען גייסט פון יענער
 שווערער עפּאָכע אין דער געשיכטע פון
 די פּוילישע יודען; שדים און נישט-גוטע
 שפיעלען אַ גרויסע ראָלע אין דעם ספר,
 און פון זיי ווערען דאָ געבראַכט זעהר פיעל
 פירכטערליכע מעשיות. דער „קב הישר" גע-
 הערט צו די פּאָפּולערסטע און בעלעבט-

אויסגאַבע); דאָסטאָיעווסקיס „ערנידעריג-

III, Das deutsche Gaunerthum
.218—217

קאלווער קאספאר — קריסטלי-
כער מיסיאנער. האָט אין יאָהר 1712 פער-
עפענטליכט אין לייפציג אַ פּאָלעמיש ווערק
אין יודיש (דאָסזעלבע אויך אין דייטש)
מיט'ן נאָמען „הנוך היהודים“ („דאָס איז:
קורציר וועג דאש לעבענש צוא דעם
משיח... גיציגט דעם הויז ישראל“).
זיין ווערק „Gloria Christi“, און
מיט'ן יודישען טיטעל — „כבוד ישוע
משיח“... א. א. וו. (לייפציג, 1710)
ענטהאַלט אויך אַ „אַנלייטונג ווי דאָס
יודיש-טייטשע צו לעזען“, וואָס איז
נישט מעהר ווי אַנ'אויסצוג פון וואָגענ-
זיילס „Belehrung“. די יודישע שפראַך
בעזיצט ער אַזוי וועניג, אַז ער געפינט
פאַר נויטיג זאָגאַר זיך צו פערענטפערן צום
סוף פון זיין פאַררעדע צו דעם דאָזיגען
ווערק: „מיין ליבער יהודי, לאַז דיך ניט
וואונדערן, דאָס איך ניט אַללצייט נאָך
דיינער אַרט דאָס לשון אשכנז געזעצט“...
א. א. וו.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 195: אוע-לאַלעמאנט, Das
— 220, III, deutsche Gaunerthum
.221

קאַלינסקי קאַנסטאַנטין — דער
אויטאָר פון „פעסטזעצונג וועגן יהודים“
(אַנ'איבערזעצונג פון רוסיש; ווילנאָ און
גראָדנאָ, 1835), וואָס ענטהאַלט די רוס-
לענדישע געזעצען וועגען יודישען וואוינ-
רעכט, האַנדעל א. א. וו.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 492.

קאליש משה בן בנימין-וואָלף
מעזעריץ — אַרצט און מחבר. האָט גע-
לעבט אין קאליש (פוילען) אין דער צוויי-
טער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונ-
דערט. ער איז געוועזען דער אויטאָר

סטע ווערק פון דער יודישער מוסר-לי-
טעראַטור. ערשינענען צום ערשטען מאַל
אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין צוואַמען
מיט דעם העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט
אין יאָהר 1709, האָט ער אויסגעהאַלטען
אַ אונגעהייערע צאָהל אויפלאַגען, וועלכע
געהען אַרויס ביז אויף דעם היינטיגען
טאָג. אַ ספּעציעלע יודישע אויסגאַבע (אַהן
העברעאיש) פון „קב הישר“ איז ערשיע-
נען אין זולצבאַך, 1714. אויף יודיש האָט
קאָדאַנאָוער אויך אָנגעשריבען „עיון
תפלה“ (בקשה מקדמונים, 1709). לויט
דער רוס-יוד. ענציקלאָפּעדיע, XIII,
347, איז עס אַנ'איבערזעצונג פון ר'
חיים ראַשפּיצעס פּיוט „עיון תפלה“,
פערפאַסט לכבוד די קדושים און פער-
טריבענע פון פראַג.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענז. ענז. VII,
414; יוד. רוסי. ענז. IX, 655; בן-יעקב,
אוצר הספרים, 915, 457; ס. גרינבוים, די
יודיש-רויטשע ליטעראַטור אין דויטשלאַנד, פּאָ-
לען אונד אַמעריקאַ“ (ווערען געבראַכט אויסצו-
נען פון אַנ'אויסגאַבע פּונם „קב הישר“ פון
יאָהר 1825).

קאָך יאהאן-מיכאַעל — קריסט-
ליכער געלעהרטער (Stud. theol.) פון
אייזענאַך. האָט אין יאָהר 1709 פער-
עפענטליכט אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין
אַ קורצע אָבּהאַנדלונג אויף איינאַיינצי-
גען דרוקבויגען וועגען יודיש אונטערן
טיטעל „Brevis Manuductio ad lec-
tionem scriptorum Judaeorum Ger-
manicorum“. דאָס דאָזיגע ווערק,
וואָס שודט לויבט עס זעהר אַלס „לייכט
דויטליך אונד אַרטליך“, איז געבליבען
גאַנץ אונגעקאַנט און ווערט נאָר דער-
מאָהנט ביי שודטען (Jüdische Merk-
würdigkeiten, VI, 16 טעס קאַפי-
טעל) און קריזאַנדער.

ביבליאָגראַפיע: אוע-לאַלעמאנט,

ביכלייך" (האַללע, 1736), וואָס איז גע-
דרוקט אין וויבערטייטש-שריפט און
פערזעהן מיט אַ יודיש-דייטשען רעגיס-
טער. נישט קוקענדיג אויף די פעהלערן
פון דעם ווערטערבוך, האָט עס דאָך אַ
געוויסען ווערט אַלס די ערשטע פּראָבע
פון אַ יודיש ווערטערבוך.

ביבליאָגראַפֿיע: אַווע-לאַלעסאַנט,
III, Das deutsche Gaunerthum, 200,
221—222; יוד.רוס. ענצ. IX, 177;
א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער וואַרגאַן-
ליטעראַטור, 121; 5. סענעאָן, Essai sur
le judeo-allemand, 100.

קאַלמוס אולריך — דראַמענשריי-
בער און הומאַריסט. האָט געלעבט אין
אַדעס אין דער צווייטער העלפט פון דעם
XIX יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשרי-
אַ רייַה ערצעהלונגען און דראַמען, וואָס
צייכענען זיך אויס מיט זייער פּאָלקס-
טימליכער שפּראַך און הומאָר; זייער לי-
טעראַרישער ווערט געהט אָבער פּערלאַ-
רען צוליעב די גראָבע וויצען, מיט וועל-
כע זיי זענען מייסטענטילס איבערפּולט.
פון זיינע ווערק זענען בעקאַנט: „יעקעלע
קונדס" (פּערפּענטליכט אונטערן פּסעו-
דאָנים אב"ש, וואַרשוי, 1879), וואו עס
ווערט וואַריאירט די תלמודישע לעגענדע
וועגען אַ אשה רעה; „דער קאָמיסיאָנער
וועלוועלע טאַרעאַמאַשטיק" (טעאַטער
אין 5 אַקטען; וואַרשוי, 1880); „געשיכטע
פון אַ זעלטענעם ברית און אַ גענאַרטע
חתונה" (טעאַטער אין 4 אַקטען; וואַרשוי
1882); „שמערעלע טראַסטינעצער" (טע-
אַטער אין דריי אַקטען; וואַרשוי, 1883);
„אַ ווייב אַנאַרורה און אַ מאַן אַ מלאך"
(פּעטערבורג, 1887); „דער פּרעהליכער
מאַרשעליק" (וואַרשוי).

ביבליאָגראַפֿיע: 5. ווענער, Yid-
dish Literature, אינרעקס.

פון צוויי מעדיצינישע ווערק אין יודיש—
„ירושת משה" (פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין,
1677; ווילמערסדאָרף, 1677) און „יריס
משה" (אַמסטערדאַם, 1677; פּיעל מאַל
אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענצ. ענצ. VII,
421—422; IX, 63 (אין בירע אַרטיקלען
רערט זיך וועגען איין און דערזעלבער פּערזאָן);
בן-יעקב, אוצר הספרים, 230.

קאַללענבערג יאָהאָן-היינריך —
קריסטליכער אָריענטאַליסט און מיסיאַ-
נער, פּראָפּעסאָר פון פּילאָזאָפֿיע אין דער
אוניווערזיטעט פון האַללע (1694—1760).
ער האָט איבערזעצט אויף יודיש די אַפּאָס-
טעל-געשיכטע און האָט אַרויסגעגעבען
(אויך אין יודיש) אַ גרויסע מענגע בראַ-
שורען, דאָגמאַטישע, פּאָלעמישע און
אַפּאָלאָגעטישע, פאַר ניי-געטויפטע יודען,
אין דער אייגענער דרוקעריי פון דעם
„יודישען אינסטיטוט", וואָס ער האָט
געגרינדעט אין יאָהר 1728. אין יאָהר
1733 האָט ער פּערפּענטליכט אַ „קורצע
אַנלייטונג צור יודיש-דויטשען שפּראַכע",
וואו ער גיט די פּאָלגענדע דעפּינירונג
פון דער יודישער שפּראַך: „I. די יודיש-
טייטשע שפּראַך איז אַ פּערמישטע שפּראַך,
וואָס בעשטעהט אפילו גרעסטענטילס פון
דייטשע ווערטער, אָבער אויך פון אַ
היבשען טייל העברעאישע. II. דאָ איז
די רעדע פון אַ מערקליכער פּערמישונג.
אַ קליינע פּערמישונג שאַפט נישט קיין
אייגענע שפּראַך. III. די דייטשע ווער-
טער, וואָס די יודען בעדיגען זיך מיט
זיי, זענען גענומען אויס די פּערשידענע
דיאַלעקטען פון דער דייטשער שפּראַך;
אויס הויכדייטש, פּלאַט-דייטש, האַלענדיש.
אייניגע ווערטער זענען פּערלעטערט און
ווערען (אין דייטש) נישט געברויכט".
פּיעל וויכטיגער ווי די „אַנלייטונג" איז
קאַללענבערגס „יודיש-טייטשע ווערטער-

בלאט, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין יודישע ליטעראַרישע טעטיגקייט. אַז ס'איז געגרינדעט געוואָרען אין פעטער-בורג די ערשטע יודישע טאָגצייטונג „דער פריינד“, איז קאנטאר געוואָרען דאָרט אַנאַפּטער מיטאַרבייטער און געשריבען זעהר פּיעל פעליעטאַנען און אַרטיקלען אונטער אייגענער אונטערשריפט און פּערשידענע פּסעוודאָנימען. אין דער מאָנאַטשריפט „דאָס לעבען“, 1905, האָט ער פּערעפּענטליכט אַנאַטיוד וועגען אייזיק-מאיר דיק. אין די יאָהרען 1890—1904 איז קאנטאר געווען ראַבינער אין ליבוי, דאָן אין ווילנאָ; די לעצטע יאָהרען פּערנעהמט ער די ראַבינער-שטעל אין ריגאַ.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.-רוס. ענצ. IX. קאָסעל דוד — דיכטער און בע-לעטריסט. געבאַרען אין יאָהר 1881 אין מינסק אין דער פּאַמיליע פון אַנאַרימען שוסטער, אַ יוד אַ משפּיל און אַ ליידענ-שאַפּטליכען לייעהאַבער פון דער העב-רעאישער און יודישער ליטעראַטור. דרו-קען האָט זיך קאָסעל אָנגעהויבען אין פּער-שידענע אַרבייטער-אַרגאַנען, אין אברהם רייזענס זאַמעלביכער א. א. וו. שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט מיט אייניגע ליע-דער און נאָוועלען אין „פּאָלקסצייטונג“, אין די זאַמעלביכער „די וועלט“ און אין איי-ניגע אַנדערע צייטשריפטען. אויפּזעהן האָט געמאַכט זיין גרויסע ערצעהלונג „אין דאָרף“ (ערשיינען צוזאַמען מיט נאָך אַ פּאַר ערצעהלונגען אין גיטלינס פּערלאַג, 1912). אַ צווייטער באַנד פון זיינע שריפטען איז אַרויס אין דעם פּער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“. קאָסעל האָט איבערזעצט אַ רייה קלענערע ערצעה-לונגען פון גאַרשין (פּערלאַג „קולטור“, מינסק), טאָלסטאָיס „דער טייוועל“ (פּער-לאַג א. א. גיטלין) א. א. וו. ער האָט אויך

קאנטאר יהודה-לייב—בעוואוס-טער העברעאיש-יודישער שריפטשטע-לער און זשורנאַ-ליסט. געבאַרען אין יאָהר 1849 אין ווילנאָ. זיין פאָטער איז געוועזען חזן אין דער גרויסער ווילנער שוהל. בע-קומען אַ יודישע

ערציהונג אין חדר און ישיבות, האָט ער אַדאַנק זיין מוטער, וואָס האָט אויסגע-צייכענט געקענט העברעאיש, זיך פריה אָנגעהויבען אַבזאָגעבען מיט דער ניי-העברעאישער ליטעראַטור. שפּעטער האָט ער געלערנט אין דער ווילנער ראַבינער-שול און אין דער זשיטאַמירער. די לעצ-טע האָט ער אויך געענדיגט אין יאָהר 1873. דאָן איז ער אַוועק קיין בערלין, וואו ער האָט שטודירט מעדיצין. צו יע-נער צייט געהערט דער אָנפאַנג פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט אין „השחר“ מיט אַ שיר, וואו ס'האַבען צום ערשטען מאָל אין דער העברעאישער ליטעראַטור געפונען אַנאַבאָלאַנג די ראַדיקאַלע שטרע-מונגען פון דער דאָמאַלסטִיגער רוסישער אינטעליגענץ. אין בערלין איז קאנטאר אויך געוועזען דער פּאַקטישער רעדאַק-טאָר פון דער „הצפּירה“. געענדיגט זיין שטודיום אין יאָהר 1879, איז ער געקו-מען קיין פעטערבורג, וואו ער איז גע-וועזען רעדאַקטאָר און מיטאַרבייטער פון די יודיש-רוסישע אַרגאַנען. אין יאָהר 1886 האָט ער געגרינדעט אין פעטער-בורג די ערשטע העברעאישע טעגליכע צייטונג „היום“. סוף יאָהר 1887, ווען צעדערבוים „יודישעס פּאָלקסבלאַט“ איז ציריבער אינגאַנצען צו צעדערבוים פרי-העדריגען שותף י. ש. לעווי, איז קאַנ-טאָר געוואָרען רעדאַקטאָר פון „פּאָלקס-

געגעבען ביי זיין מיטוורקונג. וואוינענ-דיג די לעצטע יאָהרען אין לייפציג, האָט קאפלאן אין יאָהר 1908 פערעפענטליכט אין אַ פראַכטפולער אויסגאַבע אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער אונטערן טיטעל „אין שווערע מינוטען“.

קאפלאן מיכל — דיכטער. געבאָ-רען אין יאָהר 1882 אין טשערנאָביל, קי-עווער גוב. האָט דעביוטירט מיט אַ ליעד „אַמאַל איז געווען“, אין „יוד“, 1899. זיך בעטייליגט אויך אין „דער יודישער פאָלקסצייטונג“ און „פריינד“. אין 1902 איז ערשינען זיין ערשטע ליעדער-זאַמ-לונג „די פידעל“. אין יאָהר 1905 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט גענומען אַנאָנטייל אין „פאָר-ווערטס“, „צוקונפט“, „פרייער געזעל-שאַפט“, „פרייער אַרבייטערשטימע“, „דעם נייעם לאַנד“ און אַנדערע אויסגאַ-בען. אין יאָהר 1910 איז ווידער ערשיע-נען אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער מיטן נאָמען „געהעטאָ-קלאַנגען“ (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“). קאפלאן איז דער טיפיש-סטער פון די אַמעריקאַניש-יודישע די-כטער, וועמען ס'איז געלונגען צו פערווענ-דען אויף פאָעטישע צוועקען די האַרטע יודיש-אַמעריקאַנער שפראַך פון דער ניו-יאָרקער גאַס. זיינע ליעדער, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ אַריגינעלען הומאָר, זענען לויט זייער טאָן, איינפאַכהייט און אויפריכטיגקייט פאָלקסטימליך. אין דער אַמעריקאַניש-יודישער וועלט זענען זיי זעהר פאָפולער.

ביבליאָגראַפיע: י. ע. די נייע יודי-שע באלאָרע, אין ערשטען זאַמלבוך „ליטערא-טור“, דאלער, „אין דאָס נייע לעבען“, V, 1901.

קאפלאן פסח — העברעאיש-יו-דישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין

צוואַמענגעשטעלט אַ זאַמלונג ליעדער פון יודישע דיכטער „געזאַנג און דעקלאַמאַ-ציע“.

קאַסכע אַב. — דער פסעוודאָנים פון דעם שריפטשטעלער און ושוּרנאַליסט דאָקטאָר מינץ. אַלס סטודענט פון דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט, איז ער אין די אַכציגער יאָהרען אַוועק קיין אַמעריקאַ, אָנשלי-סענדיג זיך אָן דער געוויסער גרופע „עם עולם“ שפע-

טער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ער האָט געענדיגט די נאַטורוויסענשאַפטליכע פאָקולטעט פון דער אויבענדערמאָהנטער אוניווערזיטעט. אין אָנהויב פון די ניינציגער יאָהרען איז ער ווידער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער ראַדיקאַלער יודישער פרעסע, הויפטזעכליך אין דער „צוקונפט“, פון וועלכער ער איז אַ געוויסע צייט גע-וועזען רעדאַקטאָר (אין די יאָהרען 1894—1897 און די ערשטע 6 מאָנאַטען פון 1902) און וואו ער איז אויך איצט איינער פון די נעהענטסטע מיטאַרבייטער. קאַס-פע איז דער אויטאָר פון די פאָפולער-וויסענשאַפטליכע ביכער „מעכאַניק“, „אַסטראָנאָמיע“ (ביידע—נאָך סיר אייזיק ניוטאָן) און „כעמיע“ (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“).

קאַפלאַן יוסף — דיכטער. געבאָ-רען צום אַרום 1868 אין סוויסלאַטש, גראַדנער גוב. אין יאָהר 1899 האָט ער אָבעדרוקט אייניגע אַריגינעלע און נאָכגעאַהמטע ליעדער אין „דאָס צוואַנציגסטע יאָהרהונ-דערט“, וואָס אברהם רייזען האָט אַרויס-

שפעטער גענומען זיך צו בילדונג. פאר זיין אַנטייל אין דער פרייהייטסבעוועגונג איז ער אין יאָהר 1903 פערשיקט געוואָרן רען אויף דריי יאָהר קיין סיביר, פון וואָנען ער איז צוריקגעקומען אין יאָהר 1905. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם פריינד“ אין 1904 מיט אַ קליינעם בילד אויס דעם לעבען פון די פערשיקטע. אויסער דעם האָט ער זיך געדרוקט אויך אין אַנדערע אויסגאַבען, ווי „די פּאָלקס-זיי-טונג“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „די צו-קונפט“. דער ערשטער באַנד פון קאַפלאַ-נאָוויטשעס שריפטען איז אַרויס אין פער-לאַג „די וועלט“ (אַ צווייטע אויפלאַגע פון דעמועלבען—אין פערלאַג „פּראָגרעס“), דער צווייטער באַנד ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין פערלאַג „פּראָגרעס“. קאַפלאַנאוויטש האָט אויך געאַרבייט זשורנאַליסטיש אין דעם „ווילנער וואָכענ-בלאַט“, אין די אַדעסער יודישע צייטונג-גען א. אַנד. אויסגאַבען, וואו ער האָט געדרוקט וועכענטליכע פעליעטאַנען און-טער דער אונטערשריפט „Don“. ער געהערט צו די יונגערע פּאַרשטעהער פון דער רעאַליסטישער שטרעמונג אין דער יודישער ליטעראַטור. אין זיינע ערצעהלונגען פונ'ם יודישען אַרימען קליינשטעדטעלדיגען לעבען, געשריבען אין אַ קלאַרער, אפילו נישט אַריגינע-לער שפּראַך און דורכגעדרונגען פון אַ שטילען אומעט, פיהלט זיך דער איינ-פלוס פון אַ רייזען. אייניגע פון קאַפ-לאַנאוויטשעס ערצעהלונגען זענען אי-בערזעט אויף רוסיש, דייטש און העברעאיש.

ביבליאָגראַפֿיע: בעל-מחשבות, אין „פריינד“, 1910; בן-קלמן, אין דער זאַמלונג „פרייע טעג“; אַ. אין „לעבען און וויסענ-שאַפט“, V.

יאָהר 1870 אין סטאַוויסק. לאַמזשער גוב. זיין פאָטער איז געוועזען חזן און שוחט אין שטעדטעל. פיעל יאָהרען האָט קאַפ-לאַן פּעוּבראַכט אין ישיבות, גרייטענדיג זיך צו זיין אַ רב. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין „המליץ“, 1889, און זייט דאַמאַלס זיך בעטייליגט אין פערשידענע העברעאישע אויסגאַבען. אויף יודיש האָט ער פערעפענטליכט איי-ניגע געדיכטען (אין „סאַג“), אַרטיקלען, בראַשורען, אַריגינעלע און איבערזעצטע. די לעצטע צייט פערנעהמט ער זיך מיט מוזיק. אַ פיהרער פון דעם כּאָר פון דער ליטעראַריש-מוזיקאַלישער געזעלשאַפט „יודישע קונסט“ אין ביאַליסטאָק, האָט ער געשאַפּען אַ גרויסען רעפּערטואַר פון יודישע (ווי אויך העברעאישע) טעקסטען צו קלאַסישער מוזיק. אין יאָהר 1912 האָט ער פערעפענטליכט „דאָס ליעדערבוך“—אַ זאַמלונג איבערזעצטע קלאַסישע ליע-דער מיט מוזיק פון מענדעלסאָן, שובערט, שומאַן א. אַנד. (פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). אין דעמועלבען פערלאַג זענען אויך ערשינען אין קאַפלאַנס איבערזע-צונג די אָפּערן „דאַרפישע עהרע“ און „די פּאַיאַצען“ (רעצענזירט פון מ. קיפניס אין „היינט“, 1912). ער האָט אויך אי-בערזעצט אויף יודיש דעם טעקסט פון די אָפּערעטען „עוואַ“, „שושנה די צנועה“ און „ציגיינער-ליעבע“, וואָס ווערען די לעצטע צייט מיט ערפּאָלג אויפגעפיהרט אויף דער יודישער ביהנע אין וואַרשוי.

קאַפלאַנאוויטש'ן דן — בעלעט-ריסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין וואָר-ניאַן, ווילנער גוב., אין אַנ'אַרימער פּא-מיליע. אין 4 טאָג אַרום נאָך זיין געבורט איז איהם געשטאַרבען די מוטער, און זיין קינדהייט, ווי אויך זיינע יוגענד-יאָהרען זענען אַריבער זעהר טרויעריג. אין דער יוגענד האָט ער געלערנט תלמוד,

ליטעראריש זאמעלבוך „די יודישע יו-גענד“ (שימינס פערלאג). פון אָנהויב 1910 איז ער אַ שטענדיגער נאָהענטער מיטאַר-בייטער אין דעם „פריינד“. קאפעל איז הויפטזעכליך בעקאַנט אַלס שריפטשטעלער איבער טעאַטער. אַ שטענדיגער טעאַטער-קריטיקער אין „פריינד“, רופט ער זיך אַב אויף אַלע ערשיינונגען פון יודישען ביהנען-לעבען און פיהרט אַ קאַמף געגען דעם נידעריגען מצב פון דעם יודישען טעאַטער. אַלס בעלעטריסט האָט ער אַרויסגעגעבען אַ באַנד זיינע „ערצעהלונג-גען און סקיצען“ (פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). ער האָט אויך געשריבען ווע-גען ליטעראַטור און דרוקט אין „פריינד“ זעהר אָפט פעליעטאַנען אונטערן פסעוודאָנים „קאַליף“. אַ זאַמלונג פון די דאָזיגע פעליעטאַנען אונטערן טיטעל „ערנסט און שפּאַס“ ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען.

קאָפעל לוי — האָט צוזאַמען מיט יעקב (יאקב) הירש אַרויסגעגעבען אין זולצבאַך אין יאָהר 1700 אַ יודישע איבער-זעצונג פון ר' יהודה אבן וירגאַס בעריהמ-טען ווערק „שבט יהודה“, וואו עס ווערט דערצעהלט די ליידענספולע געשיכטע פון די יודען אין גלות. צווישען אַנדערן ווערט געזאָגט אויפ'ן טיטעלבלאַט: „וואויל פאר טייטשט גאר קורצליך דרינן צו לייאן פאר גמיני בעלי-בתיים מאגן און ווייבר. מן ווערט דרינן גפינן וואונדר ברליכי גשיכטניש דיא גישעהן זיין אונ-זרן עלטערן אין דען גלות, אונ' וויפיל מאָל זיי האָבן מקדש שם גוועזן ... דאָמיט דער מענש וועט זיין הערץ דער-וועקן צו גאַטש פאַרַכט, השם יתברך זאָל ווייטר זיין פאַלק בהיטן ... אונ' זאָל אונז זענדן דען דער לייור משיח בן דוד במהרה בימינו אכיר...“ צום סוף פון ווערק קומט די פאַלגענדע שטעל: „וויילן

קאָפעל אלכסנדר (בעקאַנט אויך אונטערן פסעוודאָנים ד"ר א. מוקדוני) —

שריפטשטעלער, טע-אַטערקריטיקער און זשורנאַליסט. גע-באָרען אין יאָהר 1878 אין ליאַכאַ-וויטש, מינסקער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יו-

דישע ערציהונג און אין דער יוגענד גע-לערנט תלמוד. שפעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און איז אַ געוויסע צייט געוועזען אַנ'עקסטערן. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועק קיין בערן, וואו ער האָט שטודירט פילאָזאָפיע. פון צייט צו צייט האָט ער אויך געלעבט אין לאָזאַן, גענף און פאַ-ריז. אין די יאָהרען 1907—1909 האָט ער שטודירט יוריספרודענץ אין דער בערנער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר אויפ'ן סמך פון זיין דיסערטאַציע וועגען אַרבייטערגעזעצגע-בונג. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט קאָפעל אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין „וועג“ מיט אַנ'ערצעהלונג און אַ קריטי-שען אַרטיקעל וועגען אַנדרייעווס אַ דראַ-מע. זייט דאָמאַלס האָט ער זיך בעטייליגט אין די פערשידענסטע יודישע צייטשריפ-טען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער, ווי „דאָס יודישע פאַלק“, „דאָס וואָרט“, „אונ-זער לעבען“, „קונסט און לעבען“, „יו-דיש“, „שטראַהל“, אין די אַמעריקאַנער אויסגאַבען „צוקונפּט“, „וואַרהייט“, „פאַרווערטס“ א. אַז. וו. אין יאָהר 1909 איז ער געקומען צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ער איז געוואָרען איינער פון די הויפטמיטאַרבייטער אין דער וואַרשויער טעגליכער צייטונג „די נייע וועלט“. אין דערזעלבער צייט האָט ער רעדיגירט אַ

די לייט אן שבתות וימים טובים שטינגן בשוקים וברחובות, אונ' רידן מיט אנדרד שמועות אשר לא טובות אַלערליי ליצנות אונ' לשון הרע ושקרים, איז בעסער זיא לייאנג אווייל אין זעלכי ספרים, קאן מן זעהן נסים ונפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם, אונ' בזכות זה ווערדן מיר זוכה צו קומן אין אונזרן הייליגן לאַנד אַניין...". יודישע אויסגאָבען פון „שבת מוסר" זע- נען ערשיענען שוין פריהער, ווי צום ביישפיעל, אין אַמסטערדאַם, 1648, אין קראָקוי, 1691, אין זולצבאַך, 1699. איינס פון די בעלעבסטע פאַלקס-ביכער, איז עס אויך שפעטער פיעל מאָל געדרוקט געוואָרען אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 564; ס. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomatie, 357—361 (ווערט געבראַכט אַנאָויכצוג פון „שבת יהודה").

קאָפּעלמאַן יעקב בן שמואל בונים — מחבר און איבערזעצער. געבאָ- רען אין בריסק אין יאָהר 1550. אין יאָהר 1583 האָט ער זיך בעזעצט אין פראַנק- פורט-אויפ'ן-מאַין, נאָר שפעטער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק אין זיין געבורטס- שטאָדט, וואו ער איז געשטאַרבען אין יאָהר 1598. איינער פון די גרעסטע גאונים אין זיין צייט, אַנאָויכצויענטער מאָ- טעמאַטיקער, דער מחבר פון אייניגע ספרים אין העברעאיש, האָט ער געשרי- בען אויך אין יודיש. אין יאָהר 1584 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פרייבורג, דאש תרגום בון דען חמש מגלות—ואול ור דייטשט אות באות גידייטשט אונ' גיריימט מיט גנצר ולייש, גידרוקט אונ' גימאַכט איצונד ערשט פון נייש, אונ' ויל מדרשים צו גיועצט אונ' גימאַכט נאָך דעם נגון פון שמואל בוך דז עש גוט זאל צו זינגן זיין". אין דער קליינער הקדמה צו דעם ספר

ערקלערט דער איבערזעצער, אַז „עש איז ור דייטשט ויין (פיין), ור נשים אונ' בתולות אונ' ור ויל (פיעל) מאָן, דען עש קאן ניט איטליכר איין רב זיין...". צי איז דערזעלבער קאָפּעלמאַן אויך דער אוי- טאָר פון „מגלת אסתר אין טויטש" איז אונבעקאַנט. אין יאָהר 1588 האָט קאָפּעל- מאָן אַרויסגעגעבען אין פרייבורג אַ גע- ריימטע יודישע איבערזעצונג פון ברכיה הנקד'נס פאַבלען „משלי שועלים": דאָס ווערק איז איבערגעדרוקט געוואָרען אין 1825 אין ווילנאָ. אַנאָנדערע יודישע אי- בערזעצונג פון די „משלי שועלים" איז ערשיענען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל אין פראַג, 1767, און וואַרשוי, 1844).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 31—33; בן-יעקב, אונזר-הספרים, 372—373.

קאָצענעלסאָן יצחק — העברע- איש-יודישער דיכטער און דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1886 אין קאַרע- ליטש, מינסקער גוב. (זיין פאָטער, יעקב-בנימין קאָצע- נעלסאָן, אַ העברע- אישער שריפטשטע- לער, האָט געשרי-

בען אויך אין יודיש און האָט צווישען אַנדערן פערעפענטליכט אונטערן פסעוו- דאָנים בן-ימיני אַ פאָעמע „גדליה דרגא", אָבער איהר ליטעראַרישער ווערט איז גאַנץ אונבעדייטענד). זיין ליטעראַרי- שע טעטיגקייט אין יודיש האָט קאָצע- נעלסאָן אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין פראַגעס „יודישער ביבליאָטעק". שפע- טער האָט ער זיך בעטייליגט אין פערשי- דענע יודישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1909 האָט דער פערלאַג „השחר" אַרויסגעגע-

בען א זאמלונג פון זיינע ערצעהלונגען און ליעדער מיט'ן נאָמען „דאָס ווייסע לעבען“; פון זיינע דראַמאַטישע ווערק זענען אויף יודיש אַרויס אין בעזונדערע אויסגאַבען די פּאָלגענדע: „בחורים“ (א קאָמעדיע אין איין אַקט), „דעקאַדענטען“ (א קאָמעדיע אין איין אַקט), „קאַריקאַטור-רען“ (א דראַמע אין דריי אַקטען). אין לאַדזער יודישען טעאַטער איז אויפגע- פיהרט געוואָרען זיין פּיעסע „606“.

קאָצענעלענבאָגטן רש"י — די-כ-טער און דראַמאַטיקער. אויסער אייניגע זעהר געלונגענע איבערזעצונגען פון קרי-לאָוו, לערמאַנטאָוו, היינע, פון תּפּלות, זמירות א. אַנד., האָט ער געשאַפּען אַרי-גינעלע נאַציאָנאַלע, סאַטירישע און לירי-שע ליעדער, וואָס צייכענען זיך אויס נישט אַזוי מיט דעם פּאָעטישען געפּיהל, ווי מיט דער קורצקייט פּונ'ם סטיל, דער פּערשידענאַרטיגקייט פון די טעמעס און דעם רעגעלמעסיגען פּערזענבויו — מעלות, וואָס זענען זעלטען געווען ביי די דיכטער פון יענער צייט (די צווייטע העלפט פון XIX יאָרהונדערט). דאָך זענען זיינע ליע-דער, ווי עס ווייזט אויס, נישט פּערשפּרייט געוועזען צווישען פּאָלק און זענען אַרויס-געגעבען געוואָרען ערשט אין יאָהר 1887 („יודישע מעלאָדיען אַדער פּאָלקסליעדער“, ווילנאָ, תּרמ"ז). קאָצענעלענבאָגטן האָט אויך געשריבען פּאַר'ן יודישען טעאַטער אין דעם ערשטען פּעריאָד פון זיין עקזיסטענץ („אַלחנן“, „דאָס פּערלאָרענע קינד“, „יהודית“, „דער פּיינער קבצן“, „אַ שענער משא ומתן“ און אַנד.), זיינע טעאַטער-שטיק זענען אָבער נישט געדרוקט געוואָרען, און נאָר פון די אייניגע ליעדער, וואָס ער האָט אַרויסגענומען פון זיינע פּיעסען און פּערזעפּענטליכט אין דער דערמאַהנטער ליעדער-זאַמלונג, קאָן מען אורטיילען ווע-

גען דעם ליטעראַרישען ווערט פון זיינע טעאַטערשטיק.

ביבליאָגראַפיע: ל. וויענער, *Yid-lish Literature*, 100—99, 238, 371. קאַרטאָזשינסקי אַסקאַר (פּסעו-דאָנים אין רוסיש — אַסקאַר נאָר-וועזשסקי) — רוסיש-יודישער זשורנאַ-ליסט און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין ליובטש, מינסקער גוב. ערצויגען און אויפגעוואַקסען אין ראָס-טאַוו-אויף-דעם-דאָן, האָט ער שפּעטער שטודירט אין אויסלאַנד טעכנאָלאָגיע און פּילאָזאָפּיע. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער רוסישער פּרעסע. אויף רוסיש האָט ער אויך פּערזעפּענטליכט די ווערק „Ли-„
“Въ Нью-тературные силуэты אין 1911 יאָהר 1911 האָט ער זיך אָנגעהוי-בען צו בעטייליגען אויך אין דער יודי-שער פּרעסע אַלס מיטאַרבייטער און בער-לינער קאַרעספּאָנדענט פון „דעם פּריינד“, וואו ער האָט פּערזעפּענטליכט רייזע-איין-דריקען, קאַרעספּאָנדענצען, בריף וועגען ליטעראַטור, נאָוועלען א. א. וו.

קאַרלינסקי ב. — איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1886 אין קאַלנאָ, לאָמזשער גוב. האָט אָנגעהויבען שרייבען אין סאַקאָלאָוו „טעלעגראַף“, 1905. אין יאָהר 1908 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ גרעסערע ערצעהלונג אונטערן נאָ-מען „דאָס טאָגבוך פון אַ פּאַרטיי-פּיה-רערין“. שפּעטער האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער אַרויסגאַבע פון „שימינס, וועלט-ביבליאָטעק“, וואו ס'זענען ערשינען פּאָלגענדע איבערזעצונ-גען זיינע: אַרטור שניצלערס אויסגעוועהל-טע שריפטען, מאַקס נאָרדויס „פּאַראַ-דאָקסען“, יהודה שטיינבערגס „אין יענע צייטען“, הלל צייטלינס „דאָס פּראָבלעם

דלונג פון דער יודישער שפראך. קארפעלעט
האָט אויך פערעפענטליכט אַן אַרטיקעל ווע-
גען ליטע פון רעגענסבורג (זעה) אין דער
פעסטשריפט, וואָס איז אַרויסגעגעבען
לכבוד דעם 70-יערהיגען יובילעאום פון
אברהם בערלינער.

קים (קיש) אַרנאָלד — אונגאַרי-
שער דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1869.
איצט פערנעהמט ער אַ ראַבינערשטעלע אין
דער קהלה פון אָפּען. אויסער פיעלע פון
יודיש איבערזעצטע געדיכטען, וואָס זע-
גען אַריין אין זיין ליעדערזאמלונג „Des
Priesters Harfe“ האָט ער איבערזעצט
אויף אונגאַריש מאַריס ראָזענפעלדס ליע-
דער.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רום. ענז. IX,
400.

קיממאַן יוסף—גאַליצישער זשור-
נאַליסט. געבאָרען אין אַ בוקאַווינאַ דאָרף
אין יאָהר 1887. האָט בעזוכט דאָס גימ-
נאַזיום אין סערעט, בוקאַווינאַ, דאָן שטו-
דירט אין דער וויענער אוניווערזיטעט.
איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער גאַלי-
צישער וואַכענשריפט „דער סאַציאַל-דע-
מאָקראַט“. ער בעטייליגט זיך אויך אין
„פריינד“ און אין אַנדערע צייטשריפטען,
יודישע און דייטשע.

קיפנים מנחם — מוזיק-קריטיקער.
געבאָרען אין יאָהר 1878 אין אושאַמיר,
וואַלינער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדי-
ציאָנעלע יודישע ערצהונג און געלערנט
אין בית-המדרש. אָנגעהויבען לערנען מו-
זיק אין דער זשיטאָמירער כּאָרשהל, האָט
ער פערענדיגט זיין מוזיקאַלישע בילדונג
אין דעם וואַרשויער קאָנסערוואַטאָריום.
זיין ערשטע מוזיקאַליש-ליטעראַרישע אַר-
בייט איז ערשיענען אין „המליץ“; שפּע-
טער האָט ער זיך געדרוקט אויך אין דעם
וואַרשויער „הצפה“. דער ערשטער ערנס-
טער מוזיק-קריטיקער אין דער יודישער

פון גוטס און שלעכטס“, אַ זאַמלונג אַר-
טיקלען איבער משה רבינו א. אַנד. אוי-
סערדעם האָט ער בעאַרבייט לויט פּראָפּע-
סאָר גרעץ, ש. דובנאָוו און אַנדערע קווע-
לען פיער בענד פון דער „יודישער גע-
שיכטע“, וואָס איז ערשיענען אין שימינס
פערלאַג. ער האָט אויך פערעפענטליכט
מעהרערע אַרטיקלען און פעליעטאַנען אין
פערשידענע זאַמלונגען.

קאַרעץ יהודה-לייב — זשורנאַ-
ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1863 אין
טאַרנאָוו, גאַליציען. אויסער אַרטיקלען
אין העברעאישע און יודישע, מייסטענ-
טיילס ציוניסטישע, צייטשריפטען (אויך
אונטערן פּסעוודאָנים „איש-יהודי“) האָט
ער פערעפענטליכט אין יודיש אַלס בע-
זונדערע אויסגאַבען „דעם אַתרוג“ (1897);
איבערגעדרוקט אין יאָהר 1904) און
זכרון ציון“, וואָס זענען געווינדמעט
דער פּראָפּאַגאַנדע פון דער ציוניסטישער
אידעע.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רום. ענז. IX,
752.

קאַרפעלעם גוסטאָוו — דייטשער
שריפטשטעלער און ליטעראַטור-קריטיקער.
געבאָרען אין יאָהר 1848 אין לאַשיץ,
מעהרען, געשטאַרבען אין יאָהר 1909 אין
בערלין. אין זיין בעוואוסטען ווערק
„Geschichte der jüdischen Lite-
ratur“ (ערשטע אויפלאַגע, 1886; פאַר-
האַן אויך אַ העברעאישע און רוסישע אי-
בערזעצונג) גיט ער אַב אַ בעזונדער קאַ-
פיטעל דער יודישער (יודיש-דייטשער)
ליטעראַטור פון איהר אָנהויב אָן ביז דער
מענדעלסאָן-תּקופּה. אָבער די דאָזיגע אַר-
בייט איז נאָר אַן אויבערפּלעכליכע ווי-
דערהאַלונג פון דעם, וואָס די פריהערדי-
גע יודיש-פּאַרשער ברענגען איבער יודיש,
און אַלס אַזעלכע איז זי אויך נישט פריי
פון פעהלעך, איבערהויפט אין דער בעהאַנ-

פרעסע, איז ער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער אין די יודישע זשורנאַלען „ראַמאַנצייטונג“, „טעאַטער־וועלט“, „דער שטראַהל“, וואו ער האָט זעהר פּיעל גע- שריבען איבער מוזיק, איבערהויפט יודי- שער, אונטער זיין אייגענער אונטער- שריפט און די פּסעוודאָנאָמען „מעפיסטאָ- פעל“, „מעטראָנאָם“. די לעצטע יאָהרען איז ער דער מוזיקאַלישער און טעאַטראַ- לער קריטיקער פון דער טעגליכער ציי- טונג „היינט“ (אונטערן פּסעוודאָנאָם „ספינקס“). אויסער פּיעל אַלגעמיינע פּע- ליעטאָנען, רייזע-שטריכען מיט בילדער און נאָטען, האָט ער בעאַרבייט אַ ווערק „בעריהמטע יודישע מוזיקער“ (אַרויסגע- געבען פון פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“).

קירכהאן מנוח-הענדערל בן בנימין-וואָלף (לויט וואָלף — הענדעל בן וואָלף, לויט פּירסט — אלחנן הענדל) — שריפטשטעלער - מאָראַליסט. האָט געלעבט אויף דער גרעניץ פון XVII און XVIII יאָהרהונדערט אין פּראַנקפורט- אויפֿן-מאַין און איז געוועזען אַנִיאַידים פון ר' צבי-הירש קאָיאָנאווער (זעה), דעם מחבר פון „קב הישר“. אין יאָהר 1706 אָדער 1707 האָט ער פּערעפּענטליכט אין פּראַנקפורט אַ מוסר - ספר אויף יודיש „שמחת הנפש“. דאָס זעהר אויספיהרליכע טיטעלבלאַט פון דעם ווערק גיט אַ פּאַר- שטעלונג וועגען זיין אינהאַלט, און מיר ברענגען עס דאָ אינגאַנצען: „ראשית ווערט איר דרינג פינדן איין גוויזו רפואה צו דיא דאגת אז רוב עולם זיין בהעפט מיט דאגות וואו זיא שעדליך איז צו אירן גוף אונ' נשמה ווער דא ווערט לייאנג דיא רפואה ווערן זיך זיין זארג פון אים אב טאן. שנית ווערט איר פינדן גרושה נחמות אונ' צו ווייזן דען בן אדם דו ער זיך אין קיינר לייא זאכן זאל מצער זיין דען אלו וואו דעם מענשן צו קומט

איז אלש פון גאט אונ' איז אים אלו לטובה אונ' איז בעשר ווער יסורים אויף דר וועלט האט. שלישית ווערט איר פינדן גרוש ווישן שאפט און ראיות וויא דיא נשמה בייא דען מענשן איז דו ער איז בשאפן ווארן גאט צו דינג דש איטליכר בקענן ווערט. רביעית ווערט איר פינדן גרושי מוסר ותוכחה ראיות אונ' משלים און מעשות גרושי חדושים דו איטליכר ווער איין יהודי היישט ווערט דען אמת מוזן דר קענן אונ' ווערט ווייטר מוזן ערנשט זיין מיט גאט. חמישית ווערט איר פינדן אלי דינים פון איין גאנצן יאר וואו איטליכר מחויב איז צו האלטן על פי דת ודין אונ' איטליכר קאן ווישן גאט רעכט צו דינג. אונ' דיני נדה חלה הדלקה אונ' אלי דינים וואו דער צו גהערט דען אין ווייבר ביכלי זיין עטליכי טעות דרינג אונ' אך ניט אלו גשטעלט דו ווערט איר אלו אין דיין ספר פינדן אך אלי דיני ברכת הנהנין זיינן שון גידרוקט אטייל אין ספרים זיין פיל טעות דרינג זיין דען ספר איזט רעכט גשטעלט דר נאך צו ריכטן. שישית ווערט איר פינדן רפואות בקיצר וויא הגאון רבינו משה מיימון שרייבט וויא זיך דר מענש פר האלטן זאל. ווער גאט ליב האט אונ' זיך אונ' זיינר נשמה וויל וואול טאן זאל זעהן אין דיזם ספר רעכט בקי צו זיין דען ווערט ער זיך גוויש משמח זיין. דאָס בוך האָט אויך אַ הקדמה, וואו דער אויטאָר דערקלערט, אַז זיין צוועק איז צו טרייסטען און דערפרייען די לע- זער. צווישען אַנדערן שרייבט ער דאָרט: „איך האב גשטעלט עטליכי מעשות אויז גמרות, דען איטליכר גמיינר מאַן ווייש ניט אלו אונ' ניט מיינט איך האב עפיש נייאש ממציא גוועזט נייארט אלו וואש אין אונזר ליבה תורה שטיט אך (האָב איך) ספר צרי היגון מעתיק גוועזן ... ניט מיינט אַז איך עפיו שטראַף

שארפע ארטיקלען אין דער העברעאישער פרעסע, האָט ער דאָך, נישט קוקענדיג דערויף, אַליין גענומען אַנאַנטייל אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען. אַזוי האָט ער געדרוקט זעהר פּיעל פּובליציסטישע אַרטיקלען אין „דעם יוד“. בעזונדערס צייכענט זיך אויס זיין אַרבייט וועגען די נביאים (פּערפּענטליכט אין י. ל. פּרעס „יודישער ביבליאָטעק“, 1904).

אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיענען זיין היסטאָריש בילד „דון יוסף נשיא“ (פּערלאַג „עזרא“, 1897).

קליוונטאן משה — העברעאיש-יודישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין אַ דאָרף נעבען מעדזשיבאָזש, פּאָדאָליען, אין אַ מיוחסדיגער חסידישער פּאַמיליע. ביז 10 יאָהר געלערנט אין דאָרף ביי מלמדים. דאָן, ראַטעווענדיג זיך פון אַ פּאָגראַם אין דעם 1881-סטען יאָהר, זענען זיינע עלטערן אַריבערגעפּאָהרען קיין מעדזשיבאָזש, וואו ער האָט ווייטער געלערנט תּלמוד. אַ געוויסען איינפלוס האָט צו דער צייט אויף איהם געהאַט מ. ספּעקטאָר, ביי וועלכען ער האָט געלערנט יודיש. שפּעטער איז ער געווען אַ עקס-טערן. אַ צייט לאַנג האָט ער זיך אויך בעשפּטיגט מיט מסחר אין בערדיטשעוו. מיט דעם אויפקומען פון דער ציוניסטישער בעוועגונג איז ער געוואָרען אַ היי-סער ציוניסט און האָט אָנגעהויבען דרוקען אַרטיקלען אין פּערשידענע יודישע און העברעאישע אויסגאַבען, צו פּראָפּאַגאַנדירען די ציוניסטישע אידעען. צו דעמאָלעבען צוועק האָט ער געגרינדעט אין בערדיטשעוו דעם פּערלאַג „עזרא“ (1897). וואו ער האָט פּערפּענטליכט אייניגע זיינע אַגיאַטאַציאָנס-בראָשורען און-טערן פּסעוודאָנים „מקל“. אין יאָהר 1904 איז ער אַוועק קיין לעמבערג, וואו ער איז געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער זשורנאַל-

אונ' מוסר ודינים אויף מיין קאפף שרייב איך בין צו פיל גרינג דר צו איך בין איין שלעכטער מן מיין שרייבן איז איין מלאכה אונ' ווינג חכמה דר ביא נייארט אלו מוסר ודינים וואו אין אונזר היילי-גי תורה שטיט... — דאָס „שמחת הנפש“ קען גערעכענט ווערען פאַר איינס פון די שענסטע ווערק אין דער אַלטער יודישער ליטעראַטור. דער ליבער פריינדליכער טאָן, דער זעהר גוטער יודישער סטיל, די וואונדערליכע שעה-נע מעשיות און משלים, וואָס זענען מיט גרויס טאַלענט געקליבען, האָבען איהם פּערשאַפט זעהר אַ גרויסע פּאָפּולאַ-ריטעט צווישען דעם פשוטען פּאָלק. דאָס „שמחת הנפש“ ווערט אויך דערמאָהנט אין דער דייטש-יודישער ליטעראַטור, ווי אין בערטאָלד אויערבאַכס „דיכטער און קויפּמאַן“ א. אַנד. פייגעלע דער מגיד, דער העלד פון א. בערנשטיינס בעקאַנטען ראַ-מאַן, פּלעגט אויסניצען דעם „שמחת הנפש“ אין זיינע דרשות. אַ צווייטע טייל פון איהם, וואָס איז ערשינען אין פירט אין יאָהר 1727, ענטהאַלט יודישע ליעדער מיט מוזיקאַלישע נאָטען. שפּעטער איז דאָס „שמחת הנפש“ זעהר פּיעל מאָל איבערגע-דרוקט געוואָרען. קירכאָהן האָט אויך אָנגעשריבען אין העברעאיש „חדושים מספר אלחנן“ (2 חלקים, אָפּענבאַך, 1722 און 1731).

ביבליאָגראַפיע: ס. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomatie, 254 (ווערען געבראַכט לענגערע אויסזעגען פון „שמחת הנפש“); בן-יעקב, אוצר הספרים, 594; יוד. ענג. ענין. V; פירסט, Bib. Jud. קליוונטער יוסף, ד"ר — העברעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין אַלקעניק, ווילנער גוב. אַ פאַ-נאַטישער געגנער פון דער יודישער שפּראַך און ליטעראַטור, געגען וועלכע ער איז פּיעל מאָל אַרויסגעטרעטען מיט

ליסט, בעטייליגענדא זיך כמעט אין אלע העברעאישע, יודישע און רוסיש-יודישע צייטונגען און זשורנאלען. ער איז אויך געווען אין פערלויף פון אייניגע יאָהר רעדאקטאָר פון דעם לעמבערגער „טאָג-בלאָט“. זייט 1908 וואוינט ער אין אָדעס, וואו ער איז אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „השלח“ און „גוט-מאָרגען“. ער האָט גענומען אויך אַ נאָהענטען אַנטײל אין דער וואַרשױער טעגליכער צייטונג „אונזער לעבען“. אויסער די דערמאָהנטע בראַשׁו-רען קליינמאַנס און אַ פּערקירצטער יודי-שער בעאַרבייטונג פון הערצלס ציוניסטי-שען ראָמאַן „אַלטיילאַנד“ (פּערלאַג „תּוּשׁיָה“), איז אַרײַה פון זײַנע בראַשׁו-רען ערשיענען אין דער ציוניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָטעק“, צווישען זײַ—איינע וועגען דער שפּראַך-פּראַגע—, אונזער נאַ-ציאָנאַל-שפּראַך.

קלמנאוויטש ז. — פילאָלאָג, אי-בערוועצער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין גאַלדינגען, קורלאַנד. בע-קומען אַ געווענהענליכע יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבה, האָט קלמנאוויטש אין 1901 געענדיגט גימנאַזיום אַלס עקס-טערן אין ליבוי און דאַן שטודירט סעמי-טישע פילאָלאָגיע, נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע און אַלטע געשיכטע אין בערלין און קע-ניגסבערג. אַלס זשורנאַליסט האָט ער זיך בעטייליגט אין דעם אָרגאַן פון די סיי-מיסטען „די פּאַלקסטימע“, אין דער ווילנער „יודישער צייטונג“, אין „לעבען און וויסענשאַפט“. ער האָט אויך פּער-עפענטליכט פילאָלאָגישע נאָטיצען אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטסשריפטען“ („די יודי-שע שפּראַכלעהרע“, אין העפט III, אַרע-צענויע איבער ז. רייזענס יודישע גראַמאַ-טיק, אין העפט IV), האָט איבערזעצט אויף יודיש ש. דובנאָווס „יודישע געשיכטע“ (ערשיענען נאָר די ערשטע צוויי טײל ;

פּערלאַג „הד הזמן“), יוסיפוס פּלאָוויסעס „יודישע מלחמות“ און בעאַרבייט עמיל שירערס „געשיכטע פון יודישען פּאַלק אין דער צײַט פון בית שני“ (פּערלאַג ב. קלעצקין, ווילנאַ).

קינזשניק זעלדע — דיכטערין. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין וויאַזין, ווילנער גוב. האָט בעקומען זעהר אַ שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג ביי איהר פאָטער, אַ גרויסען בעל-תורה און שפּע-טער אַ פּרוש. צו ניין יאָהר האָט זי שוין געשריבען שירים אין העברעאיש. פון איהרע יודישע ליעדער, וואָס זענען לײַט זײַער פאַרם פּאַלקסטימליך און צײַכענען זיך אויס מיט זײַער טיעפען לירישען גע-פיהל, איז נאָר אַ קליינער טײל פּער-עפענטליכט (אין „יוד“, „פּריינד“ און אייני-גע צופעליג אַרויסגעגעבענע זאַמעלביכער).

קראַכמאַץ מנחם - מענרעל — בעריהמטער רבנישער שריפטשטעלער, דער אויטאָר פון „צמח צדק“. געבאָרען אין קראַקוי אין יאָהר 1600, געשטאָרבן אין ניקאָלסבורג אין יאָהר 1661. זײַן „זמר לכבוד שבת“ איז ערשיענען צוזאַ-מען מיט אַ יודישער איבערזעצונג אין אַמסטערדאַם, 1674.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. IX, 878—879; בן-יעקב, אוצר הספרים, 160. קראַנץ פּיליפ — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם שריפטשטעלער און זשורנאַ-ליסט יעקב ראָמבראַ. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין חאַ-דאַקי, פּאָדאָליען, פון אַנאַקציוניק. אין יאָהר 1881 האָט ער פּערלאָזען רוס-לאַנד און איז אַוועק קיין פאַריז, וואו ער האָט געהערט לעקציעס אין דער סאָר-

אויך געווען דער ערשטער רעדאקטאָר פון דער מאָנאַטסשריפט „די צוקונפט“, געגרינדעט אין יאָהר 1892 פון די יודישע סאָציאַליסטישע סעקציעס אין די פּעראַיי-ניגטע שטאַטען. אויסער זיין נאָהענטער מיטאַרבייטערשאַפט אין פּערישדענע אַמע-ריקאַנער יודישע אויסגאַבען, האָט ער אין פּערישדענע צייטען אַליין רעדאָגירט אַ גאַנצע רייה צייטונגען און זשורנאַלען, ווי דער „שטאַדט-אַנצייגער“ (1893), „די אַרבייטער-וועלט“ (1904) און אַנדערע. אין יאָהר 1906 איז ער אויף אַ געוויסע צייט געקומען צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ביי זיין הויפטמיטוירקונג איז ערשינענען אַ סאָציאַליסטישער אָרגאַן „די פּראָלעטאַ-רישע וועלט“, אַרויסגעגעבען פון דער פ. פ. ס. שפּעטער אַבער האָט ער ווידער געמוזט פּערלאָזען רוסלאַנד און האָט זיך אומגעקעהרט קיין ניו-יאָרק. איצט איז קראָנין, נישט קוקענדיג אויף זיינע סאָציאַ-ליסטישע איבערצייגונגען, איינער פון די הויפטמיטאַרבייטער אין די קאַנסערוואַ-טיווע ניו-יאָרקער צייטונגען „מאַרגענ-זשורנאַל“ און „דער אַמעריקאַנער“. קראָנין האָט אָנגעשריבען פּאָלגענדע ווערק, וואָס זענען ערשינענע אין דער ניו-יאָר-קער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“: „די קולטור-געשיכטע“ — די איינציגע פולשטענדיגע אַרבייט פון דער אַרט, אין 3 גרויסע בענד, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסען ערפּאָלג און האָט אויסגעהאַל-טען פיעל אויפלאַגען; „די געשיכטע פון דער גרויסער פּראַנציוזישער רעוואָלוציאָן“; „אַמעריקאַ פאַר קאַלומבוס“, אַ קולטור-היסטאָרישע נאָכפּאַרשונג; „ציאָת מצרים“; „וואָס הייסט נאַציאָן — זענען יודען אַ נאַציאָן?“, אַ רייה ביאָגראַפיעס פון בע-ריהמעט מענער (אַריסטאָטעל, שפּינאָזאַ, שבתי צבי, יאָזעפּוס פלאַוויוס, בר פּוכבא, לעסינג און מענדעלסאָן, די פאַמיליע

באַנע. אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט אין „Разсвітль“ מיט אַ אַרבייט וועגען שפּינאָזען, האָט ער פון פאַרזי און שפּעטער — פון לאַנדאָן מיטגעאַרבייט אין פּערישדענע רוסישע צייטשריפטען. אין לאַנדאָן האָט ער זיך געטראַפען מיט מאַריס ווינטשעווסקי, וואָס האָט דאָן (1884) אַרויסגעגעבען זיין „פּוילישען יודעל“, אונטער ווינטשעווסקיס איינפלוס האָט ראַמבראָ, וואָס האָט ביז דאָן קיין יודיש נישט געשריבען, פּערפאַסט זיין ערשטען יודישען אַרטיקעל (וועגען די פּאָגראַמען) פאַרן „פּוילישען יודעל“. אין יאָהר 1885, אַז אין לאַנדאָן איז געגרינדעט געוואָרען פון אַ גרופּע יודישע סאָ-ציאַליסטען און אַנאַרכיסטען, מיט ווינ-טשעווסקיין בראש, דער מאָנאַטליכער (שפּעטער וועכענטליכער) זשורנאַל „דער אַרבייטערפריינד“, איז ראַמבראָ אויסגע-וועהלט געוואָרען פאַר אַ רעדאַקטאָר, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט נאָך אַלץ שלעכט געשריבען יודיש. אין „דעם אַר-בייטערפריינד“, וואָס האָט אין די ערשטע יאָהרען פון זיין עקזיסטענץ נישט געהאַט קיין הערשענדע ריכטונג, סאָציאַליסטישע אַדער אַנאַרכיסטישע, איז קראָנין געווען דער פּערטרעטער פון דעם סאָציאַלדעמאָ-קראַטישען געדאַנק. אויסער זיין זשורנאַ-ליסטישער טעטיגקייט אין „אַרבייטער-פריינד“ האָט ראַמבראָ איבערזעצט אויף יודיש „דאָס אַרבייטער-פּראָגראַם“ פון פּערדינאַנד לאַסאַל. אין יאָהר 1890 איז ער אויף דער איינלאַדונג פון די יודישע סאָציאַליסטען אין ניו-יאָרק געקומען קיין אַמעריקאַ, כדי אַרויסצוגעבען דאָרט אַ שטרענג סאָציאַליסטישע צייטונג. אין אַמעריקאַ האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער יודישער פּרעסע אַלס רעדאַקטאָר פון „אַבענד-בלאַט“ און „אַרבייטערצייטונג“. ער איז

רויטשילד, דון יצחק אברבנאל און זיי-
 בע זיהן, מאַהאַמעד, מעיערבער). פון
 זיינע זשורנאַליסטישע אַרבייטען איז צו
 דערמאָהנען אַ גרעסערען אַרטיקעל וועגען
 דער יודישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ
 (אין „Восходъ“, פאַר דאָס יאָהר 1899—
 „Каргоная литература въ Ame-
 рикѣ“).
 ביבליאָגראַפיע: 5. וועגער, „Yid-
 dish Literature“, 223—224; יוד.-
 דוכ. ענז. XIII, 599—600.

קרוינבורג בנימין בן זלמן —
 דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק
 אין יודיש אונטערן טיטעל „סגולת מלכים“
 (ערשינען אין קיטן, 1750).
 ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 408.

קרויאַנדער וו. י. — קריסטליכער
 געלעהרטער און פילאָלאָג פונ'ם XVIII
 יאָרהונדערט, דער אויטאָר פון אַ יודי-
 שער גראַמאַטיק, וואָס ער האָט פּערעפּענט-
 ליכט אין יאָהר 1750 אונטערן טיטעל „Jü-
 disch-Teutsche Grammatik“ (לייפ-
 ציג און וואַלפענביטעל). אַלס איינלייטונג
 צו דער דאָזיגער „גראַמאַטיק“ קומט קרי-
 זאַנדערס אַ צווייט ווערק „Unterricht
 vom Nutzen des Juden-deut-
 schen (וואַלפענביטעל, 1750), וואו
 דער אויטאָר גיט די פּאָלגענדע אינטע-
 רעסאַנטע דעפינירונג פון דער יודישער
 שפּראַך: „יודען-טייטש אָדער עברי-
 טייטש בעשטעהט גרעסטענטיילס פון
 דייטשע (אין דער אויסשפּראַך אפילו אָפט
 פּערענדערטע) ווערטער און רעדענסאַר-
 טען, צווישען וועלכע עס זענען פּער-
 מיטש טיילס ריין העברעאישע ווי אויך
 כאַלדעאישע אויסדריקען, טיילס העב-
 רעאישע ווערטער, וואָס האָבען בעקומען
 אַ דייטשע ענדונג און אָנפאַנג, טיילס
 אייניגע ווערטער, וואָס זענען ווילקיר-

ליך אָנגענומען בלויז ביי יודען. עס
 ווערט געשריבען מיט אַ ביסעל פּערצוי-
 גענע העברעאישע בוכשטאַבען פון רעכטס
 אויף לינקס. מיט יודיש-טייטש בעדי-
 נען זיך די יודען צווישען זיך אין
 שרייבען און ריידען אין גאַנץ דייטש-
 לאַנד, אין בעהמען, אין מעהרען, אין
 אונגאַרן, אין פוילען, אין פּעטערבורג,
 אין דער גרויסער און קליינער אוקראַינע,
 אין אַוויניאָן וואָס אין פּראַנקרייך, אין
 לאַטרינגען און עלזאַס, ווי אויך גרעס-
 טענטיילס אין האַלאַנד, אויב זיי קענען
 אפילו דערביי אויך די לאַנדשפּראַך.“
 קרויאַנדערס אויבענדערמאָהנטע „גראַמאַ-
 טיק“ ענטהאַלט, אויסער די כללים פון
 לייענען יודיש, אויך אינטערעסאַנטע עטי-
 מאָלאָגישע און סינטאַקטישע בעמערקונגען,
 און ווייזט אַרויס, אַז דער אויטאָר איז גע-
 וועזען זעהר אַ גוטער קענער פון דער יו-
 דישער שפּראַך. לויט דעם אינהאַלט-פּער-
 צייכעניש האָט נאָך צו דער גראַמאַטיק גע-
 זאָלט קומען אַ צווייטער טייל—געשפּרעכען,
 בריף, ערקלערונגען פון יודישע ראשי-
 תיבות, איבונגען אין לייענען און אַ ווער-
 טערבוך (אַ קליין ווערטערביכעל איז אויך
 פאַרהאַן אין דעם ערשינענעם טייל). די
 זייטען 9—19 פון קרויאַנדערס „Unter-
 richt vom Nutzen des Juden-deut-
 schen“ ברענגען אַ רייסטער פון יודישע
 אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: אומע-לאַלעטאַנט,
 III, Das deutsche Gaunerthum
 Essai sur, 199—223; 5. הענען, „Je judéo-allemand“,
 101—102.

קריינין מאיר — פּעדאַגאָג און
 געזעלשאַפּטליכער טוער. געבאָרען אין
 יאָהר 1867 אין אַלט-ביכאַוו, מאַהאַלעווער
 גוב. אויפגעצויגען געוואָרען אין פּעטער-
 בורג, וואו ער האָט פריהער געלערנט אין
 חדר און אין גימנאַזיום, דאָן געענדיגט די
 יודישע פּאַקולטעט פון דער פּעטערבור-

אין רוזשאני, גראָדנער גוב. וואוינט זייט 1903 אין וואַרשוי, וואו ער פיהרט די דורך איהם געגרינדעטע יודישע קאָמערץ-שול. אויסער אַ גאַנצער פאָסע העברעא-שע לעהרביכער, האָט ער פערפאַסט אַ לעהרביכעל פון יודיש, דער יודיש-לעה-רער" און האָט רעדיגירט די "יודישע לי-טעראַטור-וויסענשאַפט" און "אריפמעטיק", צוזאַמענגעשטעלט פון א. ב. ראָזענשטיין, איצט לעהרער אין יפוּער גימנאַזיום (די אַלע ביכער זענען ערשינען אין קרינסקיס פערלאַג "ביכער-פאַר-אַלע"). אין דער דורך איהם אַרויסגעגעבענער וואַכענשריפט "ראַמאַנצייטונג" האָט קרינסקי געדרוקט אַרייַה צרטיקלען איבער ערציהונג (ער-שיענען אויך אין אַ בעזונדערער אויסגאַ-בע), אַנאַרטיקעל וועגען דער פראַגע פון רעפּאַרמירען די יודישע אַרטאָגראַפיע א. אַנד. ער איז אויך איינער פון די גרינ-דער פון דער טעגליכער צייטונג, דער מאַמענט".

קריסטיאן קריסטאף-גוסטאוו — שריפטשטעלער-מיסאַנער. געבאַרען אין אַ יודישער פאַמיליע אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט, זיך געטויפט אין יאָהר 1719, געשטאָר-בען אין נירנבערג אין יאָהר 1735. ער האָט אָנגעשריבען צוויי ווערק אין יודיש: "יסוד אמונת ישוע" (בערלין, 1712) און "די בעקעהרונג ישראל" (שוואַבאָך, 1722). ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ ווערקעל וועגען יודיש אונטערן טיטעל "שילת, Heb- räisch- und Deutsche Vocabula und Wörter-Büchlein" (1727); אין אַ יאָהר אַרום ערשינען אין אַ געענדער-טער אויסגאַבע אונטערן טיטעל "ספר אלה הדברים".

ביבליאָגראַפיע: אוועלאַלעמאַנט, III, Das deutsche Gaunerthum 231—233; יודענע. ענצ. IV, 48.

גער אוניווערויטעט. אין 1895 האָט קריי-נין געגרינדעט אין מאַסקווע אַנאַבטיי-לונג פון דער, חברה מפיצי השפלה", וואו ער איז 10 יאָהר געווען קאָמיטעט-מיטגליד. אַריבערגעפאָהרען דאָן ווידער קיין פעטערבורג, האָט ער אויך אַהער אַריבערגעטראָגען זיין געזעלשאַפטליכע טעטיגקייט אַלס מיטגליד אין פערשידע-נע יודישע קולטורעלע און פאָליטישע אַנשאַטלעך און אָרגאַניזאַציעס. אַ הייסער אָנהענגער פון בויען די יודישע שול אויפ'ן גרונד פון דער יודישער שפראַך, האָט ער די דאָזיגע אידעע פערטיידיגט ווי אין זיין געזעלשאַפטליכער טעטיגקייט, אַזוי אויך אין אַ גאַנצער רייה אַרטיקלען כמעט אין אַלע רוסיש-יודישע זשורנאַלען. אויסערדעם האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין "פריינד", בשעת זיין ערשיינען אין פעטערבורג, און האָט דאָרט פערעפענט-ליכט פערשידענע פובליציסטישע אַרטיק-לען, בעזונדערס אָבער איבער פּעדאַגאָ-גישע פראַגען. דער פראַגע פון דער יודי-שער שול און דער יודישער שפראַך אין איהר איז אויך געווינדמעט זיין אַרטיקעל "פראַבלעמען פון דער נאַציאָנאַלער ער-ציהונג", אין "דער יודישער וועלט", 1912, IV.

קרייער י. ז. — האָט אין יאָהר 1894 פערעפענטליכט אונטערן פסעוודאָנים בן-אריה אַ פאָפולער-וויסענשאַפטליך ביכעל אין דער פאָרם פון אַנ'ערצעהלונג מיט'ן נאָמען אַ וועלט מיט וועלטליך". אונטער דעם אייגענעם פסעוודאָנים בן-אריה האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ יו-דישע איבערזעצונג פון אַנ-סקיס ערצעה-לונג, די געשיכטע פון אַ פאַמיליע, אַ נאָמען געבענדיג איהר, די מלחמה פאַר'ן לעבען".

קרינסקי מאַגנום — פּעדאַגאָג און אַרויסגעבער. געבאַרען אין יאָהר 1863

ניגע צייטשריפטען אין העברעאיש און דייטש, האָט ער רעדיגירט אַ גאַנצע רייה יודישע צייטונגען („דער אמתער יוד“ — אַ חסידישער אָרגאַן, לעמבערג, 1904; „דער יוד“ — אַ ציוניסטישע וואָכענשריפט, קראָקוי, 1906). ער האָט אויך גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער גרינדונג און רעדאַקציע פון דעם לעמבערגער „טאַג-בלאַט“, פון דער מאָנאַטששריפט „דער שטראַהל“ א. אַנד. קומענדיג צוריק פון אמעריקאַ, וואו ער האָט געפרובט צו אָר-גאַניזירען אַ העברעאישע טעגליכע ציי-טונג, האָט ער, אַלס לייטער פון יוסף פי-שערס דרוקעריי, אָנגעהויבען אַרויסצוגע-בען אין קראָקוי פון אָנהויב 1909, „די יו-דישע אילוסטריטע צייטונג“; נישט בע-שטימט פאַר ליטעראַטור, האָט זי דאָך מיטגעווירקט צו בעשאַפען אַ יודיש לעז-פובליקום אין גאַליציען. אין דעצעמבער 1909 האָט קרעפעל געגרינדעט אין קראָ-קוי אַ טעגליכע צייטונג „דער טאַג“, וואָס ערשיינט ביז איצט אונטער זיין רע-דאַקציע. אויסערדעם האָט ער אָנגעשרי-בען אַ באַנד „תחינות“, וועלכע זענען געדרוקט געוואָרען אין דראַהביטש אין יאָהר 1896.

קרעטשמער גבריא-הירש — זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין ריגאַ אין יאָהר 1883. האָט בעזוכט אַ פריוואַטשול און געלערנט העברע-איש ביי זיין פאָטער. אָנגעהויבען צו שרייבען אין די ריגער דייטשע צייטונ-גען, אַז ער איז געווען 13 יאָהר אַלט. אין יאָהר 1905 האָט ער זיך בעטייליגט אין „וועקער“, „פאָלקסצייטונג“ און „האַפ-נונג“, דאָן מיטגעאַרבייט אין דער ריגער יודישער „נאַציאָנאַל-צייטונג“. ענדע 1906 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין „דעם אַרבייטער“, „יודישער אַרבייטערועלט“, „צוקונפט“, „פאָרווערטס“. זייט סעפטעמ-בער 1910 איז ער רעדאַקטאָר פון דער וועכענטליכער טרעז-יונאַניסטישער ציי-טונג „די נייע פאָסט“. ער האָט איבער-זעצט אייניגע ווערק פון סקיטאַליעץ, גאַר-קי און היינעס געדיכטען, וואָס וועלען קירצליך ערשיינען אין בוכפאַרם. זיינע פּסעוודאָנימען זענען: „ליליפוט“, הער-מאַן ק — ר א. אַנד.

קרעפעל יונה — גאַליצישער זשור-נאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין דראַהביטש, מזרח-גאַליציען. אויסער איי-

ר.

ראַטור. יודיש האָט ראַבינאוויטש גע-שריבען וועניג: אַנ'ערצעהלונג „די צעל-ניקערין“, אין „יוד“, 1899; אַ גרויסע היסטאָרישע ערצעהלונג, היידאַמאַטשינאַ, פערפענטליכט אין „פריינד“ (אין יאָהר 1904 איבערזעצט פונ'ם אויטאָר אויף העברעאיש און אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „בימי המלניצקי“). אַ נישט-פּער-ענדיגטע היסטאָרישע ערצעהלונג „אונ-

ראַבינאוויטש אַלכסנדר-זיס-קינד — העברעאישער שריפטשטעלער און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1854 אין ליאָדי, מאָהלעווער גוב., אין אַ פרומער יודישער פאַמיליע. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין 1882 אין „Сынъ Отечества“, און אין אַנ-דערע רוסישע אויסגאַבען. שפּעטער איז ער אַריבער צו דער העברעאישער ליטע-

בענד יעדערער. אויסערדעם האָט ער אי-בערזעצט פרץ סמאָלענסקינס „קבורת המור“ („דער שטאָדט-מסור“) און „שמחת חנך“ („שווינדלער“). זיינע העברעאישע שירים זענען געדרוקט אין פּערשידענע צייט-שריפטען און אין בעזונדערע אויסגאַבען. די זעהר אונגינסטיגע מאַטעריעלע בע-דיגונגען האָבען געשטערט דער ענט-וויקלונג פון זיין עכטען פּאָעטישען טאָ-לענט.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. עני. עני. X, 303; יוד. רוס. עני. XIII, 293; אוצר הספרות, III (זיין אויטאָביאָגראַפֿיע).

ראַבינאוויטש לעאָן (יהודה לייב) — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט.

געבאָרען אין יאָהר 1862 אין ברעסטאָ-וויץ, גראָדנער גוב., אין אַ פּאָמילע, וואָס פיהרט איהר יחוס פון ר' יום-טוב ליפ-מאַן העלער. האָט געלערנט אין די

ישיבות פון מיר און וואָלאָזין. אין יאָהר 1881 איז ער אַוועק קיין קעניגסבערג, וואו ער האָט שטודירט מעדיצין. אין יאָהר 1884 איז ער אָנגעקומען אין דער פּאַריזער סאָרבאַנע, וואו ער האָט פּיעל געאַרבייט איבער פיזיק און מעכאַניק. אויף דער פּאַריזער אויסשטעלונג פון 1890 האָט ער בעקומען אַ גאָלדענע מעדאַל פאַר פּער-שידענע ערפינדונגען אין דער מעכאַניק. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין „המליץ“, וואו ער איז שפּעטער געוועזען רעדאַקטאָר. אַ געגנער פון יודיש, האָט ער דאָך אַרויסגעגעבען פּעריאָדישע זאַמלונגען „בלעטער פון אַ טאַגבוך“ אונטער זיין פּסעוודאָנים איש-יהודי. אין יאָהר 1904 האָט ער געגרינ-

טערן פּרעס“, אויס די צייטען פון ניו-קאָלאַי I (אויך געדרוקט אין „פריינד“). בעזונדער איז ערשיענען זיין ערצעהלונג „די צושניטענע לאַקשען“ (פּערלאַג, די ביהן, אָדעס, 1905). זייט 1905 וואוינט ראַבינאוויטש אין ארץ-ישראל.

ראַבינאוויטש יצחק (איש קאָוו-נאָ) — העברעאישער דיכטער און פּער-פּאַסער פון פּיעל-בענדיגע שונדראָ-

מאַנען אין יודיש. געבאָרען אין יאָהר 1846 אין אַ פרומער פּער-מעגליכער פּאַמי-ליע, געשטאַרבען

אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק. לערנענ-דיג ביי אברהם מאָפו דקדוק, האָט ער זעהר פריה זיך בעקענט מיט דער ניי-העברעאישער ליטעראַטור און אַליין אָנ-געוויבען שרייבען העברעאישע שירים. צו אַכצען יאָהר איז ער אָנגעקומען אין דער ווילנער ראַבינערושל. אין 1867 האָט ער זיך בעזעצט אין טעלשי, וואו ער איז געווען בעפריינדעט מיט מרדכי נאַטאַנסאָן (זיין פּרויס זיידע) און יהודה-לייב גאַרדאָן. אין 1889 איז ער אַריבער קיין ווילקאָמיר, אין צוויי יאָהר אַרום—אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק צו זיינע קינדער. דאָ האָט ער אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש, וואָס איז בעשטאַנען אין איבערזעצן און בעאַרבייטען די ווילדסטע „העכטס-אינ-טערעסאַנטע“ שונדראָמאַנען, פון וועלכע דער ראַמאַן „צווישן מענשענפּרעסער“ האָט 26 בענד! נישט קליין זענען אויך די איבעריגע („אונשולדיג געליטען“, „דאָס גערויבטע קינד“, „דער פּרויענהענדלער“ א. אַנאָד.), וואָס בעשטעהען פון 10—12

ראבינאקיי יהושע-חנה — העב-
 רעאיש-יודישער שריפטשטעלער, קריטי-
 קער און זשורנא-
 ליסט. געבאָרען
 דעם 14-טען אוי-
 גוסט 1859 אין
 אָדעס אין אַנְאָרִי-
 מער פּאַמיליע. בע-
 קומען די ערשטע
 ערציהונג אין חדר,

שפּעטער געלערנט אין דער אָרטיגער
 ישיבה; פון אַ רוסיש אַנאַנסען-בלעטעל
 זיך אויסגעלערנט לייענען רוסיש. חתונה
 געהאַט צו 18 יאָהר אין שטעדטעל מאַיאַק,
 האָט ער דאָרט זיך אָנגעהויבען אָבצוגע-
 בען מיט דייטש און פּראַנצויזיש. זיין
 ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-
 הויבען אין „הקול“ און זייט דאָמאָלס
 האָט ער זיך בעטייליגט אין די פּער-
 שידענסטע העברעאישע צייטשריפטען.
 אין יאָהר 1887 האָט ער צוזאַמען מיט
 קראַנקענפעלדען אַרויסגעגעבען אַ זאַמעל-
 בוך „דער יודישער וועקער“ אונטער דער
 רעדאַקציע פון י. ל. ליליענבלום, געוויד-
 מעט דעם רעיון פון חבת-ציון. אין דעם
 דאָזיגען זאַמעלבוך איז ערשינען זיין
 ערשטער אַרטיקעל אין יודיש, דאָס פּינ-
 טעלע יוד.“ שפּעטער וואוינענדיג אין
 אָדעס און בעשעפטיגענדיג זיך אַלס
 העברעאישער לעהרער, האָט ער אין פּער-
 שידענע יודישע צייטשריפטען און זאַ-
 מעליכער (ווי „דאָס יודישע פּאַלקס-
 בלאַט“, „די יודישע פּאַלקסביבליאָטעק“,
 I און II, „דער הויזפּריינד“, V, דאָס
 הייליגע לאַנד“, 1891, א. אַנד.) פּער-
 עפענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים רב-קצין
 אַ רייה אַרטיקלען איבער דער יודישער
 ליטעראַטור, וועלכע מאַכען איהם פאַר
 דעם ערשטען, לויט דער צייט, יודישען
 קריטיקער. קעמפּענדיג פון איין זייט גע-

דעט אין פּעטערבורג אַ טעגליכע יודישע
 צייטונג „דער טאָג“. אַז דער „טאָג“ האָט
 זיך פּערמאַכט, האָט ער אָנגעהויבען מיטצו-
 אַרבייטען אין „דעם פּריינד“, וואו ער
 האָט פּערעפענטליכט אַ גאַנצע רייה אויס-
 געצייכענטע, מייסטענטיילס פּאָפּולער-ווי-
 סענשאַפּטליכע פעליעטאַנען, אונטערגע-
 שריבען ד״ר אַליעזיסט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. X,
 301—300.

ראבינאוויטש צבי הכהן —
 העברעאישער שריפטשטעלער, מאַטעמאַ-
 טיקער און פּובליציסט. געבאָרען אין
 לינקאָוואַ, ביי פּאַניעוועזש, קאָוונער
 גוב. אין יאָהר 1832, געשטאַרבען אין
 פּעטערבורג אין יאָהר 1889. ער האָט
 אויך געשריבען יודיש, זיך בעטייליגענ-
 דיג אין די אויסגאַבען פון אַ צעדערבוים
 „קול מבשר“ און „יודישעס פּאַלקסבלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: ענקראָלאַג, אין ספּעק-
 טאָרם „הויזפּריינד“, II.

ראבינאוויטש שלום — זעה
 שלום-עליכם.

ראבינאוואָהן מ. מ. ד״ר—העברע-
 אישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט.
 געבאָרען אין יאָהר 1877 אין נאָוואָגרו-
 דאָק, מינסקער גוב., אין דער פּאַמיליע
 פון אַ רב. האָט געלערנט אין די ישיבות
 פון וואָלאָזין, טעלשי א. אַנד. און אין
 1898 בעקומען סמיכה אויף רבנות. שפּע-
 טער האָט ער אַ לענגערע צייט שטודירט
 אין אויסלאַנד, פון וואָנען ער האָט זיך
 בעטייליגט אין פּערשידענע העברעאישע
 און יודישע אויסגאַבען. זייט 1911 איז
 ער ראבינער אין באַברויסק. ראבינאוואָהן
 האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק
 פון שאַנטאַפּי-דע-לאַסאָסי, „די געשיכטע
 פון גלויבענס און רעליגיאָנען“ (ערשיע-
 נען אין ב. שימינס, וועלט-ביבליאָטעק).

ראַבניצקיס איבער קינדער-ערציהונג מיט'ן
נאַמען „די יודישע אוצרות“ (1902).
ביבליאָגראַפֿיע; ספר זכרון, 103;
יוד.ענג.ענצ. X, 334.

ראַגאַף הלל — יודיש-ענגלישער
זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1883
אין בערעזין, מינסקער גוב. אין יאָהר
1892 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמע-
ריקאַ, וואו ער האָט אַ יאָהר אַכט בעוויכט
די ניו-יאָרקער ישיבות, דערנאָך האָט ער
שטודירט אין דעם „סיטי קאָלעדזש“,
וואָס ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1906.
זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ראָ-
גאַף אָנגעהויבען אין ענגליש אין 1905.
שפעטער איז ער געוואָרען אַ מיטאַרביי-
טער אין „פּאָרווערטס“. אין יאָהר 1908
האָט ער רעדיגירט „די יודישע אַרבייטער-
וועלט“ אין טשיקאַגאָ. אין 1909 איז ער
ווידער אַריין אין דער רעדאַקציע פון
„פּאָרווערטס“. ער האָט געשריבען אויך
אונטער די פּסעוודאָנימען „יצחק אלחנן“
און „גר תושב“. ראַגאַף בעטייליגט זיך
אויך אין דער ענגלישער סאָציאַליסטישער
פרעסע.

ראָדקינסאָן (פרומקין) מיכאל-
לוי — העברעאיש-יודישער שריפטשטע-
לער און זשורנאַליסט, אַ פעטער פּונם
בעקאַנטען יודישען איבערזעצער א. פרומ-
קין. געבאָרען אין אַ חסידישער יחוס-פּאָ-
מיליע אין דובראַוונאַ, געשטאַרבען אין
יאָהר 1904 אין ניו-יאָרק. בעגאַבט און
ענערגישי, מיט אַ אונטערנעמהערישען
גייסט, אָבער אָהן געניגענדער בילדונג
און פעסטע איבערצייגונגען, האָט ער זיך
געוואָרפען פון איין אידעען-שטרעמונג צו
דער אַנדערער. זיין שייכות צו דער יו-
דישער ליטעראַטור בעגרענצט זיך מיט
די פּאָר יודישע צייטשריפטען (קול
לעם, 1876—1879, „אָנצייגער“ 1881—
1882), וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן אַלס

גען די שונדווערק פון שמ"ר און זיין חדר,
האָט ער זיך פון דער אַנדער זייט אָבגע-
רופען אין די דאָזיגע אַרטיקלען אויף אַלע
מעהר אָדער וועניגער וויכטיגע ערשיי-
נונגען פון דער יודישער ליטעראַטור ענדע
די אַכציגער יאָהרען און האָט פיעל מיט-
געוויקט דער אויסעסערונג און ענט-
וויקלונג פון דעם ליטעראַרישען געשמאַק
ביי דעם יודישען לעזער. אין יאָהר 1899
האָט ער רעדיגירט די ערשטע 20 נומערן
פון „דעם יוד“, וואו ער האָט איינגע-
פיהרט אַ נייע פּערגרינגערטע יודישע אָר-
טאָגראַפֿיע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען
פון אַלע יודישע שריפטשטעלער. ער האָט
אויך שפעטער גענומען אַ נאָהענטען אָנ-
טייל אין „יוד“ און נאָכדעם אין „פריינד“,
„דאָס לעבען“, ווי אויך אין אייניגע אָנ-
דערע יודישע אויסגאַבען, וואו ער האָט
אויסער פּובליציסטישע אַרטיקלען פּער-
עפענטליכט אונטער פּערשידענע פּסעו-
דאָנימען (ר., בת-קול, בקי, ראובן בן, א.
ירחי, א. אַנד.) אַ גרויסע צאָהל רע-
צענזיעס און קריטישע אַרטיקלען. אַ היי-
סער אָנהענגער פון דער יודישער שפּראַך,
מיט אַ גרויסען אינטערעס פאַר דער יו-
דישער פּאָלקסטימליכקייט, האָט ער צו-
זאַמען מיט א. דרויאָנאָוו יאָהרענלאַנג
געזאַמעלט יודישע וויצען (אייניגע
פון זיי זענען ערשיענען אין „דער
יודישער פּאַמיליע“, 1902), וואָס ער גרייט
איצט צו צום אַרויסגעבען אין יודיש און
העברעאיש. אין יאָהר 1911 האָט ער צו-
זאַמען מיט ח. נ. ביאַליק אַרויסגעגעבען
אין אַ יודישער איבערזעצונג דעם ערשטען
באַנד פון „די יודישע אגדות“ (פּערלאַג
„מוריה“) — אַ בוך פון גרויסער נאַציאָנאַ-
לער און ליטעראַרישער בעדייטונג. דער
צווייטער באַנד פון די „אגדות“ איז אַרויס
אין 1912. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע
איז אויך ערשיענען אַ רייה אַרטיקלען

דרוקען אין „פריינד“, „וועג“ און אנדערע יודישע צייטונגען און זשורנאלען. אין 1905 האָט ער געלאָזען זיין פריהערדיגע פּראָפעסיע און זיך אָבגעגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פּערשדענסטע יודישע אויסגאַבען. פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען צוויי בענד ערשינען אין פּערלאַג „פּראָגרעס“ (1909 און 1912) און איינער („אין די שמאַלע געסליך“) אין שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“ (1910). די לעצטע צייט האָט ער פּערעפּענטליכט אַ ראָמאַן פון אַר-בייטער-לעבען „אין דער שטיל“ (אין דער אָדעסער טעגליכער צייטונג „שלום-עליכם“).—שוין אין די ערשטע גאַנץ מיטעל-מעסיגע זאַכען ראָזענפעלדס איז צו מער-קען די אייגענאַרטיגע נייגונגען זיינע, וואָס מאַכען איהם פאַר איינעם פון די אַריגינעלסטע טאַלענטען אין דער יונגער יודישער ליטעראַטור. ער האָט דער ער-שטער איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די שילדערונג פון אויסער-געווענהליכע, קראַנקע, פאַטאַלאָגישע ערשיינונגען פונ'ם פּסיכישען לעבען. בע-זונדערס האָט ער ליעב זיך אָבצוגעבען מיט פּערשידענע צושטאַנדען פון שרעק אין דער מענשליכער נשמה; דער מאַטיוו פון שרעק ווערט ביי איהם וואַריאירט אויף די פּערשידענסטע אופנים, און אין דעם ווייזט ער אַרויס אַ גרויסע שיל-דערונגס-קראַפט. ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט עראַטיש-פּסיכאָלאָגישע טעמעס, וואו עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון מאַפּאַסאַן.

ביבליאָגראַפיע: ש. ניגער, אין „פריינד“, 1910; מ. וואַנווילד, אין זאַמעל-בוך „די יודישע יונגענד“; נח פּרילוצקי, אין זאַמעלבוך „דער יונגער גייסט“; ורפּבל „אין דער שטילער פּינסטערניש“, אין דער ליטעראַ-רישער זאַטלונג „יונגער“, גאַליציען.

ביילאָגען צו זיינע העברעאישע אַרגאַנען — „הקול“ און „החוצה“.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. עני. XIII, 564; (א האַראַקטעריסטיק פון ראָדקינסאָנס פּער-זענליכקייט ווערט געגעבען דורך מ. ווינטשעווסקי אין דער „צוקונפּט“, XII, 1906, 38—41).
ראובן בן אברהם הלוי — דער אויטאָר פון אַ לעהרביכעל אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „אגרת הראשון“ (איבונגען אין שרייבען און לעזען; אָפּענ-באַך, 1780).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 14.

ראָזענבערג ישעיה — זעה פּאַרנבערג קאַרל ד"ר.

ראָזענפעלד יונה — בעלעטריסט.

געבאָרען אין יאָהר 1882 אין דאָרף ראַפּאַ-

לאָווקאַ, ביי טשאַר-טאַריסק, וואַלי-נער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ לעהרער. ביז 12 יאָהר האָט ער גע-לערנט אין חדר. צו זיין 13-טען לע-

בענס-יאָהר זענען איהם די עלטערן גע-שטאַרבען, און ער אין אַוועק קיין אָדעס צו זיינע ברידער, וואָס האָבען איהם אַוועקגעגעבען פאַר אַ טאַקער. אַ יאָהר צעהן האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט דער דאָזיגער מלאכה און אין פּערלויף פון דער גאַנצער צייט קיין זאַך ניט געלעזען און גאַרנישט געשריבען. ערשט אויפ'ן 23-סטען יאָהר, אונטערן איינפלוס פון דער אויפלעבונג אין דער יודישער לי-טעראַטור, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-בען, און אין יאָהר 1904 איז אין „פריינד“ ערשינענע זיין ערשטע זאַך „דאָס לערנ-יונגעל“ — אַ בילד פון טאַקערלעבען. פון דאַמאָלס אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען צו

זיינע ערשטע ליעדער, וועלכע ער האָט מיסטענטיילס געשאַפֿען אין לאַנדאָן, זענען קיינמאָל נישט געדרוקט געוואָרען, האָבען אָבער צירקולירט צווישען עולם אַלס ליעדער צום זינגען. ערשט אין אַמעריקא האָט ער אָנגעהויבען זיין ווירק-ליכע דיכטער-קאַריערע. ענדע 1886 איז ערשיענען זיין ערשטעס געדיכט, דאָס יאָהר 1886" אין דער „ניו-יאָרקער יו-דישער פּאָלקסצייטונג". זייט דאָמאָלס האָט ער פּערעפּענטליכט כּמעט אין אַלע יודיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען און זשור-נאַלען אַ גרויסע צאָהל ליעדער און גע-דיכטען, וואָס האָבען איהם באַלד גע-מאַכט זעהר פּאָפּולער אין דעם ניו-יאָר-קער יודישען געטאָ. אָבער דער צו-שטאַנד פון דער יודישער פּרעסע אין אַמעריקא איז צו יענער צייט געווען אַזאָ, אַז יאָהרענלאַנג האָט ראָזענפעלד נישט בעקומען פאַר זיינע ליעדער קיין שום געצאָהלט, און ערשט שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו קריגען פאַר זיי ווען נישט ווען אַ דאָלאַר. נישט האָבענדיג קיין מעגליכקייט צו לעבען פון דער לי-טעראַטור און זוכענדיג מיט אַלע קרעפּ-טען זיך צו בעפרייען פון דער פּער-האַסטער שניידעריי, פּלעגט ער מאַנכ-מאָל וואַרפען די אַרבייט אין די „סוועט-שאַפּס" און פּלעגט וואַנדערן איבער פּער-שידענע שטעטט אַלס פּאַרלעזער און פּאַרזינגער פון זיינע ליעדער. ער האָט אויך געפּרובט אַרויסגעבען זאַמלונגען פון זיינע ליעדער, ווי „די גלאַקע" (1888) און „די בלומענקעסטע" (1890), אָבער אָהן ערפּאָלג. אין יאָהר 1894 האָט ראָזענפעלד צוזאַמען מיט א. מ. שאַר-קאַנסקי אַרויסגעגעבען אַ סאַטיריש בלעטעל „דער אשמדאי", וואו ער האָט אומבאַרמ-הערציג און מיט פיעל גאַל אָנגעגריפען ניו-יאָרקער יודישע אַרויסגעבער און

ראָזענפעלד מאָרים (משה-יעקב) — בעריהמטער דיכטער. געפאַרען דעם 28סטען דע-צעמבער 1862 אין דאָרף באָקשאַ, סו-באַלקער גוב., אין דער פּאַמיליע פון יודישע פּישער. שפּעטער האָבען זיך זיינע עלטערן אַרי-

בערגעצויגען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט בעקומען זיין ערציהונג אין חדר. אוי-סער תנ"ך און גמרא האָט ראָזענפעלד אין דער יוגענד געלערנט אַ ביסעל דייטש און פּויליש. אין יאָהר 1882 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט זיך אין פּערלויף פון דריי מאָ-נאַטען בעשעפּטיגט מיט דימענט-שלייפּע-ריי. פון אַמסטערדאַם איז ער אַוועק קיין אַמעריקא, אָבער אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד. אין יאָהר 1883 האָט ער אויס-געוואַנדערט קיין לאַנדאָן, אָבער אויך פון דאָרט איז ער אין זעקס מאָנאַטען אַרום צוריקגעקומען אין זיין פּאַטערלאַנד. אין דעמוזעלבען יאָהר האָט ער צום דרי-טען מאָל פּערלאָזען רוסלאַנד און זיך בעזעצט אין לאַנדאָן, און אום אויסצו-האַלטען זיך און די פּאַמיליע זיינע, האָט ער זיך גענומען צו שניידעריי. אין יאָהר 1886 איז ער אַריבערגעפּאַהרען קיין ניו-יאָרק. נאָר אויך דאָ איז איהם נישט געלונגען צו בעפרייען זיך פון דער שווערער אַרבייט אין די שוויץ-וואַר-שטאַטען און אין פּערלויף פון מעהר ווי אַ צעהנדליג יאָרען האָט ער געאַרבייט אין ניו-יאָרק אַלס שניידער, אָבגעבענ-דיג זיך אין די פרייע מינוטען דער פּאַ-עויע. שרייבען האָט ראָזענפעלד אָנגע-הויבען זעהר כּריה, נאָך אין רוסלאַנד.

שטיבער. צווישען אַנדערן האָט ער דאָ פּערפֿענטליכט זיין פּראָכטפול סאַטיריש געדיכט „לאַטוּס׳ס“ — אַנְענטפּער אויף דעם, וואָס מען האָט איהם אויפגעוואָר- פּען זיין שניידעריי. אין יאָהר 1897 האָט רֶאָזֶנפֶּעלד אַרויסגעגעבען אַ בע- דייטענדע זאַמלונג פון זיינע געדיכטען אונטערן טיטעל „דאָס ליעדערבוך“; די דאָזיגע זאַמלונג האָט אויך נישט געהאַט קיין מאַטעריעלען ערפּאָלג, האָט אָבער געצויגען אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט פון פּראָפּעסאָר לעאָ וויענער (זעה), וואָס איז אַזוי בעגייסטערט געוואָרען פון רֶאָ- זענפֿעלדס טאַלענט, אַז ער האָט אין פּאָלגענדען יאָהר פּערפֿענטליכט אַרייַה פון רֶאָזֶנפֿעלדס ליעדער צוזאַמען מיט אַנְענגלישער איבערזעצונג (אונטערן טי- טעל „Songs from the Ghetto“ באַסטאָן, 1898). די דאָזיגע זאַמלונג האָט געמאַכט אַרום אין די ענגלישע ליטעראַרישע קרייזען און איז זעהר וואַ- רים אויפגענומען געוואָרען פון דער אַלגעמיינער פּרעסע. אַדאַנק דעם איז רֶאָזֶנפֿעלדס מאַטעריעלע לאַגע געוואָרען פּיעל בעסער. ער האָט פּערלאָזען אויף שטענדיג דעם שאַפּ און האָט אָנגעהוי- בען מיטצואַרבייטען אין פּערשידענע יו- דיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען אַלס פּראָ- פּעסיאָנעלער זשורנאַליסט. אין יאָהר 1906 איז ער ערנסט קראַנק געוואָרען, און די שרעקליכע מאַטעריעלע לאַגע, אין וועלכע ער איז געקומען צוליעב אַ פּאַ- ראַליטש און דער געפּאָהר בלינד צו ווערען, האָט דאָן געשאַפּען אין דער יודישער פּרעסע און געזעלשאַפּט אַ בע- וועגונג אַוועקצושטעלען דעם קראַנקען דיכטערס עקזיסטענץ אין בעסערע בע- דינגונגען. אין יאָהר 1908 האָט רֶאָזֶנ- פֿעלד געמאַכט אַ רייזע איבער מערב- אייראָפּאָ און האָט בעזוכט אַ גאַנצע רייַה

שטעדט, וואו ער איז מיט בעגייסטע- רונג אויפגענומען געוואָרען פון די פער- שידענסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג. איצט איז רֶאָזֶנפֿעלד אַ שטענדיגער נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער ניו-יאָרקער סאָציאַליסטישער צייטונג „פּאַרווערטס“. — רֶאָזֶנפֿעלד, איינער פון די בעדייטענדסטע יודישע דיכטער, האָט געעפענט אַ ניי קאַפיטעל אין דער גע- שיכטע פון דער יודישער פּאָעזיע. זיי- נע בעסטע ליעדער זענען די סאָציאַלע, וואו עס ווערט געשילדערט דאָס טרוי- עריגע עלענדע לעבען פון די יודישע אַרבייטער אין די ענגע שוויך-שעפּער פון ניו-יאָרק. אין דער פּאַררעדע צו זיין איבערזעצונג פון רֶאָזֶנפֿעלדס ליע- דער שרייבט וויענער: „אויף דעם גורל פון אַרוסישען יודען איז אין סוף פּונ'ם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט אויסגעפּאָלען צו זעהן און צו מאַלען דעם גיהנם מיט אַזעלכע פּאַרבען, וואָס זענען שוין נישט בנמצא געווען זייט דאַנטע. אָבער דאַנ- טע האָט געשילדערט דעם גיהנם פון יענער וועלט, און רֶאָזֶנפֿעלד מאַלט דעם גיהנם אויף דער ערד; דעם גיהנם וואָס ער האָט נישט בלוין בעזוכט, נאָר וואו ער האָט אויך לאַנגע יאָהרען גע- לעבט.“ דאָס געפּיהל פון פּיינליכען שמערץ און טיעפען יאוש, וואָס דרינגט דורך די מייסטע סאָציאַלע ליעדער רֶאָ- זענפֿעלדס, געהט איבער אין אייניגע פון זיי אין אַ מעכטיגען פּראָטעסט-גע- שריי געגען די אונטערדריקער און פּיי- ניגער פּונ'ם אַרבייטער-פּאָלק און גע- פינט דעם שטאַרקסטען אויסדרוק אין אַזוינע ליעדער זיינע, ווי „אַ נבואה“, „דער מאַסקען-באַל“ א. אַנד. דעם צוויי- טען בעדייטענדען טייל אין רֶאָזֶנפֿעלדס זאַכען פּערנעהמען די נאַצאַנאַלע געזאַנ- גען, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ

1899 זיינע "Lieder des Ghetto" אין דייטש, אין אַ פּראָכטפולער אויסגאַ-
 בע, אילוסטרירט פון ליליען, מיט אַ
 קורצער אינלייטונג וועגען דער יודי-
 שער ליטעראַטור און בעזונדערס וועגען
 ראָזענפעלד (צווייטע אויפלאַגע—1902);
 אין יאָהר 1903 האָט דער פּראָגער פּראָ-
 פעסאַר יאַראָסלאָוו ווערכליצקי, אַ בע-
 ריהמטער טשעכישער דיכטער (געשטאַר-
 בען אין 1912), אַרויסגעגעבען ראָזענ-
 פעלדס ליעדער אויף טשעכיש; ישראל
 וואַלדמאַן האָט זיי איבערזעצט אויף פּוּ-
 ליש, אַרנאָלד קיש—אויף אונגאַריש.
 פאַרהאַן אויך אַ רומענישע איבערזעצונג
 פון ראָזענפעלדס ליעדער, און איינצי-
 גע פון זיי זענען אויך איבערזעצט אויף
 רוסיש און נאָך אַנדערע שפּראַכען.

ביבליאָגראַפֿיע: לעאָ וויענער, Yid-
 dish Literature, אינדעקס: י. ראָמבראָ,
 אין "Восходъ", 1899, XI; אַלעקסאַנדער
 האַרקאַווים פּאַררעדע צו ראָזענפעלדס נעואַמעל-
 טע ליעדער; ראובן ברוינין, שריפטען: ג.
 קראַסני, אין "Будущность", 1903, 120—
 134; ג. הערענבריוו, אין "השלה", XIII,
 458—464, 464—576—580; ד"ר ה. זשוטלאָוו-
 סקי, אין "דאָס נייע לעבען", 1909; ד"ר מ.
 פינעם, די געשיכטע פון דער יודישער ליטערא-
 טור, II, 65—115.

**ראָזענפעלד'ס שמואל — בעוואוס-
 טער העברעאיש - יודישער זשורנאַל**

ליסט. געפאָרען אין
 יאָהר 1869 אין
 דאָרף הרוסקאָיע,
 יעליסאַוועטגראַדער
 אויעז, חערסאַנער
 גוב. ביז 18 יאָהר
 האָט ער פּערבראַכט
 אין דער היים, וואו
 ער האָט געלערנט "יורה דעה", תלמוד,
 קבלה און חסידות אונטער דער השגחה

טיעפען טרויער אויף די ליידען פון די
 יודען אין גלות; מאַכע פון זיי אָבער
 דרינגט דורך דער הייסער גלויבען אין
 דער אייביגקייט און גרויסקייט פונ'ם
 יודישען פּאָלק. אַ טרויעריגער מעלאַנכאָ-
 לישער טאָן הערשט אויך אין ראָזענ-
 פעלדס נאַטורשילדערונגען, וואָס זענען
 אָפטמאָל צו מליצהדיג. ראָזענפעלד האָט
 אויך געשריבען באַלאַדען, עפּיגראַמען און
 סאַטירישע ליעדער; די לעצטע זענען
 בעזונדערס אויסגעצייכענט דורך זייער
 ביטערען סאַרקאַזם און שטאַרקען טעם-
 פּעראַמענט. אַ מייסטער פון פּערז, מיט
 אַנאַמתען ריטמוס-געפּיהל, דערצו איי-
 גער פון די גרעסטע יודישע שפּראַכ-
 קענער, האָט ראָזענפעלד זעהר פּיעל
 אויפגעטאָן פאַר די ענטוויקלונג און בע-
 רייכערונג פון די דיכט-פּאַרמען אין דער
 יודישער פּאָעזיע. פון דער אַנדערער זייט
 ליידען אייניגע פון זיינע ליעדער פון
 רעטאַרישע, זאָגאַר בדחנישע שטעלען און
 מאַכע וואולגאַרע ווענדונגען און אויס-
 דריקען. ראָזענפעלד האָט אויך געשרי-
 בען זעהר פּיעל פעליעטאַנען. זיינע גע-
 זאַמעלטע שריפטען זענען ערשיענען אין
 דער ניו-יאָרקער "אינטערנאַציאָנאַלער
 ביבליאָטעק" אין 6 בענד, פון וועלכע
 3 ענטהאַלטען ליעדער, צוויי—פעליעטאַ-
 גען, און איינער—בילדער און איינדר-
 קען פון זיין רייוז איבער אייראָפּאַ. אין
 דעמזעלבען פּערלאַג זענען אויך אַרויס-
 די ביאָגראַפֿיען פון יהודה הלוי און היינ-
 ריך היינע, געשריבען פון ראָזענפעלד.
 ראָזענפעלדס ליעדער זענען אויך גאַנץ
 פּאָפּולער אין די נישט-יודישע קרייזען,
 און אויסער דער אויבענדערמאָהנטער
 ענגלישער איבערזעצונג, זענען זיינע
 ליעדער איבערזעצט אויך אויף אַנדערע
 אייראָפּעאישע שפּראַכען. אַזוי האָט בער-
 טאָלד פּיוועל אַרויסגעגעבען אין יאָהר

הזמן", „השלח". זיין זשורנאל־טיטשע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהוי- בען אין דער ערשטער נומער פון דער וואָכענשריפט „דער יוד", וואו ער האָט גענומען אַ שטאַרקען אָנטייל פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס זי האָט עקזיסטירט. אין יאָהר 1899 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין בערן, וואו ער האָט שטודירט פּילאָ- זאָפּיע, געשיכטע און פּאָליטישע עקאָ- נאָמיע אין דער אַרטיגער אוניווערסיטעט און האָט אָנגעשריבען אַ דיסערטאַציע (אין דייטש) — „נחמן קראָכמאַל אַלס הע- געליאַנער", וואָס איז נאָך ביז איצט נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך געהערט לעקציעס אין לייפציג און אין ווען. אין יאָהר 1900 האָט ער רעדגירט אין פּערלוף פון דריי מאָנאַטען דעם יודישען ציוניסטישען אַר- גאַן „די וועלט". אין יאָהר 1903 איז ער געקומען קיין פּעטערבורג און אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין „הזמן" און אין „פּריינד". פון 1904 שרייבט ער כּמעט אויס- שליסליך אין „פּריינד", וואו ער איז זייט 1909 דער פּאַקטישער רעדאַקטאָר. — ראָ- זענפעלד איז איינער פון די בעדייטענד- סטע יודישע פּובליציסטען. זיינע לייטאַר- טיקלען אין „פּריינד" (מייסטענטיילס אונטערן פּסעוודאָנים R.) בעלייכטען די פּערשידענסטע פּראָגען פּונ'ם אַלגעמיינ- פּאָליטישען און יודיש-געזעלשאַפּטליכען לעבען. געשריבען מיט פּיעל טעמעפּראַ- מענט, אין אַנ־אַייגענאַרטיגען סטיל, ציי- כענען זיי זיך שטענדיג אויס מיט זייער וואַכליכקייט, און האָבען געוויסע פּער- דינסטען פאַר דער קולטורעלער אויפקלע- רונג פון די יודישע פּאָלקשיכטען, בע- זונדערס אין פּראָגען פון פּאָליטיש-גע- זעלשאַפּטליכען לעבען. ער האָט אויך געשריבען איבער ליטעראַטור (מייסטענ- טיילס אונטער דער אונטערשריפט (Agrin

פון זיין פּאָטער, שוחט און דיין אין דער דאַרפּישער קהלה. זיין ערשטע וועלטלי- כע בילדונג האָט ער בעקומען פון זיין מוטער, וואָס האָט איהם געלערנט שריי- בען, און פון שמרס ראָמאַנען. אונטער דעם איינפלוס פון שמר האָט ער צו 18 יאָהר אַליין אָנגעשריבען אַ ראָמאַן. אין דער צייט האָט ער אויך געלערנט מיט קינדער. אַדאַנק דעם יעליסאַוועטגראַדער רב ר' יהודה-לייב עפשטיין, וואָס ראָזענ- פעלד איז געווען ביי איהם אַנ־אַפּטער איינגעהער, איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט דער מיטעלאַטערליכער העברעא- שער ליטעראַטור, וועלכע האָט אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען רושם. אונטערן איינדרוק פון דעם צופעליג איבערגעלייענ- טען „עמק האַרוים" האָט ער זיך גענומען צו דקוק און איז געוואָרען אַ משפּיל, וואָס ס'האָט געפּיהרט צו גרויסע סכּסוכים מיט זיין פּאָטער. דעמאָלט האָט ער אַנ- געשריבען זיין אויטאָביאָגראַפּיע אין יו- דיש, דורך אין גראַמען. דאָס דאָזיגע ווערק, וואָס האָט געהאַלטען ביז 20 דרוק- בויגען, האָט ביי די יעליסאַוועטגראַדער משכּילים שטאַרק אויסגענומען, און מיט זייער הילף איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין קאָוונאָ. דאָרט איז ער געוואָרען אַ פּרוש, האָט מיט גרויס התמדה געלערנט און אין דערוועלבער צייט זיך אָבגעגעבען אויך מיט דער יוסישער שפּראַך. אין יאָהר 1889 איז אין „המליץ" ערשינענען זיין ערשטער אַרטיקל „שיבת מחזיקי עץ חיים בקאוונא", וואָס צוליעב איהם איז ער געצוואונגען געווען אַרויסצוגעהן פון דער חברה פּרושים, און ער איז געוואָ- רען אַ לעהרער פון העברעאיש. ערשט אין יאָהר 1894 האָט ער אָנגעהויבען צו בע- טייליגען זיך רעגעלמעסיג אין פּערשידע- נע העברעאישע צייטשריפטען („המליץ", „הפּרדס", „לוחות אחיאסף", „ילקוט

אויטאָנאָמיע אין דיאָספּאָרע מיט יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך, איז ראַטנער צו גלייכער צייט אויך אַנאָנהענגער פון טעריטאָריאַליזם, פּונ'ם געדאַנק צו שאַ-פען אַ קאָנצענטרירטען יודישען ישוב, וואָס זאָל בעאיינפלוסען אַלע זייטען פּונ'ם אויטאָנאָמיסטיש איינגעאָרדענטען יודי-שען לעבען אויך אין די גלות-לענדער.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענצ. XIII, 328—329.

ראַליניק יוסף — דיכטער. געבאָ-רען אין די זיבעציגער יאָהרען פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין דאָרף זשוכאוויץ נעבען דער מיר, מינסקער גוב, אין דער פּאָמיליע פון אַ מילנער. אין דער יוגענד האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. אייניגע יאָהר האָט ער פּער-בראַכט אויך אין ענגלאַנד. אין יאָהר 1904 איז ער געקומען צוריק קיין רוס-לאַנד, נאָר אין אַ דריי יאָהר אַרום איז ער ווידער אוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק. זיי-נע ליעדער, וואָס זענען געדרוקט געוואָ-רען אין פּערשידענע אויסגאַבען פון רוסלאַנד, ענגלאַנד און אַמעריקאַ, זענען ערשיענען אויך אין אַ בעזונדערער זאַם-לונג אונטערן טיטעל „אויפֿן זאַמדיגען וועג“ (פּערלאַג גרייזעל און קאָ. ניו-יאָרק, 1911) און זענען גאַנץ וואַרים אויפגע-נומען געוואָרען פון דער יודישער קרי-טיק אין אַמעריקאַ.

ראַסקין סאָול (שאָול) — קריטי-קער און שריפטשטעלער איבער קונסט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין אַמעריקאַ אַלס מיט-אַרבייטער פון ד״ר זשיטלאָווסקיס, דאָס נייע לעבען, פון א. רייזענס, דאָס נייע לאַנד, און אַנדערע אויסגאַבען. אויסער אַ רייה ליטעראַריש-קריטישע אַרטיקלען האָט ראַסקין פיעל געשריבען

און האָט אונטער פּערשידענע פּסעוודאָ-נימען (לאָגאָס א. אַנד.) פּערעפענטליכט אַרייה פּעליעטאַנען איבער טאָגפּראָגען. אין בעזונדערע אויסגאַבען איז ערשיענען ראַזענפעלדס אַ מאָנאָגראַפֿיע וועגען ישראל סאַלאַנטער (שימינס „וועלטביבליאָטעק“; פּערעפענטליכט אויך אין רוסיש און העברעאיש), די איבערזעצונג פון ל. אַנדערעיווס, „רויטען געלעכטער“ (פּערלאַג „קולטור“) און אַנאָ אויסגעצייכענטער פּאַם-פלעט געגען דער געלער יודישער פּרעסע (1911). אין דעם פּערטען באַנד „Пережи-тое“ (1912) איז געדרוקט אַנאָ איבערזע-צונג פון זיין מאָנאָגראַפֿיע וועגען ר' מנשה אילער; דער יודישער אַריגינאַל פון איהר איז נאָך דערווייל נישט פּער-עפּענטליכט.

ראַטנער מ. ב. — פּובליציסט און כּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1871 אין קיעוו. געענדיגט די יודישע פּאַקול-טעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, איז ער געוואָרען אַרוואַקאַט און איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אַלס טייל-נעהמער אין פיעל גרויסע פּאָליטישע פּראָצעסען און אויך אין פּאַגראָם-פּראָ-צעסען. נאָך אַלס סטודענט האָט ער אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „Русское Богатство“, וואו ער האָט געשריבען איבער מאַרקסיזם, אַג-ראַפּראָגע, אַרבייטערגעזעצגעבונג א. אַז. זו. זייט 1905 האָט ער זיך אויך בע-טייליגט אין פיעל אַנדערע רוסישע צייט-שריפטען. אין דערזעלבער צייט האָט ער זיך אָנגעהויבען פיעל אָבזאָגעבען מיט דער נאַציאָנאַלער פּראָגע, און פון דאָן אָן איז ער אַ מיטאַרבייטער אין יודישע אַרגאַנען, ווי „דער פריינד“, „די פּאַלקס-שטימע“, „דאָס נייע לעבען“, „די אַל-טע שטימע“ א. אַנד. אַ הייסער פּערטיי-דיגער פון דעם רעיון פון אַ יודישער

רען רעדאָקטאָר פון דער יודישער צייט-
שריפט „דאָס פרייע וואָרט“ אין ליווער-
פול. אין דעמוזעלבען יאָהר האָט ער אי-
בערגענומען די רעדיגירונג פון דעם
אַנאַרכיסטישען וואָכענבלאַט „דער אַרביי-
טער-פריינד“ אין לאַנדאָן, וואָס ערשיינט
ביז צום היינטיגען טאָג אונטער זיין רע-
דאַקציע. אין יאָהר 1900 האָט ער
געגרינדעט דעם „זשערמינאַל“ — אַ זשור-
נאַל פאַר סאָציאַלע פראַגען, קונסט און
ליטעראַטור, וואָס איז ערשיענען ביז
1908. אין די דאָזיגע צייטשריפטען האָט
ראַקער פערעפענטליכט אַ גאַנצע רייה
אַריגינעלע אַרטיקלען און איבערזעצונגען.
פון זיינע וויכטיגע רע אַיבערזעצונגען, וואָס
זענען אַרויס אין בוכפאָרם, איז צו דער-
מאָהנען: „ווערטער פון אַ רעוואָלוציאָנער“
פון פ. קראָפאָטקין; „די אַבשטאַרבענדע
געזעלשאַפט און די אַנאַרכיע“ פון זשאַן
גראַוו; „דער וכוח“ פון ע. מאַלאַטעסטאַ;
מ. נאָרדויס „דער עקאָנאָמישער ליגען“;
„די פיראַמידע פון טיראַניי“ פון פ. דאָ-
מעלאַ-ניווענהויז; „קאַרל מאַרקס און
מיכאַאיל באַקונין“ פון מ. דאַווע; „דאָס
אידעאַל און די יוגענד“ פון ע. רעקליוו;
„אַזוי האָט גערעדט צאַראַטוסטראַ“ פון
פרידריך ניצשע (דערווייל נאָר ערשיע-
נען דער ערשטער טייל), אַ רייה ערצעה-
לונגען פון מ. גאַרקי א. אַנד. ראַקער האָט
פיעל געשריבען איבער דער טעאָריע און
געשיכטע פון אַנאַרכיזם און האָט אַרויס-
געגעבען פאָלגענדע ווערק: „מיכאַאיל
באַקונין“ (אַ ביאָגראַפישע סקיצע; לידו,
1902); די געשיכטע פון דער טעראָריס-
טישער בעוועגונג אין פראַנקרייך“ (לאַנג-
דאָן, 1906); „פראַנסקאָ פעררער און
די פרייע ערציהונג פון דער יוגענד“
(לאַנדאָן, 1910). — ראַקער איז נישט
נאָר אַ טאַלענטפולער שריפטשטעלער, ער
איז אויך אַ גלענצענדער רעדנער און

איבער קונסט. ער האָט אויך פערפאַסט
אַ בעזונדערע אַרבייט „ווי אַזוי דאַרף
מען פערשטעהן און בעטראַכטען דעם
מאַלערס ווערק“, נאָר די דאָזיגע אַר-
בייט איז נאָך נישט פערעפענטליכט.

ראַקער רודאָלף — שריפטשטע-
לער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר
1873 אין מאַינץ, דייטשלאַנד, אין אַ
קריסטליכער פאַמיליע. אין דער יוגענד
איז ער געווען אַנאַרכייטער אַנאַיינבינ-
דער און האָט זיך פעראַינטערעסירט מיט
דער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער בעוועגונג.
זיין רעוואָלוציאָנערע נאַטור אָבער האָט
אין דער לעצטער נישט געפונען קיין
בעפרידיגונג, און ער איז געוואָרען אַ
פעסט איבערצייגטער אַנאַרכיסט, אונ-
טערן הויפט-אינפלוס פון מיכאַאיל באַ-
קונין. פאָליטישע רדיפות האָבען איהם
געצוואונגען צו פערלאָזען (אין יאָהר
1893) דייטשלאַנד. ער איז געקומען קיין
פאַריז, וואו ער האָט זיך צום ערשטען
מאָל בעגעגענט מיט רוסישע יודען און
האָט זיך בעקענט מיט דער יודישער לי-
טעראַטור. שפעטער האָט ער אַ געוויסע
צייט געוואַנדערט צו פוס איבער אייראָפּאַ
און אַ טייל אַזיען. ענדע די ניינציגער
יאָהרען איז ער געקומען קיין ענגלאַנד
און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען
אין די אַנאַרכיסטישע קרייזען פון די
דייטשען, ענגלענדער און איטאַליענער.
נישט געפונען צווישען זיי קיין גינסטיגען
באָדען פאַר זיין פראַפאַגאַנדע, האָט
ער זיך געווענדט צו דער יודישער אַר-
בייטער-מאַסע. אַ מענטש פון גרויסע
פעיהגיקייטען און אַ קענער פון פיעל
אייראָפּעאישע שפראַכען, האָט ער זיך
אין אַ קורצער צייט אויסגעלערנט יודיש
שרייבען און האָט אָנגעהויבען צו נעהמען
אַנאַנטייל אין דער יודישער ראַדיקאַלער
פרעסע. אין יאָהר 1898 איז ער געוואָ-

פּאַרטעגער, און זיינע פּאַרלעזונגען איבער ליטעראַטור, יודישע און אַלגע- מיינע, און פּערשידענע אַנדערע פּראָגען האָבען גרויס ערפּאָלג ביי דער אינטעלי- גענטערער יודישער בעפעלקערונג אין לאַנדאָן און בכלל אין ענגלאַנד.

רובינשטיין מיכל (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים מ. מיכל זאָהן) — פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין וואַלקאַוויסק. פּריה געבליבען אַ יתום, איז ער אויפגעהאָדעוועט געוואָרען ביי זיין זיידען, דעם סעמיאַטישער רב ר' יצחק-הירש רובינשטיין, בעקומענדיג אַ רבניש-תלמודיטישע ערציהונג. זיין ער- שטער ארטיקעל „זשאַרגאָן אַלס יודישע נאַציאָנאַלשפּראַך“ איז פּערעפּענטליכט געוואָרען אין א. רייזענס „צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט“. אין יאָהר 1903 האָט ער רעדיגירט „די פּראָלעטאַרישע וועלט“ און „דעם אַרבייטער“ אין לאַנדאָן און אַנגע- שריבען אַ רייה בראַשורען און ביאָגראַפּיעס („העשעל דער שניידער“, „וועגען דער פּראַנציוזישער רעוואָלוציאָן“, „ס. קאָס- ציושקאָ“ א. אַנד.). אין יאָהר 1905 האָט ער מיטגעאַרבייט אין אַ רייזענס „יודישען וואָרט“ און רעדיגירט צוערשט די „יודישע פּאָלקסצייטונג“ אין לעמבערג און שפּע- טער די „יודישע אַרבייטערצייטונג“ אין קראָקוי. זייענדיג רעדאַקטאָר פון אַלע יודישע אויסגאַבען פון פ. פ. ס. זייט 1903 ביז 1908, האָט ער אין יאָהר 1906 רעדי- גירט דעם אונלעגאַלען פּאַרטי-אַרגאַן „דער אַרבייטער“ (פון נומער 20 ביז דעם לעצ- טען 67) און — צוזאַמען מיט פּיליפּ קראָנץ — די לעגאַלע „פּראָלעטאַרישע וועלט“. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועקגעפּאַהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין פּערשידענע אויסגאַבען. אין בוכפּאַרם איז אַרויס פון איהם אַ גרעסערע אָב- האַנדלונג „וועגען תּורתמשה“ (אַרויסגע-

געבען פון א. ברעסלער, וואַרשוי, 1908). רובשטיין בנציון — פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1882 אינ'ם קליין- שטעטעל קרוקאַוו, פּאָלאַטאָוער, גוב. זיין ערשטע אַרבייט איז געדרוקט גע- ווען אין י. ל. פּרזעס זאַמעלבוך „יודיש“, II — „צו דער שפּראַך-פּראָגע“; דער אויטער פּרובט דאָ צו בעטראַכטען די פּראָגע וועגען דער צוקונפט פון דער יודישער שפּראַך פּונ'ם סאַציאַל-עקאָנאָ- מישען שטאַנדפּונקט. אַחוץ אַנדערע פּאַרשונגען וועגען דער יודישער געשיכ- טע בכלל און דער געשיכטע פון יודיש בפרט, וואָס זענען נאָך ניט פּערעפּענט- ליכט, האָט ער אין ד"ר זשיטלאָווסקיס „דאָס נייע לעבען“ געדרוקט די אַרבייטען „די צושפּרייטונגס-און קאָנצענטרירונגס- שטרעבונגען אינ'ם יודישען לעבען“ און „די יודען אין אַלטען ליטווישען קעניג- רייך“. ער האָט אויך מיטגעאַרבייט אין די אויסגאַבען „דער יודישער אַרבייטער“, „דער נייער דור“ א. אַנד. אונטער דער אייגענער אונטערשריפט, ווי אויך אונטער די פּסעוודאָנים בן-מרדכי, בר. רון. רויזענבלאַט ה. — דיכטער. גע- באָרען אין יאָהר 1878 אין דאָרף רישאַ- שע, פּאָדאָליען, אין דער פּאַמיליע פון אַ מילנער. בעקומען די ערשטע ערצי- הונג אין חדר אין אַ נאָהענטען שטעד- טעל, האָט ער צו 13 יאָהר אינאיינעם מיט די עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ צוליעב די גזרות אויף יודען- דאָרפס-מילנער. דאָרט האָט ער איינגע- יאָהר געאַרבייט אין די סוועט-שעפּער און אַ געוויסע צייט אויך בעזוכט אַ נאַרמאַלע שול. זיין ערשט געדיכט איז ערשיענען אין 1900 אין „פּאַרווערטס“. שפּעטער האָט ער פּיעל געדרוקט אין „דער צו- קונפט“, „פּרייער אַרבייטער-שטימע“, „יו- דישען קעמפּפּער“ און פּיעל אַנדערע ציי-

ריבקיין מאיר (מ. ד.) — רוסישער
און יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען

אין יאָהר 1869 אין
וויטעבסק. בעקומען
די ערשטע ערצי-
הונג אין חדר און
אין אַ קרוינישער
אַנפאַנגס-שול, האָט
ער שפעטער שטו-
דירט אין דעם וויל-

נער לעהרער-אינסטיטוט. זיין ליטערא-
רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין
דער רוסיש-יודישער פרעסע אין 1895.
אונטערן פסעוודאָנים "Магарь", האָט ער
זיך אויך בעטייליגט אין דער אַלגעמיי-
נער רוסישער פרעסע. אין 1900 האָט
ער אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג ערצעהלונ-
גען אין רוסיש אויס דעם יודישען קליינ-
שטעדטעלדיגען לעבען ("Въ духотѣ").
די לעצטע יאָהרען האָט ער אָנגעהויבען
מיטצואַרבייטען אין "פריינד", וואו ער
האָט געדרוקט פעליעטאַנען אונטער די
פסעוודאָנימען "ראש לקיש", "מנקר". אין
1912 האָט ער פערפענטליכט אין
"פריינד" אַ גרויסען היסטאָרישען ראָמאַן
אין 4 טייל, "דער וועליושער בלוט-בלבול",
וואָס איז ערשיענען אין בוכפאַרם אין
"ווילנער פערלאַג" פון ב. א. קלעצקין.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. III. 11.
ריוועסמאן מרדכי — שריפט-
שטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1868

אין ווילנאָ. ביז 12
יאָהר געלערנט אין
חדר, דערנאָך בע-
זוכט דאָס ווילנער
גימנאַזיום. האָט
דעביוטירט מיט אַנ-
ערצעהלונג, "דבשה"
(ערשיענען אין דעם
II באַנד פון י. ל. פרעסע, "יודישער ביבליאָ-

טונגען און זאַמעלביכער. אין 1904 האָט
ער פערפענטליכט אַנאָיבערזעצונג פון
עדגאַר פּאָעס בעריהמטען געדיכט, "דער
ראָב", אין 1908 — אָסקאַר אואַיילדס
באַלאַדע, אַ געזאַנג פון תפיסה" (אין אַ
בעזונדערער אויסגאַבע). אין יאָהר 1910
האָט דער ניו-יאָרקער פערלאַג, "יודישע
ביבליאָטעק" אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון
זיינע "ליעדער", אויף וועלכע די קריטיק
האָט זיך גאַנץ וואַרים אָבערופען.

רוקח אליעזר — זשורנאַליסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1854 ("ג' תמוז ה.תרי"ד)
אין ירושלים אין אַנאָגעזעהענער חסי-
דישער פּאַמיליע. צו 13 יאָהר האָט מען
איהם חתונה געמאַכט אין צפת. דאָרט איז
רוקח געקומען אונטערן איינפלוס פון דער
ניי-העברעאישער ליטעראַטור און האָט
זיך אָנגעהויבען אויך אָבצוגעבען מיט
אַלגעמיינע למודים, פאַר וואָס ער האָט
געמוזט אויסשטעהן די ערגסטע רדיפות
פון זיינע פּאַנאַטישע שטאַדט-לייט. שפע-
טער האָט ער זיך אינגאַנצען אָבעגעגעבען
דער אַרבייט פאַר דעם רעיון פון ישוב
ארץ-ישראל. צוליעב דעם דאָזיגען צוועק
איז ער אַוועק קיין רומעניען, וואו ער
האָט אַרויסגעגעבען אַ רייה צייטשריפטען
אויף יודיש און העברעאיש ("די האָפנונג",
"דער עמיגראַנט", "דער יודישער גייסט"
א. אַנד.). אין רומעניען איז רוקח געווען
בעקאַנט פאַר איינעם פון די בעדייטענדסטע
יודישע זשורנאַליסטען. מחמת זיינע שאַר-
פע אַרטיקלען געגען די מנהיגים פון דער
יודישער קהלה אין בוקאַרעשט, האָט ער
געמוזט פערלאָזען רומעניען און איז
אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט וויי-
טער געפיהרט זיין זשורנאַליסטישע טע-
טיגקייט, זייענדיג רעדאַקטאָר פון אַ רייה
גאַליציש-יודישע צייטשריפטען ("דער יו-
דישער וועקער" און אַנדערע).

ביבליאָגראַפיע: סאָפּאָלאָוס, ספר זכרון".

איצט). א געוויסע צייט געוועזען א סוחר, דאן שרייבער אין דער „זעמסטווע“ און ביי א געריכטס-קאמיסאר, און ענדליך זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט פעדא-גאַגישער טעטיגקייט אַלס לעהרער פון העברעאיש און פערפאַסער פון העברעאיש-שע לעהרביכער. פון קינדווייז אָן האָט ריווערג געשריבען יודישע ליעדער, נישט האָבענדיג אין זייען זיי צו דרוקען. דורך אַ צופאַל אין זיינס אַ ליעד „דריי זייטען פון דער וועלט“ ערשיענען אָהן זיין וויסען אין דעם „יודישען פּאָלקס-בלאַט“, און דער ערפּאָלג פון דעם האָט איהם אויפגעמונטערט צו פערעפענטליכען אַ גאַנצע רייה ליעדער אין דעם „פּאָלקס-בלאַט“, ספּעקטאַרס „הויז-פריינד“, אין דער לאַנדאַנער חובבי-ציונישער „פּאָלקס-צייטונג“, וואו ס'איז אויך ערשיענען זיין בעסטעס געדיכט „צוויי בילדער“. זעהר פּאָפּולער איז אין זיין צייט געווען ריו-בערגס ליעד „צו די שטערן“ (געדרוקט אין דעם זאַמעלבוך „דאָס הייליגע לאַנד“). אויסערדעם האָט ער אויך פערעפענטליכט אַ פּאַר אַרטיקלען אין יודיש. די לעצטע יאָהרען איז ריווערג מעהר נישט אויפגעטרעטען אין דער יודישער ליטעראַטור.

ריוו ועליגמאן — האָט אין יאָהר 1892 אַרויסגעגעבען אין פּראַנקפורט-אויפן-מאַין אַ יודישע איבערזעצונג פון ר' יוסף בן גוריון הכהנא, ספר יוסיפון, מיט פּאַרטערטען פון קיסרים און אַנדערע בעריהמטע לייט, ווי אויך פערשידענע היסטאָרישע בילדער. די דאָזיגע אויסגאַ-בע פון „יוסיפון“ איז אייניגע מאָל איבער-געדרוקט געוואָרען; פילייכט איז זי אַליין בלויז אַן איבערדרוק פון אברהם בן מרדכי הכהנא „יוסיפון“ - איבערזעצונג, וואָס

שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין „פריינד“, „טאָג“ און אייניגע אַנדערע צייטשריפטען, וואו ער האָט פערעפענט-ליכט ערצעהלונגען פון דעם אַרימען יו-דישען לעבען, שירים און אַ רייה יודיש-ליך בעאַרבייטע פאַבלען קרילאָוס, וואָס זענען ערשיענען אין אַ בעזונדערער אויס-גאַבע אונטערן נאָמען „דעם זיידענס משלים“ (פערלאַג „עזרא“, פּעטערבורג, 1908). ריווערסמאַן האָט אויך געשריבען פאַר דאָס יודישע טעאַטער („גליקען“, אַ דרייאַקטיגע קאָמעדיע; „ענדע זומער“, „די פינסטערע נאַכט“ — דראַמען; „ר' מאיר בעל-הנס“, „נאָכ'ן טשאַלענט“, „אין איילעניש“ — מיניאַטורען; אייניגע פיעסען פאַר דאָס קינדערטעאַטער) און האָט פערעפענטליכט אַ רייה סאַטירישע פעליעטאַנען אין די וויצבלעטער „דער שייגעץ“ און „דער בעזים“ אונטערן פּסעוודאָנים „מאָטעלע“. ער האָט אויסער-דעם אַרויסגעגעבען אַ באַנד רוסישע ער-צעהלונגען („Еврейскимъ дѣтямъ“). די לעצטע יאָהרען איז ער לעהרער אין דער פּעטערבורגער שול פון דער חברה „מפיצי השכלה“.

ריווערג ישראל-בער — שריפט-שטעלער און פעדאָגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין רוזשיטשעוו, קיעווער גוב. אויפגעצויגען געוואָרען טיילווייז אין אַ דאָרף, וואוהין זיינע עלטערן האָ-בען זיך שפּעטער אַריבערגעקליבען, טיילווייז אין דערבייאַגען שטעדטעל, וואו ער האָט געלערנט גמרא, אויפן פּו-צעהנטען לעבענס-יאָהר איז ער, לויט זיין אייגענעם פערלאַנג, אָבגעגעבען גע-וואָרען פאַר אַ גוראַלינק. שפּעטער האָט ער זיך בעזעצט אין פערעיאַלאָוו, פּאָל-טאווער גוב. (וואו ער וואוינט אויך

אָפֿט אַרײַנגעשטעלט העברעאישע פּוסקים. אַלס נאַכוואָרט קומען די כּללים פּון דער יודישער אָרטאָגראַפֿיע: „אונ' איצונדר וועלן מיר איין קליין וויניג רידן פּון דעם וויא מן טייטש לייאן אונ' שרייבן זאל ...“ די זעהר פּיעל האַלצשניטען, וואָס קומען פּאַר אין בוך, שטעלען פּאַר קיסר ם, פּעלדערהרען, פּערשידענע היסטאָרישע סצענעס א. אַז. וו.

ביבליאָגראַפֿיע: ס. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomatie 345—357; בן-יעקב, אוצר הספרים, 218.

רייז יצחק — שריפטשטעלער-הו-מאַריסט. געבאַרען אין יאָהר 1885 אין נאַראַיאָוו, גאַליציען. אין יאָהר 1898 האָט ער צוזאַמען מיט זיינע עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. זיין לי-טעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהוי-בען אין יאָהר 1902 מיט אַרטיקלען, סקי-צען און ליעדער אין דעם „טעגליכען העראַלד“. אין 1905 האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער „פּרייער אַר-בייטערשטימע“ און זייט דאַמאָלס זיך בעטייליגט אונטער אַ סך פּסעוודאָנימען אין פּערשידענע צייטשריפטען און זאַ-מעלבליכער. אין 1910 האָט ער צוזאַמען מיט יעקב אַדלער אַרויסגעגעבען אַ צוויי-וועכענטליכען הומאָריסטישען זשורנאַל „דער יודישער גולן“. איצט איז ער גע-הילפּסערעאַקטאָר פּון דער הומאָריסטישער וואָכענשריפט „דער גרויסער קונדס“. אויסער זיינע הומאָריסטישע ווערק אין פּערזען און פּראָזע, האָט רייז געשריבען אויך ערנסטע ערצעהלונגען און ליעדער און האָט איבערזעצט אייניגע ווערק—פּון מירבאַ („די פּויערן-מאַראַל“), אַנאַטאָל פּראַנס („די רויטע ליליע“), גאַרקר, אַנדרייעוו א. אַנד.

איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1661 און וואָס גרינבוים ברענגט אין זיין הרעסטאַמאַטיע לענגערע אוסזעגען פּון איהר. די דאָזיגע אויסגאַבע האָט אַ העב-רעאישע הקדמה, דאָן קומט אַ געריימ-טער פּראָלאָג, וואָס גיט דעם אַקראַסטי-כאָן אברהם בן מרדכי הכהן („איר ליבן לייט, לייאנט אין דיום ספר וואש עש בטייט עש איז איין ספר פון אלטי צייט, עש האבנש גמאכט און גטראַכט אידל לייט. בון גרושי וואונדר אונ' ציכן וואש דא איז גשעהן פאר אלטי צייט, איצונדר וועלן מיר נישט ווישן וואש עש בטייט, פיל מענשן זענען די איר לעבן טאג ניט האבן אין אזו איין ספר גליי-אנט. רייך אדר ארם, אלט אדר יונג עש זיי מאנן אדר ווייבר, קאפטש נון ביי צייט אונן טוט אייך וואש צו גוט אייער לייבער“ א. אַז. וו.). אין דער „טייטשער הקדמה“ ווערט דערקלערט, פאַרוואָס מען האָט עס „ניט פאַר אונגע-שיקט אָנגעזעהן, אַך דאש יוסף בן גוריון פון לשון העברי צו טייטשר שפראך צו מאכן און צו דרוקן ... די ווייל עש זו גאר איין נוצליך ספר צו לייאן איז...“ דען עס ווערדן דרינגן דערציילט מעשים דיא דא גשעהן זיין פון ששת ימי בראשית אן ביז נאך דעם חורבן בית שני; אויך זו ווערדן דרינגן דערציילט דיא גרושן מלחמות די ער גשטריטן האט דער גרוש מעכטיג קיניג אלפסנדרוס מוקדון, וויא ער שיעור די גאנץ וועלט אונטר זיך מיט גוואלט בצוואונגן האט“.... די איבערזעצונג איז זעהר אַ געטרייע און ווערטליכע און איז בכלל אויסגעהאַלטען אין ביבלישן טאָן; יעדער קאָפּיטעל הויבט זיך אָן מיט אַ העברעאיש שלאָגוואָרט, און אויך אין מיטען ווערעז

1901 האָט ער פּערפּענעטליכט זיין ער-
שטע ליעדער-זאַמלונג („צייט-ליעדער“
פּערלאַג „פּראָגרעס“), וואָס האָט געהאַט
זעהר גרויס ערפּאָלג און בעצייכענט אַ דאָ-
טע אין דער געשיכטע פון דער יודישער לי-
ריק. נישט קיין קלענערען רושם האָבען אויך
געמאַכט זיינע „ערצעהלונגען און בילדער“
(אין העברעאיש „ספורים“ — פּערלאַג
„האור“ או „מוריה“). אין יאָהר 1904 האָט
ער אַרויסגעגעבען אַ זאַמעלבוך „יאָהר-
בוך פּראָגרעס“. דאָן איז ער אַוועק קיין
אויסלאַנד און האָט געגרינדעט אין קראָ-
קוי (אַנפּאַנגס 1905) אַ וואַלענשריפט, דאָס
יודישע וואָרט, וואָס איז געווען דער
ערשטער אָרגאַן, וועלכער האָט פּראָ-
קלאַמירט יודיש אַלס נאַציאָנאַל-שפּראַך
און דערמיט אַרויסגערופּען אַ שאַרפע פּאָ-
לעמיק אין דער העברעאיש-יודישער
פּרעסע. אַז דער זשורנאַל האָט אויפגע-
הערט אַרויסצוגעהן, איז ריווען געקו-
מען קיין רוסלאַנד, דאָן ווידער זיך בע-
זעצט אין קראָקוי, וואו ער האָט אַרויס-
געגעבען אַ מאָנאַטשריפט „קונסט און
לעבען“. פּערוויילענדיג אַ געוויסע צייט
אין אַמעריקאַ, האָט ער ענדע 1909 זיך
אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד, און
אין פּערלויף פון אַ יאָהר צייט אַרויס-
געגעבען „די איראַפּעאישע ליטעראַטור“ —
אַ וועקענטליכען זשורנאַל, הויפטזעכליך
פאַר איבערזעצונגען אויס דער מאַדערנער
איראַפּעאישער ליטעראַטור. ענדע 1910
איז ריווען איינגעלאַדען געוואָרען אויף
אַרייה פּאַרלעזונגען אין אייניגע איי-
ראַפּעאישע שטעט; בעזוכט פּאַריז, לאַנ-
דאָן, די שווייץ, איז ער צום צווייטען
מאַל אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער
האָט אין 1911—1912 אַרויסגעגעבען אַ
ליטעראַרישע וואַלענשריפט, דאָס נייע
לאַנד, וועלכע איז נאָך אַהפסקה פון
אייניגע מאָנאַטען ווידער אַ קורצע צייט

ריווען אברהם — בעוואוסטער
דיכטער און בעלעטריסט. געבאָרען אין
יאָהר 1875 אין
קאָידאַנאָוו, מינס-
קער גוב. האָט בע-
קומען אַ טראַדיצי-
אָנעלע יודישע ער-
ציהונג אין חדר און
בית-מדרש, און ביי
פּריוואַטע לעהרער
געלערנט אויך רוסיש, דייטש א. אַז. וו.
אין דער יוגענד האָט ער זיך אייניגע
יאָהר בעשעפטיגט מיט לעהרעריי אין
פּערשידענע שטעטליך פון דער ליטאַ.
דאָן איז ער אָבעגעבען געוואָרען פאַר
אַ זעלנער און האָט גאַנצע פיער יאָהר
געמוזט טראָגען די שווערע לאַסט פון
מיליטער-דינסט, וואָס האָט געמאַכט אַ
שווערען איינדרוק אויף זיין געמיט. צו
דער צייט האָט ער שוין געהאַט אָבגע-
דרוקט אייניגע ליעדער (וועלכע ער
האָט פון קינדווייז אויף געשריבען) אין
פּערשידענע יודישע אויסגאַבען, — צום ער-
שטען מאָל אין פּרצעס „יודישער בי-
בליאָטעק“, I, דאָן אין ספּעקטאָרס „הויז-
פּריינד“, ווי אויך אין אַמעריקאַנישע
צייטשריפטען. אונטערן איינדרוק פון זיין
אומקעהרען זיך אַהיים פון מיליטערדינסט
האָט ער אָנגעשריבען זיין פּאָעמע „מין
צוריקקעהר אַהיים“, וועלכע איז ערשי-
נען אין די ערשטע נומערן פון דעם
דאָמאַלס נאָר-וואָס געגרינדעטען „יוד“;
די פּאָעמע האָט געצויגען אויפ'ן יונגען
דיכטער די אַלגעמינע אויפמערקזאַמ-
קייט. ריווען איז אַוועק קיין וואַרשוי
און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטיילי-
גען אין „יוד“, וועלט“ און אַנדערע
אויסגאַבען. אין דערזעלבער צייט האָט
ער אויך רעדאַקטירט אַ זאַמעלבוך, דאָס
צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט.“ אין יאָהר

דערט בילד פון דעם אונטערגעהענדיגען יודישען קליינשטעדטעל; א געוויסער טייל פון זיינע נאָוועלען אָבער שיל-דערן אויך דאָס לעבען פון דעם גרויס-שטעדישען יודישען האַלב-אינטעליגענט, לעהרער, בוכהאַלטער, האַנדעלס-אַנגע-שטעלטען, אַרבייטער, גאַסענפרוי. דער שטילער האַרציגער הומאַר וואָס שוועבט אי-בער רייזענס ערצעהלונגען, דאָס טיעף-מענשליכע געפיהל וואָס שלאָגט אין זיי צו-זאַמען מיט דער לייכטקייט פון זיין סטיל און דער כמעט שטענדיג אינטערעסאַנטער פאַ-בעל מאַכען איהם פאַר איינעם פון די בע-ליעבטסטע יודישע שריפטשטעלער. זעהר פיעל רייזענס נאָוועלען, ווי אויך אַ רייה זיי-נע ליעדער, זענען איבערזעצט אויף פערשידענע אייראָפּעאישע שפּראַכען. זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען ער-שיענען אין פערלאַג „פּראָגרעס“ אין 4 בענד (אין באַנד ליעדער, די איבערי-גע פּראָזע). אַ צווייטער באַנד פון זיי-נע ליעדער און נאָך צוויי בענד ער-צעהלונגען זענען אַרויסגעגעבען פון פער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“. ס'איז אויך צו דערמאָהנען רייזענס הייסע און איבער-געגעבענע טעטיגקייט לטובת דער אָנער-קענונג פון יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך. פאַר דעם דאָזיגען געדאַנק האָט ער גע-קעמפט אין פערלויף פון זיין גאַנצער ליטעראַרישער טעטיגקייט. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער שפּראַך-קאָנפּערענץ און האָט אַרויסגעגע-בען די ערשטע יודישע ליטעראַרישע הערעסטאַמאַטיע. רייזען האָט איבערזעצט אַ רייה ליעדער פון היינע, ביאַליק, פּרץ, לענוי א. אַנד. און אויך אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען, צווישען זיי — מינסקיס דראַמע „די בעלאַגערונג פון טולטשין“ (פערלאַג „קולטור“, מינסק). ביבליאָגראַפיע: בקי זין, דער יודי-

ערשיענען אונטערן נאָמען „די ליטעראַ-רישע וועלט“. — רייזען פערנעהמט זיינעם פון די בעדייטענדסטע ערטער אין דער גייער יודישער ליטעראַטור. זיינע ליע-דער, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפער האַרציגקייט און אַ שטילען ריי-נעם טרויער, שען און מוזיקאַליש לויט דער פאַרם, אונמיטעלבאַר און טיעף אויפ-ריכטיג אין אויסדרוק, פּאָלקסטימליך-אייג-פאַך אין דער שפּראַך, געהערען צו די בעסטע מוסטערן פון דער יודישער לי-ריק. דער דיכטער בעזינגט אין די מייסטע ליעדער דאָס שווערע ביטערע לעבען פון די אַרימע יודישע פּאָלקס-מאַסען, דעם צער און יאוש פון עלענ-דע איינוואַמע נשמות. שען זענען אויך זיינע ליריש-פילאָזאָפּישע ליעדער, וואָס מאַכען אַ רושם מיט זייער מעלאַנכאָ-ליש-קיהלען טאָן. אין זיינע ליעבע-ליע-דער הערשט ס'רוב דאָס געפיהל פון שטילער האַרציגער בענקשאַפט; מאַנכע פון זיי זענען אויסגעצייכענט דורך זייער פיינער איראָניע. רייזען האָט אויך זעהר געלונגען אויסגענוצט אין אַ רייה ליע-דער פּאָלקסטימליכע טענער, און זיינע „פּאָלקסמאָטיווען“ זענען אויסגעצייכענ-טע מוסטערן פון קונסטמעסיגער פּאָלקס-פּאָעזיע. פיעל פון רייזענס ליעדער זע-נען זעהר פּאָפּולער און ווערען געוונ-גען צווישען די ברייטסטע שיכטען פון פּאָלק. נישט וועניגער פּאָפּולער איז אויך רייזען דער ערצעהלער. איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען קולטיווירט אין דער יודישער ליטעראַטור די קורצע ערצעה-לונג, די סקיצע, האָט ער געשאַפּען אַנ'איי-גענע שול אין דער יודישער פּראָזע. איבער-הויפט אַרעאַליסט, מיט אַ פּיין אויג פאַר דעם לעבען און ליידען פון די קליינע אַרי-מע מענשען, האָט ער אין זיינע פיעלע ערצעהלונגען געגעבען אַ טריי געשיל-

און איז אַ געוויסע צייט גצווען שניידע-
 רין. שפעטער האָט זי זיך גענומען צו
 בילדונג און האָט געענדיגט אַלס עקס-
 טערן דאָס מינסקער גימנאַזיום. איר
 ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זי אָנגע-
 הויבען אין רוסיש. אין יודיש האָט זי
 פּערשעפּענליכט אין פּערשידענע אויס-
 גאַבען („פּריינד“, „פּאָלקסצייטונג“ א.

אַנד.) אַ רייה רעאַליסטישע ערצעלונגן
 און מעשהליך, געשריבען אין אַ לירישען
 טאָן, וואָס זענען ערשיענען אויך אין אַ
 בעזונדערער אויסגאַבע אין פּערלאַג „פּראָ-
 גרעס“ אונטערן טיטעל „חלום און וואָהר“
 (1911). זי האָט אויך געשריבען לירישע און
 הומאַריסטישע געדיכטען און האָט איבער-
 זעצט גאַנאַלס „שיגעל“, אַנדרייעווס „דער
 גובערנאַטאָר“ (ערשיענען אין דער
 „פּאָלקסצייטונג“), „ראַבינאָן קרוואָ“
 (פּערלאַג „ביכער - פּאַר - אַלע“), אואיילדס
 „דער יונגער קעניג“ א. אַנד.

רייכערסאָן צבי הירש הכהן —
 איבערזעצער פון קרילאָווס פּאַבלען אויף
 יודיש. זיין איבערזעצונג („קרילאָווס
 פּאַבלען (משלים) — אין ניין אָבטהיילונג-
 גען, איבערזעצט פון רוסיש אין יודיש-
 דייטש, אין צוויי טהיילן“; ווילנא, 1879)
 איז רעצענירט געוואָרען פון ס. ביכער-
 פּרעסער (שלום-עליכס) אין דעם I באַנד
 פון שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסבי-
 בליאָטעק“, 363 — 366.

ריינגאָלד יצחק — דיכטער. גע-
 באָרען אַרום 1870, געשטאַרבן אין ניו-
 יאָרק אַרום 1902. אַנאיינפאַכער שניי-
 דער לויט זיין פּראָפּעסיע, האָט ער אָנגע-
 פּאַנגס די ניינציגער יאָרען אויסגעוואַנט-
 דערט קיין אַמעריקא און זיך בעזעצט
 אין טשיקאַגאָ. אויסער זיין בעטייליגונג
 אין פּערשידענע אַמעריקאַניש-יודישע
 אויסגאַבען, האָט ער אַרויסגעגעבען אויך
 אייניגע בעזונדערע זאַמלונגען פון זיינע

שער פּאַמיליע, 1902; מ. עהרענבוים אין
 „השלח“, XII, 274—282; י. ת. ברענער,
 זיין „הומן“, 1908; דערוועלבער, אין „רביבים“,
 I; ש. נוגער, קניישטען, אין די „ליטעראַרישע
 מאַגאַסטישע שרופּטען“, III; וואל ענטין, אין דער
 „צוקונפּט“, 1909; גאַלדשטיין, דער געמאַ-
 גער, אין „Рассветъ“, 1908; י. פיכמאַן,
 די יודישע מוע“, 21—22.

ריווען קלמן — העברעאיש - יו-
 דישער שריפטשטעלער, דער פּאָטער פון
 אברהם ריווען. געבאָרען אין יאָהר 1848
 אין קאָזיאַנאָוו, מינסקער גוב. בעקומען
 אַ שטרענג רעליגיעזע יודישע ערציהונג,
 איז ער נאָך אין דער פריהער יוגענד
 דורך זעלבסטבילדונג בעקאַנט געוואָרען
 מיט דער רוסישער און דייטשער שפּראַך
 און זייערע ליטעראַטורען, וואָס מחמת
 דעם איז ער פּאָפּולער געוואָרען אין דעם
 קליינעם שטעטלע פּאַר אַ געפעהרליכען
 משפּיל און אפיקורוס. אין די 80-גער
 יאָהרען האָט ער פּערשעפּענליכט אין
 „המליץ“ אונטערן פּסעוודאָנים יק”ר אַ
 רייה פעליעטאַנען, אין 1892—אַ זאַמלונג
 העברעאישע שירים, יונה הומיה“. שפע-
 טער האָט ער אָבגעדרוקט אַ רייה סקי-
 צען, פעליעטאַנען און ליעדער אין פּער-
 שידענע יודישע צייטשריפטען, ווי „דאָס
 צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט“, „דער וועג“,
 יודישעס וואַכענבלאַט“ א. אַנד.

ריווען ישרה — שריפטשטעלערין.
 געבאָרען אין יאָהר 1885 אין קאָזיאַנאָוו,
 מינסקער גוב. אויפ-
 געצויגען געוואָרען
 ביי איהר שוועס-
 טער אין שטעטלע
 מאָהילנא - אויפן -
 נייעמאַן, וואו זי
 האָט בעזוכט אַנאָ-
 פּאַנגסשול. צו 13
 יאָהר איז זי צוועקעפּאָהרען קיין מינסק

מאָן, „פח אהבה און אייפערזוכט“, „ליע-
בענדע הערצער“; זיי האָבען אָבער אַלע
נישט קיין שום ליטעראַרישען ווערט.

ריקלים אהרן — ליטעראַט. גע-
באַרען אין יאָהר 1885 אין זאַסלאָוו,
וואָלינער גוב. האָט מיטגעאַרבייט אין
די וואַרשויער טעגליכע צייטונגען, וואו
ער האָט אונטער זיין אונטערשריפט און
פערשידענע פסעוודאָנימען פערעפּענטליכט
פובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען,
פעליעטאַנען א. א. ו. אויסערדעם האָט
ער בעאַרבייט אַ טייל פון דער זיבענ-
בענדיגער „יודישער געשיכטע“ (שימינס
פערלאַג) און האָט אָנגעשריבען מאָנאָ-
גראַפיעס וועגען „הסידים“ (פערלאַג
„די פּראָלעטאַרישע וועלט“) און לעוו
טאַלסטאָי (שימינס „וועלטביבליאָטעק“).

רעע אנטאָן — דער אויטאָר פון
אַ וויסענשאַפּטליכען ווערק וועגען יודיש
(„Die Sprachverhältnisse der heu-
tigen Juden“, האַמבורג, 1844), וואו
ער שטעלט זיך וואַרים איין פאַר דער
יודישער שפּראַך, אין וועלכער ער זעהט
נישט קיין עוואָלוציע פון מיטעלהויכ-
דייטש, נאָר אַנאָריגינעלע און זעלבסט-
שטענדיגע פאַרמאַציע; ער בעמיהט זיך
צו בעווייזען, אַז די אייגענטימליכקייטען
פון יודיש זענען אַרעזולטאַט פון די איי-
גענאַרטיגע אָרגאַנען פון די יודען, ווי
אויך פון זייער סאָציאַלער לאַגע; פון
דער ערשטער אורזאַך, דער אָרגאַנישער,
זאָלען זיך האָבען גענומען די פאַנעטישע
אונטערשידען פון דער יודישער שפּראַך,
פון דער צווייטער, דער סאָציאַלער, — די
אַקצענטירונג און דער זאַץ-בוי.

ביבליאָגראַפיע: לאַזאַר סענעאָן,
Essai sur le judéo-allemand; אוצר
ישראל, V, 79.

ליעדער, ווי „דער וועלטזינגער“ (פרעכ-
טיגע פּאָלקס-ליעדער; טשיקאַגאָ, 1894)
און „אַ בינטעל בלומען“ (פּאָלקס-געדיכטע;
טשיקאַגאָ, 1895). שפּעטער איז ער אַרי-
בערגעפּאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואו ער
פלעגט פערפאַסען קופּלעטען צו טעאַטער-
שטיק, ווי אויך יודישען טעקסט צו פער-
שידענע ענגלישע פּאָלקס-מעלאָדיען.

ביבליאָגראַפיע: ל. ווינער, Yid-
dish Literature, 120, 374.

ריכטער משה — טעאַטערשריי-
בער און זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר
1873 אין יאַנאָוו, ביי לעמבערג. בעקו-
מען אַ תּלמודיסטישע ערציהונג ביי זיינע
גרויס-עלטערן אין וואַריש. זיינע ערשטע
אַרטיקלען אין יודיש זענען ערשינען אין
יאָהר 1891 אין די וואַכענשריפטען „כרמל“
און „וועקער“, אַרויסגעגעבען פון ר. א.
ברודעס אין לעמבערג. אין יאָהר 1895
האַט ריכטער רעדיגירט אַ ציוניסטישע
וואַכענשריפט „העברי“. אין יאָהר 1897
איז אין לעמבערגער יודישען טעאַטער
אויפּגעפיהרט געוואָרען זיין ערשטע-
אַטערשטיק „חרם רבינו גרשם“. ער
איז געווען איינער פון די גרינדער (אין
יאָהר 1904) און רעדאַקציאָנסמיטגלידער
פון דעם „לעמבערגער יודישען טאַגע-
בלאַט“, און גלייכצייטיג רעדיגירט דאָס
ציוניסטישע וואַכענבלאַט „די וואַהרהייט“,
אַרויסגעגעבען פון ש. אַרנאָלד. אין יאָהר
1908 איז ער צוועק קיין ניו-יאָרק, וואו
ער האָט זיך בעטייליגט אין „טאַגעבלאַט“,
„וואַרהייט“ א. אַנד. און רעדיגירט אַ
וואַכענשריפט „דאָס פּאָלקסבלאַט“. ריכטער
איז דער אויטאָר פון די פּאָלגענדע טע-
אַטערשטיק: „חרם רבינו גרשם“, „הער-
צעלע מיוחס“, „משה חייט אַלס געמיינדע-
ראַט“, „שלום בית“, „דער אייזערנער

און „העולם“ זענען איבערזעצט פון יודי-שען אַריגינאַל. אין יאָהר 1910 איז אונ-טער שאַליטס רעדאַקציע אַרויס דאָס זאַ-מעלבוך „פּאָלק און לאַנד“, ספּעציעל גע-ווידמעט דער פּילאָזאָפּיש-געזעלשאַפּט-ליכער אויפקלערונג און דער קריטיק פּונ'ם ציוניזם.

שאַפּיר ב. — שריפטשטעלער. גע-באָרען אַרום 1885 אין אַלט-קאָנסטאַנ-טין, קיעווער גוב. האָט דעביוטירט אין דער ליטעראַטור מיט אַנ'ערצעהלונג „דער ערשטער אַרויספּאָהר“ (ערשיענען אין דער מאָנאַטסשריפט „דאָס לעבען“, 1905). שפּעטער האָט ער פּערעפּענטליכט אין איי-ניגע יודישע אויסגאַבען, ווי „דער פּריינד“, „דער שטראַהל“, „אונזער לע-בען“ און אַנד. אַרייַה ליעדער און ער-צעהלונגען, מייסטענטיילס פון אַרבייטער-לעבען, געשריבען אין אַ איינפּאַכען פּאָלקסטימליכען טאָן. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיענען זיין ערצעהלונג „אַברהאַמל דער שוסטער“ (פּערלאַג „ביהנ-שטאָק“, אָדעס, 1911). די לעצטע יאָה-רען איז שאַפּיר אַ שטענדיגער מיטאַר-בייטער אין די אָדעסער יודישע ציי-טונגען.

שאַפּיר בירך (בענעדיקט) — פּאָפּולערער גאַליצישער פּאָלקסדיכטער. געבאָרען אין פּשע-מישל, גאַליציען, אין מיטען דעם XIX יאָהרהונדערט. האָט נישט בעקומען קיין סיסטעמאַטישע בילדונג און איז געוועזען אַנ'אוי-טאָדידאַקט, דאָך האָט ער בעוויזען צו שאַפּען

שאַך פּאַביום—זשורנאַליסט. אַלט סטודענט פון קאַרלסרוהער פּאָליטעכניקום האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דעם „יוד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט פּערשידענע פּובליציסטישע אַרטיקלען, מייסטענטיילס אויף ציוניסטישע טעמעס. ער האָט אויך געשריבען וועגען יודישע שפּראַך און ליטעראַטור און האָט זיך בע-טייליגט אין פּערשידענע יודיש-דייטשע צייטשריפטען.

שאַליט מ'שה — פּובליציסט. גע-באָרען אין יאָהר 1885 אין ווילנאַ. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-הויבען אין יאָהר 1906 אין רוסיש מיט אַ מאָנאַטגראַפּיע וועגען דער ציוניסטישער פּיאָנערען-גרופּע ביל'ו (שפּעטער, שטאַרק פּערקריצט, ערשיענען אין יודישער אי-בערזעצונג). אין דעמעלבען יאָהר האָט ער אָנגעהויבען שרייבען יודיש, נעהמענ-דיג אַ נאָהענטען אַנטייל אין „דעם יודי-שען פּאָלק“ פון ד'ר יוסף לוריא — פּאַר דער גאַנצער צייט, וואָס דער זשורנאַל האָט עקזיסטירט — מיט אַ גאַנצער רייה אַרטיקלען, קריטישע, ליטעראַרישע, דער עיקר אָבער פּובליציסטישע — וועגען דער נאַציאָנאַלער פּראַגע, יודישער עקאָנאָמיק און געמיינדע א. אַז. וו. אין 1909 איז ער געווען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער אין דער ווילנער „יודישער צייטונג“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין די ניו-יאָרקער זשור-נאַלען „דאָס נייע לעבען“, „דער יודישער קעמפּפּער“, „דאָס יודישע פּאָלק“ און אין פּיעל אַנדערע יודישע אויסגאַבען, אונ-טער דער אייגענער אונטערשריפט און פּערשידענע פּסעוודאָנימען, ווי Jew, מ. זלמנסאָן, מ. ז. מ. ש. און אַנד. אויך דינע פּיעלע אַרטיקלען אין „הד הזמן“

ליעדער אין פיער שפראכען: יודיש, העברע- איש, דייטש און פויליש. אלס א 15-יעהריג יונגעל פלעגט ער שוין ארומפֿהרען אי- בער גאליציען און, אויפהאלטענדיג זיך חדשים-לאנג אין בראָדי, קאָלאָמעא, לעמ- בערג, פלעגט ער דאָרט פאָרוינגען זיינע ליעדער. אייניגע פון זיי זענען זעהר פאָ- פולער אין גאליציען, ווי צום ביישפיעל זיין נאָציאָנאַלעס געדיכט, דרויסען בלאָיט אַ ווינד אַ קאַלטער, וואָס איז געוואָרען אַנאָמת פאַלקסליעד. דער ליטעראַרישער ווערט פון שאַפירס יודישע ליעדער ווערט פערמינערט צוליעב זייער שטאַרק פער- דייטשטער שפראַך, דורך וואָס דער דיכ- טער האָט געוואָלט לייטערן דעם „זשאַר- גאַן“ און מאַכען איהם אינטעליגענטער, ווי ער דערקלערט עס אַליין אין דער פאָר- רעדע צו איינער פון זיינע זאַמלונגען. דאָך פערמאָגען אייניגע פון זיי עכטע פאָעטי- שע שטעלען, וואָס צייגען אין איהם אַ- אמחען דיכטער. גאַנץ הויך שטעהט אויך די טעכניק פון זיינע ליעדער, וועל- כע זענען געשריבען אין אַ מעהר אָדער וועניגער אויסגעהאַלטענער פערזענמאַס פון יאַמבען, טראַכטייען און אַמפּיבראַכיען— אַ זעהר זעלטענע מעלה ביי די יודישע דיכטער פון יענער צייט. די צאָהל פון שאַפירס ליעדער איז זעהר גרויס און נאָר אַ קליינער טייל פון זיי איז פערעפענט- ליכט. אַ מעהר בעקאַנטערע ליעדער- זאַמלונג שאַפירס איז ערשיענען אין יאָהר 1886 אין פערלאַג פון א. פויסט, קראַקוי, אונטערן טיטעל „מעלאָדיען אויס דער געגענד אַם סאָן“, אין צוויי טייל: דער ערשטער טייל ענטהאַלט יודיש-נאַציאָנאַ- לע געזאַנגען, בעדענקונגסליעדער, לירי- שע געדיכטען און אַנְעלעגיע אויף דעם טויט פון משה מאָנטעפּיאָרע; דער צוויי- טער טייל ברענגט קאָמישע ליעדער, קופלעטען, סאַטירען א. אַז. וו. פון זיינע

אַנדערע זאַמלונגען זענען בעקאַנט „שירי בת יהודה“ (ליעדער איבער די פערפאַל- גונג דער יודען אין רוסלאַנד און דען אַנטיסעמיטיזמוס אין אַנדערן לענדערן, אין דער מונדאָרט דער יודען גאליציענס, מיט העברעאישער איבערזעצונג; 1883), „פריי- דעלע די מאַמע“ (לעמבערג, 1882) און אַנד. אין יאָהר 1891 האָט דר. דאַלמאַן אין לייכציג אַרויסקגעגעבען שאַפירס ליע- דער צוזאַמען מיט מעלאָדיען און אַנאָר- טיקעל איבער זיי (?). שאַפיר האָט אויך פערעפענטליכט מעהרערע ליעדער אין העברעאיש, דייטש און פויליש. איצט וואוינט ער אין קראַקוי, וואו ער איז לעהרער כּון העברעאיש און פראַנצויזיש. ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, Yid- dish Literature, 81—82, 375; סא- מועל מיזעלס, Moderne Jargonlyrik, אין „Ost und West“, 1907, (VI). שאַפיר אַל. — בעלעטריסט, גע- באַרען אין יאָהר 1878 אין רושישטשען, סיעווער גוב. האָט דעביוטירט אין דער ליטעראַטור אין יאָהר 1903 מיט אַ סקיצע „איציקעל ממזר“ און אַ פאַלע- מישען אַרטיקעל וועגען יודיש און

העברעאיש (ביידע פערעפענטליכט אין ריי- זענס „יאָהרבוך פראַגרעס“). זייט דאַמאַלט האָט ער זיך בעטייליגט אין פערשידענע אויסגאַבען, ווי אין „דער יודישער ביב- ליאָטעק“, „יודישער צוקונפט“, א. אַנד. אין רייזענס „יודישען וואָרט“ האָט ער אויך געשריבען אייניגע פאַלעמישע אַרטיקלען וועגען דער שפראַכפראַגע. אין יאָהר 1906 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פערעפענטליכט אין פערשידענע צייטשריפטען אַ סעריע בילדער אונטערן

אימפרעסיאניזם. אין זיין געשליפענער שפראך, וואָס איז קורץ און שאַרף, פיהלט זיך אי אַ טיעפע אינערליכקייט, אי אַ געוויסער אינטעלעקטואַליזם — ביידע יסודות, וואָס געפינען זיך אין שאַפּראָס שאַפען און וואָס זענען ניט תמיד האַר-מאָניש גענוג בעהעפט איינס מיט דאָס אַנדערע.

ביבליאָגראַפיע: ש. ניגער, אין „פריינד“, 1910; בעל-מחשבות, אין „פריינד“, 1910; וו. זוקערמאן, אין „דאָס נייע לאַנד“, 1911, 6 — 7.

שאַצקעס משה-אהרן—בעוואוס-טער העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין קאַרלין, מינסקער גוב., אין יאָהר 1825, געשטאָרבן אין קיעוו דעם 24-סטען אויגוסט 1899. די לעצטע ציוואַנציג יאָהר פון זיין לעבען האָט ער פערבראַכט אין קיעוו, לעבענדיג אין שלעכטע מאַטעריעלע בעדינגונגען. זיינע בעדייטענדסטע ווערק זענען: „המפתח“, אין העברעאיש, וועגען די תלמודישע לע-גענדען (וואַרשוי 1866—1869) און „דער יודישער פאַר-פסח אָדער מנהג ישראל“ אין יודיש (פערעפענטליכט אין יאָהר 1881 אונטערן פסעוודאָנים המר”מ—מ. זעלי-קאָוויטש). אין „דעם יודישען פאַר-פסח“ בעשרייבט דער מחבר מיט פיעל הומאָר און סאַרקאָז די צרות, וואָס יודען, בע-זונדערס די מאַנסביל, מוזען זיך אויס-שטעהן אין די פיער וואַכען וואָס צווישען פורים און פסח. אגב אורחא מאַכט דאָס בוך בעקאַנט מיט פערשידענע יודישע מנהגים, שילדערט בילדער פון דעם פאַרצייטיגען יודישען לעבען, פון די אסיפות, וואָס קומען פאַר אין בית-מדרש א. אַז. וו. די קינסט-לערישע ווירקונג פון „דעם יודישען פאַר-פסח“, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט השכלה-טענדענצען, ווערט אַבגעשוואַכט מחמת די פיעלע אַבווייכונגען, וואו דער

אַלגעמיינעם נאָמען „אויפֿן ים“ (בעזונ-דער אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „פּראָ-גרעס“, 1910), אַרייַה נאָוועלען, געשרי-בען אונטערן איינדרוק פון די פּאָגראַמען אין יאָהר 1905 („אין דער טויטער שטאָדט“, „שפּוך המתך“, „דער קוש“), אַ גרעסערע ערצעהלונג „די פּאַמיליע גערער“ א. אַז. וו., ווי אויך אייניגע גע-דיכטען און קריטישע אַרטיקלען (אין דעם אַמעריקאַנער „אַרבייטער“). אַ בע-זונדערע אויפּמערקזאַמקייט האָט אַרויס-גערופּען זיין ערצעהלונג „דער צלם“ (צו-ערשט ערשיענען אין „דאָס נייע לעבען“, 1909, VI), וועלכער זשיטלאָווסקי האָט געווידמעט אַרייַה אַרטיקלען אין זיין זשורנאַל. געקומען צוריק קיין אייראָ-פּאַ, האָט שאַפּראָ אין פערלויף פון יאָהר 1910 מיטגעאַרבייט אין „פריינד“, וואו ער האָט פערעפענטליכט די פּאָלגע-נע דע איבערזעצטע ראַמאַנען: וויקאַר הוגאַס „די פערשטויסענע“ אונטערן טיטעל „דער גבור אין קייטען“ (אין אַ בעזונדע-רער אויסגאַבע ערשיענען אין שימינס פערלאַג); וואַלטער סקאַטס „איייוועהאַ“ (אונטערן טיטעל „דער שוואַרצער ריטער“ בעזונדער אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“); טשאַרלוז דיקענס’ס „די שרפה אין לאַנדאָנער טורמע“. אין דעמועלבען יאָהר איז אויך ערשיענען (אין פערלאַג „פּראָגרעס“) אַ באַנד פון זיינע אויסגעוועהלטע „נאָוועלען“. — שאַ-פּיראַ פערנעהמט אַ בעזונדערען אַרט אין דער נייערער יודישער ליטעראַטור. דער עיקר צייכענען זיך אויס זיינע פּאָגראַם-ערצעהלונגען, וואָס געהערען צו די שטאַרקסטע און אייגענאַרטטיגסטע פון דער אַרט אין דער יודישער ליטעראַטור. אויך זיינע ים-בילדער זענען אַ נייעס אין דער יודישער פּראָזע. הגם ער איז אַ רעאַליסט, שטעהט ער דאָך נאָהענט צום

דריימאַנאַסטשריפט „דער פּנקס“ (1900). ער האָט אויך אָנגעשריבען אַ רייַה טעאַ-טערשטיק, וואָס זענען מיט ערפאַלג געשפּיעלט געוואָרען אויף דער יודישער ניו-יאָרקער ביהנע, ווי „ונתנה תוקף“ (א) דראַמע אין 4 אַקטען; דער סיוושעט איז די בעוואוסטע לעגענדע וועגען ר' אמנון דעם בעל „ונתנה תוקף“, „כל נדרי“ (א) היסטאָרישע אָפּערעטע אין 4 אַקטען). „חפני און פּנחס“ (א) מעלאָדראַמע אין 4 אַקטען) און אייניגע אַנדערע. בעוונדערס אָבער צייכענען זיך אויס זיינע ליעדער, וואו מען זעהט זיין אמת לירישען טאַ-לענט. געשריבען אין אַנאָויסגעהאַלטע-נעם ריטם און אַ לייכטען סטיל, פּערמאַגען מאַנכע פון זיי עכט פּאָעטישע טענער און זענען אָפט דורכגעדרונגען מיט אַנאָגע-נעהמען האַרציגען הומאָר, הגם אויף זייער אויסערליכער פּאָרם פּיהלט זיך אָפט דער איינפלוס פון מאָריס ראָזענפעלד. די ערשטע ליעדערזאַמלונג שאַרקאַנסקיס מיט'ן נאָמען „יודישע נגונים“ איז ער-שיענען אין ניו-יאָרק אין 1895. אין יאָהר 1911 איז אַרויסגעגעבען געוואָרען זיינע אַ נייע „זאַמלונג פון ליעדער, ביל-דער און באַלאַדען פון 1889 ביז 1905“ מיט'ן נאָמען „גלות-בילדער“. אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט שאַרקאַנסקי צוליעב אומגליקליכע סבות זיך פּמעט אינגאַנצען צוריקגעצויגען פון ליטעראַרישער טעטיגקייט.

ביבליאָגראַפֿיע: ל. ווענער, Yid- dish Literature, אינדעקס. שודט יאָהאָן-קריסטאָפּאַר — קריסטליכער געלעהרטער. געבאָרען אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין אין יאָהר 1664, געשטאָרבֿען דאָרטען אין יאָהר 1722. אין זיין בעוואוסטען ווערק „Jüdische Merkwürdigkeiten“ (אין 4 טייל, פּראַנקפורט און לייפּציג, 1714 — 1718)

מחבר, אַנאָויסגעצייכענטער תּלמודיסט, פּערפּיהרט וכוחים און פּלפּולים וועגען מנהגים אָדער דינים, וואָס שטאַמען נאָך זיין מיינונג נאָך נישט פון דער הייליגער תּורה. דאָך האָט דאָס ווערק אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען ווערט און גיט אַ גע-בויע פּאַרשטעלונג פון דעם יודישען פּאָ-מיליענלעבען אין די פּופּציגער און זעכ-ציגער יאָהרען פון דעם פּאַריגען יאָהר-הונדערט. שאַצקעס האָט אויך פּערעפּענט-ליכט אייניגע נאָוועלען אין דעם 1 באַנד פון שלום-עליכמס „יודישער פּאַלקסביב-ליאַטעק“ („בילדער פון דער ליטאַ, ממני דער אמתער פּערפּאָסער פּונ'ם „יודישען פּאַר-פּסח“). אויסערדעם האָט ער איבער-געלאָזען אַ רייַה מאַנסקריפטען אין יודיש און העברעאיש.

ביבליאָגראַפֿיע: אין „המליץ“, 1899, № 187; יוד.-ענג. ענג. XI, 234; ד'ר מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יודישער לי-טעראַטור, I, 233—234.

שאַרקאַנסקי אברהם מ. — דיכ-טער, דראַמאַטיקער און זשורנאַליסט.

געבאָרען אין מיטען דעם XIX יאָהרהונ-דערט אין קאָוו-נאָ (?), געשטאָרבֿען אַרום 1905 אין ניו-יאָרק. — ענדע די אַכציגער יאָהרען האָט ער אויסגע-

וואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען אין פּער-שידענע צייטשריפטען און זאַמלעביכער. אין יאָהר 1893 האָט ער צוזאַמען מיט פּיליפּ קראַנץ רעדיגירט אַ מאַנאַטליכען זשורנאַל „דער שטאַדט-אַנציגער“; צוזאַ-מען מיט מאָריס ראָזענפעלד האָט ער אַרויסגעגעבען אַ וויצבלאַט „דער אשדאָי“ (1894) און אַ היסטאָריש-ליטעראַרישע

ברענגט ער אין דריטען און פערטען טייל פאָלגענדע אויסגעוועהלטע ווערק פון דער יודישער ליטעראַטור אין העברעאי-שער (ווייבער-טייטש) און דייטשער טראַג-סקריפציע: די בעוואוסטע פּאָעמע „ווינץ-האַנס-ליד“, וועגען דעם גירוש פון די פראַנקפורטער יודען אין יאָהר 1614 (זעה העלן אלחנן בן אברהם); אַנ'עלעגיע ווע-גען דער שרפה, וואָס האָט אויסגעבראָ-כען אין דעם פראַנקפורטער גהעטאָ אין יאָהר 1701, און צוויי פורים-שפיעלען — „אחשוורוש-שפיעל“ און „מכירת יוסף“. אין דעם ליגט די וויכטיגע בעדייטונג פון שודטס בוך פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור. וואָס אָנבעלאַנגט זיינע מיינונגען וועגען יודיש, וואָס ער רופט אָן „א פערדאָרבען דייטש, צוזאָ-מענגעמישט מיט פיעל העברעאישע ווער-טער“, זענען זיי פון גרונד אויס פאַלש און האָבען קיין שום ווערט נישט. אַ סך שטעלען, ווי אויך אייניגע פערטייטשונגען פון יודישע ווערטער ווייזען אַרויס, אַז ער האָט געהאַט זעהר אַ קנאַפע ידיעה אין דער יודישער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: יוד. עננ. ענצ. IX, 112; שווע. לאלעמאנט, Gaunerthum III, 219—220; לאַזאר סע-נעאן, Essai sur le judéo-allemand, 101—99.

שוואַרץ היים—בעוואוסטער דרו-קער. האָט געלעבט אין אויגסבורג אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVI יאָרהונדערט. אין יאָהר 1543 האָט ער אַרויסגעגעבען די ערשטע יודישע איבער-זעצונג פון ספר מלכים: „דש ספר מלכים אין טויטשר שפראַך, הויבש אונ' בשייד-ליך אוך גאר קורץ ווייליג דרינן צו לייאן. בידרוקט אין דר קיזליכֶן שטאט אוגשפורג אים יאָר דאָ מן צילט דרייא הונדרט אונ'

דרייא אין דער קליינן צאל... די איבער-זעצונג איז געמאַכט דורך אין ריימען, לויט דער פערזענמאַס פון דעם „ניבעלונ-גענליעד“, און האָט געדינט אַלס פּראָ-טאַטיפ פאַר אַלע שפּעטערדיגע געריימטע תנ"ך-איבערזעצונגען. אַ צווייטע אויסגאַבע פון שוואַרצס מלכים-איבערזעצונג איז ערשינען אין מאַנטוואַ אין יאָהר 1562, אַ דריטע—אין פּראָג, 1617. שוואַרץ האָט אויך אַרויסגעגעבען די ערשטע איבערזע-צונג פון ספר שמואל, אויך אין ריימען: דש בוך שמואל אין טויטשר שפראַך, אוג-שפורג, דריי הונדרט און ויר (1544). די דאָזיגע ביידע איבערזעצונגען, וואָס גע-הערען צו די עלטסטע דענקמעלער פון דער יודישער ליטעראַטור, זענען זעהר שען אַרויסגעגעבען און קענען צוגערע-כענט ווערען צו די זעלטענסטע מוסטערן פון דער דרוקעריי-קונסט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, IX, 14—15, 17; יוד. רוס. ענצ. III, 407; ג. קארפעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1007. שוואַרץ י. י. — דיכטער און אי-בערזעצער. וואוינט איצט אין ניו-יאָרק. אויסער אַ גאַנצער רייה אַריגינעלע ליטע-דער אין פערשידענע יודיש-אַמעריקאַני-שע אויסגאַבען, ווי די זאַמעלביכער „לי-טעראַטור“, „דאָס נייע לעבען“ און פיעל אַנדערע, האָט ער פערעפענטליכט אייני-גע איבערזעצונגען פון דער העברעאישער ליטעראַטור, ווי „דער מתמיד“ און „די פייער-מגלה“ פון ח. נ. ביאַליק, אַ רייה ליעדער פון ר' יהודה הלוי (פאַרהאַן אויך אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע) א. אַז. וו. איהם געהערט אויך אַ פּראָבע-איבערזעצונג פון די ערשטע סטראָפּען פון מילטאַנס בעריהמטער פּאָעמע „דער פערלאָרענער גן-עדן“ (אין „דאָס נייע לעבען“, 1911)

1887 אין פשעמישל, גאליציען. בידונג האָט ער בעקומען אין אַרטיגען גימנאזיום און אין דער לעמבערגער אוניווערזיטעט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1907, אַלס מיטאַרבייטער פון די יודישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע אויסגאַבען אין גאליציען. אין דעם זאַמעלבוך „צייטפראַגען“ (פער-לאַג, די וועלט“, ווילנא) האָט ער פער-עפּענטליכט אַ גרעסערן אַרטיקעל וועגען יודיש בשעת דער פּאָלקסצעהלונג אין עס-טרייך אין 1911.

שולמאן אלעזר — העברעאישער שריפטשטעלער און היסטאָריקער פון דער יודישער ליטעראַ-טור. געבאָרען אַרום 1838 אין אַ שטעד-טעל פון קאָוונער גוב, געשטאַרבן דעם 17-טען יולי 1904 אין קיעוו. האָט אין דער יוגענד

זעהר פיעל געלערנט, אָבערבענדיג זיך דער-הויפט מיט תלמוד. שפּעטער האָט ער זיך גענומען צו השכלה און האָט שטודירט העברעאיש און דייטש. דורך זיין שוועהר קראָסנסקי, פּערוואַלטער ביי די קיעווער בראַדסקיס, אַ טיפּ פון די פּאַרצייטיגע משפּילים, וואָס האָט פּערמאַנט אַ רייכע ביבליאָטעק, האָט שולמאן געקריגען אַ צוטריט צו בראַדסקיס הויז. ער איז גע-וואָרען לעהרער און ערציהער פון לעוו בראַדסקי, וואָס האָט איהם שפּעטער בע-שטימט פאַר הויפטקאָסירער פון דער בעוואוסטער „אַלעקסאַנדראַווער געזעל-שאַפּט“. זיין געזיכערטע מאַטעריעלע לאַ-גע און די רייכע ביבליאָטעק, וואָס ער האָט געירשנט פון זיין שוועהר און וועל-כע ער האָט שפּעטער פּערטאַפּעלט און בערייכערט מיט די זעלטענסטע ווערק

און די איבערזעצונג פון אואיטמאַנס בע-ריהמטער פּאָעמע „Salut au Monde“ (אין זאַמעלבוך „שריפטען“, 1912). **שוואַרצפּעלד משה** — רומעניש-יודישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט, דער רעדאַקטאָר פון דער רומעניש-ציו-ניסטישער צייטשריפט „Egalitatea“, געבאָרען אין יאַסי אין יאָהר 1857. פּערנועהמענדיג זיך מיטן שטודיום פון דער געשיכטע פון די יודען אין רומעניען, האָט ער גרויס אויפּמערקזאַמקייט געלעגט אויפן יודישען פּאָלקלאָר און האָט אין פּערלויף פון פּיעל יאָהרען (1871—1883) געזאַמעלט אויס דעם מויל פון פּאָלק-יו-דישע שפּריכצווערטער, רעדענסאַרטען און אַנדערע מינים פון יודישער פּאָלקס-שאַפּונג; די צאָהל פון שוואַרצפּעלדס קאָלעקציע גרייכט אין די טויזענדער אַריין; מיט זיי האָט זיך בענוצט דער בע-ריהמטער אַדאַלף יעליניעק פאַר זיין ווערק, ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 110—111; יוד.-עננ. עננ. XI.

שווייד מאַרק — דיכטער. געבאָ-רען אין יאָהר 1891 אין וואַרשוי אין אַ חסידישער פּאַמיליע. בעקומען אַ טראַדיצי-אָנעלע יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבה, איז ער שפּעטער אַריינגעטרע-טען אין די וואַרשויער פּוילישע דראַמאַ-טישע שול, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1911. אין דעמועלבען יאָהר האָט ער פּערלאָזט רוסלאַנד און איז צוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פּערעפּענט-ליכט אַ גאַנצע רייה געדיכטען אין א. ריי-זענס, דאָס נייע לאַנד“, פּינסקיס, יודישער וואַכענשריפט“ און אַנדערע. זיינע ליע-דער און אבערזעצונגען זענען אויך ער-שיענען אין אייניגע רוסלענדישע אויסגאַ-בען ווי „ראַמאַנצייטונג“ (1907) א. א. וו. שוועבער אליהו — יודיש-פּוילי-שער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר

האלטען ווי צו „א מיטעל דאָס פּאָלק צו בילדען“, ווי צו אַ מיטעל, וואָס מען נוצט איהם נאָר, ווייל קיין אַנדער ברירה איז ניטאָ. שפעטער אָבער האָט ער געשריבען וועגען יודיש ווי וועגען אַ שפּראַך, וואָס איז „ביין פון אונזער ביין און לייב פון אונ-זער לייב און וואָס דער גייסט פון אונ-זער פּאָלק ווייזט זיך אַרויס אין איהר אַזוי ווי אין אונזער ליטעראַטור אויף לשון קודש“ (זעה דעם אויבענדערמאָהנטען „הומן“, I, 1903, „דבר אל הקורא“, III). דעם 25-סטען ניסן תרס"א איז געפייערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע יובילעאום פון שולמאַנס ליטעראַרישער טעטיגקייט (זייט ס'איז ערשיענען זיין ערשטע וויכטיגע אַרבייט „ממקור ישראל“).

ביבליאָגראַפֿיע: לוח אחיאסף, תרס"ב, 351 — 355; לוח אחיאסף, תרס"ה (נעקראָלאָג). שולמאַן נפתלי-הערץ — געבאָ-רען אין אַלט-ביכאַוו, געשטאָרבען אין אַמסטערדאַם אַרום 1830. ער האָט אַרויס-געגעבען מוספֿיא'ס „זכר רב“ (שקלאָוו, 1797) מיט אַ אינדעקס פון די ווערטער, וואָס געפינען זיך אין תנ"ך, זייער איבער-זעצונג אין יודיש און גראַמאַטישע אָנמער-קונגען.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. XI, 314.

שושהיים א. ל. — גאַליציש-יו-דישער זשורנאַליסט. לויט זיין פּראָפּעסיע אַנ'אַרבייטער, האָט ער זיין זשורנאַליס-טישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אַלס רע-דאַקטאָר פון דעם פּועלי-ציוניסטישען אָר-גאַן „דער יודישער אַרבייטער“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין פּערשידענע אַנ-דערע גאַליצישע אויסגאַבען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער ציוניסטישער וואָכענשריפט „סטאַניסלוי'ער נאַכריכטען“.

פון דער אַלט-יודישער ליטעראַטור, האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט זיך אָבצו-געבען מיט דער פּאַרשונג פון די פּערשי-דענסטע געביטען פון יודישער וויסענ-שאַפט. אויסער אַ גרעסערער ערצעהלונג „האובדים והנדחים“, מיט וועלכער ער האָט דעביטירט אין יאָהר 1867 אין „השחר“, און אַ גאַנצער רייה קלענערע ערצעהלונגען און סקיצען, האָט ער פּער-עפענטליכט אייניגע בעדייטענדע ווערק איבער חכמת ישראל. אָבער זיין גרויסע בעדייטונג פאַר דער יודישער ליטעראַ-טור ספּעציעל שטיצט זיך אויף זיינע אונגעהייער וויכטיגע אַרבייטען וועגען יודיש. אַ בעזונדערס גרויסען ווערט האָט זיין אַרבייט וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור פון XV ביז סוף XVIII יאָהרהונדערט, פון איהר איז אָבער נאָר אַ קליינער טייל פּערעפענט-ליכט (אין דעם דריימאַנאַטליכען זשורנאַל „הומן“, I—III, 1903, — „שפת יהודית-אשכנזית וספרותה מקץ המאה הט"ו עד קץ שנות המאה ה"ח“); דאָס איבעריגע געפינט זיך נאָך דערווייל אין רשות פון שולמאַנס יורשים. אַנ'אַנדער וויכטיגע אַר-בייט זיינע וועגען יודיש איז ערשיענען אין „השלח“ פאַר דאָס יאָהר 1898 („עמקי שפה“). אויסערדעם האָט ער פּערעפענט-ליכט אַ רייה אַרטיקלען וועגען דער גע-שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור אין אייניגע יודישע אויסגאַבען (אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, II, וואו ס'איז געדרוקט דער אָנהויב פון אַ גרעסערער אַרבייט „די געשיכטע פון דער זשאַרגאַן-ליטעראַטור“; אין „יוד“, 1900; אין זאַמעלבונך „הילף“, וואו ס'איז אויך ערשיענען זיינע אַ בעלעטריסטישע זאַך). צו יודיש האָט ער זיך אין אָנהויב פּער-

פאר איינעם פון איהרע אָנגעזעהענ-
 סטע פאַרשטעהער. זיין ליטעראַרישע
 טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען
 אין דעם "יוד", וואו ער האָט גענומען אַ
 נאָהענטען אָנטייל. זיינע יודישע ערצעה-
 לונגען, סקיצען און הומאָרעסקען זענען אויך
 פערעפענטליכט געווען אין דער "יודישער
 פאַמיליע", "יודישער פּאָלקס-צייטונג",
 "פריינד", "פּאָלקסצייטונג" און פיעל אַנ-
 דערע צייטונגען און זשורנאַלען, זיי זע-
 נען אָבער קיינמאָל ליידער נישט געזאַמעלט
 געוואָרען אין בעוונדערע אויסגאַבען. די
 לעצטע פאַר יאָהר פאַר זיין טויט וואָז ער
 געוואוינט אין אָדעס, פון וואָנען ער האָט
 געשריבען פאַר דער אַמעריקאַנער יודישער
 צייטונג "די וואַרהייט". אין יאָהר 1909
 איז אין שימינס "וועלטביבליאָטעק" אין
 יודישער איבערזעצונג (פון ש. צ. זעצער
 און ב. ק-י) אַרויס אַ זאַמלונג פון שטיינ-
 בערגס, חסידישע מעשה'ליך און ערצעה-
 לונגען" און זיין גרעסערע ערצעהלונג, אין
 יענע צייטען". אַ קריטישע אַבשאַצונג פון
 שטיינבערגס ווערק אויף יודיש וועט מעג-
 ליך זיין, ווען פון די צייטשריפטען, וואו
 זיי זענען צושפרייט, וועלען זיי צונויפגע-
 נומען ווערען אין איין בוך.

ביבליאָגראַפיע: זעצערס פּאָרטרעט צו
 די חסידישע מעשה'לעך און ערצעהלונגען;
 די יודישע פרעסע פאַר פעברואַר 1908.

שטיינבערג יעקב - העברעאיש-
 יודישער נאָוועליסט און דיכטער. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1886
 אין שדה-לבן (ביע-
 לאַיאַ : צערקאָוו),
 קיעווער גוב. אָנגע-
 הויבען זיין ליטע-
 ראַרישע טעטיגקייט
 אין יודיש אין דער
 "יודישער פּאָלקס-
 צייטונג", האָט ער אין פערשידענע יודי-

שטיינבערג יהודה - העברעאיש-
 יודישער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר
 1861 אין ליפּקאַני,
 בעסאַראַבער גוב.,
 געשטאַרבען דעם
 26-סטען פעברואַר
 1908 אין אָדעס.
 אויפגעצויגען גע-
 וואָרען אין חסידי-
 שען גייסט אונטער

דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ הייסען
 סאַדאַגורער חסיד. שפּעטער, וואוינענדיג
 ביי זיין שוועהר אין רומעניען, איז ער
 בעקאַנט געוואָרען מיט דער השכלה-ליטע-
 ראַטור, וואָס האָט אָנגעמאַכט אַ גאַנצע
 איבערקעהרעניש אין זיינע אָנשוואונגען.
 פּדי איינצוואַרדענען זיין לעבען בהסכּם מיט
 זיינע נייע השגות, האָט ער פּערלאָזען זיי-
 גע שוועהר-און-שוויגער און זיך בעזעצט אין
 אַ דאָרף, וואו ער האָט געעפענט אַ שפּייז-
 געוועלבעל. ס'איז איהם אָבער זעהר שלעכט
 געגאַנגען, און אין אַ געוויסע צייט אַרום
 האָט ער זיך געמוזט אומקעהרען צוריק אין
 הויז פון זיינע עלטערן. מחמת דעם שטאַר-
 קען קאַמף, וואָס ער האָט געמוזט פיהרען
 מיט זיין פאָטער צוליעב זיינע נייע, אפי-
 קורסישע" געדאַנקען, איז ער אַריבערגע-
 פּאַהרען אין אַ בעסאַראַבער שטעדטעל, וואו
 ער האָט זיך גענומען צו לעהרעריי. צו
 דער צייט (1889) געהערט אויך זיין נישט
 גאַנץ געלונגענער דעביוט אין העברעאיש
 ("ניב שפתים" - אַ העברעאישער סינטאַק-
 סיס.) נאָך אַ לאַנגער צייט כּוון מאַטעריע-
 לער נויט, יאוש און פּערצווייפלונג, האָט
 זיך פאַר שטיינבערגען אָנגעהויבען אַ נייע
 תקופה, ווען ס'איז אַרויס זיין ווערק
 "בעיר וביער" און שפּעטער - זיינע חסידי-
 שע ערצעהלונגען, וואָס האָבען געמאַכט אַ
 רושם אין דער העברעאישער ליטעראַטור,
 און ער איז באַלד אָנערקענט געוואָרען

האָט אָנגעשריבען אייניגע טעאָטערשטיק.
פון זיי איז געדרוקט געוואָרען אַ פינפֿ-
אַקטיגע דראַמע „הינדע אידעלסאָן“.

שטיינשניידער משה (מאַריין) —
בעריהמטער אַריענטאַליסט און ביבליאָ-
גראַף . געבאַרען

דעם 30-סטען מערץ
1816 אין פראַסניץ,
מעהרען, געשטאַר-
בען דעם 24-סטען

יאַנואַר 1907 אין
בערלין. נישט קו-
קענדיג אויף זיין
פיינדליכע און פערעכטליכע בעציהונג צו
יודיש, האָט ער דאָך זעהר פיעל אויפ-
געטאָן פאַר דער פאַרשונג פון דער אַל-
טער יודישער ליטעראַטור, און ביבליאָ-
גראַפיש האָט ער זי כמעט אינגאַנצען
אויסגעשעפט. פון זיינע אַרבייטען אי-
בער יודישע ליטעראַטור זענען די וויכ-
טיגסטע: „Ueber die Volksliteratur
der Juden“, אין גאַשעס „אַרכיוו פיר
ליטעראַטור-געשיכטע“, 1872; די ביבליאָ-
גראַפישע אַרבייטען, וואָס זענען געדרוקט
אין ניימאַנס „Serapeum“, פאַר די יאָה-
רען 1848—49, 1864, 1866, 1869; די
אַרטיקלען אין ערש און גרובערס ענ-
ציקלאָפּעדיע „Jüdische Literatur“
און „Jüdische Typographie und jüdi-
scher Buchhandel“ (דער ערשטער אַר-
טיקעל איז אַרויס אין אַ פערמעהרטער
און פערבעסערטער אויפלאַגע אין ענג-
ליש, און איז שפעטער איבערזעצט גע-
וואָרען אויף העברעאיש דורך מאַלטער
(„ספרות ישראל“); די אָבאָגאַנדלונג „Ge-
schichts-literatur der Juden“ (1905).
אויסערדעם גיט ער אַנ'אויספיהרליכע
ביבליאָגראַפיע פֿון אַלע יודישע חערק
אין דער באַדלעיאַנאַ-ביבליאָטעק אין זיין
בעריהמטען „Catalogus librorum Heb-

שע צייטשריפטען און זאַמעליכער און די
לעצטע יאָהרען הויפטזעכליך אין „פריינד“
פערעפּענטליכט אַ רייה ל'ידישע געדי-
טען און פּאָעמען. ער האָט אויך אָנגע-
שריבען זעהר אַ גרויסע צאָהל נאָוועלען
און אייניגע דראַמען. פון וועלכע ס'זע-
נען געדרוקט „די מוטער“ (אין אַ בע-
זונדער אויסגאַבע פון שימינס פערלאַג,
1908) און „דער נסיון“ (אין דער וואַר-
שויער וואַכענשריפט „די יודישע וואַך“,
1913). אַ קליינע זאַמלונג פון זיינע שריפ-
טען, אין פּראָזע און פּערזען, איז ער-
שיענען אין יאָהר 1909 (אין שימינס
„וועלט-ביבליאָטעק“). אַ צווייטע זאַמלונג
ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין
פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“. שטיינבערג
איז איינער פון די אַריגינעלסטע און
בעגאַבטסטע פּאַרשטעהער פון דער
נייסטער יודישער ליטעראַטור. בעזונ-
דערס צייכענען זיך אויס זיינע לירישע
געדיכטען, איבער וועלכע עס שוועבט
אַפט ז'נ'אומעטיגער שמיכלעל און פריה-
צייטיגע לעבענסמידקייט. אין יאָהר 1911
האָט ער פערעפּענטליכט אין „פריינד“
(וואו ער איז אַ געוויסע צייט געוועזען
אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער) אייניגע
קאַפיטלען פון אַ ראַמאַן אין פּערזען מיט'ן
נאָמען „רוסלאַנד“, וואָס לויט דעם נישט
גאַנץ זעלבסטשטענדיגען, אָבער ערטער-
ווייז זעהר רייפען סטיל, זאָגט עס צו
צו זיין איינס פון די בעדייטענדסטע
זוערק אין דער נייער יודישער פּאָעזיע.
שטיינבערג ק. — דראַמאַטורג.
געבאַרען אין דער ערשטער העלבט פּונ'ם
XIX יאָהרהונדערט, געשטאַרבען אַרום
1909 אין בריסק, וואו ער איז געוועזען אַ
מיליטער-אַרצט אין איינעם פון די אַרטי-
גע פּאָלקען. אַ הייסער לעבעהאַבער פון
יודיש, האָט ער זיך אין דער פרייער צייט
אַגעגעבען מיט יודישער ליטעראַטור און

בוך גיבראכט .
 אין ער ווארטונג עש זול זיין ליבליך
 צו לייאנן ,
 מאנין אונ' ורויאן אונ' דיא ורומי מיידליך .
 דען עש ווירט זיין זער בשיידליך .
 דא האב איכש מיט מינר וואנד איבר שריבן ,
 דש עז איז נישט דרינג גיבליבן ,
 אונ' האב מיך ביזאכט
 אונ' אין דען דרוק גיבראכט" . . .
 די איבערזעצונג איז „אין ניגון פון
 שמואל בוך גיבראכט" און צייכענט זיך
 אויס מיט איהר פאָעטישער קראַפט . אַלס
 מוסטער ברענגט גוינבוים אין זיין חרעס-
 טאַמאַטיע די איבערזעצונג פון דעם ער-
 שטען קאַפיטעל :
 „וואול דעם מאן דער ניט אין דר רשעים
 ראט געט ,
 אונ' אין וועג דר זוינדר ניט ער שטעט ,
 אין גיזעש דר שפעטר ניט ער זיצט ,
 נייארט אויף רעכט דער תורה גיבט ער
 זיין זין און וויין .
 דיא רעכט דער תורה האלט ער אין
 גרושר אכט ,
 דא אינן לערנט ער טאג אונ' נאכט ,
 דער זעלביג ווערט זיין אז איין בוים
 דער פון וואשר ניט שטעט ווייט ,
 וועלכר זיין אופס גיבט אין זיינר צייט .
 זיין בלאט ווערט ניט ור ולבן אודר
 ווערן טרוקן ,
 אליש וואש ער טוט ווערט אים גוט באגליקן ,
 אבר דיא רשעים מן זיא זו ניט פינט ,
 זיא ווערן זיין איין שפּרויאר דען דא
 פּור וויעט (פּערוועהט) דער ווינט . . .
 זיא ווערן אויך ניט זוכה זיין אויף צו
 שטען אם יונגשטן גיריכט ,
 דיא זוינדיגר מיט זאמלונג דער צדיקים
 זיא ווערן אויף שטען ניכט ,
 גאט האט ליב דען וועג דער צדיקים
 אויש דער קארן ,
 אבר וועג דער רשעים איז עביג פּור לארן”

raeorum in bibliotheca Bodle-
 iana“ און רעדט וועגען דער יודישער
 ליטעראַטור אין אייניגע אַנדערע ערטער
 (אין „המזכיר“ א. אַז. וו.) .
 שטענדאַל משה — דער אויטאָר
 פון אַ יודישער געריימטער תהלים-אי-
 בערזעצונג , אַרויסגעגעבען פון דער פּרוי
 רויועל פּישעלס אין קראָקוי אין יאָהר
 1586 („דש תהלים בוך וואול ור טויטשט
 אין טויטשער שפּראַך גאר שין אונ' בשייד-
 ליך , אונ' גאר קורץ וויליג דרין צו
 לייאן פאר ווייבר און פאר מיידליך .
 גידרוקט אים יאר דאש מיר צילן דרייא
 הונדרט זעקש אונ' פּירציג , אונטר דעם
 גוואלטיגן מעכטיגן קויניג שטעפהאן יר”ה
 אין דער הובט שטאט קראַקא“) . אַלס
 פּאַררעדע קומט דער פּאָלגענדער שיר
 פון דער אַרויסגעבערין :
 „מיט הוילף גוטש ית’ הב איך מיר אין
 זין גינמן ,
 אונ’ מיט דר הוילף בון גוט ית’ האף
 איך דא דורך צו קומן ,
 דש געטליך ס’ תהלים אויף טויטש אין
 דר צייט לוזין וויין ,
 אין ער ווארטונג דש אידר מן זול גוט
 ית’ ליבן אונ’ פּרייזן ,
 עש זיין ורויא אודר מאן ,
 וויא דוד המלך ע”ה האט גיטאַן . . .
 נון האב איך מיך גיפלישן ,
 דש איך דיא לויט לושן ווישן ,
 וויא איך צו דעם תהלים קומן מיר
 אלש אנדרי ,
 עש האט זיך גיגעבן דש איך הב מושן
 וואנדרי ,
 דא האב איך דש ס’ תהלים צו קהלה
 קדושה הנובר גיפונדן ,
 אין דר זעלביגן שטונדן ,
 דש הרב משה שטענדיל האט אויף
 טייטש גימאַכט ,
 אין דעם ריים אונ’ אין ניגון פון שמואל

צוזאמען מיט אַ גאַנץ לאַנגער פאַררעדע
 („Rabbi Moses Stendals nach jüdi-
scher Redart vorlängst in Reimen
gebrachte Psalmen Dawids“).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שט.
יהודית-אשכנזית וספרותה, 24—26; ג. קאַר-
פעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטע-
ראטור, 1013; ס. גרינבוים, Jüdischdent-
sche Chrestomatie (ווערען געבראַכט אויס-
צוגען פון שמענדאלס איבערזעצונג).

שטערן איציק-פייטעל — דער

אויטאָר פון אַ „Lexicon der jüdischen
Geschäfts-und Umgangssprache“

אין צוויי טייל, „פון יודיש אין דייטש
און פון דייטש אין יודיש, מיט אַנ-
אַנהאַנג צו ערלערנען די לשון-קודשע
שפראַך“ (מינכען, 1883; אַנייע אויס-
גאַבע פון דעם ווערק איז ערשיענען

אין יאָהר 1859 אין לייפציג און מייסען
אַלס אַכטער טייל פון „א. פ. שטערנס
געזאַמעלטע שריפטען“). דער אויטאָר

ווייזט זיך אַרויס אין זיין ווערק פאַר
אַ זעהר גוטען קענער פון יודיש, אָבער
דאָס ווערק פערלירט זעהר פיעל דורך
דעם אומווירדיגען נידעריגען טאָן, אין
וועלכען עס איז געשריבען.

ביבליאָגראַפיע: אַווע. לאַללעמאַנט,
Das deutsche Gannnerthum, III, 293—
240.

שייקעוויטש נחום-מאיר — (מעהר

בעקאַנט אונטערן פסעוודאָנים ש מ ר) —
פאַפולערער ראָ-
מאַניסט. געבאַרען

דעם 18-טען דע-
צעמבער 1850 אין
נעסוויזש, מינסקער
גוב., אין אַנאַנגע-
זעהענער, אָבער
פעראַרימטער פאַ-
מיליע; געשטאַרבן ענדע 1905 אין

אויך שולמאַן ברענגט אייניגע
אויסצוגען פון שטענדאַלס תהלים-איבער-
זעצונג, ווי, צום ביישפיעל, די פאַלגענדע:
„דערבאָרם זיך גוט, דען אַן מעכטיג
בין איך אונ' לייד גרוש פּיין,
הייל מיך, דען זיא זיין דער שראַקן
מיין גיבּיין,

מיין לייב איז זער דערשראָקן.
זואו לאנג זאל עש ווערן, דוא גוט
דער הער,
קעהר ווידר, ציה אויש גויט פון לייד
מיין לייב,

הילף מיר מיט דיינר גנאדן זער,
ווער וויל נאך דעם טוט אין דער העלן פּיין,
זיין לוב גידענקן אודר ניט דאנקבר זיין...
זיא זיין פּר פינשטרט פון וועגן צארן
מיין אויגן

אונ' אופט גימאַכט נאש,

עש אישט אלט גיווארן מיין גישטאלט
פון וועגען מיין לייזן אונ' האָש...
...ור געש איך דיך ירושלים, דא זולשטו
ור געשן מיין רעכטי האנד,

מיין צונג זאל בלייבן קלעפן אין מיין
גוימן צו שמאַך אונ' צו שאנד,
ווען איך אן דיך גידענק אודר ברינג
מיך אויף ירושלים,

דש הויפט מיינר ורויד ...

גידיינק גוט דען טאג דר קינדר אדום,
וואש דיא מיר האבן גיטאן צו לייד.

זי שפראַכן, ור ווישט זיא ביש אין
דען גרונד,

דאש גלייכן דיא שטאט בבל זול עש
אויך קומן צו פונד;

וואול דעם דער דיך בצאלט אונ' גיבט
דיר דיינן לון,

זר גילט דיר ווידר דייני ור געלסונג
זוש דיא מיר הושט גיטון“...

אין יאָהר 1700 (1705?) האָט וואַגענזייל
(זעה) אַרויסגעגעבען די דאָזיגע תהלים-
איבערזעצונג אין דייטשע בוכשטאַבען

פון שונאים" „גן-עדן-פייגעלע", „פרינ-צעסין אין וואַלד" א. אַנד.), וועלכע ער האָט פּערקויפט פּערשידענע אַרויסגע-בער. דערווייל האָט ער בעקומען די צו-געזאָגטע שטעלע און איז אוועקגעפּאָה-רען קיין יאַנאָוו, לובלינער גוב., וואו ער איז געוועזען אַ פּראָדוקטען-ליפּעראַנט פון אַנ'אַרטיגען הוסאַרען-פּאָלק. אין דער צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה איז ער אינאיינעם מיט זיין פּאָלק אוועק קיין רומעניען, וואו ס'איז איהם גוט גע-גאַנגען און ער האָט אָנגעהויבען צו שפּיעלען די ראָלע פון אַנ'אַנגעזעהענעם „פּאָדריאָדטישק"; אָן זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער געהאַט אינגאַנצען פּערגעסען. אין בוקאַרעשט האָט אויף איהם אַנ'איינדרוק געמאַכט גאַלדפּאַדענס יודיש טעאַטער, און שפּעטער, אַז ס'איז איהם אוועק שלעכט, האָט ער זיך בעזעצט אין אָדעס (1878) און אָנגעהויבען צו שרייבען דראַמען און קאָמעדיעס פאַר דער יודישער ביהנע. דערווייל זענען אויך זיינע ערשטע געשיכטען פּערשפּרייט געוואָרען איבער רוסלאַנד און האָבען געמאַכט דעם נאָמען פון זייער פּערפּאַ-סער אַזוי פּאָפּולער, אַז די בעוואוסטע דרוקער-פירמע ראָם האָט איהם געמאַכט דעם פּאַרשלאָג צו שרייבען פאַר איהר ראַמאַנען. די ערשטע גרויסע ראַמאַנען שייקעוויטשעס זענען געווען: „דער קאַ-טאַרזשניק", „דער פרומער מערדער", „דער בעל-תשובה", „דער טרייפּניאַק", „די עגונה" א. אַז. וו. זייט דאַמאָלס האָט ער אָנגעשריבען ביז 200 ראַמאַנען און ערצעהלונגען, וואָס פיעל פון זיי פּער-נעהמען צעהנדליגער און זאָגאַר הונדער-טער דרוקבויגענס, און פון 30 ביז 40 טעאַטערשטיק. מחמת דעם, וואָס דאָס יודישע טעאַטער אין רוסלאַנד האָט זיך פּערמאַכט, ווי אויך אַדאַנק די אָנפאַלען

ניו-יאָרק. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנע-לע יודישע ערצעהונג און ביז 17 יאָהר האָט ער קיין זאַך נישט געלערנט אַחוץ תלמיד. דאָן זענען איהם צופּעליג געקו-מען אין האַנד אַריין די ווערק פון מאַפּו קלמן שולמאַן און אַנדערע, און אונטער זייער איינפלוס האָט ער זיך אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט השכלה און ועלבסטביל-דונג. זיצענדיג אין פינסק ביי זיינע שוויגערעלטערן אויף קעסט, האָט ער געלערנט רוסיש און דייטש, זיך פּער-פּאָלקאַמט אין העברעאיש און, אַזוי ווי אַלע משפּילים, געשריבען העברעאישע שירים. צו 22 יאָהר איז ער אוועק קיין ווילנאַ וואָס אַ בעשעפּטיגונג. דאָרט, וואַרטענדיג אויף אַ צוגעזאָגטע שטעלע, איז ער אַריין צום העברעאישען שריפט-שטעלער און פּערלעגער שמואל-יוסף פּין און איהם פּאַרגעלעגט אַרויסצוגעבען זיין ראַמאַן „זבחי אינקוויזיציה", וואָס ער האָט נאָך געהאַט אָנגעשריבען אין פינסק. פּין האָט דעם ראַמאַן אָנגענומען, אָבער זיין דרוקען איז אָבעלעגט געוואָרען צוליב צענזור-שוויריקייטען (אין עטליכע יאָהר אַרום איז ער פּערעפּענטליכט געוואָרען אונטערן נאָמען „קין", אין העברעאיש, און „התן דמים" אָדער „די בלוטיגע לייעבע" — אין יודיש). דאָן האָט פּין, דערשפּירענ-דיג די אייגענשאַפּטען פון שייקעוויטשעס שטייגער שרייבען, איהם פּאַרגעשלאָגען צו פּערפּאַסען אַנ'ערצעהלונג אויף יודיש. אויף מאַרגען האָט שייקעוויטש איהם גע-בראַכט די בעשטעלטע געשיכטע און האָט בעקומען פאַר איהר דריי רובעל. דער האַנאָראַר איז איהם אַזוי געפּעלען געוואָ-רען, אַז אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער צוגעשטעלט פינען נאָך אַנ'ערצעהלונג, דאָן אַ דריטע א. אַז. וו. אין פּערלויף פון ניין טעג האָט ער אָנגעשריבען ניין גע-שיכטען („אַ טויטער בעולם הזה", מחותנים

דונג. אזוי ווי דיק, שטעלט אויך שמר
 קבט אריין אין זיינע ראָמאַנען גאַנצע
 שטיקער מוסר, הגם דער מאָראַליש-די-
 דאָקטישער עלעמענט איז ביי איהם ניט
 אין ערך פלאַכער און שפיעלט שוין ביי
 איהם נישט בכלל אזא הויפט-ראַלע,
 ווי ביי זיין פיעל ערנסטערן פאָרגעגנער.
 שמרס ראָמאַנען האָבען אַגב געהאַט
 אַנ'איינפלוס אויך אויף דער ענטוויקלונג
 פון דער יודישער שפראַך, איינפיהרענדיג
 אין איהר פיעל נייע ווערטער און בע-
 גריפען.

ביבליאָגראַפיע: שמרס. אויטאָביאָ-
 גראַפיע, אין מיניקעס, ימים נוראים און סוכות.
 בלאַט, 1901; א. ליטוין, שמר און ווין ראָ-
 מאַן, אין לעבען און וויסענשאַפט, 1910,
 X — XI; א. ריווען, אין וועג, 1905; ס.
 פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטע-
 ראַטור, I, 147 — 153; שלום-עליכס, שמרס
 משפט, בערויטשעו, 1888; דער יודישער גולן,
 אין יודישען פאָלקסבלאַט, 1887.

שיפפער יצחק, ד"ר — פויליש-
 יודישער שריפטשטעלער און היסטאָריקער.
 געבאָרען אין יאָהר 1884 אין טאַראָו, גאַ-
 ליציען. נאָכדעם ווי ער האָט געענדיגט
 דאָס אַרטיגע גימנאַזיום, האָט ער שטודירט
 יוריספרודענץ און פילאָזאָפיע אין די
 אוניווערזיטעטען פון קראָקוי און וויען.
 אַ מיטאַרבייטער פון פוילישע און דייט-
 שע צייטשריפטען, דער אויטאָר פון אַ
 גאַנצע רייה אַרטיקלען מיט אַ יורדי-
 שען אָדער ווירטשאַפטס-געשיכטליכען
 אינהאַלט און פון אייניגע וויכטיגע
 ווערק איבער דער געשיכטע פון די יו-
 דען אין פוילען (איינס פון זיי איז
 פרעמירט פון דער לעמבערגער אוני-
 ווערזיטעט), איז שיפפער אין דער יודי-
 שער פרעסע אויפגעטרעטען הויפטזעכליך
 ווי אַ קריטיקער, בעטייליגענדיג זיך אין
 פערשידענע גאַליציש-יודישע אויסגאַבען.

אויף שמר'ן מצד דער יודישער קריטיק
 (שלום-עליכס, ראַבניצקי, דובנאָו א. אַנד.),
 וואָס האָט שטאַרק אַרונטערגעריסען זיינע
 אומגעלומפערטע ראָמאַנען, איז ער אין
 יאָהר 1888, לויט דער איינלאַדונג פון די יו-
 דיש-אַמעריקאַנישע אַקטערען, געקומען
 קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט ווייטער
 געפיהרט די טעטיגקייט פון אַ ראָמאַנען-
 ליפעראַנט און טעאַטערשרייבער. ער האָט
 אויך אַרויסגעגעבען אייניגע צייטשריפ-
 טען, ווי „דער יודישער פּאָק“ (1894 —
 1896), „דער לאַנד-חכם“, „דער מענשען-
 פריינד“ א. אַז. וו. און האָט מיטגעאַרבייט
 אין פערשידענע צייטונגען און זשורנאַל-
 לען. — נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס
 שייקעוויטשעס ראָמאַנען האָבען נישט קיין
 שום ליטעראַרישען ווערט און וואָס די
 שאַרפע קריטיק געגען זיי איז געווען אין
 איהר צייט וויכטיג און נויטיג, האָט ער
 דאָך געוויסע פערדינסטען פאַר דער
 ענטוויקלונג פון דער יודישער ליטעראַ-
 טור. ער האָט נאָך אין אַ גרעסערער
 מאָס ווי דיק צוגעצויגען צום יודישען
 בוך די ברייטסטע מאַסען פון פשוטען
 עולם, בעפרידיגענדיג זייער דורשט צו
 לייענען אינטערעסאַנטע געשיכטען. ביי
 דער גאַנצער אוינקניסטלערישקייט און
 אונגאַטירליכקייט פון זיינע ראָמאַנען מיט
 זייערע ווילדע פערפלאַנטערטע אינטריגעס,
 אוממעגליכע סיטואַציעס, אונערוואַרטעטע
 געשעהענישען, שטעהען זיי דאָך אין גע-
 וויסע פרטים העכער פון דער בולוואַר-לי-
 טעראַטור ביי אַנדערע פּעלקער. זיי
 האָבען אַפט נאַאיוו-עהרליכע טענדענצען,
 און פאַר דעם אומוויסענדען יודישען לע-
 זער האָבען זיי נאָך געהאַט די בעדייטונג,
 וואָס זיי פלעגען איהם בעקאַנט מאַכען
 מיט נייע אומבעקאַנטע השגות, און אַפט
 האָבען זיי געדינט זאָגאַר פאַר אַ בריק,
 וואָס האָט געפיהרט צו השפלה און ביל-

ארויסגעגעבען געוואָרען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1774.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 865.

שְׁלוֹם-עֲלֵיכֶם — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם בעריהמטען הומאָריסט און איינעם פון די גרעסטע יודישע שריפט-שטעלער שלום ראָבינאָוויטש. גע-באָרען דעם 18-טען פעברואַר 1859 אין אַ שטעדטעל נעבען פּערעיאַסלאָו, פּאָל-טאַווער גוב. זיין פאָ-טער, אַ טאַלנער חסיד, נאָר אַ שטי-קעל משכיל, איז

געוועזען איינער פון די אָנגעזעהענסטע נגידים אין שטעדטעל און האָט געהאַל-טען פּאָסעסיעס. אַז שלום-עליכם איז געווען נאָך גאָר אַ קינד, האָבען זיך זיינע עלטערן בעזעצט אין שטעדטעל וואָראָנקאַ (פּראָטאַסטיפּ פון כּתּרילעווקע), וואו שלום-עליכם האָט פּערבראַכט זיינע קינדער-יאָהרען, לערנענדיג ביי מלמדים. שפּאַטער האָבען זיך זיינע עלטערן צוליעב מאַטעריעלע סבות (מען האָט ביי זיי גע-האַט אויסגעדונגען די פּאָסעסיעס אַרום וואָראָנקאַ) אַריבערגעצויגען קיין פּערע-יאַסלאָו, וואו שלום-עליכם האָט בע-זוכט די אַרטיג צ דיסטריקט-שול (או-יעזדנאָזיע אוטשילישטשע), צו גלייכער צייט פּאַרזעצענדיג די יודישע למודים, אונטער דער השגחה פון זיין פרומען פּאַטער, וועלכער איז שוין אָבער געווען אַ ביסעל אָנגעשטעקט מיט'ן צייטגייסט — פון דער השפּלה-בעוועגונג. נאָך אַלט יונגעל זיך בעקאַנט מיט דער ניי-העב-רעאישער ליטעראַטור, האָט שלום-עליכם שוין צו 15 יאָהר געדרוקט זיך אין די העברעאישע צייטונגען „המליץ“ אוי

ווי אויך אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטס-שריפטען“, אין רייזענס „קונסט און לעבען“ א. א. וו. אין 1910—1911 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון דעם צענ-טראַל-אַרגאַן פון די עסטרייכישע פּועלי-ציון „דער יודישער אַרבייטער“, וואו ער האָט אויסער פּובליציסטיק פּערע-פענטליכט אויך עטליכע קריטישע אַר-טיקלען. אויסערדעם האָט ער געשריבען איבער דער יודישער ליטעראַטור און זייהרע שריפטשטעלער אין די פּויליש-יודישע „Wschód“ און „Moriah“, וואו ער האָט אויך פּערעפענטליכט אַ רייה איבערזעצונגען פון אַש, רייזען, נאָמבערג, שניאור, ליעסיין.

שְׁלוֹם בן אברהם — דער אוי-טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון די אָפּאָקריפישע שריפטען „מעשה שושנה“ און „מגלת יהודית“: „דש ביכל האב איך אלי ווייברן צו אירן (עהרען) לאזן דרוקן איין שמועה פון דר ורומי שושנה די ניט וואלט ביי דען ריכטור ליגן אונ' וואלט זיך לושין טייטן. דש אנדרי דיא שמועה פון יודית די אים יוצר פון חנוכה ניט בישיד-ליך שטיט. דרום איר ורומי ווייבר וועלט איר מיר רעדליך אור קויפן דא וויל איך אויך דש גנצי עשרים וארבע אין די-טשין דרוקין אונ' ויל אנדרי היפש דינג. דאָס רעט שלום בר' אברהם יצ'ו. גי-דרוקט דורך הנט אויער אלר דינר יצחק בן הר"ר אהרן פון פרוסטיץ (זעה) אין דעם יאר דש מן צילט בוינף טוי-זנט אונ' דריי הונדרט אונ' זיין דריי-שיג (1571) אוילף טאג אין דען חודש אייר אין דר קוניגליכן שטאדט קראקא... ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהוד תאשכנזית וספרותה, 51.

שְׁלוֹם בן משה בּוּזאַנְלוֹ — דער אויטאָר פון „מעשה ה' פי נורא הוא“, אין העברעאיש און יודיש, וואָס איז

געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך זעהר וואַרים אָבגערופען ווע-גען יונגען אויטאָר אין זיינע ליטעראַ-ריש-קריטישע איבערזיכטען, אונטערגע-שריבען „קריטיקוס“, און איהם פאַראויס-געזאָגט אַ גלענצענדע ליטעראַרישע קאַר-יערע. ענדע די אַכציגער יאָהרען האָט שלום-עליכם זיך בעזעצט אין קיעוו און, געירשנט פון זיין שוועהר, דעם רייכען גוטספעזיצער ה. לאָעוו, זעהר אַ גרויסע סומע געלד (עטליכע הונדערט טויזענד רובל), האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזאָגע-בען מיט פינאַנציעלער טעטיגקייט, ווי פער-שידענע באַנק-אָפּעראַציעס, בערזעגעשעפ-טען א. ד. ג. אָבער צו גלייכער צייט האָט אויך נישט אויפגעהערט זיין אונערמיד-ליכע ליטעראַרישע אַרבייט. פערקעהרט, די גרויסע מאַטעריעלע מיטלען האָבען איהם געגעבען די מעגליכקייט אויפצו-טאָן פאַר דער יודישער ליטעראַטור נישט נאָר אַלס שריפטשטעלער, נאָר אויך אַלס רעדאַקטאָר און מעצענאַט. אין יאָהר 1888 האָט שלום-עליכם אָנגעהויבען אַרױס-צוגעבען אין קיעוו גרויסע ליטעראַריש-קריטישע יאָהרביכער אונטערן טיטעל „די יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“, וואו ס'האָבען זיך בעטייליגט די בעסטע יו-דישע שריפטשטעלער פון יענער צייט, און אויך פיעל העברעאישע און רוסיש-יודישע שרייבער זענען צוגעצויגען גע-וואָרען דורך שלום-עליכמען אָנטייל צו געהמען אין זיינע אויסגאַבען, וואָס האָ-בען בעצייכענט, קען מען זאָגען, אַ דא-טע אין דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, זייענדיג לויט דער רייכ-קייט און פערשידענאַרטיגקייט פון זייער אינהאַלט די ערשטע אין זייער אַרט זאַמעלביכער אויף יודיש. אין די צוויי ערשיענענע בענד פון דער „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ האָט שלום-עליכם, אוי-

„הצפירה“. צו 21 יאָהר איז ער געוואָ-רען ראַבינער אין שטעדטעל לובני, פּאָלשאַווער גוב., וואו ער האָט פער-בראַכט ביז'ן יאָהר 1883. צו דער צייט געהערט דער אָנפאַנג פון זיין ליטע-ראַרישער טעטיגקייט אין יודיש מיט אַ רייה ליעדער אין צעדערבוימס „יודי-שען פּאָלקס-בלאַט“, וואו ער גיז זייט-דעם געוואָרען איינער פון די טעטיג-סטע מיטאַרביינער. אויסער די פיעלע ערצעהלונגען, וואָס שלום-עליכם האָט רעגעלמעסיג געדרוקט אין „פּאָלקסבלאַט“ גופא, זענען אין פערלויף פון די אַכ-ציגער יאָהרען ערשיענען, אַלס בעזונ-דערע ביילאַגען צום „פּאָלקסבלאַט“, זיינע פּאָלגענדע ווערק: „נאַטאַשאַ“, „העכער און נידעריגער“, „קאָנטאַר-געשעפט“ (דראַמע), „די וועלט-רייזע“ (סאַטירישע ערצעהלונג, אין דריי טייל), „די בעס-טע יאָהרען“, „קינדער-שפיעל“ (גרויסע ערצעהלונג אויס דעם לעבען פון דער יודישער בורזשואַזיע), „ל"ג בעומר“, „אַ חתן אַ דאָקטאָר“ (קאָמעדיע), „ר' סענדער בלאַנק“ (אַראַמאַן אָהן אַ ליעבע). אין יענער צייט האָט ער אויך אַרױסגעגע-בען איינע פון זיינע ערשטע קינדער-ערצעהלונגען „דאָס מעסערל“ (פעטער-בורג, 1887), אַ זאַמלונג עסקיווען אין גייסט פון טורגעניעווס „ליעדער אין פּראַ-זע“, אונטערן טיטעל „אַ בינטעל בלומען“ (פּאָעזיע אָהן גראַמען; בערדיטשעוו, 1888), אַ פאַמפלעט געגען שמרס ווערק—„שמרס משפט“ (בערדיטשעוו, 1888) א. אַנד. די דאָזיגע אַלע ווערק האָבען נישט נאָר שלום-עליכעס נאָמען פּאָפּולער גע-מאַכט ביים ברייטען יודישען לעזער-עולם, נאָר אויך אַרױסגערופען די אויפ-מערקזאַמקייט פון די אמתע ליטעראַטור-מבינים. ש. דובנאַוו, דער קריטיקער פּונ'ם יודיש-רוסישען „Восходъ“, איז

פון ׀ הומ וריסטישער פאָזמע, פּראָגרעס—
 ציוויליזאַציע, אינ'ם סטיל פון נעקראַסאָווס
 „Кому на Руси жить хорошо“, און
 דאָס וויעגליעד „שלאָף מיין קינד“, וואָס
 איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער און איז
 אַלס פּאָלקסליעד אַרײַן אין גינזבורג און
 מאַרעקס פּאָלקסליעדער-זאַמלונג). אין
 יאָהר 1893 איז שלום-עליכם ווידער
 אַריבערגעפּאָהרען קיין קיעוו. פּער-
 נעהמענדיג זיך מיט זיינע געשעפטען,
 האָט ער נישט אויפגעהערט צו שרייבען.
 אין ספּעקטאָרס „הויזפּריינד“ האָט ער
 פּערעפענטליכט דעם אָנהויב פון זיין
 בעריהמטער סעריע, „טביה דער מילכיגער“,
 פּאָרזעצונגען פון מנחם-מענדעלס בריף,
 א. א. וו. אָבער ערשט מיט'ן ערשיי-
 נען פּונ'ם „יוד“, וואו שלום-עליכם איז
 גלייך געוואָרען איינער פון די אָפּטסטע
 און טעטיגסטע מיטאַרבייטער, האָט זיך
 ווידער אָנגעהויבען מיט נייעם גלאַנץ
 זיין פּרוכטבאַרע ליטעראַרישע טעטיג-
 קייט, וועלכע ער האָט פּאָרגעזעצט אין
 דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“ און דאָן
 אין די ניי-אויפגעקומענע טאַגבלעטער
 „פּריינד“, „טאַג“, „וועג“, ווי אויך אין
 פּערשידענע צופעליגע אויסגאַבען. אין
 יאָהר 1905, נאָך דעם שרעקליכען אָק-
 טאָבער-פּאָגראַם, האָט שלום-עליכם
 פּערלאָזען זיין וואוינאַרט קיעוו און,
 איבערגעלאָזט די פּאַמיליע זיינע אין
 דער שווייץ, איז ער אַוועקגעפּאָהרען
 קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז מיט ענ-
 טוויאַום אויפגענומען געוואָרען פון דער
 גאַנצער יודישער בעפּאָלקערונג. אין
 אַמעריקאַ האָט שלום-עליכם זעהר פּיעל
 געשריבען פאַר די דאָרטיגע צייטונגען,
 בעטייליגענדיג זיך צו גלייכער צייט
 אין רוסלענדישע אויסגאַבען. אין „פּריינד“
 האָט ער געדרוקט קאַפיטלען פון „מאַטעל“
 פייסי דעם חזנ'ס, איינס פון די מערק-

סער אייניגע ליעדער, אַרטיקלען, רעצענ-
 זיעס א. ד. ג. (אונטער די פּסעוודאָנימען
 אסתר, שולמית, שלומית, ס. ביכערפרע-
 סער, סאַלאַמאַן, עסביכער א. אַנד.) פּערע-
 פענטליכט אַלס בעוונדערע ביילאַגען זיינע
 צוויי ראָמאַנען, „סטעמפעניו“ און „יוסעלע
 סאַלאָוויי“, אין וועלכע ער האָט געפּרייבט
 געבען מוסטערן פון אַ יודישען ראָמאַן.
 דעה ערפּאָלג פון דער „יודישער פּאָלקס-
 ביבליאָטעק“ איז געווען זעהר גרויס,
 אָבער ביי דעם דריטען באַנד האָט די
 אויסגאַבע געמוזט אויפהערען, ווייל די
 אונגעלונגענע בערוזען-ספּעקולאַציעס צו-
 זאַמען מיט די בעדייטענדע סימען, וואָס
 שלום-עליכם האָט אויסגעגעבען אויף זיי-
 נע ליטעראַרישע אונטערנעהמונגען (ער איז
 געווען כמעט דער ערשטער יודישער רע-
 דאַקטאָר, וואָס האָט געצאָהלט זיינע מיט-
 אַרבייטער האָנאַראַר און דערצי-אַגריי-
 סען האָנאַראַר), האָבען גאָר אין גיכען
 געמאַכט אַ סוף צו זיין עשירות, און
 אין יאָהר 1890 איז ער געצוואונגען גע-
 וועזען צו פּערלאָזען קיעוו, און ער איז
 אַריבערגעפּאָהרען קיין אָדעס. דאָרט
 האָט ער ווייטער געפּיהרט זיין טעטיג-
 קייט אַלס קאַמערסאַנט, פּערנעהמענדיג
 זיך מיט מעקלעריי, פּערזיכערונגס-
 אַגענטור א. א. וו. אין אָדעס האָט
 שלום-עליכם אין יאָהר 1892 אַרויסגע-
 געבען אַ בלעטעל „דער קול מבשר צו
 דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, וואו
 ער האָט אויסער עטליכע הומאַריסטישע
 קלייניגקייטען פּערעפענטליכט די ערשטע
 שפּעטער אַזוי בעריהמט-געוואָרענע „בריעף
 פון מנחם-מענדעל מיעהופּעץ“, געשרי-
 בען אונטערן פּרישען איינדרוק, וואָס
 ס'האָבען אויף איהם געמאַכט די פאַר-
 שוינען, מיט וועלכע ער האָט בעגע-
 גענט זיך אינ'ם 1892 יאָהר אויף דער
 אָנעסער קליינער בערוזע, דעם אָנהויב

דעם פערטען באַנד. ביזן יאָהר 1913 איז אַרויס 14 בענד, בשעת ווען די גאַנצע אויסגאַבע איז בערע־ענט אויף העכער 20. — צוגלייך מיט מענדעלע מוכר-ספרים און פרץ פערנעהמט שלום-עליכם דעם אויבענאָן אין דער יודישער ליטעראַטור און צוגלייך מיט זיי בעשטימט ער איהר אַריגינעלען חאַראַקטער און העלפט איהר פערנעהמען אַ בעדייטענדען אַרט אין דער וועלט-ליטעראַטור אַלס אַ פּראָדוקט פון אַנאייגענאַרטיגער קולטור. אַנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין אַ צייט, ווען דער ברייטער יודישער לעזער-עולם איז געוועזען אינגאַנצען אַריינגעטאָן אין די אומגעלומפערטע „העכסט-אינטערעסאַנטע“ ראַמאַנען פון שמ״ר און זיין חדר, האָט שלום-עליכם זיך קודם געשטעלט די אויפגאַבע צו בעקעמפען די דאָזיגע שעדליכע ריכטונג פון דער יונגער ערשט-אויפגע-בליהטער ליטעראַטור, פערמיאוסענדיג ביים לעזער אין זיי אויגען די שונד-ליטע-ראַטור אַלס קריטיקער („שמ״רס משפט“, די רעצענזיעס אין דער „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“) און סאַטיריקער (אין אַ סך ערצעהלונגען, הומאַרעסקען און פעליעטאָ-נען) און בעפעסטיגענדיג אין דער יודישער בעלעטריסטיק דעם קינסטלערישען עלעמענט דורך זיינע אייגענע רעאַליסטי-שע ווערק. און אין דעם, וואָס שלום-עליכמען איז געלונגען, אַדאַנק די בעזונ-דערע אייגענשאַפטען פון זיין טאַלענט, צוצוזיהען צו דער יודישער ליטעראַטור ברייטע לעזער-קרייזען, ליגט איינער פון זיינע גרעסטע פערדינסטען פאַר דער יודישער ליטעראַטור. אָבער דאָס, וואָס גיט איהם אַ פּלאַץ אין דעם סאַמע אויבענאָן איהרען, איז דער מעיקווירדיגער הומאַר, וואָס דרינגט דורך אַלע זיינע ווערק. דער הומאַר—דאָס איז די חאַראַקטעריסטישסטע אייגענשאַפט פון שלום-עליכעם קינסטלע-

ווירדיגסטע און ריהרענדסטע ביכער, וואָס שלום-עליכעם האָט געשריבען, אין „אונזער לעבען“—דעם האַלב-סענסאַציאָנעלען ראַמאַן „דער מבול“, וואו עס שפיגעלט זיך אָב די רוסישע פרייהייטס-בעוועגונג. פערבראַכט אַ פּאַר יאָהר אין אַמעריקאַ, האָט שלום-עליכעם זיך צוריקגעקעהרט קיין אייראָפּאַ, און, דורכגעפּאָהרען מיט דעם גרעסטען טריאומף די וויכטיגסטע יודישע צענטערען אין פּראַנק-רייך, שווייץ, בעלגיע, דייטשלאַנד און עסטרייך, איז ער איינגעלאַדען געוואָרען אויף פּאַרלעוונגען אין אַ רייה שטעדט פון רוסלאַנד. ער האָט בעזוכט וואַרשוי, לאָדז, ווילנא, ריגאַ, אַדעס, אַ אַנד., אַרויסרופענדיג אומעטום אמתע בעגייסטערונג. אויף זיין צוריקרייזע פון מינסק, האָט ער זיך אָבגעשטעלט אויף אַ פּאַרלעוונג אין שטעטעל באַראַ-נאוויטש. דאָרט האָט ער זיך שטאַרק צוגעקיהלט און איז געפּעהרליך קראַנק געוואָרען. ער האָט געמוזט פערלאָזען רוסלאַנד און איז אַוועקגעפּאָהרען אין דעם קוראַרט נערווי, איטאַליען, וואו ער האָט פערבראַכט אַ לענגערע צייט. זייטדעם וואוינט ער מיט זיין פאַמיליע אין אויסלאַנד, מייסטענטיילס אין דער שווייץ. אין אַקטאָבער פון יאָהר 1908 איז געפייערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע יובילעאום פון שלום-עליכעם ליטעראַ-רישער טעטיגקייט. אין אַרייה שטעדט זענען לכבוד דעם איינגעאַרדענט גע-וואָרען באַנקעטען, אַווענדען, פּאַר-לעזונגען. דאָן האָבען אויך אַנגעהויבען צו ערשיינען, ביי דער פערמיטלונג פונם פערלאַג „פּראָגרעס“, זיינע גע-זאַמעלטע ווערק, וואָס „די יודישע פּאָלקסצייטונג“ האָט זיי נאָך געהאַט בדעה אַרויסצוגעבען אַלס פרעמיע, האָט אָבער דערפיהרט די אויסגאַבע בלויז ביז

ירישער פערזענליכקייט, די אייגענשאַפט, וואָס מאַכט איהם פאַר דעם פּאָפּולערסטען און בעליעבטסטען יודישען שרייבער ביי אַלע טיילען פון פּאָלק, אָנהויבענדיג פון די נידעריגערע שיכטען ביז צו די פּאָר-שטעהער פון דער האַלב-און זאָגאַר גאַנץ-אַסימילירטער בורזשאַווע. „שלוש-עליכם האָט אויסגעלערנט זיין פּאָלק לאַכען; ער האָט בעכישופט מיט זיין שפּראַך, וואָס פּערלט פון הומאָר, צעהנדליגער טויזענ-דער לעזער און ער האָט געבראַכט דערצו, דאָס אַ פּאָלק, וואָס זיין לעבען איז דורך און דורך נישט נאַרמאַל און איז אינגאַנ-צען פּערטרונקען אין אַ ים ווידערשפרו-כען, — דאָס אַזאַ פּאָלק האָט, ליינענדיג זיינע פרעהליכע זאַכען, זיך געפיהלט אויף אַ וויילע אַלס זייטיגער מענטש, וואָס קען לאַכען איבער זיינע אייגענע צרות, אַקו-ראַט ווי זיינע צרות וואָלטען שוין נישט געווען זיינע, נאָר פרעמדע, פון אַ פרעם-דער וועלט“... (בעל-מחשבות). אַ רעאַ-ליסט דורך און דורך, מיט אַ גרויסער בעאַבאַכטונגס-קראַפט און מיט זעהר אַ לעבעדיגען גייסט, איז שלום-עליכם נאָך מענדעלע מוכר-ספרים דער בעדייטענד-סטער שילדערער פּונ'ם יודישען כלל, פּונ'ם יודישען געטאָ-לעבען. אין דעם פיהלט זיך אין אַ געוויסער מאָס אַבראַמאַ-זויטשעס ווירקונג, ווי זי פיהלט זיך אגב ערטערווייז אויך אין שלום-עליכמס סטיל. דאָך איז שלום-עליכם אין זיין שאַפען גע-בליבען גאַנץ זעלבסטשטענדיג און אַריגי-נעל, און אפילו די שילדערונגען פּונ'ם יודישען קליינשטעטעלדיגען לעבען, וואָס זענען פּערפענטליכט אין דער סעריע „קליינע מענשעלעך מיט קליינע השגות“, און אין וועלכע אַבראַמאַזויטשעס אַיינפלוס איז צום שטאַרקסטען קענטיג, געהערען נישט נאָר צו די בעסטע זאַכען שלום-עליכמס, נאָר אויך צו די האַראַקטעריס-

טישסטע פאַר איהם. אין די דאָזיגע בע-ריהמטע פּתרילעווקער געשיכטען, וואו שלום-עליכמס הומאָר האָט זיך אַזוי פּיין צובליהט, ווערט געשילדערט דאָס אַלט-פּעטערישע יודישע לעבען, וואָס איז נאָך נישט בעריהרט געוואָרען פון דער מאָ-דערנער קולטור; דאָס איז דאָס יודישע לעבען אין זיין פּערגליווערטען צושטאַנד, אַזוי ווי עס האָט זיך אויסגעבילדעט אין פּערלויף פון צעהנדליגער יאָהרען. אַבער די שווערע היסטאָרישע איבערגאַנגסצייט פּונ'ם לעצטען פּערטעל XIX יאָהרהונ-דערט, וואָס האָט צוטרייסעלט אַלע עקאַ-נאָמישע יסודות פּונ'ם יודישען לעבען און אָנגעמאַכט אַ חורבן אינ'ם יודישען קליינ-שטעטעל, האָט אַרויסגעפיהרט פּתרילעו-קע פון איהר פּערגליווערטען צושטאַנד און בעשאַפען אַ גאַנצע גאַלעריע משונה-דיגע אוננאַרמאַלע סאָציאַל-עקאָנאָמישע טיפען, וואָס האָבען זיך נישט געקענט צו-פּאַסען צו די נייע לעבענס-בעדינגונגען און זענען געבליבען הענגען אין דער לופ-טען. און אין דער רייכער און פּערשידענ-אַרטיגער קאָלעקציע פון שלום-עליכמס העלדען פּערנעהמען די דאָזיגע טיפען דעם בעדייטענדסטען אַרט. דער פּאָפּולערסטער פון זיי, וואָס אין איהם זענען זייערע אַלעמענס האַראַקטער-שטריכען פּעראַלגע-מיינערט געוואָרען און וואָס איז אונטער שלום-עליכמס קונציגער פּעדער דערהויבען געוואָרען ביז צו דער מדרגה פון אַ נאַצי-אָנאַל-יודישען טיפ, איז מנחם-מענדעל. „מנחם-מענדעל — דאָס איז די יודישע פּאָלקמשוגעט אין דער געשטאַלט פון אַ יודישען סוחרל“ (בעל-מחשבות), דער סימבאָל פון דעם יודישען לופטמענט, „פון דעם פליהער, דעם ברעכער, דעם לויפער, דעם דרעהער, דעם נעכטיגען טאַג“, דעם פּאַרשטעהער פון די יעניגע יודישע פּרנסות, וואָס אָנהויבען הויבען

סטאפאל א. אַנד.), פון די פערטרעטער פון אינטעליגענטע פראפעסיעס (דאָקטאָר קלוגער, אפטייקער ראפאלאָוויטש, אלעק-סאַנדער ראָזענפעלד), פון די פאַרשטע-הער פון דער יודישער פּאַלקסמאַסע. ס'איז כמעט נישטאָ קיין איין ווינקעלע אינ'ם יודישען לעבען, וואָס שלום-עליכמס שאַרף אויג זאָל זיך דערויף נישט האָבען אָבגע-שטעלט. די יודישע עמיגראַנטען בעת דער רייזע, אויף די קאַנטראָל-סטאַציעס, אין די צענטערן פון די נייע איינוואַנדע-רונגס-לענדער, די יודישע קינסטלער-באַ-העמע (סטעמפעניו, יוסעלע סאַלאָוויי), די יודישע אַקטיאָרען-וועלט (אין זיין גרעס-טען ראַמאַן „בלאַנזענדע שטערען“), — דאָס אַלץ האָט געפונען אַנאַבשפּיגלונג אין שלום-עליכמס ווערק. זאָגאַר דאָס לעבען פון די יודישע גנבים מיט זייער ספעציפּי-שען זשאַראַגן איז איהם בעקאַנט (מאַשקע-לע חזיר“), און דאָס לעבען פון די היי-מישע חיות האָט ער געשילדערט („ראַב-טשיק“, „מתושלח“). אַ בעזונדערען אָרט אין זיין שאַפען פערנעהמען זיינע מעשיות פאַר יודישע קינדער, וואָס האָבען נישט זעהר גלייכען אין דער גאַנצער יודישער ליטע-ראַטור. מיט אַ מערקווירדיגער פאַעטישער קראַפט, מיט אַ צערטליכען ווייכען לי-ריום, מיט אַ וואונדערליכען נאַטירליכען חן שילדערט שלום-עליכמס דאָס יודישע קינדערלעבען אין דער פאַטריאַרכלישער סביבה פון די יודישע יום-טובים, ווען דאָס יודישע קינד איז נישט אַזוי פער-וואָגעלט אין דעם ענגען חדר און אונטער דער שטרענגער השגחה פון טאַטע-מאַמע, און זיין אָנגעבאַרענע פרעהליכקייט און זאָרגלאָזיקייט בעקומט אַ פרייערען אויס-דרוק. אַ בעדייטענדען אָרט צווישען שלום-עליכמס ווערק פערנעהמען זיינע ראַמאַנען. ער איז איינער פון די וועניגע יודישע שריפטשטעלער, וואָס בעהערשען אויס-

זיי זיך אָן, דאַכט זיך, גאַנץ נישטשהדיג, מיט אַזוי פיעל בטחון און גלעצענדע האַפנונגען און לאָזען לאָזען זיי זיך אויס צומיינסטען מיט שלים-שלים-כול“ דער פולשטענדיגער געגענוואָך פון מנחם-מענ-דעל, דער דאָזיגער פערקערפערונג פון דער אומגעזונדער נערוועזער יודישער ריהרעוודיקייט, איז טביה דער מילכיגער, איינע פון די אינזערעסאַנטסטע געשטאַל-טען אין דער גאַנצער יודישער ליטעראַ-טור. אין דער פערזאָן פון דעם פשוטען וואָלינער ישובניק האָט שלום-עליכמס אי-דעאָליירט דעם פאַרשטעהער פון דער אַלט-פרענקישער קליינשטעטעלדיגער יודישער פּאַלקסמאַסע, אין וועלכער עס לעבען נאָך געזונדע מענשליכע חושים, וואו די נאַ-טירליכע מענשליכע געפיהלען זענען נאָך נישט פערטעמפט און נישט אָבגעשוואַכט געוואָרען. אָבער צו גלייכער צייט איז טביה דער מילכיגער, מיט זיין רוהיגען ריין-פילאָזאָפּישען בליק אויף מענשען און זאַ-כען, מיט דער גאַנצער ווייכקייט, גוטס-קייט און נאָכגיביגקייט פון זיין אמת כאַע-טישער נאַטור, מיט זיין טיעפען איידע-לען הומאָר, אַ ריין-מענשליכער טיפ, וואָס שטעהט אונגעהייער הויך איבער דעם געווענהליכען קליינשטעטעלדיגען יודען. מנחם-מענדעל פון יעהופּעץ און טביה דער מילכיגער זענען די צוויי הויפט-טיפען אין שלום-עליכמס שאַפען, אָבער מיט זיי נעהמט זיך נישט אויס די זונענד-ליכע רייה פון זיינע פאַרשויען. אין צעהנדליגער און הונדערטער ערצעהלונג-גען, מאַנאָלאָגען און הומאָרעסקען בע-שרייבט ער דאָס לעבען פון אַלע שיכטען פונ'ם יודישען פּאָלק. ער גיט אַ גאַנצע גאַלעריע טיפען פון דער יודישער בורזשו-אַזיע (די גבירים און קאָפיטאַליסטען סענ-דער בלאַנק, אָסיפּ זעמעל, גבריאל ראָ-זענפעלד, שמחה וויינער, איציקעל שאַ-

Yiddish Literature, אינדעקס; ד"ר מ. י. פינעם, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַ-טור, II, 178 — 200; בעל-מחשבות, געקלי-בענע שריפטען, I, 91 — 109; ש. ניגער, וועגען יודישע שרייבער, I, 71 — 132; נח פּרילוצקי, אין דער „טעאָטערוועלט“, נומ. 3 — 4, 6; בעל-דמיון, אין „דאָס נייע לעבען“, 1908, I; ד"ר יצחק שיפּפּער, אין „קונסט און לעבען“, III; ד"ר ח. ד. הורוויץ, „צו-קונסט“, 1911; ראובן בריינין, שריפטען.

שלמה-זלמן בן יהודה-רייב סג"ל פון דעסוי — מחבר און פעדאָגאָג. געבאָרען אַרום 1662, געשטאָרבֿען נאָך 1734. ער איז געוועזען אַ לעהרער אין דעסוי, און לויט פירסט איז ער דער מחבר פון אַ קליינעם העברעאיש-יודישען ווערטערבוך, אונטערן נאָמען „חנוך קטן“ (דעסוי). אָבער ווי עס ווייזט אויס, איז דאָס דאָזיגע ווערק, איצט זעהר אַ זעל-טענס, געדרוקט געוועזען צום ערשטען מאַל נאָך אין יאָהר 1658 (אַמסטערדאַם). אָדער זאָגאַר אין 1640 (קראַקוי) און איז מסתמא פערפאַסט דורך אַנאָדערן אוי-טאָר. שלמה פון דעסוי איז געווען דער מחבר פון „אגרת שלמה“ (וואַנדסבעק, 1732) — בריף, טיילס אין יודיש און טיילס אין העברעאיש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענצ. XI, 453; בן-יעקב, אוצר הספרים, 15.

שלמה-זלמן צבי-הירש פון אויפהוויזען (אופהוויזן) — אַלט-יודישער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין אָנ-הויב פֿונ'ם XVII יאָהרהונדערט. ער איז געוועזען דער מחבר פון דעם בעקאַנטען פּאָלעמישען ווערק „יודיש טיריאַק“ („דש) איז איין רפואה אונט היילזמש ספר דא מיט זיך אל גימייני יודן אונט יודינש גיגן דען קריסטן מיט ווארהייט פורגירן אונ' ור אנטוורטן. אויך מיט ביווייז דער תורה ונביאים משנה ותלמוד ושאר

געצייכענט די טעכנישע זייט, די פאָבעל, דעם סכור-המעשה פון אַ גרויסער ערצעה-לונג, הגם אויך ביי איהם פעהלט אָפט די איינהייטליכקייט אין די ראָמאַנען. גרויס איז אויך זייער געזעלשאַפטליכער און היס-טאָרישער ווערט, אָבער פון ריין-קינסט-לערישען שטאַנדפונקט זענען זיי נישט פריי פון חסרונות, ווי שוואַכער פסיכאָ-לאָגישער אַנאַליז, צו שטאַרקע שטרעבונג צו זיין שפאַנענד, וואָס דאָס מערקט זיך בעזונדערס אין זיינע לעצטערע ראָמאַנען („דער מבול“, „דער בלוטיגער שפּאַס“). שלום-עליכם האָט אויך געפרובט זיין פע-דער אין דראַמאַטישער פּאָרם, און אויסער אַ גאַנצער רייה קליינע איינאַקטיגע פּיע-סען, האָט ער אָנגעשריבען אַ דרייאַקטיג שטיק „צעזייהט און צעשפּרייט“ (1903), וואו ס'ווערט געשילדערט דער קאַמף צווי-שען עלטערן און קינדער. צוערשט אויפ-געפיהרט מיט גרויס ערפּאָלג אויף דער פּוילישער ביהנע, איז עס שפעטער גע-וואָרען איינע פון די פּאָפּולערסטע פּיעסען אינ'ם רעפּערטואַר פֿונ'ם יודישען טעאַטער. שלום-עליכם האָט זיך אויך בעטייליגט אין רוסישע און העברעאישע אויסגאַבען, ווי אין „Еврейское обозрение“, „האסיף“ א. אַנד. נישט קוקענדיג אויף דער טיע-פער אייגענאַרטטיגקייט און פּאָלקסטימליכ-קייט פון שלום-עליכמס סטיל, וואָס מאַכט איהם אונגעהייער שווער צום איבערזעצן, זענען זיינע ווערק אויך אַרויסגעגעבען אין פּערשידענע שפּראַכען. אויף העברעאיש ערשיינען זיי אין אַ פּולשטענדיגער אויס-גאַבע דורך דעם פּערלאָג „מוריה“, אין דער מוסטערהאַפּטער איבערזעצונג פון שלום-עליכמס איידעם י. ד. בערקאָוויטש (זעה). דער פּערלאָג „Современные Проблемы“ גיט זיי אַרויס אויף רוסיש. ביבליאָגראַפֿיע: סאָקאַלאָוס „ספר זכרון“, 104; יוד.-ענג. ענצ. X; לעף וויענער,

פוסקים זא וואל מיט ראיות חכמי וספרי הנזכרים דאר טון קענן; ערשטע אויס-גאבע — האַנז, 1615; אַנְעקוועמפלאַר פון דער דאָזיגער אויסגאָבע געפינט זיך אין דער וואַרשיוער סינאַגאָגא-ביבליאָטעק). דער „יודישער טיריאַק“ איז אַ פּערטיידי-גוגס-שריפט, געשריבען אַלס ענטפּער אויף דעם יודענפיינדליכען ווערק „Jüdischer abgestreifter Schlangen-balg“ (נירנבערג, 1614) פון שמואל פרידריך ברענץ, אַ משומד, וואָס פּאַלט אָן אויף יודען און אויף דער תּורה. אויפהויזען ווייט אַרויס אין זיין ווערק פּיעל וויסען און שאַרפּזין און שפּאַרט אָב זעהר געלונגען אַלע טענות און בלבולים פון ברענץ. דערביי ערשיינט ער אויך אַלס קענער פון דער דייטשער ליטע-ראַטור; לויט זיינע ווערטער, זאָל ער זאָגאַר האָבען אָנגעשריבען דעם „יודי-שען טהעריאַק“ אויף דייטש, — „נון האב איך די שפּר אין גלחות דרוקן לושן אויף ביגערן וילר (פּיעלער) ערליכן הוהש אונ' נידריגש שטאַנדש דער קריסטן“, און ערשט דאַן — „אויף דער יודן טובה אונ' ביגערן האב איכש אויך אויף דייטש אין יהדות אמתיות דרוקן לושן דא מיט זיך איינר אין צוטראגנדן פעלן גיגן קריסטן ווישן צו ורענטוורטן“ (זעה דעם מחברס הקדמה צום „טיריאַק“). דאָס ווערק איז איינגעטיילט אין 7 פּרקים, לויט דער צאָהל קאַפיטלען אין ברענצס ווערק, און האָט צום סוף אַרעגיסטער פון די ענינים, וואָס ווערען דאָרט בע-האַנדעלט. דער „יודישער טיריאַק“, איינס פון די אינטערסאַנטסטע ווערק פון דער אַלט-יודישער ליטעראַטור, האָט געהאַט גרויס ערפּאָלג, און שוין אין יאָהר 1680 איז ערשיענען אין אַלטדאָרף אַ צוועלפ-טע אויפלאַגע פון איהם (?). די אַמסטער-דאַמער אויסגאָבע פון יאָהר 1737 איז

אַרויס אונטערן טיטעל „ספר הנצחון“. אין יאָהר 1680 האָט דער קריסטליכער העבראַאיסט יאָהאַנעס ווילפער איבערזעצט אויפהויזענס ווערק אויף לאַטייניש און עס אַרויסגעגעבען צוזאַמען מיט ברענצס אין נירנבערג. ס'איז אויך פאַרהאַן אַ העברעאישע איבערזעצונג פונ'ם „יודי-שען טהעריאַק“ אונטערן טיטעל „צרי היהודים“, געמאַכט דורך ר' אלכסנדר בן שמואל, זי איז אָבער נישט געדרוקט געוואָרען און געפינט זיך אין כתב-יד אין דער ליידענער אוניווערזיטעט.

ביבליאָגראַפיע: ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע דער יודישען ליטעראַטור, 1007: ס. גרינבוים, Jüdischdeutsche Chrestomatie, 560—585 (ווערען געבראַכט זעהר אויס-פיהרליכע אויסצוגען); בן-יעקב, אוצר הספרים, 215—216.

שמואל - ויינוועל בן אהרן - בנימין (זנוויל מוירמיישא) - קאָפּיסט. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָרהונד-דערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ געריימטער רעטעניש אין יודיש (? אונ-טערן טיטעל „חידה מוזקקה וצרופה“ (ערשיענען אין האַמבורג, 1693).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רום. ענצ. III, 905: פ. דעליטש, Zur Geschichte „der jüdischen Poesie“, 80—82.

שמואל-שמעלקא בן חיים שמש — אַלט-יודישער מחבר. האָט געלעבט אין פּראָג אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָרהונדערט. צווישען זיינע ווערק געפינט זיך אויך איינס אין יודיש — „סדר נשים“ אָדער „ווייבער-בוך“ (פּראָג, 1629); איבערגעדרוקט מיט הוספות אין יאָהר 1705), וואָס ברענגט דערהויפט די דינים וועגען נדה, חלה און ליכטבענשען. דאָס דאָזיגע ווערק ווערט אָפט צנויפ-געמישט מיט אַנְעהליכען יודישען מוסר-ספר „מצות נשים“, ווי אויך מיט'ן „שוין

דייטשלאַנד אַלס רבי און איז אינגליכען
מפורסם געוואָרען פאַר אַ גרויסען למדן,
בעל-קבלה און אויסגעצייכענטען דרשן.
שפעטער איז ער געווען רב אין פּערשי-
דענע קהלות פון דייטשלאַנד. אויסער
זיינע העברעאישע ווערק „עבודת הבורא“
און „מעשה ה'“ (דאָס לעצטע ווערק — אַ
זאַמלונג פון מעשיות, אויסגעוועהלט פון
זהר, אר"י און אַנד. — איז ערשינען אין
יאָהר 1728 אין אַמסטערדאַם אין אַ יודי-
שער איבערזעצונג מיט הוספות פון דעם
אַרויסגעבער חיים בן יעקב אַרביך
דרוקער און איז שפעטער פיעל מאָל
איבערגעדרוקט געוואָרען צוזאַמען מיט'ן
ספר „מעשה נסים פון יוסף שמש מוויר-
מישא“), האָט ער אָנגעשריבען אַ חזון
אין יודיש אונטערן נאָמען „אביר יעקב“
(„עש היישט אביר יעקב דו זענען אותיות
רבי עקיבא“; זולצבאַך, 1700; אַמסטער-
דאָם, 1717) — לקוטים פון זהר און מדרש
הנעלם אויף בראשית, מיט פּאָלגענדער וועג-
דונג אויפ'ן שער: „איר ליבן ברירד, מאנן
אונ' ווייבר, בחורים זקנים, קומט אונ'
זייט אייך מתענג בתענוגים, אונ' טוט צו
דען נייאן ספר הער לויפן, אונ' טוט ען
ביהענד קויפן. עש איז אייטל טעם אונ'
חן, צו לייאן דרייני איז גאר שיין, אויף
פרשות ווייז איז עש גישטעלט, ניקש איז
פון אים גיפעלט, פיל שעניר אלש דיא
מעשה ה' אונ' דר גלייכן עש מאג עש
קויפן ארים אונ' רייכין, אך לומדים
דרפין דרייני לייאן, עש ווערט זיך גי-
וויש איר הרץ דרייני פרייאן. פון דען
הייליגן מאן בר' שמעון אונ' זיין דור
ווערט איר פיל וואונדר הערן, איר ווערט
גיוויש ניט דער פיר צו עשין ביגעריין
אונ' שבת ווען מן האט גישלופין טאן,
זאל זיך דרייני זעצין ווייב און מאן, פיל
הדושים ווערט איר פר נעמן, עש דרף

פּראַן בייבלייך פון בנימין בן אהרן
סלניק (זעה).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. XI,
27; פירסט, Bibl. Jud., III, 261; בן-
יעקב, אוצר הספרים, 148, 412.

שמעון בן יהודה הכהן—מחבר.
האָט געלעבט אין דעם XVI יאָרהונ-
דערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון
אַ מוסר-ספר „בוך דער צוכט אָדער ספר
המוסר“ אין 50 פרקים. אויסערדעם האָט
ער איבערזעצט אויף יודיש דעם ספר
דניאל אין ריימען און האָט אָנגעשרי-
בען אַ יודישען באר המלות אויף אקדמות.
די אַלע ווערק זענען נישט אַרויסגע-
בען און געפינען זיך אין כתב-יד.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 307; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית
וספרותה, 29, 50.

שמעון בן מנחם—דער אויטאָר
פון זעהר אַנ'אַלטער יודישער האַנד-
שריפטליכער איבערזעצונג פון רות און
שיר השירים; דער כתב-יד געפינט זיך
אין פאַריז.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

שמעון בן משולם—דער אוי-
טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון
תרגום שני, וואָס איז אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען צוזאַמען מיט'ן „צאינה וראינה“
און מיט אַנ'איבערזעצונג פון שיר השירים
פון יוסף בן יששכר בערמאַן פ"ץ (אַמ-
סטערדאַם, 1711).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 605.

שמעון עקיבא-בער בן יוסף
העניכש—בעוואוסטער תלמודיסט און
מקובל. איינער פון די „ווינער גרושים“
פון יאָהר 1670, האָט ער אַ לאַנגע צייט
געוואָנדערט איבער בעהמען און אַ טייל

אנדערע. — אין דער נייער יודישער (ווי אויך העברעאישער) ליטעראטור איי שניאור דער פאָעט פון דער געזונדער און קרעפ-טיגער יוגענדליכקייט, וואָס האָט דאָך שוין פּערזוכט דעם טעם פון יאוש און איינזאַמקייט. דאָס געפיהל פון טיעפער בענקשאַפט און אומעט, מיט וועלכען עס זענען דורכגעדרונגען אַזוינע ליעדער, ווי „די בענקשאַפט“, „אַ שטיין“, שטערט ניט די אַקאָרדען, פול מיט לעבען און אומ-רוה, וואָס קלינגען אין די ליידענשאַפט-ליכע, האַטש האַלב-דעקלאַמאַטאָרישע פּאָעמעס „פרייהייט“, „פייער“, „מעשה בראשית“, וואָס זענען געשאַפּען אין דראַנג פון דער רוסישער רעוואָלוציע, ווי אויך אין אַזוינע פרישע, הגם ניט גאַנץ האַר-מאַנישע ליעדער, ווי „קאַרשען“, „פריה-לינג“ און אַנד. שניאור דער נאָוועליסט געפינט זיך אונטערן איינפלוס פון לעאַניד אַנדרייעוו. פאַר טעמעס צו זיינע ערצעה-לונגען נעהמט ער נישט דאָס געווענהליכע און נאַטירליכע, נאָר דעם אויסנאַהמספאַל, וואָס מאַכט פון דעם געווענהליכען מענ-שען אַ טראַגישע אָדער טראַגיקאַמישע פיגור. ער איז דער פּסיכאָלאָג פון די נשמות, וואָס איבער זיי געוועלטיגט נאָר איין געפיהל, איין ליידענשאַפט (די העל-דען פון זיינע פּאָגראַם-ערצעהלונגען „אויף ביידע זייטען דניעסטער“ און „די נקמה“; „בריינע די מויד“; דער העלד פון זיין גרעסערער ערצעהלונג „אַ טויט“). נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען או-מעט, אויף דעם ביטערען, בייזען סקעפטי-ציזם, און אויך ניהיליזם, וואָס דרינגט דורך שניאורס שאַפּען (בעזונדערס אין העברעאיש), פיהלט זיך דאָך אין איהם דער יוגענדליכער נישט-בעפרידיגטער כח פון אַ נאָך נישט-געשטעלטען, אָבער קרעפטיגען פּאָעטישען טעמפּעראַמענט, און אַט דאָס גיט איהם זיין בעזונדער

זיך קיין למדן שעמין. פיל סודות ווערן זיין אופן באר, פיל חידושי תורה ווערט איר דא ווערן גיוואר” . . .

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענז. I, 634—635; בני-יעקב, 2, 355; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 39.

שמעוני (פסעוודאָנים) — פובלי-ציסט. געבאָרען אין די זיבעציגער יאָה-רען פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט אין באָבר, מאָהילעווער גוב. האָט אַנטהיל גע-נומען אין דעם אָרגאַן פון די סיימיס-טען „די פּאָלקשטימע“, ווי אויך אין אייניגע אַנדערע אויסגאַבען פון דער איי-גענער ריכטונג. אויסערדעם זענען זיי-נע אַרטיקלען ערשינען אין זשיטלאָוו-סקיס „דאָס נייע לעבען“, אין דער בער-דיטשעווער „פּאָלקשטימע“ א. אַז. וו. שמו"ר — זעה שייקעוויטש נחום-מאיר.

שניאור ז. — העברעאיש-יודישער דיכטער און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1886 אין שקלאָוו. האָט זיך אָנגעהויבען צו דרו-קען צו 14—15 יאָהר אין העברעאיש און יודיש (אין ספּעק-טאָרס „יודישער פּאָלקס-צייטונג“).

שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין „דעם יודישען פּאָלק“, „פּאָלקסצייטונג“, „דעם נייעם וועג“, „דער יודישער וועלט“ און אַנדערע צייטשריפטען. זיינע יודישע ווערק זענען ערשינען אין פּאָלגענדע בע-זונדערע אויסגאַבען: „געזאַמעלטע שריפ-טען“ (אין 3 בענדלעך, שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“, 1909); „אַ טויט“ (שריפטען פון אַ זעלבסטמערדער אַ מטרופּ; פּערלאָג „השחר“, 1909); „פּראָזאַ און ליעדער“ (פּערלאָג „ביהנשאַטאַק“, 1912) און אייניגע

אָרט אין דער יודישער ליטעראַטור. — אייניגע פון שניאורס ווערק זענען אי-בערזעצט אין פערשידענע אייראָפּעא-ישע שפראַכען. די לעצטע צייט געפינט ער זיך אין פאַריז, וואו ער שטודירט מעדיצין.

ביבליאָגראַפיע: בעל-טחשבות, גע-קליבענע שריפטען, I, 189—200.

שניעפאל ש. ק. — דער פסעוו-דאָנים פון דעם שריפטשטעלער און זשור-נאַליסט ש. קאַזאַקעוויטש. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין נאָוואָזיבקאָוו, טשער-ניגאָווער גוב. בעקומען אַ גוטע יודישע ערציהונג און צו גלייכער צייט אָפּגע-געבען זיך אויך מיט אַלגעמיינער ביל-דונג. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך בעזוכט אַרעאַל-שול. צו 18—19 יאָהר איז ער אַוועק קיין אַדעס, וואו ער איז געוואָרען אַנאָפּטער איינגעהער ביי אַחד-העם און ביאַליק, וועלכער האָט איהם אויך אויפגעמונטערט צום שרייבען. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-הויבען אין העברעאיש מיט אייניגע סקיצען („הצפה“, 1903). שפעטער האָט ער אַ 5—6 יאָהר פערבראַכט אין דייטש-לאַנד און אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט כמעט אין אַלע יודישע פערי-אָדישע אויסגאַבען. אין פערלויף פון מעהר פון צוויי יאָהר איז ער געווען גע-הילף-רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפט“, וואו ער האָט פערעפענטליכט אַרייַה גרעסערע ליטעראַרישע אָפּהאַנדלונגען (וועגען פּרץ, ביאַליק, רייזען און אַנדערע) און אַ סך קריטישע נאָטיצען און רעצענזיעס. אוי-סערדעם איז ער געווען רעצענזענט, פּובליציסט און טעאַטער-קריטיקער אין פינסקיס „אַרבייטער“, אין „צייטיגייסט“, אין דער טשיקאַגאָער „אַרבייטער-וועלט“ א. א. וו. אין 1909 איז ער געקומען קיין רוסלאַנד אַלס קאָרעספּאָנדענט פון

דער ניו-יאָרקער „וואַרהייט“, און האָט פערעפענטליכט אין „פריינד“ אייניגע האַראַקטעריסטיקען פון יודישע פערזענ-ליכקייטען אין אַמעריקאַ (פינסקי, לעסיין, ווינטשעוויסקי, באַראַנדעס), ווי אויך האַלב-בעלעטריסטישע סקיצען אויס דעם לעבען פון דער יודיש-ליטעראַרישער באַהעמע אין ניו-יאָרק. די לעצטע צייט איז ער געוועזן רעדאַקטאָר פון דער ווילנער צייטונג „דער טאָג“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“, „היינט“ א. א. אַנד.

שערמילש (סערמעלס) משה
 בן יששכר הלוי — בעוואוסטער אַלט-יודישער מחבר. האָט געלעבט אין אָנ-הויב פונ'ם XVII יאָהרהונדערט אין פּראָג. אין יאָהר 1604 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פּראָג אַ יודישע גלאָסאַטאָרישע איבער-זעצונג פון דער תורה און די פינף מגלות אונטערן טיטעל „באר משה“. אין דעם ווערק קומען פיעל אָנמערקונגען און ער-קלערונגען פון די שווערע ביבעל-שטע-לען, ווי אויך אויסצוגען פון פערשידענע מפרשים (רש"י, קמחי א. אַנד.) און אַ בריי-טער באור אויף שיר השירים. פון די צוויי הקדמות צום ווערק איז איינע אַ העברעאישע, די אַנדערע אַ יודישע. דאָס „באר משה“ איז געוואָרען זעהר פאָפּולער און האָט אויסגעאַלטען זעהר פיעל אויפ-לאַגען. אין יאָהר 1669 האָט דער בעוואוס-טער שבת ב"ס (זעה באַס) אַרויסגעגעבען עס צוזאַמען מיט אַנאָ איינלייטונג, וואָס ענט-האַלט אַלע כללים פון דקדוק. אַלס ביי-שפיעל, ווי ווייט דאָס „באר משה“ איז גע-ווען אָנגענומען, קען דינען די פּאָלגענדע החלטה פון דער „חברה תלמוד תורה“ אין קראָקוי פון יאָהר 1686: „חלילה לשם מלמד ללמוד חומש עם פירוש אחר רק עם פירוש באר משה, שהוא לשוננו שמדברים אנחנו בו“ (ציטירט נאָך דובנאָוו ארטיקעל

בען געוואָרען) די פּאָלגענדע איבערשריפט:
 „די תחנה האָט געמאַכט האשה הרבנית
 מרת שרה בת מוה"ר מרדכי זצ"ל נכד
 הרב מהור"ר מרדכי זצלה"ה שהיה אב"ד
 דק"ק בריסק יע"א". ווי ווייט איהר
 נאָמען איז פּאָפּולער אין פּאָלק, קען
 מען אַרויסזעהן דערפון, וואָס פּרץ האָט
 זי געמאַכט פאַר די העלדין פון איינער
 פון זיינע „פּאָלקסטימליכע געשיכטען".
 דאָך איז עס פאַרט נישט פעסטגעשטעלט,
 אייב שרה בת טובים איז באמת אַ היס-
 טאָרישע פּערזאָן; אייניגע האַלטען דעם
 דאָזיגען נאָמען נאָר פאַר אַ פּירמע, אונ-
 טער וועלכער ס'האָבען זיך בעהאַלטען
 פּערשידענע תּחנות-שרייבער. אַזוי צום
 ביישפּיעל האָט דער בעריהמטער יודי-
 שער שריפטשטעלער אייזיק - מאיר דיק
 פּערפאַסט פאַר דער פּערלאַגס-פּירמע
 ראָס אַ גאַנצע רייה תּחנות, וואָס ער
 זאָל האָבען פּערעפּענטליכט אונטערן
 פּסעוודאָנים שרה בת טובים. אויסער
 דיקען האָבען אויך פּיעל אַנדערע שריי-
 בער געשריבען תּחנות, צווישען זיי
 נפתלי משכיל-לאיתן און יהושע מוז.
 פּיעל תּחנות זענען פּערפאַסט געוואָ-
 רען דורך די אַרימע סטודענטען פון
 די ראַבינער-שולען אין ווילנאָ און
 זשיטאָמיר.

שרהזֶהן כתריאל-צבי—זשור-
 נאָליסט און צייטונגספּערלעגער. געבאָרען
 אין יאָהר 1835 אין
 פּאָזער (פּוילען),
 געשטאַרבען דעם
 12-טען יאָנואַר
 1905 אין ניו-יאָרק.
 האָט בעקומען אַ
 טראַדיציאָנעלע יו-
 דישע ערציהונג און
 האָט זיך פּיעל אָבגעגעבען מיט תּלמוד
 לערנען, גרייטענדיג זיך צו רבנות. איז

אין דער „Еврейская Старина“ (I. אַלס פּאַרזעצונג פּונ'ם „באר משה“ האָט
 שערטעלס אַרויסגעגעבען זיין צווייט פּיעל
 גרעסער און זעהר שטאַרק געדרוקט ווערק
 „לקח טוב“ (פּראָג, 1604) — אַ גלאַסאַר
 אויף די איבעריגע ביכער פון תּנ"ך —
 נביאים און כתובים, צוזאַמען מיט פּער-
 שידענע ערקלערונגען, פּשטים א. אַז. וו.
 ביבליאָגראַפּיע: יוד.-ענג. ענג. בן-
 יעקב, אוצר הספרים; מ. גרינבוים, Jüdisch-
 deutsche Chrestomatie.
 שפרה בת יהודה-לייב — די
 פּערפאַסערין פון דער זעהר פּאָפּולערער
 תּחנה „שערי תּשובה“. זי איז געוועזען
 אַ טאָכטער פון ר' יהודה-לייב, אב-בית-
 דין דק"ק לובלין. די אויבענדערמאָהנ-
 טע תּחנה (צו זאָגען גאַנץ חודש אלול
 ביז נאָך יום-כּפור אַלע טאָג) איז לויט
 דער איבערשריפט אויפ'ן טיטעלבלאַט
 פּערפאַסט געוואָרען דורך אַנ'אַנדערן אויף
 לשון-קודש, און שפרה איז בלויז די
 איבערזעצערין. צום ערשטען מאַל איז
 זי געדרוקט געוואָרען אין ווילנאָ אין
 יאָהר 1872.
 שרה בת טובים — די פּאָפּולער-
 סטע פּערפאַסערין פון תּחנות. גענויע
 דאַטען וועגען איהר פּעהלען, און ס'איז
 זאָגאַר אומבעקאַנט, אין וועלכער צייט
 זי האָט געלעבט. לויט בעל-מחשבות
 (אין דער איינלייטונג צו זיינע „געקלי-
 בענע שריפטען“) זאָל זי האָבען געלעבט
 אין אָנפאַנג פּונ'ם ניינצעהנטען יאָהר-
 הונדערט. לויט דער פּאָלקס-טראַדיציע,
 איז זי געוועזען אַרבס אַ טאָכטער; און
 ווירקליך געפּינען מיר אויף דער בע-
 קאַנטער און זעהר פּערשפּרייטער „תּחנה
 שלשה שערים“ (וועגען די דריי פּרוי-
 ען-מצוות—חלה, נדה און ליכט-בענטשען,
 געדרוקט אין ווילנאָ אין יאָהר 1873;
 און שפּעטער זעהר פּיעל מאַל אַרויסגעגע-

יאָהר 1866 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין
 ניו-יאָרק, וואו ער האָט אין יאָהר 1874
 געגרינדעט דאָס וואַכענבלאַט „יודישע
 גאַזעטען“, און דערמיט געעפּענט אַ נייע
 עפּאָכע אין דער געשיכטע פון דער יודי-
 שער פרעסע אין אַמעריקאַ. אין יאָהר
 1885 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען
 די ערשטע יודישע טעגליכע צייטונג
 „יודישעס טאַגעבלאַט“, וואָס ערשיינט
 ביז אויף דעם היינטיגען טאָג אין ווערט
 אַרויסגעגעבען פון זיין זוהן יחזקאל
 שרהזאָהן און זיין איידים לעאָן קאַמיקאַ.

אויסערדעם האָט שרהזאָהן געגרינדעט איי-
 ניגע אַנדערע יודישע צייטונגען אין טשי-
 קאַגאָ און פּילאַדעלפּיאַ. ער איז אויך בע-
 קאַנט געווען אַלס פּלל-טוער און פּילאַג-
 טראַפּ. אַזוי האָט ער אין יאָהר 1882 גע-
 גרינדעט „דאָס יודישע שוּצהויז“, איז גע-
 וועזען פּאַרויצענדער אין דעם קאַמיטעט
 צו שטיצען די פּעראומגליקטע אין דעם
 קישינעווער פּאַגראַם א. אַז. וו.

ביבליאָגראַפּיע: יוד. ענג ענצ. XI,
 59; יודישעס טאַגעבלאַט, פון דעם 15-טען
 יאָנואַר, 1905.

ת.

תּשׁרׁק — דער פּסעוודאָנים פון | און זשורנאַליסט ישראל יוסף זע-
 דעם יודיש-אַמעריקאַנישען הומאַריסט | ווין (זעה).

II. יודישע פער'אָדישע אויסגאַבען.

• (1913—1686)

לויט דער יודיש-ענגלישער און יודיש-רומישער ענציקלאָפּעדיע און
פּערשידענע אנדערע קוועלען, ווי אויך לויט אייגענע צייט-
שרופטן-זאַמלונגען און פריוואַטע ידיעות.

אונזער געוונד — א מאָנאַטליכער זשורנאַל פאַר היגענישע, סאָציאַלע און מעדיצינישע פראָגען, אַרויסגעגעבען גע- וואָרען זייט 1910 אין ניו-יאָרק פון י. ב. ליבער .

אונזער וועג — אַ וואָכענשריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1907 אין ווילנא אָנשטאַט דעם אָבגעטעלטען אָרגאַן פון דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטי- שער אַרבייטער-פאַרטיי „דאָס וואָרט“ .

אונזער זשורנאַל — צווייִוואָכענ- שריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק און ווי- סענשאַפּט, אַרויסגעגעבען (צוויי נומערן) אין יאַנואַר 1913 פון אלכסנדר פאַראַב. אונזער לעבען — אַ טעגליכע ציי- טונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַר- שוי, 1907—1912, דורך ש. האַלבערג. איצט געהט זי אַרויס אין אָדעס .

אונזער שטימע — אַ פּועלי - ציו- ניסטישע שריפט, ערשיינען אין לאַנדאָן. אונזער שריפט — די ערשטע יו- דישע פּעריאָדישע אויסגאַבע אין לאַטייני- שער שריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען (נאָר איין העפט) אין אָנהויב 1912 אין ניו-יאָרק פון ב. באַטוויניק און מ. קאַפּלאַן. איזראַעליט, דער — אַ בעריהמ- טער יודיש-אַרטאָדאָקסישער אָרגאַן אין דייטש, געגרינדעט אין 1860 פון מאיר לעהמאַן אין מאַינ; אַ געוויסע צייט גע- שריבען געוואָרען אויף יודיש .

אייראַעליט, דער — אַ צווייִווע- כענטליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין לעמ- בערג זייט 1869 אַלס אָרגאַן פון פּער- איין „שומר ישראל“, אונטער דער רע- דאַקציע פון י. קליין

אבענד-בלאט — אַ טעגליכע סאָצי- אַליסטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען גע- וואָרען אין ניו-יאָרק פון 1894 ביז 1902 אַלס אָרגאַן פון דער סאָציאַליסטישער אַרבייטער - פאַרטיי, צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם קאהאַן, און שפּעטער — פון פּיליפּ קראַנץ. האָט זעהר פּיעל אויפגעטאָן פאַר די קולטורעלע ענטוויקלונג פון די יודישע אַרבייטער- מאַסען אין אַמעריקאַ, אַלס אַ שטרענג סאָציאַליסטישע און אויך ליטעראַרישע צייטונג. מיט'ן אונטערגאַנג פון „אבענד- בלאט“ איז שטאַרק געוונקען דער אַל- געמיינער מצב פון דער יודישער ראַדי- קאַלער פרעסע אין אַמעריקאַ בנוגע צו דער אויסגעהאַלטענקייט פון טאָן און ריכטונג.

אבענד-צייטונג — די ערשטע יו- דישע טעגליכע אַנאַרכיסטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ניו-יאָרק פון דעם 18-טען מערץ ביז דעם 12-טען מאַי פון 1906, אונטער דער רעדאַקציע פון ש. יאַנאָווסקי און ביי דער הויפטמיט- אַרבייטערשאַפּט פון זאָלאָטאַרעוו, מערי- סאָן און באַראַנדעס. די הויפט-אויפגאַבע פון דער „אבענד-צייטונג“ איז געווען דער קאַמף געגען דער געלער פרעסע. אהבת ציון — אַ וועכענטליכער ציוניסטישער זשורנאַל, ערשיינען (אין יודיש און רומעניש) אין בוקאַרעשט. אַוואַנגאַרד, דער — אַ סאָציאַל- דעמאָקראַטישער אָרגאַן, ערשיינען אין אַרגענטינאַ. אונזער ברודער — ערשיינען אין ירושלים .

אלגעמיינע יודישע צייטונג — ערשיינט פינף מאל אין וואך אין בודא-פעשט, זייט 1887, אונטער דער רעדאקציע פון לעאפאלד גראסבערג (?).

אמעריקאנער, דער— א וועכענ-טליכער זשורנאל, ווערט ארויסגעגעבן אין ניו-יאָרק זייט 1903 דורך די רעדאקציע פון „מאָרגענזשורנאל“ און ווערט שטארק פערשפרייט צווישן די ברייטסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין אמעריקא.

אמת, דער — א וועכענטליכעס פאמיליענבלאט פאר ליטעראטור און אויפ-קלערונג, ערשיענען אין באַסטאָן, 1895 — 1896, אונטער דער רעדאקציע פון מאָריס ווינטשעווסקי.

אמתער יוד, דער — אַנאַרטאָ-דאָקסישער אָרגאַן, ערשיענען אין לעמבערג, 1904, אונטער דער רעדאקציע פון יונה קרעפעל.

אנאָנסען-בלאָט — ערשיינט ווע-כענטליך אין בענדין-סאָסנאוויץ זייט 1911. אָנפאַנג, דער — א פּועלי-ציוניסטישער אָרגאַן, ערשיענען אין יפו (נאָ-מינעל אין אַלעקסאַנדריען, עגיפטען) אין 1907.

אַנצייגער, דער — א פּאָליטיש-ליטעראַרישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין האַמבורג, 1882, אין פערלויף פון צוויי מאָנאַטען, אונטער דער רעדאקציע פון מיכל-לוי ראָדקינסאָן.

אַנצייגער, דער— א וואַכענבלאָט, ערשיענען אין ברוקלין, 1897 — 1899, אונטער דער רעדאקציע פון וו. פּאָמעראַנץ. אַרבייטער, דער — א סאָציאַליסטישע וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבן געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1904 — 1911, אונטער דער אַלגעמיינער רעדאקציע פון יוסף שלאָסבערג און דער ליטעראַרישער לייטונג פון דוד פינסקי. אין דער אַבטיי-

איוראעליט, דער — א וואַכענ-בלאָט, ערשיענען אין באַלטימאָר, 1891, אונטער דער רעדאקציע פון וויליאם שור.

איוראעליטישע נייאונקייטס-באַטען— ערשיענען אין בודאַפעשט, 1878. איוראעליטישע פרעסע — אַנאַרטאָדאָקסישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין טשיקאַגאָ פון 1879 (1876?) ביז . . אונטער דער רעדאקציע פון נ. ב. עטעלזאָן און ש. ל. מאַרקוס.

איוראעליטישעס פאָלקסבלאָט — אַרויסגעגעבן געוואָרען אין טשער-נאָוויץ, 1876, דורך א. גאָלדפאָדען.

איוראעליטישעס פאָלקסבלאָט — אַרויסגעגעבן אין קאָלאָמעאַ, גאַליציען, אין 1890, פון ע. לויפער.

איוראעליטישער אַנצייגער — אַ פּאָליטיש-ליטעראַרישע וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבן פון מיכל-לוי ראָדקינסאָן אין בערלין, 1881 — 1882.

איראָפּעאישע ליטעראַטור — א וועכענטליכער זשורנאל, אַרויסגעגע-בען אין וואַרשוי, אין 1910, דורך דעם פערלאַג „פּראָגרעס“, אונטער דער רע-דאקציע פון אברהם רייזען. אין איהם האָבען זיך געדרוקט הויפטזעכליך איבער-זעצונגען פון פערשידענע אייראָפּעאישע שריפטשטעלער, מיסטענטיילס מאָדערנע. ערשיענען 39 נומערן.

איראָסטריטע וויענער יודישע פרעסע — א וואַכענבלאָט, ערשיענען אין וויען, 1877 — 1879, אונטער דער רעדאקציע פון לעאָ פּיין.

איראָסטריטעס פאַמיליען - בלאָט — א חודש-זשורנאל פאַר דער יודישער פאַמיליע, ערשיינט אין נאָד-וואַרנאַ, גאַליציען, אונטער דער רעדאקציע פון מ. היבנער און ז. האַבער. איש יהודי— אַ ציוניסטישע שריפט, ערשיענען אין קאָלאָמעאַ, 1896.

לונג פאַר ליטעראַטור האַבען זיך הויפט-
 זעכליך בעטייליגט יונגע שריפטשטעלער.
אַרבייטער, דער — אַ סאַציאַ-
 ליסטישע נישט-פּעריאָדישע שריפט, ער-
 שינען אין לאַנדאָן, 1901, אַלס אַרגאַן
 פון דער פ. פ. ס. פון נומער 20 ביז נ-
 מער 67 איז זי אַרויסגעגאַנגען אונטער
 דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין.
אַרבייטער-וועלט, די — אַ וואָ-
 כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
 1904, פון די „פּעראַייניגטע יודישע פּראָ-
 פעסיאָנעלע פּעראַיינען“ אונטער דער רע-
 דאַקציע פון פּיליפּ קראַנץ.
אַרבייטער-פּריינד, דער — גע-
 גרינדעט אין לאַנדאָן אין יוני 1885 אַלס
 אַרגאַן פון די יודישע סאַציאַליסטען.
 דער ערשטער רעדאַקטאָר איז געווען פי-
 ליפּ קראַנץ. ביז סוף 1886 איז „דער אַר-
 בייטער-פּריינד“ ערשינען מאַנאַטליך,
 זייט דאַמאָלס געהט ער אַרויס אַלע וואָך.
 אין 1891 איז ער אַריבער צו די אַנאַר-
 כיסטען. זייט 1898 ערשיינט ער אונטער
 דער רעדאַקציע פון רוואַלף ראָקער.
אַרבייטער-צייטונג — די ערשטע
 יודישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע צייטונג
 אין אַמעריקאַ, אַרויסגעגאַנגען וועכענ-
 טליך אין ניו-יאָרק, פון 1890 ביז 1894
 אַלס זעלבסטשטענדיגער אַרגאַן, פון 1894
 ביז 1902 — אַלס זונטאַגס-אויסגאַבע פון
 דעם „אבענד-בלאַט“, צוערשט אונטער
 דער רעדאַקציע פון אברהם קאהאַן, און
 שפּעטער — פון פּיליפּ קראַנץ. די „אַר-
 בייטער-צייטונג“ האָט געמאַכט אַנ'עפּאַ-
 כע אין דער געשיכטע סיי פון דער יו-
 דיש-אַמעריקאַנישער אַרבייטער-בעוועגונג,
 אַזוי אויך פון דער יודיש-אַמעריקאַני-
 שער זשורנאַליסטיק און ליטעראַטור; זי

איז געוועזען דער זאַמעלפונקט פאַר די
 בעדייטענדסטע און איינפלוסרייכסטע יודי-
 שע שריפטשטעלער אין אַמעריקאַ, וועל-
 כע זענען כמעט אַלע בעקאַנט געוואָרען
 דעם עולם דורך זייער מיטאַרבייטער-
 שאַפט אין דער „אַרבייטער-צייטונג“.
אַרבייטער-שטימע, די — אַ סאַ-
 ציאַל-דעמאָקראַטישער זשורנאַל, געגרינד-
 דעט אין אויגוסט 1898 פון אַ גרופּע
 אַרבייטער אין ווילנאַ. פון נומער 7 אָן
 איז די „אַרבייטער-שטימע“ געוואָרען
 דער צענטראַל-אַרגאַן פון „בונד“. זי
 פלעגט אַרויסגעהן אונגעזעלמעסיג, 5-6
 מאַל יעהרליך, אַזוי אַז ביז סעפטעמ-
 בער 1905 איז ערשינען 40 נומערן.
 פון וועלכע דער 14-טער האָט זיך גע-
 דרוקט אין אויסלאַנד, די איבעריגע —
 אין די אונזעלע דרוקערייען פון רוס-
 לאַנד. „די אַרבייטער-שטימע“ האָט גע-
 האָט אַ אונגעהייערן איינפלוס אויף די
 ענטוויקלונג פון דער יודישער אַרבייטער-
 בעוועגונג און, אַלס דער איינציגער
 אונאַפהענגיגער פּאָליטישער אַרגאַן אין
 יודיש, פלעגט זי אין איהר צייט גע-
 לעזען און קאַמענטירט ווערען אויך אויסער-
 האַלב די אַרגאַניזירטע אַרבייטער-קרייזען.
אשמודאי, דער — אַ סאַטיריש
 וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-
 יאָרק, אין 1894, פון מאָריס ראָזענ-
 פעלד און אברהם שאַרקאַנסקי. די לעצ-
 טע נומער האָט געהייסען „דער המן-
 קלאַפּער“.
אשמודאי, דער — אַ סאַטיריש-הו-
 מאָריסטישעס בלאַט, מיט קינסטלערישע
 קאַריקאַטורען, ערשיינט מאַנאַטליך אין
 בערלין זייט סעפטעמבער 1912 אונטער
 דער רעדאַקציע פון מ. גראַסמאַן.

ב.

ערשיינט אין לאַנזאָן.
 בלאָמבענגארטען, דער — ערשיע-
 נען אין פּיטסבורג, 189... — 1899,
 אונטער דער רעדאַקציע פון יואל ליעבלינג.
 בלאָמבענגארטען, דער — אַ וואָ-
 כענבלאט, ערשיענען אין טשיקאַגאָ פון
 1903.
 בעאַבאכטער אָן דער ווייכסעל
 ("Dostrzegacz Nadwiślański") —
 די ערשטע יודישע צייטונג אין רוסלאַנד,
 ערשיענען וועכענטליך אין וואַרשוי און-
 טער דער רעדאַקציע פון אַנטאָן אייווענ-
 בויס (זעה). דער טעקסט האָט זיך גע-
 דרוקט אין יודיש (פּערדייטשט) און פּויל-
 ליש. אינגאַנצען איז אַרויס 46 נומערן.
 5 אין יאָהר 1823 און 39 — אין 1824.
 אַנציקלעפּלאַר פון דער דאָזיגער זעל-
 טענער צייטשריפט געפינט זיך אין דער
 וואַרשוער סינאַגאָגא-ביבליאָטעק.
 בערלינער אָנצייגער, דער — אַ
 וואָכענבלאט, ערשיענען אין בערלין,
 אין 1881, אונטער דער רעדאַקציע פון
 י. טויבעס.
 ברויט און עהרע — אַ פּוילי-
 ציוניסטישער אָרגאַן, ערשיענען אין
 אַרגענטינאַ.
 ברויט און פּרייהייט — ערשיע-
 נען אין גוי-יאָרק.
 ברייט טעלעפּאָן, און ברייט
 ספּעשעל-האַלב-וועכענטליכע צייטונג-
 גען, ערשיענען אין לאַנדאָן פון 1902.
 (ביז ?).

באָברויסקער וואָכענבלאט —
 אַ וועכענטליכע צייטונג פאַר געזעלשאַפט-
 ליכע, עקאָנאָמישע, קולטורעלע און ליטע-
 ראַרישע אָנגעלעגענהייטען, אַרויסגעגע-
 בען געוואָרען אין יאָהר 1812 אין פּאָב-
 רויסק, מינסקער גוב., דורך יעקב גינזבורג.
 באַלטימאָרער איוואַרעליט,
 דער — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
 באַלטימאָר, 1891 — 1893.
 באַלטימאָרער וועגווייזער,
 דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיע-
 נען אין באַלטימאָר זייט 1897.
 באַסטאָנער אַדוואָקאַט, דער —
 אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין
 באַסטאָן זייט 1905.
 בוך דאָס — אַ מאַנאַסטשריפט,
 געווידמעט דער קונסט, ליטעראַטור און
 קריטיק, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
 בערלין זייט נאָוועמבער 1911 אונטער
 דער רעדאַקציע פון אברהם וועוויאָרקאַ;
 עס זענען אַרויס נאָר צוויי נומערן.
 בונד, דער — אַ אונלעגאַלער
 סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן, אַרויס-
 געגעבען פון „בונד“. דער ערשטער נו-
 מער איז ערשיענען אין יאַנואַר 1904,
 דער לעצטער, 10-טער און 11-טער —
 אין אָקטאָבער 1905.
 ביהן, די — אַ ליטעראַריש-הומאָ-
 ריסטישעס אילוסטרירטעס וואָכענבלאט,
 ערשיענען אין יאָהר 1906 אין וואַרשוי
 אונטער דער רעדאַקציע פון ש. י. יאַצקאַן.
 בלאָפּער, דער — אַ וויצבלאַט,

ג.

שיענען אין לעמבערג, 1861.
 נומ. מאָרגן — אַ טעגליכע צייטונג.

גאַליצישע פּאָמע, דער — אַ פּאָ-
 ליטישע און קאָמערציעלע צייטונג, ער-

גרויסער ביימיש, דער — א ווע-
 כענטליכער זשורנאַל, ערשיענען אין
 אַמעריקאַ (15 נומערן), 1880, אונטער
 דער רעדאַקציע פון דוד אַפּאַטהעקער
 און יוסף פעטריקאָוסקי.
 גרויסער קונדס, דער — א ווע-
 כענטליכער זשורנאַל פאַר הומאַר, וויץ
 און סאַטירע, געגרינדעט אין ניו-יאָרק
 אין יאָהר 1909 דורך יוסף טונקעל;
 ערשיינט איצט אונטער דער רעדאַקציע
 פון י. מאַרינאָוו.

ערשיענען אין אָדעס פון אָנהויב 1910
 ביז 1913 אונטער דער רעדאַקציע פון א.
 חלפן און ביי דער מיטאַרבייטערשאַפט
 פון מ. קליינמאַן; ב. שאַפיר א. אַנד.
 געגענוואַרט, די — אַ מאָנאַטלי-
 כער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין פּילאַ-
 דעלפּיא, 1895 — 1899 (?), דורך דוד
 אַפּאַטהעקער.
 גערעכטיגקייט, די— אַ וועכענט-
 ליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין רושע-
 טשאַוו, גאַליציען.

ד.

דירנפורטער פריפעליגירטע
 צייטונג — אַ האַלב - וועכענטליכע (ווע-
 כענטליכע ?) צייטונג, ערשיענען אין
 דיהערנפורט, דייטשלאַנד, פון דעצעמ-
 בער 1771 ביז אַ געוויסער צייט פון
 יאָהר 1772.
 דראָהאַבויטשער צייטונג — אַ
 וואַכענבלאַט, ערשיינט אין דראָהאַבויטש,
 גאַליציען, זייט 1883 אונטער דער רע-
 דאַקציע פון א. ה. זופניק. די איינצי-
 גע יודישע (אייגענטליך — דייטשע, אין
 יודישע אותיות) צייטונג, וואָס ווערט
 סובסידירט פון דער עסטרייכישער
 רעגירונג.

דאָקטאָר בירנבוים וואַכענ-
 בלאַט — אַ ליטעראַרישע וואַכענשריפט,
 ערשיענען (6 נומערן) אין טשערנאָוויץ,
 1908, אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר
 נתן בירנבוים.
 דגל מוחנה יהודה — אַ ציוניס-
 טישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין
 יאַססי, רומעניען, פון 1901 ביז .....
 צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון
 מאָריס מייער און שפּעטער — פון מאָס-
 קאָוויטש.
 דיסקוהרש — אַ וועכענטליכע ציי-
 טונג, ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1797
 — 1798.

ה.

האַלצהענדלעך, דער — אַ פאַכ-
 בלאַט פאַר האַלצגעשעפט און האַלץ -
 אינדוסטריע, ערשיינט אין ווילנאַ זייט
 1909 אונטער דער אָפיציעלער רעדאַק-
 ציע פון מ. מישורסקי.

האבר — אַ צייטשריפט פאַר אַגרי-
 קולטור און סטאַטיסטיק, אַרויסגעגעבען
 אין ירושלים פון מ. מאיראָוויק און א.
 מ. לונץ, מיט „דעם קאַלאָניסט“ (6 נו-
 מערן) אַלס ביילאַגע.

נעם ליטעראַרישען אינהאַלט פיעל מיט-געווירקט אינדירעקט צו בעקעמפען די שונד-ליטעראַטור פון שמ"ר און זיינע תלמידים. אין 1908 האָט דער פּערלאַג „פּראָגרעס“ איבערגעדרוקט אַלע 5 בענד „הויזפריינד“ אין 2 ביכער (מיט דער אויסנאַהמע פון אייניגע אַרטיקלען).

היועץ (רער וואַהרער היועץ) — די עלטסטע יודישע צייטונג אין רומעניע-יען, געגרינדעט דעם 12-טען יוני 1874 אין בוקאַרעשט דורך מיכל עזיאל. זייט דעם 10-טען פעברואַר 1895 ערשיינט זי (צוויי מאָל אַ וואָך) אונטער דער רע-דאַקציע פון דעם גרינדערס זוהן יוסף עזיאל און ביי דער מיטאַרבייטערשאַפט פון א. ד. ראָוען, יצחק אַגענט, פריי-ליין עזיאל, מאַקס יוסטער, ראַפּאַפּאַרט, אַנשעל שלמה'וויטש, ישראל שעכטער, ד"ר וויינשטאַק, ב. סאַרעף, ד"ר ראַ-בינאַוויטש, ד"ר נעמראַוועז, ס. רובינ-סאָן, לאַזאַר כתבן, ד"ר בלאַך, יצחק פּהנא א. אַנד. אויסערדעם האָבען זיך אין „היועץ“ אין פּערשידענע צייטען בעטיי-ליגט: נפתלי פּאַפּער, יאַקאַבזאָהן, יוספ-זאָהן, חיים-זעליג דרוקער, קאַרנפּעלד, ד"ר שוואַרצפּעלד, א. רוקח, ב. פּהנא א. פ. אַנד. דער „היועץ“ איז פּערשפּרייט צווישען די פּערשידענסטע יודישע קריי-זען אין רומעניען און צעהלט ביז 18 טויזענד לעזער.

הייִנטיגע לאַנד, דאָס — אַ זאַ-מעלבּוּך פון פּערשידענע אַרטיקלען, ליע-דער און ערצעהלונגען וועגען ישוב-ארץ-ישראל, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1891 אין זשיטאָמיר פון בערטע פּלעקסער און ישראל נאַראַדיצקי.

היינטי — די פּערשפּרייטסטע יודי-שע צייטונג אין אייראָפּאַ, ערשיינט אין וואַרשוי זייט יאַנואַר 1908 אונטער דער רעדאַקציע פון ש. יאַצקאָן און ג. פינ-

האַפּנונג, די — אַ צייטשריפט, געווידמעט דער פּראָפּאַגאַנדע פון דעם געדאַנק פון ישוב-ארץ-ישראל, ער-שיענען דריימאָל וועכענטליך אין באַ-טאָשאַני, גאַליציען, אונטער דער רע-דאַקציע פון אליעזר רוקח.

האַפּנונג, די — אַ סאָציאַל-דע-מאָקראַטישע צייטונג, ערשיענען אין ווילנאַ אָנשטאַט דער אָבגעשטעלטער בונדישער „פּאָלקסצייטונג“.

האַפּנונג, די — זעה יודישע האָפּנונג.

הברדרה, די — אַ וויצבלאַט, ער-שיענען מאָנאַטליך אין קראָקוי אַלס ביי-לאַגע צו דער „יודישער אילוסטרירטער צייטונג“.

הויזפריינד, דער — אַ וואַכענ-שריפט, ערשיענען (20 נומערן) אין ניו-יאָרק, 1889 — 1890, צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון י. יפה און שפּע-טער — פון יוסף פּעטריקאָווסקי.

הויזפריינד, דער — היסטאָריש-ליטעראַרישע יאָהרביכער, ערשיענען אין וואַרשוי אין 1888, 1889, 1894, 1895 און 1896 אונטער דער רעדאַקציע פון מ. ספּעקטאָר און ביי דער בעטייליגונג פון אַבראַמאָוויטש, שלום-עליכם, פּרץ, דינעזאָהן, מיכל גאַרדאָן, פּרוג, פּריש-מאַן, איגנאַץ בערנשטיין (אַ זאַמלונג יודישע שפּריכווערטער) און פיעל אַנד.

צו די ערשטע צוויי בענד „הויזפריינד“ איז בייגעלעגט געוואָרען צוויי ליעדער-זאַמלונגען פון פּערשידענע דיכטער און-טערן נאָמען „פּאַמיליען-פריינד“. דער „הויזפריינד“ האָט אויך געהאַט אַ פּאָ-פּולער-וויסענשאַפּטליכע אַבטיילונג. אַלס ערשטע אויסגאַבע אין יודיש פון דער אַרט האָט ער געהאַט אַ געוויסען איינ-פלוס אויף די ענטוויקלונג פון דער יו-דישער ליטעראַטור און מיט זיין ריי-

איוראָעלימטען אונד איוראָעלימינען — אַ יאָהרבוך, אַרויסגעגעבען אין פראַג אין יאָהר 1814 דורך מאַרקוס פישער. הישראלי — אַ נאָרטאָדאָקסישע וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבען אין מאַינץ, דייטשלאַנד, 1873—1879, דורך יחיאל בריל.

המון, דער — אַ סאָציאליסטיש-ציוניסטישע צייטשריפט, ערשיענען אין בערלין, 1903, — אונטער דער רעדאָקציע פון ד"ר נחמן סירקין און בערטאָלדי, אַלס אַרגאַן פון דער גרופע „חרות“.

העברי — אַ צוויי-וועכענטליכער ציוניסטישער זשורנאַל, ערשיענען אין 1898 אין לעמבערג אונטער דער רעדאָקציע פון משה עווינגער.

העם — אַ פאָליטיש-רעליגיעז-אינ-דוסטריעלער זשורנאַל, ערשיענען אין קאָלאָמעאַ 3 מאָל אַ מאָנאַט.

השולחנות — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1884, דורך יחיאל בריל.

התקוה, די האַפנונג — אַ ווע-כענטליכער אַרגאַן פאַר פאָליטיק, לי-טעראַטור, וויסענשאַפט און הויפטוועלדיך יודיש-נאַציאָנאַלע אינטערעסען, אַרויס-געגעבען אין פאַריז, 1897, — דורך י. בערנאַס.

קעלשטיין און ביי דער מיטאַרבייטער-שאַפט פון י. ל. פּרץ, שלום-עליכס, דוד פרישמאַן, ה. ד. נאָמבערג, י. לעש-צינסקי, ווענדראָף, גאָלדבערג א. אַנד. אַלס טעגליכע ביילאָגע צום „היינט“ קומט „דאָס וואַרשאַווער לעבען“ — פאַר די אינ-טערעסען, לעבענס-פראַגען און פראַקטי-שע אויסקינפטע פון וואַרשוי, — אַלס ווע-כענטליכע ביילאָגע — אַ פאָפּולערער מע-דיצינישער זשורנאַל „דער אידישער הויז-דאָקטאָר“ (ביידע ביילאָגען ערשיינען זייט אָנהויב 1912). אויסערדעם האָט דער היינט אַרויסגעגעבען ביז 100 צווייבוי-גענדיגע בראַשורען פון פערשידענעם אינהאַלט אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „פאַ-מיליען-ביבליאָטעק“ און „הויז-ביבליאָטעק“

און פון 1913 אָן גיט ער אַלס פרעמיע פערשידענע פאָפּולערע וויסענשאַפט-ליכע ווערק מיט דעם נאָמען „פאָלקס-אוויווערויטעט“. דער טיראַזש פון „היינט“ גרייכט העכער 100000 עקזעמפלאַרען.

היינטיגע צייט — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען זייט דעם 23-סטען אויגוסט 1912 אין ביאליסטאָק. הירץ — אַ זאַמעלבוך, אַרויסגעגע-בען אין יאָהר 1903 אין וואַרשוי לטובת די פּעראומגליקטע פּונ'ם קישינעווער פאַגראַם.

היסטאָרישעם טאַשענבוך פיר

ו.

מאַראַס-שיגעט, אונגאַרן, אין 1896, אונטער דער רעדאָקציע פון הירש-לייב גאַטליעב.

וואַהרהייט, די — אַ וועכענטלי-כע ציוניסטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין רומעניען דורך ב. מרגליות. וואַ(ה)רהייט, די — אַ טעגליכע

וואַהרהייט, די — די ערשטע יו-דישע אַנאַרכיסטישע צייטשריפט, ער-שיענען (20 נומערן) וועכענטליך אין ניו-יאָרק, אין יאָהר 1889. וואַהרהייט, די — אַ מאָנאַטס-שריפט, צו אונטערהאַלטונג און בע-לעהרונג, ערשיענען (2 נומערן) אין מאַר-

די פראגען פון טעריטאריאליוז און עמיגראציע. פערמאכט דורך דער אד-מיניסטראציע אויף דער 12-טער נומער, איז „דאס וואָרט“ נאָך אַ געוויסע צייט ערשינען אונטערן נאָמען „אונזער וועג“.

וואַרשאַווער יודישער פאַמיליע-יענקאַלענדאַר — אַ בוך פון ליטעראַ-טור און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1893, דורך מ. ספּעקטאָר.

וואַרשויער יודישע צייטונג — אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אין יאָהר 1867 פון הלל גלייטשטע-רען. אין די 46 ערשינענע נומערן האָבען זיך בעטייליגט א. מ. דיק, פ. זא-מאָשטיין, מאָריץ נעלקין (באַנקיר), ניי-מאַנאוויטש, ש. זילבערשטיין, יצחק שאַ-פיר א. אַנד.

וואַרשויער יודישער קאַלענ-דער, דער (?), אַרויסגעגעבען יעהרליך אין וואַרשוי זייט 1889 ביז 1890.

ווידערקול, דאָס — אַ בלעטעל אויף וואָכענדיגע טעג, אַרויסגעגעבען כּון מ. ספּעקטאָר אין וואַרשוי אין 1893.

ווילנער וואָכענבלאַט — ער-שיינט אין ווילנאָ זייט 1909 אונטער דער רעדאַקציע פון ליפּמאַן לעווין.

ווניפעגער קוריער — אַ צוויי-וועכענטיגער צייטונג, ערשיינט זייט 1910 אין וויניפעג, קאַנאַדאַ. טראָגט פון מי-טען 1910 דעם נאָמען „ווניפעגער פאַלקס-צייטונג“.

וויענער איזראַעליט, דער — אַ צייטונג פאַר פּאָליטיק, האַנדעל און יודישע אינטערעסען, ערשינען אין וויען, 1873—1880, צוערשט וועכענטליך, דאַן דריי מאל אַ וואָך, אונטער דער רע-דאַקציע פון ווילהעלם ווייס.

וויענער יודישע צייטונג, די — אַ וואָכענשריפט, ערשינען אין וויען, 1874—1876, אונטער דער רעדאַקציע

האַלב-סאָציאַליסטישע צייטונג, ערשיינט אין ניו-יאָרק זייט דעם 11-טען נאָוועמ-בער 1905 אונטער דער רעדאַקציע פון לואיס מיללער. די צייטונג האָט צוויי אָבטיילונגען: איינע פאַר די אינטעלי-גענטערע לעזער, וועלכע בעריהרט פער-שידענע פּאָליטישע און סאָציאַלע פרא-גען; די אַנדערע — פאַר די נידעריגע-רע שיכטען פון לעזע-פּובליקום — איז סענסאַציאָנעל און מעהר צוגעפאַסט צום גאַסען-געשמאַק. „די וואַרהייט“ ווערט שטאַרק פערשרייט צווישען דער מי-טעלער קלאַס לעזער און צוגעהט זיך אין אַ צאָהל פון בערך 80 טויזענד עקזעמפלאַרען.

וואַהרער יוען, דער — זעה „היוען“.

וואוהין — אַ מאָנאַטליכער זשור-נאַל, געווידמעט די ווינטערעסען פון דער יודישער עמיגראַציע און קאַלאָני-זאַציע, אַרויסגעגאַנגען אין קיעוו פון נאָוועמבער 1911 ביז סעפטעמבער 1912 אונטער דער אָפיציעלער רעדאַקציע פון ד"ר יאָכלמאַן.

וואָכענבלאַט — ווערט אַרויסגע-געבען אין קראָקוי דורך ד"ר אַדאָלף גראָס אונטער דער רעדאַקציע פון מ. עהרליך אַלס ביילאַגע צו גראָס'ס אַרגאַן „Ty-godnik“.

וואָכענבלאַט, דאָס — אונאַב-הענגיג-פראַגרעסיווע וואָכענשריפט, ער-שטע יודישע צייטונג אין סקאַנדינאַווען, ערשיינט זייט 1911 אין קאָפּענהאַגען, אַרויסגעגעבען דורך יוסף לעטיטשעווסקי. וואַרט, דאָס — אַ וואָכענשריפט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1907 אין וויל-נאָ דורך דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער אַרבייטער-פאַרטיי אַלס „אַרגאַן פאַר די אינטערעסען פון דעם יודישען פראַלע-סאַריאַט“ און הויפטזעכליך געווידמעט

פון מאַרקוס ווייסמאַן .

וועבערשע צייטונג , די — אַ
וואַכענשריפט אין אונגאַרישען יודיש ,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק , אין 1888 .
פון מאָריס וועקסלער .
וועג , דער — אַ ציוניסטישע מאַ-
נאַטסשריפט , ערשיענען (צוויי נומערן)
אין וויען , 1903 .

וועג , דער — די ערשטע יודישע
טעגליכע צייטונג אין פוילען , ערשיע-
נען אין וואַרשוי פון אויגוסט 1905 ביז
אין יאַנואַר 1907 אונטער דער רעדאַק-
ציע פון צבי פּרילוצקי און ביי דעם
נאָהענטסטען אַנטייל פון נח פּרילוצקי .

דורך די גרויסע מאַטעריעלע היזקות צו-
ליעב די אַקטאַבער-שטריקען , איז „דער
וועג“ געצוואונגען געווען זיך צו פּער-
מאַכען , נאָר אין אַ חודש אַרום האָט ער
ווידער אָנגעהויבען צו ערשיינען . „דער
וועג“ האָט געשפּיעלט אַנְאַנגעזעהענע
ראַלע אין דעם פּאָליטישען און קולטו-
רעלען לעבען פון דעם פּוילישען יודענ-
טום . אין דער צייט פון דער ערשטער
דומע איז ער אַרויסגעגאַנגען צוויי מאָל

אַ טאָג און איז זיך פּונאַנזע-געגאַנג-
גען אין 30 טויזענד עקזעמפּלאַרען . אויסער
די פּובליציסטישע און אינפּאַרמאַציאָנס-
אַבטיילונגען האָט „דער וועג“ געהאַט
אויך אַ ליטעראַרישע אַבטיילונג ; אין
איהר , ווי אויך אין די ספּעציעלע לי-
טעראַרישע ביילאָגען , האָבען זיך צו-
גלייך מיט די עלטערע שריפטשטעלער
בעטייליגט אויך יונגע טאַלענטען , ווי
ווייענבערג , יונה ראָזענפּעלד , יואל
מאַסטבוים א. אַנד . צוליב דעם פּער-
שטאַרקטען צענוור-דרוק און דעם אַד-
מיניסטראַטיווען פּערבאַט פון איינצעל-
פּערקויף איז „דער וועג“ געצוואונגען
געווען זיך אַבצושטעלען . „דער וועג“
האָט פּיעל מיטגעהאַלפּען צו בעשאַפּען

אַ מאַסענהאַפּטען יודישען לעזער אין פּויל-
לען ; אַדאַנק איהם איז די יודישע פּרע-
סע געוואָרען אַנְאַנגעזעהענער פּאַקטאָר
אין דעם לעבען פון דעם פּוילישען
יודענטום .

וועגוויווער אין דער אַמעריקאַ-
נער ביזנעס-וועלט , דער — אַ האַנ-
דעלסצייטונג , אַרויסגעגעבען וועכענט-
ליך אין ניו-יאָרק , אין 1892 , פון נחום-
מאיר שייקעוויטש .

וועכטער , דער — אַ וואַכענ-
שריפט , ערשיענען (8 נומערן) אין ניו-
יאָרק , אין 1893 , אונטער דער רעדאַק-
ציע פון י. יאַפּפּאַה (יוסף יפה ?) .

וועלט , די — אַ וואַכענבאַט ,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק , אין 1887 ,
פון ראַיעווסקי .

וועלט , די — אַ וועכענטליכער
זשורנאַל , אַרויסגעגעבען אין וויען דורך
דעם אַקציאָנס-קאָמיטעט פון דער ציו-
ניסטישער אַרגאַניזאַציע , אין 1900—1901 ,
צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון
ראובן-אשר ברוידעס , און דאַן — פון ש.
ראָזענפּעלד .

וועקער , דער — אַ צוויי וועכענט-
ליכע שריפט , ערשיענען אין לעמבערג ,
1894 — , אונטער דער רעדאַקציע פון
ראובן-אשר ברוידעס .

וועקער , דער — אַ סאַציאַליסטי-
שע וואַכענשריפט , ערשיענען (11 נומערן)
אין לאַנדאָן , אין 1892 , אונטער דער
רעדאַקציע פון מאָריס ווינטשעווסקי .

וועקער , דער — אַ אונלעגאַלע
צייטשריפט , ערשיענען (12 נומערן) אַלס
אַרגאַן פון דעם יודישען בערשטער-בונד
אין רוסלאַנד .

וועקער , דער — די ערשטע יו-
דישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע טעגליכע
צייטונג אין רוסלאַנד , אָנגעהויבען צו
ערשיינען אין ווילנא דעם 25סטען דע-

קורצע צייט ארום האָט ער ווידער אָנגעהויבען צו ערשיינען אונטערן נאָמען „פּאָלקסצייטונג“ (זעה). די נעהענטסטע מיטאַרבייטער פון דעם „וועקער“ זענען געווען: אַלגין, צביון, ק. פרומין און אַנדערע.

וועקער, דער — אַ ציוניסטישע שריפט, ערשיענען (צוויי נומערן) אין לידס, ענגלאַנד.

צעמבער 1905 אלס אָרגאַן פון „בונד“ (די ערשטע נומערן פון „וועקער“ האָבען געטראָגען די איבערשריפט: „אונזער פּראָגראַם איז דאָס פּראָגראַם פון „בונד“). אויף דער 33-סטער נומער איז „דער וועקער“ אָבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע פאַר זיין שאַרף אויסגעדריקטע סאָציאַליסטישע און רעוואָלוציאַנערע ריכטונג, נאָר אין אַ

ז

ה. ש. וואָלף.

זרובבֿל — אַ ציוניסטישע מאָנאַטס-שריפט, ערשיענען אין לעמבערג אין 1908, אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר ש. ראַפּפּאָרט.

זשערמינאַל — אַ אַנאַרכיסטישער צוויי-וועכענטליכער (דאָך נישט רעגולער ערשיענענער) זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1900 — 1908, דורך רודאָלף ראָקער. אויסער אַנאַרכיסטיש-בובליציסטישע אַרטיקלען, האָט דער „זשערמינאַל“ געגעבען אויך אַ גאַנצע רייה ליטעראַ-ריש-קריטישע אַרטיקלען און זעהר פיעל איבערזעצונגען פון דער מאַדערנער איי-ראַפּעאישער ליטעראַטור.

זאמעלבוך „קולטור“ — אַ יאָהר-בוך, אַרויסגעגעבען דורך דעם מינסקער פּערלאַג „קולטור“, אין 1905. אויסער פּערשידענע פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען, זענען אין דעם זאמעלבוך פּערפּענטליכט אייניגע אַריגינעלע און איבערזעצטע בעלעטריסטישע זאַכען.

זון, די — אַ וואָכענשריפט, ערשיענען (7 נומערן) אין ניו-יאָרק, אין 1892, אונטער דער רעדאַקציע פון מאַ-ריס ראָזענפעלד, יואל אַראָנסאָן און יעקב טער.

זונטאָג-קאָריער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין יודיש און ענגליש אין טשיקאַגאָ, 1887, דורך

ט

טונג, ערשיינט אין קראָקוי זייט דער ענדע פון 1909 אונטער דער רעדאַקציע פון יונה קרעפעל.

טאָג, דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין ווילנאָ זייט 1912. טאָג אויף שבת, דער — אַ וואָכענשריפט, ערשיענען אין ווילנאָ ענדע

טאָג, דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען (6 מאָנאַטען) אין פּערטערבורג אין יאָהר 1904 אונטער דער רעדאַקציע פון לעאָן ראַבינאוויטש און ביי דער הויפטמיטאַרבייטערשאַפּט פון זלמן עפשטיין, ש. ל. ציטראָן א. אַנד. טאָג, דער — אַ טעגליכע צייטונג

1908 ביי דער הויפטמיטאַרבייטערשאפט פון א. ליטוואַק, ש. ניגער.

טאָגבלאַט, דאָס — די ערשטע

יודישע טעגליכע צייטונג אין עסטרייך, געגרינדעט אין יאָהר 1904 אין לעמ-בערג דורך גרשם באַדער, וועלכער איז אויך געווען איהר ערשטער רעדאַקטאָר; ערשיינט איצט אַלס אָרגאַן פון דער ציוניסטישער פאַרטיי אונטער דער רע-דאַקציע פון משה פּראָסטיג און ביי דער הויפטמיטאַרבייטערשאפט פון אימ"ן און ד"ר מ. גייער. דאָס „טאָגבלאַט“ גע-הערט צו די איינפלוסרייכסטע יודישע צייטונגען אין גאַליציען און צוגעהט זיך אין 5000—10000 עקזעמפלאַרען.

טעאַטער-וועלט — אַ אילוסטריר-טעס בלאַט פאַר טעאַטער, ליטעראַטור, קונסט, וויסענשאַפט און פּערזענליכע ערשיענען אין וואַרשוי, אין 1909, אונ-טער דער רעדאַקציע פון ה. עפּפּעלבערג און ביי דער הויפטמיטווירקונג פון נח פּרילוצקי.

טעאַטער-זשורנאַל — אַ צוויי-וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1901 — 1903, דורך ב. גאַרין.

טעגליכע יודישע פּרעסע — אַ צייטונג פאַר אַלע יודען, ערשיינט טעגליך אין טשיקאָגאָ זייט 1905 אונ-טער דער רעדאַקציע פון י. ליעבלינג.

טעגליכע יודישע פּרעסע — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין קליו-לענד, אַמעריקאַ, זייט 1908.

טעגליכע פּאָלקסצייטונג — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, אין 1899, אַלס אָפּיציעלער אָר-גאַן פון די פּעראַייניגטע יודישע טרעד-יוניאָנען.

טעגליכע פּרעסע — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, אין

1898, אונטער דער רעדאַקציע פון גע-צעל זעליקאוויטש.

טעגליכער העראַלד, דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1891—1905, אונטער דער רע-דאַקציע פון מיכאַל מינץ, מיט דעם „פּאָלקסאַדוואָקאַט“ אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע.

טעגליכער יודישער קוריער, דער — די גרעסטע יודישע פּראָווינצ-יעלע טעגליכע צייטונג אין אַמעריקאַ, ערשיינט אין טשיקאָגאָ זייט 1887.

טעגליכער יודישער (אידישער) עקספּרעס — זעה יודישער עקס-פּרעס.

טעלעגראַף, דער — אַ וואָכענ-בלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1890 — 1899, אונטער דער רעדאַקציע פון הושע וואַגמאַן.

טעלעגראַף, דער — אַ טעגליכע סאַציאַל-פּאָליטישע און ליטעראַריש-ווי-סענשאַפּטליכע צייטונג, ערשיענען אין וואַרשוי, פון ענדע 1905 ביז אין מיטען 1906, אונטער דער רעדאַקציע פון נחום סאַקאַלאָו און ביי דער הויפטמיטאַר-בייטערשאפט פון מ. נ. סירקין, בעל-מחשבות, י. וואַרסטמאַן א. אַנד.

טרייד-יוניאָניסט, דער — אַ צוויי-וועכענטליכע צייטשריפט, ערשיענען אין לאַנדאָן.

טשיקאָגאָער יודישער טאַגע-בלאַט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיע-נען אין טשיקאָגאָ. 189—1899, אונ-טער דער רעדאַקציע פון לעאָן זאַלאַטקאָף.

טשיקאָגאָער וואָכענבלאַט — אַרויסגעגעבען אין טשיקאָגאָ זייט 1885 דורך שרהזאָהן און זוהן. אין די יאָה-1892—1902 איז דאָס „טשיקאָגאָ וואָ-כענבלאַט“ ערשיענען אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דעם „יודישען קוריער“.

אויף די שפאלטען פון „יוד“. דורך דעם רייכען ליטערארישען אינהאלט און דער ערנסטער בעהאַנדלונג פון געזעלשאַפט-ליכע פּראָגען איז „דער יוד“ גלייך גע-וואָרען זעהר פּאָפּולער און בעליעבט נישט נאָר ביים ברייטען פּובליקום, נאָר אויך אין די קרייזען פון דער יודישער אינטעליגענץ. דער פּערהעלטניסמעסיג בעדייטענדער מאַטעריעלער ערפּאָלג פון „דעם יוד“ האָט געגעבען זיינע פּער-לעגער די מעגליכקייט צו אָרגאַניזירען אַ צווייטע ביליגע אויסגאַבע פּאַר'ן פּאָלק, ווי אויך צו גרינדען אונטער דערזעל-בער רעדאַקציע אַ מאָנאַטשריפט „די יו-דישע פּאַמיליע“. אָבער בעת עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן די ערשטע טעגליכע צייטונג אין רוסלאַנד, דער פּריינד, האָט „דער יוד“, וועלכער האָט זיך צוליעב צענזור-שוועריגקייטען גע-מוזט דרוקען אין אויסלאַנד (קראָקוי), געמוזט איהם אָפּטרעטען דעם פּלאַץ און האָט אויפגעהערט צו ערשיינען, דאָס-גלייכען אויך „די יודישע פּאַמיליע“.

יוד, דער — אַ ציוניסטישע וואָ-כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין קראָקוי, 1905 — 1907, אונטער דער רעדאַקציע פון יונה קרעפעל.

יוד, דער — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, ערשיינט זייט 1911 אין סטאַניס-לוי, גאַליציען. איצט איז רעדאַקטאָר ל. שוסהיים.

יוד (איד), דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינען אין אָדעס אַלס פּאַר-זעצונג פון „שלום-עליכם“ (זעה); האָט זיך צוליעב מאַטעריעלע שוועריגקייטען אָפּגעשטעלט אין אויגוסט 1912. הויפט-מיטאַרבייטער איהרע זענען געווען

יאָהר־בוך „פּראָגרעס“ — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין יאָהר 1903 דורך דעם פּערלאַג „פּראָגרעס“ אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם רייזען.

יהודית, די — אַ חובבי-ציונישער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען אין בוקאַרעשט אין יאָהר 1882 דורך ראובן-אשר ברוידעס. יוגענד, די — זאַמעלביכער, אַרויס-געגעבען אין ניו-יאָרק דורך אַ גרופע יונגע שריפטשטעלער.

יוגטנד-שטימע, די — אַ ליטע-ראַריש-קינסטלערישער אַלמאַנאַך, ער-שיענען אין יאָהר 1908 אין ווילנא, אין דעם פּערלאַג „האַמער“.

יוד, דער — אַ צייטשריפט פאַר אַלע יודישע אינטערעסען, געגרינדעט אין יאַנאַר 1899 דורך דער העברעאי-שער פּערלאַגס-געזעלשאַפט „אחיאסף“ אַלס צווייטעכענטליכער ציוניסטישער אָרגאַן, אונטער דער רעדאַקציע פון י. ח. ראַבניצקי. זייט דעם 15-טען נאָוועמ-בער 1899 (№ 21) ביז'ן פּערמאַכען זיך (אין סוף 1902) איז רעדאַקטאָר געווע-זען ד"ר יוסף לוריא (זעה), וועלכער האָט איהם אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען וועכענטליך. אין דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע האָט „דער יוד“, קען מען זאָגען, גע-מאַכט אַנ'עפּאָכע; ער האָט נישט נאָר צוגעצויגען אַלס מיטאַרבייטער אַלע על-טערע שריפטשטעלער כמעט, ווי די יו-דישע זאָזי אויך די העברעאישע, אָבער אויך געגעבען אַנ'אַרט פאַר אַלע יונגע טאַלענטען, און די ליטעראַרישע קאַר-יערע פון אַזוינע שריפטשטעלער ווי רייזען, נאָמבערג, בעל-מחשבות, אַש און פיעל אַנדערע האָט זיך אָנגעהויבען

1912, דורך י. פישער, אונטער דער רע-
דאקציע פון יונה קרעפעל.

יודישע (אידישע) אַרבייטער -
וועלט — אַ צייטונג פאַר אויפקלערונג,
בילדונג און אָרגאַניזאַציע, ערשיינט
וועכענטליך פון יולי 1908 אין טשיקאַ-
גאָ, אונטער דער רעדאַקציע פון ק. פּאַרנ-
בערג (ביז 1910 איז רעדאַקטאָר געווען
א. ש. זאַקס); צוגעהט זיך אין 6000
עקזעמפּלאַרען אונגעפּעהר. סאַציאַליסטיש.
יודישע אַרבייטער-יונגער — אַ
מאַנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין לעמ-
בערג זייט 1909.

יודישע אַרבייטער-צייטונג —
ערשיענען אין יאָהר 1905 אין קראָקיי
אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רו-
בינשטיין.

יודישע ביבליאָמעק, די — אַ
זשורנאַל פאַר ליטעראַטור, געזעלשאַפט
אין עקאַנאָמיע, אַרויסגעגעבען אין וואַר-
שוי דורך י. ל. פּרץ. אינגאַנצען איז
אַרויס 3 ביכער — אין 1891, 1892 און
1893. אַלס די איינציגע כּמעט (נישט
רעכענענדיג ספּעקטאַרס „הויפּריינד“,
וואָס האָט געטראָגען אַנאַנדערן האַ-
ראַקטער) ערנסטע אויסגאַבע אָנפאַנגס
די ניינציגער יאָהרען האָט „די יודישע
ביבליאָמעק“ געהאַט אַ געוויסען איינ-
פלוס אויף די ענטוויקלונג פון דער ניי-
ער יודישער ליטעראַטור. אין יאַנואַר
1904 האָט זי ווידער אָנגעהויבען אַ
ערשיינען פון דער וואַרשויער פּערלאַגס-
געזעלשאַפט „הילף“ אַלס מאַנאַטליכער
זשורנאַל פאַר וויסענשאַפט, ליטעראַטור,
קונסט און קריטיק, רעדאַגירט פון י.
ל. פּרץ (אַרויס בלויז 4 העפּטען).

יודישע (יודישע) גאוועמען —
(„אָרגאַן פאַר אַלע יודישע אינטערעסען,
אונאַבהענגיג און אונפאַרטייאיש“), די

משה טייטש, ד. קאַפּלאַנאָוויטש און
אַנדערע.

יוד (איד) אין פּאַריז, דער —
ערשיינט מאַנאַטליך פון 1912, ווערט
אַרויסגעגעבען פון אַ ציוניסטישען פּער-
איינ.

יודיש — צוויי ליטעראַריש-קינסט-
לערישע זאַמעלביכער, רעדאַגירט פון י.
ל. פּרץ, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1910
פון פּערלאַג „פּראָגרעס“.

יודיש-איזראַעלימישע צייטונג
— ערשיענען אין יאָהר 1869 אין בו-
דאַפּעשט.

יודיש-אַמעריקאַנישער פּאָלקס-
קאַלענדער — יאָהרביכער, אַרויסגעגע-
בען אין ניו-יאָרק, 1897 — 1904, דורך
אַלעקסאַנדער האַרקאַווי (די ערשטע צוויי
ביכער האָבען געטראָגען דעם טיטעל
„אַמעריקאַנישער פּאָלקס-קאַלענדער“).

יודיש - אַרגענטינער וואַכענ-
בלאַט — ערשיינט אין בוענאָס-אירעס.
יודיש - דייטשע מאַנאַטשריפט
— ערשיענען אין פּראָג אָדער אין ברין
אין יאָהר 1802 אין פּערלויף פון 6 מאַ-
נאַטען (ביי בן-יעקב ווערט זי געפּראַכט
אונטער „יודישע מאַנאַטשריפט“).

יודישע אַבענד-פּאַסט — אַ טעג-
ליכע צייטונג (אויסער שבת און יום-
טוב), געגרינדעט אין יאָהר 1899 אין
ניו-יאָרק פון יעקב סאַפּירשטיין און יוסף
ל. ראָזענבוים, ביי דער הויפט-מיטאַר-
בייטערשאַפט פון געצעל זעליקאָוויטש
(ערשטער רעדאַקטאָר), פּיליפּ קראַנץ,
חיים מליץ, יעקב מגידאָוו, מ. זייפּפּערט,
מ. נ. שייקעוויטש. אָבגעשטעלט געוואָרען
אין יאָהר 1905.

יודישע אידוסמיריטע צייטונג
— אַ וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויסגע-
געבען געוואָרען אין קראָקיי, 1908 —

יודישע וואָרט, דאָס — אַ ליטע-
ראַריש - פּובליציסטשע וואָכענשריפט,
ארויסגעגעבען אין קראָקוי אין פּערלויף
פון די ערשטע 3 מאָנאַטען פון 1905
דורך אברהם רייזען; דער ערשטער
אַרגאַן, וואָס האָט פּראָקלאַמירט יודיש
אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך. אין יאָהר 1908
האַט דער פּערלאַג „פּראָגרעס“ איבער-
געדרוקט אַ גרויסען טייל פון דעם זשור-
נאַל, איבערהויפּט די בעלעטריסטק, אין
איינ בוך אונטער דעמועלבען טיטעל.

יודישע ווירקליכקייט, די — אַ
וועכענטליכער זשורנאַל, ערשיענען אין
ווילנא אין יאָהר 1907 אַלס אַרגאַן פון
דער פּאַרטיי פּועלי-ציון-טעריטאָריאַליס-
טען, ביי דער נאַהענטסטער מיטוויר-
קונג פון אברהם-אבא רובענטשיק. אינ-
גאַנצען איז אַרויס 15—20 נומערן.

יודישע וועלט, די — אַ טעגליכע
צייטונג, געגרינדעט אין ניו-יאָרק דעם
27-סטען יוני 1902 דורך אַ גרופּע יודיש-
אַמעריקאַנישע מעצענאַטען מיט לואיס
מאַרשאַל אָן דער שפּין, אונטער דער
רעדאַקציע פון בוקאַנסקי און נאָך זיין
טויט—פון ד. מ. הערמאַלין, צו ווירקען
אויף די יודישע אימיגראַנטען אין גייסט
פון אַמעריקאַניזאַציע. צוליב דעם צוועק
האַט זיך איין זייט אין יעדער נומער
געדרוקט אין ענגליש. דורך די ריי-
בונגען צווישען דער אַדמיניסטראַציע
פון דער צייטונג פון איין זייט און דעם
פּראָפּעסיאָנעלען יודישען זשורנאַליסטען-
פּעראַיין פון דער אַנדערער, זענען די
בעסטע מיטאַרבייטער פון „דער יודישער
וועלט“ אַרויסגעטרעטען (1903) די
צייטונג האָט אויפגעהערט צו ערשיינען
(1904), פּעראַייניגענדיג זיך מיט דעם
ניי-ענטשטאַנענעם טאָגבלאַט „דער מאָר-
געזשורנאַל“.

יודישע וועלט, די — אַ וועכענט-

עלטסטע יודישע צייטונג אין אַמעריקאַ,
געגרינדעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1874
דורך פּתריאל-צבי שרהוואָהן און זיין שוואָ-
גער מרדכי יהלמשיין (וועלכער איז
געווען רעדאַקטאָר ביז 1897), ערשיינט
יעדען פּרייטאָג, — זייט 1885 אַלס ווע-
כענטליכע אויסגאַבע פון דעם „יודישען
טאָגעבלאַט“ (זעה). די איצטיגע אַרויס-
געבער זענען יחזקאל שרהוואָהן און לעאָן
קאַמיקאַ.

יודישע גאזעטען פון דער וועסט
— וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין
טשיקאַגאָ, 1894—1896, אונטער דער
רעדאַקציע פון געצעל זעליקאוויטש.

יודישע האַפּנונג, די — אַ צוויי-
וועכענטליכער ציוניסטישער זשורנאַל,
ערשיינט (אויך איצט — 1912?) אין בו-
ענאָס-אירעס, אַרגענטינאַ זייט 1908.
אַלס ביילאַגע קומען אין יעדער נומער
אייניגע זייטען אין שפּאַניש — צו קעמ-
פען געגען די אַסימילאַציאָנס-שטרעבונ-
גען פון דער יודישער יוגענד.

יודישע (אידישע) וואָך — אַ אי-
לוסטרירטער וואָכענזשורנאַל פאַר יודישע
און אַלגעמיינע אינטערעסען, ערשיענען
זייט דעם 29-סטען אויגוסט 1912 אין
וואַרשוי. אינגאַנצען איז אַרויס אַרום
26 נומערן.

יודישע וואָכענשריפט — אַ ווע-
כענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין
זוואַרשוי אין אָנהויב 1909 אונטער דער
רעדאַקציע פון י. ל. פּרץ (ערשיענען
בלויז 4 נומערן).

יודישע (אידישע) וואָכענ-
שריפט, די—אַרגאַן פאַר לעבענספּראַ-
גען און ליטעראַטור, ערשיענען (14 נו-
מערן) וועכענטליך אין ניו-יאָרק זייט
דעם 19-טען יאַנואַר 1912 אונטער דער
רעדאַקציע פון דוד פינסקי און יוסף
שלאַספּערג.

ליכע צייטונג, ערשיענען אין לאַנדאָן, אַלס 4-זייטיגע ביילאגע צו דער בע-קאַנטער ענגלישער צייטונג „The Jewish World“ (אונטער דער רעדאַקציע פון ליזסיען וואָלף). די צייטונג האָט נישט געהאַט קיין אויסגעהאַלטענעם חאַראַקטער און צוזאַמען מיט אַרטיקלען, פעליעטאַנען, ערצעהלונגען פון אַזוינע מיטאַרבייטער איהרע ווי נחום סאַקאַ-לאָוו, י. ל. פּרץ, דוד פּרישמאַן א. אַנד., האָבען זיך אויך געדרוקט ווערטלאָזע שמירערייען און „עדיטאָריאַלס“ (לייט-אַרטיקלען) פון פּריש-געבאַקענע זשורנאַ-ליסטען און מאַמריסטען (זעה וואָרטס-מאַן, אין דער „ראַמאַנצייטונג“, 1907, № 22).

יודישע (אידישע) וועלט, די — אַ ליטעראַריש-געוועלשאַפּטליכע (אילוס-טרירטע) מאָנאַטשריפט, ערשיענען זייט דעם 23-סטען מערץ 1912 אין פעטער-בורג, ביי דער נאָהענטסטער מיטאַרבייט פון ש. גינבורג, ש. דובנאָוו, ח. ד. הורוויץ, י. עפרען און י. צינבערג. פון 1913 אָן געהט זי אַרויס אין ווילנאַ, אין פּערלאַג פון ב. א. קלעצקין.

יודישע וועלטבלאַט, דאָס — אַ האַלבוועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין פּרעסבורג, אונגאַרן, 1878—1880 אונטער דער רעדאַקציע פון יוסף וואָל-טוך; זייט 1880 (ביז וואָנען?) איז רע-דאַקטאָר געוועזען מ. דאָרנבוש.

יודישע יוגענד, די — אַ ליטע-ראַריש-קינסטלערישער אַלמאַנאַך, רע-דאַגירט פון ד״ר א. קאַפעל, אַרויסגע-געבען פון ב. שימין איז וואַרשוי, אין יאָהר 1910.

יודישע נייעס, די — אַ וועכענט-ליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1871 אין יודיש, ענגליש, דייטש און העברעאיש, אונטער דער

רעדאַקציע פון יעקב קאָהען (פהן). יודישע פּאָהן, די — אַ וואָכענ-בלאַט פאַר יודישע אינטערעסען אין זיד-אַפּריקא בכלל און אין טראַנסוואַל בפרט, ערשיינט זייט 1909 אין יאָהאַ-נעסבורג אַלס אַפיציעלער אָרגאַן פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע אין דרום-אַפּריקאַ, אונטער דער רעדאַקציע פון בנציון ז. הערש. (פּילייכט שוין ער-שיענען פּריהער, נאָך אין יאָהר 1903?). יודישע פּאָלַק, דאָס — אַ ציו-ניסטישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ווילנאַ פון אָקטאָבר 1906 ביז יולי 1908. אונטער דער רעדאַקציע פון ד״ר יוסף לוריא האָט זי אַ גרויסען אָרט אָפּגעגע-בען פאַר די שענע ליטעראַטור; שפע-טער, אונטער דער רעדאַקציע פון ל. יפה, איז זי געוואָרען אַ ספעציעלער ריין-ציוניסטישער פּאָרגאַן.

יודישע (אידישע) פּאָלַק, דאָס — אַ וועכענטליכע צייטונג, ער-שיינט זייט 1909 אין ניו-יאָרק אַלס אָרגאַן פון דער ציוניסטישער אָרגאַני-זאַציע, אונטער דער רעדאַקציע פון אב. גאָלדבערג. צוגעהט זיך אין 3000 עקזעמפלאַרען אונגעפּעהר.

יודישע פּאָלקסצייטונג — סאָ-ציאַליסטיש-אַטעאיסטישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1878 אונטער דער רעדאַקציע פון מ. טאַפּ-לאָוסקי און ג. לאַנדוי.

יודישע פּאָלקסצייטונג — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין קאָלאָמעאַ, גאַ-ליציען, אין יאָהר 1890, דורך לייבעל טויביש.

יודישע פּאָלקסצייטונג — אַ וואָ-כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1902 — 1903 דורך דער פּערלאַגס-גע-זעלשאַפּט „תּושיה“ אונטער דער רע-דאַקציע פון מ. ספּעקטאָר און ח. ד.

וויקלונג פון דער נייער יודישער ליטע-ראַטור, צוציהענדיג אַלס מיטאַרבייטער אַזעלכע שריפטשטעלער ווי אַבראַמאָוויטש, לינעצקי, שאַצקעס, צווייפּעל, גאַטלאַך-בער, גאַלדפּאָדען, ספּעקטאָר, פּרישמאַן, פּרוג, ראַבניצקי א. פ. אַנד.

יודישע פּאָסט — אַ פּאָליטישע און קאָמערצישע צייטונג, איינע פון די ערשטע יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען אין גאַליציען, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון א. נ. בליכער. די ערשטע נומער איז אַרויס דעם 2-טען נאָוועמבער 1849.

יודישע פּאָסט, די- אַ וועכענט-ליכע צייטונג, ערשיינען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1872 אונטער דער רעדאַקציע פון הענרי גערסאָני (גרשני).

יודישע פּאָסט, די — אַ ציוניסטישע וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען (אויך איצט?) אין פּיטסבורג זייט 1903 אונטער דער רעדאַקציע פון ש. י. גליק.

יודישע פּרױענוועלט, די — אַ וועכענטליכע צייטשריפט, ערשיינען אין די יאָהרען 1902 — 1903 אַלס ביילאַגע צו דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“ אונטער דער רעדאַקציע פון מ. ספּעקטאָר און ח. ד. הורוויץ.

יודישע פּרייהייט — אַרגאַן פון יודישען רעוואָלוציאָנערען געדאַנק, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1904 אין לאָנ-דאָן דורך דער נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָנערער גרופּע „וואָראָזשיעניע“.

יודישע פּרייע פּרעסע — אַ מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין פּשע-מישל, גאַליציען, אין יאָהר 1872, דורך אשר-שמחה וויסמאַן. ערשיינען בלויז דריי נומערן.

יודישע פּרייע פּרעסע, די — ערשיינען אין קליוולענד, אַמעריקאַ,

הורוויץ און ביי דער מיטאַרבייט פון די בעסטע יודישע שריפטשטעלער. האָט זיך געדרוקט (מיט גאַנצע נקודות) אין קראָקוי און אַלס ביילאַגע געגעבען „די יודישע פּרױענוועלט“.

יודישע פּאָלקסצייטונג — אַ וואָך-כענבלאַט, ערשיינען אין סטאַניסלוי, גאַליציען, אין יאָהר 1903.

יודישע פּאָלקסצייטונג — ערשיינען אין לעמבערג אין יאָהר 1905 אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין.

יודישע פּאָלקסשטימע — אַ סאַציאַלדעמאָקראַטישע וועכענטליכע צייטונג, ערשיינען אין לעמבערג אין יאָהר 1907.

יודישע פּאָלקסשטימע, די — אַ מאָנאַטליכער טעריטאָריאַליסטישער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1909, אונטער דער רעדאַקציע פון א. פ. גרויס. אינגאַנצען איז אַרויס נאָר צוויי נומערן.

יודישע פּאַמיליע, די — אַ מאָנאַטליכער זשורנאַל פאַר ליטעראַטור און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1902 דורך דעם פּערלאַג „אחיאסף“ אונטער דערזעלבער רעדאַקציע און ביי דער בעטייליגונג פון די זעלבע שריפטשטעלער, ווי „דער יוד“ (זעה). ערשיינען 12 העפטען, געדרוקט אין קראָקוי.

יודישע פּאָלקסביבליאָטעק, די — אַ בוך פאַר ליטעראַטור, קריטיק און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען פון שלום-עליכם אין קיעוו. אינגאַנצען איז אַרויס צוויי בענד, אין 1888 און 1889. צוגלייך מיט ספּעקטאָרס „הויזפּריינד“ און אפּשר נאָך אין אַ גרעסערער מאָס, האָט „די יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“ גע-האַט אַ געוויסע ווירקונג אויף די ענט-

אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1909 אין ווילנאָ דורך דער רעדאַקציע פון דער העברעאישער צייטונג „הזמן“. רע-דאַקטאָר איז געוועזען ליפּמאַן לעווין. יודישע שטימוס, די — אַ טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין ריגאַ פון אויגוסט ביז נאָוועמבער 1910 אונטער דער רעדאַקציע פון בעל-מחשבות.

יודישעס וואַכענבלאָט — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין טשערנאָוויץ דורך לייבעל טויביש.

יודישעס וואַכענבלאָט — אַרויס-געגעבען אין ניו-יאָרק זייט 1885 דורך פּתריאל צבי שרהוואָהן און זוהן. די 7-טע זייט פּלעגט זיך דרוקען אונטערן טיטעל „דער יודישער אויסוואַנדערער“.

יודישעס וואַכענבלאָט — ער-שיענען אין סטאַניסלוי, גאַליציען, אין יאָהר 1903.

יודישעס וואַכענבלאָט — ער-שיינט (?) אין ניו-יאָרק אונטער דער רע-דאַקציע פון י. פּפּעפּער. צוגעהט זיך אין 15000 עקזעמפּלאַרען אונגעזעהר.

יודישעס (אידישעס) וואַכענ-בלאָט — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַרשוי, 1906 — 1909, דורך ש. י. יאַצקאָן, ביי דער נאָהענטסטער מיט-ווירקונג פון הלל צייטלין. ווערט איצט

אַרויסגעגעבען פון דער רעדאַקציע „היינט“ בלויז אַלס יום-טוב-אויסגאַבע.

יודישעס (יודישעס) מאַגעבלאָט („אַרגאַן פאַר כל ישראל“) — די ער-שטע און עלטסטע יודישע טעגליכע ציי-טונג אין דער גאַנצער וועלט, געגרינד-דעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1885 דורך פּתריאל-צבי שרהוואָהן; ערשטער רע-דאַקטאָר איז געוועזען מרדכי יהלם-שטיין. אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פאַליי (זייט 1892) איז דאָס „יודישע טא-געבלאָט“ געוואָרען די פּערשפּרייטסטע

1902 — ? האָט זיך געדרוקט אין יו-דיש און אין ענגליש.

יודישע פרעסע, די — אַ וועכענט-ליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין די אַכציגער יאָהרען פּונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט אין בוקאַרעשט דורך א. ב. סופּרין.

יודישע פרעסע, די — אַרויסגע-געבען געוואָרען אין טשיקאַגאָ, 1885 — 1886, אונטער דער רעדאַקציע פון א. ב. עטעלסאָן.

יודישע פרעסע, די — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין פי-לאַדעלפּיאַ, 1892 — 1894, אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פאַליי.

יודישע פרעסע און פּראָגרעס

— („Jewish press and progress“) אַ האַלב-וועכענטליכע צייטונג אין יו-דיש און ענגליש, אַרויסגעגעבען אין טשיקאַגאָ זייט 1903 אונטער דער רע-דאַקציע פון יואל ליעבלינג. אַרטיקל-סיש. אונטערן טיטעל „די יודישע פרע-סע און דער יודישער פּראָגרעס“ איז זי ערשיענען אין קליוולענד, 1890—1894.

יודישע צוקונפט, די — אַ ציו-ניסטישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין רומעניען אונטער דער רעדאַקציע פון ה. פּהן.

יודישע צוקונפט, די — אַ ציו-ניסטישע מאַנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען דורך ד״ר יחזקאל וואַרטסמאַן אין לאַנדאָן, 1904 — 1905, אין וואַר-שוי, 1906, און אין ניו-יאָרק, 1908.

יודישע צייטונג — אַ וואַכענ-בלאָט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לעמ-בערג, 1863 — 1867, דורך ש. קוגעל.

יודישע צייטונג — ערשיענען אין גלאַזגוי, שאַטלאַנד, 1902 — 1903, צו-ערשט אַלס וואַכענבלאָט, דערנאָך טעגליך. יודישע צייטונג — אַ טאַגבלאָט,

זיך פון צייט צו צייט בעטייליגט אין „פאָלקסבלאָט“ און זיינע רעגעלמעסיגע ביילאָגעס, האָט עס געגעבען די מעגליכקייט צו ענטוויקלען זיך אַ גאַנצער רייה נייע שריפטשטעלער. שלום-עליכם און ספעקטאָר האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע קאַריערע אין „פאָלקס-בלאָט“, וואו זיי זענען שפעטער גע-וואָרען די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער. יודישעם צענטראַל־בלאָט — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פראַנקפורט-אויפֿן-מאַין אין יאָהר 1902 דורך ה. סלאָבאָצקי.

יודישער אַבסערווער, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1894 דורך י. א. מייטשיק.

יודישער אַדוואָקאַט, דער — („The Jewish Advocate“) — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, געגרינדעט אין קאַפ-טאָון, דרום-אַפריקאַ, אין יאָהר 1904 (ערשינען ביז וואָנען?).

יודישער אָדלער, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען גע-וואָרען פון פּת-ריאל-צבי שרהוואָהן און זוהן אין באַסטאָן אין יאָהר 1893 אונ-טער דער רעדאַקציע פון געצעל זעלי-קאָוויטש.

יודישער אימיגראַנט, דער — אַ צייטשריפט אין יודיש און ענגליש, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1908 אין ניו-יאָרק דורך דער „Hebrew Immigrant Aid Society“. צען איז אַרויס 3 נומערן.

יודישער אַלמאַנאַך — 3 זאָ-מעלבליך, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1908 אין וואַרשוי פון קאַרן. יודישער (אידישער) אַלמאַנאַך — אַרויסגעגעבען פון קיעווער „קונסט-פערלאַג“ אין יאָהר 1910 אונ-

יודישע צייטונג און האָט געפיהרט אַ פערביטערטען קאַמף געגען די ראַדי-קאַלע און סאָציאַליסטישע שטרעבונגען. נאָך פאָלייס טויט, ווען די רעדאַקציע איז אַריבער צו י. זעווין, האָט דאָס „טאָגעבלאָט“ אָנגענומען אַ פראַגרעסיווערן חאַראַקטער. רעכענט זיך פאַר איינע פון די איינפלוסרייכסטע יודישע צייטונגען אין אַמעריקאַ, צוגעהערדיג זיך אין הע-כער 70000 עקזעמפלאַרען. די איצטיגע אַרויסגעבער זענען יחוקאל שרהוואָהן (דעם גרינדערס זוהן) און זיין שוואַגער לעאָן קאַמיקאַ; נעהנטסטע מיטאַרביי-טער: לעאָן זאָלאַטקאָף (ערשטער רע-דאַקטאָר), י. זעווין, מ. זייפפערט (ראַמאַנען-שרייבער), גדליה בובליק א. אַנדערע. אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דעם „יודישען טאָגעבלאָט“ ערשיי-נען „די יודישע גאַזעטען“.

יודישעם (אידישעם) טאָגע-בלאָט — אַ טעגליכע קאָפיקענע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַרשוי, 1906 — 1910, דורך ש. י. יאַצקאָן און נ. פינקעלשטיין.

יודישעם פאָלקסבלאָט — אַ פאָליטיש-ליטעראַרישע וועכענטליכע ציי-טונג, געגרינדעט אין יאָהר 1881 אין פעטערבורג דורך אלכסנדר צעדער-בוים, וועלכער איז פערבליבען רעדאַק-טאָר ביז 1888. פון 1888 ביז מערץ 1890, ווען דאָס „פאָלקסבלאָט“ האָט זיך צוליעב אונאַבעהענגיגע סבות פערמאַכט, איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען פון אַ געוויסען לעווי אונטער דער רעדאַקציע פון ד״ר יהודה-לייב קאַנטאַר. דאָס „יו-דישע פאָלקסבלאָט“ האָט געהאַט זעהר אַ גרויסען איינפלוס אויף די ענטוויק-לונג פון דער נייער יודישער ליטעראַ-טור. אויסער די עלטערע העברעאיש-יודישע שריפטשטעלער, וואָס האָבען

דען אין טאָג אַרבייט. אין דער יוניאָן איז אונזער מאַכט. רעדאַקטאָר איז י. עפשטיין.

יודישער גולן, דער — אַ צוויי-וועכענטליכער סאַטירישער זשורנאַל, ערשיענען (4 נומערן) אין יאָהר 1910 אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון יעקב אַדלער און יצחק רייז.

יודישער גייס, דער — ער-שיענען דריי מאָל אַ וואָך אין יאַסי זייט 1898 אונטער דער רעדאַקציע פון אליעזר רוקח.

יודישער דעמאָקראַט, דער — אַ פּאָליטישע וואַכענצייטונג, אַרויסגע-געבען זייט 1888 אין ניו-יאָרק דורך יוליוס בלומענזאָהן.

יודישער העראַלד, דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען (26 נומערן) אין יאָהר 1890 אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון געצעל זעליקאוויטש.

יודישער וויעסמניק, דער — ... יודישער וועכטער, דער — אַ וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1898 אין ניו-יאָרק אַלס אַרגאַן פון „בולל אַמעריקא תפארת ישראל“, אונ-טער דער רעדאַקציע פון ש. שנור.

יודישער וועכטער, דער — אַרגאַן פון דער יודיש-אַמעריקאַנישער אַרטאָדאָקסיע, געגרינדעט אין יאָהר 1912.

יודישער וועקער, דער — אַ זא-מעלבוך, געווידמעט דער פראַגע פון ישוב ארץ-ישראל, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1887 אין אָדעס דורך משה-לייב ליליענבלום און י. ה. ראַבניצקי.

יודישער וועקער, דער — אַ ווע-כענטליכע ציוניסטישע צייטונג, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1905 אין סטאַניס-לוי, גאַליציען, אונטער דער רעדאַק-

טער דער רעדאַקציע פון שמריהו גאַ-רעליק.

יודישער אַרבייטער, דער „אַרגאַן פאַר די אינטערעסען פון די יודישע אַרבייטער אין רוסלאַנד“ — איינער פון די הויפט-אַרגאַנען פון „בונד“, בעשטימט פאַר די מעהר ענט-וויקעלטע אַרבייטער, אַרויסגעגעבען גע-וואָרען אין גענף, 1896 — 1905. אינ-גאַנצען איז ערשיענען 17 נומערן, צו 5 — 8 דרוקבויגען יעדערע.

דער יודישער (אידישער) אַר-בייטער — ערשיינט מאָנאַטליך אין פאַ-ריז פון 1911 אַלס אַרגאַן פון דעם היטעלמאַכער-סינדיקאַט.

יודישער אַרבייטער, דער — אַ פּועלי-ציוניסטישע וואַכענשריפט, גע-גרינדעט אַלס דייטשע מאָנאַטשריפט אין וויען אין יאָהר 1898; אין סעפטעמבער 1904 אַריבערגעטראַגען געוואָרען קיין קראָקוי, און שפּעטער — קיין לעמבערג; ערשיינט זייט דאַמאַלס אויף יודיש. אַ געוויסע צייט איז רעדאַקטאָר גע-וועזען א. ל. שוסהיים און דאַן — לעאָן האַזאַנאוויטש (פתריאל). „דער יודישער אַרבייטער“ האָט פיעל אויפ-געטאָן פאַר די ענטוויקלונג פון די יודיש-נאַציאָנאַלע אידעען אין גאַליציען און בוקאַווינאַ און האָט געהאַט אַנ-איינפלוס אויף דעם וואַהל-קאַמף צום רייכסראַט אין יאָהר 1907.

יודישער אַרבייטער, דער — אַרגאַן פון די יודישע אַרבייטער-סינדי-קאַטען אין פאַריז, די ערשטע נומער אַרויסגעגעבען אין אָקטאָבער 1911, ער-שיינט מאָנאַטליך.

יודישער (אידישער) בעקער, דער — אַ וועכענטליכער אַרגאַן, ער-שיינט זייט 1910 אין ניו-יאָרק אונטער פּאַלגענדער איבערשריפט: „אַכט שטונ-

צײַע פון ד״ר אליעזר רוקח.
 יודישער זשורנאל, דער —
 אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ניו-יאָרק,
 1899 — 1905 דורך סאַפירשטיין און
 ראָזענבוים אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע
 פון דער „ניו-יאָרקער אָבענד-פּאַסט“.
 יודישער (אידישער) זשורנאל,
 דער — אַ טעגליכע צייטונג, געגרינדעט
 אין לאַנדאָן אין יאָהר 1907 דורך אַנשעל
 פון ר' דוב זוק הלוי. איצטיגער רעדאַק-
 טאָר איז מאָריס מייער.
 יודישער טעלעגראַף, דער —
 די ערשטע און איינציגע יודישע טעג-
 ליכע צייטונג אין רומעניען, אַרויסגע-
 געבען געוואָרען אין בוקאַרעשט בשעת
 דער לעצטער רוסיש-טערקישער מלחמה
 (1877) דורך מיכל עויאל.
 יודישער סטודענט, דער — אַ
 ליטעראַריש-וויסענשאַפֿטליכע און געזעל-
 שאַפֿטליכע מאָנאַטשריפט, געווידמעט
 די אינטערעסען פון דער יודישער יו-
 גענד בכלל און פון דער יודישער שטו-
 דירענדער יוגענד בפרט, ערשיינט פון
 1912 אין גענט, בעלגיען, אונטער דער
 רעדאַקציע פון י. ליפשיץ און י. פּאָד-
 רוזשניק.
 יודישער טעלעפּאָן, דער —
 אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין
 לאַנדאָן.
 יודישער עמיגראַנט, דער —
 אַ צווייִוועכענטליכער זשורנאל, ערשיינט
 זייט 1907 אין פעטערבורג אונטער דער
 מיטווירקונג פון דעם אינפאַרמאַציאָנס-
 ביוראָ פון דער יודישער קאָלאָניאַל-
 ציאָנס-געזעלשאַפֿט. ערשטער רעדאַקטאָר
 איז געוועזען באַראָן דוד גינצבורג. איצט
 איז רעדאַקטאָר ש. י. יאַנאוּוסקי.
 יודישער עקספרעס, דער —

אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין
 יאָהר 1903 אין סט.-לוואי (אַמעריקאַ).
 יודישער עקספרעס, דער —
 געגרינדעט אַלס וואַכענבלאַט אין לאַנד-
 דאָן און לידס אין יאָהר 1896 דורך
 גינזבערג בראַס; זייט 1899 ערשיינט
 טעגליך אין לאַנדאָן.
 יודישער פּאָלקספריינד, דער —
 אַ יודיש-דייטשע צייטונג, אַרויסגעגע-
 בען זייט 1887 אין יאַססי דורך מנחם
 מענדעל ברוינשטיין.
 יודישער פּאָלקס-קאַלענדער —
 יאָהרביכער, אַרויסגעגעבען געוואָרען
 אין גאַליציען דורך גרשם באַנדער,
 פון 1894 ביז 1912. האָבען פיעל מיט-
 געווירקט צו דער ענטוויקלונג פון דעם
 יודישען לעזער און יודישער ליטעראַטור
 אין גאַליציען.
 יודישער פּאַנאָגראַף, דער —
 אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען זייט
 1897 אין בוענאַס-אירעס.
 יודישער פּאָק, דער — אַ הומאָ-
 ריסטישער וואַכענזשורנאל (אויף דער
 אַרט פון דער ענגלישער צייטשריפט
 „Puck“), אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
 1894—96, דורך נ. מ. שייקעוויטש און
 מ. זיפּפערט.
 יודישער פאַרמער, דער —
 אַ מאָנאַטשריפט, ערשיענען אין ניו-
 יאָרק, 1892 — 93, אונטער דער רע-
 דאַקציע פון הערמאַן ראָזענטאַל. זייט
 1908 ווערט זי ווידער אַרויסגעגעבען
 אונטער דער רעדאַקציע פון אַרגאַנאָם
 פּינקוס.
 יודישער פראָגראַם, דער —
 ערשיענען אין יאָהר 1889 אין באַלטי-
 מאָר אונטער דער רעדאַקציע פון
 אַלעקסאַנדער האַרקאווי.

יודישער פראלעטאריער , דער — אונלעגאלער אָרגאַן פון דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, ער-שיענען אין יאָהר 1906.

יודישער קאָלאָניסמ, דער — אַ צוויוועקענטליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1910 אין דער קאָלאָניע קלאַראַ, אַרגענטינאַ.

יודישער קאַלענדער — יאָהר-ביכער, ווערען אַרויסגעגעבען אין לעמבערג, גאַליציען, זייט 1908 דורך משה פּראָסטג.

יודישער קול, דער — אַ טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין טשיקאַ-גאָ אין יאָהר 1900.

יודישער קוריער, דער — זעה טעגליכער יודישער קוריער. יודישער (יודישער) קיקעריקו-אַ צוויוועקענטליך אילוסטרירט פּאָ-ליטיש וויצבלאַט, ערשיענען זייט 1876 אין וויען אונטער דער רעדאַקציע פון ווילהעלם ווייס און דאָן — פון מאָריס דאַרנבוש.

יודישער קעמפּפּער, דער — אַ פּועלי-ציוניסטישע וואָכענשריפט, ער-שיענען אין ניו-יאָרק, 1906 — 1907, אונטער דער רעדאַקציע פון ק. מרמר. פון אַפּריל 1907 איז זי רעדאַגירט גע-וואָרען פון ש. וואַלדשטיין.

יודישער רעקאָרד, דער — אַ וואָכענבלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1893 דורך גוסטאַוו מינץ. יודישער (יודישער) רעקאָרד, דער — אַ וואָכענבלאַט פון אָרטאָדאָק-טיש-נאַציאָנאַלער ריכטונג, ערשיינט אין טשיקאַגאָ זייט 1910. ערשטער רעדאַק-טאָר איז געווען לעָאָן זאָלאַטקאָף.

יודישער שטערן, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, בעשטימט הויפט-זעכליך פאַר די יודען פון די דרום-שטאַטען, ערשיינט זייט 1908 אין אַט-לאַנטאַ (שטאַט דזשאָרדזשיאַ). ביז 1910 איז רעדאַקטאָר געוועזען ד"ר יחזקאל וואָרסטמאַן.

יודענפריינד, דער — אַ צייט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין לעמבערג (?) דורך יוסף כהן-צדק.

יום-טובֿ-בלעטליך — אַרויסגע-געבען פון י. ל. פּרָק אין וואַרשוי, 1894 — 1896, אין צוויי סעריעס. די ערשטע סעריע פון 10 „בלעטליך“, צו 64 זייטען יעדעס, די צווייטע סעריע פון 7 „בלעטליך“, צו 32 זייטען יעדעס. יום-טובֿ-בלעטער — ווערען אַרויסגעגעבען אונטער פּערשידענע נע-מען לכבוד אַלע יום-טובים כּמעט, הויפטזעכליך אין וואַרשוי, אויך אין ווילנאַ, אָדעס, מינסק און אַנדערע שטעט. זייער צאָהל איז צו גרויס און דער ליטעראַרישער ווערט מאַנכמאַל צו אונבעדייטענד, אום צו געבען פון זיי אַ גענויע ביבליאָגראַפיע.

יונגער דור, דער — ערשיינט פּעריאָדיש אין לאַנדאָן זייט 1911. ישראל — אַ וואָכענבלאַט, אַרויס-געגעבען אין לעבוי, דייטשלאַנד, אין יאָהר 1879, דורך ש. שרייבער און כהן.

ישראלים („צייטונגסבלאַט פאַר כל ישראל“) — אַרויסגעגעבען וועכענט-ליך אין לעמבערג דורך י. י. לינעצקי און אברהם גאָלדפּאָדען פון דעם 23-טען יולי 1875 ביז דעם 2-טען פעברואַר 1876.

ב.

ברמל, דער — א חובבי-ציוני-
שער אַראָנאָן, אַרויסגעגעבען אין יאָהר
1894 אין לעמבערג דורך ראובן-אשר
ברוידעס.

ג.

נען אין לאַנדאָן, 1909 — 1910.
לאַנד-חכם, דער — א הומאָ-
ריסטישע צייטשריפט, אַרויסגעגעבען אין
ניו-יאָרק, 1893 — 1894, דורך נחום-
מאיר שייקעוויטש.
לינגער, דער — א וויצבלאַט,
ערשיענען (צוויי נומערן) אין לאַנדאָן.
ליטוואַקעל, דער — א הומאָ-
ריסטישער וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויס-
געגעבען אין ניו-יאָרק, 1889, דורך
י. יפה.
ליטעראַטור — צוויי זאַמעלבי-
כער, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1910,
פונ'ם ניו-יאָרקער פּעראַיין „ליטעראַטור“.
ליטעראַטור און לעבען — א זא-
מעלבוך פאַר ליטעראַטור און געזעל-
שאַפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1894,
דורך י. ל. פּרץ.
ליטעראַרישע וועלט, די — אַ
וואַכענשריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק,
זיסענשאַפט און קולטור, ערשיענען פון
דעצעמבער 1912 ביז מערץ 1913 אין
ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון
אברהם רייזען.
ליטעראַרישע מאַנאטסשריפ-
טען — פרייע ביהנע פאַר קונסט און
ליטעראַטור, ערשיענען (4 העפטען) אין
אָנהויב 1908 אין ווילנאַ אונטער דער
רעדאַקציע פון א. וויטער, ש. ניגער
און ש. גאַרעליק.

לאָדער מאַגעבלאַט — א טעג-
ליכע צייטונג, ערשיינט אין לאָדז זייט 1908
אונטער דער רעדאַקציע פון ישעיה אוגער.
לאָדער נאַכריכטען — א טעג-
ליכע צייטונג, ערשיענען אין לאָדז,
1907 —, אונטער דער רעדאַקציע פון
ישעיה אוגער.
לאָדער מאַרגענבלאַט — טעג-
ליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1912 אין
לאָדז אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר
יהושע גאַטליעב און ד"ר א. מוקדוני.
לאָדער פּאַרקסבלאַט — קליי-
נע טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין
לאָדז זייט סעפטעמבער 1912.
לאַמטערן, דער — א בלעטעל
אויף וואַכעדיגע טעג, אַרויסגעגעבען
אין 1894 אין וואַרשוי דורך מ. ספּעקטאָר.
לאַנדאַנער איוראַעליט, דער —
א סאָציאַליסטישע וואַכענשריפט, ער-
שיענען אין לאַנדאָן, 1878 —, אונטער
דער רעדאַקציע פון נפתלי לעווי.
לאַנדאַנער יוד, דער — א פּועלי-
ציוניסטישע וואַכענשריפט, ערשיענען
אין לאַנדאָן.
לאַנדאַנער יודיש-דייטשע ציי-
טונג — די ערשטע יודישע צייטונג אין
די ענגליש-שפּרעכענדע לענדער, ער-
שיענען אין לאַנדאָן, אין יאָהר 1867.
לאַנדאַנער יודישעם מאַגע-
בלאַט — א טעגליכע צייטונג, ערשיע-

רעדאקציע פון דעם פּאָפּולער - וויסענ-
שאַפּטליכען טייל איבערגעגעבען געוואָ-
רען ד"ר בלומשטיינען, די רעדאקציע
פון דער ליטעראַרישער אָפּטיילונג, וואו
ס'האַבען זיך מייסענטיילס בעטייליגט
אָנפאַנגער, — ש. ניגערן. אין דעצעמבער
1912 האָט ער זיך פּערמאַכט.

לעבענספּראַגען — אַ וועכענט-
ליכע אַרבייטערצייטונג, אַרויסגעגעבען
געוואָרען אין וואַרשוי, אין מאי 1912,
און אָבגעשטעלט דורך דער צענזור אויף
דער דריטער נומער.

לעמבערגער יודישע צייטונג —
אַ וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין לעמ-
בערג, 1865, דורך חיים ראָהאַטין.

לעמבערגער יודישע צייטונג —
זעה „צייטונג“ און א. מ. מאָהר.
לעצטע פּאַסט — אַ טעגליכע
קאָפּיקענע אָווענדצייטונג, ערשיענען אין
וואַרשוי, אין 1907, אונטער דער רע-
דאקציע פון א. גאַלדבערג.

לעצטע פּאַסירונגען — אונלעגא-
לער אַראַגאָן, אַרויסגעגעבען געוואָרען
אין יאָהר 1905 פון „בונד“.

ליכט, The Light — אַנאַלגע -
מיינע און רעליגיעזע וואַכענשריפט,
אַרויסגעגעבען אין יודיש און ענגליש
דורך נ. מאָזעסזאָהן אין פּילאַדעלפּיאַ -
אין 1891, אין דאַלאַס, טעקסאַס, — אין
1897, און אין סאַן-פּראַנציסקאָ — אין
1898.

לעבען, דאָס — אַ מאָנאַטליכער
זשורנאַל פאַר ליטעראַטור, וויסענשאַפּט
און געזעלשאַפּטליכע פּראַגען, אַרויסגע-
געבען אין פעטערבורג דורך דער רע-
דאקציע פון דער טעגליכער צייטונג
„דער פּריינד“. אינגאַנצען איז ערשיע-
נען 9 העפּטען (יאָנואַר — סעפטעמבער
1905).

לעבען, דאָס — אַ מאָנאַטסשריפט,
אַרויסגעגעבען אין טשערנאָוויץ (?), אין
1908 — 1909, דורך ד"ר נתן בירנבוים.
לעבען און וויסענשאַפּט — אַ
געזעלשאַפּטליך-ליטעראַרישער און פּאָפּ-
לער - וויסענשאַפּטליכער מאָנאַטליכער
זשורנאַל, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
ווילנאַ פון מאי 1909 דורך ש. הורוויטש
(א. ליטוויץ). די לעצטע צייט איז די

מ

נען אין ניו-יאָרק, אין 1905, אונטער
דער רעדאקציע פון מאָריס ראָזענפעלד.
מאַרגענבלאַט, דאָס — אַ טעג-
ליכע קאָפּיקענע צייטונג, ערשיענען אין
וואַרשוי, אין 1906, אונטער דער רע-
דאקציע פון א. גאַלדבערג און ל. מה-
יפּית.

מאַרגענזשורנאַל, דער — אַ
קאָנסערוואַטיווע טעגליכע צייטונג, ער-
שיינט אין ניו-יאָרק פון דעם 2-טען
יולי 1902, אַרויסגעגעבען פון יעקב סאַ-

מאַמענט, דער — אַ טעגליכע
צייטונג, ערשיינט אין וואַרשוי פון
ענדע 1910 אונטער דער רעדאקציע פון
צבי פּרילוצקי און ביי דער הויפטמיט-
אַרבייטערשאַפּט פון הלל צייטלין, מ.
ספּעקטאָר, נח פּרילוצקי, ד"ר ח. ד.
הורוויץ, יוסף טונקעל, ב. יאושזאָהן,
י. ח. זאַגאַראַדסקי און אַנד. דער טי-
ראַזש פון „מאַמענט“ גרייכט ביז 75000
עקזעמפּלאַרען.
מאַרגענבלאַט, דאָס — ערשיע-

ציע, אונטער דער רעדאַקציע פון א. טאַנענבוים.

מינסקער אַלמאַנאַך — אַ זאַמעל-בוך, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1912 אין מינסק.

מינסקער אַרבייטער, דער — אַ פּלוגבלאַט, אַרויסגעגעבען אין מינסק, אין דעצעמבער 1900, דורך די אָרגאַניזאַציע פון פּונד. אינגאַנצען איז ער-שיענען 6 נומערן.

מענשענפּריינד, דער — אַ בע-לעטריסטישע וואָלענשריפט פאַר נייעס, ליטעראַטור, קונסט און אונטערהאַלטונג, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1889 — 1891, פון נחום-מאיר שייקעוויטש.

מערב, דער — ערשטע יודישע צייטונג אין בעלגיען, ערשיינט אין אַנט-ווערפען זייט דעם 24-סטען יאַנואַר 1913, אונטער דער רעדאַקציע פון י. קרעפליאַק, מ. יאַוואַראָווסקי און י. פּאַדרוזשיק.

מינסקער וואָכענבלאַט — ער-שיינט אין מינסק.

פירשטיין און לעאָן קאַמייקאַ. דער טי-ראָזש פון דעם „מאָרגענזשורנאַל“ גרייכט ביז 70000 אונגעפּעהר.

מאָרגען-זשורנאַל — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין פּילאַדעלפּיאָ.

מאָרגענשטערן, דער (?) — אַ ראַ-דיקאַל-אונפאַרטייאישע צייטשריפט, ער-שיענען אין ניו-יאָרק, 1898 — (?), אונ-טער דער רעדאַקציע פון ד"ר ברעסלוי. מאָרגענשטערן, דער — אַ ראַ-דיקאַלע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1898, אונטער דער רעדאַק-ציע פון בראַסלאָוסקי, י. יפה און אבנר טאַנענבוים (זעה אויבען).

מאָרגענשטערן, דער — אַ ווע-כענטליכער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען דורך דער אָר-גאַניזאַציע פון „פּונד“ אין ווילנא, ענ-דע 1907; אין אַ קורצע צייט אַרום פערמאַכט געוואָרען דורך דער אַדמיני-סטראַציע.

מבשרת ציון — אַ וואָכענבלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1898, אַלס אָרגאַן פון דער ציוניסטישער פּעדעראַ-

נ.

נאַטור און לעבען — אַ מאָנאַט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק אין פּערלויף פון 8 מאָנאַטען, 1897—1898, דורך יעקב טער.

נאַציאָנאַל — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, אַרויסגעגעבען אין באַטאַשאַני, רומעניען, אין 1886, דורך יצחק-יואל לינעצקי. אינגאַנצען איז ערשיענען 21 נומערן.

ניו-יאָרקער אָבענד-פּאָסט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1899 — 1905, אונטער דער רע-דאַקציע פון י. סאַפּירשטיין און ראָזענ-בוים. (זעה „יודישער זשורנאַל“).

נאַציאָנאַל-צייטונג — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ריגאַ, אָנפאַנגט

נאַטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1909, דורך יעקב מילך. עס זיינען אַרויס גאַר דריי ביכער.

נייע וועלט, די — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין וואַרשוי, פון מיטען 1909 ביז ענדע 1910, אונטער דער רעדאַקציע פון מרדכי ספּעקטאָר. נייע יודישע פרעסע — אַ מאָג-נאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין פּשעמישל, גאַליציען, אין 1872, דורך אשר-שמחה ווייסמאַן. אינגאַנצען איז ערשיענען 8 העפטען.

נייע יודישע צייטונג — אַ וואָג-כענבלאַט, ערשיענען אין יאַססי, רו-מעניען, 1881 — 1884, אונטער דער רעדאַקציע פון נחמן פרענקעל.

נייע לאַנד, דאָס — אַ אילוס-טרירטע וואָכענשריפט פאַר ליטעראַטור, קונסט, קריטיק און קולטור, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, פון סעפטעמבער 1911 ביז מאי 1912 דורך אברהם רייזען.

נייע לעבען, דאָס — אַ מאָנאַט-ליכער ליטעראַריש-וויסענשאַפּטליכער זשורנאַל, ערשיינט אין ניו-יאָרק זייט דעצעמבער 1908 אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקי און זייט 1912 ביי דער נאָהענטסטער מיט-ווירקונג פון ד"ר ה. זאָלאַטאַראָו און ד"ר י. א. מעריסאָן. אין דער בעציר-הונג צו דער יודישער שפּראַך האַלט ער זיך אָן די פּרינציפען פון דער טשערנאָוויצער שפּראַך-קאָנפּערענץ. לויט דער ערנסטקייט אין דער בעהאַנדלונג פון פּערשידענע יודיש-נאַציאָנאַלע, גע-זעלשאַפּטליכע און אַלגעמיינע קולטור-פּראַגען, פּערנעהמט „דאָס נייע לעבען“ אַ בעזונדער אַרט אין דער יודישער פרעסע. נייע פּאָלקס צייטונג — אַ וואָג-כענבלאַט. ערשיענען אין רזשעטשאָוו, גאַליציען.

ניו-יאָרקער איוראַעליט, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1875, אונטער דער רעדאַקציע פון מרדכי יהלמשטיין.

ניו-יאָרקער אילוסטרירטע יודישע צייטונג — אַ צווייִוועכענטליכע צייטשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1887 — 1888, דורך אברהם גאַלדפּאָדען. אינגאַנצען איז ערשיענען 17 נומערן. ניו-יאָרקער יודישע פּאָלקס-צייטונג — אַ סאָציאַליסטישע וואָכענ-שריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1886 — 1887, דורך משה מינץ און ד"ר בראַסלאָווסקי.

ניו-יאָרקער יודישע צייטונג — אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1872, דורך פּתריאל-צבי שרהזאָהן.

ניו-יאָרקער יודישע צייטונג — אַנ'עקסט-אַרטאָדאָקסישע ליטעראַרישע וואָכענשריפט אין אונגאַרישען יודיש, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1885 — 1889, אונטער דער רעדאַקציע פון מאַריס וועקסלער.

נייע וועלט, די — אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1894, דורך שלמה י. זילבערשטיין. אינגאַנצען איז אַרויס 3 נומערן.

נייע וועלט, די — אַ מאָנאַטס-שריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1897, דורך אברהם שאַראַקאָנסקי.

נייע וועלט, די — אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1900 — , דורך ט. ראָטשטיין.

נייע וועלט, די — אַ סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן, ערשיענען (איין פּראָבע-נומער) אין ווילנאַ, 1907, אָג-שטאַט דער אָבערשטעלטער טעגליכער צייטונג „דער וועקער“ (זעה).

נייע וועלט, די — אַ דריימאַ-

טערשאפט פון י. שאפיראָ, אַלס אָרגאַן פון די יודיש-פּוילישע אַסימילאַטאָרען. נייעסמע נאַכריכטען — אַ ווע-כענטליכע פּאָליטישע צייטונג מיט היס-טאָרישע ביילאָגעס, אַרויסגעגעבען אין לעמבערג, 1866 —, דורך יוסף כּהן-צדק.

נייעסמע פּאָסט — אַ פּאָליטישע און קאָמערציעלע וואָכענשריפט, אַרויס-געגעבען אין פעשט, אונגאַרן, דורך י. קאָהן (כּהן).

נייעסמע פּאָסט, די — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1888, אונטער דער רעדאַקציע פון דוד אַפּאָטהעקער און מאָריס וועקסלער.

נייער גייכט, דער — אַ מאָנאַט-שריפט פאַר וויסענשאַפט, ליטעראַטור און קונסט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1897—1898, דורך זיגמונד קאַנטאַראָוויץ, אונטער דער רעדאַקציע פון אַלעקסאַנד-דער האַרקאַווי (7 נומערן) און ב. גאַ-רין (3 נומערן).

נייער וועג, דער — אַ וואָכענ-שריפט, אַרויסגעגעבען אין ווילנאַ, 1906—1907, דורך דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער אַרבייטערפּאַרטיי. אינ-גאַנצען איז ערשיענען 25 נומערן. אָב-געשטעלט דאַן דער אַדמיניסטראַציע, האָט ער שפּעטער ווידער אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן אונטערן נאָמען „דאָס וואָרט“ (זעה).

נייער טעלעפּאָן, דער — אַ וואָ-כענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1890, דורך נחום-מאיר שייקעוויטש.

ניצליכער קאַלענדער, דער — „פאַר די רוסישע יודען“, אַרויסגעגעבען דורך ש. י. אַבראַמאָוויטש אין זשיטאַ-מיר (תרל"ז, תרל"ח), ווילנאַ (תרל"ט, תר"ם) און אָדעס (תרמ"ג).

נייע פּאָסט, די — דער אָפיציע-לער אָרגאַן פון די קלאָוק-און סקוירט-מאַכער-יוניאָנס פון ניו-יאָרק, ערשיינט וועכענטליך זייט 1910 אונטער דער רע-דאַקציע פון ג. ה. קרעטשמער.

נייע צייט, די — אַ סאָציאַליסטי-שע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1886, אונטער דער רעדאַקציע פון ראַיעווסקי און אב. קאהאַן.

נייע צייט, די — אַ וויסענשאַפט-ליכע מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1898—1899, דורך דער יודיש-שפרעכענדער סעקציע פון דער סאָציאַליסטישער אַרבייטער-פּאַרטיי פון נאָרד-אַמעריקאַ.

נייע צייט, די — אַ סאָציאַל-דע-מאָקראַטישער אָרגאַן, ערשיענען ווע-כענטליך (דאָך מיט הפּסקות) אין לאַנד-דאָן, 1904—1908, די לעצטע צוויי יאָהר—אונטער דער רעדאַקציע פון מאָריס מייער.

נייע צייט, די — ליטעראַריש-געוועלשאַפטליכע זאַמעלביכער, אַרויסגע-געבען אין ווילנאַ, 1908—1909, דורך דעם פּערלאַג „די וועלט“. אינגאַנצען איז ערשיענען 7 העפּטען.

נייע שטימקע, די — אַ דריימאַ-נאַטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1904 —, דורך דער ראַדי-קאַל-ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

נייעס לעמבערגער טאָג - בלאַט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיע-נען אין פּערלויף פון 8 מאָנאַטען פון יאָהר 1906 אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון גרשם באַדער.

נייעס — טעגליכע צייטונג, ער-שיענען אין וואַרשוי פון דעם 17-טען אַפּריל ביז דעם 26-סטען אָקטאָבער 1912 אונטער דער רעדאַקציע פון ה. קערשענבוים, ביי דער הויפּטמיטאַרביי-

ד.

לואי, 1894, אונטער דער רעדאָקציע פון י. מ. וואָלפּזאָהן.

סוחר, דער — אַ חודש-זשורנאַל פאַר אינפּאָרמאַציאָן און אַנאַנסען, ער-שיינט אין אַרגענטינאַ.

סטאַניסלאָווער נאַכריכטען — אַ וועכענטליכע צייטונג, ווערט אַרויס-געגעבען אין סטאַניסלאָו סטאַניסלאָו, פון ב. הויזמאַן און ח. שפּונד.

סאָציאַל-דעמאָקראַט, דער — אַ וואָלענשריפט, ערשיינט אין קראָקוי, זייט 1905, אַלס אַרגאַן פון דער יודי-שער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבייטער-פאַרטיי אין גאַליציען.

סאָציאַל-דעמאָקראַט, דער — אַ מאָנאַטליכער זשורנאַל, ערשיענען (צוויי נומערן) אין לאַנדאָן.

סט. רֶוֹאִיוֹעֵר גאַזעטען — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין סט.

ע.

געגעבען אין וואַרשוי, 1888—1899, דורך ה. עפּעלבערג.

ערב שבת — וועכענטליכער זשור-נאַל, הויפטזעכליך פאַר וויץ און הומאָר, ערשיינט זייט דעם 13-טען מערץ 1913 אין וואַרשוי אונטער דער רעדאָקציע פון ג. מיימון.

עת לרבר — אַ צייטשריפט אין העברעאיש און יודיש, אַרויסגעגעבען (אין בוקאַרעשט?) 1854—1856 דורך מיכל עזיאל.

עמיגראַנט, דער — אַ צווייווע-כענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין גאַלאַץ, גאַליציען, דורך אליעזר רוקח. עפּאָכע, די — אַ צייטונג, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1889 אין לאַנדאָן דורך קירשטיין און לעווינשטיין אונטער דער רעדאָקציע פון עוזר בלאָשטיין. ערשיענען 3 מאָל וועכענטליך און עק-זיסטירט בלויז אַ קורצע צייט. עפּעלבערגס וואַרשאָווער יו-דישער קאַלענדער — יאָהרביכער, אַרויס-

פ.

בוקאַרעשט, 1877—1879, דורך מ. שפּירעסקאָ.

פּאָלק, דאָס — אַ טעגליכע ציי-טונג, ערשיענען ענדע 1906 אין קיעוו. איז אַבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע.

פּאַטריאָט, דער — אַ ציוניסטי-שער אַרגאַן, אַרויסגעגעבען אין נעוואַרק, אַמעריקאַ, אין 1891, דורך אפרים די-נאַרד.

פּאָיאַ אירואַעליטא — Foia Izrael -- אַ וואָלענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין

פּאָלקספריינד" אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון יחיאל שנייד. פון מאי 1912 ווערען פון „פּאָלקספריינד" אַרויסגעגעבען 4 מאָנאַטסבלעטער: (1) „דער עזות-פנים" — אַ הומאַריסטיש בלעטעל, רעדאַגירט פון י. שנייד; (2) „דער יו-דישער קויפּמאַן" — אַ האַנדעלסבלאַט, רעדאַגירט פון א. שענבאַך; (3) „יודישע פּרויענצייטונג" און (4) „ליטעראַרישע מאָנאַטסהעפטע" — ביידע רעדאַגירט בשותפות.

פּאָלקסצייטונג, די — אַ טעגלי-כע סאַציאַלדעמאָקראַטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין ווילנאַ, פון דעם 19-טען פעברואַר 1906 ביז דעם מיטען 1907, דורך דעם „אַלגעמיינעם יודישען אַרביי-טערבונד" אַלס פּאַרזעצונג פון דער אַב-געשטעלטער צייטונג „דער וועקער" (זעה; אויף די ערשטע 32 נומערן פון דער „פּאָלקסצייטונג" געפינט זיך די אויפּשריפט: ערשיינט טעגליך מיט דעם-זעלבען פּראָגראַם ווי די אַבגעשטעלטע צייטונג „דער וועקער"; אויף די וויי-טערדיגע נומערן איז די דאָזיגע אויפ-שריפט שוין נישטאַ). די „פּאָלקסצייטונג", וואָס האָט געהאַט אַ גאַנץ גרויסע פּער-שפּרייטונג, דערהויפּט צווישען די אַר-גאַניזירטע אַרבייטערמאַסען און ראַדיקאַל געשטימטער אינטעליגענץ, איז אַבגע-שטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיני-סטראַציע.

פּאָלקסצייטונג — אַ ציוניסטישע וואַכענשריפט, געגרינדעט אין רישאַ, גאַליציען, אין יאָהר 1909.

פּאָלקשטימע, די — אַ וואַכענ-שריפט. ערשינען אין ווילנאַ, 1907, אַלס אַרגאַן פון דער יודישער סאַציאַליס-טישער אַרבייטער-פּאַרטיי (סיימיסען). איז אַבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע אויף דער 14-טער נומער.

פּאָלק, דאָס — אַ מאָנאַטליכער טעריטאָריאַליסטישער אַרגאַן, ערשינען אין ניו-יאָרק, 1905—1906, ביי דער הויפטמיטאַרבייטונג פון ד"ר נחמן סיר-קין, ד"ר ח. זשיטלאָווסקי א. אַנד.

פּאָלקס-אָדוואָקאַט, דער — אַ וואַ-כענבלאַט, געגרינדעט אין ניו-יאָרק, אין 1888, דורך ברוידי און מינץ, אונטער דער רעדאַקציע פון געצעל זעליקאוויטש. איצט ערשיינט „דער פּאָלקס-אָדוואָקאַט" אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דער „וואַהרהייט".

פּאָלקסבלאַט, דאָס — אַ וואַ-כענבלאַט, ערשינען אין ניו-יאָרק, 1889, אונטער דער רעדאַקציע פון דוד אַפּאָטהעקער.

פּאָלקסבלאַט, דאָס — ערשיע-נען אין וואַרשוי.

פּאָלקסוועכטער, דער — אַ וואַ-כענבלאַט, ערשינען אין פּילאַדעלפּיאַ, 189... — אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פּאַליי.

פּאָלקסזשורנאַל — אַ מאָנאַטס-שריפט, אַרויסגעגעבען אין פּילאַדעלפּיאַ, 1893, דורך בן-יהושע.

פּאָלקספריינד, דער — אַ ליטע-ראַריש-וויסענשאַפּטליכע זאַמלונג, אַרויס-געגעבען פון ע. ראָזענבלום אין אָדעס, 1894.

פּאָלקספריינד, דער — אַ ציו-ניסטישע וואַכענשריפט, ערשיינט אין פּיטסבורג זייט 1889 אונטער דער רע-דאַקציע פון יוסף גליק(?)

פּאָלקספריינד, דער — אַ צייט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין קאַלאָמעאַ, אין 1890, דורך לייבעל טויביש.

פּאָלקספריינד, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, געגרינדעט אין סאַ-נאָק, גאַליציען, אין 1909, דורך אברהם שענבאַך. זייט 1912 ערשיינט „דער

(וואַלט), בנימין פייגענבוים, מ. באַראַ-
נאָוו, מאָריס ראָזענפעלד, ז. ליבין א.
אַנד. אויסערדעם בעטייליגען זיך אָדער
האַבען זיך בעטייליגט אין „פּאַרווערטס“
די מייסטע יודישע שריפטשטעלער, ווי
פון אַמעריקאַ, אַזוי אויך פון רוסלאַנד.
אין דער ערנסטער יודיש-אַמעריקאַנישער
פרעסע האָט דער „פּאַרווערטס“ די לעצ-
טע צייט אַרויסגערוּפּען אַ קריטיק געגען
זיך פאַר דעם ביליגען פּאַפּולאַריזאַטאָ-
רישען גייסט, מיט וועלכען ער איז
דורכגעדרונגען, און פאַר זיין צופאַסען
זיך צו דעם נידעריגען נישט-ענטווי-
קעלטען געשמאַק פון די ברייטע פּאָלקס-
מאַסען.

פּאַרווערטס — אָרגאַן פון די
פּויליש-ציון-פּאַלעסטיניסטען, ערשינען אָן-
שטאַט דעם דורך דער אַדמיניסטראַציע
אַבגעשטעלטען „פּראָלעטאַרישען געדאַנק“.
פּאַרזייער אַלגעמיינע יודישע
פּאָלקס־צייטונג, די — אַ טעגליכע (?)
צייטונג, אַרויסגעגעבען אין פּאַריז, אין
1892, דורך משה צוקערמאַן.
פּאַרזייער זשורנאַל — אַ וואָכענ-
בלאַט, ערשינען און פּאַריז, 1910—1911,
אונטער דער רעדאַקציע פון ז. בערעז-
ניאַק.

פּאַרזייער אידישע בלאַט — ער-
שיינט אַלס האַלבמאַנאַטליכער אָרגאַן פון
דער חברה „עמידות ציון“ אין פּאַריז
פון יאָהר 1912.

פּאַרשטעהער, דער — אַ טעג-
ליכע צייטונג, ערשינען אין סט.-לואי,
אַמעריקאַ; 1906—1909 איז רעדאַקטאָר
געוועזן י. מ. וואָלפּזאַהן.

פּאַרשריט, דער — ערשינען אין
באַלטימאָר, יוני-יולי פון 1890.
פּוילישער יודעל, דער — דער
ערשטער יודישער סאַציאַליסטישער אָר-
גאַן, ערשינען וועכענטליך אין לאַנ-

שפּעטער איז זי ווידער אַ געוויסע צייט
ערשינען אין ניו-יאָרק אַלס זעלבסט-
שטענדיגע ביליאַגע צו ד"ר זשיטלאָוו-
סקיס מאַנאַטשריפט „דאָס נייע לעבען“.
פּאָלקס־שטימע, די — אַ טעגלי-
כע צייטונג, ערשינען אין בערדיטשעוו
פון דעם 15-טען יאַנואַר 1913 אונטער
דער רעדאַקציע פון ל. ציפּריס און ביי
דער מיטאַרבייטערשאַפט פון ש. ק.
שנעפּאַל, שמעוני, בעל-מחשבות א.
אַנד. אינגאַנצען איז אַרויס 46 נומערן.
פּאַמיריענוזשורנאַל — אַ מאַנאַט-
ליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ניו-
יאָרק, זייט 1911, דורך דער „היברו
פּאַבלישינג קאָמפּאַני“.

פּאַמיריענפריינד, דער — צוויי
זאַמלביכער, אַרויסגעגעבען פון מ.
ספּעקטאָר אין וואַרשוי, אין 1887 און
1888, אַלס ביליאַגע צום „הויזפריינד“.
פּאַנאַגראַף, דער — אַ וואָכענ-
בלאַט, ערשיינט אין לאַנדאָן.
פּאַסט, די — איינע פון די ער-
שטע יודישע צייטונגען אין אַמעריקאַ,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1871
(?) דורך הירש בערשטיין.

פּאַרווערטס — די פּערשפּרייט-
סטע יודישע צייטונג (אין אַמעריקאַ —
אויך די פּערשפּרייטסטע צווישען אַלע
נישט-ענגלישע צייטונגען; דער טעגלי-
כער טיראַזש פון „פּאַרווערטס“ אין אוי-
גוסט 1912 איז געווען העכער 130,000).
געגרינדעט אין יאָהר 1897 אין ניו-יאָרק
דורך דער „יודישער סאַציאַליסטישער
פרעסע-פּעדעראַציע“ אונטער דער רע-
דאַקציע פון אב. קאַהאַן. ערשיינט טעג-
ליך, שבת נישט אויסגעשלאָסען, אונ-
טער דער איבערשריפט „אַרבייטער פון
אַלע לענדער פּעראַייניגט אײך“. די
נעהנטסטע שטענדיגע מיטאַרבייטער פון
„פּאַרווערטס“ זענען: אברהם ליעסין

פנקס, דער — דריימאָנאַטליכער היסטאָריש-ליטעראַרישער זשורנאַל, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק דורך מאָריס ראָזענפעלד און א. מ. שאַר-קאַנסקי .

פערטיידיגער, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1912 אין מאָריציאַ (קאַרלאָס-קאַסאַראָס?), אַר-געניטאַ .

פּעשטער יודישע צייטונג — אַנ-אַרטאָדאָקסישע פּאָליטיש-קאָמערציעלע טעגליכע צייטונג (אין דייטשמעריש), געגרינדעט אין יאָהר 1869 אין בודאַ-פעשט . ערשטער רעדאַקטאָר איז געווע-זען י. רייס (ביו 1879), דאָן מ. עהרענ-טייל און צולעצט מ. גראָסמאַן . זייט 1887 ערשיינט זי אונטערן טיטעל „אַל-געמיינע יודישע צייטונג“ (זעה) .

פראַגען פון לעבען — פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע זאַמעלביכער, אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1911 פון דעם ווילנער פּערלאַג „די וועלט“ .

פראַלעמאַרישע וועלט, די — אַ מאָנאַטשריפט, ערשיענען אין יאָהר 1906 אַלט אָרגאַן פון דער פ. פ. ס. אונטער דער רעדאַקציע פון פיליפּ קראַנג . (אין 1903 איז זי אַרויסגעאַנגען אין לאַנדאָן אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין) .

פראַלעמאַרישער געדאַנק, דער — אַ צווייוועכענטליכער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ווילנאַ אין יאָהר 1907 דורך די פּועלי-ציון-פּאַלעס-טיניסטען .

פראַקטישער פּאַלקס-קאַלענ' דער — אַרויסגעגעבען דורך י. י. לינעצ-קי אין לעמבערג, 1876, און אין וואַר-שוי, 1883 .

פרום, דער — אַ וואַכענבלאַט, ערשיענען אין ירושלים .

דאָן, אין יאָהר 1884, אונטער דער רעדאַקציע פון מאָריס ווינטשעווסקי . אינגאַנצען איז אַרויס 16 נומערן . אוי-סער דעם געוועהנליכען צייטונגס-מאַ-טעריאַל, וואָס פּלעגט בעלויכטען ווע-רען פון סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט, האָבען זיך דאָרט געדרוקט אויך פּאָפּו-לער-וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען .

פון צייט צו צייט — ליטעראַריש-פּובליציסטישע זאַמעלביכער, אַרויסגע-געבען אין 1911 און 1912 דורך דעם קיעווער „קונסט-פּערלאַג“ .

Pune (?) — ערשיינט אין קאַנאַ-דאָ, צוגעהערדיג זיך אין 5000 עקזעמ-פלאַרען אונגעפּעהר .

פילאַדעלפּיאַ-שטאַדט צייטונג — אַ וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 189 אין פילאַדעלפּיאַ דורך היימאַן בראַדסקי און חיים מליץ .

פילאַדעלפּיער יודישע פרע-סע — אַ טעגליכע צייטונג, אַרויסגעגע-בען זייט 1904 אין פילאַדעלפּיאַ דורך לואיס ה. קאהאַן .

פילאַדעלפּיער פּאַסט — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1898 אין פילאַדעלפּיאַ אונטער דער רעדאַקציע פון הושע וואַגמאַן . אינגאַנצען איז ערשיענען 2 נומערן .

פיפיפּאַקס — אַ אילוסטרירטע הו-מאָריסטישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין לאַנדאָן, 1899—1901 .

פּלוגבלעטער — אַרויסגעגעבען פון בונד: אין לאָדז 1) נומער, אַפּריל, 1902), ווילנאַ 1) נומער, סעפטעמבער, 1902), מינסק 2) נומערן, דווינסק 1902), קאָוונאַ 1902), גראָדנאַ 1901), בער-דיטשעוו 1903), וויטעבסק 1903), שאַ-וועל 1904) .

פּלודיערוואַק, דער — ערשיענען אין יאָהר 1893 אין ניו-יאָרק .

ל'אנד. נישט טראָגענדיג קיין פאַרטיי-
 אישען חאַראַקטער, אין „דער פריינד“
 שטענדיג געוועזען און געבליבען אַ יו-
 דיש-נאַציאָנאַלער און דעמאָקראַטישער
 אָרגאַן. אין ליטעראַרישער הינזיכט פער-
 נעהמט „דער פריינד“ דער ערשטען
 אָרט צווישען די יודישע צייטונגען.
 כמעט אַלע יודישע ווי אויך דער גרעס-
 טער טייל העברעאישע שריפטשטעלער
 האָבען זיך בעטייליגט אין „פריינד“ און
 אין זיינע ביילאַגען, וואָס ער האָט פון
 צייט צו צייט געגעבען. אַ געוויסע צייט
 האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ אונפער-
 אַדיש וויצבלאַט „דער בעזים“. „דער
 פריינד“ איז הויפטזעכליך פערשפרייט
 צווישען די אינטעליגענטערע און דעמאָ-
 קראַטישערע קרייזען פונ'ם יודישען לע-
 זער-פובליקום. צווישען אַנדערן האָט
 „דער פריינד“ אַרויסגעגעבען אויף יודיש
 (אַלס פרעמיע פאַר זיינע אַבאָנענטען
 פאַר דאָס יאָהר 1910), די נייסטע גע-
 שיכטע פון דעם יודישען פּאָלק פון
 פּראָפעסאָר מאַרטין פּיליפּסאָן. אין יאָהר
 1912, צום צעהניעהריגען יובילעאום פון
 זיין עקזיסטענץ, האָט „דער פריינד“ גע-
 געבען וועכענטליכע ליטעראַרישע ביי-
 לאַגען, מיט די בילדער און ליטעראַרי-
 שע אַרבייטען פון זיינע מייסטע מיט-
 אַרבייטער. זייט 1913 ערשיינט פון דער
 רעדאַקציע „פריינד“ אַ ליטעראַריש-גע-
 זעלשאַפטליך, וואָכענבלאַט.

פריינד, דער — אָפיציעלער אָר-
 גאַן פון דער אַמעריקאַניש-יודישער אָר-
 גאַניזאַציע „אַרבייטער-רינג“, ערשיינט
 אין ניו-יאָרק זייט נאָוועמבער 1910.

פרייע אַרבייטער-שטימע —
 אַנאַרכיסטישע וואַכענשריפט, ערשיינט
 זייט 1900 אין ניו-יאָרק אונטער דער
 רעדאַקציע פון ש. יאַנאַווסקי און אונ-
 טער די פּאָלגענדע איבערשריפטען: 1)

פרושעמיסלער פאלקס-שטי-
 מע — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיינט
 אין פּשעמיסל (פרושעמיסל), גאַליציען.
 פרייהייטס-גלאַק — אַרויסגעגע-
 בען פון „בונד“ אין לאָדז זייט סעפ-
 טעמבער 1901 (אינגאַנצען איז ערשיע-
 נען 3 נומערן).

פרייטאָג — אַ וועכענטליכע ציי-
 טונג, אויפ'ן שטייגער פון די געוויסע
 רוסישע „מאַנטאָג-בלעטער“; ערשיענען
 (8 נומערן) אין וואַרשוי אין די ערשטע
 מאָנאַטען פון 1907 אונטער דער רע-
 דאַקציע פון מרדכי ספּעקטאָר.

פריינד, דער — די ערשטע יו-
 דישע טעגליכע צייטונג אין רוסלאַנד,
 געגרינדעט אין פעטערבורג, נאָך לאַנג-
 יעהריגע בעמיהונגען, דורך שאול גינז-
 בורג (זעה) און ש. ראַפּאָפּאָרט. די ער-
 שטע נומער איז אַרויס דעם 5-טען יאַנו-
 אַר 1903, און די צייטונג איז גלייך
 זעהר פּאָפּולער געוואָרען. די הויפט-
 מיטאַרבייטער פון „פריינד“ אין דער
 ערשטער תקופה פון איהר עקזיסטענץ זע-
 נען געוועזען: ד"ר יוסף לוריא, ד"ר ח.
 ד. הורוויץ און ש. ראָזענפעלד. בשעת די
 פרייהייטס-טעג איז „דער פריינד“ אַב-
 געשטעלט געוואָרען, און אַ געוויסע צייט
 איז ער ערשיענען אונטערן נאָמען „דאָס
 לעבען“. זייט 1910 ערשיינט „דער פריינד“
 אין וואַרשוי אונטער דער רעדאַקציע-
 לער לייטונג פון ש. ראָזענפעלד, דעם
 נעהנטסטען מיטאַרבייטער פון „פריינד“
 אין פערלויף פון זיין גאַנצער מעהר ווי
 צעהניעהריגער עקזיסטענץ. אַנ'ערנסטע
 פּאָליטישע און ליטעראַרישע צייטונג,
 האָט „דער פריינד“ זעהר גרויסע פער-
 דינסטען פאַר דער ענטוויקלונג פון דעם
 פּאָליטישען בעוואוסטזיין און ליטעראַרי-
 שען געשמאַק ביי די ברייטערע קרייזען
 פון דער יודישער בעפעלקערונג אין רוס-

זאל יעדער מענש אַכטען און ליבען זיין אייגענע פּערזענליכע פּרייהייט, וועט ער שוין אויך אַכטען די פּרייהייט פון זיין נעבען-מענשען". (2) „גלייכהייט? ניין, ניטאָ אַזאָ אַזאָ אונגלייכהייט, אַז איינער זאל האָבען אַ רעכט צו בעהערשען, צו בע-פעהלען זיין נעבען-מענשען". די „פּרייע אַרבייטער-שטימע" געהערט צו דער ערנסטערער יודישער פרעסע אין אַמע-ריקאַ און צוגעהט זיך אין 15000 עק-זעמפלאַרען.

פּרייע געזעלשאַפֿט, די — אַ אַנ-אַרכיסטישע מאָנאָטשריפט, אַרויסגעגע-בען געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1895—1902, אונטער דער רעדאַקציע פון מ. לעאַנ-טיעוו און מ. קאַטץ. אין יאָהר 1910 ווי-דער אָנגעהויבען צו ערשיינען אַלס אַר-גאַן „פאַר ליטעראַטור און דיסקוסיאָן פון סאָציאַלע פּראָבלעמען, רעדאַקטירט פון ש. יאַנאַווסקי". איצט ערשיינט שוין נישט מעהר.

פּרייע וואָרט, דאָס — אַ צייט-שריפט, ערשיענען אין ליווערפּול, ענג-לאַנד (אין יאָהר 1898 — אונטער דער רעדאַקציע פון רודאָלף ראָקער). פּרייע וואָרט, דאָס — אַ וואָכענ-שריפט, ערשיענען אין יאָהר 1908 אין

לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון י. וויינלעז.

פּרייע וואָרט, דאָס — אַ ניט-פּעריאָדישע דיסקוסיאָנס-שריפט פאַר סאָצי-אַלע פּראָבלעמען, אַרויסגעגעבען זייט 1911 אין ניו-יאָרק דורך מייזעלס פּער-לאַג.

פּרייע וועלט, די — אַ מאָנאָטלי-כער סאָציאַליסטישער זשורנאַל, אַרויסגע-געבען פון דער גרופּע „פּרייע וועלט" אין לאַנדאָן, 1891—1892, דורך מ. ווינ-טשעווסקי, פייגענבוים, גאַלאַפּ און באַ-ראַנאָוו, וואָס זענען אַרויס פון דער רעדאַקציע פון דעם צו די אַנאַרכיסטען איבערגעגאַנגענעם „אַרבייטער-פּריינד".

פּרייע יודישע פּאָלקסביהנע — ערשיענען אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון יואל ענטין.

פּרייע ערד — אַ זאַמעלבוך, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1911 דורך דעם פּער-לאַג „פּראָגרעס". אויסער אַריגינעלע בעלעטריסטישע ווערק, ענטהאַלט עס פיעל איבערזעצונגען פון אייראָפּעאישע שרייבער.

פּרייע שמונרע, די — אַ מאָנאַט-שריפט, ערשיענען אין יאָהר 1904 אין ניו-יאָרק.

צ.

אין 1899 דורך אברהם רייזען און יוסף קאַפּלאַן.

צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט, דאָס — אַ יאָהרבוך אַרויסגעגעבען אין 1900 אין ניו-יאָרק דורך אלפסנדר האַר-קאווי.

צוקונפֿט, די — אַ וועכענטליכער

צבי לבית ישראל — אַ צווייווע-בֵּענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ירושלים, 1892 — 1893, דורך ה. בן-יעקב.

צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט, דאָס — אַ יאָהרבוך פאַר ליטעראַטור און געזעלשאַפֿט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי

אונאָבענהנגיגער פרעסע און האָט אַ בעדיי-
טענדע פּערשפּרייטונג צווישען די אינטע-
ליגענטערע קרייזען פון דעם יודישען
לעזע-פּובליקום אין אמעריקאַ, צוגעהענ-
זיך אין 10000 עקזעמפּליאַרען.

ציון — אַ וועלכענטליכער אָרגאַן,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1898, דורך
דער ליגע פון די ציוניסטישע פּעראַיי-
נען אין די פּעראַייניגטע שטאַטען.

ציוניסם, דער — אַ ציוניסטישער
אָרגאַן, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
1897, דורך מ. זינגער, צוערשט אונ-
טערן נאָמען „טאָלעראַנץ“.

ציוניסם, דער — אַ ציוניסטישע
מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-
יאָרק, 1898, דורך יצחק מאַירקי. אינ-
גאַנצען איז ערשינען 4 העפּטען.

ציוניסם, דער — אַ צווייִוועלכענט-
ליכע ציוניסטישע צייטונג, ערשיינט (?)
אין בּוענאָס-אַירעס.

ציוניסם מאָנאַט-בּלאַט — אַ ציו-
ניסטישע מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק, 1899, דורך וויליאַם
בראַך.

צייט, די — אַ מאָנאַטליכער זשור-
נאַל פאַר ליטעראַטור, אונטערהאַלטונג
און יודישע אינטערעסען, אַלס אָרגאַן פון
דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אַרויס-
געגעבען געוואָרען אונטער דער רע-
דאַקציע פון מנחם-מענדעל דאָליצקי אין
ניו-יאָרק, 1897—1898.

צייט, די — די ערשטע יודישע
טעגליכע צייטונג אין דער ליטאַ, אַרויס-
געגעבען געוואָרען אין ווילנאַ, אין יאָהר
1906, ביי דער רעדאַקציע פון דער
עברעאישער טעגליכער צייטונג „הזמן“
און אונטער דער רעדאַקציע־לעזער ליי-
טונג פון מ. ספּעקטאָר.

צייט, די — אַ וועלכענטליכע ציי-
טונג, ערשינען (24 נומערן, העקטאַ-

אַרבייטער-אָרגאַן, ערשינען אַלס פאַר-
וועזונג פון דעם „פוילישען יודעל“ (זעה)
אין לאַנדאָן, 1884, — אונטער דער רע-
דאַקציע פון ראַבינאָוויטש, ווערבער און
וויינשטיין.

צוקונפט, די — אַ וויסענשאַפּטליך-
סאָציאַליסטישע מאָנאַטשריפט, געגרינ-
דעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1891 דורך
די יודיש-שפּרעכענדע סעקציעס פון דער
סאָציאַליסטישער אַרבייטער-פאַרטיי. דאָס
ערשטע העפט פון דער „צוקונפט“ איז
ערשינען אין יאַנואַר 1892. די רעדאַק-
טאָרען פון דער „צוקונפט“ אין פּערלויף
פון איהר 20-יעהריגען ערשיינען (מיט
אַנאָנטערברעכונג פון 1897 ביז 1902)
זענען געוועזען: פּיליפּ קראַנץ, 1892—
1894, 1904—1905; ד״ר אב. קאַספּע,
1894—1897; אב. קאהאַן, יאַנואַר-יוני
1902, מאַריס ווינטשעווסקי (וועלכער
שטעהט בכלל נאָהענט צו דער „צוקונפט“
פאַר דער גאַנצער צייט פון איהר עק-
זיסטענץ), יולי-דעצעמבער 1902, יולי
1907—דעצעמבער 1909; ב. פּייגענבוים,
1903; יעקב מילך, יאַנואַר-יוני 1907;
דר. ק. פאַרנבערג, 1906 און 1910; א.
ש. זאַקס, זייט 1911; א. ליכטיץ, זייט
פּעברואַר 1913, ווען „די צוקונפט“ איז
איבערגעגאַנגען צו דער „פאַרווערטס-
אַסאָציאַציע“. אַלס שטרענג סאָציאַליסטי-
שער און ערנסט-ליטעראַרישער אָרגאַן
האַט „די צוקונפט“ געשפּיעלט זעהר אַ
גרויסע ראָלע אין דער אויפקלערונג פון
די יודישע אַרבייטער-מאַסען און האָט
פּיעל מיטגעוויקט צו דער פּערטיעפּונג
פון זייער געזעלשאַפּטליכען בעוואוסט-
זיין און פּערפּינערונג פון זייער עס-
טעטישען געשמאַק. לויט דער רייכקייט
און ערנסטקייט פון אינהאַלט פּערנעהמט
איצט „די צוקונפט“ איינעם פון די אָנגע-
זעהענסטע ערטער אין דער יודישער

אין דער צייט פון דער גרויסער פראַנ-
צויזישער רעוואָלוציע, 1789—1793.
צייטונג — אַרויסגעגעבען געוואָ-
רען אין לעמבערג דורך א. י. מדפיס,
אונטער דער רעדאַקציע פון א. מ. מאָהר
(זעה); די ערשטע נומער איז ערשיע-
נען אין אפריל פון יאָהר 1848.
צייטשריפט פיר די רייפערע
יוגענד — אַ רעליגיעזער זשורנאַל, אַרויס-
געגעבען אין פירט, דייטשלאַנד, אין
יאָהר 1817, דורך ה. שוואַביכער.

גראַפירט) אין קאַאיראַ, מצרים, אין
1907—1908.
צייט, די — אַוועכענטליכע מאַרק-
סיסטישע אַרבייטער-צייטונג, ערשיינט
זייט 1913 אין פעטערבורג.
צייטגייסט, דער — אַ זשור-
נאַל פאַר ליטעראַטור און קונסט, ער-
שיענען אין ניו-יאָרק, 1905.
צייטונג — אַ פּאָליטיש וואַכענ-
בלאַט, ערשיענען אין מעץ, פראַנקרייך.

ק.

טונג, ערשיענען אין אָדעס, 1862—1872,
צוערשט אַלס ביילאַגע צו דעם העברע-
אישען „המליץ“ און זייט 1867 אַלס
זעלבסטשטענדיגע אויסגאַבע, אונטער דער
רעדאַקציע פון אַלכסנדר צעדערבוים
און א. י. גאַלדענבלום. זייענדיג די ער-
שטע צייטשריפט אין אַרין יודישער
שפראַך, האָט דער „קול מבשר“ געע-
פענט אַנייע עפאָכע אין דער געשיכ-
טע פון דער יודישער פּרעסע און לי-
טעראַטור, גרופירענדיג אַרום זיך אַזוי-
נע שריפטשטעלער ווי אַבראַמאָזיטש, לי-
נעצקי, גאַלדפאָדען א. אַנד. אַלס אַנ-
אַרגאַן, וואָס איז געוועזען דורכגעדרונ-
נען מיט די טענדענצען פון דער השכלה-
בעוועגונג, האָט דער „קול מבשר“ פיעל
אַרט אָבגעגעבען פאַר פּאָפּולאַרוויסענ-
שאַפטליכע און היסטאָרישע אַרטיקלען,
ביאַגראַפיען א. אַז. וו. דער מאַטעריע-
לער ערפאָלג פון דעם „קול מבשר“ איז
לויט די דעמאָלטיגע אומשטענדען געווען
גאַנץ בעדייטענד; פערמאַכט האָט ער
זיך צוליב צעדערבוים אַריבערפאָהרען
קיין פעטערבורג, וואו מען האָט קיין

קאַפּפּעראַטיווע צייטונג, די —
ערשיענען (איין נומער) אין לאַנדאָן.
קאַמפּאַס, דער — אַוועכענטליכע
צייטונג, אַרויסגעגעבען אין בוקאַרעשט,
אין 1896, דורך א. רוקח און לוי סגל.
קאַמפּף, דער — אַרטיגער אַרגאַן
פון „בונד“, ערשיענען זייט סעפטעמבער
1900 אין האַמעל, מאַהלעווער גוב.
קאַמפּף און לעבען — ערשיענען
אין אַמעריקאַ.
קעפּ-מייקערס זשורנאַל (Cap-
Makers Journal) — אַ טרעד-יוניאָניס-
טישע מאַנאַסטשריפט, אין יודיש און ענג-
ליש, ערשיענען אין ניו-יאָרק זייט 1903—
אונטער דער רעדאַקציע פון וויליאַם
עדלין.
קאַפּעקע, די — קליינע טעגליכע
צייטונג, אַרויסגעגאַנגען אין וואַרשוי אין
יאָהר 1912 דורך י. ב. לעווינסאָן.
קול לעם — אַ פּאָליטישע וועכענט-
ליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען
אין קעניגסבערג, 1876—1879, דורך
מכאל-לוי ראָדקינסאָן.
קול מבשר — אַוועכענטליכע ציי-

סאַטירע, געגרינדעט אין 1908 אין ניו-יאָרק דורך יוסף טונקעל. ערשיינט איצט מאָנאַטליך אונטער דער רעדאַקציע פון ח. גוטמאַן.

קיעווער וואָרט, דאָס — אַ טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין קיעוו אין 1910 דער הויפטמיטוירקונג פון מ. ליטוואַקאָוו, בן-אדיר א. אַנד.

קעמפפער, דער — אָרגאַן פון די בונדיסטישע אָרגאַניזאַציעס אין אַמעריקאָ, אַרויסגעגעבען געוואָרען זייט 1905 אין ניו-יאָרק.

קליינע יודישע ביבליאָטעק, די — אַ זאַמלונג פון געדיכטען, פעליע-טאַנען, ערצהעלונגען און ידיעות פון די יודישע קאָלאָניעס אין ארץ-ישראל, אַרויס-געגעבען פון דער „יודישער ביבליאָטעק“ אין אָדעס, 1888.

קליינער וועקער, דער — אַ זאַמ-לונג פון פערשידענע אַרטיקלען און גע-דיכטען, אַרויסגעגעבען פון אָדעסער גו-טע פריינד פונ'ם יודישען לשון, אין אָדעס, 1890.

קענעדער אַדלער — די ערשטע און איינציגע יודישע טעגליכע צייטונג אין קאַנאַדאַ, ערשיינט זייט 1907 אין מאָנטרעאַל. אַ געוויסע צייט איז רע-דאַקטאָר געווען יחזקאל וואָרטסמאַן; איצט ווערט רעדאַגירט פון ראובן בריינין.

קענעדער איד, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיינט אין וויני-פעג, קאַנאַדאַ, אונטער דער רעדאַקציע פון ברוך גאַלדשטיין.

קריטיקער, דער — אַ וואָכענ-שריפט, ערשיענען (5 נומערן) אין ניו-יאָרק אין 1893 אונטער דער רעדאַקציע פון י. יפה.

יודישע צייטונג נישט ערלויבט אַרויס-צוגעבען.

קול מבשר צו דער יודישער פאלקסביבליאָטעק — אַרויסגעגעבען אין אָדעס, 1892, דורך שלום-עליכם און אינגאַנצען אויסגעפילט פון איהם אַליין.

קול פון דער גהעטאָ, דער — אַ טעגליכע פאָליטישע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין 1901.

קונסט און לעבען — אַ מאָנאַט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין קראָקוי אין 1908 דורך דעם וואַרשוער פערלאַג „פראַגנעס“ אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם רייזען. אינגאַנצען איז אַרויס 4 העפטען.

קוראַנא (פריימאַגישע און דיענסטאַגישע) — די ערשטע יודישע צייטונג אין דער גאַנצער וועלט, ער-שיענען אין אַמסטערדאַם, אין די יאָרען 1686—1687, צוויי מאָל אַ וואָך, אום דיענ-סטאָג און אום פרייטאָג. דער רעדאַקטאָר איהרער איז געוועזען אַ גר; געדרוקט האָט זיך פריהער אין דער דרוקעריי פון דעם בעוואוסטען אורי פעבוס, דעם אַרויס-געבער פון דער ערשטער יודישער פאָל-שטענדיגער תנ"ך - איבערזעצונג (זעה בליץ), און דאָן — ביי דוד טאַרטאַס.

קורות העתים — אַ האַלבוועכענט-ליכע צייטונג, איינע פון די ערשטע יודישע צייטשריפטען אין רומעניען; אַרויסגעגעבען אין יאַססי אין יודיש און רומעניש אין דער צייט פון דער קרי-מער מלחמה אין יאָהר 1855 דורך איטציג זינגער.

קיבעצער, דער — אַ אילוסטריר-טער זשורנאַל פאַר הומאָר, וויץ און

ר.

טעס וואָלכענבלאָט פאַר ליטעראַטור, קונסט און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען געוואָרן רען אין וואַרשוי, 1907—1908, דורך מ. קרינסקי. געווידמעט הויפטזעכליך דער שענער ליטעראַטור, האָט די „ראַמאַנ-צייטונג“ געגעבען זעהר פיעל איבער-זעצונגען אויס אייראָפּעאישע שריפט-שטעלער.

ריכטיגע יודישע צוקונפּט, די— אַ צווייזענליכע צייטונג, ערשיינט אין יאַסי, רומעניען.

רעקלאַמען-בלאָט — געווידמעט די אינטערעסען פון אַרטיגען האַנדעל און געזעלשאַפּטליכע לעבען, ערשיינט זייט 1912 אין טשענסטאָכאָוו.

ראַזע, די — די ערשטע יודישע צייטונג אין פּאָלעסטינאַ, אַרויסגעגעבען וועלכענליך אין ירושלים דורך ישראל פרומקין זייט 1874.

ראַמגעבער, דער — וואַהרשיינ-ליך דער „היועץ“ (זעה).

ראַמאַן-זשורנאַל, דער — אַ אי-לוסטרירטע וואָלכענשריפט פאַר יודישע קולטור, ליטעראַטור און געשיכטע, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לאַנדאָן, 1908—1909, דורך אַנשעל בן ר' דוד זוק הלוי אונטער דער רעדאַקציע פון מאַריס מייער. אינגאַנצען אין ערשיע-נען 18 נומערן.

ראַמאַנצייטונג — אַ אילוסטריר-

ש.

שטאַטס-צייטונג — אַ וואָלכענבלאָט, ערשיענען אין יאָהר 1895 אין פּילאָדעל-פיאַ אונטער דער רעדאַקציע פון ב. גאַרין.

שטימע פון בונד, די — ...

שטערן, דער — אַ טעגליכע ציי-טונג, געוואָרען אַרויסגעגעבען זייט דעם 15-טען פעברואַר 1913 אין ווילנאַ, דורך ק. היילפּערין און ל. קאַפּעליאָוויץ.

שטערן, דער — אַ ציוניסטיש-זאַ-מעלבוך, אַרויסגעגעבען אין 1907 דורך דער „אגודת המכבים“ אין פּילאָדעלפיאַ.

שטערן, דער — אַ וואָלכענשריפט פאַר געזעלשאַפּטליכע, פּאָליטישע און קולטערעלע פּראַגען, ערשיינט זייט דעם 14-טען מערץ 1913 אין אַנטווערפּען אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם וויעוויאַקאָ.

שדכן, דער — אַ וואָלכענבלאָט, ערשיענען אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק. שולמית — אַ ציוניסטישע וואָלכענ-שריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1890—1899 (?), אונטער דער רעדאַקציע פון יוסף א. בליישטיין.

שולמית „ירושלמער יודישער וואָ-כענבלאָט, אונפאַרטייאיש פיר אַלע קלאַ-סען“ — די ערשטע נומער אַרויסגעגע-בען דעם 11-טען אייר 1911. פּירמאַן-אייגענטימער ח. גאַלדבערג.

שטאַרט-אַנצייגער, דער — אַ וויסענשאַפּטליך-ליטעראַריש-קאָמערציעלע מאַנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1893 אין ניו-יאָרק דורך פּיליפּ קראַנג און אברהם שאַראַקאָסקי. אינגאַנצען איז ערשיענען 2 העפטען.

שטראהל, דער — א אילוסטריר-
טע וואָכענשריפט פאַר ליטעראַטור און
קונסט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
וואַרשוי, 1910—1911, דורך מ. י. פרייד.
אינגאַנצען איז ערשיענען עטליכע און
זעכציג נומערן, וואו דעם גרעסטען טייל
פערנעהמט איבערזעצטע בעלעטריסטיק.
שטראַהלען — זאַמעלביכער,
אַרויסגעגעבען אין לעמבערג דורך גרשם
באַדער.

שייגען, דער — אַ הומאָריסטי-
שער, נישט-רעגולער ערשיענענער זשור-
נאַל מיט קינסטלערישע קאַריקאַטורען,
אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פעטערבורג,
1905—1906 (איבער 10 נומערן), אונטער
דער רעדאַקציע פון אברהם אידעלסאָן.
ש'לום-ע'ליכם — אַ טעגליכע ציי-
טונג, ערשיענען אין אָדעס זייט אָק-

טאָבער 1911 ביז אין די ערשטע מאָ-
נאַטען פון 1912 (זעה „דער איד“) און-
טער דער אָפיציעלער רעדאַקציע פון י.
כרידמאַן.

שניידער-אַרבייטער, דער —
אַ צווייטעסעטנליכער אָרגאַן, ערשיענען
אין לאַנדאָן.

שניידער, דער — אַ פאַך-זשור-
נאַל, ערשיינט זייט 1912 אין ווילנאַ.

שריפטען — זאַמעלביכער פאַר
ליטעראַטור און קונסט, אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק פונ'ם ליטעראַרישען פעראיין
„אַמעריקאַ“ אונטער דער רעדאַקציע פון
דוד אינגאַטאָו און ביי דער בעטיילי-
גונג פון די יונגע יודישע שריפטשטע-
לער אין אַמעריקאַ. דערווייל זענען
אַרויס צוויי ביכער, אין 1912 און 1913.

ת.

תקות ישראל — אַ מאָנאַטליכער
זשורנאַל, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
ניו-יאָרק, זייט 1893 דורך א. ק. גאַ-
בעליין.

III. אנאָנימע ווערק אין דער יודישער ליטעראַטור.

(לויט דער יודיש־רוסישער ענציקלאָפּעדיע,
בן־יעקב'ס „אוצר הספרים“ און אנדערע קוועלען). *

---

* אין דער דאָזיגער רשימה געהען נישט אַרײַן די פּאָלקסבי־ליך, וואָס ווערען
די לעצטע צעהנרליגער יאָהרען ווערן פּיעל אַרױסגעגעבען, מױסטענמױלס אַנאָנים, אײַן
ווילנא, וואַרשױ, לעמבערג.

אָנאַנימע ווערק

א.

אבל כבד — אַנ'עלעגיע אויף דעם טויט פון קייזער לעאָפּאָלד II. פּראָג, 1795.
אגרת מוסר — איין שיין ליבליך מוסר-ביכל. נאַווידוואָהר.

אורח חיים—וועגען ברכות. באַ-זעל, 1602.

אחשורוש-שפיעץ — אַ פורים-שפיעל (פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1708). צוליעב זיין אויסגעלאַסענעם האַראַקטער האָבען די ראשי קהל פון פּראַנקפורט פּערבאַטען עס אויפצופיהרען אויף דער ביהנע און האָבען בעפוילען צו פּערברענגען די אָפּגעדרוקטע עקזעמפּלאַרען (קאַר-פעלעס). דער אויטאָר פון דעם דאָזי-גען „אחשורוש-שפיעל“ איז וואָהרשיינ-ליך בערמאַן פון לימבורג (זעה).

אניה סוּטרה — אַ בעשרייבונג פון אַ רייווע איבערן ים. ווילנא, 1818.

אקטא אסתר מיט אחשורוש — אַ פורים-שפיעל. פּראָג, 1720 (לויט קאַר-פעלעס—1710), מיט בילדער. אָפט אויפ-געפיהרט געוואָרען דורך די תלמידים פון דוד אָפּענהיימערס בעריהמטער ישיבה „אין אַנ'אמתען טעאַטער, מיט טרומיי-טען און אַנדערע כלי-זמר“ (קאַרפעלעס).

אַקציאָן פון קיניג דוד אָדער גלית-שפיעץ — די מעשה פון דעם קאַמף צווישען דוד'ן און גלית הפלשתי אין דער פאָרם פון אַ טעאַטערשפיעל. האַנוי, 1711 — 1726.

אַרדינאַציאָ פון אַלע שטורות — די תקנות, בעשטעטיגט פון די ראשי קהל פון דער יודישער געמיינדע אין אַמסטערדאַם, 1708.

ב.

בישרייבונג פון אַשכּנז און פּאָ-לען — אַ סאַטירישער וכוח וועגען דער בעציהונג צו די יודען אין דייטשלאַנד און פוילען. פּראָג, XVIII יאָרהונדערט. ס'בראשית — אַ פּאָעמע וועגען דער בעשאַפונג פון דער וועלט (לויט משה שטיינשניידער, זאָל איהר מחבר זיין אהרן בן ישראל). קאָנסטאַנטינאָפּאָל, XVII יאָרהונדערט.

ברייב — אַ בריף פון ירושלים ווע-גען הילף. קאָנסטאַנטינאָפּאָל, XVII יאָרהונדערט.

ברית מלח—זעה העלער יום-טוב ליפּמאַן.

איילן שפיגל — „אינע וואונדער-באַרע געשיכטע, וויא עס איהם געגאַנגען איזט פאן זיינער יוגענד אן ביז אן שפעטעסטען אַלטער, פאן זיינעם פער-נונפט אונ פערשטאַנד, וויא עס איין יעדער לעזער געפינדען ווערט. ברעסלוי, געדרוקט אין דיוזעם יאהר, ווא דאס ביער טיאר וואהר.“ דאס ערשטע און לעצטע קאַפיטעל פון „איילן שפיגל“, וואָס ווערט גערעכענט פאַר איינס פון די פּאָפּולערסטע דייטשע פּאָלקס-ביכער, ווערט געבראַכט ביי אַווע-לאַלעמאַנט, III, 485 — 486. אין יודישער טראַנס-קריפציע.

בשרייבונג — דאָס פּראָגראַם פון דער פייערונג פון פירסט לעאָפּאָלדס גע-בורטסטאָג אין פּראָג. פּראָג, 1716.

ג.

גדול בנים אָדער קינדער ערציי-הונג — לאַנדאָן, 1771.

היסמאָריע פון דער לײַעבע דעם
פרינץ — מעץ, 1821.

ג.

וויכטיגע שמעלרין — אַרויסגע-
נומען פון דעם זוהר און מיט איין יו-
דיש - דייטשי איבערזעצונג און אויך
דערצו עטליכע אָנמערקונגען. וואַרשוי,
1876.

ז.

זהר חדש — אויף העברעאיש און
יודיש, ענטהאַלט מעשיות און מוסר-
ענינים, געקליבען פון זהר און אַנדע-
רע ספרים, ווי אויך דאָס אגרת השבת
פון הראב"א. גראָדנאָ:
זמירות — אנאָנים פיעל מאָל גע-
דרוקט געוואָרען.

זמר לחנוכה — אויף העברעאיש
און יודיש, ענטהאַלט אַויכוח צווישען
חנוכה און די איבעריגע יום-טובים. גע-
פינט זיך אין כתב-יד.

ח.

חובות הנשים — אין צוויי טייל,
ענטהאַלט אַלע מצוות, וואָס די פרויען
זענען מחויב צו האַלטען, און די, פון
וועלכע זיי זענען פטור. קעניגסבערג,
1861.

חורבן הגדול — אַ פאָעמע אין
יודיש וועגען דעם אויפשטאַנד אין אונ-
גאַרישבראָד, מעהרען, דעם 5-טען תמוז
1583. פראָג, 1583 (?).

חידה נאה — אַנאָיפגאַבע אין
שאַכטפיעל אויף יודיש. ווילמערסדאָרף,
1719.

חינוך קמן — אַ העברעאיש-יו-
דישעס ווערטערבוך. ערשיענען צום ער-
שטען מאָל אין קראָקוי אין יאָהר 1640,
איז עס שפעטער פיעל מאָל אַרויסגע-

גדולת משה — ספורים פון משה
רבינו'ס אויפהאַלטען זיך אין הימעל,
אויף העברעאיש און יודיש. סאַלאָניקי,
1727; פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָ-
רען.

ס' גדולת וחכמת שלמה — לע-
גענדען וועגען שלמה המלך. לעמבערג,
1860 (?).

ס' הגורל — אַמסטערדאַם, 1713.
גימרייא פאריסרין, דיא — אַ גע-
שיכטע. אָפענבאַך, 1721.

ד.

דבר טוב — תחנות אויף ראש-
השנה, יום-כפור און הושענה-רבה. פירט.
דברי הימים של משה — צווא -
מען מיט די פאָלגענדע ערצעהלונגען:
„פטירת אהרן“, „פטירת משה“, „ספר
טוביה“, „אלדד הדני“, „משלי סנדבר“,
„מעשה ירושלמי“, „ספר חנוך“, „משלי
עפר ודינה“, „מעשה טובי בן טוביאל“, —
ערשיענען אינאיינעם מיט'ן העברעאי-
שען טעקסט אין זשיטאָמיר, 1849, און
שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען.

דוד דער בעזיעגער דעם גלית —
איין פורים-בעלוסטיגונג. פירט. (זעה
„אַקציאָן“).

דיבר טוב — אַ העברעאיש-יודיש-
איטאַליעניש ווערטערבוך. קראָקוי, 1590.
דיסקוהרש וועגען די נייע
קהלה באמשטערדאָם.
דרשה, איינע שייני — פון יושע
נוצרי וועגען גליק. האַללע, 1704 (?).

ה.

הגדה של פסח — אַ גאַנצע רייה
אַנאָנימע יודישע איבערזעצונגען.
הונדערט און איין אַנעקדאָ-
מען — ווילנאָ, 1824.

ידיעות העולם — וועגען נאטור-
וויסענשאפט, (איבערזעצט פון העברע-
איש). 1699.
יוצרות — אנאנימע יודישע אי-
בערזעצונגען זענען פיעל מאָל אַרויס-
געגעבען געוואָרען.
יורה חטאים — (איבערזעצט פון
העברעאיש), ודו"ס און תפלות צום
תשובה טון.
יהום האבות — איבערזעצט פון
העברעאיש. ווילנאָ, 1853.
יהום-בוך — ערשיענען אין מאָנ-
טאָ, 1561.
יצירת האדם — געדרוקט אין לוב-
לין, 1629.
ירח יעקב — אַ תחנה. אַמסטער-
דאַם, 1699.

כ.

פוכבא דשביט אָדער שטערן
שום — אַ מוסר ספר, בעשטעהט פון שטראַפ-
רייד, געקליבען פון תנ"ך און אַנדע-
רע הייליגע ספרים, געגען פרויענציי-
רונג. אַמסטערדאַם, 1695; פראַנקפורט-
אויפ'ן-מאַין, 1710 און 1719.

ל.

לאַנדאָדפאָקאָט, דער פּאָל-
שטענדיגע — וואָרין אַלע אים מענשלי-
כען לעבען נעטהיגען געשעפטס-אויפזע-
צע נאָך עסטרייכישען געזעצען צו פינ-
דען עט"צ. 2 טיילע. ברין, 1789.
לוח הרקרוק — אַ העברעאישע
גראַמאַטיק אויף העברעאיש און יודיש.
קראַקוי, 1598.

לוח הפעלים — מיט יודישער אי-
בערזעצונג. קראָקוי, 1595.
לעבענס-בעשרייבונג יאזעפס
II — אַ היסטאָריש-ביאָגראַפישע געשיכטע.
ברין, 1799.

געבען געוואָרען (אויך אונטער די נע-
מען: „הלכות גדול בנים" — אַלס ביי-
לאַגע צו ר' שלמה-זלמן לאַנדאָנס ווערק
„קהלת שלמה" — און „מקור השפה", נאָ-
ווידוואָר, 1785). (זעה בן-יעקב, אוצר
הספרים).

חכמת בסתר — אַ מוסר-ספר
אין יודיש, האַללע, 1747 (?).
חכמת היד עם חכמת הפרצוף —
אַ קצור פון משה בן אליהו גאַלינאָ'ס
ווערק איבער חיראַמאַנטיע און פיזיאָג-
נאָמיק („תולדות אדם"), ערשיענען צו-
זאַמען מיט אַנאַנאָנימער יודישער אי-
בערזעצונג אין פראַנקפורט-אויף-דער-
אָדער, 1736.
חלום מרדכי — אַ הוספה צו מגלת
אסתר, אויף יודיש ערשיענען אין וויל-
נאָ, 1813.

ט.

טויווענד און איין טאַג — פער-
טישע פאַנטאַסטישע ערצעהלונגען. וואָר-
שוי, 1855.
טויווענד און איין נאַכט — פאַנ-
טאַסטישע ערצעהלונגען פון מורח-לאַנד,
איבערזעצט פון אַראַביש. פראַנקפורט-
אויף-דער-אָדער. (אונטערן נאָמען „אַראַ-
בישע ערצעהלונגען", אין צוויי טייל,
ערשיענען אין לעמבערג, 1809). שפע-
טער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.
טייטש הַלל — הלל אין יודישער
איבערזעצונג.

טייטש נכט קריאת שמע — פראַג,
1719. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

י.

ידיעות החשבון — אַנאַריטמע-
טיק אויף יודיש, געדרוקט געוואָרען
דורך אריה-לייב שמש אין אַמסטערדאַם,
1699.

טיע ווערט געבראַכט אַנ'אויסצוג פון אַנ'-
אויסגאַבע „מנהגים“, וואָס איז ערשיע-
נען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1762.
מעמדים — אין יודישער איבער-
זעצונג זענען פיעל מאָל אַרויסגעגע-
בען געוואָרען.
מענה לשון — אין יודישער אי-
בערזעצונג איז פיעל מאָל אַרויסגעגע-
בען געוואָרען.
מעשה-בוך — איינס פון די פאַ-
פולערסטע ווערק אין דער עלטערער יו-
דישער ליטעראַטור. דער נאָמען פון
דעם אויטאָר איז, טראָץ אַלע חקירות
ודרישות, געבליבען אומבעקאַנט. מען
רעכענט, אַז ער האָט געשטאַמט פון
דער ליטאַ און איז אין לעצטען פער-
טעל פון XVI יאָהרהונדערט אַריבער-
געפאָהרען קיין מערב-דייטשלאַנד. אין
דעם „מעשה-בוך“ זענען צונויפגעזאַ-
מעלט העכער דרייהונדערט לעגענדעס,
מעשיות און אגדות פון תלמוד און מדרשים,
פון רבנישע און קבלה-ספרים, און אויך
פון פרעמדע ליטעראַטורען (דער דייט-
שער, אַראַבישער, אינדישער א. ד. ג.);
דערביי זענען די לעגענדעס פון דעם
לעצטען סאָרט אין אַ סך וויכטיגע פרטים
איבערגעאַרבייט געוואָרען און האָבען אַנ-
גענומען אַנ'עכט-יודישען קאָלאָריט. דעם
דאָזיגען פערשידענאַרטיגען מאַטעריאַל
האָט דער בעגאַבטער זאַמלער און בע-
אַרבייטער צוגעגעבען אַנ'אויסגעהאַלטע-
נעם איינהייטליכען האַראַקטער: די מעשיות
זענען געשריבען אין אַנ'איינפאַכען, נישט-
געקינצעלטען, אינטיים-פאָלקסטימליכען
טאָן, מיט מוסר-השפּל'ס וועגען אַ פרום
עהרליך לעבען און פעסטען בטחון אין
דעם איבערשטען. געדרוקט צום ער-
שטען מאָל אין באַועל (1602), האָט
דאָס „מעשה-בוך“ אויסגעהאַלטען אַנ'-
אונגעהויערע צאָהל אויפלאַגען, מיט גע-

לשון ערומים — אַ הילפסבוך צו
לערנען זיך שרייבען בריף און ריימען.

מ.

מאגאצין, היסטאָרישעס — פיר
פערשטאַנד אונד הערץ. מעץ, 1821(?).
המאסף — אַ מעדיציניש הילפס-
בוך, איבערזעצט אויף יודיש פון דער
פּוילישער שפראַך; ברענגט פערשידע-
נע רפואות, מיטלען און סגולות פאַר
די איינוואוינער פון דערפער און קליינ-
שטעטליך, וואו ס'איז נישטאָ קיין מע-
דיצינישע הילף. ווילנאָ.
מאָראַלישע בריבע — פראַנק-
פורט-אויף-דער-אַדער, 1800.
מדרש ויושע — וועגען משה
רבינו'ס שירה און וועגען יציאת מצרים.
פראַג.

מחזור — די ערשטע בעקאַנטע
יודישע מחזור-איבערזעצונג שטאַמט פון
XV און אפשר נאָך פון XIV יאָהרהונ-
דערט און געפינט זיך אין כתב-יד. אַנ'-
אויסצוג פון איהר ווערט געבראַכט אין
גרינבוים הרעסטאַמאַטיע, 289 — 296.
שפעטער איז אין פערשידענע צייטען
אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ גאַנצע רייה
יודישע מחזור-איבערזעצונגען, אַנאָנימע
און נישט-אַנאָנימע.

מכתב ר' חסדאי — ר' חסדאי'ס
בריף צו דעם קעניג פון די פּוורים
און דעם קעניגס ענטפער אויף איהם.
אַמסטערדאַם, 1686.

מכתבי עברית — אַ העברעאי-
שער און יודישער בריפענשטעלער. לעמ-
בערג, 1860.

מנהגים — פאַרשריפטען, וואָס
מען זאָל טאָן ביי פערשידענע רעליג-
יעזע צערעמאָניעס. אויף יודיש זענען
אַזוינע ווערק פיעל מאָל אַרויסגעגעבען
געוואָרען. אין גרינבוים הרעסטאַמאַ-

צוזאַמען מיט דער איבערזעצונג פון אקדמות (פירט, 1694) און מיט איין שיינ מעשה פון ר' מאיר, אַמסטערדאַם, 1704. מעשה ישורון — וועגען אַנ'עלילת דם. ווילמעסדאָרף און בערלין. מעשה ר' מאיר ש"ץ — אַמסטער-דאַם, 1704. מעשה ממלכי ישראל — אַמ-סטערדאַם. מעשה פורטונאטום — פראַנק-פורט-אויף-דער-אָדער, 1699. מעשה פון פויער גריל — אַמ-סטערדאַם, 1707. מעשה, איין וואונדערליך — אָפענבאָך, 1714—1730. מעשה פון איינער בלָה. מעשה פון איינר בלָה מיט דרייאַ חתנים — פראַג, XVII יאָרהונדערט. מעשה פון די ברידער. מעשה פון מאַן און ווייב. מעשה גדולה פון שנת תס"ו. האַלע, 1711. מעשה פון שלמה המלך — פראַג, XVII יאָרהונדערט. מעשה — פראַג, 1660. מעשה פון לָאָנדאָן. לעמבערג, 1848. מצות הנשים — אַלע דינים פון יורה דעה. פירט, 1776. מרדכי און אסתר — אַ מעשה וועגען חתן-פלה. פיעל מאָל אַרויסגע-געבען געוואָרען. משיח, דער פאַלשער — וועגען שבתאי צבי. אָפענבאָך, 1863. משל הקדמוני — אַנ'אָנאַנימע אי-בערזעצונג פון דעם בעוואוסטען ווערק פון ר' יצחק בן שלמה בן סהולא. פראַנק-פורט-אויף-דער-אָדער, 1749. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען. משלי חכמים — אויף העברעאיש

וויסע פערענדערונגען און איבעראַרביי-טונגען. אין יאָהר 1612 איז דאָס „מעשה-בוך“ איבערזעצט געוואָרען אויף דייטש דורך דעם פראַפעסאָר פון דער גיסינער אוניווערזיטעט ה. העלוויג. (פערגלייך: יוד-רוס. ענצ. X, 466—467; יוד-ענג. ענצ. VIII, 236; מ. גרינבוים, יודיש-דייטשע חרעסטאָמאַטיע, 385—458 (פיעל אויסצוגען פון דעם „מעשה-בוך“); ל. יויענער, Yiddish Literature; מ. פי-נעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 31—32; ג. קאַרפעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַ-טור, 1019—1020; בן-יעקב, אוצר הספרים; אווע - לאַלעמאַנט, Das deutsche Gaunerthum, III, (ווערען געבראַכט אויסצוגען פון אייניגע אויסגאַבען פונ'ם „מעשה-בוך“ אין יודישער טראַנסקריפ-ציע).

מעשה (איין וואונדערליכע) פון דער שטאָדט ספרד דער ליטא. לעמ-בערג, 1818. מעשיות ולידער. פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער. מעשיות — פערשידענע, זעהר פיעל אַרויסגעגעבען געוואָרען. מעשה אבינרב — איבערזעצט פון דייטש (פון יאָהאַן יאַקאָב דוש), אויף העב-רעאיש און יודיש. פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער, 1794. מעשה — ר' אדם עם הקיסר ור' יוסי בר' חנינא. פראַג. מעשה מבני ישראל באַרץ קושין — פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער. מעשה בריאה וזמרה — צוזאַמען מיט נאָך אַ מעשה. פראַג, 1657—1660; פראַנקפורט, 1732. מעשה... פון איין גליק ראד פון איין מינן פון עכו"ם און פון ארויטן יידן און ווארום מיר אקדמות זאָגן —

דער-אָדער, 1688.

כרר העבורה — אין דער האַמ-
בורגער שוהל, אויף העברעאיש און יו-
דיש. האַמבורג, 1819.
כרר תחנונות — פראַנקפורט-אויפֿן-
מאָין, 1723.

כרריות — אויף יודיש זענען זעהר
פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.
כפר חיי עולם — אַ מוסר-ספר,
דורכאויס געשריבען אין גראַמען. ערשיע-
נען אין יאָהר 1583 אין ברייסגוי. אין
גרינבימס חרעסטמאַטיע, 254 — 265,
ווערען געבראַכט אייניגע אויסזאָגען פון
דעם דאָזיגען זעלטענעם ווערק.

כפר המדות — אַ מוסר-ספר, ער-
שיענען צום ערשטען מאָל אויף יודיש
אין יאָהר 1542 אין אינזאָ. דער אַנאָ-
נימער אויטאָר פון דער יודישער אי-
בערזעצונג (דער העברעאישער אָריגי-
נאַל איז אין אַ געוויסע צייט אַרום
אַרויסגעגעבען געוואָרען מיט'ן נאָמען
„ארחות צדיקים“ און איז נאָך אייניגע
מאָל איבערזעצט געוואָרען אויף יודיש),
וועלכע איז געווינדעט אַ יודישער דאָק-
טאָרין מוראָדאָ, האָט מיט זיין ווערק
פריהער פאַר אַלץ אין זינען געהאַט די
פרויען און האַלט פאַר זיין חוב צו
ערקלערען, אַז די רייד פון די חכמים,
לויט וועלכע די פרויען דאַרפען נישט
לערנען תורה, בעציהט זיך נאָר אויף
תלמוד: „וויא וואול דיא גמרא געט,
ורויען דארפען ניט לערנען, דש מיינט
זייא דארפען ניט תלמוד לערנען, אָבער
עשרים וארבע אונ איסור והיתר זאל
מן זייא לערנען“... (פּערגלייך: יוד-
ענג. ענצ. IX, 433; בן-יעקב, 51; א.
שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַר-
גאַן-ליטעראַטור, 123; דערוועלבער אין
„יוד“, 1900, № 17).

כפר הסידים — אַנאָנימע יו-

און יודיש. אַמסטערדאַם, 1657, 1698;
פראַג.
משלי שועלים — אַנאָנימע יו-
דישע איבערזעצונג. פראַג, 1767; וואַר-
שוי, 1844.

נ.

נייא קראָג ליעד — פון דער גרושי
שרפה בק"ק פראַנקפורט, בניגון של המן
באחשוּרוש שפיל. ווערט געבראַכט ביי
אַווע-לאַלעמאַנט, ב. III, ז. 487—490.

ס.

סבוב העולם — אַנאָנימע יו-
דישע איבערזעצונג פון ר' פתחיה פון
רעגענסבורגס ריוועבעשרייבונג.

סבוב קברי הצדיקים בירו -
שלים — ענטהאַלט די גענעלאָגישע פון
פערשידענע רבנים.

סגולות ורפואות — אין העברע-
איש און יודיש.
סגולות ורפואות — אין יודיש.
פראַג, 1694.

סגולות ורפואות — אויף יודיש,
געקליבען פון קבלה-ספרים און מעדי-
צינישע ווערק. אַמסטערדאַם, 1703.

סדר הנהגת בית הכנסת — די
מנהגים און אָרדנונגען אין דער אַמ-
סטערדאַמער שוהל. אַמסטערדאַם, XVIII
יאָהרהונדערט.

סדר הרי עולם — אַנאָראַלאָגישע
אויף יודיש. פראַנקפורט-דער-אָדער,
1792.

סדר מצות הנשים — וועגען
פרויען-מצוות. קראָקוי, XVI יאָהרהונ-
דערט. אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען (זעה סלניק און שמואל שמעלקא).
סדר נשים ויולדות — תפלות פאַר
געווינערינס און סגולות, געקליבען פון
מעדיצינישע ווערק. פראַנקפורט-אויף-

סטערדאָם, XVIII יאָהרהונדערט.
קינה — אַ קלאָגליעד אויף דער
שריפה אין פּראָג.

ר.

ראַבינוואָהן—אַנ'אַנאָנימע יודישע
איבערזעצונג אין ערשיענען אין וואַר-
שוי, 1840.

רוזנגארטען, דער — וועגען די
ליידען פון משיח, און וועגען דער
גאולה, אויך וועגען גן-עדן, גיהנם אין
תחית המתים. פּראָג, 1568.

רחמי יוסף — תחנון. דיהרנפורט.
רפאל — אַ מוסר-ספר. אָפּענבאָך,
1788.

רפואות בוך — אַמסטערדאַם,
XVII יאָהרהונדערט.
ס'רפואות — אַ מעדיציניש ווערק.
גראַדנאָ, 1808.

רפואות וסגולות — פיעל מאָל גע-
דרוקט געוואָרען.

ש.

שווידש ליד — אַ פּאָעמע וועגען
די מעשים פון די שוועדען אין פּראָג.
פּראָג, XVII יאָהרהונדערט.

שחור על לבן זכר לחרבן —
אַ מוסר-ספר. פּראַנקפורט-אויפן-מאַין,
1715.

שמייערמאַרק — אַ פּאָעמע. פּראָג,
XVII יאָהרהונדערט.
שטראַף ליד — אַ סאַטירישע פּאָ-
עמע. פּראָג, XVII יאָהרהונדערט.

שילדבורג ווערצאַמי אונ'
קורצווייליגי גישיכטי — פירט, 1795.
אַנ'אויסצוג פון דעם דאָזיגען ווערק ווערט
געבראַכט ביי אַווע-לאַלעמאַנט, ב. III,
ז. 477-484.

שיר וזמר — אויף העברעאיש און
יודיש, אין פּראָזע און פּערזען. געדרוקט

דישע איבערזעצונג פון דעם דאָזיגען
בעריהמעטען מוסר-ספר אין ערשיענען
אין יאָהר 1860 אין יוזעפּאָוו. די שפּראַך
פון דער איבערזעצונג איז ריין, פּאָלקס-
טימליך און זעהר נאָהענט צו דער אומ-
גאַנגשפּראַך. אויסצוגען פון דעם „ספר
חסידים" ווערען געבראַכט ביי גרינבויו-
מען אין דער חרעסטאָמאַטיע, 277-288.

ע.

ע"ב פסוקים — איבערזעצט פון
העברעאיש. פּראָג.

ערוך — אַ גלאַסאַר צום תלמוד.
אין זיין חרעסטאָמאַטיע, ז. 459 — 479,
ברענגט גרינבוים אַנ'אויסצוג פון אַ האַנד-
שריפטליכען ערוך, וואָס שטאַמט פון
XV יאָהרהונדערט, און וואו פיעל תלמו-
דישע ווערטער ווערען פּערטייטשט מיט
יודיש-דייטשע.

פ.

פּראָגער אויפצוג — דאָס פּראָג-
ראָם פון דער פייערונג פון ערצהער-
צאָג און פּרינץ לעאָפּאָלדס געבורטסטאָג.
פּראָג, 1716.

צ.

צוואת נפתלי בן יעקב — די
צוואה פון נפתלי דער זוהן פון יעקב
אבינו ע"ה וואָס ער האָט אָנגעזאָגט זיי-
נע קינדער פאַר זיין טויט ווי אַזוי זיי
זאָלען זיך פיהרען אין גוטען וועג.
וואַרשוי.

ק.

קבֿלת שבת אָדער זמירות
שבת — אויף יודיש ערשיענען אין לוב-
לין, 1678.

קונשט ביכר אונ' ווייבער
הילף — אַ מעדיציניש היילבוך. אַמ-

אויף העברעאיש און יודיש (?), לכבוד דער בעפרייאונג פון האַמבורג. אַלטאַנאַ. 1814.

תורה ליד - קראָקוי, 1631 - 1656.

תורה ליד - פראָג, 1605-1615.

תחנוּת - אונצעהליגע אויסגאַבען.

תקוני תשובה ארץ הצבי - ווע-גען תשובה. קראָקוי, 1666. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

תרגום שני - אויף מגלה אסתר, איבערזעצט אויף יודיש אין ריימען. אַמסטערדאַם, 1649.

תשועות ישראל - וועגען אַ בטל געוואָרענעם עלילת-דס. פירט.

אין לובלין, 1632.

שיר שלום - אויף העברעאיש און יודיש (?), לכבוד דעם געענדיגטען זיבעניעהריגען קריג. בערלין, 1763.

שמות השבים - די נעמען פון די גראָזען אין דער מעדיצין און זייער ווירקונג, אויף העברעאיש און יודיש, לויטן אלף-בית. געפינט זיך אין כתב-יד.

שפאנישע היידן אָדער ציגיי-נער - אַ געשיכטע פון אַ ציגיינערין, וואָס האָט אַוועקגעגנבעט אַ קינד. אַמ-סטערדאַם, 1700.

ת.

תודה וקול זמרה - אַ דאַנקליעד

אנאָנימע תנ"ך-איבערזעצונגען.

אַ געריימטע איבערזעצונג פון ספר שופטים, „דער נוך ניט איז אין טויטשר שפראַך, ואיל גיריימט אין אַכט גיזעץ, גידרוקט צו מנטואה אין דר שטט, צו דריי הונדרט אונ' ויר אונ' צוונציג" (1564). מיר ברענגען אַלס אויסצוג די פאָלגענדע פערזען (נאָך אַ. שולמאַן):

„דא וויל איך טאפּפּר וואגן,
צו ליב גוט אונ' אַיר (עהר),
וויא ישראל אויש לאנד זיין צוגן,
ווא אונ' בון וואנן היר.
דער יהושע הוט זיא גיבורט (געפיהרט)
ווש איך זאג דש איז וואר,
פיו אין דר טוט ברויבט
אין זיין הונדרט אונ' צעהן יאר“...

(זעה „צייטשריפט פיר העברעאישע ביב-ליאָגראַפיע“, 1898, ז. 62.)

(וועגען דער געריימטער איבערזע-צונג פון ספר שמואל, וואָס איז בע-קאַנט אונטערן נאָמען „שמואל-בוך“, זעה

אַ האַנדשריפטליכע איבערזעצונג פון דער תורה (אין דער קאָלעקציע פון דע-ראָסי), וואָס זאָל שטאַמען נאָך פון דעם XV יאָהרהונדערט. לויט איהר סגנון שטעהט זי געהענטער צו ברעשטס איבערזעצונג ווי צו דער קאָנסטאַנצער (זעה ברעשטס און מי 5 ל א דם).

אַ האַנדשריפטליכע איבערזעצונג פון יהושע, שופטים, יונה און די מגלות, געשריבען אין מאַנטוואַ אין יאָהר 1421 - פילייכט דאָס עלטסטע דענקמאָל פון דער יודישער ליטעראַ-טור (*); דער כתב-יד פון דעו' דאָזיגער איבערזעצונג געפינט זיך אויך אין דער קאָלעקציע פון דע-ראָסי (זעה - נייבויער אין Jew. Quart. Rev. IV, 703).

(* אין זיין „יודיש-דייטשער הרעספּאַמאַטיע“ ברענגט גרינבוים אַ לענגערן אויסצוג פון אַ האַנדשריפטליכער יודישער מחזור-איבערזעצונג, וואָס זאָל שטאַמען נאָך פון XIV יאָהרהונדערט.

הנביא ווער ער געווען... (ציטירט נאָך א. שולמאַן); 4) די אָפּענבאַכער אויסגאַבע פון יאָהר 1715, מיט מדרשים.
איבערזעצונגען פון תהלים: די עלטסטע האַנדשריפטליכע תהלים-איבער-זעצונגען שטאַמען נאָך פון דעם XV יאָרהונדערט; דער כתב-יד, וואָס גע-פינט זיך אין בערלין, געהערט צום יאָהר 1490. פון דער גרויסער צאָהל געדרוקטע אָנאַנימע תהלים-איבערזעצונ-גען, זענען אייניגע ערשינען בעזונ-דער, די אַנדערע—אין פּערשידענע סדור-אויסגאַבען.

איבערזעצונגען פון משלי: 1) צוויי האַנדשריפטליכע (כתב-יד בערלין און כתב-יד האַמבורג); 2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1713; 3) די אַמסטערדאַ-מער איבערזעצונג פון 1735, זעהר פּיעל מאָל איבערגעדרוקט, א. נ. א. (אַ האַנדשריפטליכע משלי-איבערזעצונג פון אַ שפּעטערדיגער תקופה ווערט דערמאָנהט אין „המזכיר“, 1870, ז. 144).

איבערזעצונגען פון איוב: 1) אַ האַנדשריפטליכע גלאַסאַטאַרישע איבער-זעצונג, איטליכס וואָרט פּערטייטשט בעזונדער („איש איין מאַן, איין הער“). דער כתב-יד געפינט זיך אין פּלאָרענץ; 2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָ-רען אין יאָהר 1709; 3) אַ געריימטע איבערזעצונג פון XVII יאָרהונדערט, ערשינען אין פּראַג; „שינה נייאה חידושים ווערט איר דא הערן, וואו מיר האבן אב קלערן, וויא הש"י האט מגלה גי-ווען צו אייך וואונדערליכי זכן, ווער עז ווערט לייאנן דען ווערט זיין האַרץ לאַכֿן... אין לאַנד עוץ וואר פאר האַנדן איין מאַן, אין אלי גיבאט פון גוט ית' טעט ער גאן. אין דער גאַנצן וועלט וואר זיין גלייכֿן ניט אין זילבר

אונטער מיכלבאַך נתן בן אליעזר). אַ ווערטליכע איבערזעצונג פון ספר ישעיה (קראָקוי, 1586); „וואהר זאגונג ישעיהו בן אמוץ דש ער האט וואהר גיזאגט אויף יהודה אונ' ירושלים אין דעם טאגן עוזהו... די קויניגן בון יהודה. הירט איר הימל אונ' ור נים דוא ערדא ווען גוט הוט עש גיריד. קינדר האן (האָב) איך אויף דר צוהן אונ' דר הויכט אונ' זי האבן ווידר שפּענדיגט אין מיר... איין אקס דער קענט זיין קויפער אונ' דער איזיל קריפי זיינש הערן, אבר ישראל ווייש ניקש מיין פאָלק טוט ניט פּרובין“... .

אַ איבערזעצונג פון ספר ירמיהו (פּראַג, 1602): „שטראף ריד פון ירמיהו בן חלקיהו פון דיא פּהנים אין דיא שטאט דיא היישט ענתות“... .

איבערזעצונגען פון יחזקאל: 1) פּראַג, 1553; 2) פּראַג, 1602.

איבערזעצונגען פון יונה: 1) האַנדשריפטליכע (כתב-יד, מאַנטואַ, 1511). 2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אינ-איינעם מיט'ן אַריגינאַל-טעקסט אין העלם-שטאָדט, 1590 (דער כתב-יד פון איהר אין דער קאָלעקציע פון רד"א, D, № 54); 3) געריימטע איבערזעצונג: „דש בוך יונה מיט פיל חידושים אונ' אַלי מדרשים אויך דיא תפילה דיא ער האט גיבעטן אין גידערים פון דעם פישן אונ' דיא גרוישע תשובה וואש גיטאן האבן דיא לייט אין דער גרושי שטאט ננוה, אלש וואול פּרטייטשט נאך דעם בעשטן גי-טראַכט, אויף דעם ניגון פון שמואל בוך איז עש ווארן גימאכט“... (פּראַג, פאַר 1686): „אונ' עש וואר גאטש ריד צו יונה בן אמתו צו זאגן, איין וואר האפטיגר נביא אין דען זעלביגן טאגן, אויז דער שטאט גת החפר אוז האבן מיר טאן לעזן, דער תלמיד פון אלישע

ווינדן גישריבן, אונ' וויר עש האבן
 בר נומן" . . . די דאָזיגע איבערזעצונג
 געפינט זיך אַלס כתב-יד אין מינכען און
 איז אינטערעסאַנט דערמיט, וואָס אין
 איהר קומען נאָך כמעט נישט פאָר קיין
 העברעאישע ווערטער, און אפילו די
 אייגענעמען זענען אויך איבערגעגעבען
 אויפ'ן דייטשען נוסח, ווי צום ב. ש.,
 שלמה—זלמן, משה—מוזיש.

אַ אָנאַנימע יודישע איבערזעצונג
 פון גאַנץ תנ"ך איז ערשיענען אין
 יאָהר 1765 אין אַמסטערדאַם, אין גרוי-
 טען פאָרמאַט און פראַכט-אויסגאַבע. ס'איז
 נישט קיין ווערטליכע איבערזעצונג, נאָר
 דורכגעפלאַכטען מיט דרוש; אויסצוגען
 פון איהר ברענגט גרינצויס אין זיין
 חרעסטאָמאַטיע.

אונ' געלט . . . ער האט גיהאט דרייא
 טעכטיר אונ' זיבן זין, גאר שלעכט
 וואר ליידר זיין גוויין" . . .

אַ געריימטע איבערזעצונג פון
 דניאל, פראָג, 1674 (פילייכט אַנ'-
 איבערדרוק פון ר' יצחק בן אהרן פראָס-
 טיצס קראָקויער אויסגאַבע?).

אַ געריימטע איבערזעצונג פון
 מגלת אסתר, וואָס לויט איהר שפראַך
 דאַרף זי שטאַמען ניט שפעטער ווי פון XV
 יאָהרהונדערט: „עש ווש אין טאגן
 אחשורוש, איין קויניג גרויש, ער ווש
 איין קויניג אויבר זיבן אונ' צוואנציג
 אונ' הוינדרט לאַנט, אז קויניגט ער
 אויבר הודו כוש דיא לאגן בייא דר הנט.
 ער הט ויל וואונדרש גיטריבן, ערן ווש
 וואונדרליך דרצו קומן, אז ויר עש

אינהאלט-פערצייכעניש פון פערזאָנען-לעקסיקאָן.

- איוויק שרייבער, 39.
 אייזמאן משה, 39.
 אייזענבוים אנטאן, 40.
 אייזענשטאדט משה-אליעזר, 41.
 אייזענשטאדט משה בן חיים, 41.
 אייזענשטאדט משה בן יצחק, 41.
 אייזענשטאדט שמואל, ד"ר, 42.
 אייזענשטיין יהודה-דוד, 42.
 אייבעל יצחק, 42.
 איינהארן דוד, 43.
 אימבער שמואל-יעקב, 45.
 אימבער שמריהו, 46.
 אימ"ן, 46.
 איציקס (איזאקס) אהרן, 47.
 איש-יהודי, 48.
 אלנין, 48.
 אלחנן בן יששכר הכהן, 49.
 אלטשול אהרן בן משה-מאיר פערלעס
 (פערילש), 50.
 אלטשול דוד בן אליעזר-חנוך פערילש, 50.
 אלטשול משה בן הנוך, 50.
 אלטשול נפתלי בן אשר, 50.
 אליהו בן אברהם-שלמה הכהן, 50.
 אליהו בן אשר הלוי אשכנזי (אליהו
 בחור, אליהו לעוויטא) 50.
 אליעזר בן אחימלך-משה, 56.
 אליעזר בן ישראל סופר, 55.
 אליקים בן יעקב ש"ן, 55.
 אלעקסאנדראוו חיים, 56.
 אמעלאנדער מנחם מן בן שלמה הלוי, 58.
 אנדרעע ריכארד, 59.
 אנין מאקסיס, 60.
 אנכי ז. י., 61.
 אנ—סקי ש. א., 62.
 אנשעל, רב, 66.
 אסטראפאלער הערשעל, 66.

א.

- אבינדור בן משה סופר פון אייזענשטאדט, 5.
 אבראמאווטש שלום-יעקב, 5.
 אברהם בן אבי עזרי זעליג, 22.
 אברהם בן אליהו, 22.
 אברהם בן יהודה, 23.
 אברהם בן יהואל-מיכל, 23.
 אברהם בן מרדכי הכהן, 23.
 אברהם בן משה שעדעל, 23.
 אברהם בן מתתיהו, 24.
 אברהם-ניסן, 24.
 אברהם בן שמואל פון פיקארדיען, 24.
 אדלער יעקב, 25.
 אדם מיכל, 26.
 אדערשלענער משה-יעקב, 26.
 אהרן בן יוסף פון בודא, 27.
 אהרן בן ישראל, 27.
 אהרן בן מרדכי פון טריבוטש, 27.
 אהרן בן צבי-הירש דרוקער, 28.
 אהרן בן שמואל פון הערגערשטויזען, 29.
 אונער ישעיהו, 30.
 אווע-לאלדעמאנט פרידריך-קרויסטיאן-
 בענעדיקט, 31.
 אויערבאך בעריש, 32.
 אויערבאך יוסף דאנצינער, 32.
 אויערבאך יצחק-איוויק רייס, 33.
 אויערבאך שמואל בן דוד, 34.
 אויפהוויזען שלמה-זלמן, 34.
 אוילא זעליגמאן נענצבערגער, 34.
 אוינאטאו דוד, 37.
 אויזבעללא, 37.
 אויזנור אליהו, 38.
 אויבשיץ בער פון פראג, 38.
 אוידליץ משה-זרע, 38.
 אוידעל בת משה מענדעלס, 39.

- אסתר, 67.
אפאטעקער (אפטייקער) אברהם אשכנזי, 67.
אפאטעקער דוד, 68.
אפענהיים דוד בן אברהם, 69.
אפענהיימער ע. צ. פ., 69.
אקסענפילד ישראל, 70.
ארביך חיים בן יעקב, 73.
ארנשטיין מארק, 74.
ארענשטיין ישראל, 75.
אש שלום, 75.
אשכנזי יעקב בן יצחק, 80.
אשכנזי יעקב בן שאול, 84.
אשר-אנשעל בן יוסף-מרדכי, 84.
- ב.
- באדעו נרשם, 83.
באוואווער יוסף, 85.
באזין, 87.
באטוויניק ב., 87.
באנק יוסף, 88.
באנהארד זלמן בן משה, 88.
באם (ב'ם באסיסטא), משורר, שבת, 88.
באפטיין ל., 89.
באראכאו דוב-בער, 90.
באראכאו א. מ., 91.
באראן אהרן-לייב, 91.
באראנאו מ., 91.
בארגי יעקב, 92.
בובליק גדליה, 92.
בורין לואיס, 92.
בוטשאטש אברהם-דוד בן אשר-אנשעל, 93.
בוכבינדער א. י., 93.
בומסלא אברהם-אבא בן שלמה, 93.
בוקאנסקי מאקס, 94.
בוקסטארף יאהאנעס, 94.
בורדשווא, 95.
בחור אליהו, 95.
ביאליק חיים-נחמן, 96.
ביבליאפילום, 98.
ביילין שלמה, 98.
- ביילינסאן משה-אליעזר, 99.
בינשטאק לייב, 99.
ביק יעקב-שמואל, 100.
בירנבוים מ., 101.
בירנבוים נתן, 101.
בלאזשטיין עוזר, 105.
בלומשטיין י. ד"ר, 106.
בלויבער יחזקאל, 108.
בלוינקין מאיר, 108.
בלויץ יקותיאל בן יצחק, 109.
בן-אדיר, 112.
בן-אליעזר, 112.
בן-אריה, 113.
בן-חיים, 114.
בנימין בן דוד, 114.
בנימין-וואלף בן צבי-הירש, 114.
בנימין בן עזריאל, 114.
בן-יעקב יצחק-אייזיק, 114.
בן-עמי, 115.
בנציון בענעדיקט, 116.
בן-פורת, 117.
בן-ציון ש., 117.
ביסקי ב., 117.
בעל-דמיון, 117.
בעל-מחשבות, 118.
בעלענקי הירש-שמריהו, 118.
בערנמאן מרדכי-שמואל, 119.
בערנגעלמאן דוד, 119.
בערדיטשעווסקי מיכה-יוסף, 119.
בערדיטשעווער לוי-יצחק, 120.
בערטאלדי, 121.
בערליאנד מלכה, 121.
בערמאן יששכר פון לימבורג, 121.
בערנפעלד שמעון ד"ר, 123.
בערנשטיין אינגאן, 123.
בערנשטיין הירש, 125.
בערשטיין שלום, 125.
בערקאוויטש יצחק-דוד, 126.
בערשארסקי י., 128.
בעשענשטיין יאהאן, 129.

גירדעמאן מארוין, 165.	בראדע אברהם, 129.
גויער מאיר, 166.	בראדער בערל, 129.
גינזבורג א. ד"ר, 166.	בראנדט ברוך, 130.
גינזבורג יוסף, 167.	ברוידעס ראובן-אשר, 130.
גינזבורג שאול, 167.	ברוכאוואו אהרן-מיכל, 131.
גינזבורג דוד, באראן, 168.	ברוכאוויטש יצחק-לייב, 131.
גינזבורג מרדכי-אהרן, 169.	בריינין ראובן, 132.
גליקעל פון האמעלן, 171.	בריל אדאלף, 132.
גמזו י. ל. 175.	בריל יחיאל, 133.
גערצאן יעקב, 176.	בריל נחמיה, 133.
גערשאני הירש (הענרי), 177.	בריל עזריאל, 133.
גראסגליק שלמה, 177.	ברכהן משה, 134.
גרונוואלד מאקס, 178.	ברכות רחל, 135.
גרינבוים יצחק, 178.	ברענדער ישראל-מאיר, 135.
גרינבוים מאקס (מאיר), 179.	ברענער יוסף-חיים, 136.
גרינוואלד מ., 180.	ברעסלער א., 136.
גרמיווא יהודה-לייב בן דוב-בער, 181.	ברעסנער יצחק בן אליהו, 136.
גרעץ היינריך, 181.	ברעש (ברעשט) יהודה-לייב, 137.
גרשון בן אליעזר הלוי יודעלש פון פראג, 182.	

ג.

ד.	גאבעל היינריך, 139.
דאלידאנסקי י. ל. 183.	גאטלאבער אברהם-בער (אב"ג), 139.
דאליצקי מנחם-מענדעל, 183.	גאטליעב לעאן, 141.
דאלמאן גוסטאווי-הערמאן, 184.	גאטליעב מאיר, 142.
דאנצום מרדכי, 184.	גאלאמב הירש-נימן, 143.
דארמשטאדט יוסף בן מאיר-צבי, 185.	גאלד הערמאן, 144.
דבורה, 185.	גאלדבערג אב., 145.
דוב-בער בן שמואל שוהט, 185.	גאלדבערג אברהם, 146.
דובנאווי שמעון, 186.	גאלדענבערג ליביון, 146.
דוד בן אברהם פון פראג, 187.	גאלדפאדען אברהם, 147.
דוד בן אהרן דרוקער, 187.	גאנצפריד שלמה בן יוסף, 152.
דוד בן אריה-לייב פון לידא, 187.	גארדאן יהודה-לייב, 152.
דוד יהודה-לייב בן צבי-הירש פון אייבשיץ, 187.	גארדאן מיכל, 153.
	גארדין יעקב, 156.
	גארוין בערנארד, 161.
דוד בן מנחם הכהן, 187.	גארנפעלד ארקאדי, 161.
דיננאל ס. 188.	גארעליק שמריהו, 161.
דינעזאהן יעקב, 189.	גוטמאן חיים, 162.
דיק אייזיק מאיר, 193.	גוטמאן שמחה-אלטער, 163.
דינאלעוויטש ה. 197.	גוידא יצחק, 163.
דעליטש פראנק, 197.	

- הערשעלע, 222.
- וו. **וואַעַזױל יאהאַן־קריסטאפּאַר, 223.**
וואהלינער א., 224.
וואהלמאַן ישׂראל־מאיר, 225.
וואלף אברהם, 226.
וואלף אייזיק בן משה־אברהם, 226.
וואלף יהודה בן אברהם, 226.
וואלף משה בן אליעזר, 227.
וואלף יאהאַן־קריסטאפּאַר, 227.
וואלף פון קראקוי, 228.
וואלפזאהן יעקב־מרדכי, 228.
וואלפסאן אפרים־לייב, 229.
ווארטסמאַן יחזקאל, ד״ר, 229.
ווארשאווסקי מארק, 231.
וויטמונט משה, 233.
וויטער א., 234.
ווייל יעקב בן אברהם, 235.
ווייל יעקב בן משולם (יעקב בחור פון הערערנהיים), 235.
וויינער מ., 235.
ווייס ק. ט., 235.
ווייסבערג יצחק־יעקב, 236.
ווייסבערג מאקס (מאיר), 236.
ווייסמאַן אשר־שמה, 237.
ווייסמאַן אשר־שמה, 237.
ווייסענבערג יצחק־מאיר, 237.
ווייסענבערג שמואל, ד״ר, 240.
ווינטשעווסקי מארים, 241.
ווינער שמואל, 246.
וויעוויאַרקא אברהם, 246.
ווינער לעא, 247.
וויערניק פּרץ, 249.
וויצענהויזען יוסף בן אלכסנדר (וויצן הויזן יוזל), 250.
ווירטה מיכל, 253.
וולאדעק, 254.
וועבער מיכל, 254.
וועזעל (וויזל) משה־מאיר, 255.
- דעמבוצער שלמה, 198.
 דרויאנאו אלטער, 198.
 דרוק דור, 199.
 דרוקער חיים בן יעקב, 199.
 דרוקער מרדכי בן משה, 199.
 דרייזין י., 200.
- ה. **האארצונע, 199.**
האגען פרידריך־היינריך, 199.
האלפערן משה־לייב, 200.
האנאווער נתן־נטע בן משה, 201.
האפמאַן ב. ד״ר, 201.
האפמאַן נחמיה, 201.
הארוויץ בעלא (בעלא חזן), 202.
הארנשטיין צבי־הירש, 202.
הארקאווי אלעקסאנדער, 203.
הורוויץ חיים־דוב, ד״ר, 206.
הורוויץ חיים־חייקעל, 209.
הורוויץ יצחק, 210.
הורוויץ פייבעל בנ״ל, 212.
הורוויץ שמואל, 212.
היידא משה בן יוסף, 214.
היילבראַן יוסף בן אלחנן, 214.
היילבראַן יוסף בן יהודה, 214.
היילבראַן יעקב בן אלחנן, 214.
היילפערן פאלק, 214.
הירשביין פּרץ, 215.
הירשקאן צבי, 217.
הנ״ץ, 217.
העלן (העלען) אלחנן בן אברהם ווערטהיימער, 217.
העלמאַן (הילמאַ) חיים־מאיר, 219.
העלער ווס־טוב ליפמאַן, 219.
הענא זלמן, 220.
הענדעס פרידריך, 220.
העקשיר נתן־נטע בן שמעון, 220.
העקשיר שמואל בן מאיר, 221.
הערמאלין משה־דוד, 221.
הערץ יוסף, 222.

זענדראף ז, 255.
 וועצלאר יוסף בן יעקב, 256.
 וועצלאר שלמה-זלמן בן שמעון פון פירט, 257.
 ווערמערל שמואל, 257.
 ווערניקאווסקי יצחק, 258.

ט.

טאוויאווי י, ח, 283.
 טאמאשעווסקי באריס, 284.
 טאנענבוים אבנר, 285.
 טויביש לייבעל, 286.
 טונקעל יוסף, 287.
 טייטעלבוים משה אבד"ק אוהעל, 288.
 טייטש משה, 289.
 טייקים גדליה בן מנחם-אברהם פון אמסטערדאם, 289.
 טיקטינער רבקה בת מאיר, 290.
 טירש ל, 290.
 טעליר יששכר-בער בן יהודה-לייב פון פראג, 291.

טענדלוי אברהם, 291.
 טערמאן מ, 292.
 טראכטמאן יעקב-שמואל, 292.
 טרובניק יונה-זיידעל, 292.
 טרונק יחיאל-ישעיה, 293.
 טרעביטש אברהם בן ראובן-חיים, 293.
 טשארגי ג, 293.
 טשעמערינסקי חיים, 294.
 טשערנאוויטש שמואל, 296.
 טשערני יעקב, 296.

י.

יאישזאהן ב, 297.
 יאנאווסקי ש, 298.
 יאפט יצחק-מרדכי, 299.
 יאצקאן שמואל-יעקב, 300.
 יאשונסקי י, 300.
 יהואש, 301.
 יהודה בן יחזקאל (לייב שוחט פון אסטראג), 306.
 יהודה בן יעקב פון הענטשין, 306.
 יהודה-לייב בן משה חזן, 306.

ז.
 זאב-וואלף בן יוסף, 257.
 זאביעזענסקי בער-איסר, 257.
 זאנאראסקי ישראל-חיים, 258.
 זאלאטאראוו ה, 259.
 זאלאטקאף לעאן, 261.
 זאמאשטשין פלטיאל, 261.
 זאמענהאף לודוויג, 262.
 זאקס א, ש, 263.
 זבארזשער וועלוועל, 264.
 זופניק אהרן-צבי, 264.
 זיבענבערג יצחק בן דוד, 266.
 זייפערט מ, 265.
 זילבורג משה, 267.
 זילבערשטיין חיים (יאאכיס), 267.
 זינגער אברהם, 267.
 זיסקינד אלכסנדר בן שמואל, 267.
 זענעל בנימין (זאב-וואלף), 268.
 זלאציסטי טהעאדאר, 269.
 זעווין ישראל-יוסף, 269.
 זעליג נאטפריד, 271.
 זעליגסאן מאקס, 272.
 זעליקאוויטש געצעל, 272.
 זעצער צבי-הירש, 274.
 זרובבל ה, 275.
 זשיטלאווסקי חיים, 275.

ח.

חאאיסאוויטש מ, י, 279.
 חאנווי יעקב בן שמואל, 279.
 חאזאנאוויטש לעאן, 280.
 חאטש צבי-הירש בן ירחמיאל פון קראקוי, 280.
 חאשקעס משה (מ. דאנציג), 281.
 חיים בן מנחם פון גלאנוי, 282.

- כהן מרדכי בן הלל, 326.
  - כהן-צדק יוסף, 326.
  - כהנא משה בן מאיר, 327.
  - כ"ץ יהואל מיכל בן אברהם פון פירט, 327.
  - כ"ץ שלמה בן יעקב, 327.
  - כ"ץ חנה, 327.
  - כ"ץ מ., 328.
  - כתריאל, 328.
- 5.**
- זאאנין אליהו בן משה, 329.
  - זאאנין (זאאנין) שלמה-זלמן, 329.
  - זאזא, די פרוי פון יעקב בן מרדכי פון פולדא, 329.
  - זאטיינער יוסף, 329.
  - זאטצע הערמאן, 330.
  - זאנדא מ. ד"ר, 331.
  - זאנדוי אלפרעד, ד"ר, 331.
  - זאנדוי ישראל הלוי, 332.
  - זאנדאן שלמה-זלמן בן משה-רפאל, 333.
  - זאסין ב., 334.
  - זאץ אברהם-משה בן דוד, 334.
  - זאקסאן אליעזר-דניאל, 334.
  - זוי (זעווי) אברהם, 335.
  - זוי-יצחק בערדיטשעווער, 335.
  - זוריא אפרים-אהרן, 336.
  - זוריא יוסף, ד"ר, 336.
  - זוריא יצחק בן עובדיה, 338.
  - זיאנדאר יהודה-לייב, 338.
  - זיאקומאוויטש יוסף, 339.
  - זיבאוויטשער דוב-בער בן שניאור-זלמן זאדער, 339.
  - זיבין ז., 340.
  - זיבערמאן אליעזר סופר בן לייב רופא דרשן, 342.
  - זיווא פון רענענסבורג, 342.
  - זיטא פון רענענסבורג, 342.
  - זיטוואק א., 342.
  - זיטוויז א., 343.
  - זיטינסקי מנחם-נחום, 343.

- יהודה-לייב פון פירט, 306.
  - יהודית, 306.
  - יהל"ד, 307.
  - יהלמשטיין מרדכי, 307.
  - זואל מלמד, 308.
  - זואל ש"ץ, 308.
  - זונתן בן יעקב, 309.
  - זוסף בן אליעזר חלמן פון איזנא, 309.
  - זוסף בן זלמן-שניאור, 309.
  - זוסף בן יקר, 309.
  - זיחאל-מיכל פון קאלוואריע, 311.
  - זיחוקאל, 312.
  - זיחאל בן שלום רופא פון ירושלים, 312.
  - זיכנה"ז, 312.
  - זיעטעלעס משה-זואלף בן אהרן-בער, 314.
  - זיעקב בן אברהם, 314.
  - זיעקב בן אברהם פאקענטרענער, 314.
  - זיעקב בן אליהו הלוי פון טעפליץ, 315.
  - זיעקב-יוסף בן מאיר סופר, 315.
  - זיעקב בן יצחק אשכנזי, 315.
  - זיעקב בן ירמיה-מתתיהו הלוי, 315.
  - זיעקב פון פויווען, 316.
  - זיפה אברהם, 316.
  - זיפה ל., 317.
  - זיצחק-אייזיק בן יהודה-לייב מיט הלוי, 318.
  - זיצחק בן אהרן פון פראסטיץ, 318.
  - זיצחק בן אליעזר, 319.
  - זיצחק בן אליקים פון פויווען, 320.
  - זיצחק בן אשר פון פוילען, 321.
  - זיצחק בן בער צורף פון ניקאלסבורג, 321.
  - זיצחק בן חיים, 321.
  - זיצחק בן מנחם, 321.
  - זיצחק בן משה-ישראל, 321.
  - זיצחק בן שמשון הכהן, 322.
  - זיצחק סלעקיש, 324.
  - זישעיה בן ישראל, 324.
  - זישראל גר-צדק, 324.
- ב.**
- כהן יהודה-לייב, 325.

- מינד דוד, 374.
 מוסקאט יעקב אין ישעיה, 375.
 מוקדוני א., ד"ר, 375.
 מזה ולמן, 375.
 מזה יהושע הלוי, 375.
 מיזעס מתתיהו, 376.
 מייער מארים, 377.
 מיכל אדם, 378.
 מיכלבאך נתן בן אליעזר, 382.
 מיכלזאהן מ., 384.
 מילך יעקב, 385.
 מידלער לואיס, 386.
 מיניקעס חנן, 386.
 מינין מיכאל, 387.
 מלמד מ., 387.
 מנחם, 388.
 מנחם בן אליקים פון בוננא, 388.
 מנחם מן בן שלמה הלוי, 389.
 מנחם-מענדעל בן אהרן פון קאמעניץ, 389.
 מנשה בן יוסף איליער (בן-סורת), 389.
 מעדעס וולאדימיר, 390.
 מעליר לייב בן יוסף, 391.
 מענדלין וואלף-יעקב, 391.
 מענדעלע מוכר כפרים, 392.
 מעסטעל יעקב, 392.
 מערוסאן ז. א., ד"ר, 393.
 מרגליות מנשה, 394.
 מרגליות מרדכי בן אריה-לייב (יהודה) אשכנזי, 395.
 מרגליות ידידיה, 395.
 מרדכי'לע רב, 396.
 מרדכי סבא בן יעקב פון טעפליץ, 396.
 מרמר ק., 397.
 משה בן אברהם אבינו נר צדק, 398.
 משה בן אברהם מחוקק, 400.
 משה בן אליהו, 400.
 משה דן בן הרב דרוקער, 400.
 משה בן חנוך (הענוכש) אלטשול איש ירושלמי, 401.
 משה בן יעקב, 402.
 ליטעס מרדכי בן ישעיה, 344.
 לייב (אריה) בן זכריה, 344.
 לייב סופר בן חיים חזן פון פויוען, 344.
 לייב פון דרווען, 345.
 ליינער-אוויטש א. י., 345.
 ליכטענשטיין הלל, 345.
 ליזיענבלום משה-לייב, 346.
 לינדוי ברוך, 347.
 לינעצקי יצחק-יואל, 347.
 ליעוו מ., 351.
 ליעסין א., 352.
 ליפשיין מרדכי-יהושע, 554.
 לעאן, 335.
 לעאנטיעוו מ., 356.
 לעבער יאהאן, 356.
 לעווין גרשון, 356.
 לעווין ליפמאן, 357.
 לעווין שמריה (שמריהו הלוי), 359.
 לעוויןזאהן יצחק-בער (ריב"ל), 360.
 לעוויןזאהן לודוויג, 361.
 לעוויןסקי אלחנן-לייב, 362.
 לעפיין (לעווין) מנחם-מענדעל, 363.
 לערנער יוסף-יהודה, 365.
 לעשטשינסקי יעקב, 367.
 מ.
 מאארסען (מארשן) יוסף בן יעקב, 369.
 מאהר אברהם-מענדעל, 370.
 מאיר בן צבי-הירש פון דארמשטאדט, 371.
 מאירזאהן אשר-לעמעל בן מאיר, 371.
 מאנדעל'קערן שלמה, 371.
 מאנש פ., ד"ר, 371.
 מאנטבוים יואל, 372.
 מאסליאנסקי צבי-הירש, 372.
 מארינאווי יעקב, 373.
 מארעק פ., 373.
 מארקאווי א., ד"ר, 373.
 מארק-ערלבאך (מרקירל'בך) מיכל בן אברהם רבין, 374.
 מארשאק דניאל, 374.

סלושין (סלאאושטש) נחום, ד"ר, 422.
 סלניק בנימין-אהרן בן אברהם, 422.
 סענאלאוויטש זוסמאן, 424.
 סענעאן (שאַינעאנר) לאזאר, 425.
 סערדאצקי יענטשע, 426.
 סעריל, 426.

ספיר יוסף, ד"ר, 426.
 ספעקטאר מרדכי, 427.

ט.

טדלין וויליאם, 431.
 טדעלשטארט דוד, 432.
 טהרליך מרדכי, 434.
 טהרענקראנין בנימין-וואלף, 435.
 טויל יחיאל-מיכל, 439.
 טטהויען אלכסנדר (סענדער) בן משה, 440.
 טשטינער שלמה, ד"ר, 440.
 עליאשעוו אימיראר, 446.
 עלים (עליש) בת מרדכי מיכלש, 448.
 עמיליום פוילוס, 449.
 ענגעל יודיום (יואל), 451.
 ענדלער שמואל-בנציון, 452.
 ענטין יואל, 453.
 עפערבערג ה., 454.
 עפרען י., 454.
 עפשטיין יחיאל-מיכל בן אברהם הלר, 455.
 עפשטיין ס., 456.
 עפשטיין שבנא, 456.

פ.

פאולא ר., 457.
 פאניוס פוילוס, 458.
 פאוור אליעזר ספרא, 459.
 פאט יעקב, 459.
 פאלאק מאיר בן גבריאל, 459.
 פאלי יאהאן, 460.
 פאלקאוויטש י. ב., 461.
 פאן טויבע, 461.
 פאפענהיים נפתלי בן שמואל, 462.
 פאפערט (פופרט) שמואל בן מרדכי, 462.

משה ירושלמי, 402.
 משה מלמד בן בער ש"ק פון וויען, 402.
 משה בן מרדכי, 402.
 משה שוחט, 403.

נ.

נאמבערג הירש-דוד, 403.
 נ' נחמן בראצלאווער, (קאסאווער) 406.
 ניוער ש., 407.
 ניימאנאוויטש נפתלי-הערץ, 409.
 ניסענבוים שלמה-ברוך, 410.
 נסתר, דער, 410.
 נעמאנסקי א., 411.
 נפתלי (הירש) בן אשר אלטשולר, 411.
 נפתלי-הירש בן דוד, 411.
 נפתלי-הערץ בן יעקב פויען (פויון), 412.
 נפתלי-הערץ פון לעמבערג, 412.
 נפתלי בן ישעיה פון פירט, 412.
 נתן-נשע חזן פון פראסטיץ, 412.
 נתן בן שמואל, 412.

ס.

סאבעל יעקב-צבי, 413.
 סאבעל ש., 413.
 סאטאנאוו שענעמאן בן יצחק, ד"ר, 414.
 סאטאנאווער מענדעל, 414.
 סאטעק י., ד"ר, 414.
 סאלניק בנימין-אהרן, 415.
 סאקאלאוו נחום, 416.
 סג"ל הנוך בן צבי-הירש פון פראנקפורט-אויפן-מאין, 416.
 סג"ל יעקב בן יצחק, 417.
 סג"ל משה בן מתתיהו, 417.
 סוכאסטאווער מרדכי, 418.
 סטאווסקי משה, 418.
 סטופניצקי שאול-יצחק, 419.
 סירקין משה-נחום, 419.
 סירקין נחמן, ד"ר, 419.
 סלאוים (פלאנימסקי) יואל, 420.
 סלוצקי דייכ-בער, 422.

- פאריגעם (פורית) משה בן ישראל-נפתלי.
הירש (פרעגער), 462.
- פארדא דוד, 463.
פארנבערג קארל, ד"ר, 463.
פייגענבוים בנימין, 465.
פייגענבערג רחל, 467.
פיכטאן יעקב, 469.
פין שמואל-יוסף, 469.
פינסקי דוד, 469.
פינעם מ. י., ד"ר, 473.
פינקעל אליעזר-דוד, 474.
פיראזשניקאוו י., 475.
פירסט יודיום, 475.
פסאטור (פסנתיר) יעקב בן זעליג, 475.
פעטריקאוסקי י., 477.
פערנאמענטער שלמה בן שלום, 477.
פערל סאלאמעא, 477.
פערלעהפעטער שמואל-יששכר-בער בן יהודה-לייב (אייבעשיץ), 478.
פערלעס יוסף, 479.
פערלעמאן א., 479.
פסיפער א., 480.
פראנק העלענע, 480.
פראנקפורט עקיבא בן יעקב, 481.
פראנקפורטער משה בן שמעון, 482.
פראנקפורטער שמעון בן ישראל, 483.
פראסטיג משה, 483.
פראפוס יצחק-יעקב, 484.
פרוג שמעון-שמואל, 485.
פרומקין אברהם, 487.
פרידבערג אברהם-שלום, 489.
פרידמאן יעקב-שלום, 490.
פרידמאן לייב-בער (אריה-לייב), 490.
פרייד מאיר-יעקב, 490.
פרילוצקי הירש (צבי), 491.
פרילוצקי נח, 492.
פרישמאן דוד, 494.
פרענק עזריאל-נתן, 496.
פרעסבורגער נברואל-יצחק, 497.
פריץ יצחק-לייבוש, 497.
- צ.
צבי-הירש בן יצחק, 509.
צבי-הירש בן מאיר, 509.
צבי-הירש בן משה (חיים) דרוקער פון פירט, 509.
צביון, 509.
צווייפעל אליעזר-צבי הכהן, 510.
צונזער אליקים, 513.
צוניץ לעאפאלד, 516.
ציטראן שמואל-לייב, 517.
צייטלין הלל, 518.
צינגבערג ישראל, 522.
ציפין מ., 523.
צעדערבוים אלכסנדר (אר"י), 524.
- ק.
קאבאק אהרן-אברהם, 525.
קאברין לעאן, 527.
קאנאנאווסקי אפרים, 529.
קאהאן אברהם, 530.
קאווא ש. ל., 533.
קאטיק אברהם, 533.
קאטיק יחזקאל, 535.
קאטליאר זלמן, 536.
קאטיץ מ., 537.
קאידאנאווער צבי-הירש, 538.
קאך יאהאן-מיכאעל, 539.
קאלווער קאספאר, 540.
קאלינסקי קאנסטאנטין, 540.
קאליש משה בן בנימין-וואלף מעזעריץ, 540.
קאלעענבערג יאהאן-היינריך, 541.
קאלמוס אולריך, 542.
קאנטאר יהודה-לייב, 543.
קאסעל דוד, 544.
קאספע אב., 545.
קאפלדאן יוסף, 545.
קאפלדאן מיכל, 546.
קאפלדאן ססח, 546.
קאפלדאנאוויטש דן, 547.

- ראזענפעלד יונה, 577.
 ראזענפעלד מארים (משה-יעקב), 579.
 ראזענפעלד שמואל, 584.
 דאטנער מ. ב., 587.
 ראזניק יוסף, 588.
 ראסקין סארל (שארל), 588.
 ראקער רודאלף, 589.
 רובינשטיין מיכל, 591.
 רובשטיין בנציון, 592.
 רויזענבלאט ה., 592.
 רוקח אליעזר, 593.
 ריבקין מאיר (מ. ד.), 594.
 ריוועסמאן מ., 594.
 ריזבערג ישראל-בער, 595.
 ריוז זעליגמאן, 596.
 ריוז יצחק, 598.
 ריווען אברהם, 599.
 ריווען קלמן, 603.
 ריווען שרה, 603.
 רייבערסאן צבי-הירש הכהן, 604.
 ריינגאלד יצחק, 604.
 ריכטער משה, 605.
 ריקליס אהרן, 606.
 רעע אנטאן, 606.

ש.

- שאך פאביוס, 607.
 שאליט משה, 607.
 שאפיר ב., 608.
 שאפיר בירך (בענעדיקט), 608.
 שאפירא ל., 610.
 שאצקעס משה-אהרן, 612.
 שארקאנסקי אברהם מ., 613.
 שודט יאהאן-קריסטאפאר, 614.
 שווארץ חיים, 615.
 שווארץ י. י., 616.
 שווארצעלד משה, 617.
 שווייד מארק, 617.
 שוועבער אליהו, 617.
 שולמאן אלעזר, 618.

- קאפעל אלכסנדר, 549.
 קאפעל לוי, 550.
 קאפעלמאן יעקב בן שמואל בונים, 551.
 קאצענעלסאן יצחק, 552.
 קאצנאנעלענבאנען רש"י, 553.
 קארטאווינסקי אסקאר, 554.
 קארלינסקי ב., 554.
 קארעץ יהודה-לייב, 555.
 קארפעלעס גוסטאווי, 555.
 קים (קיש) ארנאלד, 556.
 קיסמאן יוסף, 556.
 קיסנים מנחם, 556.
 קירכהאן מנוח-הענדעל בן בנימין וואלף, 557.
 קלויזנער יוסף, ד"ר, 559.
 קלוינמאן משה, 560.
 קלמנאוויטש ז., 561.
 קניזשניק זעלדע, 562.
 קראכמאל מנחם-מענדעל, 562.
 קראנץ פיליפ, 562.
 קרוינבורג בנימין בן זלמן, 565.
 קרויאנדער וו. י., 565.
 קרוינין מאיר, 566.
 קרויער י. ז., 567.
 קרוינסקי מאננוס, 567.
 קרויסטיאן קרויסטאף-גוסטאווי, 568.
 קרעטשמער נבריאל-הירש, 569.
 קרעפעל יונה, 569.

ר.

- ראבינאוויטש אלכסנדר-זיסקינד, 569.
 ראבינאוויטש יצחק, איש קאוונא, 571.
 ראבינאוויטש לעאן, 572.
 ראבינאוויטש צבי הכהן, 573.
 ראבינאוויטש שלום, 573.
 ראבינזאהן מ. מ., ד"ר, 573.
 ראבינצקי יהושע-הנה, 574.
 ראנאף הלל, 576.
 ראדקינסאן (פרומקין) מיכאל-לוי, 576.
 דאובן בן אברהם הלוי, 577.
 דאזענבערג ישעיה, 577.

שמאל-שמעלקא בן חיים שמש, 648.	שולמאן נפתלי-הערץ, 620.
שמעון בן יהודה הכהן, 649.	שום-היים א. ל., 620.
שמעון בן מנחם, 649.	שטיינבערג יהודה, 621.
שמעון בן משולם, 649.	שטיינבערג יעקב, 622.
שמעון-עקיבא-בער בן יוסף העניכש, 649.	שטיינבערג ק., 623.
שמעוני, 651.	שטיינשניידער משה (מאריץ), 624.
שמ"ר, 651.	שמענדאל משה, 625.
שניאור ז., 651.	שמעון איציק-פייטעל, 628.
שנעפעאל ש. ק., 653.	שויקעוויטש נחום-מאיר, 628.
שערטיליש (סערטעלם) משה בן יששכר	שופפער יצחק, ד"ר, 632.
הלוי, 654.	שלום בן אברהם, 633.
שפרה בת יהודה-לייב, 655.	שלום בן משה בוזאנלי, 633.
שרה בת טובים, 655.	שלום-עליכם, 633.
שרהזאהן כתריאל-צבי, 656.	שלמה-זלמן בן צבי-הירש פון אויפענהויזען,
ת.	646.
תשר"ק, 657.	שמאל-זיינוועל בן אהרן-בנומין (זנויל
	מוורמישא), 648.

רעגיסטער פון די פערזאָנען-נעמען און פסעוודאָ-
נימען, וואָס ווערען דערמאָהנט אין דעם „לעקסיקאָן
פון דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע“.

„איור“, 107.
אידעלסאן אברהם, 741.
איוורד לאואר, 345.
איינער עקיבא, 30.
איוזמאן דוד, 374.
איוזעמנענער, 182.
אייכענבוים יעקב, 441.
איונהארן א., 536.
אימבער נפתלי-הערין, 46.
אינגראהאם י. ה., 116.
אים. על., 446.
איקס, 493.
איש יהודי, 555.
אלחנן הענלי, 557.
אליהו בעהר, 54.
אליהו בן שמואל סון לובלין, 400.
אליעניס, ד״ר, 573.
אליקום ברוך, 513.
אלכסנדר בן שמואל, 648.
אלעקסאנדער צ., 493.
אלישע בן אבייה, 160, 467.
אמ״ד, 193.
אנדלער שארל, 473.
אנדרייעוו לעאניד, 49, 334, 488, 538,
549, 587, 593, 604, 652.
אנשעל, 381.
אסטראווסקי, 158.
אסתר, 637.
אקטאווא, 493.
אקסענספעלד אויגוסט, 72.
אראנסאן זלמן-יצחק, 60.
אראנסאן יואל, 685.
ארדיטשעוו ה., 260.
ארושעשאק עליווא, 49, 458, 497.

א.

אאווען (אווען) ראבערט, 87, 136.
אבנד האדרעי, 198.
אבוהב יצחק, 74, 482.
אביב, 488.
אבי-ווער, 345.
אבי-חצרון, 249.
אביעזער זעליג, 281.
אברהם אבן דוד הראשון (ראב״ד), 276.
אברהם הלוי הזקן, 333.
אברהם בן מרדכי הכהן, 596.
אב״ש*, 542.
אנענט יצחק, 678.
Agrin, 586.
אדעלקינד קארנעליוס, 53.
אואיטמאן (והויטמאן) וואלט, 87, 229, 617.
אואילד אסקאר, 378, 397, 453, 593, 604.
אויערבאך בערטאלד, 164, 378, 559.
אוספענסקי גליעב, 64, 527.
אורי פייביש (פעבוס) בן אהרן הלוי, 109,
250, 737.
א—ז, ד״ר, 107.
אזכרי אליעזר, 316.
אחד-העם, 146, 274, 377.
איבסען הענריק, 245, 468.

---

* פאלש פֿונגעגעבען אלס פסעוודאָנים פון
אולריך קאלמוס; אין דער אמתען איו עם א
נעוויסער שוויצער, דער אויטאָר פון אַנער-
זעהלונג „יעקעלע קונדס“, וואָס איו געשריבען
אין אַריינער יודישער שפּראַך און וואו עם איו
שפּאַרק קענטיג דער אויגפלוס פון די השכלה-
פענרענצען.

בן-ימיני, 552.
 בן-יעקב ה., 729.
 בן-מרדכי, 592.
 בן-ניץ, 242.
 בן-סתאיאל, 454.
 בן-קלמן (פסעווראנים פון א. רייזען), 548.
 בן-תמר, 503.
 בנימין פון האראדנא, 423.
 בנימין פון טודעלא, 74.
 בעבעל, 466.
 בעלאמי, 199.
 בעל-דמיונות, 230.
 בענדיקט 5., 241.
 בערמאן יוסף בן יששכר כ"ץ, 649.
 בערנאם י., 680.
 בערנשטיין א., 189, 196, 350, 489, 559.
 בערנשטיין אנרי, 474.
 בערנשטיין דוד (פסעווראנים), 531.
 בערנשטיין רחל, 306.
 בערעזניאק ז., 724.
 בקי, 575.
 ב. ר., 592.
 בראדי, 721.
 בראדסקי היימאן, 725.
 בראך וויליאם, 732.
 בראסלאווסקי ד"ר, 713, 715.
 בר-גלותא, 492.
 ברוינשטיין מנחם-מענדעל, 706.
 ברכות ב., 254.
 ברכיה הנקדן, 24, 227, 552.
 בר-מזל, 134.
 ברענץ שמואל-פרידריך, 647.
 ברעסלוי, ד"ר, (בראסלאווסקי?), 713.
 בת-קול, 575.

ג.

גאבעלויז א. ק., 742.
 גאנאל, 158, 604.
 גאטליעב הירש-לייב, 660.
 גאטליעב יהושע, ד"ר, 709.

אריה-לייב שמש, 753.
 ארציבאשעווי, 529.
 ארנאלד ש., 605.
 אשכנזי משה בר יקר, 55.
 אשר-אנשעל בן יוסף-מרדכי, 66.
 אשר רבינו, 219.

ב.

באנדאנאו, 264.
 באדלער, 356.
 באדער י. מ., 83.
 באלמאנט, 334.
 באנקיר פאן יאסעדראף, 88.
 באקאטשיא, 369.
 באקונין מיכאיל, 590.
 באראנדעם יוסף, 654, 665.
 בארן, 196.
 בדרשי ידעיה הפניני בן אברהם, 33, 33, 459, 509.
 בוכער מארטיין, 107.
 בוילעש יעקב, 138.
 בחיי הזקן, רבינו, 321.
 בוטשער סטאו, 196.
 בייליץ ב. (פסעווראנים), 107.
 בייראן, 108, 213.
 ביכערפרעסער ס., 637.
 ביערנסטערנע-ביערנסאן, 488.
 ביקערמאן, 480.
 בלאך, ד"ר, 678.
 בלומנארטען שלמה, 301.
 בלומענזאהן יוליוס, 704.
 בלושטיין יוסף א., 739.
 בליכער א. ג., 698.
 בן-אביגדור, 301.
 בן-אדם, 230.
 בן-אהוד, 278.
 בן-אליעזר, 420.
 בן-אמוץ, 537.
 בן-אמתי, 460.
 בן-יהושע, 721.

גר-צדק, 447.
 גר-תושב, 576.

ד.

דארעל א, 378.
 דאווע, 590.
 דאמאשעוויצקי ישעיהו, 128.
 דאמעלא ניווענהויז פ, 590.
 Don, 548.
 דאן-לאזאר, 335.
 דאן-קיכאט, 56.
 דאפטאיעווסקי, 529, 537.
 דארנבוש מארים, 695, 707.
 דוב-בער, 219.
 דובנא יעקב, 426.
 דוד לידא בן אריה-לייב, 395.
 דוד'ל הארפע, 26.
 דוש יאהאן-יאקאב, 757.
 דיינארד אפרים, 719.
 דיומא אלעקסאנדער, 474.
 דימאוו אסיפ, 146.
 דיקענס, 164, 355, 611.
 דלונאטש שמואל, 81.
 דע, 234.
 דעהמעל, 328.
 Dreamer, 317.
 דרעף וו. נ, 256.
 Jew, 607.
 דרוקער היים-זעליג, 678.
 ד"ר X, 263.

ה.

האבער ז, 665.
 האכבערג שאול, 664.
 האל-קעין, 259.
 האמסון קנוט, 334, 355, 348, 458.
 הארטמאן, 142.
 הארריס בערנארד, 460.
 הויזמאן ב, 720.
 הונא וויקטאר, 158, 245, 611.

נאידאראוו נ, ד"ר, 277, 278.
 נאלאפ, 730.
 נאלדבערג א, (פרישמאן), 493.
 נאלדבערג ח, 739.
 נאלדבערג ישעיה ניסן הכהן, 312.
 נאלדבערג מנחם, 388.
 נאלדענבלום א, י, ד"ר, 734.
 נאלדשטיין, 603.
 נאלדשטיין ברוך, 738.
 נאלדשמידט ש, 82.
 נאלינא משה בן אליהו, 753.
 נאנו דוד, 219, 220.
 נארקי מאקסיס, 453, 448, 158, 57, 529, 598.
 נארשין, 544.
 נאשער, 451, 587.
 נדליה אבן יהיה, 398.
 נורשמידט י, 59.
 נוט-מארנען, 326.
 נוצקאוו, 366.
 נורני הלל, 144.
 נימל א, 146.
 ניונבורג לייב, 122.
 ניונבורג יעקב, 671.
 ניונבערג בראם, 706.
 נירונדי יונה, 333, 345, 412.
 נלאנץ א, 426.
 נלייטשטערן הלל, 682.
 נליק ש. י, 698, 721.
 נלעמבאצקי משה, 113.
 נעטהע, 87, 108, 222.
 נראוו זשאן, 590.
 נראם אדאלף, ד"ר, 681.
 נראסבערג לעאפאלד, 666.
 נראסמאן מ, 668.
 נראסמאן מ, 726.
 נראפענבערג ווירנש, פאן, 250.
 נרויס א, פ, 697.
 נרוגאראוויטש ס, 276, 278.
 נרוטפארצער, 158.

- הויפטמאן געהארט, 158, 386, 406.
 וויינשטיין, 731.
 ווייס ווילהעלם, 682, 707, 453, 448.
 ווילקעקת, 273.
 ווילנער נאון, 250.
 ווילשט אברהם בן ליבערמאן, 400.
 ווילפער יאהאנעס, 648.
 ווישניצער מ, 175.
 וועקסלער פארים, 683, 716, 718.
 ווערבער, 731.
 ווערהארן, 458.
 ווערידא, 447.
 ווערן זשול, 474.
 ווערכליצקי יאראסלאוו, 584.
- ז.
- זאלא עמיל, 164, 222, 259, 474, 529, 538.
 זאנוויל ישראל, 448, 529.
 זאפאלסקא נאבריעלא, 142.
 זויבערט יאהאן, 82.
 זילבערשטיין ש, 682.
 זילבערשטיין שלמה י, 715.
 זינגער איטציג, 737.
 זינגער מ, 732.
 זינגער מרדכי, 397.
 זכותא אברהם, 316.
 זכותא משה בן מרדכי, 417.
 זלמנסאהן, 607.
 זקף גדול, 261.
 זשיטאמירסקי, 274.
 זעליקאוויטש (שאצקעס), 612.
- ח.
- חאסין ש, 278.
 חוקל אליון, 26.
 חוקם אייניקעל, 26.
 חיה זעלדעם, 343.
 חיות, 427.
 חיימקע, 163.
 חיים-אברהם בן יהודה-לייב, 458.
 חלפן א, 673.
- הורוויץ ישראל, 340.
 הורוויץ, 158.
 היבנער מ, 665.
 היילבראן יצחק בן אלחנן, 424.
 היינע היינריך, 87, 132, 278, 303, 328.
 הייערמאנס, 354, 355, 569, 583, 602, 453.
 היילדעסהיים אביגדור בן אליעזר-ליפמאן, 34.
 הינקענדיגער שליטמזל, 68.
 המרמ"ז, 612.
 היתום מנעמיראוו, 503.
 העלוויג ה, 757.
 העלער הירש, 346.
 העל-פען, 201.
 הענדעל בן וואלף, 557.
 העם משה, 146.
 הערדנער יוסף-יואל, 352.
 הערוועג, 278.
 הערצל טעאדאר, 447, 561.
 הערש בנציון ז, 696.
 הרכבי אברהם, 186.
- ו.
- וואגמאן הושע, 688, 725.
 וואנגער נ, 32.
 וואכשטיין בערנארד, ד"ר, 331.
 וואלדמאן ישראל, 584.
 וואלדשטיין ש, 707.
 וואלטער יוסף, 695.
 וואלף ה, ש, 686.
 וואלף לומיען, 695.
 וואנווילד מתתיהו, 533.
 ווארשע מ, 334.
 וואשינגטאן, 206, 466.
 וויטמענשטארט, 449.
 וויטקאווער מיטעל, 46.
 וויינשטאק, ד"ר, 678.
 וויילעז י, 730.

יוסיפוס פלאוויוס, 562.
 יוסף בן גוריון הכהן, 39, 382, 596.
 יוסף פון טראפלאווין, 411.
 יוסף נשיא, דין, 560.
 יוספזאהן, 678.
 יושע נוצרי, 222.
 יושקעוויטש ש., 49.
 י. ל., 317.
 י. ל. פ., 503.
 יעלצניעק אדאלף, 617.
 יעקב-הירש, 550.
 יפה י., 677, 710, 713, 738.
 יצחק-איוויק בן אריה-צבי הלוי, 210.
 יצחק אלחנן (ראנאף הלל), 576.
 יצחק בן אבא, 50.
 יצחק בן אליקים, 74.
 יצחק בן שלמה אבן סהולא, 24, 227, 758.
 יצחק בן שמשון (דער יונגערער), 323.
 יצחק-יעקב בן שאול אשכנזי, 324.
 יצחק-יעקב בן שלמה-אברהם פון מינדען, 324.
 יצחקי א., 136.
 ירחי א., 575.
 ישראל הזפרוני, 137.
 ישראל בן אברהם אבינו, 324.
 ישראל בן יוסף הכהן, 321.
 ישראל חסר כח, 202.

ב.

כהן, 708.
 כהן ה., 699.
 כהנא ב., 678.
 כהנא יצחק, 678.
 כץ ראובן, 575.
 כתבן לאזאר, 678.

ג.

גאנאס, 587.
 גאוראו פ., 64.
 גאזראמאן מ., 113.
 גאזרעוו מ., 113.

גויי הבלבי, 467.
 ג.
 גאלסטאי ל., 57, 164, 222, 374, 447.
 גאנא, 574, 537, 529, 606.
 גאן, 374, 533.
 גאפאלאווסקי מ., 696.
 גאקער בענדזשאמען, 86.
 גארטאם דוד, 737.
 גאהרא היינרי דאוויד, 393.
 גאויבעס י., 672.
 גאונקעלער, דער, 288.
 גאורגעניעוו, 447, 529, 538.
 ג—ן, ד"ר, 107.
 גער יעקב, 685, 713.
 גשארני ברוך-נחמן, 254.
 גשיריקאוו, 453.
 גשעכאוו אנטאן, 164, 529.

ד.

דאוואראוסקי מ., 713.
 דאבלאנאווסקי, 339.
 דאכעלמאן ייד, ד"ר, 681.
 דאנאווסקי ש. י., 705.
 דאקאבאווסקי לודוויג, 533.
 דאקאבזאהן, 678.
 דאשונסקי י., 114.
 דיגל, 316.
 דיגל איש הרוח, 42.
 דיודה אבן וירגא, 95, 550.
 דיודה החסיד, 23.
 דיודה הלוי, 132, 274, 583, 616.
 דיודאוויג, 452.
 דיודישער נולדן, דער, (וועמעס פסעוודאניס?), 634.

דיודישער חראניקער, 480.
 דיודאוויטש, 269.
 דיופא שמש מווירמישא, 650.
 דיונשא קלעמענס (שאניאווסקי), 13.
 דיוסטער מאקא, 678.

- לערנער ניקאלאי, 367.
 לץ פון דער רעדאקציע, 503
 לצפר, 503.
מ.
 מאאיסעוועו, 356.
 מאהירענסקי ש., 314.
 מאזעסזאהן נ., 711.
 מאטעלע, 595.
 מאטשטעט, 57.
 מאלאטעסטא, 590.
 מאי (דרוקער), 82.
 מאיראוויק מ., 673.
 מאירקי יצחק, 732.
 מאלטער ישראל, 626.
 מאליער, 378.
 מאסקאוויטש, 673.
 מאפאסאן, 538, 529, 305, 274, 164.
 טאפו אברהם, 489.
 מאין, 106.
 594. *Марать*
 מאקאי דזשאהן הענרי, 489.
 מארנאליסאוו לעא, 396.
 מארדאוועוו, 491.
 מאריינאס ל., 72.
 מארמארשטיין א., ד"ר, 82.
 מארעק אנדזשוי, 76.
 מארקאם עדווין, 87.
 מארקוס ש. ל., 665.
 מארקס קארל, 480, 464, 385, 107.
 590, 531.
 מארשאל לואיס, 694.
 מגידאו יעקב, 691.
 מדפים א. י., 734.
 מהר"ל, 322.
 מה-יפית ל., 712.
 מוזיניקעל, דאס, 484.
 מולטאטול, 489.
 מוספא, 620.
 מ. ז., 607.
 דאמפענסופער, 503.
 דאנפעללא, 305, 302, 213, 99.
 דאנדוי ג., 696.
 דאנדוי יחזקאל, 333, 331.
 דאנדוי ל., 224.
 דאסאל, 563, 275, 146.
 דאפאנטען, 302.
 דאצארום מ., טראפעסאר, 396.
 דיפער ע., 667.
 דונץ א. מ., 673.
 דיאנדאר הירש, 338.
 דיבער י. ב., ד"ר, 666.
 דיבערמאן, 242.
 דיטוואקאו מ., 738.
 דיטווישער פילאזאף, 273.
 דייב שוחט פון אסטראג, 306.
 דייבשישעל חסיד, 68.
 דיליען מ. א., 583.
 דיליפוט, 569.
 דיעבלינג יואל, 699, 687, 672.
 דיפצין, מאדאם, 387.
 דיפשיץ, 705.
 לעא יודא, 380.
 לעאן ב., 89.
 לעבעדיגער, דער, 163.
 לעבענסאן א., 163.
 לעדערמאן פראניץ, ד"ר, 198.
 לעהמאן מאיר, 626.
 לעוואנדא ל., 359, 196.
 לעווי נפתלי, 709.
 לעווין ז., 453.
 לעווין י., 280.
 לעווין יהודה-לייב, 307.
 לעווונסאן י. ב., 733.
 לעווע ריכארד, ד"ר, 426.
 לעווענזאהן, ד"ר, 72.
 לעטיטשעווסקי יוסף, 681.
 לענוי, 602.
 לעסינג, 545, 350, 302.
 לערנער מאריע (מרים), 367.

נארדריצקי ישראל, 678.
 נארדוי מאקס, ד"ר, 146, 554, 590.
 נארוועזשסקי אסקאר, 554.
 ניוטאן אייוויק, סיר, 545.
 נחשן, 493.
 נייבויער, 763.
 ניצשע, 260, 590.
 נעלקין מאריץ, 682.
 נעמראוועז, ד"ר, 678.
 נערוועזער יונגעראנטשיק, 454.
 נש"ף, 118.
 נתן בראצלאווער, 70, 407.

ס.
 סאביעסקי יאהאן, 110, 250.
 סאפירשטיין יעקב, 691, 705, 712, 714.
 סאקראטעס, 465.
 סארעף ב, 678.
 סארערוועס, 56.
 סאלאנטער ישראל, 587.
 סג"ל יוזבל, 36.
 סג"ל לוי, 733.
 סוויפט, 222.
 סוחר א, 206.
 סופרין א. ב, 699.
 סטאניוקאוויטש, 339.
 סטאניסלאווסקי, 371.
 סטיווענסאן, 489.
 סטעפניאק, 106.
 סטרינדבערג אויגוסט, 158.
 סיו אייוזשען (דער אויטאר פון „די גע-
 היימיגע פון פארוי"), 461.
 Citoyen, 450.
 סירקיס יואל, 182.
 סלאבאצקי, 702.
 סמאלענשקין סרץ, 130, 136, 386, 439, 572.
 סמבטיון, 273.
 סעדיה גאון, 250.
 ספארטאק, 523.
 ספיוואק חיים, ד"ר, 302.

מייזעל נחמן, 119, 730.
 מייזעלס סאמועל, 610.
 מייטשיק י. א, 702.
 מיימון ג, 720.
 מיכאעליס יאהאן-היינריך, 398.
 מילטאן, 616.
 מילד דזשאהן סטוארט, 394.
 מילדער וויליאם, 56.
 מינסקי, 602.
 מיניץ, ד"ר (קאספע), 545.
 מיניץ גוסטאווי, 707.
 מיניץ מאזעס (משה), 387, 715.
 מי"ף, 401.
 מיקאלאיעווער מנחם-מענדעל, 363.
 מירבא אקטאווי, 489, 598.
 מיזורסקי מ, 674.
 מליץ חיים, 691, 725.
 מ-ם, 386.
 מנחם-מענדעל בעל צמח-צדק, 219.
 מנקר, 594.
 מ-ן, ד"ר, 393.
 מנשה בן ישראל, 56, 74, 200.
 מעטערלינק, 216, 378, 453, 489.
 מעטראנאם, 557.
 מענדעלסאן משה, 43, 171, 363.
 מענדעלסאן-בארטלדי, 547.
 מעפיסטאפעל, 557.
 מק"ל, 560.
 מרגליות ב, 680.
 מ, ש, 607.
 משה בן בצלאל, 322.
 משה בענדינג(ער), 369, 370.
 משה בן אליעזר הדרשן, 319.
 משוגענער פילאזאף, 245.
 מתתיהו אחר, 101.

ס.
 נאדסאן, 504.
 נאטאנסאן דובער, 361.
 נאפאלעאן V, 163.

- ספינקס, 557.
 ספענסער, 384.
 סקאביטשעווסקי א., 487.
 סקאט וואלטער, 611.
 סקיטאליעץ, 569.
 סקריב, 366.
- ע.
- עדעלשטיין פאאולא, 457.
 עהרענטייל מ., 726.
 עהרענפרויז, ד"ר, 435, 583, 603.
 עווינגער משה, 680.
 עזאפ, 302.
 עזיאל יוסף, 678.
 עזיאל, פרייליך, 678.
 עמיאש (אטיאם) יוסף, 110, 253.
 עטעלסאן א. ב., 665, 699.
 ערבע לעאן, 89.
 ערצבאכער, 394.
 עריאם א., 714.
 ערען טאמאס, 431.
 עמינדב, 492.
 עמנואל הרומי, 41.
 עמערסאן, 87.
 עננעלס פרידריך, 107.
 עטביכער סאלאמאן, 637.
 עפל ווייץ איזראעל, 511.
 עקריש יצחק בן אברהם, 320.
 עפשטיין י., 704.
- פ.
- פ., 393.
 פאדרושניק י., 705, 713.
 פאלאנסקי, 334.
 פאלאק גבריאל, 56.
 פאלק פעליקס, ד"ר, 224, 583, 584.
 פאטעראנץ וו, 666.
 פאע עדנאז, 593.
 פאפ אדעלחיים, 40.
 פארבא אלכסנדר, 664.
- פאריסאל אברהם, 398.
 פושקין, 334.
 פיוועל בערטאלד, 583.
 פיין לעא, 665.
 פי, 492.
 פייערבערג, 484.
 פיליפסאן, 99, 350.
 פיליפסאן מארטין, פראפעסאר, 728.
 פינסקער, ד"ר, 72.
 פינקוס, 706.
 פינקעלשטיין נ., 68.
 פישער י., 692.
 פישער מארקוס, 680.
 פלאי, 503.
 פלעקסער בערטע, 678.
 פערער טוביה, 100.
 פעט, 334.
 פעלדמאן ווילהעלם, 142.
 פעליטאן דוד, 314.
 פעליקא סילוויוס, 116.
 פעלריקאן, 380.
 פערקאף, 142.
 פערל יוסף, 136, 140, 363.
 פערלא אביגדור קלמן, 477.
 פערלמוש לינע, 490.
 פעררער פראנסיסקא, 590.
 פראלעטארישקער מניד, 531.
 פראנס אנאטאל, 489, 598.
 פראנק פ. א., 393.
 פראנקא איזואן, 439.
 פרודאן, 260.
 פרומקין ק., 106.
 פרומקין ישראל-דוב, 488, 739.
 פרידבערג ביילע, 37.
 פרידמאן י., 741.
 פריי, 393.
 פריידעם ש., 168.
 פרידוצקי פאאולא, 457.
 פרענער, 462.
 פרעמדער א., 491.

קלונימוס בן קלונימוס, 41, 416
 קליין י., 666
 קליין פ. — ז. קלמאוויץ.
 קמחי, 654
 קערשענבוים ה., 717
 ק—ר הערמאן, 569
 קראטקא ב. (צייכענער), 61
 קראכמאד, 363, 586
 קראסני ג., 584
 קראפאטקין, 489, 590
 קרייצענאך, 382
 קריטיקום, 186
 קרילאוו, 418, 553, 595, 604
 קרעהאנזש אלעקסאנדער, 82
 קרעפליאק י., 713

ר.

R, 586
 ראבינאוויטש, 678
 ראבינאוויטש, א., 243, 731
 ראבינאוויטש אסיפ, 72
 ראבינאוויטש ישראל-מיכל, ד"ר, 205
 ראבינאוויטש מרדכי, 115
 ראהאטין חיים, 712
 ראזענבוים יוסף ל., 691, 705, 714
 ראזענבלום ע., 721
 ראזענטאל הערמאן, 706
 ראזענשטיין א., 163
 ראזענשטיין ב. א., 518
 ראזעס ס., 188
 ראטשטיין ט., 715
 ראיעווסקי, 684, 717
 ראפאפארט, 678
 ראפאפארט מרדכי, 426
 ראפאפארט ש., 168, 727
 ראפאפארט ש., ד"ר, 686
 ראפאפארט שלמה, 62
 ראש-דקיש, 594
 ראשפיץ חיים, 539
 רב קצין, 574

חרענקעל ל., 253
 חרענקעל נחמן, 716
 שבישעווסקי, 142, 458
 פתחיה פון רענענסבורג, 759

צ.

צארנקע 382, 450
 צווילינג, 447
 צוקערמאן וו., 611
 צוקערמאן משה, 724
 ציונוואחן ש., 163
 ציפרים ל., 723
 צעדנער, 414
 צערוואנטעם, 206, 274
 צשאקע, 491

ק.

קאהאן לואים ה., 725
 קאהוט א., ד"ר, 383
 קאהן (כהן) י., 718
 קאהן מכאל, 87
 קאהען (כהן) יעקב, 696
 קאוונער אורי, 115
 קאזאקעוויטש ק., 653
 קאליוטיש אייוואן, 156
 קאליר, 550
 קאמייקא לעאן, 693, 701, 713
 קאמפע, 170, 269, 604, (ראבינזאהן קרוזע).
 קאנאפניצקא, 504
 קאנטאראוויץ זיגמונד, 718
 קאסציושקא ט., 591
 קאפעליאוויץ ל., 739
 קאצענעלסאן יעקב-בנימין, 552
 קאראלענקא, 339, 523
 קארן, 702
 קארנפעלד, 678
 קונעל ש., 699
 קויפמאן דוד, פראפעסאר, 172, 176
 ק—י ב., 182
 קופלינג רעדוארד, 355

- רב קרוב, 197.
 רב קרוב, 362.
 רובינסאן מ., 678.
 רובענטשיק אברהם-אבא, 694.
 רוזעל פישעלס, 627.
 רויסטיץ רחל, 202.
 רו-ן, 591.
 רוסאטא (מוזיקער), 325.
 ריב"ל, 360.
 רידעלסטיים אליעזר, 58.
 ריווען ז., 41, 561.
 רייך צבי הכהן, 364.
 ריים י., 726.
 ריקארדא, 464.
 רלביג, 110.
 רמב"ם, 143, 466.
 רעקליוו עליוע, 489, 590.
 רש"י, 654.
- ש.
- שאמיסא, 504.
 שאנמאפי-דע-לאסאסי, 573.
 שאפיר יצחק, 682.
 שאפירא הערמאן, פראפעסאר, 258.
 שאפירא י., 718.
 שאפירא מ., 489.
 שאפירא קאנמטאנטיין, 490.
 שבתו צבי, 222.
 שובערט, 547.
 שוואבאכער, ד"ר, 72.
 שוואבוכער ה., 76.
- שור וויליאם, 667.
 שטיף נחום, 117.
 שטיצער ד"ר, 503.
 שמערן מיכל, 41.
 שמערן מאיר, 110.
 שמשעברעשין צבי-הירש, 370.
 שילדער, 141, 159, 203, 445, 474.
 שירער עמיל, 562.
 שלאסבערג יוסף, 471, 668, 693.
 שלומיאל, 637.
 שלמה אבן וירנא הרופא, 55.
 שלמה בן נבירול, 28.
 שלמה'וויטש אנשעל, 678.
 שמואלזאהן ש. (זעצער), 274.
 שמואלזאהן, 385.
 שמריהו הלוי, 359.
 שנור ש., 704.
 שניאור זלמן פון ליאדי, 219, 222.
 שנייד יחיאל, 722.
 שניצלער ארטור, 554.
 שנורער מאריין, 101.
 שעכטער ישראל, 678.
 שעללי, 213.
 שענבאך אברהם, 721, 722.
 שעקספיר, 87, 222, 406, 491.
 שפונד ה., 720.
 שפינאזא, 122.
 שפיצער צבי, 46.
 שפירעסקא מ., 720.
 ש"ף ז., 274.
 שקליאר י., 151.
 שרהזאהן יחזקאל, 693, 701.
 שרייבער ש., 708.

בעמערקונגען און אויסבעסערונגען.

- צו ז. 115 : בן-עמי (טרדכי ראבינאוויטש) איז געבארען אין יאהר 1858.
- 119 : בערגמאנס יודישע תנ"ך-איבערזעצונג איז ארויסגעגעבען דורך די מיסיאנערען.
- 171 און 209 : חיים-חייקעל הורוויצעס ווערק וועגען דער ענטדעקונג פון אמע-
ריקא, וואס איז ערשינען אין יאהר 1817 אין בערדיטשעוו, טראנט דעם טיטעל
„צפנת פענח“, ניש „קאלומבוס“.
- 285 : אבנר טאנענבוים—געשטארבען אין יאהר 1913 אין ניו-יארק.
- 326 : אין דער 7-טער שורה פון אויבען שטעהט „מאהל-עו“ אנשטאט „פער-
מענליכער“.
- 335 : די השערה, אז ר' לוי יצחק בערדיטשעווער איז דער מחבר פון דער תפלה
„נאט פון אברהם“, איז נישט קיין ריכטיגע; נח פרידלוצקי ברענגט וואריאנטען
פון דער דאזיגער תפלה, וואס שטאמען נאך פון דייטשלאנד. ר' לוי יצחק
בערדיטשעווער האט פערפאסט אנדערע תפלות-נונים.
- 371 : ד"ר פיליפ מאנש, איינער פון די בעסטע יודישע גראממטיקער און איינער
פון די הייסטע אנהענגער פון יודיש, איז געבארען דעם 17-טען מערץ 1838 אין
לעמבערג, געשטארבען דארט דעם 7-טען אויגוסט 1890.
- 383 : אין דער 8-טער שורה פון אונטען שטעהט „א פרוי“ אנשטאט „די פרוי“,
און אין דער 5-טער שורה — „א געוויסער“ אנשטאט „א געוויסע“.
- 513 : אליקים צונזער — געשטארבען אין אויגוסט 1913 אין ניו-יארק.
- 542 : דער ארטיקעל וועגען אולריך קאלמוס איז על פי טעות אריין נישט אין דער
ענדגילטיגער רעדאקציע און ענטהאלט וויכטיגע פעהלערן. די ערצעהלונג „יעקע-
לע קונדס“, וואס איז געשריבען אין מענדענציעז-משכילישען גייסט, האט קיין
שום שייכות נישט ניט צו קאלמוסען, נישט צו דער תלמודישער לעגענדע וועגען

אנ'אשה רעה; איהר אויטאר, וואס בעהאלט זיך אונטער די איניצאלען אב"ש, איז א געוויסער שוויצער, וואס האט זיך בעשעפטיגט מיט אדוואקאטור אין ווארשוי און האט, ווי איך האב געהערט, זיך שפעטער געשטר'ט. „דער פרעה-ליכער מארשעליק“ איז א בעזונדער ארויסגעגעבענער אקט פון קאלמוסעס, געשיכ-טע פון א זעלטענעם ברית וכו'.

608: ב. שאפיר איז געבארען אין יאהר 1876.

655: פון שפרה בת ר' יהודה-לייב'ס, תחינה שערי תשובה איז נאך דא אנ'אויס-נאבע פון 1868; פון שרה בת טובים'ס, תחנה שלשה שערים — אנ'אויסנאבע פון 1864. וועגען נאך עלטערע אויסנאבען פון די דאזיגע תחנות ווייס איך נישט.

Verlag u. Buchhandlung
"KWALL" G. m. b. H.
Wien, II., Tabors. gasse 7.

